Fără titlu

Catherine Belton

24-03-2020T17:00:00Z

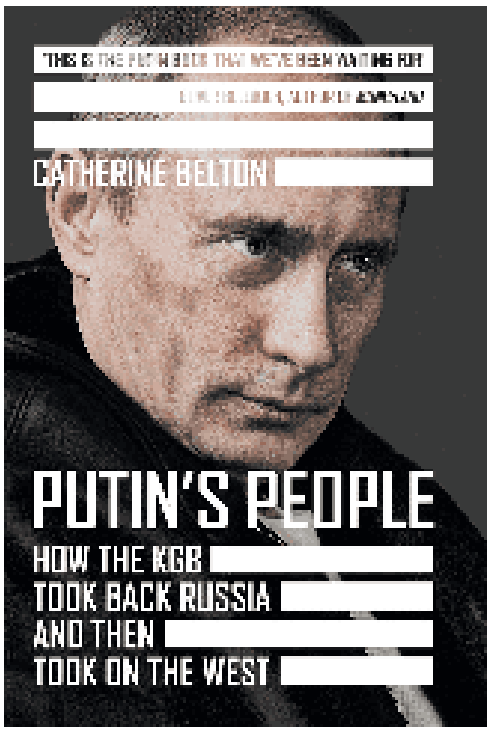

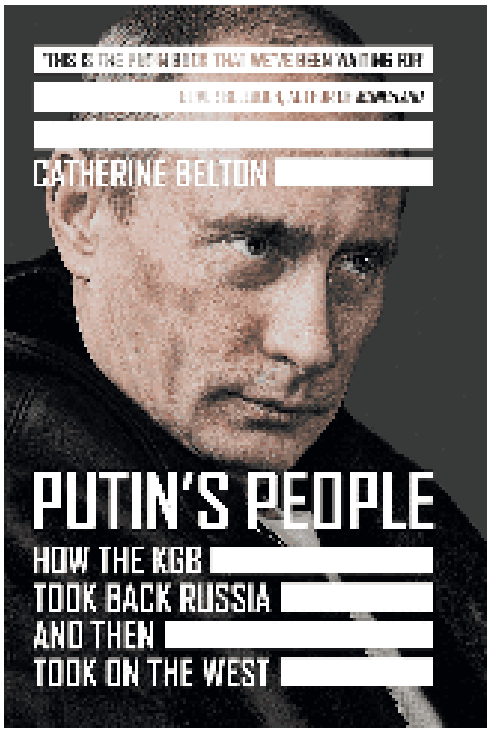

Drepturi de autor

William Collins

O amprentă a HarperCollins *Publishers*

1 London Bridge Street

Londra SE1 9GF

WilliamCollinsBooks.com

Această carte electronică publicată pentru prima dată în Marea Britanie de William Collins în 2020

Drepturi de autor © Catherine Belton 2020

Fotografie de copertă © Getty Images

Catherine Belton afirmă dreptul moral de a fi identificată ca autoarea acestei lucrări

O înregistrare de catalog pentru această carte este disponibilă de la British Library

Toate drepturile rezervate conform Convențiilor internaționale și panamericane privind drepturile de autor. Prin plata taxelor solicitate, vi s-a acordat dreptul neexclusiv, netransferabil de a accesa și de a citi textul acestei cărți electronice pe ecran. Nicio parte a acestui text nu poate fi reprodusă, transmisă, descărcată, decompilată, inginerie inversă sau

stocată sau introdusă în orice sistem de stocare și recuperare a informațiilor, sub nicio formă sau prin orice mijloace, fie electronice sau mecanice, cunoscute acum sau în continuare. inventat, fără permisiunea scrisă expresă a HarperCollins

Sursa ISBN: 9780007578795

Ediție Ebook © aprilie 2020 ISBN: 9780007578801

Versiunea: 2020-04-29

Dedicare

Părinților mei, Marjorie și Derek,

cât și lui Richard și Catherine Birkett.

Epigraf

„Liderii ruși ai crimei organizate, membrii lor, asociații lor, se mută în Europa de Vest, cumpără proprietăți, înființează conturi bancare, înființează companii, se împletesc în structura societății și, prin momentul în care Europa își va dezvolta conștientizarea va fi prea târziu.

Fostul agent special al FBI Bob Levinson

„Vreau să-i avertizez pe americani. Ca popor, sunteți foarte naiv în privința Rusiei și a intențiilor ei. Crezi că pentru că Uniunea Sovietică nu mai există, Rusia este acum prietenul tău. Nu este și vă pot arăta cum SVR încearcă să distrugă SUA chiar și astăzi și chiar mai mult decât a făcut KGB-ul în timpul Războiului Rece.

Serghei Tretiakov, fost colonel în cadrul Serviciului de Informații Externe din Rusia, SVR, staționat la New York

Cuprins

Acoperi

Pagina titlu

Drepturi de autor

Dedicare

Epigraf

Lista ilustrațiilor

Dramatis Personae

Prolog

PARTEA ÎNTÂI

1. „Operațiunea Luch”

2. În interiorul lui Job

3. „Vârful unui aisberg”

4. Operațiunea succesor: „Era deja după miezul nopții”

5. „Jucării pentru copii în bazine de noroi”

PARTEA A DOUA

6. „Cercul interior l-a făcut”

7. „Energie de operare”

8. Din teroare, o trezire imperială

9. „Pofta de mâncare apare în timpul mesei”

PARTEA A TREIA

10. *Obschak*

11. Londongrad

12. Începe bătălia

13. Black Cash

14. Putere moale într-un pumn de fier – „Îi numesc talibanii ortodocși”

15. Rețeaua și Donald Trump

Epilog

Secțiunea de imagini

Note

Index

Mulțumiri

Despre autor

Despre editor

Ilustrații

Cartea de identitate a lui Vladimir Putin ca ofițer al Stasi

Putin în zilele lui Dresda

Putin, Lyudmilla și Katerina, sau Katya, în august 1986 *(Sovfoto/Universal Images Group/Getty Images)*

Serghei Pugaciov și Pavel Borodin

Boris Elțin și Evgheni Primakov *(Itar Tass/Piscină/Shutterstock)*

Fiica lui Elțin, Tatyana Dyachenko, și soțul ei Valentin Yumashev *(Shutterstock)*

Elțîn a predat președinția lui Putin, 31 decembrie 1999 *(AFP/AFP prin Getty Images)*

Putin dând mâna cu Pugaciov

Putin cu Nikolai Patrushev *(Alexey Panov/AFP prin Getty Images)*

Mihail Hodorkovski și Boris Berezovski *(Alexei Kondratyev/AP/Shutterstock)*

Mihail Hodorkovski și Platon Lebedev, judecați în 2005 *(Shutterstock)*

Igor Sechin și Gennady Timchenko *(Sputnik/TopFoto)*

Iuri Kovalciuk *(Alexander Nikolayev/AFP prin Getty Images)*

Dmitri Firtash *(Simon Dawson/Bloomberg prin Getty Images)*

Martin Schlaff *(STR/AFP prin Getty Images)*

Constantin Malofeev *(Sergei Malgavko\TASS prin Getty Images)*

Putin o mângâie pe Lyudmilla Narusova la înmormântarea lui Anatoly Sobchak *(Sputnik/Alamy)*

Putin la inaugurarea sa ca președinte în mai 2000 *(AFP prin Getty Images)*

Evacuarea teatrului Dubrovka din Moscova *(Anton Denisov/AFP prin Getty Images)*

Putin reacționând la evacuarea teatrului din Dubrovka *(AFP prin Getty Images)*

O cină la casa lui Putin, inclusiv Pugaciov, Shevkunov, Sechin și Patrushev

Putin și Lyudmilla au fost întâmpinați de Regina Elisabeta a II-a și Prințul Philip în timpul unei vizite de stat în Marea Britanie *(© Pool Photograph/Corbis/Corbis prin Getty Images)*

Îndoliați la școala din Beslan, unde 330 de ostatici au murit într-un atac terorist *(Shutterstock)*

Gimnaziul școlii din Beslan *(Shutterstock)*

Semion Mogilevici *(Alexey Filippov/TASS prin Getty Images)*

Poliția din Moscova atacă casa lui Serghei Mihailov *(Kommersant Photo Agency/SIPA USA/PA)*

Vladimir Yakunin *(Mikhail Metzel\TASS prin Getty Images)*

Roman Abramovici la un meci de fotbal Chelsea *(AMA/Corbis prin Getty Images)*

Putin a vărsat o lacrimă vorbind după realegerea sa în 2012 *(Natalia Kolesnikova/AFP prin Getty Images)*

Ghenadi Timchenko și Putin jucând hochei *(Sasha Mordovets/Getty Images)*

Donald Trump în interiorul cazinoului său Taj Mahal *(Joe Dombroski/Newsday RM prin Getty Images)*

Donald Trump cu Tevfik Arif și Felix Sater *(Mark Von Holden/WireImage)*

Dramatis Personae

Cercul interior al lui Putin, siloviki

Igor Sechin – portarul de încredere al lui Putin, un fost agent KGB din Sankt Petersburg, care a urcat la putere ca șef adjunct al Kremlinului lui Putin pentru a conduce preluarea de stat a sectorului petrolier rusesc. Mai târziu a devenit cunoscut drept „Darth Vader al Rusiei" pentru înclinația sa nemiloasă pentru comploturi.

Nikolai Patrushev – Puternic fost șef al Serviciului Federal de Securitate (FSB), agenția succesoare a KGB și actual șef al Consiliului de Securitate.

Viktor Ivanov – Fost ofițer KGB care a servit cu Putin în KGB-ul din Leningrad și a supravegheat personalul ca șef adjunct al Kremlinului lui Putin în timpul primului său mandat, conducând expansiunea inițială a Kremlinului în economie.

Viktor Cherkesov – Fost ofițer senior KGB care a condus FSB din Sankt Petersburg și a fost mentorul lui Putin, mutându-se cu el la Moscova, unde a rămas un consilier apropiat, mai întâi ca prim adjunct al șefului FSB și apoi conducând Serviciul Federal pentru Droguri.

Serghei Ivanov – Fost ofițer KGB din Leningrad, care a devenit unul dintre cei mai tineri generali ai serviciului de informații externe al Rusiei în anii nouăzeci și apoi a urcat la putere sub președinția lui Putin, mai întâi ca ministru al Apărării și apoi ca șef de stat major al Kremlinului.

Dmitri Medvedev – Fost avocat care a început să lucreze ca adjunct al lui Putin în administrația de la Sankt Petersburg la vârsta de douăzeci de ani și apoi a urmat îndeaproape pe urmele lui Putin: mai întâi ca adjunct al șefului administrației Kremlinului, apoi ca șef al acesteia. personal, apoi ca înlocuitor interimar al lui Putin ca președinte.

Depozitorii, oamenii de afaceri legați de KGB

Ghenady Timchenko – Presupus fost agent KGB care a urcat în rândurile comerțului sovietic pentru a deveni cofondatorul unuia dintre primii comercianți independenți de produse

petroliere înainte de căderea sovietică. A lucrat îndeaproape cu Putin de la începutul anilor nouăzeci și, potrivit unor asociați, înainte de prăbușirea sovietică.

Yury Kovalchuk – Fost fizician care s-a alăturat altor oameni de afaceri legați de KGB pentru a prelua Bank Rossiya, o bancă din Sankt Petersburg care, potrivit Trezoreriei SUA, a devenit „banca personală" pentru Putin și alți înalți oficiali ruși.

Arkady Rotenberg – Fost partener de judo Putin, care a devenit miliardar sub președinția lui Putin, după ce statul a atribuit companiilor sale contracte de construcții de mai multe miliarde de dolari.

Vladimir Yakunin – Fost ofițer senior KGB care a servit o perioadă sub acoperire la Organizația Națiunilor Unite din New York, apoi sa alăturat lui Kovalchuk pentru a prelua Bank Rossiya. Putin l-a uns șef al monopolului căilor ferate de stat.

„Familia", grupul de rude, oficiali și oameni de afaceri care îl înconjoară îndeaproape pe primul președinte rus, Boris Elțin

Valentin Yumashev – Fost jurnalist care a câștigat încrederea lui Elțin în timp ce își scria memoriile și a fost uns șef de personal al Kremlinului în 1997. S-a căsătorit cu fiica lui Elțîn, Tatyana, în 2002.

Tatyana Dyachenko – fiica lui Elțin, care i-a fost oficial consilier de imagine, dar a fost, în esență, portarul președintelui.

Boris Berezovsky – Fost matematician care și-a făcut averea derulând scheme de tranzacționare pentru producătorul de automobile AvtoVAZ, producătorul mașinii boxy Zhiguli care a reprezentat epoca sovietică și și-a deschis drumul către bunătatea lui Elțin și a familiei sale. Când a dobândit maiorul petrolier Sibneft, el a devenit simbolul oligarhilor intens influențați din punct de vedere politic ai erei Elțin.

Alexander Voloshin – Fost economist care a început să lucreze cu Berezovsky la privatizări și alte scheme și a fost transferat la Kremlin în 1997 pentru a lucra ca adjunct al șefului de personal al lui Yumashev. A fost promovat șef de cabinet în 1999.

Roman Abramovici – Comerciant de petrol care a devenit protejatul lui Berezovsky și mai târziu l-a depășit pentru a prelua imperiul de afaceri al lui Berezovsky. „Casiera" familiei Elțin și apoi lui Putin.

Serghei Pugaciov – bancher ortodox rus, care a fost un maestru al schemelor de finanțare bizantine ale Kremlinului din Elțin, iar apoi a devenit cunoscut și ca bancherul lui Putin. Cofondator al Mezhprombank, el s-a aflat pe călărie între lumile Familiei și *siloviki* .

Oligarhul din epoca Elțin care i-a încrucișat pe oamenii lui Putin

Mihail Khodorkovsky – Fost membru al Ligii Tineretului Comunist, care a devenit unul dintre primii și cei mai de succes oameni de afaceri ai Rusiei din epoca *perestroika și din anii 1990.*

Mafioții, soldați pentru KGB

St.Petersburg

Ilya Traber – Fost submarinist sovietic care a devenit comerciant de antichități pe piața neagră în anii *perestroika* și apoi intermediar între serviciile de securitate ale lui Putin și gruparea criminală organizată Tambov, controlând cele mai strategice active ale Sankt Petersburgului, portul maritim și terminalul petrolier.

Vladimir Kumarin – șeful crimei organizate de la Tambov care și-a pierdut un braț într-o tentativă de asasinat și a devenit cunoscut drept „guvernatorul de noapte" al Sankt-Petersburgului, alăturându-se în afaceri cu oamenii lui Putin, în special cu Ilya Traber.

Moscova

Semyon Mogilevich – Fost luptător, cunoscut sub numele de „Biny Don", care la sfârșitul anilor optzeci a devenit bancher al liderilor celor mai puternice grupuri de crimă organizată din Rusia, inclusiv Solntsevskaya, care a canalizat bani în Occident și a înființat un imperiu criminal. al traficului de droguri și arme proprii. Recrutat în anii '70 de KGB, el a fost „brațul criminal al statului rus".

Serghei Mihailov – Presupus șef al grupului de crimă organizată Solntsevskaya, cel mai puternic din Moscova, cu legături strânse cu mulți dintre oamenii de afaceri legați de KGB, care mai târziu au cultivat legături cu mogul imobiliar din New York, Donald Trump.

Vyacheslav Ivankov („Yaponchik") – Mafiot trimis de Mogilevich la Brighton Beach, New York, pentru a supraveghea imperiul criminal al Solntsevskaya de acolo.

Yevgeny Dvoskin – mafiot de la Brighton Beach, care a devenit unul dintre cei mai notorii „bancheri din umbră" ai Rusiei după ce s-a mutat înapoi la Moscova împreună cu unchiul său, Ivankov, și-a unit forțele cu serviciile de securitate ruse pentru a canaliza zeci de miliarde de dolari în „numerar negru" în Occident. .

Felix Sater – cel mai bun prieten al lui Dvoskin din copilărie. A devenit un partener de afaceri cheie al Organizației Trump, dezvoltând o serie de proprietăți pentru Trump, păstrând totodată contacte la nivel înalt în informațiile rusești.

Prolog

Regulile de la Moscova

Era seara târziu în mai 2015, iar Serghei Pugaciov răsfoia un vechi album foto de familie pe care îl găsise de acum treisprezece ani sau mai mult. Într-o fotografie de la o petrecere de naștere la casa lui din Moscova, fiul său Viktor își ține ochii în jos în timp ce Maria, fiica lui Vladimir Putin, zâmbește și îi șoptește la ureche. În altul, Viktor și celălalt fiu al său, Alexander, pozează pe o scară în spirală din lemn din biblioteca prezidențială a Kremlinului împreună cu cele două fiice ale lui Putin. La marginea fotografiei, Lyudmilla Putina, pe atunci încă soția președintelui rus, zâmbește.

Stăteam în bucătăria celei mai recente reședințe a lui Pugachev, o casă de oraș cu trei etaje din zona înstărită a Londrei din Chelsea. Lumina serii târzii se uita prin ferestrele de mărimea unei catedrale, iar păsările ciripeau în copacii de afară, traficul de pe Drumul Regelui din apropiere era un zumzet slab. Viața de mare putere pe care Pugaciov s-a

bucurat cândva la Moscova – încheierea de înțelegeri, nesfârșitele acorduri din culise, „înțelegerile" dintre prieteni de pe coridoarele puterii de la Kremlin – părea o lume departe. Dar influența Moscovei încă pândea ca o umbră în afara ușii sale.

Cu o zi înainte, Pugaciov fusese forțat să caute protecția echipei britanice de combatere a terorismului. Gărzile lui de corp au găsit cutii cu aspect suspect, cu fire proeminente lipite de trenul de rulare al lui Rolls-Royce, precum și pe mașina folosită pentru a-și transporta cei trei copii mai mici, de șapte, cinci și trei ani, la școală. Acum, pe peretele sufrageriei soților Pugaciov, în spatele calului balansoar și vizavi de portretele de familie, echipa de luptă împotriva terorismului SO15 instalase o cutie gri care conținea o alarmă care putea fi activată în caz de atac.

Cu cincisprezece ani în urmă, Pugaciov a fost un insider de la Kremlin care a manevrat la nesfârșit în culise pentru a ajuta la aducerea lui Vladimir Putin la putere. Cunoscut pe vremuri drept bancherul Kremlinului, el fusese un maestru al afacerilor din spate, al jocurilor de joc care guvernau țara atunci. Ani de zile păruse de neatins, un membru al unui cerc interior aflat în vârful puterii, care făcuse și înclinase regulile pentru a se potrivi, cu forțele de ordine, tribunalele și chiar alegerile subminate pentru nevoile lor. Dar acum mașina Kremlinului din care făcuse parte cândva se întoarse împotriva lui. Credinciosul ortodox rus înalt, cu o barbă neagră și un rânjet gregar, devenise cea mai recentă victimă a extinderii necruțătoare a puterii lui Putin. În primul rând, Kremlinul se mutase în imperiul său de afaceri, luându-l pentru sine. Pugaciov părăsise Rusia, mai întâi în Franța și apoi în Anglia, când Kremlinul își lansa atacul. Oamenii lui Putin preluaseră proiectul hotelier pe care i-l acordase președintele în Piața Roșie, la o aruncătură de băț de Kremlin, fără nicio compensație. Apoi șantierele sale navale, două dintre cele mai mari din Rusia, evaluate la 3,5 miliarde de dolari, au fost achiziționate de unul dintre cei mai apropiați aliați ai lui Putin, Igor Sechin, pentru o fracțiune din această sumă. Apoi, proiectul său de cărbune, cel mai mare zăcământ de cărbune de cocs din lume din regiunea siberiană Tuva, evaluat la 4 miliarde de dolari, a fost luat de un apropiat al lui Ramzan Kadyrov, omul puternic președinte cecen, pentru 150 de milioane de dolari. [1]

În acest proces, oamenii lui Putin îl învinuiseră pentru prăbușirea Mezhprombank, banca pe care a fondat-o cu mult timp în urmă în anii nouăzeci și care fusese cândva cheia puterii sale. Autoritățile de la Kremlin au deschis un dosar penal în care susținea că Pugaciov a provocat falimentul băncii prin transferul a 700 de milioane de dolari din aceasta într-un cont bancar elvețian în plină criză financiară din 2008. Kremlinul nu a ținut cont de afirmațiile lui Pugaciov conform cărora banii erau ai lui. Părea să conteze puțin faptul că preluarea șantierelor navale de către Sechin la o fracțiune din valoarea lor a fost cel mai mare motiv al deficitului de fonduri ale băncii către creditori. [2]

Mâna Kremlinului părea clară. „Oamenii din stat au manipulat regulile împotriva lui pentru a doborî banca, fără a fi surprinzător de beneficii", a spus Richard Hainsworth, un expert bancar rus de lungă durată. [3]

Era o poveste tipică pentru o mașinărie de la Kremlin care devenise implacabilă la îndemâna sa. În primul rând, a mers după dușmani politici. Dar acum începea să se întoarcă împotriva aliaților de odinioară ai lui Putin. Pugaciov a fost primul din cercul interior care a căzut. Și acum Kremlinul și-a extins campania împotriva lui de la brutalele curți cu ușile închise ale Moscovei până la aspectul de respectabilitate al Înaltei Curți din Londra. Acolo, a

obținut cu ușurință un ordin de înghețare împotriva bunurilor sale, legând magnatul în noduri în sala de judecată pe parcurs.

De când Pugaciov părăsise Rusia, Kremlinul îl urmărise. La el acasă din Franța, el a fost amenințat de nenorociți trimiși de lichidatorul Mezhprombank. Trei membri ai unui grup mafiot din Moscova l-au dus pe un iaht în largul coastei Nisei și i-au cerut să plătească 350 de milioane de dolari pentru a garanta „siguranța" familiei sale. A fost „prețul păcii", i-au spus ei, prețul pentru ca dosarul penal rus împotriva lui pentru falimentul Mezhprom să dispară, arată dovezile documentare. [4] În instanțele din Marea Britanie, Pugachev fusese un pește total ieșit din apă, incapabil să opereze conform regulilor și procedurilor necunoscute. Era prea obișnuit cu tranzacțiile din spatele trecutului său de la Kremlin, prea obișnuit să se strecoare prin plasa de reguli și reglementări din cauza poziției și puterii sale. Nu-și făcuse nicio favoare. Convins de dreptatea poziției sale, că a fost victima celei mai recente capturi de bunuri de la Kremlin, el s-a crezut deasupra reglementărilor instanțelor britanice. El nu reușise să respecte ordinele instanței legate de înghețarea activelor și arsese milioane de lire sterline dintr-un cont pe care îl ținuse ascuns curții din Marea Britanie. El credea că regulile de dezvăluire erau sub el, mărunte în comparație cu calamitatea care se abătuse asupra imperiului său de afaceri și nu mai mult decât o parte dintr-o campanie a Kremlinului de a-l urmări și frustra la fiecare pas. Kremlinul, totuși, devenise priceput să-și urmărească inamicii prin sistemul judiciar din Regatul Unit, în timp ce un aparat de relații publice a fost perfecționat pentru a umple paginile tabloidelor din Marea Britanie cu acuzații despre averea furată a oligarhului rus.

Kremlinul învățase pentru prima dată să-și parcurgă sistemul judiciar din Marea Britanie în timpul victoriei împotriva lui Boris Berezovsky, oligarhul exilat care devenise cel mai înverșunat critic al lui Putin, într-un caz care părea să răstoarne istoria Rusiei. Berezovsky a fost persoana care a vorbit rapid la Kremlin, care a încercat – și nu a reușit – să dea în judecată fostul său partener de afaceri Roman Abramovici, un apropiat al Kremlinului, pentru 6,5 miliarde de dolari la Înalta Curte din Londra. Judecătorul care supraveghea cazul, Dame Elizabeth Gloster, nu a privit afirmația lui Berezovsky că acesta deținea în comun unul dintre cele mai mari companii petroliere din Rusia, Sibneft, și o participație la Rusal, cel mai mare gigant al aluminiului din Rusia, împreună cu Abramovici și că Abramovici. îl forțase să-și vândă mizele la un preț redus. Deși Berezovsky a fost recunoscut în toată Rusia ca proprietar al acestor preocupări, doamna judecător Gloster a spus că l-a găsit „un martor inerent nesigur" [5] și s-a alăturat lui Abramovici, care a susținut că Berezovsky nu a deținut niciodată aceste active; fusese plătit doar pentru că îi oferea patronaj politic. Mai târziu, s-a dovedit că fiul vitreg al doamnei Justice Gloster fusese plătit cu aproape 500.000 de lire sterline pentru a-l reprezenta pe Abramovici în primele etape ale cazului. Avocații lui Berezovsky au susținut că implicarea lui a fost mai extinsă decât fusese dezvăluită anterior. [6]

Kremlinul și-a îmbunătățit și mai mult operațiunile în sistemul judiciar din Marea Britanie prin urmărirea lui Mukhtar Ablyazov, un miliardar kazah care a fost cel mai mare inamic politic al președintelui kazah, un aliat cheie al Kremlinului, Nursultan Nazarbayev. Ablyazov a fost urmărit de agenția rusă de asigurare a depozitelor de stat, care l-a acuzat că a sifonat peste 4 miliarde de dolari de la Banca BTA kazahă, a cărei președinte fusese și care avea sucursale în toată Rusia. Agenția rusă a angajat o echipă de avocați de la firma de avocatură londoneză Hogan Lovells, care a lansat unsprezece procese de fraudă civilă împotriva lui

Ablyazov în Marea Britanie, precum și un ordin de înghețare a activelor sale. Detectivii privați au urmărit cele 4 miliarde de dolari sifonate la o rețea de companii offshore controlate de magnatul kazah. [7]

Dar, în cazul lui Pugaciov, nu pare să fi fost găsit niciun bun furat sau ascuns. Nicio reclamație de fraudă nu a fost lansată vreodată în Marea Britanie sau oriunde altundeva în afara Rusiei. În schimb, doar pe baza unei hotărâri judecătorești ruse, aceeași echipă de la Hogan Lovells câștigase ordinul de înghețare împotriva bunurilor lui Pugaciov și a condus cu pricepere inelele în jurul lui în timp ce el se înfuriase de multitudinea de ordine judecătorești care i-au venit în cale. Fusese interogat cu privire la dezvăluirile de active și s-a dovedit că a dat dovezi false dacă vânzarea afacerii sale cu cărbune fusese efectuată de el însuși sau de fiul său. Nu părea să conteze judecătorului faptul că vânzarea fusese forțată la un preț care era mai mic de o douăzecime din valoarea reală a afacerii. Ceea ce conta era dacă urmase procedura și declarase toate bunurile care au rămas sub controlul său. Pugaciov a fost forțat să-și predea pașapoartele tribunalului și i s-a interzis să părăsească Regatul Unit în timpul unei perioade prelungite de interogatori cu privire la dezvăluirile sale de bunuri, deoarece avocații Kremlinului înăspriau rețeaua legală. Trecuse printr-o serie de avocați care, la rândul lor, păreau derutați de un caz care nu fusese niciodată audiat pe merit în Marea Britanie, în timp ce alții îl considerau mincinos drept o pradă ușoară. Răsfățate de valul de cazuri rusești pe care magnații Moscovei erau dispuși să plătească prețuri superioare pentru difuzarea la Înalta Curte din Londra, firmele de avocatură și-au plătit facturile la sume astronomice pentru o muncă care nu a fost niciodată realizată, după cum arată documentele. Firmele de PR s-au oferit să apere imaginea lui Pugaciov pentru 100.000 de lire sterline pe lună. „Acum se află pe teritoriul nostru", a spus un partener la o firmă globală de avocatură care îl reprezintă.

La început, Pugaciov crezuse că cazul împotriva lui era condus de subalterni indisciplinați ai Kremlinului, nerăbdători să tragă o linie cu privire la exproprierea imperiului său de afaceri. Dar, pe măsură ce campania s-a extins, iar Pugaciov a început să se teamă pentru siguranța sa fizică, a devenit convins că aceasta este condusă de Putin însuși. „Cum a putut să-mi facă asta? L-am făcut chiar președinte', a spus el în acea seară, în timp ce stătea în bucătăria lui din Chelsea, încă șocat de vizita de la SO15 și de dispozitivele suspecte găsite sub mașinile sale. [8] Un fost prieten trimis de Kremlin la Londra îi spusese că Putin gestionează personal fiecare pas al campaniei împotriva lui, avertizând: „Avem controlul asupra tuturor lucrurilor aici, avem totul cusut".

Pugaciov detectase de multă vreme influența crescândă a numerarului Kremlinului la Londra. Cu mult înainte de a începe atacul legal, a spus el, a întâlnit un șir de lorzi englezi care au râs și i-au strâns mâna și i-au spus cât de grozav credeau că este Putin. În acele vremuri, ei credeau că Pugaciov era „bancherul lui Putin", așa cum îl numea presa atunci, totuși îi ceruseră totuși să doneze Partidului Conservator fără nicio întrebare sau gând. Toți foștii săi prieteni de la Kremlin țineau rude și amante în oraș, pe care le vizitau în weekend, inundând orașul cu numerar. Acolo era fosta soție a lui Sechin, Marina, care ținea aici o casă cu fiica ei. Acolo era Igor Shuvalov, vicepremierul, care deținea cel mai prestigios apartament din oraș, un penthouse cu vedere la Piața Trafalgar. Au fost fiii lui Arkady Rotenberg, fostul partener de judo miliardar al lui Putin, care a urmat una dintre cele mai lăudate școli private din țară, în timp ce fosta sa soție Natalya a făcut cumpărături și și-a dat în judecată soțul pentru divorț la Înalta Curte din Londra. Acolo era vicepreședintele Dumei

de Stat, unul dintre cei mai vocali patrioți ai Rusiei, Serghei Zheleznyak, care s-a înfuriat de mult împotriva influenței Occidentului, dar fiica sa, Anastasia, locuia de ani de zile la Londra. Lista oficialilor rezidenți în Londra era nesfârșită, a spus Pugaciov. — S-au aranjat foarte bine pe această mică insulă cu vreme groaznică, a adulmecat el. „În Marea Britanie, principalul lucru au fost întotdeauna banii. Putin și-a trimis agenții să corupă elita britanică.

Orașul se obișnuise cu potopul de numerar rusesc. Prețurile proprietăților crescuseră pe măsură ce primii magnați, iar apoi oficialii ruși cumpăraseră conace de lux din Knightsbridge, Kensington și Belgravia. Un șir de oferte de acțiuni rusești, conduse de Rosneft, Sberbank și VTB ai statului, au ajutat la plata chiriilor și a salariilor pentru birourile firmelor de PR și juridice înstărite din Londra. Lorzilor și foștilor politicieni li s-au plătit salarii generoase pentru a face parte din consiliile de administrație ale companiilor rusești, deși li s-a acordat puțină supraveghere a comportamentului corporativ. Influența Rusiei era peste tot. Alexander Lebedev, fostul ofițer și bancher KGB care se poziționase drept un campion al presei libere în Rusia, achiziționase cel mai citit și influent cotidian din Londra, *Evening Standard* , devenind o întâlnire la serile capitalei și pe listele pentru cele mai căutate invitații la cină. Un altul a fost Dmitri Firtash, un magnat ucrainean care devenise comerciantul de gaze preferat al Kremlinului și care, în ciuda legăturilor sale cu un mafiot major rus căutat de FBI, Semyon Mogilevich, devenise un donator miliardar al Universității Cambridge. Servitorul său șef de la Londra, Robert Shetler-Jones, a donat milioane de lire sterline conservatorilor, în timp ce mari influenți ai partidului au făcut parte din consiliul Societății Britanice Ucrainene a lui Firtash. Au fost și alți jucători mai puțin remarcabili. Cel puțin unul dintre ei a strecurat printre crăpături pentru a deveni prieten apropiat cu Boris Johnson, pe atunci primarul Londrei, aflat în fruntea elitei conservatoare. „Toată lumea s-a obișnuit cu spionii care poartă ochelari întunecați și arată suspicios în filme", a spus Pugaciov. — Dar aici sunt peste tot. Arata normal. Nu poți spune.

Pugaciov habar n-avea dacă trimisul trimis de Kremlin să-l avertizeze că avea totul cusut în Marea Britanie spunea adevărul sau dacă fusese trimis doar pentru a-l speria. Dar la un moment dat – după ce a găsit dispozitivele cu aspect suspect pe mașinile sale și după ce a înțeles pentru prima dată că Rusia va cere extrădarea lui din Marea Britanie – a decis că nu vrea să riște să aștepte să afle. În ciuda apropierii sale anterioare de Putin și a contactelor sale extinse cu clanul de foști bărbați KGB din Kremlin, cunoscut sub numele de *siloviki* , o întâlnire organizată pentru el cu un oficial de rang înalt de la Ministerul de Externe britanic a fost anulată în ultimul moment. În schimb, un agent de la Kremlin în vizită i-a spus că ar trebui să întâlnească un om pe care serviciile de informații ruse îl cultivaseră în MI6. Totul era întors pe cap. Se temea că guvernul Regatului Unit pregătește un acord cu rușii pentru extrădarea lui. El s-a întrebat și despre soarta prietenului său Boris Berezovsky, criticul de la Kremlin care în martie 2013 fusese găsit mort pe podeaua băii sale din conacul său de țară din Berkshire, eșarfa sa preferată de cașmir negru la gât, o amprentă neidentificată rămasă. la scena. Dintr-un motiv necunoscut, Scotland Yard nu a investigat, lăsând-o pe seama poliției locale din Thames Valley, care a numit-o sinucidere și a închis cazul. [9] „Se pare că există un acord cu Rusia pentru a nu face tam-tam", s-a îngrijorat Pugaciov. [10]

Și așa, într-o zi din iunie 2015, la câteva săptămâni după ce ne-am întâlnit în casa lui din Chelsea, Pugachev nu a mai fost brusc în Marea Britanie. Telefoanele lui fuseseră toate oprite, aruncate pe marginea drumului în timp ce alerga. El ignorase ordinele judecătorești care îi interziceau să părăsească țara. Nici măcar nu-i spusese partenerului său, mama celor

trei copii ai săi mici, socialistul londonez Alexandra Tolstoi, care a rămas să aștepte până târziu în noapte ca el să apară la petrecerea de 80 de ani a tatălui ei. Fusese văzut ultima oară la o întâlnire cu avocații săi, la care l-au avertizat că va avea nevoie de 10 milioane de lire sterline pentru a-și asigura cauțiunea pentru o cerere iminentă de extrădare a Rusiei – numerar la care Pugaciov nu avea acces. Câteva săptămâni mai târziu, a apărut în Franța, unde și-a câștigat cetățenia în 2009 și unde legea franceză îi protejează pe cetățenii săi de extrădarea în Rusia. Fugise în siguranța relativă a vilei sale sus, pe dealurile de deasupra golfului Nisa, o fortăreață înconjurată de un gard de fier impenetrabil, o echipă de bodyguarzi și o baterie de camere de securitate la fiecare pas.

Ușurința cu care Kremlinul a reușit să-și urmărească procesul împotriva lui la Londra i s-a părut lui Pugaciov, așa cum ar spune rușii, ca prima *lastochka* – prima rândunică a primăverii. A fost sosirea regulilor Moscovei la Londra, unde Kremlinul putea deforma și distorsiona procesul legal pentru a se potrivi agendei sale, unde problema mai mare a exproprierii imperiului de afaceri de mai multe miliarde de dolari al lui Pugaciov putea fi îngropată cu talent în detaliile regulilor. legate de ordinul de înghețare și dacă Pugaciov le-a respectat corect. Pugaciov nu era un înger, desigur. Nu era deloc clar ce s-a întâmplat cu cei 700 de milioane de dolari pe care fusese acuzat că i-a sifonat de la Mezhprombank. Dar o serie de dezvăluiri de active, fără a fi puse sub semnul întrebării de către Înalta Curte din Regatul Unit, au dezvăluit că 250 de milioane de dolari din acești bani au fost returnați băncii, în timp ce următorii rămași s-au pierdut în companiile lichidate de un fost aliat Pugachev care lucra acum. strâns cu Kremlinul. Mai târziu, procurorii elvețieni, solicitați de Rusia să blocheze conturile bancare elvețiene ale lui Pugaciov, au spus că nu au găsit nicio dovadă că a fost comisă vreo infracțiune atunci când cei 700 de milioane de dolari au fost transferați din conturile companiei lui Pugaciov din Mezhprombank în contul bancar elvețian la apogeul anului 2008. criză. [11]

Dar chiar dacă avocații Kremlinului nu au deschis un dosar de fraudă împotriva lui în Marea Britanie, chiar dacă nu părea să existe nicio urmă de fonduri furate, urmărirea juridică a lui Pugaciov a fost necruțătoare. Avocații care lucrează pentru Agenția de Stat pentru Depozite din Rusia au insistat că l-au făcut să „să atingă drepturile” din cauza falimentului Mezhprombank. „Dacă primești numerar de la o autoritate de reglementare, ar trebui să-i iei pentru a ajuta banca să supraviețuiască, nu pentru a finanța o plată către tine”, a spus o persoană apropiată echipei juridice. [12] În ciuda faptului că Kremlinul și-a expropriat imperiul de afaceri și a început să se teamă pentru viața lui, Pugaciov a fost găsit în judecată pentru că a fugit din Marea Britanie și condamnat în lipsă la doi ani de închisoare. În timpul audierilor pentru dispreț, el a fost adesea catalogat drept mincinos. Încălcase regulile ordinului de înghețare. Nu numai că a fugit din țară, dar a transferat fonduri din vânzarea a două mașini în Franța. Unul dintre judecătorii care prezidează cazul, judecătorul Vivienne Rose, a constatat că nu se poate „să se bazeze în siguranță pe nicio dovadă pe care a dat-o”. Un trust din Noua Zeelandă pe care l-a înființat pentru a deține proprietăți de zeci de milioane de dolari, inclusiv casa lui din Chelsea, s-a dovedit mai târziu a fi o falsă.

Cu toate defectele sale, Pugaciov a insistat că a fost prins într-o vendetă a statului rus, urmărită de instanțele din Marea Britanie. Kremlinul părea intenționat să înlăture orice idee că ar fi fost vreodată bine conectat la Kremlin sau că ar putea avea orice cunoștință care ar putea fi dăunătoare. A fost capabil să suprime orice conotație politică a cazului prin valorificarea cunoștințelor în scădere a Rusiei în serviciile de informații din Marea Britanie,

care fuseseră distrase de monitorizarea amenințării teroriste islamice, și a profilului scăzut al lui Pugaciov. Înainte ca lucrurile să devină grele la Londra, Pugaciov nu acordase niciodată un interviu în viața lui. Puțini știau cine este. Majoritatea oamenilor credeau că oligarhul recent decedat Boris Berezovsky a contribuit la aducerea lui Putin la putere. Avocaților de la Hogan Lovells li s-a spus că Pugaciov nu este nimeni, iar cauza împotriva lui nu are nicio legătură cu politica. „Nu am văzut nicio dovadă a ceea ce făcea el la Kremlin", a spus o persoană apropiată echipei juridice. „Trebuie să fim extrem de atenți. Pugaciov pare să spună orice vrea. Oamenii cu care am vorbit doar spun că a fost un escroc flagrant. [13]

Dar, de fapt, Pugaciov a lucrat în inima Kremlinului și a fost la curent cu unele dintre cele mai adânci secrete ale acestuia, inclusiv despre cum tocmai a venit Putin la putere. Acesta părea să fie unul dintre principalele motive pentru care Kremlinul era atât de intenționat să-l urmărească și să se asigure că era legat în noduri legale. Chiar înainte ca Kremlinul să preia imperiul său de afaceri, el căutase să părăsească Rusia, pentru a scăpa de intriga nesfârșită a afacerilor de acolo. Deja fusese exclus de aliații KGB ai lui Putin de la Sankt Petersburg și începuse să caute cetățenia franceză în 2007. Pentru cei din interior, Pugaciov era pedepsit tocmai pentru că căuta să iasă din sistemul strâns care conducea Rusia. clanul mafiot pe care nimeni nu a fost vreodată menit să-l părăsească. — Pugaciov era ca un rinichi. El a fost esențial pentru funcționarea sistemului. Dar și-a pierdut mințile și a crezut că ar putea pleca și să lucreze la propria afacere. Desigur, a fost dat ordinul de a-l distruge', a spus un bancher rus de rang înalt implicat în operațiuni financiare pentru Kremlin. [14]

În goana zborului său din Marea Britanie către Franța, Pugaciov a lăsat în urmă o serie de semne revelatoare. Detectivii care lucrau pentru avocații Kremlinului au intervenit pentru a percheziționa biroul său din Knightsbridge pe baza unei hotărâri judecătorești emise în zilele de după dispariția sa. Printre sumele de documente, existau o serie de unități de disc. Pe una dintre unitățile de disc erau înregistrări: serviciile de securitate ruse înregistrau în secret fiecare întâlnire pe care o ținea în biroul său din centrul orașului Moscova de la sfârșitul anilor nouăzeci.

Una dintre înregistrări documentează în mod viu sentimentele sincere și pline de regret ale lui Pugaciov față de Putin și rolul său în aducerea lui la putere. Caseta îl înregistrează pe Pugaciov stând în biroul său cu Valentin Iumașev, ginerele și șef de cabinet al fostului președinte Boris Elțin, discutând la cină și un vin bun despre starea tensionată în timp ce Moscova trecea printr-o nouă criză politică. Era noiembrie 2007 și au mai rămas doar câteva luni până când Putin va ajunge la sfârșitul celui de-al doilea mandat consecutiv de președinte, moment în care constituția Rusiei impunea că trebuie să demisioneze. Dar, deși Putin făcuse declarații vagi despre devenirea prim-ministrului după ce a demisionat din funcția de președinte, nu a existat încă nici măcar o șoaptă despre intențiile sale reale. Pe coridoarele asemănătoare de la Kremlin, fostul KGB și oamenii de securitate care ajunseseră la putere cu Putin s-au luptat pentru poziție, s-au certat și s-au înjunghiat în spate în speranța că ei sau candidatul lor vor fi aleși drept succesorul său.

Pugachev și Yumashev au clintit pahare în liniște în timp ce discutau despre impas. Incertitudinea cu privire la succesiune aducea în minte amintiri puternice din 1999, când au ajutat ascensiunea lui Putin. Li s-a părut cu o vârstă în urmă. Până acum fuseseră eclipsați de aliații KGB ai lui Putin din Sankt Petersburg. Până acum erau aproape relicve dintr-o

epocă total diferită. Sistemul de putere se schimbase irevocabil și încă se luptau să înțeleagă ce făcuseră.

— Îți amintești cum a fost când a venit la putere? spune Pugaciov pe bandă. „El ar spune: „Eu sunt managerul. Am fost angajat." În acele zile, Putin părea reticent să preia rolul principal și părea maleabil și conformator celor care îl ajutaseră să-l aducă la putere. „Între noi, la început cred că a avut ideea să devină bogat, să trăiască o viață fericită, să decidă propriile probleme personale", continuă Pugaciov. „Și, în principiu, a decis foarte repede aceste probleme… Dar, pe măsură ce au trecut cei patru ani ai primului său mandat, a înțeles că s-au întâmplat lucruri care nu i-ar permite niciodată să demisioneze."

Primul mandat al lui Putin fusese udat în sânge și controverse. A dus la o transformare radicală a modului în care era condusă țara. El s-a confruntat cu o serie de atacuri teroriste mortale, inclusiv asediul teatrului Dubrovka din Moscova de către teroriștii ceceni în octombrie 2002. Luarea de ostatici s-a încheiat cu peste o sută de morți, când serviciile de securitate ruse au greșit asaltarea teatrului și au gazat. foarte spectatori pe care încercaseră să-i elibereze.

Luptele lui Putin cu rebelii din republica Cecenia din nordul Caucazului au provocat mii de morți, inclusiv cei 294 care au murit într-un șir de bombardamente la apartamente. Mulți din Moscova au șoptit că serviciile de securitate ale lui Putin se aflau în spatele acestor atacuri sângeroase, nu în ultimul rând pentru că rezultatul final a fost o reprimare a securității care i-a întărit puterea.

Oligarhii cu roată liberă din anii 1990 au fost în scurt timp duși la cap. A fost nevoie de un singur caz important împotriva celui mai bogat om al țării pentru ca Putin și oamenii săi să frâneze libertățile pieței din epoca Elțin și să lanseze o preluare de către stat.

„Cred că ar fi plecat bucuros după patru ani", continuă Pugaciov. „Dar apoi s-au întâmplat toate aceste controverse. Cu Occidentul acum, există un impas atât de grav încât este aproape criza rachetelor cubaneze. Și acum a mers și mai adânc... El înțelege că, dacă merge mai departe, nu va ieși niciodată.

Pentru amândoi acești oameni, construcția de putere construită de Putin, prin care președintele acumulase atât de multă putere încât totul depindea acum de el, arăta exact opusul stabilului. — Este o piramidă. Tot ce trebuie să faci este să-l lovești o dată și totul se va prăbuși... El înțelege toate astea, dar nu se poate schimba singur.

„Nu am senzația că înțelege nimic din toate astea", spune Yumashev.

„Ar fi ciudat dacă ar spune că tot ce am făcut este înapoi", intervine Pugaciov. „Multe dintre deciziile pe care le ia se bazează pe convingerile lui despre modul în care este condusă lumea. Subiectul patriotismului – el crede acest lucru cu sinceritate. Când spune că prăbușirea Uniunii Sovietice a fost o tragedie, el crede asta cu sinceritate... El are astfel de valori. Ceea ce face el face cu sinceritate. El face greșeli sincer.

Putin și-a justificat adesea consolidarea tuturor pârghiilor puterii – care includea încheierea alegerilor pentru guvernatori și aducerea sistemului judiciar sub *dictatul Kremlinului* – spunând că astfel de măsuri sunt necesare pentru a introduce o nouă eră a stabilității, punând capăt haosului și colapsului anii 1990. Dar în spatele bătăiilor patriotice în piept

care, la prima vedere, părea să determine cea mai mare parte a luării deciziilor se afla un alt factor, mai deranjant. Putin și bărbații KGB care conduceau economia printr-o rețea de aliați loiali monopolizau acum puterea și introduseseră un nou sistem în care pozițiile statului erau folosite ca vehicule pentru auto-imbogățire. Era departe de principiile anticapitaliste și anti-burgheze ale statului sovietic pe care îl serviseră cândva.

„Acești oameni sunt mutanți", spune Pugaciov. „Sunt un amestec de homo-soveticus cu capitaliștii sălbatici din ultimii douăzeci de ani. Au furat atât de multe ca să-și umple buzunarele. Toate familiile lor locuiesc undeva în Londra. Dar când spun că trebuie să zdrobească pe cineva în numele patriotismului, spun asta cu sinceritate. Doar că, dacă țintesc Londra, își vor scoate mai întâi familiile.

„Cred că este un lucru groaznic", spune Yumashev. „Unii dintre prietenii mei care lucrează la Kremlin spun acum – cu sinceritate absolută – cât de grozav este că se pot îmbogăți atât de mult acolo. În anii nouăzeci, acest lucru era inacceptabil. Fie trebuia să intri în afaceri, fie să lucrezi pentru țară. Acum se duc și lucrează pentru stat pentru a câștiga bani. Miniștrii dau licențe pentru a face bani. Și, desigur, toate acestea vin de la șef... Prima conversație pe care [Putin] o are cu un nou angajat de stat este: „Iată afacerea ta. Împărtășește-l doar cu mine. Dacă cineva te atacă, te voi apăra... iar dacă nu [îți folosești poziția ca afacere] ești un idiot."

„Putin a spus asta însuși", spune Pugaciov. 'Deschis. Îmi amintesc, vorbeam cu el. El a spus: „Ce așteaptă tipul ăla? De ce nu câștigă? Ce mai asteapta? El are postul. Lasă-l să facă bani pentru el însuși." Aceștia sunt acum ca oamenii care au băut sânge. Ei nu se pot opri. Acum, oficialii de stat sunt oamenii de afaceri.

„Au mai rămas foarte puțini oameni de afaceri adevărați", este de acord Yumashev, dând din cap cu tristețe. „Atmosfera... Atmosfera s-a schimbat atât de mult în țară. Aerul s-a schimbat. Acum e sufocant. Sufocant.'

Cei doi bărbați oftă. Totul s-a schimbat – în afară de capacitatea lor de a-și idealiza propriile roluri. „Ceea ce a fost grozav în anii nouăzeci a fost că nu existau minciuni", continuă Yumashev.

„Absolut", spune Pugaciov. „Pentru mine, toată viața mea, adevărul a fost echivalent cu libertatea. Am câștigat bani nu pentru bogăție, ci pentru libertate. Cât poți cheltui? Atâta timp cât ai destui cât să cumperi două perechi de blugi, e în regulă. Dar o anumită independență mi-a dat un lucru: nu am nevoie să mint.

Celor doi bărbați li s-a părut că președintele a fost înconjurat de bărbați da, toți care au oferit toasturi lungi lui Putin, spunându-i că a fost trimis de Dumnezeu să salveze țara, în timp ce ei slujeau după bunul plac. Cu toate acestea, lui Pugaciov i s-a părut că acești bărbați da au înțeles ipocrizia profundă a sistemului, democrația falsă reprezentată de partidul de guvernământ al Kremlinului, Rusia Unită, și cât de profund corupt devenise.

„Uită-te la oamenii din jurul lui VV [Putin], care spun că Vladimir Vladimirovici, ești un geniu!" continuă Pugaciov. „Mă uit la ei – și ei nu cred în nimic. Ei înțeleg că totul este o prostie. Rusia Unită este o prostie, alegerile sunt o prostie, președintele este o prostie. Dar ei înțeleg toate acestea, apoi urcă pe scenă și spun cât de grozav este totul. Și toate toasturile pe care le fac, care sunt minciuni totale. Ei pot să stea și să spună... gunoaie despre cum au fost mereu împreună, de când stăteau pe banca școlii. Dar, în același timp, băieții

care stau în biroul de alături spun: „De îndată ce iese, să-l terminăm." Există un asemenea cinism. Nu cred că se simt confortabil. Cei care au putere... Îmi pare rău pentru ei. Ei fură din toate părțile, apoi ies și vorbesc despre modul în care Putin luptă împotriva corupției. Mă uit la ei și mă gândesc, acesta este sfârșitul. Îmi pare rău pentru ei... VV întreba mereu: „Ce cuvânt care începe cu s? *Sovest* – conștiință." Ei nu au receptori pentru asta. Ei nu înțeleg. Au uitat cuvântul și ce înseamnă. S-au încurcat total.

Toate realizările erei Putin de până acum – creșterea economică, creșterea veniturilor, bogățiile miliardarilor care transformaseră Moscova într-o metropolă strălucitoare, unde mașini străine elegante umpleau străzile și cafenelele confortabile deschise la colțurile străzilor – s-au rezumat la Creșterea bruscă a prețului petrolului în anii Putin, sunt de acord. „În 2000, prețul petrolului era de 17 USD și eram fericiți", spune Yumashev. „Când tu și cu mine eram la putere, era de 10, 6 dolari. Cel mai bun moment pentru mine a fost când a atins 16 USD pentru două-trei săptămâni. Acum sunt 150 de dolari și singurul lucru pe care îl fac este să își construiască case îngrozitoare pentru ei înșiși.

„Statul nu face nimic cu banii. Ar fi putut transforma infrastructura țării. Dar crede că totul va fi furat dacă construim drumuri... Timpul trece atât de repede', spune Pugaciov.

— Au trecut opt ani. În 2000 i-am dat șefului o mașină atât de bine unsă. Totul a funcționat. Și ce am primit? întreabă Yumashev.

„Nu am înțeles că el nu va conduce lucrurile înainte. Credeam că este liberal, tânăr', răspunde Pugaciov.

„Pentru mine a fost în primul rând important să fie tânăr", spune Yumashev.

— Înțelegi că s-a dovedit că era dintr-o altă specie.

'Da. Sunt oameni diferiți', este de acord Yumashev.

„Sunt oameni diferiți, speciali. Acesta a fost ceva ce nu am înțeles. Persoana care a înțeles foarte bine acest lucru a fost Ustinov [procurorul general]', spune Pugaciov. „Mi-a spus: „Înțelegeți, băieții de la serviciile de securitate, sunt diferiți. Chiar dacă le-ai suge tot sângele și apoi le-ai pune un alt cap, ei ar fi totuși diferiți. Ei trăiesc în propriul lor sistem. Nu vei fi niciodată unul dintre ei. Este un sistem absolut diferit."'

Înregistrarea oferă o fereastră unică asupra vederilor nepăzite ale a doi bărbați care l-au adus pe Putin la putere și oroarea lor față de sistemul pe care l-ar ajuta să creeze. Această carte este povestea acelui sistem – ascensiunea la putere a cohortei KGB a lui Putin și modul în care au mutat pentru a se îmbogăți în noul capitalism. Este povestea predării grăbite a puterii dintre Elțîn și Putin și a modului în care aceasta a permis creșterea unei „state profunde" a oamenilor de securitate KGB, care a pândit întotdeauna în fundal în anii Elțîn, dar acum a apărut pentru a monopoliza puterea. timp de cel puțin douăzeci de ani – și în cele din urmă să pună în pericol Occidentul.

Această carte a început ca un efort de a urmări preluarea economiei ruse de către foștii asociați ai KGB ai lui Putin. Dar a devenit o investigație asupra a ceva mai pernicios decât atât. Mai întâi cercetările – și apoi evenimentele – au arătat că cleptocrația din epoca lui Putin urmărea ceva mai mult decât umplerea buzunarelor prietenilor președintelui. Ceea ce

a apărut ca urmare a preluării economiei de către KGB – și a sistemului politic și juridic al țării – a fost un regim în care miliardele de dolari la dispoziția prietenilor lui Putin urmau să fie folosite în mod activ pentru a submina și corupa instituțiile și democrațiile din Rusia. Vest. Manualul KGB al epocii Războiului Rece, când Uniunea Sovietică a desfășurat „măsuri active" pentru a semăna diviziune și discordie în Occident, pentru a finanța partidele politice aliate și a submina inamicul său „imperial", a fost acum pe deplin reactivat. Ceea ce este diferit acum este că aceste tactici sunt finanțate de un puț mult mai adânc de numerar, de un Kremlin care a devenit expert în căile piețelor și și-a înfipt tentaculele adânc în instituțiile Occidentului. Părți ale KGB-ului, printre care Putin, au îmbrățișat capitalismul ca un instrument de echilibrare cu Occidentul. A fost un proces care a început cu mult înainte, în anii dinaintea prăbușirii sovietice.

Preluarea de către Putin a fluxurilor strategice de numerar a fost întotdeauna mai mult decât preluarea controlului asupra economiei țării. Pentru regimul Putin, bogăția era mai puțin despre bunăstarea cetățenilor Rusiei decât despre proiecția puterii, despre reafirmarea poziției țării pe scena mondială. Sistemul creat de oamenii lui Putin a fost un capitalism hibrid KGB care a căutat să acumuleze numerar pentru a cumpăra și a corupe oficialii din Occident, ai căror politicieni, mulțumiți după încheierea Războiului Rece, uitaseră de mult de tacticile sovietice din trecutul nu prea îndepărtat. . Piețele occidentale au îmbrățișat noua bogăție venită din Rusia și au acordat puțină atenție forțelor criminale și KGB din spatele acesteia. KGB-ul făcuse o alianță cu crima organizată rusă cu mult timp în urmă, în ajunul colapsului sovietic, când metale prețioase, petrol și alte mărfuri în valoare de miliarde de dolari au fost transferate de la stat către firmele legate de KGB. Încă de la început, agenții de informații străini ai KGB au căutat să acumuleze bani negri pentru a menține și păstra rețelele de influență considerate demult demolate de colapsul sovietic. O vreme sub Elțîn, forțele KGB-ului au rămas ascunse în fundal. Dar când Putin a ajuns la putere, alianța dintre KGB și crima organizată a apărut și și-a descoperit dinții. Pentru a înțelege acest proces, trebuie să ne întoarcem la începutul tuturor, la vremea prăbușirii sovietice.

Pentru bărbații care au contribuit la aducerea lui Putin la putere, revanșa a adus și o socoteală. Pugaciov și Iumașev începuseră transferul puterii în grabă disperată, deoarece sănătatea lui Elțin a eșuat, în încercarea de a asigura viitorul țării – și propria lor siguranță – împotriva a ceea ce ei credeau a fi o amenințare comunistă. Dar și ei uitaseră trecutul sovietic nu prea îndepărtat.

Oamenii de securitate pe care i-au adus la putere nu trebuiau să se oprească la nimic pentru a-și prelungi stăpânirea dincolo de limitele a ceea ce credeau că este posibil.

— Ar fi trebuit să vorbim mai mult cu el, oftă Yumashev.

— Desigur, spuse Pugaciov. — Dar nu a fost nici un moment.

PARTEA ÎNTÂI

1

„Operațiunea Luch”

ST PETERSBURG – Este începutul lunii februarie 1992 și o mașină oficială de la administrația orașului conduce încet pe strada principală a orașului. Un noroi cenușiu a fost parțial măturat de pe trotuare, iar oamenii trec greu prin frig, îmbrăcați în haine groase, anonime, încărcate cu saci și cocoșați împotriva vântului. În spatele fațadelor decolorate ale caselor cândva mărețe de pe Nevsky Prospekt, magazinele stau aproape goale, rafturile lor practic goale în replicile imploziei bruște a Uniunii Sovietice. Au trecut abia șase săptămâni de când Uniunea Sovietică a încetat să mai existe, de la ziua fatidică în care președintele Rusiei Boris Elțin și liderii celorlalte republici sovietice și-au semnat uniunea cu o lovitură de stilou. Distribuitorii de alimente din oraș se luptă să reacționeze la schimbarea rapidă, deoarece reglementările sovietice stricte care timp de decenii au controlat lanțurile de aprovizionare și prețurile fixe au încetat brusc să mai existe.

În cozile de autobuz și în piețele improvizate care au apărut în oraș, în timp ce locuitorii caută să câștige bani vânzând pantofi și alte articole din casele lor, toată iarna s-a vorbit despre penurie de alimente, carduri de rație și întuneric. Înrăutățind lucrurile, hiperinflația distruge economiile. Unii chiar au avertizat despre foamete, sunând semnale de alarmă într-un oraș încă cuprins de amintirile blocadei celui de-al Doilea Război Mondial, când până la o mie de oameni mureau de foame în fiecare zi.

Dar oficialul orașului aflat la volanul sedanului negru Volga arată calm. Figura ușoară, hotărâtă, care privește atent înainte este Vladimir Putin. Are treizeci și nouă de ani, viceprimar al Sankt Petersburgului și recent numit șef al comitetului de relații externe al orașului. Scena este filmată pentru o serie de documentare despre noua administrație a orașului, iar aceasta se concentrează pe viceprimarul cu aspect tânăr, ale cărui responsabilități includ asigurarea importurilor adecvate de alimente. [1] În timp ce filmările trec înapoi la biroul său din Primăria din Smolny, Putin derulează un șir de cifre despre tonele de cereale din ajutorul umanitar transportat din Germania, Anglia și Franța. Nu este nevoie să vă faceți griji, spune el. Aproape zece minute sunt petrecute pentru a explica cu atenție măsurile luate de comitetul său pentru a asigura aprovizionarea de urgență cu alimente, inclusiv un acord inovator pentru cereale pentru animale în valoare de 20 de milioane de lire sterline, asigurat în timpul unei întâlniri între primarul orașului, Anatoly Sobchak, și premierul britanic. ministrul Ioan Major. Fără acest act de generozitate din partea Regatului Unit, vitele tinere din regiune nu ar fi supraviețuit, spune el.

Stăpânirea lui asupra detaliilor este impresionantă. La fel și înțelegerea lui asupra vastelor probleme cu care se confruntă economia orașului. El vorbește cu fluență despre necesitatea de a dezvolta o clasă de proprietari de afaceri mici și mijlocii ca coloana vertebrală a noii economii de piață. Într-adevăr, spune el, „Clasa antreprenorială ar trebui să devină baza pentru înflorirea societății noastre în ansamblu”.

El vorbește cu precizie despre problemele conversiei vastelor întreprinderi de apărare din epoca sovietică din regiune la producție civilă, pentru a le menține în viață. Fabrici întinse precum Kirovsky Zavod, un vast producător de artilerie și tancuri din sudul orașului, fuseseră principalul angajator al regiunii încă din vremea țarismului. Acum erau într-un

impas, deoarece comenzile nesfârșite de echipamente militare care alimentau și în cele din urmă falimentau economia sovietică se secăseră brusc. Trebuie să aducem parteneri occidentali și să integrăm plantele în economia globală, spune tânărul oficial al orașului.

Cu o intensitate bruscă, el vorbește despre răul pe care comunismul l-a provocat prin tăierea artificială a Uniunii Sovietice de relațiile de piață liberă care leagă restul lumii dezvoltate. Credosul lui Marx și Lenin „a adus pierderi colosale țării noastre", spune el. „A existat o perioadă din viața mea în care am studiat teoriile marxismului și leninismului și mi s-au părut interesante și, la fel ca mulți dintre noi, logice. Dar pe măsură ce am crescut, adevărul mi-a devenit din ce în ce mai clar – aceste teorii nu sunt altceva decât basme dăunătoare. Într-adevăr, revoluționarii bolșevici din 1917 au fost responsabili pentru „tragedia pe care o trăim astăzi – tragedia prăbușirii statului nostru", spune el cu îndrăzneală intervievatorului. „Au tăiat țara în republici care nu existau înainte și apoi au distrus ceea ce unește oamenii din țările civilizate: au distrus relațiile de piață".

Au trecut doar câteva luni de la numirea sa ca viceprimar al Sankt Petersburgului, dar deja este o performanță puternică, atent realizată. El stă lejer călare pe un scaun pe spate, dar totul în rest indică precizie și pregătire. Filmul de cincizeci de minute îl arată pe covorașul de judo răsturnând adversarii peste umăr, vorbind fluent germană cu un om de afaceri în vizită și primind apeluri de la Sobchak despre cele mai recente acorduri de ajutor extern. Pregătirea sa meticuloasă se extinde la omul pe care l-a solicitat în mod special să conducă interviul și să regizeze filmul: un realizator de documentare cunoscut și iubit în întreaga Uniune Sovietică pentru un serial pe care l-a realizat, trasând în mod intim viețile unui grup de copii, o versiune sovietică a popularul serial de televiziune din Marea Britanie *Seven Up* . Igor Shadkhan este un evreu, care s-a întors recent la Sankt Petersburg de la realizarea unei serii de filme despre ororile din Gulagul sovietic din nordul îndepărtat; un om care încă tresări la amintirea insultelor antisemite din vremea sovietică și care, din propria recunoaștere, încă își lasă capul de frică ori de câte ori trece pe lângă fostul sediu al KGB de pe Liteyny Prospekt a orașului.

Totuși, acesta este omul pe care Putin l-a ales pentru a-l ajuta cu o revelație cu totul specială, omul care va transmite lumii faptul că Putin a servit ca ofițer în temutul și urâtul KGB. Este încă primul val al mișcării pentru democrație, o perioadă în care recunoașterea acestui lucru l-ar putea compromite pe șeful său, Sobchak, un orator trezitor care a urcat la funcția de primar pe un val de condamnare a secretelor vechiului regim, a abuzurilor comise de KGB. . Până în prezent, Shadkhan încă se întreabă dacă alegerea lui Putin a făcut parte dintr-un plan de reabilitare atent. „Întotdeauna mă întreb de ce m-a ales. A înțeles că am nevoie de mine și a fost gata să-mi spună că este de la KGB. El a vrut să arate că și oamenii din KGB sunt progresiști. Putin a ales bine. „Un critic mi-a spus odată că mi-am umanizat întotdeauna subiectul, indiferent cine ar fi", își amintește Shadkhan. — L-am umanizat. Am vrut să știu cine este și ce a văzut. Eram o persoană care criticase întotdeauna autoritățile sovietice. Am îndurat multe de la ei. Dar am fost înțelegător cu el. Am devenit prieteni. Mi s-a părut unul care va conduce țara înainte, care chiar ar face ceva. Chiar m-a recrutat. [2]

Pe parcursul filmului, Putin profită de ocazii pentru a sublinia calitățile bune ale KGB-ului. Acolo unde a slujit, el insistă ca răspuns la o întrebare delicată dacă a abuzat de poziția sa pentru a lua mită, astfel de acțiuni au fost considerate „o trădare a patriei", și ar fi pedepsite

cu toată forța de lege. Cât despre un „oficial", un *chinovnik* , cuvântul nu trebuie să aibă nicio conotație negativă, susține el. Își servise țara ca *chinovnik militar* ; acum era un oficial civil, slujind – la fel ca înainte – țara sa „în afara tărâmului competiției politice".

Până la sfârșitul documentarului, Shadkhan pare să fi acceptat pe deplin. Filmul se încheie cu o semnătură din cap și o face cu ochiul către un trecut glorificat al KGB: Putin este prezentat cercetând râul înghețat Neva, înfășurat împotriva frigului într-o pălărie de blană, un bărbat. a oamenilor care se aflau la volanul unui Zhiguli alb, mașina boxy omniprezentă în acele zile. În timp ce veghează asupra orașului cu o privire de oțel și protectoare, filmul se apropie de melodiile temei dintr-un serial TV sovietic popular – *17 Moments of Spring* – care a făcut un erou dintr-un spion sub acoperire KGB care se infiltrase adânc în Regimul de conducere al Germaniei naziste. A fost alegerea lui Shadkhan. „Era o persoană exact din profesia lui. Am vrut să arăt cum s-a dovedit că era încă în aceeași profesie.

Putin, totuși, avusese grijă în interviu să dea impresia că a demisionat din KGB de îndată ce s-a întors la Leningrad, așa cum era numit atunci Sankt Petersburg, în februarie 1990. I-a spus lui Shadkhan că va a plecat din „tot felul de motive", nu din motive politice, ceea ce indică faptul că a făcut acest lucru înainte de a începe să lucreze în luna mai a acelui an cu Sobchak, pe atunci profesor de drept la Universitatea de Stat din Leningrad și vedeta în creștere rapidă a orașului. noua miscare democratica. Putin se întorsese în capitala epocii țariste după cinci ani de serviciu la Dresda din Germania de Est (Republica Democrată Germană sau RDG), unde a servit ca ofițer de legătură între KGB și Stasi, poliția secretă est-germană. Legenda ulterioară spunea că i-a spus unui coleg că se temea că nu va avea un viitor mai bun decât să lucreze ca șofer de taxi la întoarcere. [3] Se pare că era dornic să creeze impresia că a tăiat toate legăturile cu vechii săi stăpâni, că ordinea în schimbare rapidă a Rusiei l-a aruncat în derivă.

Ceea ce i-a spus Putin lui Shadkhan a fost doar începutul unei șiruri de falsuri și ofuscari în jurul carierei sale la KGB. În imperiul imploziv în care se întorsese de la Dresda, nimic nu era așa cum părea. Din vila KGB, cocoțată sus pe malul râului Elba, cu vedere la întinderea încă elegantă a Dresdei, Putin asistase deja din prima mână la sfârșitul controlului de către imperiul sovietic asupra RDG, la prăbușirea așa-zisului vis socialist. Blocul de putere al Tratatului de la Varșovia al Uniunii Sovietice s-a spulberat în jurul lui în timp ce cetățenii săi s-au revoltat împotriva conducerii comuniste. Privise, mai întâi de departe, cum replicile începeau să reverbereze în Uniunea Sovietică și, inspirate de prăbușirea Zidului Berlinului, mișcările naționaliste s-au răspândit din ce în ce mai rapid în toată țara, forțându-l pe liderul comunist Mihail Gorbaciov la un compromis din ce în ce mai mare cu un noua generatie de lideri democratici. Până la interviul lui Putin cu Shadkhan, unul dintre acei lideri, Boris Elțin, a ieșit învingător dintr-o tentativă de lovitură de stat dură în august 1991. Puciul eșuat a încercat să întoarcă ceasul înapoi asupra libertăților politice și economice, dar s-a încheiat în eșec răsunător. Elțîn a interzis Partidul Comunist al Uniunii Sovietice. Vechiul regim, deodată, părea să fi fost măturat.

Dar ceea ce l-a înlocuit a fost doar o schimbare parțială a gărzii, iar ceea ce sa întâmplat cu KGB a fost un exemplu concret. Elțin a decapitat eșalonul superior al KGB-ului și apoi a semnat un decret prin care îl împărțise în patru servicii interne diferite. Dar ceea ce a apărut în locul lui a fost un monstru cu cap de hidră în care mulți ofițeri, precum Putin, s-au retras în umbră și au continuat să servească în subteran, în timp ce puternicul serviciu de

informații străine a rămas intact. Era un sistem în care regulile vieții normale păreau să fi fost de mult suspendate. Era un tărâm umbră al semiadevărurilor și al aparențelor, în timp ce sub ea toate facțiunile vechii elite continuau să se agațe de ceea ce mai rămăsese din frâiele.

Putin urma să ofere mai multe versiuni diferite despre momentul și circumstanțele demisiei sale din KGB. Dar, potrivit unui fost ofițer senior KGB apropiat lui, niciuna dintre ele nu este adevărată. El le-a spus intervievatorilor care scriau biografia sa oficială că a demisionat la câteva luni după ce a început să lucreze pentru Sobchak la universitate, dar scrisoarea lui de demisie se pierduse cumva în post. În schimb, a susținut el, Sobchak l-a sunat personal pe Vladimir Kryuchkov, șeful KGB-ului de atunci, pentru a-și asigura demisia în apogeul loviturii de stat din august 1991. Aceasta a fost povestea care a devenit versiunea oficială. Dar sună a ficțiune. Șansele ca Sobchak să ajungă la Kryuchkov în mijlocul unei lovituri de stat pentru a asigura demisia unui angajat par în cel mai bun caz reduse. În schimb, potrivit apropiatului aliat al lui Putin, Putin a continuat să-și primească cecul de plată de la serviciile de securitate timp de cel puțin un an după tentativa de lovitură de stat din august. Până și-a dat demisia, poziția sa în fruntea noii conduceri a celui de-al doilea oraș din Rusia era sigură. El pătrunsese adânc în noua conducere democratică a țării și era omul de referință pentru legăturile administrației cu forțele de ordine, inclusiv cu agenția succesoare a KGB, Serviciul Federal de Securitate sau FSB. Performanța sa ca viceprimar, așa cum a fost prezentat clar în interviul Shadkhan, a fost deja șmecher și sigur de sine.

Povestea despre cum și când Putin a demisionat efectiv și cum a ajuns să lucreze pentru Sobchak, este povestea modului în care un cadre KGB a început să se transforme în transformarea democratică a țării și să se atașeze de noua conducere. Este povestea modului în care o facțiune a KGB-ului, în special o parte a brațului său de informații externe, se pregătea de mult timp în secret pentru schimbarea în tumultul reformelor *perestroika* din Uniunea Sovietică . Putin pare să fi făcut parte din acest proces în timp ce se afla la Dresda. Mai târziu, după reunificarea Germaniei, serviciile de securitate ale țării au suspectat că acesta face parte dintr-un grup care lucrează la o operațiune specială, „Operațiunea Luch" sau Sunbeam, care se pregătea cel puțin din 1988 în cazul în care regimul est-german s-ar fi prăbușit. [4] Această operațiune urma să recruteze o rețea de agenți care ar putea continua să opereze pentru ruși mult după cădere.

*

DRESDA – Când Putin a sosit la Dresda în 1985, Germania de Est trăia deja din timp împrumutat. În pragul falimentului, țara supraviețuia cu ajutorul unui împrumut de un miliard de DM din Germania de Vest [5] , în timp ce vocile disidente erau în creștere. Putin a ajuns acolo la vârsta de treizeci și doi de ani, aparent proaspăt de la o perioadă de antrenament la academia de elită Red Banner a KGB pentru ofițeri de informații străine și a început să lucreze într-o vilă elegantă art deco, cu o scară mare și un balcon care dădea spre o zonă liniștită. , stradă de cartier viu vopsită. Vila, înconjurată de copaci cu frunze și șiruri de case de familie îngrijite pentru elita Stasi, era chiar după colț de întinderea gri a sediului Stasi, unde zeci de prizonieri politici erau ținuți în celule minuscule fără ferestre. Hans Modrow, liderul local al Partidului Comunist de guvernământ, SED, era cunoscut ca un reformator. Dar el a fost, de asemenea, cu mâna grea în eforturile sale de a închide disidența. Peste tot în blocul estic, starea de protest creștea în mijlocul mizeriei și penuriei

economiei planificate și a brutalității agențiilor de aplicare a legii. Simțind o oportunitate, agențiile de informații americane, cu ajutorul Vaticanului, au început în liniște operațiunile de a direcționa echipamente de tipărire și comunicații și numerar către mișcarea de protest Solidarność din Polonia, unde disidența împotriva sovieticilor fusese întotdeauna cea mai puternică.

*

Vladimir Putin visase de mult la o carieră în serviciile de informații străine. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, tatăl său a servit în NKVD, poliția secretă sovietică. A operat adânc în spatele liniilor inamice, încercând să saboteze pozițiile germane, scăpând de la puțin timp să fie luat prizonier și apoi suferind aproape răni fatale. După eroismul tatălui său, Putin a fost obsedat de la o vârstă fragedă să învețe limba germană, iar în anii adolescenței a fost atât de dornic să se alăture KGB, încât a sunat la biroul local din Leningrad pentru a-și oferi serviciile chiar înainte de a termina. școală, doar ca să i se spună că mai întâi trebuie să absolve facultatea sau să servească în armată. Când, la începutul lui treizeci de ani, a ajuns în sfârșit la școala de elită Red Banner pentru ofițeri de informații străine, a fost o realizare care părea să-i fi asigurat scăparea din lupta tristă a vieții sale timpurii. Îndurase o copilărie urmărind șobolani în jurul scărilor din blocul său comunal și se certau cu ceilalți copii de pe stradă. Învățase să-și canalizeze apetitul pentru luptele de stradă în stăpânirea disciplinei judo, arta marțială bazată pe principiile subtile de a dezechilibra adversarii prin adaptarea la atacul lor. Urmase îndeaproape recomandarea biroului local KGB cu privire la cursurile pe care ar trebui să le urmeze pentru a-și asigura recrutarea în serviciile de securitate și studiase la facultatea de drept a Universității din Leningrad. Apoi, când a absolvit în 1975, a lucrat o perioadă în divizia de contrainformații a KGB-ului din Leningrad, la început într-un rol sub acoperire. Dar când în sfârșit a obținut ceea ce se spunea oficial a fi prima sa postare în străinătate, stația din Dresda la care a ajuns Putin părea mică și discretă, departe de strălucirea stației din Berlinul de Est, unde aproximativ o mie de agenți KGB s-au grăbit spre submina puterea „imperială” a inamicului. [6]

Când Putin a venit la Dresda, erau doar șase ofițeri KGB detașați acolo. Împărțea biroul cu un coleg mai în vârstă, Vladimir Usolțev, care îl numea Volodya, sau „micul Vladimir”, și în fiecare zi își ducea cele două fete mici la grădinița germană din clădirea nedescrisă în care locuia împreună cu soția sa, Lyudmilla, și ceilalți ofițeri KGB. Părea o viață banală și de provincie, departe de drama de pelerină și pumnal a Berlinului de Est, la granița cu Occidentul. Se pare că a făcut sport și a făcut schimb de plăcere cu colegii săi de la Stasi, care își numeau vizitatorii sovietici „prietenii”. S-a angajat în discuții despre cultura și limba germană cu Horst Jehmlich, asistentul special amabil al șefului Stasi de Dresda, care era reparatorul șef, locotenent-colonelul care cunoștea pe toți cei din oraș și era responsabil cu organizarea de case sigure și secrete. apartamente pentru agenți și informatori și pentru procurarea de bunuri pentru „prietenii” sovietici. „Era foarte interesat de anumite expresii germane. Era foarte dornic să învețe astfel de lucruri', și-a amintit Jehmlich. Părea un tovarăș modest și grijuliu: „Nu sa împins niciodată înainte. Nu a fost niciodată în prima linie', a spus el. Fusese un soț și un tată cuminte: „A fost întotdeauna foarte amabil”. [7]

Dar relațiile dintre spionii sovietici și colegii lor de la Stasi erau uneori tensionate, iar Dresda era cu mult mai mult decât bătaia est-germană care poate părea a fi. În primul rând,

a fost în prima linie a imperiului de contrabandă care a servit multă vreme drept suport de viață pentru economia RDG. Fiind locul lui Robotron, cel mai mare producător de electronice din Germania de Est, care produce computere mainframe și personale și alte dispozitive, a fost esențial în lupta sovietică și RDG pentru a obține în mod ilicit modelele și componentele bunurilor occidentale de înaltă tehnologie, făcându-l o cheie. cog în lupta amară – și eșuată – a blocului estic de a concura militar cu tehnologia în dezvoltare rapidă a Occidentului. În anii șaptezeci, Robotron a clonat cu succes IBM din Occident și a dezvoltat legături strânse cu Siemens din Germania de Vest. [8] „Cea mai mare parte a contrabandei de înaltă tehnologie est-germană a venit prin Dresda", a spus Franz Sedelmayer, un consultant de securitate vest-german, care mai târziu a lucrat cu Putin la Sankt Petersburg și a început în anii optzeci în afacerea de familie din München, vânzând produse de apărare. către NATO și Orientul Mijlociu. [9] „Dresda a fost un centru pentru acest comerț cu negru". A fost, de asemenea, un centru pentru Kommerzielle Koordinierung, un departament din cadrul Ministerului Comerțului Exterior al Germaniei de Est, specializat în operațiuni de contrabandă cu bunuri de înaltă tehnologie aflate sub embargo din Occident. „Exportau antichități și importau high-tech. Exportau arme și importau high-tech', a spus Sedelmayer. „Dresda a fost întotdeauna importantă pentru industria microelectronică", a spus Horst Jehmlich. [10] Unitatea de spionaj condusă de legendarul maestru spion al Germaniei de Est Markus Wolf „a făcut multe" pentru asta, a adăugat Jehmlich. Cu toate acestea, a rămas cu buzele strânse în legătură cu ceea ce au făcut exact.

Șeful serviciului de informații externe al Stasi de la Dresda, Herbert Kohler, a ocupat în același timp funcția de șef al unității sale de informații și informații tehnologice, [11] un semn al cât de importantă era pentru oraș contrabanda mărfurilor sub embargo. De când Germania a fost împărțită între Est și Vest în urma celui de-al Doilea Război Mondial, o mare parte din blocul estic se bazase pe piața neagră și pe contrabandă pentru a supraviețui. Cuferele Uniunii Sovietice au fost goale după ravagiile războiului, iar în Berlinul de Est, Zürich și Viena grupurile criminale organizate au lucrat mână în mână cu serviciile de securitate sovietice pentru a face contrabandă cu țigări, alcool, diamante și metale rare prin piața neagră pentru a le reface. magazinele de numerar ale serviciilor de securitate ale blocului de est. Inițial, comerțul pe piața neagră a fost privit ca o necesitate temporară, liderii comuniști justificându-l ca o lovitură împotriva fundamentelor capitalismului. Dar când, în 1950, Occidentul s-a unit împotriva blocului controlat de sovietici pentru a pune un embargo asupra tuturor bunurilor de înaltă tehnologie care puteau fi folosite pentru mijloace militare, contrabanda a devenit un mod de viață. Alegerile libere ale capitalismului și impulsul pentru profit în Occident alimentau un boom în dezvoltarea tehnologică acolo. Prin comparație, economia socialistă planificată a blocului estic a fost înghețată cu mult în urmă. Întreprinderile sale erau obligate doar să îndeplinească planurile anuale de producție, muncitorii și oamenii de știință au plecat să-și procure chiar și cele mai de bază bunuri prin conexiuni informale pe piața gri. Izolată de Cortina de Fier, contrabanda a devenit singura modalitate prin care blocul estic să țină pasul cu realizările în curs de dezvoltare ale Occidentului capitalist. [12]

Ministerul Comerțului Exterior al Germaniei de Est a înființat Kommerzielle Koordinierung, numindu-l șef pe blajinul Alexander Schalck-Golodkowski. Misiunea sa a fost de a câștiga valută ilicită prin contrabandă, de a finanța achiziția de către Stasi a tehnologiei sub embargo. KoKo, așa cum era cunoscut, a răspuns mai întâi departamentului de spionaj Stasi

al lui Markus Wolf, dar apoi a devenit o forță în sine. [13] A fost înființat un șir de companii-paravan în Germania, Austria, Elveția și Liechtenstein, conduse de agenți de încredere, unii cu identități multiple, care au adus valută extrem de necesară prin tranzacții de contrabandă și vânzarea de arme ilicite în Orientul Mijlociu. și Africa. [14] În tot acest timp, maeștrii sovietici au căutat să urmărească îndeaproape aceste activități. KGB-ul ar putea accesa toate planurile de înaltă tehnologie și bunurile adunate de Stasi. [15] Adesea, Stasi se plângea că strângerea de informații era o stradă cu sens unic.

În momentul în care Putin a ajuns la Dresda, Germania de Vest devenea din ce în ce mai importantă ca sursă de bunuri de înaltă tehnologie. KGB-ul încă se recupera după o lovitură majoră la începutul anilor optzeci, când Vladimir Vetrov, un ofițer în „Direcția sa T", specializată în procurarea secretelor științifice și tehnologice occidentale, și-a oferit serviciile Occidentului. Vetrov a predat numele tuturor celor 250 de ofițeri ai KGB care lucrează la „Linia X", contrabanda de tehnologie, în ambasadele din întreaga lume, precum și mii de documente care au furnizat o defalcare a eforturilor de spionaj industrial ale sovieticilor. Drept urmare, patruzeci și șapte de agenți au fost expulzați din Franța, în timp ce SUA au început să dezvolte un program amplu de sabotare a rețelelor de achiziții ilicite ale sovieticilor.

KGB-ul își dubla eforturile în Germania, recrutând agenți în companii precum Siemens, Bayer, Messerschmidt și Thyssen. [16] Putin a fost în mod clar implicat în acest proces, recrutând oameni de știință și oameni de afaceri care ar putea ajuta la introducerea ilegală de tehnologie occidentală în blocul estic. Statutul lui Robotron ca cel mai mare producător de electronice din Germania de Est a făcut-o un magnet pentru vizitatorii oamenilor de afaceri din Vest. „Știu că Putin și echipa sa au lucrat cu Occidentul, că au avut contacte în Occident. Dar în mare parte și-au recrutat agenții aici', a spus colegul lui Putin la Stasi, Jehmlich. „Au mers după studenți înainte să plece în Occident. Au încercat să-i aleagă și să-și dea seama cum ar putea fi interesante pentru ei. [17]

Dar Jehmlich era departe de a fi conștient de toate operațiunile „prietenilor" săi din KGB, care mergeau frecvent pe spatele camarazilor lor de la Stasi atunci când recrutau agenți, inclusiv chiar în Stasi. Jehmlich, de exemplu, a susținut că nu a auzit niciodată că Putin a folosit un nume de acoperire pentru operațiuni sensibile. Dar mulți ani mai târziu, Putin le-a spus studenților că a adoptat „mai multe pseudonime tehnice" pentru operațiunile de informații străine la acel moment. [18] Un asociat din acele vremuri a spus că Putin se autointitulase „Platov", numele de acoperire căruia i-a fost dat pentru prima dată în academia de pregătire a KGB. [19] Un alt nume pe care se pare că l-a folosit a fost „Adamov", pe care îl luase în postul său de șef al Casei Prieteniei sovieto-germane din orașul vecin Leipzig. [20]

Unul dintre agenții Stasi cu care Putin a lucrat îndeaproape a fost un german scund și rotund, Matthias Warnig, care mai târziu urma să devină parte integrantă a regimului Putin. Warnig a făcut parte dintr-o celulă KGB organizată de Putin la Dresda „sub pretextul unei consultanțe de afaceri", a declarat ulterior un fost ofițer al Stasi recrutat de Putin. [21] În acele zile, Warnig era un hotshot, despre care se spunea că ar fi recrutat cel puțin douăzeci de agenți în anii 1980 pentru a fura rachetele militare occidentale și tehnologia avioanelor. [22] A urcat rapid în rânduri de la recrutarea sa în 1974, devenind șef adjunct al unității de informare și tehnologie a Stasi până în 1989. [23]

Lui Putin îi plăcea mai mult să petreacă într-un mic bar cu lumină slabă din centrul istoric al Dresdei, numit Am Tor, la câteva staţii de tramvai în vale de la baza lui KGB, unde se întâlnea cu câţiva dintre agenţii săi, potrivit unei persoane care lucra. cu el atunci. [24] Unul dintre principalele terenuri de vânătoare pentru operaţiuni a fost Hotelul Bellevue de pe malul Elbei. Fiind singurul hotel din oraș deschis străinilor, a fost un stup important pentru recrutarea oamenilor de știință și oamenilor de afaceri occidentali în vizită. Hotelul era deținut de departamentul de turism al Stasi, iar restaurantele sale soare, barurile confortabile și dormitoarele elegante erau dotate cu camere ascunse și bug-uri. Oamenii de afaceri în vizită au fost prinși în capcană cu prostituate, filmați în camerele lor și apoi șantajați să lucreze pentru Est. [25] „Desigur, pentru mine a fost clar că am folosit agenți de sex feminin în aceste scopuri. Fiecare serviciu de securitate face asta. Uneori femeile pot realiza mult mai mult decât bărbații”, a spus Jehmlich râzând. [26]

S-ar putea să nu știm niciodată dacă Putin și-a dus vânătoarea mai departe, în Occident. Nu putem avea încredere în conturile autorizate ale contemporanilor săi KGB. El însuși a insistat că nu a făcut-o niciodată, în timp ce colegilor săi le plăcea să povestească în loc de excursiile „turistice” lungi și leneșe pe care le-au făcut în orașele învecinate din Germania de Est. Dar una dintre sarcinile principale ale lui Putin a fost strângerea de informații despre NATO, „oponentul principal” [27] , iar Dresda era un avanpost important pentru recrutare în München și în Baden-Württemberg la cinci sute de kilometri distanță, ambele găzduind personalul militar american și trupele NATO. . [28] Mulți ani mai târziu, un bancher occidental mi-a povestit povestea mătușii sale, o prințesă rusă, Tatiana von Metternich, care se căsătorise cu aristocrația germană și locuia într-un castel, lângă Wiesbaden, Germania de Vest, unde armata americană baza sa principală. Îi spusese nepotului ei cât de impresionată a fost de un tânăr ofițer KGB, Vladimir Putin, care o vizitase acasă și se spovedise religios, în ciuda experienței sale în KGB. [29]

În timp ce Putin opera sub radar, în fundal, pământul începea să se miște sub picioarele lui. Părți ale conducerii KGB deveneau din ce în ce mai conștiente de capacitatea slabă a Uniunii Sovietice în lupta împotriva Occidentului și începuseră în liniște să se pregătească pentru o altă fază. Cuferele sovietice erau goale, iar în lupta pentru procurarea tehnologiei occidentale, în ciuda eforturilor ample ale KGB-ului și ale Stasi, blocul estic a fost mereu pe picior din spate, jucând mereu din urmă și rămânând tot mai departe în urma tehnologiei de vestul. Într-o epocă în care președintele SUA Ronald Reagan anunțase o nouă inițiativă de construire a așa-numitului sistem „Războiul Stelelor” care să apere Statele Unite de atacul cu rachete nucleare, blocul sovietic a depus eforturi tot mai mari în asigurarea tehnologiei occidentale, doar pentru a devin din ce în ce mai conștienți de cât de în urmă erau.

De la începutul anilor optzeci, câțiva membri progresiști ai KGB-ului lucrau la un fel de transformare. Stabiliți în Institutul pentru Economie Mondială din Moscova, ei au început să lucreze la reforme care ar putea introduce unele elemente ale pieței în economia sovietică pentru a crea concurență, dar să păstreze controlul general. Când Mihail Gorbaciov a preluat funcția de secretar general al Partidului Comunist în 1985, aceste idei au primit un impuls. Gorbaciov a lansat reformele politice și economice ale *glasnostului* și *perestroikei* , care urmăreau o slăbire treptată a controlului asupra sistemului politic și economic al țării. Pe tot blocul estic, starea de spirit de protest împotriva represiunii guvernanților comuniști era în creștere, iar Gorbaciov și-a presat colegii de peste Pactul de la Varșovia să urmeze

reforme similare ca singura modalitate de a supraviețui și de a rămâne în fața valului de resentimente și disidență. Conștienți că un colaps ar putea fi totuși pe drum, o mică mână de progresiști KGB au început să se pregătească pentru o cădere.

De parcă văzând scrisul de pe perete, în 1986, Markus Wolf, veneratul Spymaster al Stasi, a demisionat, punând capăt domniei sale asupra temutei unități de informații externe din Germania de Est, Hauptverwaltung Aufklärung, unde timp de peste treizeci de ani a condus fără milă operațiuni pentru Stasi, cunoscut pentru capacitatea sa de a exploata necruțător slăbiciunile umane pentru a șantaja și a stoarce agenți să lucreze pentru el. Sub supravegherea lui, HVA pătrunsese adânc în guvernul vest-german și transformase numeroși agenți despre care se credea că lucrau pentru CIA. Dar acum renunțase cumva la toate astea.

Oficial, el îl ajuta pe fratele său Konrad să-și scrie memoriile despre copilăria lor la Moscova. Dar în culise și el se pregătea pentru schimbare. El a început să lucreze îndeaproape cu fracțiunea progresistă *perestroika* din KGB, ținând întâlniri secrete în apartamentul său palatial din Berlin pentru a discuta despre o liberalizare treptată a sistemului politic. [30] Planurile despre care au vorbit erau similare cu reformele *glasnost pe* care Gorbaciov le-a lansat la Moscova, unde mișcările politice informale erau lăsate treptat să apară și constrângerile media erau relaxate. Dar, deși se vorbea despre democrație și reformă, planul a fost întotdeauna ca serviciile de securitate să rămână în control în culise. Mai târziu s-a dovedit că Wolf a rămas în secret pe statul de plată al Stasi pe tot parcursul. [31]

Din ce în ce mai conștient de riscurile colapsului comunist, la mijlocul anilor '80 KGB-ul a lansat în liniște Operațiunea Luch, pentru a se pregăti pentru o potențială schimbare de regim în viitor. Wolf a fost ținut pe deplin conștient de asta, dar succesorul său ca șef al brațului de informații externe al Stasi nu a fost. [32] În august 1988, KGB a trimis un oficial de rang înalt, Boris Laptev, la ambasada sovietică impunătoare din Berlinul de Est pentru a o supraveghea. [33] Oficial, misiunea lui Laptev era să creeze un grup de agenți care să lucreze în secret în paralel cu rezidența oficială a KGB pentru a pătrunde în grupurile de opoziție est-germană. „A trebuit să colectăm informații despre mișcarea de opoziție și să punem frâna oricăror evoluții și să prevenim orice mișcare către reunificarea Germaniei", a spus el mai târziu. [34] Dar, de fapt, pe măsură ce protestele anticomuniste au crescut și inutilitatea unor astfel de eforturi devenea din ce în ce mai clară, misiunea sa a devenit aproape opusă. În schimb, grupul a început să se concentreze pe crearea unei noi rețele de agenți care să ajungă adânc în al doilea și al treilea nivel al cercurilor politice din RDG. Căutau agenți care să poată continua să lucreze sub acoperire pentru sovietici chiar și într-o Germania reunificată, nepătată de vreun rol de conducere înainte de prăbușire. [35]

Semnele sunt că Putin a fost înrolat să joace un rol în acest proces. În acele vremuri, a ocupat funcția de secretar al Partidului [36] , poziție care l-ar fi pus în contact frecvent cu șeful SED din Dresda, Hans Modrow. KGB pare să fi sperat că l-ar putea cultiva pe Modrow ca un potențial succesor al vechiului lider est-german Erich Honecker, aparent chiar crezând că ar putea conduce țara prin reforme modeste asemănătoare *perestroika* . [37] Vladimir Kryuchkov, șeful serviciilor de informații externe KGB, a efectuat o vizită specială la Modrow din Dresda în 1986. [38]

Dar Honecker refuzase să demisioneze până la capătul amar, forțând KGB-ul să sape mai adânc pentru a recruta agenți care să continue să acționeze pentru ei după căderea blocului

estic. Kriuchkov a insistat întotdeauna că nu l-a întâlnit niciodată pe Putin atunci și să nege că Putin a jucat vreun rol în Operațiunea Luch, la fel ca și Markus Wolf. [39] Dar echivalentul vest-german al MI5, Bundesamt für Verfassungsschutz, credea invers. Mai târziu l-au chestionat pe Horst Jehmlich ore în șir despre ce făcuse Putin atunci. Jehmlich a bănuit că Putin l-a trădat: „Au încercat să recruteze oameni din al doilea și al treilea nivel al organizației noastre. Au intrat în toate organele puterii, dar nu au contactat niciunul dintre lideri sau generali. Au făcut totul la spatele nostru. [40]

Și alte părți ale Stasi au început să se pregătească în secret. În 1986, șeful Stasi, Erich Mielke, a semnat planurile pentru ca o echipă de ofițeri de elită, Offiziere im besonderen Einsatz, să rămână la putere în cazul în care conducerea SED se va sfârși brusc. [41] Cea mai importantă fază a securizării viitorului Stasi a început atunci când au început să mute numerar prin rețelele lor de contrabandă printr-o rețea de firme în Occident, pentru a crea magazine secrete de numerar care să le permită să mențină operațiunile după toamnă. Un înalt oficial german a estimat că miliarde de mărci vest-germane au fost evacuate din Germania de Est într-un șir de companii-paravan din 1986. [42]

Dresda lui Putin a fost un centru central pentru aceste pregătiri. Herbert Kohler, șeful HVA din Dresda, a fost implicat îndeaproape în crearea unora dintre aceste companii-paravan – așa-numitele „firme operative" – care urmau să-și ascundă legăturile cu Stasi și să depoziteze „numerar negru" pentru a permite rețelelor Stasi. pentru a supraviețui după un colaps. [43] Kohler a lucrat îndeaproape cu un om de afaceri austriac pe nume Martin Schlaff, care fusese recrutat la începutul anilor optzeci de către Stasi. Schlaff a fost însărcinat cu contrabandă de componente supuse embargoului pentru construirea unei fabrici de hard disk în Thüringen, lângă Dresda. Între sfârșitul anului 1986 și sfârșitul anului 1988, firmele sale au primit peste 130 de milioane de mărci de la guvernul est-german pentru proiectul top-secret, care a fost unul dintre cele mai scumpe conduse vreodată de Stasi. Dar planta nu a fost niciodată terminată. Multe dintre componente nu au ajuns niciodată [44] , în timp ce sute de milioane de mărci destinate fabricii și din alte tranzacții ilicite au dispărut în companiile-paravan Schlaff din Liechtenstein, Elveția și Singapore. [45]

Aceste transferuri financiare au avut loc în momentul în care Putin era principalul ofițer de legătură între KGB și Stasi din Dresda, în special cu HVA lui Kohler. [46] Nu este clar dacă a jucat vreun rol în ele. Însă mulți ani mai târziu, legăturile lui Schlaff cu Putin au devenit clare când omul de afaceri austriac a reapărut într-o rețea de companii din Europa care au fost roți esențiale în operațiunile de influență ale regimului Putin. [47] În anii 1980, Schlaff a călătorit cel puțin o dată la Moscova pentru discuții cu oficiali sovietici din comerțul exterior. [48]

Majoritatea a ceea ce a făcut Putin în timpul anilor Dresda rămâne învăluită în mister, în parte pentru că KGB-ul sa dovedit mult mai eficient decât Stasi în distrugerea și transferul documentelor înainte de prăbușire. „Cu rușii avem probleme", a spus Sven Scharl, cercetător la arhivele Stasi din Dresda. [49] „Au distrus aproape totul". Doar fragmente au rămas în dosarele preluate din activitățile Stasii lui Putin de acolo. Dosarul lui este subțire și bine înțeles. Există ordinul șefului Stasi, Erich Mielke, din 8 februarie 1988, în care îl listează pe maiorul Vladimir Vladimirovici Putin ca primind o medalie de bronz a Meritului Armatei Naționale Populare. Sunt scrisorile de la șeful Stasi de Dresda, Horst Böhm, prin care îi urează la mulți ani tovarășului Putin. Există planul locurilor pentru o cină care

sărbătorește cea de-a șaptezeci și unu de ani de la Ceka, numele original al poliției secrete sovietice, pe 24 ianuarie 1989. Există fotografia care marchează vizita a peste patruzeci de ofițeri ai Stasi, KGB și militari la Muzeul Armatei Tancurilor Primului Gărzi. (Putin se uită, aproape imposibil de distins printre masa cenușie a bărbaților.) Apoi sunt fotografiile, descoperite abia de curând, ale unui Putin prostesc și plictisit, în jachetă gri deschis și pantofi strălucitori de piele întoarsă, ținând flori și bând la o ceremonie de premiere. pentru topul unității de informații Stasi.

Singura urmă a oricărei activități operative legate de Putin este o scrisoare a acestuia către Böhm, prin care se cere ajutorul șefului Stasi din Dresda pentru restabilirea conexiunii telefonice pentru un informator din poliția germană care „ne sprijină". Scrisoarea este scurtă cu privire la orice detaliu, dar faptul că Putin a apelat direct la Böhm pare să indice importanța rolului său. [50] Jehmlich a confirmat într-adevăr mai târziu că Putin a devenit principalul ofițer de legătură KGB cu Stasi în numele șefului stației KGB Vladimir Shirokov. Printre descoperirile recente s-a numărat un alt document revelator: cartea de identitate a lui Putin Stasi, care i-ar fi oferit acces direct la clădirile Stasi și i-ar fi făcut mai ușor să recruteze agenți, pentru că nu ar fi trebuit să menționeze apartenența sa la KGB.

Mulți ani mai târziu, când Putin a devenit președinte, Markus Wolf și foștii colegi ai lui Putin din KGB au avut grijă să sublinieze că el fusese un nimeni când a slujit la Dresda. Putin a fost „destul de marginal", a spus Wolf odată pentru o revistă germană, iar chiar „doamnele de curățenie" primiseră medalia de bronz care i-a fost acordată. [51] Colegul KGB Putin a împărțit un birou cu care la sosirea sa la Dresda, Vladimir Usolțev, căruia i-a fost cumva permis să scrie o carte despre acele vremuri, a avut grijă să sublinieze banalitatea muncii lor, dezvăluind în același timp zero detalii despre operațiunile lor. Deși a recunoscut că el și Putin au lucrat cu „ilegali", așa cum erau numiți agenții de dormit plantați sub acoperire, el a spus că și-au petrecut 70% din timp scriind „rapoarte fără sens". [52] Putin, a susținut el, a reușit să recruteze doar doi agenți în toți cei cinci ani petrecuți la Dresda și la un moment dat a încetat să mai caute, pentru că și-a dat seama că este o pierdere de timp. Orașul era atât de ținută provincial încât „însuși faptul serviciului nostru din Dresda ne spunea că nu aveam o carieră viitoare", a scris Usolțev. [53] Putin însuși a susținut că a petrecut atât de mult timp bând bere acolo încât a îngrășat douăsprezece kilograme. [54] Dar fotografiile cu el în acele vremuri nu sugerează o astfel de creștere în greutate. Televiziunea de stat rusă a proclamat ulterior că Putin nu a fost niciodată implicat în ceva ilegal.

Dar o relatare de primă mână sugerează că minimalizarea activităților lui Putin la Dresda a fost acoperirea unei alte misiuni – una dincolo de limita legii. Aceasta sugerează că Putin a fost staționat acolo tocmai pentru că era o apă izolată, departe de privirile spionajului din Berlinul de Est, unde francezii, americanii și vest-germanii vegheau cu toții îndeaproape. Potrivit unui fost membru al Fracțiunii Armatei Roșii de extremă stângă, care a susținut că l-a întâlnit la Dresda, Putin a lucrat în sprijinul membrilor grupului, care a semănat teroare în Germania de Vest în anii șapte și optzeci: „Nu a fost nimic în Dresda, nimic, în afară de stânga radicală. Nimeni nu urmărea Dresda, nici americanii, nici vest-germanii. Nu era nimic acolo. În afară de un singur lucru: aceste întâlniri cu acei camarazi. [55]

*

În bătălia pentru imperiu dintre Est și Vest, serviciile de securitate sovietice au desfășurat de mult ceea ce le-au numit propriile „măsuri active" pentru a perturba și destabiliza

adversarul lor. Blocat în Războiul Rece, dar realizând că era prea în urmă din punct de vedere tehnologic pentru a câștiga orice război militar, încă din anii șaizeci, Uniunea Sovietică și-a găsit puterea în dezinformare, în plantarea de zvonuri false în mass-media pentru a discredita liderii occidentali, în asasinarea oponenților politici. , și în sprijinirea organizațiilor de front care ar stimula războaie în Lumea a treia și ar submina și ar semăna discordie în Occident. Printre aceste măsuri a fost și sprijinirea organizațiilor teroriste. În Orientul Mijlociu, KGB-ul strânsese legături cu numeroase grupări teroriste de înclinare marxist, în special cu FPLP, Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei, un grup divizat al Organizației pentru Eliberarea Palestinei care a efectuat o serie de deturnări de avioane și atentate cu bombă la sfârșitul anilor șaizeci și șaptezeci. Documentele secrete extrase din arhivele Biroului Politic sovietic ilustrează profunzimea unora dintre aceste legături. Acestea arată că șeful KGB-ului de atunci, Iuri Andropov, a aprobat trei cereri de arme sovietice de la liderul FPLP, Wadi Haddad, și îl descrie ca un „agent de încredere" al KGB. [56]

În Germania de Est, KGB a încurajat în mod activ Stasi să asiste în „activitățile sale politice" în Lumea a Treia. [57] De fapt, sprijinul pentru terorismul internațional a devenit unul dintre cele mai importante servicii pe care Stasi le-a oferit KGB-ului. [58] Până în 1969, Stasi deschisese o tabără de antrenament clandestină în afara Berlinului de Est pentru membrii OLP a lui Yassar Arafat. [59] Unitatea de informații externe Stasi a lui Markus Wolf s-a implicat profund în lucrul cu grupuri teroriste din întreaga lume arabă, inclusiv cu celebrul Carlos Ramirez Sanchez din FPLP, cunoscut altfel sub numele de Carlos Șacalul. [60] Instructorii militari de la Stasi au înființat o rețea de tabere de antrenament terorist în Orientul Mijlociu. [61] Și când, în 1986, un ofițer de contrainformații al Stasi, îngrozit de haosul care începea să ajungă pe pământul german, a încercat să perturbe comploturile de bombardare ale unui grup de libieni care devenise activ în Berlinul de Vest, i s-a spus să se retragă de către șeful Stasi Erich Mielke. „America este principalul dușman", îi spusese Mielke. „Ar trebui să ne preocupăm să prindem spioni americani și să nu ne deranjam prietenii libieni". [62] Săptămâni mai târziu, o bombă a explodat la discoteca La Belle din Berlinul de Vest, populară printre soldații americani, ucigând trei militari americani și un civil și rănind alți sute. Mai târziu a reieșit că KGB-ul cunoștea activitățile bombardarilor și știa exact cum își introduseseră armele de contrabandă în Berlin. [63] Se pare că toate metodele urmau să fie permise în lupta împotriva „imperialiștilor" americani.

Un fost general KGB care a dezertat în SUA, Oleg Kalugin, a numit ulterior aceste activități „inima și sufletul informațiilor sovietice". [64] Fostul șef al Serviciului de Informații Externe al României, Ion Mihai Pacepa, care a devenit cel mai înalt ofițer de informații din blocul de est care a dezertat în SUA, fusese primul care a vorbit deschis despre operațiunile KGB-ului cu grupările teroriste. Pacepa a scris despre modul în care fostul șef al serviciilor de informații externe ale KGB, generalul Alexander Sakharovsky, îi spusese frecvent: „În lumea de astăzi, când armele nucleare au făcut ca forța militară să fie învechită, terorismul ar trebui să devină principala noastră armă". [65] Pacepa a mai afirmat că șeful KGB, Iuri Andropov, a lansat o operațiune pentru a stimula sentimentul anti-israelian și anti-american în lumea arabă. În același timp, a spus el, terorismul intern urma să fie declanșat în Occident. [66]

Germania de Vest a fost nelipsită încă de când Fracțiunea Armată Roșie militantă de extremă stânga – cunoscută și sub numele de Grupul Baader-Meinhof după primii lideri

Andreas Baader și Ulrike Meinhof – a lansat o serie de bombardamente, asasinate, răpiri și jafuri de bănci la sfârșitul zilei. anii 1960. În numele răsturnării „imperialismului și capitalismului de monopol” al țării, ei au ucis industriași și bancheri proeminenți din Germania de Vest, inclusiv șeful Dresdner Bank în 1977, și au bombardat bazele militare americane, ucigând și rănind zeci de militari. Dar până la sfârșitul anilor șaptezeci, când poliția vest-germană a intensificat o campanie de arestări, Stasi a început să ofere un refugiu sigur în Est membrilor grupului. [67] „Au adăpostit nu doar unul, ci zece dintre ei. Ei locuiau în clădiri de tăiat prăjituri din jurul Dresdei, Leipzig și Berlinului de Est', a spus consultantul german de securitate Franz Sedelmayer. [68] Stasi le furnizase identități false și, de asemenea, conducea tabere de antrenament. [69] Timp de patru ani, din 1983 până în 1987, una dintre ei, Inge Viett, locuise sub un nume fals într-o suburbie din Dresda, până când unul dintre vecinii ei a călătorit în Berlinul de Vest și i-a văzut fața pe un afiș căutat acolo. Ea a fost unul dintre cei mai căutați teroriști din Germania de Vest, cunoscută drept „bunica terorismului”, acuzată că a participat la tentativele de asasinare a unui comandant-șef al NATO și a comandantului-șef al forțelor americane în Europa, generalul Frederick Kroesen. . [70]

Inițial, după căderea Zidului, autoritățile vest-germane au crezut că Stasi a oferit doar refugiu și identități false membrilor Fracțiunii Armatei Roșii. Dar, pe măsură ce procurorii continuau să investigheze rolul Stasi, au găsit dovezi ale unei colaborări mult mai profunde. Ancheta lor a dus la arestarea și acuzarea a cinci foști ofițeri anti-terorism al Stasi pentru că au conspirat cu grupul pentru a bombarda baza armatei americane Ramstein în 1981 și au încercat să-l omoare pe generalul Kroesen. [71] Șeful Stasi Erich Mielke a fost inculpat cu aceleași acuzații. Un fost membru al Fracțiunii Armatei Roșii a apărut pentru a spune cum grupul va fi folosit frecvent de către Stasi pentru a transporta arme către teroriștii din lumea arabă. [72] Un alt fost membru a vorbit despre lucrul în anii optzeci ca mânuitor pentru notoriul Carlos Șacalul, [73] care a trăit o vreme sub protecția Stasi în Berlinul de Est, unde a locuit în cele mai luxoase hoteluri ale orașului și cazinouri. [74] Inge Viett a mărturisit mai târziu că a participat la o tabără de antrenament în Germania de Est pentru a se pregăti pentru atacul din 1981 asupra generalului Kroesen. [75]

Dar, în mijlocul tumultului reunificării germane, nu a existat nicio voință politică de a înlătura relele trecutului RDG și de a-i aduce în judecată pe oamenii Stasi. Termenul de prescripție de cinci ani pentru cei acuzați de colaborare cu Fracțiunea Armatei Roșii a fost considerat a fi trecut, iar acuzațiile au fost renunțate. [76] Amintirea crimelor lor a dispărut, în timp ce implicarea KGB-ului în Fracțiunea Armatei Roșii nu a fost niciodată investigată. Dar în tot acest timp sovieticii supraveghează operațiunile Stasi, cu ofițeri de legătură la fiecare nivel de comandă. La cel mai înalt nivel, controlul KGB a fost atât de strâns încât, potrivit unui fost membru al Fracțiunii Armatei Roșii, „Mielke nici măcar nu s-ar fi lăsat fără să ceară mai întâi permisiunea la Moscova”. [77] „RDG nu ar putea face nimic fără coordonarea cu sovieticii”, a spus un dezertor din rândurile înalte ale Stasi. [78]

Acesta era mediul în care lucra Putin – și povestea pe care fostul membru al Fracțiunii Armatei Roșii a trebuit să o spună despre Dresda se potrivea îndeaproape cu asta. Potrivit acestuia, în anii în care Putin a servit în Germania de Est, Dresda a devenit un loc de întâlnire pentru Fracțiunea Armatei Roșii.

Dresda a fost aleasă ca loc de întâlnire tocmai pentru că „nu era nimeni altcineva acolo", a spus acest fost membru al Fracțiunii Armatei Roșii. [79] „La Berlin erau americani, francezii și britanicii, toată lumea. Pentru ceea ce trebuia să facem, aveam nevoie de provincii, nu de capitală. Un alt motiv pentru care întâlnirile au avut loc acolo a fost pentru că Markus Wolf și Erich Mielke doreau să se distanțeze de astfel de activități: „Wolf a fost foarte atent să nu fie implicat. Ultimul lucru pe care și l-a dorit un tip ca Wolf sau Mielke a fost să fie prins în flagrant susținând o organizație teroristă... Ne-am întâlnit acolo [în Dresda] de aproximativ o jumătate de duzină de ori. El și alți membri ai grupării teroriste aveau să călătorească în Germania de Est cu trenul și urmau să fie întâmpinați de agenții Stasi care așteptau într-o mașină mare Zil de fabricație sovietică, apoi conduși la Dresda, unde li s-au alăturat într-o casă sigură Putin și un altul. a colegilor săi din KGB. „Nu ne-au dat niciodată instrucțiuni direct. Ei spuneau doar: „Am auzit că plănuiești asta, cum vrei să o faci?" și faceți sugestii. Ei ne sugerau alte ținte și ne întrebau de ce avem nevoie. Întotdeauna am avut nevoie de arme și bani. A fost dificil pentru Fracțiunea Armatei Roșii să achiziționeze arme din Germania de Vest, așa că i-au înmânat lui Putin și colegilor săi o listă. Cumva, această listă avea să ajungă mai târziu cu un agent în Occident, iar armele solicitate ar fi aruncate într-o locație secretă pentru ca membrii Fracțiunii Armatei Roșii să le ridice.

Departe de a prelua rolul din spate care i-a fost adesea atribuit în anii săi de la Dresda, Putin s-ar număra printre liderii acestor întâlniri, a susținut fostul membru al Armatei Roșii, unul dintre generalii Stasi primind ordine de la el.

Pe măsură ce Fracțiunea Armatei Roșii a semănat haos în Germania de Vest într-o serie de atacuri vicioase cu bombă, activitățile lor au devenit o parte cheie a încercărilor KGB de a perturba și destabiliza Occidentul, a susținut fostul membru al grupării teroriste. Și, pe măsură ce sfârșitul se profila pentru puterea sovietică și RDG, este posibil ca acestea să devină o armă pentru a proteja interesele KGB.

Un posibil astfel de atac a avut loc la doar câteva săptămâni după căderea Zidului Berlinului. Era ora 8.30 dimineața pe 30 noiembrie 1989, iar Alfred Herrhausen, președintele Deutsche Bank, pleca de la casa lui din Bad Homburg, Frankfurt, pentru drumul zilnic către serviciu. Prima mașină din convoiul său de trei mașini se îndrepta deja pe drumul care era traseul lui obișnuit. Dar, în timp ce mașina lui Herrhausen a început să urmeze, o grenadă care conținea 150 de kilograme de explozibili i-a rupt limuzina blindată, ucigându-l pe loc. Detonatorul care a declanșat grenada fusese declanșat când limuzina a trecut printr-o rază de lumină infraroșie care traversa drumul. [80] Atacul fusese efectuat cu precizie militară, iar tehnologia desfășurată era de cea mai înaltă sofisticare. „Acesta a trebuit să fie un atac sponsorizat de stat", a spus un expert în informații occidentale. [81] Mai târziu, a reieșit că ofițerii Stasi fuseseră implicați în tabere de antrenament în care membrii Fracțiunii Armatei Roșii fuseseră instruiți cu privire la utilizarea explozivilor, rachete antitanc și detonarea dispozitivelor cu bombe prin fascicule foto-electrice la fel ca cea. folosit în atacul de la Herrhausen. [82]

Herrhausen fusese un titan al scenei de afaceri din Germania de Vest și un consilier apropiat al cancelarului german de Vest Helmut Kohl. Atacul a venit exact când reunificarea devenise dintr-o dată o posibilitate reală. Acesta a fost un proces în care Deutsche Bank putea avea de câștigat masiv din privatizarea întreprinderilor de stat est-germane – și în care Dresdner Bank, unde va fi angajat în curând prietenul lui Putin, ofițerul Stasi Matthias Warnig, urma

să se lupte cu Deutsche pentru prada. Potrivit fostului membru al Fracțiunii Armatei Roșii, atacul asupra Herrhausen a fost organizat în beneficiul intereselor sovietice: „Știu că această țintă a venit de la Dresda, și nu de la RAF". [83]

Pentru fostul membru al Fracțiunii Armatei Roșii, acele zile par acum demult și departe. Dar nu se poate abține să nu-și amintească cu regret că nu era decât o marionetă în jocurile de influență sovietice. „Noi nu eram decât niște idioți utili pentru Uniunea Sovietică", a spus el cu un rânjet ironic. „De aici a început totul. Ne foloseau pentru a perturba, a destabiliza și a semăna haos în Occident.

Când a fost întrebat despre sprijinul Stasi și al KGB-ului pentru Fracțiunea Armatei Roșii, o umbră cade pe fața încă plină de spirit a lui Horst Jehmlich, fostul reparator șef al Stasii din Dresda. Ne așezăm în jurul mesei din apartamentul Stasi însorit în care locuiește încă din anii RDG, chiar după colț de sediul Stasi și vila KGB. Porțelanul fin este scos la cafea, masa este acoperită cu dantelă. Membrii Fracțiunii Armatei Roșii au fost aduși în RDG doar „pentru a-i îndepărta de terorism", insistă el. „Stasi a vrut să prevină terorismul și să-i împiedice să se întoarcă la măsuri teroriste. Au vrut să le dea șansa de a se reeduca.

Dar când a fost întrebat dacă KGB-ul a fost de fapt cel care suna melodia, dacă Putin a fost cel cu care membrii Fracțiunii Armatei Roșii se întâlneau la Dresda și dacă ordinul pentru atacul de la Herrhausen ar fi putut emana de acolo, umbra de peste el. fața devine și mai întunecată. — Nu știu nimic despre asta. Când era top-secret, nu știam. Nu știu dacă asta a implicat serviciul secret rus. Dacă este așa, atunci KGB-ul a încercat să împiedice ca cineva să știe despre acest material. Vor fi spus că aceasta este o problemă germană. Au reușit să distrugă mult mai multe documente decât noi. [84]

Povestea fostului membru al Fracțiunii Armatei Roșii este aproape imposibil de verificat. Majoritatea foștilor săi camarazi sunt fie în închisoare, fie morți. Alții despre care se presupune că erau implicați în întâlnirile de atunci au dispărut din rețea. Dar un aliat apropiat al lui Putin din KGB a indicat că orice astfel de acuzații sunt extrem de sensibile și a insistat că nicio legătură între KGB și Fracțiunea Armatei Roșii, sau orice alt grup terorist european, nu a fost vreodată dovedită: „Și nu ar trebui să încercați să face acest lucru!' adăugă el tăios. [85] În același timp, însă, povestea pe care a spus-o despre demisia lui Putin din serviciile de securitate a ridicat o întrebare îngrijorătoare. Potrivit acestui fost aliat KGB, Putin era la doar șase luni de la calificarea pentru pensia KGB când și-a dat demisia – la treizeci și nouă de ani, era mult mai tânăr decât vârsta oficială de pensionare de cincizeci de ani pentru gradul său de locotenent-colonel. Dar KGB-ul a împărțit pensii anticipate celor care dăduseră servicii speciale în termeni de risc sau onoare patriei. Pentru cei care au fost staționați în Statele Unite, un an de serviciu era considerat un an și jumătate. Pentru cei care au executat pedeapsa închisorii, un an de serviciu era considerat trei. Putin a fost aproape de a câștiga o pensie anticipată pentru că un an de serviciu număra doi, ca urmare a riscului ridicat pe care îl implică colaborarea cu Fracțiunea Armatei Roșii?

Mulți ani mai târziu, Klaus Zuchold, unul dintre recruții lui Putin în Stasi, a oferit câteva detalii parțiale despre implicarea lui Putin în alte măsuri active de atunci. Zuchold, care a dezertat în Occident, a declarat unei publicații germane, *Correctiv* , că Putin a căutat cândva să obțină un studiu despre otrăvurile mortale care lasă puține urme și a plănuit să-l compromită pe autorul acestui studiu plantând asupra lui material pornografic. [86] Nu este clar dacă operațiunea a decolat vreodată. Zuchold a susținut, de asemenea, că

activitățile lui Putin au inclus un rol de gestionar al unui neo-nazist notoriu, Rainer Sonntag, care a fost deportat în Germania de Vest în 1987 și care s-a întors la Dresda după căderea Zidului și a alimentat ascensiunea extremei drepte. [87] În momentul în care l-am căutat pe Zuchold pentru a-l întreba despre presupusa activitate a lui Putin cu Fracțiunea Armatei Roșii, el a căzut de mult la pământ și nu a răspuns cererilor de interviu. Potrivit unei persoane apropiate serviciilor secrete occidentale, el se afla sub protecția specială a Bundesamt für Verfassungsschutz.

*

Deși lucrul cu teroriștii Armatei Roșii ar fi putut fi terenul de antrenament al lui Putin în măsuri active împotriva Occidentului imperialist, ceea ce s-a întâmplat când a căzut Zidul Berlinului a fost experiența pe care o va purta cu el în deceniile următoare. Deși devenise din ce în ce mai clar că blocul estic s-ar putea să nu reziste, că tulburările sociale l-ar putea sfărâma și că reverberațiile ar putea ajunge chiar în Uniunea Sovietică, totuși Putin și ceilalți ofițeri KGB din Dresda s-au grăbit să salveze rețelele în mijlocul vitezei bruște. a prăbușirii.

Într-o clipă, s-a terminat. Deodată nu mai era nimeni la comandă. Deceniile de luptă și jocurile de spionaj ascunse păreau terminate. Granița a dispărut, copleșită de revărsarea de proteste acumulată în atâția ani. Deși a durat încă o lună pentru ca protestele să ajungă la Dresda, când au venit, Putin și colegii săi au fost doar parțial pregătiți. În timp ce mulțimile s-au adunat în frigul amar timp de două zile în fața sediului Stasi, Putin și ceilalți oameni KGB s-au baricadat în interiorul vilei. „Am ars ziare zi și noapte", a spus Putin mai târziu. „Am distrus totul – toate comunicările noastre, listele noastre de contacte și rețelele agenților noștri. Eu personal am ars o cantitate imensă de material. Am ars atât de multe lucruri încât cuptorul a izbucnit. [88]

Spre seară, câteva zeci de protestatari s-au întrerupt și s-au îndreptat spre vila KGB. Putin și echipa sa s-au trezit aproape abandonați de baza militară sovietică din apropiere. Când Putin a cerut întăriri pentru a proteja clădirea, trupele au avut nevoie de ore pentru a ajunge. A sunat la comanda militară sovietică din Dresda, dar ofițerul de serviciu a dat doar din umeri: „Nu putem face nimic fără ordine de la Moscova. Și Moscova tace. [89] Lui Putin i s-a părut o trădare a tot ceea ce lucraseră: expresia „Moscova tace" i-a răsunat mult timp prin cap. Rând pe rând, avanposturile imperiului erau renunțate; puterea geopolitică a Uniunii Sovietice se prăbușea ca un castel de cărți. „Acea afacere cu „Moscova tace" – am avut atunci sentimentul că țara nu mai există. Că a dispărut. Era clar că Uniunea era bolnavă. Și a avut o boală terminală fără tratament – o paralizie a puterii", a spus Putin mai târziu. [90] „Uniunea Sovietică își pierduse poziția în Europa. Deși intelectual am înțeles că o poziție construită pe pereți nu poate dura, am vrut să se ridice ceva diferit în locul ei. Dar nu s-a propus nimic diferit. Asta a durut. Au scăpat totul și au plecat. [91]

Dar nu totul a fost pierdut. Deși intensitatea protestelor și momentul prăbușirii care a urmat păreau să fi luat KGB-ul prin surprindere, părți din acesta, împreună cu Stasi, se pregăteau pentru acea zi. Părți din KGB plănuiseră o tranziție mai treptată în care să păstreze un element de influență și control în spatele scenei.

Într-un fel, ofițerii KGB din Dresda au reușit să-i determine pe unul dintre omologii lor Stasi să predea marea majoritate a dosarelor Stasi privind munca lor cu sovieticii înainte ca protestatarii să pătrundă în sediul Stasi. Colegul lui Putin din vremurile anterioare din

Dresda, Vladimir Usolțev, a povestit că un ofițer al Stasi i-a predat dosarele în întregime lui Putin. „În câteva ore, nu a mai rămas nimic din ei în afară de cenușă”, a spus el. [92] Mulțime de documente au fost duse la baza armatei sovietice din apropiere și aruncate într-o groapă, unde era planificat ca acestea să fie distruse cu napalm, dar au fost arse cu benzină. [93] Alte douăsprezece camioane au fost transportate la Moscova. „Toate cele mai valoroase obiecte au fost transportate la Moscova”, a spus mai târziu Putin.

În următoarele câteva luni, în timp ce își pregăteau ieșirea din Dresda, li s-a asigurat o acoperire specială din partea puternicului șef al departamentului ilegal al KGB-ului, Yury Drozdov, ofițerul legendar însărcinat cu supravegherea întregii rețele globale a KGB-ului de agenți de dormit sub acoperire. Șeful stației din Dresda, Vladimir Shirokov, a povestit cum Drozdov s-a asigurat că este supravegheat de la șase dimineața până la miezul nopții. În cele din urmă, în toiul nopții, Shirokov și familia sa au fost conduși în siguranță peste granița cu Polonia de oamenii lui Drozdov. [94] Mai târziu, unul dintre foștii colegi ai lui Putin i-a spus jurnalistului Masha Gessen că Putin s-a întâlnit cu Drozdov la Berlin înainte de a călători acasă. [95]

„Prietenii” KGB din Dresda au dispărut în noapte, lăsând puține urme, abandonându-și colegii de la Stasi pentru a face față mâniei oamenilor. A fost o presiune pe care Horst Böhm, șeful Stasi local, părea incapabil să suporte. În februarie anul următor, se pare că și-a luat viața în timp ce era în arest la domiciliu. „Nu a văzut altă cale de ieșire”, a spus Jehmlich. „Pentru a-și proteja casa, a scos toate siguranțele și apoi s-a otrăvit cu gaz”. [96]

De asemenea, alți doi comandanți ai Stasi din regiunile învecinate s-au sinucis. De ce anume s-au temut cel mai mult, s-ar putea să nu știm niciodată, deoarece au murit înainte de a fi interogați cu privire la rolurile lor. Dar pentru KGB, deși fuseseră forțați să-și abandoneze posturile, o parte din moștenirea lor fusese cel puțin lăsată intactă. O parte din rețelele lor, ilegalii lor, au rămas ascunse departe de control și vedere. [97] Mult mai târziu, Putin avea să vorbească cu mândrie despre modul în care munca sa din Dresda s-a învârtit în principal în gestionarea „agenților de dormit” ilegali. „Aceștia sunt oameni unici”, a spus el. „Nu toată lumea este capabilă să renunțe la viața lor, la cei dragi și la rude și să părăsească țara mulți, mulți ani pentru a se dedica slujirii Patriei. Numai un ales poate face asta. [98]

După ce Hans Modrow, susținut de sovietici, [99] a preluat funcția de lider interimar al Germaniei de Est în decembrie, el a permis în liniște brațului de informații externe al Stasi, HVA, să se lichideze. [100] Activele nespuse au dispărut în acest proces, în timp ce sute de milioane de mărci au fost evacuate prin companiile-paravan din Liechtenstein și Elveția ale lui Martin Schlaff. În mijlocul jubilarii reunificării, vocile dezertorilor din Stasi spre Occident au fost rar auzite. Dar câțiva dintre ei au vorbit. „În anumite condiții, părți ale rețelei ar putea fi reactivate”, a spus un astfel de dezertor. „Nimeni din Occident nu are nicio garanție dacă unii dintre acești agenți vor fi reactivați de KGB”. [101]

*

Când Putin s-a întors acasă în Rusia de la Dresda în februarie 1990, impactul prăbușirii Zidului Berlinului încă se răsuna în Uniunea Sovietică. Mișcările naționaliste erau în creștere și amenințau că vor sfâșie țara. Mihail Gorbaciov fusese împins pe piciorul din spate, forțat să cedeze tot mai mult teren liderilor democratici în curs de dezvoltare. Partidul Comunist Sovietic începea să-și piardă treptat monopolul asupra puterii,

legitimitatea sa fiind tot mai sub semnul întrebării. În martie 1989, cu aproape un an înainte de întoarcerea lui Putin în Rusia, Gorbaciov acceptase să organizeze primele alegeri competitive din istoria sovietică pentru a alege reprezentanți pentru un nou parlament, Congresul Deputaților Poporului. Un grup zdrenț de democrați condus de Andrei Saharov, fizicianul nuclear care devenise o voce dizidentă a autorității morale, și de Boris Elțîn, apoi un star politic agitat și în ascensiune rapidă, care fusese dat afară din Biroul Politic pentru criticile sale necruțătoare la adresa autoritățile comuniste, au câștigat locuri și au dezbătut pentru prima dată împotriva Partidului Comunist. Sfârșitul se apropia rapid pentru cele șapte decenii de guvernare comunistă.

În mijlocul tumultului, Putin a căutat să se adapteze. Dar în loc să-și câștige existența ca șofer de taxi sau să urmeze calea tradițională după întoarcerea acasă din serviciul extern, un post înapoi la Centru, așa cum era cunoscut sediul din Moscova al serviciului de informații externe al KGB, el s-a angajat într-o altă direcție. un fel de misiune. Fostul său mentor și șef din Dresda, colonelul Lazar Matveyev, i-a ordonat să nu stea la Moscova, ci să se îndrepte acasă, la Leningrad. [102] Acolo, el a fost aruncat direct într-un oraș în frământare, unde alegerile pentru consiliile orașului, de asemenea competitive pentru prima dată sub reformele lui Gorbaciov, puneau în față un val în creștere de democrați împotriva Partidului Comunist. Pentru prima dată, democrații amenințau că vor rupe controlul majorității comuniștilor. În loc să apere vechea gardă împotriva ascensiunii democraților, Putin a căutat să se atașeze mișcării democratice de la Leningrad.

Aproape imediat, s-a apropiat de unul dintre cei mai intransigenți lideri ai săi, o harnică și neînfricată proaspăt aleasă deputată a Congresului Deputaților Poporului, Galina Starovoitova. Ea a fost o activistă de frunte pentru drepturile omului, cunoscută pentru onestitatea ei fără compromisuri în timp ce a criticat eșecurile puterii sovietice. După ce a ținut un discurs răsunător înaintea alegerilor pentru consiliul orașului, Putin, pe atunci o figură cu ochii palizi și neremarcabil, s-a apropiat de ea și i-a spus cât de impresionat a fost de cuvintele ei. El a întrebat-o dacă o poate ajuta cu ceva – inclusiv poate lucrând ca șofer. Dar, suspectă de o astfel de abordare nesolicitată, Starovoitova aparent l-a întors răsunător. [103]

În schimb, primul său post a fost cel de asistent al rectorului Universității de Stat din Leningrad, unde în tinerețe a studiat dreptul și a intrat pentru prima dată în rândurile KGB. El urma să vegheze asupra relațiilor externe ale universității și să supravegheze studenții străini și demnitarii în vizită. La început a părut o retrogradare bruscă de la postul său de la Dresda, o întoarcere la cea mai banală lucrare care raporta despre mișcările străinilor către KGB. Dar nu a fost mai mult de câteva săptămâni până când i-a adus o poziție în fruntea mișcării democratice a țării.

Anatoly Sobchak a fost profesorul carismatic de drept al universității. Înalt, erudit și chipeș, cucerise de mult studenții cu linia sa ușor anti-guvernamentală și se ridicase pentru a deveni unul dintre cei mai încurajatori oratori ai noii mișcări democratice, părând să provoace la fiecare pas Partidul și KGB-ul. Făcea parte din grupul de independenți și reformatori care au preluat controlul consiliului orașului după scrutinul din martie 1990, iar până în mai fusese uns președinte al consiliului. Aproape imediat, Putin a fost numit mâna sa dreaptă.

Putin urma să fie reparatorul lui Sobchak, legătura lui cu serviciile de securitate, umbra care îl veghea în culise. De la început, detașarea fusese aranjată de KGB. Putin a fost plasat acolo. Avea o funcție de îndeplinit', a spus Franz Sedelmayer, consultantul german de securitate care a lucrat ulterior cu el. „KGB-ul ia spus lui Sobchak: „Iată-l pe tipul nostru. El va avea grijă de tine." Poziția din facultatea de drept fusese doar o acoperire, a spus Sedelmayer, care credea că Sobchak însuși lucra de mult timp neoficial cu KGB: „Cea mai bună acoperire pentru acești tipi erau diplomele de drept. ' [104]

În ciuda acreditărilor sale democratice și a discursurilor sale groaznice împotriva abuzurilor de putere din partea KGB, Sobchak a înțeles prea bine că nu ar fi capabil să susțină puterea politică fără sprijinul unor părți din establishment. Era zadarnic și prost și mai ales își dorea să urce. Pe lângă angajarea lui Putin, el a contactat și un membru înalt al vechii gărzi a orașului, numind un contraamiral comunist al Flotei Mării Nordului, Vyacheslav Șcerbakov, ca prim-adjunct în consiliul orașului Leningrad. Colegii lui Sobchak din mișcarea democratică a orașului, care îl făcuseră liderul lor, erau îngroziți de alegere. Dar, compromis cu compromis, Sobchak își urca drumul spre vârf. Până când orașul a organizat alegerile pentru primar în iunie 1991, el era favorit și a câștigat cu relativă ușurință.

Când, în acel august, un grup de intransigenți a lansat o lovitură de stat împotriva liderului sovietic, Sobchak s-a bazat pe o parte din vechea gardă – în special pe Putin și pe relațiile sale cu KGB – pentru a se vedea pe sine și orașul printr-o poziție sfidătoare împotriva încercare de putsch fără nicio vărsare de sânge. Amenințați de compromisurile din ce în ce mai mari pe care Gorbaciov le făcea democraților care conduc spre schimbare, loviștii declaraseră starea de urgență și anunțaseră că preiau controlul asupra Uniunii Sovietice. Căutând să-l împiedice pe Gorbaciov să elaboreze un nou tratat de unire care să acorde liderilor republicilor sovietice agitate controlul și proprietatea asupra resurselor lor economice, ei îl luaseră pe Gorbaciov ostatic la reședința sa de vară la Foros, pe malul Mării Negre.

Dar la Sankt Petersburg – așa cum se numea acum Leningradul – ca și la Moscova, liderii democrați ai orașului s-au răzvrătit împotriva loviturii de stat. În timp ce membrii consiliului orășenesc au condus la apărarea sediului democraților în sălile zdrențuite ale Palatului Marinsky, Putin și Sobchak au obținut sprijinul șefului poliției locale și a șaizeci de oameni din miliția specială. Împreună, l-au convins pe șeful companiei locale de televiziune să-l permită pe Sobchak să difuzeze în prima seară după lovitura de stat. [105] Discursul ținut de Sobchak în acea noapte, în care i-a denunțat pe liderii loviturii de stat, deoarece criminalii i-au electrizat pe locuitorii orașului și i-au scos în sute de mii a doua zi, când s-au adunat la umbra Palatului de iarnă al lui Romanov pentru a demonstra împotriva loviturii de stat. . Sobchak a adunat mulțimea cu apeluri puternice la unitate și sfidare, dar, în principal, a lăsat cea mai vitală și dificilă misiune adjuncților săi, Putin și Scherbakov. În acea primă noapte tensionată a putsch-ului, după ce și-a făcut discursul televizat, el s-a îngropat adânc în biroul său din Palatul Marinsky, în timp ce Putin și Scherbakov au fost lăsați să negocieze cu șeful KGB al orașului și cu comandantul militar al regiunii Leningrad pentru a se asigura că va fi greu -trupele de linie care se apropiau în tancuri nu au intrat în oraș. [106] În timp ce Sobchak sa adresat mulțimilor adunate în Piața Palatului a doua zi, negocierile lui Putin și Scherbakov se prelungiseră. Iar când tancurile s-au oprit în acea zi la limita orașului, Putin a dispărut cu Sobchak și o falangă de forțe speciale într-un buncăr

adânc sub principala fabrică de apărare a orașului, Kirovsky Zavod, unde au putut continua discuțiile cu KGB și șefii militari în siguranță printr-un sistem de comunicații criptate. [107]

Când Putin și Sobchak au ieșit din buncărul lor a doua zi dimineață, lovitura de stat se terminase. Tentativa duriștilor de a prelua puterea fusese înfrântă. La Moscova, unitățile speciale de elită ale KGB-ului au refuzat ordinul de a trage asupra Casei Albe a Rusiei, unde Boris Elțin, până atunci liderul ales al republicii ruse, a adunat zeci de mii de susținători împotriva tentativei loviturii de stat de a retrage libertățile. a reformelor lui Gorbaciov. Ceea ce a rămas din legitimitatea Partidului Comunist era în zdrențuri. Liderii noii democrații a Rusiei erau gata să facă un pas. Oricare ar fi motivele lui, Putin i-a ajutat să fie în măsură să facă acest lucru.

În tot acest timp, fidel pregătirii sale din KGB, Putin le-a reflectat ca pe o oglindă părerile tuturor: mai întâi cele ale noului său așa-zis maestru democratic, și apoi cele ale instituției vechi de gardă cu care lucra. „Își schimbă culorile atât de repede încât nu puteai să-ți dai seama cine este cu adevărat", a spus Sedelmayer. [108]

2

Munca interioara

*

„Ceea ce am discutat este cum cele mai întunecate forțe nu renunță niciodată. Revoluția Franceză, cea sovietică, toate celelalte, apar mai întâi ca o luptă eliberatoare. Dar ei se transformă curând în dictatură militară. Primii eroi arată ca niște idioți, bătăușii își arată adevăratele fețe, iar ciclul (care nu înseamnă revoluția) este complet.

Christian Michel

*

MOSCOVA, 25 august 1991 – Era seara târziu când Nikolai Kruchina a pășit obosit pe ușa apartamentului său din complexul bine păzit pentru elita Partidului. Cu doar patru zile înainte, pe 21 august, tentativa de lovitură de stat a comuniștilor de linie dură care încercau să păstreze puterea sovietică se prăbușise într-un eșec. Și acum, instituțiile pe care Kruchina le-a servit cea mai mare parte a vieții erau demontate în fața ochilor lui. Cu o seară înainte, avusese o serie de întâlniri la nivel înalt cu puternicul șef al Departamentului Internațional al Comitetului Central, Valentin Falin, și părea epuizat. [1] Paznicul KGB din afara casei lui i-a observat privirea coborâtă, reticența lui clară de a vorbi. [2]

Schimbările din acele patru zile scurte veniseră groasă și rapidă. În primul rând, liderul pro-democrat rus Boris Elțin a semnat un decret, transmis în direct, suspendând Partidul Comunist Sovietic și punând capăt deceniilor de guvernare. Poziția sfidătoare a lui Elțin împotriva liderilor de linie dură ai tentativei de lovitură de stat îl pusese ferm în ascensiune. Acum l-a eclipsat cu mult pe Gorbaciov, care stătea timid lângă podium în timp ce Elțin se adresa parlamentului rus. Argumentând că Partidul Comunist este de vină pentru lovitura ilegală de stat, Elțin a ordonat ca sediul întins, asemănător unui label, al Comitetului Central

al Partidului de pe Piața Veche a Moscovei să fie imediat sigilat. În sute de camere ale sale erau păstrate secretele vastului imperiu financiar al Uniunii Sovietice, o rețea care cuprindea mii de clădiri administrative, hoteluri, case și sanatorie, precum și conturile bancare în valută forte ale Partidului și sute nespuse, poate mii, de firme străine înființate ca societăți mixte în ultimele zile ale regimului. Prin aceste conturi bancare și alte firme conexe, operațiunile strategice ale Partidului Comunist în străinătate – și cele ale partidelor politice aliate – fuseseră finanțate. A fost sala mașinilor luptei sovietice pentru supremație împotriva Occidentului. Acesta era imperiul pe care Kruchina îl administrase în calitate de șef al departamentului de proprietate al Partidului Comunist din 1983. Sigilarea lui bruscă a simțit ca un simbol al tot ceea ce s-a pierdut.

Soția lui Kruchina sa întors devreme în acea noapte, lăsându-și soțul singur, credea ea, să petreacă noaptea dormind pe canapea. Dar a doua zi devreme a fost trezită de o bătaie la ușă. Era paznicul KGB. I s-a spus că soțul ei căzuse la moarte de la fereastra apartamentului lor de la etajul șapte. [3]

Nu existau semne aparente de tulburare, iar paznicul a spus că descoperise un bilet mototolit întins pe trotuar lângă cadavrul lui Kruchina. „Nu sunt un conspirator", se spunea. — Dar sunt un laș. Vă rog să spuneți asta poporului sovietic. [4] KGB-ul a declarat imediat moartea sa o sinucidere. Dar până în ziua de azi, nimeni nu știe ce s-a întâmplat exact – sau dacă o fac, nu este dispus să spună. Cei care au fost în centrul evenimentelor din acele vremuri, precum Viktor Gherașcenko, pe atunci șeful băncii de stat sovietice, preferă să-și limiteze explicațiile la un „A căzut" din delfic. [5] Alții precum Nikolai Leonov, pe atunci puternicul șef al departamentului analitic al KGB, insistă că Kruchina a fost victima unei „depresiuni profunde" care s-a instalat la prăbușirea imperiului. [6]

Puțin peste o lună mai târziu, același lucru s-a întâmplat și cu predecesorul lui Kruchina, în calitate de șef al departamentului de proprietate. În seara zilei de 6 octombrie, Georgy Pavlov a căzut de la fereastra apartamentului său. Moartea lui, la vârsta de optzeci și unu de ani, a fost înregistrată și ca sinucidere. La unsprezece zile după moartea lui Pavlov, un alt membru de rang înalt al mașinii financiare a Partidului a căzut la moarte de pe balconul său. De data aceasta a fost șeful secției americane al departamentului internațional al Partidului Comunist, Dmitri Lissovolik. Din nou, a fost înregistrată ca o sinucidere.

Ceea ce ia legat pe cei trei bărbați a fost o cunoaștere intimă a sistemelor secrete de finanțare ale Partidului Comunist în momentul în care KGB-ul se pregătea pentru tranziția la economia de piață sub reformele *perestroika lui Gorbaciov.* Se înțelegea că departamentul de proprietate pe care Kruchina și Pavlov îl supravegheau avea o valoare de 9 miliarde de dolari. [7] Experții occidentali și-au estimat de multe ori mai mult deținerile străine. [8] Dar, în primele zile după prăbușirea Partidului Comunist, noii conducători ai Rusiei au fost nedumeriți să descopere că cuferele partidului erau aproape goale. Au existat zvonuri că oficialii, supravegheați de Kruchina, ar fi sifonat miliarde de ruble și alte valute prin asociații străine înființate în grabă în ultimii ani ai regimului. [9] Procurorii ruși, cărora le-a ordonat inițial Elțîn să investigheze Partidul Comunist pentru rolul său în tentativa de lovitură de stat din august, au fost în curând redirecționați să investigheze ce sa întâmplat cu fondurile partidului.

Deși Elțin a ordonat sigilarea birourilor Comitetului Central din Piața Veche, Valentin Falin, șeful Departamentului Internațional al comitetului, care supraveghea finanțarea

operațiunilor externe, a ordonat imediat subordonaților săi să înceapă distrugerea documentelor. [10] Ceea ce se afla în arhive ar putea oferi o foaie de parcurs pentru crimele regimului comunist și, cel mai important, pentru banii care fuseseră ascunși.

Cele mai secrete operațiuni fuseseră desfășurate în Sala 516, care găzduise secțiunea specială a Departamentului Internațional pentru „Tehnologia petrecerilor". Acesta a fost condus de Vladimir Osintsev, un specialist în operațiunile negre, care a condus campanii de influență a Partidului Comunist pentru a semăna discordie în țările în care existența partidului era ilegală, precum El Salvador, Turcia, Africa de Sud și Chile. Când procurorii ruși au intrat în sfârșit în această cameră luni mai târziu, în octombrie 1991, au fost găsite ramuri de dosare mărunțite în panglici pe podea. Dar au rămas semne ale lungimii depuse de agenții de partid pentru a conduce agenții de dormit sub acoperire adâncă. Procurorii au găsit grămezi de pașapoarte și ștampile străine din multe țări diferite, grămezi de alte documente de călătorie goale și ștampile și vize oficiale care așteptau să fie falsificate. Era un album foto uriaș plin cu poze cu oameni de toate tipurile și rase, o selecție de peruci și bărbi și chiar forme de cauciuc pentru falsificarea amprentelor. [11]

Unul dintre angajații Departamentului Internațional, Anatoly Smirnov, se răzvrătise și scoase din contrabandă tot ce putea. [12] Documentele extrem de secrete pe care a reușit să le extragă includ **detalii** de sute de milioane de dolari în plăți către partidele comuniști din străinătate. Un astfel de document, din 5 decembrie 1989, arăta un ordin ca banca de stat sovietică să transfere 22 de milioane de dolari direct către Falin pentru Fondul Internațional al Partidului pentru organizațiile de stânga. [13] Un altul, din 20 iunie 1987, a ordonat Gosbank, banca centrală a URSS, să transfere 1 milion de dolari curatorului partidului pentru afaceri internaționale, pentru a oferi Partidului Comunist Francez fonduri suplimentare. [14] Transferul fizic al banilor către Franța urma să fie organizat de KGB.

Pentru Smirnov, faptul că partidul pătrundea în mod regulat în cuferele statului pentru a-și finanța operațiunile politice și de influență în străinătate însemna că „se comite o crimă împotriva poporului nostru". [15] Pentru el, aceasta a fost o linie roșie. Era împotriva legii sovietice. Operațiunile partidului ar fi trebuit să fie finanțate din donațiile pe care le-a strâns de la membri, nu din cuferele statului. [16]

Procurorii ruși au calculat că peste 200 de milioane de dolari au fost transferați din Uniunea Sovietică pentru a finanța partidele legate de comuniști în ultimul deceniu de existență al URSS; Smirnov a pus totalul de multe ori mai mult. [17] Sumele transferate prin mijloace mai clandestine, pentru activități mai clandestine, au rămas necunoscute.

Însă, pe măsură ce echipa de procurori a căutat prin ceea ce a rămas din arhiva Comitetului Central, au început să găsească documente care aruncau lumină asupra multitudinii de scheme neoficiale, secrete, prin intermediul cărora miliarde de dolari în plus în fonduri păreau să fi fost evacuate. O astfel de schemă implica ceea ce sovieticii numeau firme „prietenoase". Acestea au fost companiile de prieteni din centrul vastului sistem de operațiuni pe piața neagră care ținea blocul estic pe linia de plutire. Mulți dintre ei au fost implicați în contrabanda cu tehnologie sub embargo. Acestea au inclus șirul de companii-paravan pe care oficialul comercial est-german Alexander Schalck-Golodkowski le-a desfășurat în Germania de Est, Austria, Elveția și Liechtenstein. Alții au fost implicați în vânzarea echipamentelor atât de necesare industriei petroliere, nucleare și manufacturiere sovietice la prețuri care au fost umflate de multe ori, în timp ce profiturile au fost folosite

pentru a finanța activitățile Partidului Comunist și ale altor mișcări de stânga din Italia, Franța, Spania, Marea Britanie și în alte părți. [18]

Banii pe care PCUS i-ar trimite direct pentru a finanța activitățile partidelor comuniste nu erau nimic în comparație cu sumele trimise prin intermediul firmelor prietene, a spus Antonio Fallico, un bancher italian senior cu legături strânse cu vârful elitei sovietice și, mai târziu, cu regimul Putin. de asemenea. Donațiile oficiale pe care Partidul Comunist Italian le-a primit anual de la Uniunea Sovietică au fost „doar aproximativ 15-20 de milioane de dolari". Aceștia nu sunt nici măcar bani. Finanțarea reală, a spus el, a venit de la intermediari. „Toate firmele italiene care doreau să facă afaceri în Uniunea Sovietică au trebuit să plătească bani acestor firme... Acesta a fost un flux colosal de bani". [19] O listă cu patruzeci și cinci de astfel de „firme prietenoase" a fost dezvăluită de procurorii care au accesat arhivele. Printre cele mai obscure firme de import-export se număra cel puțin un nume cunoscut: Pergamon Press a lui Robert Maxwell, o vastă editură care fusese mult timp un canal de vânzare a cărților de știință sovietice către Occident. [20] Cu doar câteva zile înainte de publicarea listei, trupul controversatului fost deputat laburist și magnat mass-media fusese găsit plutind în Oceanul Atlantic, nu departe de iahtul său.

Alte companii care lucrează cu regimul sovietic care au rămas departe de radar au inclus titani ai industriei europene precum Fiat, Merloni, Olivetti, Siemens și Thyssen, potrivit unui fost agent KGB care a lucrat îndeaproape cu Putin în anii nouăzeci și un alt om de afaceri care a lucrat în aceste „firme prietenoase" în perioada sovietică. Acest om de afaceri, care ar vorbi doar sub condiția anonimatului, a spus că firma sa a furnizat bunuri militare sub pretextul echipamentului medical: „Echipamentul medical – era o fațadă. În spatele ei, firma producea echipamente militare foarte serioase. La fel a fost și cu Siemens și cu ThyssenKrupp. Toți furneau echipamente cu dublă utilizare sovieticilor. Aceste firme prietenoase nu erau doar fronturi, cum funcționează lucrurile acum. Erau mari companii europene. [21]

Rețeaua de firme prietenoase nu era implicată doar în importuri. Potrivit unui fost consilier al lui Gorbaciov, unii dintre ei erau angajați în operațiuni de troc care se desfășurau încă din anii 1970 sub Brejnev. [22] Monopolul de stat al exporturilor de petrol, Soyuznefteexport, sa angajat, de exemplu, într-o schemă elaborată de troc de petrol pentru mărfuri sub embargo. Mai întâi a livrat petrol prin intermediul comercianților către rezervoare mari de stocare din Finlanda, unde originile petrolului au fost deghizate înainte ca o rețea de intermediari să-l vândă în schimbul tehnologiei sub embargo și a altor bunuri, potrivit unui fost asociat Soyuznefteexport. Exporturile de îngrășăminte, de asemenea, făceau parte de multă vreme din aceste scheme.

Pentru procurorii ruși care încearcă să investigheze finanțele Partidului, urmele acestor scheme au reprezentat cel mai mare steag roșu. Averi nespuse în petrol, metale, bumbac, produse chimice și arme au fost transportate din Uniunea Sovietică, fie prin scheme de troc, fie prin tranzacții de export, și vândute la prețuri reduse către firmele prietenoase intermediare din Occident. Conform acordurilor de export, firmele prietenoase ar cumpăra materiile prime la prețul intern sovietic, care a fost stabilit la un nivel scăzut în conformitate cu regulile economiei planificate, permițându-le să obțină profituri uriașe atunci când le-au vândut la prețurile pieței mondiale: petrolul global. prețul, de exemplu, era de aproape zece ori mai mare decât prețul intern sovietic în acele vremuri. [23] Apoi ar putea ascunde

fondurile într-o rețea de conturi în bănci prietenoase din Europa, cum ar fi Banco del Gottardo din Elveția, și paradisuri fiscale din Cipru, Liechtenstein, Panama, Hong Kong și Insulele Canalului Britanic. Averile pe care le-au făcut au putut fi desfășurate pentru activitățile Partidului Comunist în străinătate, pentru măsuri active de destabilizare a Occidentului. Cel mai important dintre toate, întregul proces a fost supravegheat de KGB, ai cărui asociați conduceau firmele prietene și controlau o mare parte din ministerul sovietic al comerțului. „Firmele prietenoase au vândut ceea ce au achiziționat la prețuri globale. Profitul nu a fost niciodată returnat Uniunii Sovietice', a scris procurorul general însărcinat cu supravegherea anchetei, Valentin Stepankov. „Toate contactele cu firmele prietenoase au fost efectuate de KGB". [24]

Sifonarea mărfurilor se accelerase rapid în ultimii ani ai regimului sovietic. Mai târziu, fostul șef al analizei economice pentru informațiile militare sovietice, Vitali Shlykov, a susținut că o mare parte din uriașele stocuri militare ale Uniunii Sovietice de materii prime – literalmente munți de aluminiu, cupru, oțel, titan și alte metale – care aveau destinate să mențină mașina militară sovietică în funcțiune pentru deceniile următoare, s-au diminuat rapid până la momentul prăbușirii sovietice. [25] Procurorii au găsit însă doar fragmente de informații. Afacerile cu materii prime abia lăsaseră nicio urmă.

Dar în timp ce căutau resturile și distrugerea, sumele de hârtie mărunțită de pe podea, procurorii au găsit un document vital, care părea că ar putea oferi o cheie parțială a ceea ce s-a întâmplat în anii crepusculari ai regimului comunist. Era un memoriu, din 23 august 1990, semnat de secretarul general adjunct al lui Gorbaciov, Vladimir Ivașko, și ordona crearea unei „economii invizibile" pentru Partidul Comunist. [26] Conducerea de vârf a Partidului a recunoscut în mod evident că avea nevoie urgentă de a crea o rețea de firme și întreprinderi mixte care să protejeze și să ascundă interesele financiare ale partidului, deoarece reformele lui Gorbaciov au aruncat țara în haos. Partidul urma să-și investească resursele valutare în capitalul firmelor internaționale operate de „prieteni". Fondurile și asociațiile de afaceri ar avea „legături vizibile minime".

Un document și mai revelator a fost găsit în apartamentul lui Nikolai Kruchina. Când anchetatorii au sosit după ce el a căzut până la moarte, au găsit un dosar întins pe biroul lui. În interior se aflau documente care indicau o rețea potențial vastă de proxy care gestionează fonduri pentru regim. [27] Unul dintre documentele pe care le-au găsit avea spații lăsate necompletate pentru numele, numărul de partid și semnătura membrului de partid care se înscrie pentru a deveni un mandatar de încredere, un *doverennoye litso* sau custode al fondurilor și proprietăților partidului.

„Eu _____ membru CPSU din _____, numărul Partidului _____, cu următoarele confirm decizia mea conștientă și voluntară de a deveni custode de încredere al Partidului și de a îndeplini sarcinile care mi-au fost stabilite de Partid la orice post în orice situație, fără a dezvălui calitatea mea de membru al institutului custodelor de încredere.

Mă angajez să păstrez și să distribui cu grijă, în interesul Partidului, resursele financiare și materiale care mi-au fost încredințate și garantez restituirea acestor resurse la prima cerere. Tot ceea ce câștig ca urmare a activităților economice din fondurile Partidului îl recunosc drept proprietatea Partidului și garantez transferul acestuia în orice moment și în orice loc.

Mă angajez să respect strict confidențialitatea acestor informații și să îndeplinesc ordinele Partidului, date mie de persoanele autorizate în acest sens.

Semnătura membrului PCUS _____

Semnătura persoanei care preia funcția _____" [28]

Procurorii s-au chinuit să dezlege ce ar putea însemna acest document. Puțini dintre conducerea Partidului și alți membri ai elitei Partidului pe care i-au chestionat ar dezvălui ceva. Majoritatea au susținut că nu cunoșteau astfel de scheme. Însă echipa procurorilor a avut noroc când a dat peste Leonid Veselovsky, un fost colonel în direcția de informații externe a KGB. Temându-se de un val de represiuni, Veselovski a vorbit deschis despre modul în care a fost unul dintre cei mai importanți agenți ai informațiilor externe ale KGB, recrutați pentru a ajuta la gestionarea și ascunderea proprietăților și a bogățiilor Partidului. [29] Ofițerii de informații străine au fost aduși pentru cunoștințele lor despre cum funcționau sistemele financiare occidentale. Ei au raportat lui Kruchina, șeful departamentului de proprietate, precum și lui Vladimir Kriuchkov, șeful KGB, și Filip Bobkov, pe atunci primul adjunct al șefului KGB, și Vladimir Ivașko, trezorierul Comitetului Central.

Veselovsky, un specialist în economie internațională, fusese transferat de la postul său din Portugalia în noiembrie 1990 pentru a lucra la planul de creare a unei „economii invizibile" pentru bogăția partidului. El a fost cel care a propus sistemul „depozitorilor de încredere", sau *doverenniye litsa* , care avea să dețină și să gestioneze fonduri în numele partidului. Pregătise o serie de note pentru Kruchina cu propuneri de deghizare a fondurilor Partidului pentru a le proteja de confiscare. Acestea includ investirea lor în fonduri caritabile sau sociale, sau anonim în acțiuni și acțiuni. Procesul urma să fie condus de KGB.

„Pe de o parte, acest lucru va asigura un venit stabil, independent de poziția viitoare a Partidului. Și pe de altă parte, aceste acțiuni pot fi vândute în orice moment prin burse și apoi transferate în alte sfere pentru a masca participarea Partidului, păstrând în același timp controlul", a scris el. „Pentru a desfășura astfel de măsuri, trebuie să existe o selecție urgentă de custozi de încredere care să poată efectua puncte separate ale programului. Ar putea fi posibil să se creeze un sistem de membri secreti ai Partidului care să asigure existența partidului în orice condiții din aceste vremuri extreme. [30]

Într-o altă notă, el a sugerat crearea unei rețele de companii și asociații în participațiune, inclusiv brokeraj și firme comerciale, în paradisuri fiscale precum Elveția, unde acționarii ar fi „depozitorii de încredere". [31]

Așa cum Stasi începuse să se pregătească, să transfere fonduri într-o rețea de companii-paravan înainte de cădere, KGB-ul pregătea partidul pentru schimbarea regimului, pe deplin conștient că monopolul său asupra puterii devine din ce în ce mai precar. Pentru unii agenți ai rețelei de informații străine recrutați pentru a lucra la schemă, când au primit ordinele de la Kriuchkov să înceapă să creeze companii private, a fost un semnal clar că jocul era bun pentru regimul comunist. „De îndată ce s-a întâmplat asta, am înțeles că este sfârșitul", a spus Yury Shvets, un ofițer superior în stația KGB din Washington până în 1987. [32]

Dar când, după tentativa rătăcită de lovitură de stat din august 1991, Partidul Comunist Sovietic a dispărut brusc, nu a fost deloc clar ce s-a întâmplat cu structurile create pentru a-și păstra bogăția și nici cine era responsabil de ele. Pentru procurorii ruși care cercetează, documentele lăsate în urmă în arhive și în apartamentul lui Kruchina au oferit doar contururile slabe ale rețelei. Cifrele și roțile din scheme, împuterniciții de încredere, *doverenniye litsa* care gestionează fondurile, rețeaua de companii, asociații mixte și brokeraj au fost ascunse. [33] Atunci când au fost chestionați mai târziu cu privire la documente, foștii membri ai Biroului Politic au insistat că prăbușirea a venit atât de rapid și de neașteptat încât nimeni nu a avut timp să pună în aplicare planurile lui Ivashko pentru „economia invizibilă". [34] Dar procurorii au găsit o mulțime de semne că proiectul a fost cel puțin parțial activat și că era în derulare de mult – și că părea a fi condus de armata de informații externe a KGB.

Cariera lui Veselovsky a fost doar un indiciu. Cu două săptămâni înainte de tentativa de lovitură de stat din august, el și-a demisionat din funcție și s-a îndreptat spre Elveția, unde a preluat un post la o firmă comercială numită Seabeco, care era simbolul unei „firme prietenoase" susținute de KGB [35] și care vânduse . cantitati mari de materii prime din Uniunea Sovietica. Acesta era condus de un emigrat sovietic pe nume Boris Birshtein, care în anii șaptezeci plecase mai întâi în Israel și apoi în Canada, unde a înființat un șir de asociații mixte, inclusiv una cu o lumină de frunte a informațiilor externe sovietice. [36] KGB-ul părea să aibă amprentele sale peste tot în ascensiunea Seabeco. „Nimic din toate acestea nu s-ar fi putut întâmpla fără patronajul KGB", a spus Shvets.

La întrebări, fostul șef al KGB Vladimir Kryuchkov a recunoscut că firma comercială a fost creată ca un canal pentru fondurile Partidului Comunist. Dar el a insistat din nou că planurile nu au fost niciodată puse în aplicare – nu a trecut timp înainte de prăbușirea regimului. [37] Dar au apărut semne revelatoare ale asocierii continue a Seabeco cu KGB. S-a scurs o conversație telefonică înregistrată între un asociat Seabeco și un șef rus de informații externe, în care cei doi bărbați au discutat deschis despre rețeaua comercială pe care au înființat-o. [38] Acest asociat de la Seabeco, Dmitri Yakubovsky, a făcut publice afirmațiile că Seabeco a primit zeci de milioane de dolari pentru a finanța operațiunile KGB în Europa. [39]

Orice șansă rămasă pe care procurorii le-ar putea avea de a urma urmele banilor a părut totuși să se evapore complet când Veselovski a dispărut fără urmă din postul său din Elveția. Fără finanțare adecvată și doar o urmă de hârtie redusă, procurorii au dat peste un zid de cărămidă. În interiorul Rusiei, au fost capabili să urmărească transferul de miliarde de ruble de la departamentul de proprietate al lui Kruchina către mai mult de o sută de firme de partid și bănci comerciale. [40] Însă încercările lor de a recupera oricare dintre acestea au fost pur și simplu blocate. [41]

Noul guvern Elțin părea să aibă puțin interes să găsească vreunul dintre fonduri pe fondul haosului colapsului sovietic. Pentru o scurtă clipă care părea să se schimbe, când Yegor Gaidar, noul prim-ministru reformist al lui Elțin, a anunțat cu mare fanfară că guvernul l-a angajat pe Kroll, o firmă de investigații internaționale de top, să vâneze banii partidului. Dar, cu un contract de 1,5 milioane de dolari și un an în căutarea fondurilor dispărute ale Partidului mai târziu, Kroll părea să fi făcut și mai puține progrese decât au făcut procurorii. Se pare că nu era nimic de raportat. „Nu au găsit nimic", a spus Pyotr Aven, ministrul

guvernului a cărui inițiativă a fost să-l aducă pe Kroll în primul rând. „Nu au găsit nimic altceva decât conturile unui pumn de birocrați de nivel superior. Nu aveau mai mult de jumătate de milion de dolari în conturi. [42]

Problema era, se părea, că guvernul nu dorea să fie găsite fondurile. Motivul pentru care Kroll s-a întors în mare parte cu mâinile goale a fost că nu a primit deloc asistență din partea guvernului rus. Firma a fost blocată să lucreze cu procurorii ruși. „Guvernul rus nu a fost interesat ca noi să găsim ceva, așa că nu am făcut-o", a spus Tommy Helsby, un fost președinte Kroll care a lucrat la anchetă. [43] „Tot ce a vrut guvernul să facă a fost să ne folosească numele într-o conferință de presă". Voia doar să dea impresia că se desfășoară o adevărată căutare.

Sarcina a fost îngreunată de faptul că, mai degrabă decât prin transferuri bancare simple, o mare parte din bogăția Uniunii Sovietice părea să fi fost transferată, prin intermediul unor firme prietene precum Seabeco, prin comerțul cu materii prime. Un alt mare operator în aceste tranzacții, a spus Helsby, a fost controversatul fondator Glencore din Geneva, comerciantul de mărfuri Marc Rich. [44]

Agenții de informații străine KGB care fuseseră în spatele creării schemei dețineau acum cheile bogăției ascunse. „La final, când Uniunea Sovietică s-a prăbușit, când muzica s-a oprit, acești oameni KGB au fost oamenii care știau unde sunt banii", a spus Helsby. „Dar până atunci erau angajații unui stat sovietic inexistent".

Unii dintre ei, însă, au rămas mai departe; fragmente din rețelele de informații externe ale KGB-ului erau păstrate. În culise, în mijlocul haosului, „unii dintre ei au continuat să gestioneze bani pentru KGB", a spus Helsby.

În noaptea în care Nikolai Kruchina s-a prăbușit la moarte a fost noaptea în care averea Partidului Comunist a fost transferată unei noi elite – și o parte din ea a mers către agenții de informații străine ai KGB. O parte din numerar fusese deja furată, fără îndoială, de către șefii de top ai Partidului și crima organizată. Dar agenții de informații străine erau oamenii care controlau conturile atunci când Elțin a semnat Partidul Comunist Sovietic în istorie. Poate că Kruchina se luptă cu realizarea disperată că oamenii care se ocupau de fonduri nu mai erau sub controlul lui. În egală măsură, s-ar putea să fi fost trimis la moarte de aceiași bărbați, pentru a se asigura că nu va putea spune niciodată.

„Cel mai probabil, Kruchina s-a speriat că ar putea fi întrebat unde s-au dus toate proprietățile", a spus Pavel Voșchanov, un fost purtător de cuvânt al Elțin și un jurnalist care a petrecut mulți ani investigând averea furată de Partid. „Kruchina a dat ordinele, dar acum nu știa unde era totul. Statul era distrus. KGB-ul era distrus. Și deja nimeni nu știa unde sunt acești tipi KGB – și cine sunt. [45]

*

Povestea căutării procurorilor pentru averea dispărută a Partidului a fost rapid uitată în tumultul prăbușirii. Dar ceea ce procurorii au găsit atunci a fost un plan pentru tot ce urma să vină mai târziu. Schemele de contrabandă, firmele prietenoase și custozii de încredere au devenit modelul pe care urma să se desfășoare regimul Putin și operațiunile sale de influență. Faptul a fost că unele părți ale elitei de informații externe KGB începuseră să se pregătească pentru o tranziție pe piață încă de când fostul șef KGB Iuri Andropov a devenit

lider sovietic în 1982. La începutul anilor optzeci, o mână de economiști sovietici au început să discute în liniște necesitatea unei se mută pe piață, șoptind în intimitatea bucătăriilor lor despre ineficiențele cronice ale economiei sovietice și publicând tratate subterane despre necesitatea reformei. În același timp, a existat o conștientizare din ce în ce mai mare în rândul unui grup strâns din elita serviciilor de informații că economia sovietică se afla într-o spirală morții, că era imposibil să se mențină imperiul blocului de est, ca să nu mai vorbim de o influență și perturbare mai largă. campanii în America de Sud, Orientul Mijlociu și Africa și în Occident. „Dacă vrei să ai o politică de a fi un mare imperiu, ar trebui să poți cheltui o sumă uriașă de bani", a spus o persoană care a lucrat îndeaproape cu șefii serviciilor de informații străine cu minte reformă în acele vremuri. [46] „Nu era în posibilitățile noastre să concurem cu SUA. A fost foarte costisitor și foarte dificil, poate imposibil. Chiar înainte ca elementele progresiste din KGB să înceapă să se pregătească pentru o posibilă tranziție în Germania de Est, ei făcuseră eforturi pentru o reformă radicală în Uniunea Sovietică însăși.

Economia sovietică era epuizată de resurse din cauza forței de a construi producția militară și a concura cu Occidentul în detrimentul tuturor celorlalte. Statul comunist a reușit, teoretic, să își îndeplinească jurământul socialist de a oferi tuturor lucrătorilor educație și asistență medicală gratuite. Dar, în practică, economia planificată pur și simplu nu a funcționat. În schimb, a existat un sistem corupt în care oamenii obișnuiți pe care statul comunist trebuia să îi protejeze trăiau în mare parte în sărăcie. Statul comunist putea accesa o mulțime de resurse naturale pentru scheme comerciale corupte, dar nu a reușit să dezvolte industria ușoară pentru a produce bunuri de consum competitive. Nu a existat nicio proprietate privată și nici măcar o înțelegere a ceea ce este profitul. În schimb, guvernul a înmânat cote de producție fiecărei întreprinderi, a controlat toate câștigurile și a fixat prețuri pentru orice. Nu a existat motivație pentru nimeni, iar sistemul pur și simplu nu a funcționat. Prețurile bunurilor de larg consum au fost fixate la niveluri incredibil de scăzute, dar din această cauză au existat lipsuri acute de orice – de la pâine, cârnați și alte produse alimentare, la mașini, televizoare, frigidere și chiar apartamente. Lipsa a însemnat cozi și raționalizare, uneori luni de zile. Conexiunile informale și plățile cu oficialii erau adesea singura modalitate de a sări la cozi de câteva săptămâni pentru cele mai de bază necesități – pentru reparații de pantofi, pentru un pat de spital, pentru sicrie și ritualuri de înmormântare. Puterea copleșitoare a birocrației sovietice a introdus corupția adânc în sistem, în timp ce în aceste condiții piața neagră a înflorit. [47]

La sfârșitul anilor șaizeci, agenții de piață neagră, cunoscuți sub numele de *tsekhoviki* , au început să înființeze fabrici subterane în care piesele de schimb și materialele sifonate din fabricile deținute de stat erau folosite pentru a produce bunuri în afara economiei reglementate. Astfel de activități ar putea duce la pedepse cu închisoarea de zece ani sau mai mult, dar producția acestor fabrici devenea din ce în ce mai mult singura modalitate de a compensa cel puțin o parte din penuria sistemului planificat sovietic. Speculatorii în valută forte ar arunca cu traul holurile hotelurilor sovietice Intourist, riscând închisoarea pentru a cumpăra dolari de la turiștii străini în vizită la un curs de schimb mult mai avantajos pentru turist decât cel fix sovietic. A fost o afacere bună și pentru speculatori. În sistemul penuriei sovietice, oricine avea acces la valută era rege. Dolarii ți-ar oferi acces la magazinele bine aprovizionate Bereyozki, rezervate elitei sovietice, unde rafturile erau pline cu produse alimentare de calitate și alte luxuri ale Occidentului. Ți-ar permite să

cumperi îmbrăcăminte occidentală, muzică pop occidentală, orice produs în afara economiei sovietice care stagnan și întuneric – toate acestea ar putea fi apoi vândute pentru profituri uriașe. Penuria din economia sovietică a fost atât de profundă încât, conform fostului agent de informații externe al KGB, Yury Shvets, toată lumea era de vânzare. Directorii fabricii au jucat cărțile pentru a oferi materiale agenților de piață neagră în schimbul unei reduceri din profit. Oamenii legii au închis ochii la speculatorii de valută care năvălesc prin hotelurile sovietice în schimbul mită și acces la bufetul hotelului. [48] Și în vârful piramidei, încă din anii șaptezeci, elita Partidului a luat o reducere a schemelor de contrabandă și comerț. Toate acestea au subminat orice eforturi de îmbunătățire a producției. „Uniunea Sovietică nu putea să facă nici măcar o pereche de colanți sau pantofi", a spus Shvets. — Prostituatele se dădeau pentru o noapte pentru un ciorapă, iar apoi noaptea următoare pentru cealaltă. A fost un coșmar. [49]

Membrii serviciilor de informații externe ale serviciului de securitate au fost cei care au văzut cel mai clar că sistemul trebuie să se schimbe. Ei erau cei care puteau călători și vedeau cum funcționează economia de piață în Occident, cum sistemul socialist nu reușește să țină pasul cu progresul tehnologic al lumii occidentale. Printre aceștia se număra și un legendar șef de informații militare sovietice, Mikhail Milshtein, un bărbat chel, Kojak, cu sprâncene groase și stufoase, care a servit timp de decenii în SUA și apoi s-a întors la Moscova pentru a conduce departamentul de informații la academia militară sovietică. În anii șaptezeci s-a mutat la Institutul pentru SUA și Canada, un think tank care a lucrat îndeaproape cu influentul Departament Internațional al lui Falin, unde a fost printre cei care lucrau la modalități de a crea o apropiere de Occident. În holurile institutului, o clădire elegantă pre-revoluționară, ascunsă pe o stradă îngustă și înverzită în spatele principalelor artere ale Moscovei, Milshtein a lucrat cu alți asociați ai elitei sovietice de informații externe la propuneri de dezarmare. El a creat legături strânse cu fostul secretar de stat american Henry Kissinger, în timp ce el a căutat căi de ieșire din ceea ce el a numit „un cerc vicios" de conflict cu Occidentul. [50]

Peste oras, adanc in suburbiile sudice ale orasului, intr-un bloc-turn intunecat si intins din perioada anilor '70, un grup de economisti de la Institutul pentru Economie Mondiala si Relatii Internationale, cunoscut sub numele de IMEMO, a inceput sa lucreze la reforme care ar incepe sa se relaxeze. monopolul statului sovietic asupra economiei. Printre aceștia s-a numărat și Rair Simonyan, un tânăr economist strălucit, la începutul lui treizeci de ani, care era fiul unui general de spionaj militar sovietic de rang înalt. A lucrat îndeaproape cu adjunctul său Andrei Akimov, un agent de informații străine care mai târziu avea să fie trimis la conducerea băncii Uniunii Sovietice la Viena, iar ulterior a devenit unul dintre cei mai importanți finanțatori din spatele regimului lui Vladimir Putin. Simonyan a făcut călătorii de cercetare în Germania de Est, unde a văzut clar cât de departe era în urmă economia sovietică. „A fost o lume diferită", a spus el. [51]

Încă din 1979, Simonyan lucrase la o reformă care să aducă capital străin în economia sovietică prin crearea de joint ventures între întreprinderile străine și sovietice. A fost o măsură îndrăzneață care avea să erodeze monopolul sovietic asupra întregului comerț exterior și a fost imediat respinsă de directorul institutului. Dar când un nou director a fost numit sub Andropov în 1983, a început „o viață absolut diferită", a amintit Simonyan. Noul director a fost Alexander Yakovlev, un fost ambasador în Canada care avea să devină mentorul lui Gorbaciov și nașul reformelor sale *perestroika* . Simonyan a lucrat îndeaproape

și cu Yevgeny Primakov, un agent de informații străine asemănător mandarinului, care a lucrat mulți ani în Orientul Mijlociu sub acoperire ca corespondent pentru ziarul sovietic *Pravda* , creând legături strânse cu Saddam Hussein în Irak și alți lideri din Rusia. Sistemul de patronaj sovietic de acolo. De-a lungul anilor șaptezeci, Primakov a lucrat la IMEMO, cooperând îndeaproape cu Milshtein la Institutul SUA pentru SUA și Canada și a preluat funcția de director al IMEMO când Yakovlev a fost promovat la Biroul Politic. Acum se îndrepta spre unul dintre principalele cuiburi ale progresiștilor din serviciile de informații străine. IMEMO a devenit o sală de mașini pentru reformele *perestroika* .

Sub Andropov, o nouă generație de economiști era educată. Yegor Gaidar, în vârstă de douăzeci și ceva de ani, a discutat despre reforme de piață de anvergură despre care el le-a considerat cruciale pentru supraviețuirea blocului sovietic cu Pyotr Aven, la fel de tânăr. Ambii au lucrat la un alt institut cheie de cercetare la începutul anilor optzeci, Institutul All Soviet pentru Cercetarea Sistemelor, și ambii erau din inima elitei sovietice. Tatăl lui Aven fusese unul dintre cei mai respectați academicieni ai țării, în timp ce Gaidar lucrase sub acoperirea faptului că era corespondent pentru *Pravda* în Cuba, unde a urcat la gradul de amiral. Fidel Castro și Che Guevara l-au vizitat acasă, iar fiul său a crescut înconjurat de generali sovietici de rang înalt. Atât Gaidar, cât și Aven urmau să joace roluri de conducere în reformele pieței noii Rusii. „Toți reformatorii de piață care au ajuns mai târziu la evidență – de la Gorbaciov la tinerii reformatori – au fost crescuți în instituții create de Andropov", a spus Vladimir Yakunin, un apropiat al lui Putin din KGB și ulterior un înalt oficial rus. „Primele reforme ale pieței au fost stabilite la aceste instituții". [52]

Odată ce Andropov a preluat funcția de lider, facțiunile progresiste din KGB, conduse de direcția de informații externe și de direcția de criminalitate economică, au început să experimenteze crearea unei noi clase de antreprenori care să opereze în afara limitelor planificate sovietice. economie. Au început cu comercianții din piața neagră, *tsekhoviki.* „Adevărata *perestroika* a început sub Andropov", a spus Christian Michel, un manager financiar care timp de mai bine de un deceniu a gestionat fonduri pentru regimurile sovietice și apoi cele rusești. „Mesajul a fost transmis pentru a închide ochii la piața neagră. Știa că țara se îndrepta altfel către foamete în masă. [53] „A existat o creație conștientă a unei piețe negre", a fost de acord Anton Surikov, un fost agent de informații militar rus. „Era imposibil să lucrezi pe piața neagră fără conexiuni KGB și fără protecție din partea KGB. Fără ei, nicio afacere din umbră nu era posibilă. [54]

Ceea ce a început ca corupție în cadrul sistemului a devenit o cutie Petri cultivată de KGB pentru viitoarea economie de piață și o măsură suplimentară pentru a umple penuria economiei de comandă. Agenții din piața neagră proveneau în mare parte din minoritățile etnice ale Uniunii Sovietice. Adesea au avut foarte puține opțiuni, carierele lor fiind blocate din cauza prejudecăților elitei Partidului. „Singurii oameni care au intrat în el au fost cei care nu aveau perspective în sistemul sovietic normal, cei care s-au lovit de un tavan de sticlă și nu au putut merge mai departe", a spus Michel. „Acestea erau minoritățile etnice: georgienii, cecenii, evreii".

Experimentele de pe piața neagră au marcat, de asemenea, începutul unei accelerări bruște a transferului vastei bogății a Uniunii Sovietice prin intermediul firmelor prietenoase asociate KGB. Acesta a fost începutul jefuirii statului sovietic. A fost, de asemenea, începutul a ceea ce a devenit o alianță reciproc avantajoasă între KGB și crima organizată, care s-a

extins prin Seabeco a lui Boris Birshtein din Elveția, o ținută numită Nordex din Viena, și până la New York prin intermediul unui comerciant de metale pe nume Mikhail Cherney și al lui din Brooklyn. asociatul Sam Kislin. Birshtein și proprietarul Nordex, Grigory Luchansky, au fost emigranți sovietici recrutați de KGB pentru a transfera averea statului și a partidului în ajunul prăbușirii sovietice, a spus ulterior serviciul de informații elvețian. [55] Mai târziu, Birshtein și Kislin urmau să devină parte dintr-o rețea care canaliza bani din fosta Uniune Sovietică în America, inclusiv – indirect – în imperiul de afaceri al lui Donald Trump.

*

În timp ce Putin se afla la Dresda, progresiștii KGB de la Moscova începeau a doua etapă a experimentului lor de piață. Au început să-și cultive și să-și creeze proprii antreprenori din rândurile ligii tineretului comuniști, Komsomol.

Ochii lor au căzut curând asupra lui Mihail Hodorkovski, un tânăr moscovit de douăzeci de ani, care ajunsese să devină șef adjunct al Komsomolului său local. Hodorkovski scăpa dintr-o copilărie petrecută într-un apartament comunal din nordul Moscovei, unde a aflat de la o vârstă fragedă pericolele căderii prin fisurile societății sovietice. Cealaltă familie care împărțea apartamentul cu două camere al părinților lui era o demonstrație clară pentru el a multor lucruri care puteau merge prost în viață: tatăl era un bolșevic pe jumătate înnebunit care rătăcea prin apartament fără pantaloni, speriendu-l pe Hodorkovski. mamă; fiul era beat [56] , iar fiica era membră a „cea mai veche profesie din lume”, potrivit unuia dintre foștii parteneri ai lui Hodorkovski. „Întreaga atmosferă de acolo l-a propulsat ferm să urmeze principiul lui Lenin „Învață, învață și învață din nou”. A înțeles că, dacă nu te străduiești și nu munceai din greu în viață, nu aveai de gând să ajungi nicăieri. [57] Până când Hodorkovski era adolescent, familia lui se mutase din apartamentul comun, dar atmosfera acestuia a lăsat o amprentă de durată. Părinții săi erau ingineri, iar Hodorkovski a început să lucreze la vârsta de paisprezece ani, câștigând bani în plus măturand curtea după școală. [58] Când ne-am întâlnit mulți ani mai târziu, după ce a experimentat o ascensiune fulgerătoare și o cădere la fel de amețitoare, mi-a spus că ambiția lui în viața de atunci era să devină directorul unei fabrici sovietice, dar că se temea de etnia evreiască a tatălui său. l-ar retine. [59]

În acele vremuri, Hodorkovski arăta ca un hustling de stradă cu gâtul gros, îmbrăcat în blugi și jachetă de blugi, cu ochelari groși și mustață închisă la culoare. Dar concentrarea sa intensă l-a ajutat să ajungă în vârful Komsomolului local, unde a început să organizeze discoteci pentru studenții de la Institutul de Științe Chimice Mendeleyev. El a demonstrat atât de fler antreprenorial încât a fost în curând invitat de vârful orașului Moscova Komsomol să conducă o nouă inițiativă ambițioasă numită „centre științifice pentru tineret”, cunoscute sub numele de NTTM, care urmau să acționeze ca intermediari pentru institutele de cercetare științifică de top din Moscova, găsind modalități. să transforme cercetarea în numerar și să furnizeze programare computerizată. De asemenea, urmau să li se ofere acces la o sursă potențial vastă de fonduri, cunoscută sub numele de *beznalichiye* . În economia planificată deformată a Uniunii Sovietice, Alice în Țara Minunilor, profiturile nu însemnau nimic și totul – de la costul materialelor până la prețul produsului finit – a fost determinat de planificatorii de stat. Tot ce trebuia să facă întreprinderile de stat era să urmeze cu rigurozitate planul anual de producție dat de stat. Drept urmare, fabricile nu au

fost menite să deţină mai mult numerar în conturile lor decât ceea ce aveau nevoie pentru a plăti salariile. Ceea ce deţineau în schimb erau unităţi contabile numite *beznalichiye* sau fără numerar. Numerarul real era atât de limitat, astfel încât o rublă reală ar putea valora de zece ori mai mult decât o rublă *beznalichiye* . [60]

Legislaţia sovietică a interzis oricărei întreprinderi să schimbe unităţile fără numerar cu numerar real. Însă, în temeiul reformelor lui Gorbaciov, NTTM-urile urmau să primească permisiunea de a schimba *beznalichiye* cu numerar real, pur şi simplu prin mutarea fondurilor dintr-un cont în altul. Acest lucru a deblocat cantităţi uriaşe de capital şi a generat profituri enorme. Până atunci, Hodorkovski făcuse echipă cu un absolvent de cibernetică, Leonid Nevzlin, un animal politic care vorbeşte lin, cu ochi verzi intens şi un aer elegant, şi Vladimir Dubov, angajat al Institutului de Temperaturi Înalte din Moscova. Li s-a dat o mână de ajutor din vârf. Locul de muncă al lui Dubov a fost unul dintre cele mai secrete institute de cercetare din Uniunea Sovietică, un complex ştiinţific gigantic profund implicat în cercetarea armelor laser şi în cursa Războiului Stelelor. Şeful acesteia, Alexander Sheindlin, a acordat echipei acces la 170.000 de ruble în *beznalichiye* , în valoare de aproape două milioane de ruble în numerar reali. Nici măcar nu a întrebat ce vor face cu banii. [61]

perestroika lui Gorbaciov , formând una dintre primele „cooperative" din ţară, în esenţă primele afaceri private ale Uniunii Sovietice. Legile inovatoare adoptate în 1987 au permis înfiinţarea de afaceri private în părţile economiei în care lipsurile s-au simţit cel mai acut – bunuri de larg consum, reparaţii de pantofi şi servicii de spălătorie. Un an mai târziu, legile au fost extinse pentru a permite antreprenorilor să intre în cea mai profitabilă afacere a Uniunii Sovietice, comerţul cu materii prime. Hodorkovski şi echipa sa au folosit *beznalichiye* de la Institutul de Temperaturi Înalte într-o utilizare extrem de profitabilă, schimbându-l în valută câştigată de exportatorii de cherestea de stat şi apoi folosind banii pentru a importa computere. Acţiunile lor, însă, erau încă parţial îndreptate de sus. Economia sovietică avea mare nevoie de tehnologia occidentală, sistemele sale informatice erau cu mult în urmă. Dar embargoul occidental asupra bunurilor de înaltă tehnologie a făcut ca importul de computere să fie un proces dificil. Hodorkovski şi partenerii săi trebuiau să folosească canalele de tranzacţionare secrete instituite de KGB. [62]

„Noua generaţie de oameni de afaceri nu a apărut de nicăieri", a spus Thomas Graham, fost director senior pentru Rusia în Consiliul Naţional de Securitate al SUA. „Au avut oameni care îi ajutau. Existau anumite elemente în guvernul sovietic şi în prima direcţie a KGB-ului care aveau o idee despre cum funcţionează lumea occidentală şi au înţeles nevoia de a se schimba. [63]

„Gorbaciov îl împingea. Era o politică oficială', a spus Christian Michel, care până în 1989 devenise administrator de bani pentru noua avere a lui Hodorkovski. „Au fost două direcţii ale KGB-ului care au fost interesate în mod special de acest lucru. Unul era direcţia pentru piaţa neagră şi crime economice. Iar al doilea era departamentul de informaţii externe, pentru că au înţeles mai bine decât restul Biroului Politic ce se întâmplă şi pentru că au avut acces la mulţi bani. Ei doreau o rentabilitate mai bună a ceea ce aveau, aşa că l-au dat unor oameni ca Hodorkovski şi au spus: „Du-te şi joacă." [64]

Când ne-am întâlnit, Hodorkovski a insistat că nu ştia că face parte dintr-un experiment KGB. El a susţinut că era prea tânăr, prea obsedat de încercarea lui de a reuşi pentru a observa că poate fi făcut parte dintr-un plan mai larg. Dar ani de zile, a spus el, activităţile

lui i s-au părut doar un loc de muncă și abia în 1993 și-a dat seama că afacerea pe care o conducea poate fi considerată a lui. În tot acest timp, primise instrucțiuni: „Au întrebat: „Ați putea furniza computere aici, ați putea furniza computere acolo? Ai putea să faci asta, ai putea să faci asta?" Aveau dreptul de a da ordine. Dar mereu au întrebat. [65] (El nu a spus, totuși, cine sunt acești stăpâni.)

Sute de tineri oameni de afaceri au început să înființeze cooperative. Majoritatea au căutat să importe computere sau să comercializeze bunuri de larg consum. Dar cei mai de succes dintre ei, cei care au intrat în comerțul cu materii prime sau au intrat în domeniul bancar, au fost cei cu cele mai puternice legături. Un astfel de agent de piață neagră de la Komsomol era Mikhail Fridman, un tânăr de douăzeci și ceva excepțional de strălucitor și ambițios, cu o față rotundă și un aer luptător, căruia i se interzisese, în esență, să frecventeze cele mai bune universități din Moscova din cauza cotelor neoficiale antisemite. În schimb, a studiat la Institutul de Oțel și Aliaje din Moscova. După ce a absolvit, în loc să se concentreze asupra slujbei sale de inginer de la uzina Elektrostal din Moscova, el a vândut bilete la teatrul Bolșoi la prețuri de piață neagră pentru turiști nebănuiți, culegând dolari pentru troc, cooperând mereu cu KGB pentru a păstra. ei pe parte. [66] Cu prietenii a creat o altă dintre primele cooperative, Alfa Foto, care a spălat mai întâi geamurile, apoi a importat computere, iar apoi a devenit unul dintre puținii operatori cărora li sa permis să se extindă în comerțul cu mărfuri. Ținuta a fost redenumită Alfa-Eko și și-a înrădăcinat adânc în Elveția, fiind una dintre primele întreprinderi mixte sovietice-elvețiane. Nimic din toate acestea nu s-ar fi putut întâmpla fără patronajul KGB. „Totul era sub control sovietic", a spus un fost oficial guvernamental care cunoștea bine operațiunile lui Fridman. [67]

KGB a căutat să păstreze un control strict asupra exporturilor de mărfuri, dar după ce a fost adoptată legea din 1988 care permite cooperativelor să participe la comerț, sarcina sa a devenit din ce în ce mai dificilă. Directorii întreprinderilor de stat s-au alăturat goanei aurului, creând propriile cooperative pentru a exporta depozitele uriașe de materii prime – aluminiu, oțel, cupru și îngrășăminte – deținute de uzinele pe care le conduceau. Preiau fluxurile de numerar industriale, își privatizau companiile din interior înainte ca cineva să fi menționat cuvântul privatizare. Deși KGB-ul a încercat să-și mențină controlul asupra celor mai strategice mărfuri – în special petrolul – părți din comerțul cu materii prime au devenit rapid un liber pentru toți. Reformele lui Gorbaciov scoseseră geniul din sticlă. Statul sovietic era jefuit și, cel mai important, puterea deținută de Partidul Comunist asupra economiei – și asupra țării în sine – era erodata rapid.

O linie puțin observată în legea cooperativelor permitea crearea de afaceri financiare sau de credit – cu alte cuvinte, crearea de bănci. Hodorkovski a fost printre primii care au acordat atenție. Se dusese la o sucursală locală a băncii de locuințe de stat sovietice, Zhilsotsbank, pentru a cere un împrumut pentru cooperativa lui și i s-a spus că i se poate acorda unul, dar numai dacă își crease mai întâi o bancă. Încă o dată, a primit o mână de ajutor prietenoasă de sus. Zhilsotsbank a acceptat să devină unul dintre fondatorii băncii sale, în cele din urmă înregistrat ca Menatep Bank, iar șeful Institutului de Temperaturi Înalte s-a alăturat consiliului său. Hodorkovski a contribuit cu capital din profiturile NTTM și în curând a început să-și acorde împrumuturi pentru a-și finanța afacerea de import de calculatoare. Apoi a găsit o breșă care i-a permis să intre într-un comerț și mai profitabil: schimbul de valută. Acum afacerea lui a început cu adevărat. El putea schimba ruble cu dolari la prețul oficial de stat fix de șaizeci și cinci de copeici pentru dolar și apoi să vândă computere la un

preț de patruzeci de ruble pentru un dolar. [68] Profiturile au fost enorme. Banca centrală sovietică i-a acordat lui Menatep una dintre primele licențe de tranzacționare cu valută, iar în curând banca a transferat sume uriașe de bani în străinătate.

S-au deschis porțile pentru transferul a sute de milioane de dolari în conturi din străinătate prin tranzacționare cu valută. Cea mai mare parte s-a întâmplat exact în momentul în care secretarul general adjunct al lui Gorbaciov, Vladimir Ivașko, semna planul pentru „economie invizibilă" pentru bogăția partidului, iar Leonid Veselovsky din KGB propunea crearea unui sistem de custozi de încredere, sau *doverenniye litsa* . De ani de zile, legenda de la Moscova a susținut că Banca Menatep a lui Hodorkovski a fost una dintre principalele canale pentru transferul bogăției Partidului Comunist în străinătate. Hodorkovski a negat întotdeauna acest lucru, dar cel puțin un finanțator de rang înalt de la Moscova și doi foști agenți seniori ai serviciilor de informații externe din Rusia spun că Menatep a fost un front cheie pentru transferul numerarului Partidului. „S-au pierdut mulți bani de la Comitetul Central. Știu sigur că Hodorkovski a fost unul dintre actorii din asta', a spus finanțatorul.

*

Gorbaciov a indicat mai întâi că era îngrozit de procesul pe care reformele sale economice l-au declanșat la începutul anului 1989. El și guvernul său propuneau să limiteze cât ar putea câștiga proprietarii noilor cooperative. Planul era ca ei – și muncitorii lor – să poată plăti singuri doar o sută de ruble pe zi, în timp ce restul banilor pe care i-au câștigat ar trebui să fie păstrați într-un cont special la o bancă de stat. Gorbaciov încerca în mod clar să oprească jefuirea statului sovietic: deja devenea clar că cuferele se usucă. Dar propunerea a primit o reacție imediată. Unul dintre proprietarii cooperativei, Artyom Tarasov, primul milionar de ruble al Uniunii Sovietice declarat public, a făcut campanie publică împotriva acesteia și a câștigat sprijinul a jumătate din Biroul Politic, inclusiv a lui Alexander Yakovlev și a fostului șef al KGB Viktor Cebrikov. [69] Gorbaciov a dorit întotdeauna doar o reformă treptată, care să mențină economia în limitele statului socialist. Dar acum, în goana după bogății, unitatea conducerii partidului în sine se spargea, cu o ruptură tot mai adâncă între progresiști și conservatorii din vechea gardă. Rând unul câte unul, progresiștii și-au oferit sprijinul lui Boris Elțîn, fostul membru parvenit al Biroului Politic care contesta din ce în ce mai mult domnia lui Gorbaciov – iar membrii KGB li s-au alăturat în secret. Elțîn a câștigat o platformă ca lider de sine stătător sub propriile reforme politice ale lui Gorbaciov, mai întâi când a fost ales președinte al Sovietului Suprem al Rusiei în 1990, iar apoi când a fost ales președinte al Federației Ruse, la primele astfel de alegeri din iunie. 1991.

Noii lupi tineri aleși cu atenție din tranziția economică a Rusiei se raliu în spatele lui Elțin, în timp ce giganți politici cu minte reformatoare, precum Alexander Yakovlev, s-au mutat și ei de partea lui. Hodorkovski și echipa sa au finanțat o parte din candidatura lui Elțin pentru alegerile prezidențiale, ajutând la conducerea unei părți a campaniei sale media și creând legături profunde în cadrul administrației sale. [70]

*

În momentul în care cele cinci sedanuri negre Volga au ajuns la porțile din fier forjat ale reședinței de vară a lui Gorbaciov din Foros, pe coasta Mării Negre, în acea seară fatidică de 18 august 1991, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice era deja în esență terminat.

Părți din KGB nu păreau să susțină niciodată lovitura de stat dur. Complotarii declaraseră că șeful KGB Vladimir Kryuchkov era alături de ei, dar Kriuchkov sa retras de la acțiunea decisivă pentru a anula protestele împotriva loviturii de stat. KGB-ul nu l-a arestat pe Elțin când a aterizat înapoi la Moscova din Kazahstan în dimineața după ce comploterii au preluat controlul; nici unitatea specială de elită a KGB, trupele Alfa, nu l-a reținut în timp ce pândeau în tufișurile din afara casei sale din Moscova, în timp ce el se gândea la următorii pași. În schimb, Elțin a reușit să-și croiască drum nestingherit către Casa Albă, sediul puterii parlamentului rus, unde a condus un protest sfidător împotriva loviturii de stat, în timp ce zeci de mii de oameni s-au adunat să-l susțină. Când comploterii au dat în cele din urmă ordinul de a asalta fortăreața lui Elțin în după-amiaza celei de-a treia zile a loviturii de stat, trupele Alfa au refuzat să tragă asupra Casei Albe. Kriuchkov a retras ordinul când trei bărbați au fost uciși la primele ore ale dimineții, după ce un grup de protestatari a baricadat o stradă din apropiere de tancurile care soseau. Nimeni nu a vrut să mai varsă sânge.

Progresiștii din Partid și KGB începuseră în mod clar să susțină liderii democratici, pentru că nu doreau să se oprească valul de bani. [71] „O parte din KGB l-a susținut pe Elțin", a spus Andrei Illarionov, consilier economic al lui Putin în primii ani de președinție. „Ei au văzut pe Elțin ca o alternativă care ar realiza reforma pieței". [72]

„Afacerile și oamenii care au stat la rădăcinile *perestroikei* au decis că au nevoie de mai mult", a spus Rair Simonyan, tânărul economist cu legături cu informațiile militare, care a condus eforturile de reformă la Institutul pentru Economie Mondială. „A devenit un proces politic pentru că le-a devenit clar că altfel toate eforturile lor vor ajunge într-o fundătură. Gorbaciov era prea indecis. [73]

Multă vreme, duriștii din KGB au lătrat despre modul în care colapsul sistemului sovietic a fost conceput de agenții Statelor Unite. Mulți erau convinși că SUA au acționat pentru a valorifica punctele slabe din cadrul sistemului și pentru a ajuta la aprovizionarea protestelor pentru independență în cadrul Pactului de la Varșovia – și era ceva adevăr în asta. S-a șoptit întunecat că Alexander Yakovlev, nașul reformelor *perestroika* lui Gorbaciov , a fost plasat ca agent al CIA în fruntea Biroului Politic pentru a demola imperiul sovietic și că Boris Elțin a fost un bătăuș american. Dar adevărul este că revoluția care a pus capăt celor șapte decenii de guvernare comunistă a fost în mare parte lipsită de sânge, deoarece mulți din cadrul sistemului nu doreau ca Partidul sau socialismul să supraviețuiască. „Eșalonul superior al *nomenclaturii sovietice* a fost șters, iar o parte din al doilea și al treilea nivel au preluat țara", a spus Thomas Graham, de la Consiliul Național de Securitate al SUA. „Acești oameni și-au dat seama că, dacă ai dezbrăcat ideologia, ar putea trăi și mai bine. Țara s-a prăbușit pentru că acești oameni din eșalonul doi și trei nu aveau niciun interes ca ea să supraviețuiască. Găsiseră o modalitate de a supraviețui mai bine în noul sistem. [74]

În cele din urmă, când a venit, prăbușirea fusese o treabă internă. Oamenii din fruntea serviciilor de informații externe ale KGB au decis „să-și arunce în aer propria casă", potrivit unui fost agent superior. [75]

Și când au venit procurorii ruși în căutarea averii dispărute ale Partidului Comunist, santinelele direcției de informații externe au făcut tot ce le-a putut pentru a le bloca. Conducerea mușamalizării era Evgheni Primakov, fostul șef al Institutului pentru Economie Mondială, care fusese în liniște o forță principală din spatele unității de reformă, care la scurt timp după lovitură de stat avea să fie uns de Elțin ca noul șef al serviciilor de

informații externe al Rusiei. [76] „Primakov a sabotat în mod decisiv singura încercare serioasă de a anula furtul masiv care a epuizat trezoreria Rusiei”, a spus Richard Palmer, un șef de stație CIA pentru fosta Uniune Sovietică la începutul anilor nouăzeci. [77]

În tot acest timp, Primakov și apropiatul său, fostul șef de informații militare de la Institutul pentru SUA și Canada, Mihail Milshtein, lucraseră la planuri pentru a pune capăt conflictului dintre țara lor și Occidentul. Dar sub acoperirea emigrării sovietice, ei au trimis și un nou grup de agenți în Occident pentru a păzi și a genera o parte din rețelele de numerar ascunse ale informațiilor externe ale Rusiei. [78] Banii erau canalizați și rezervați pentru un joc mai târziu, mai ascuns. Un agent rus înalt de informații externe, Serghei Tretiakov, a susținut ulterior că au fost transferate zeci de miliarde de dolari pentru a menține rețelele de informații externe ale KGB. [79] În anul premergător loviturii de stat, au fost create sute de companii ființe străine și asociații în comun sovietice, unele fondate de emigranții sovietici, altele de emisarii aleși cu atenție din Komsomol. [80]

Imperiul sovietic ar fi putut fi pierdut, dar progresiștii din domeniul informațiilor străine știau că bătălia împotriva Occidentului era oricum nesustenabilă sub comanda economiei. Pentru ei, sfârșitul imperiului comunist nu a însemnat încetarea ostilităților, ci o oportunitate de a le continua în cele din urmă sub noi auspicii.

Zi noua

Când Boris Elțîn, clipind în lumina soarelui, a ieșit cu pași mari din Casa Albă a Rusiei în mijlocul loviturii de stat din după-amiaza zilei de 19 august 1991, lumea a crezut că a câștigat o icoană pentru o nouă eră. Sfidând echipamentul militar din jurul Casei Albe, Elțin s-a cățărat țeapăn pe unul dintre tancuri, strângând mâna soldaților care aveau armele sale în timp ce mergea.

În zilele euforice care au urmat, simbolul puterii copleșitoare a KGB, o statuie a părintelui fondator al poliției secrete sovietice, Felix Dzerjinski, a fost scoasă din plintă în fața sediului KGB din Piața Lubianka din Moscova. Bancherii occidentali și oficiali guvernamentali s-au grăbit în curând în Rusia pentru a sfătui noul guvern al lui Elțin cu privire la crearea unei economii de piață. Noul cabinet a fost parțial alcătuit din tineri economiști străluciți, inclusiv Yegor Gaidar și Pyotr Aven. Rusia urma să se integreze pe piețele occidentale și a fost salutată o nouă eră a cooperării.

Deși în octombrie 1991 Elțin a semnat un ordin de desființare a KGB-ului și de împărțire a acestuia în patru servicii interne diferite, numirea lui Vadim Bakatin la conducerea organizației în ultimele luni înainte de destrămarea acesteia a fost un semn timpuriu că schimbarea va fi cosmetică. . Bakatin era un străin fără experiență, care a servit pentru scurt timp ca ministru de interne în ultimii ani ai regimului sovietic, iar noii săi tovarăși KGB au condus rețele în jurul lui. El însuși a recunoscut jurnalistului moscovit Yevgenia Albats că avea puțin control asupra angajaților săi și că știa că îl manipulează și îi ascunseră informații: „Sunt absolut convins că orice nu vor *komitetchiki* să știu, eu nu va știi, i-a spus el. [81] Și odată ce KGB-ul a fost destrămat oficial, sub conducerea lui Primakov, puternicul serviciu de informații străine, redenumit acum SVR, a rămas intact. Chiar dacă zeci de mii de ofițeri aparent demoralizați și-au dat demisia din serviciu pentru a se alătura grădinii în afaceri, o parte a sistemului a intrat în subteran. La fel ca Putin cu Sobchak, „au rămas în umbră”, a spus un fost intermediar al KGB, vorbind sub condiția anonimatului. [82] „Nu au

scăpat cu adevărat de nimic. Au schimbat fațada și au schimbat numele. Dar nimic altceva nu sa schimbat cu adevărat. În timp ce în mod oficial bugetul SVR a fost distrus, în curând au fost găsite surse neoficiale de finanțare.

Chiar dacă guvernul rus se lupta în haosul prăbușirii sovietice pentru a plăti pensiile și salariile profesorilor, medicilor și altor lucrători de stat, noul prim-ministru, Yegor Gaidar, s-a asigurat să găsească fonduri pentru a menține avanposturi strategice pentru informații externe. O astfel de plată a fost de 200 de milioane de dolari în 1992 către regimul lui Fidel Castro din Cuba, pentru ca serviciul rus de informații externe să continue să folosească stația de ascultare Lourdes pentru a asculta cu urechea SUA. Plata a fost făcută printr-o schemă de troc complicat, schimbând produsele petroliere cu importurile de zahăr – exact ca schemele de contrabandă desfășurate de KGB prin intermediul unor firme prietene. [83] Transferul de 200 de milioane de dolari a fost făcut în același timp cu bugetul oficial de stat al Rusiei pentru 1992 a fost de 148 de milioane de dolari. Mai târziu în acel an, Gaidar a deturnat un întreg împrumut de 1 miliard de dolari de la Fondul Monetar Internațional, menit să stabilească economia rusă, pentru a salva unul dintre cele mai importante avanposturi financiare ale rețelei de informații externe a Rusiei, Eurobank, banca de stat sovietică din Paris. [84]

În prima jumătate a anilor 90, KGB-ul a rămas o forță puternică în culise. Operatorii săi erau încă peste tot, angajați ca consilieri pentru comerț sau relații guvernamentale sau ca șefi de securitate. Până în 1995, cea mai mare parte a sectorului petrolier a rămas în mâinile statului, exporturile sale fiind supravegheate de operatorii străini ai KGB. „Ați găsit asta practic peste tot, în toate companiile, în toate agențiile guvernamentale", a spus Christian Michel. „Prin rețelele lor, ei erau mult mai mult decât indivizi. Acești oameni din KGB controlau rețele și fără ei nimic nu s-ar mișca. [85]

La început, mulți dintre agenții KGB implicați în tranziția pieței Rusiei au mers să lucreze pentru tinerii magnați pe care i-au ajutat să-i creeze prin reformele *perestroika lui Gorbaciov.* [86] Ei erau în mare parte acolo pur și simplu pentru a-și lua tăietura, dar în unele cazuri au avut controlul. „Au spus: „Vei câștiga bani și ne vei da înapoi", a spus Yury Shvets, fostul agent de informații străine. [87]

Dar pe măsură ce tinerii magnați au câștigat bogăție și putere în urma reformelor pieței lansate de guvernul lui Elțin, treptat au început să-și eclipseze foștii sponsori din KGB. O nouă Rusie părea să apară, în care foștii membri ai Komsomolului au devenit simboluri neplăcute ale noii epoci capitaliste. Hodorkovski și echipa sa de la Menatep au emis chiar și un manifest, publicând 50.000 de exemplare ale unui șapă înmânat pe străzi care proclama virtuțile îmbogățirii: „Busola noastră este profitul. Idolul nostru este capitala majestății sale financiare. [88] Scopul lor a fost „să devină miliardari" și au vrut să demonstreze că nu era nimic în neregulă cu a se îmbogăți după decenii în care obținerea de profit a fost considerată o crimă. Dar au beneficiat de la început de o cale interioară către bogății.

Reformele pieței ale noului guvern al lui Gaidar au urmărit să aducă piața în Rusia cât mai repede posibil – indiferent de consecințe. Aceștia au fost încurajați de o echipă de economiști americani de la Harvard condusă de Jeffrey Sachs, care spera să imite succesul reformelor așa-numitelor „terapie de șoc" din Polonia, unde cu doi ani înainte o tranziție rapidă către piață părea să fi fost lansată cu succes. . [89] Dar în Rusia, moștenirea statului sovietic a cântărit mult mai mult. Reformatorii pieței lui Gaidar erau în minoritate, iar

sistemul corupt în care au lansat reformele nu a făcut decât să deformeze și mai mult economia. Numai cei, precum Hodorkovski, care au înființat bănci în ultimii ani ai Uniunii Sovietice erau în măsură să beneficieze. Pentru o vreme, însă, economiștii americani păreau să fie de acord cu asta. Ei credeau că ajută la crearea unei noi clase de antreprenori și păreau gata să facă orice ar ajuta să rupă stăpânirea vechii gărzi sovietice. [90]

Când guvernul Elțin a eliberat prețurile peste noapte, la 1 ianuarie 1992, ridicând decenii de control sovietic, tinerii magnați au făcut bani, în timp ce populația și guvernul s-au luptat să supraviețuiască. Eliberarea prețurilor a declanșat o criză devastatoare de hiperinflație, în timp ce furnizorii și producătorii s-au luptat să depășească penuria de mult timp în economia sovietică. Spre deosebire de Polonia, unde inflația s-a așezat curând după o creștere inițială, Gaidar se lupta cu un șef viclean al băncii centrale, Viktor Gerașcenko, care lucrase cândva la punctul culminant al rețelei sovietice de bănci străine, finanțând operațiunile KGB și care acum a continuat să imprime bani indiferent de ce. Prețurile bunurilor de larg consum au crescut cu 400%, uneori de multe ori mai mult. În timp ce hiperinflația a devastat puterea de cheltuieli a guvernului și a șters puținele economii pe care le avea populația, Hodorkovski și alți tineri magnați au putut să se apere împotriva devalorizării. Ei puteau accesa valută prin băncile lor și puteau transfera rapid orice venit din ruble în dolari.

Magnații au beneficiat și de următoarea reformă a pieței planificată a guvernului Gaidar, privatizarea întreprinderilor de stat. Singurii care aveau fonduri pentru a participa la așa-zisele privatizări în masă au fost elita restrânsă care preluase deja o mare parte din fluxurile de numerar ale întreprinderilor în timpul reformelor *perestroika lui Gorbaciov* : tinerii oameni de afaceri din Komsomol, piața neagră, crima organizată. grupuri, KGB și directorii de stat.

Privatizarea într-o perioadă de hiperinflație ar putea doar să concentreze și mai mult bogăția țării în mâinile acestui grup mic, a spus Grigory Yavlinsky, unul dintre cei mai înțelepți economiști ai Rusiei, care a susținut cu fermitate reforme mai graduale. „Cum este posibil să existe privatizare când banii au fost șterși ca instituție? Nu poate exista decât o privatizare criminală. Următorul pas a fost privatizarea criminală. [91]

„Când Gaidar a încercat să efectueze primele privatizări, totul fusese deja confiscat", a spus Gleb Pavlovsky, un fost consilier al Kremlinului. [92] „Cea mai mare greșeală a lui Gaidar a fost că, atunci când și-a început reformele, a considerat că ceea ce era înaintea lui era încă economia sovietică din 1987. Dar deja economia sovietică nu exista". Guvernul Gaidar a încercat să mențină procesul de privatizare deschis tuturor, oferind lucrătorilor din fabrici vouchere pentru a participa la vânzări. Dar muncitorii au fost deseori forțați să-și schimbe bonurile în numerar, sau chiar pe pâine, doar pentru a supraviețui hiperinflației.

Noii magnați din Komsomol au beneficiat cel mai mult atunci când guvernul Elțin le-a acordat acces la depozite profunde de numerar, fără ca ei să fie nevoiți să ridice un deget. În loc să aibă o trezorerie proprie, guvernul a autorizat băncile magnaților, inclusiv Menatep a lui Hodorkovski și Alfa a lui Fridman, să dețină în depozit fonduri strategice de la bugetul rus. A fost o schemă de îmbogățire rapidă pentru favoriții aleși ai regimului Elțin. Ei puteau direcționa sute de milioane de dolari din fonduri guvernamentale în investiții cu randament ridicat, uneori chiar și în licitațiile de privatizare, în timp ce guvernul era lăsat în așteptarea plății fondurilor sale. Programele vitale, cum ar fi cheltuielile pentru apărare sau ajutorul

pentru cetățenii pe jumătate abandonați în pustiul industrial în prăbușire din nordul îndepărtat al Rusiei, au fost întârziate sau pur și simplu neplătite, în timp ce noii bancheri nemiloși au înlăturat guvernul cu bilete la ordin. Guvernul era însângerat, în timp ce noii lupi ai economiei ruse au inventat scheme elaborate pentru a evita plata taxelor sau taxelor vamale.

Mai rapizi și mai pricepuți în căile pieței decât stăpânii lor de altădată din KGB, tinerii magnați din Komsomol deveneau un fel de monstru al lui Frankenstein, depășind rapid oamenii care îi făcuseră. Adevăratul punct de cotitură, când controlul economiei părea să se transfere irevocabil în mâinile noilor magnați, a venit la jumătatea anului 1995. Rusia intra în ultimul an înaintea primelor alegeri prezidențiale post-sovietice, iar cuferele guvernului erau goale. . Salariile și pensiile erau întârziate cu luni bune, iar cotele de aprobare ale lui Elțin erau îngrozitor de scăzute, la 6%. Magnații se temeau de o revenire la comunism, care îi va dezlipi de avere și i-ar putea duce chiar la închisoare. Și mai important, ei se uitaseră de mult timp la bijuteriile coroanei industriei sovietice, cei mai mari giganți industriali ai statului. Ceea ce dobândiseră până acum era la scară mică în comparație cu resursele vaste aflate încă sub controlul statului.

Vladimir Potanin, fiul liniştit al unui înalt diplomat sovietic, care devenise unul dintre noii bancheri importanți ai țării, a inventat ceea ce părea o schemă ingenioasă. El a propus ca tinerii bancheri să se ofere să ajute guvernul Elțin, care nu are numerar, cu o serie de împrumuturi. Ca garanție, magnații ar lua mize într-o mână selectă dintre cele mai mari întreprinderi ale națiunii. Magnații ar administra întreprinderile și ar putea să-și vândă participațiile dacă guvernul nu ar putea să ramburseze împrumuturile. Când ideea a fost lansată pentru prima dată, observatorii din afară au batjocorit că nu va câștiga niciodată tracțiune. Potențialul de corupție, au spus ei, este prea mare. [93] Ar fi prea ușor pentru bancheri să-și vândă pur și simplu mizele.

Dar tinerii magnați aveau prieteni puternici în guvernul Elțin. Primul dintre ei a fost Anatoly Chubais, vicepremierul cu părul roșu și aliatul apropiat al lui Gaidar, care fusese până acum arhitectul programului de privatizare. Cu sprijinul puternic din partea echipei de economiști americani, Chubais a fost intenționat să rupă stăpânirea statului asupra economiei cu orice preț. Prea multă industrie era încă în mâinile statului, ale directorilor „roșii” din epoca sovietică și ale KGB-ului, în timp ce amenințarea revenirii la comunism părea prea reală. Dacă guvernul ar accepta propunerea bancherilor, ar crea peste noapte o nouă clasă majoră de proprietari de proprietăți, precum și ar umple cuferele guvernamentale goale cu împrumuturi propuse de 1,8 miliarde de dolari. Magnatii l-ar sprijini apoi pe Elțin împotriva comuniștilor pentru a-și păstra noua bogăție. Chubais credea că va semnala o victorie finală pentru reformatorii liberali asupra forțelor vechii gărzi.

Dar schema ar deveni unul dintre păcatele originale ale tranziției pieței Rusiei. A contaminat totul și a deschis calea unor amenințări constante asupra legalității proprietății pe care tinerii magnați au dobândit-o la acea vreme. A devenit cunoscută sub numele de privatizări prin împrumuturi pentru acțiuni, o afacere din interior care a transferat bogăția de resurse a națiunii în mâinile tinerilor bancheri la un preț redus. Mult mai agile din punct de vedere financiar și capabili să acceseze fonduri mult mai mari de numerar gata prin creșterea rapidă a băncilor lor și a depozitelor guvernamentale pe care le dețin, tinerii

magnați și-au depășit foștii stăpâni KGB. Forțele combinate ale KGB și ale foștilor directori sovietici au reușit să câștige doar două dintre licitațiile pentru participații la companiile petroliere: 5% dintr-o firmă petrolieră numită Lukoil și 40% din Surgutneftegaz, ai cărei manageri au făcut tot posibilul să păstreze. tinerii bancheri departe. Cel mai apropiat aeroport de orașul petrolier siberian Surgut, unde se desfășura vânzarea, a fost închis, iar paznicii înarmați au asigurat blocaje rutiere pe rutele principale în. [94]

Cea mai mare parte a restului industriei sovietice a trecut în mâinile tinerilor bancheri, în licitații care au fost considerate pe scară largă ca trucate. Potanin a câștigat premiul pe care îl râvnise de mult – o acțiune de control în cel mai mare producător de nichel și platină din lume, Norilsk Nickel, o fabrică întinsă deasupra Cercului Arctic, ale cărei profituri în 1995 se ridicau la 1,2 miliarde de dolari. El făcuse acest lucru acordând guvernului un împrumut de doar 170 de milioane de dolari – și când, așa cum era de așteptat, guvernul încă lipsit de numerar a rămas în neregulă cu împrumutul după ce Elțin și-a asigurat victoria electorală, calea era liberă pentru Potanin să câștige miza. într-o licitație pentru puțin mai mult decât prețul împrumutului. Hodorkovski îl viza de mult pe Yukos, un producător de petrol din vestul Siberiei, care controla unele dintre cele mai mari rezerve ale Rusiei. El a preluat controlul după ce a împrumutat guvernului cu 159 de milioane de dolari pentru o participație de 45% și a plătit apoi alte 150 de milioane de dolari în investiții pentru încă 33%. Un alt gigant petrolier, Sibneft, a fost câștigat cu 100 de milioane de dolari de Boris Berezovsky, care controla deja vânzările la cel mai mare producător de automobile din Rusia și conducea o bancă proprie. Cei mai mulți dintre acești bancheri aveau încă treizeci de ani, dar cu ajutorul oficialilor guvernamentali simpatici care conduceau procesul de licitație, ei au reușit să asigure bazele unor averi care în câțiva ani aveau să valoreze miliarde, și apoi zeci de miliarde, de dolari. Berezovsky a spus curând că un grup de șapte bancheri controlează 50% din economia națiunii. [95]

Licitațiile cu împrumuturi pentru acțiuni au marcat o schimbare uriașă în controlul economiei. A fost momentul în care magnații au fost transformați din simpli bancheri în proprietari ai celor mai mari active din țară, cu acces la unele dintre cele mai profitabile fluxuri de numerar. „Aici au început să se reinventeze", a spus Christian Michel. „Au achiziționat bunuri reale. Au devenit mult mai mult decât bănci. [96]

Până la sfârșitul anilor nouăzeci, tinerii magnați au început să întoarcă moștenirea sovietică de producție în scădere, datorii profunde și neglijență. Dar pentru membrii serviciilor de securitate care au ajutat la crearea acestor noi miliardari, licitațiile de împrumuturi pentru acțiuni a fost un moment pe care nu l-ar fi iertat sau uitat niciodată și ar fi nucleul revanșei ulterioare a KGB. Înainte de atunci, în umbră, oamenii KGB încă mai puteau controla o mare parte din fluxul de numerar din bogăția petrolieră a națiunii. Dar acum fuseseră depășiți și depășiți, iar frâiele financiare le fuseseră în mare parte luate din mâini. „Acesta a fost punctul de cotitură când [tinerii magnați] au preluat controlul", a spus Rair Simonyan, aliatul lui Evgheni Primakov, care lucrase la reformele timpurii ale *perestroika* . „A schimbat întreaga paradigmă". [97]

Dar în acele zile, magnații noii ordini a Rusiei erau amețiți de noua lor avere. Ei deveneau rapid oligarhi care dețineau o influență considerabilă asupra guvernului slăbit Elțin. Membrii rămași ai serviciilor de securitate ale vechii gărzi, care serviseră în guvern, fuseseră înlăturați pe fondul scandalului din perioada premergătoare alegerilor

prezidențiale, iar reformatorii de orientare occidentală precum Chubais fuseseră lăsați să preia conducerea. Proaspăt după ingineria sa de succes a vânzărilor de împrumuturi pentru acțiuni, Potanin a preluat un post de viceprim-ministru al lui Elțin, în timp ce Berezovski a fost numit secretar al Consiliului de Securitate. Chubais a devenit șeful de cabinet al lui Elțin. A fost apoteoza erei lor. Țara, se părea, era a lor. Forțele KGB păreau să se retragă în fundal.

Dar, a spus fostul agent de informații străine Yury Shvets, oligarhii „au uitat cu toții cui aveau datorii". [98] În graba de a-și consolida pozițiile, în lupta pentru a acumula mai multă bogăție, Hodorkovski și ceilalți nu au observat că în apropiere, la Sankt Petersburg, era un frig în aer. Lucrurile mergeau altfel acolo. Izolate de goana de aur a boom-ului economic al Moscovei, forțele KGB-ului exercitau un control mult mai mare, într-un oraș în care economia era mai dură și mai întunecată, în lupta violentă pentru numerar.

3

„Vârful unui aisberg"

ST PETERSBURG – Pe marginea de sud-vest a Sankt Petersburgului, unde Golful Finlandei începe să se alăture Mării Baltice, o încurcătură de macarale și containere iese peste fațadele elegante ale palatelor pre-revoluționare de peste golf. Pe o insulă mică, grămezi răsucite de fier vechi și grămezi de cherestea stau la pândă pentru cisterne, în timp ce peste un canal, clădirile din cărămidă roșie care au fost cândva vama și depozitele celor mai buni negustori pre-revoluționari ai orașului încă stau cumva, pe jumătate abandonat printre mașinile grele. Departe, pe marginea vestică, un debarcader de beton duce la locul numit uneori „Porțile de Aur", o întindere de beton de facilități de depozitare a petrolului care marchează cel mai strategic avanpost al Sankt Petersburgului, terminalul petrolier care a fost câmpul de luptă pentru o parte din anii 1990. ' cele mai vicioase războaie ale bandiților.

Arhipelagul de insule găzduiește portul maritim din Sankt Petersburg și, prin canalele sale, istoria tumultoasă a Rusiei a fost întotdeauna adâncă. Când Petru cel Mare a fondat Sankt-Petersburg la începutul secolului al XVIII-lea, a făcut acest lucru în speranța că va deveni cel mai mare port maritim al Rusiei, o legătură vitală între masa terestră eurasiatică a țării vaste și piețele din Occident. Mii de iobagi s-au chinuit și au murit pentru a-și realiza viziunea despre conace impunătoare în stil baroc și canale elegante care se ridică din mlaștinile înghețate și noroioase. Sankt Petersburg a fost întotdeauna conceput ca „fereastra spre vest" a Rusiei, un oraș-port care ar trage țara din trecutul său medieval și asiatic, indiferent de cost.

Navele care transportau încărcături de pânză, ceai, mătase și mirodenii au început să sosească în număr tot mai mare din imperiile coloniale ale Occidentului, în timp ce bogățiile imperiale ale Rusiei de cherestea, blănuri, cânepă și potasiu au fost aburite. Negustorii și nobilii din Sankt Petersburg au prosperat, dar pe măsură ce populația orașului a explodat, lucrătorii săi au fost printre cei mai omorâți din lume. Dockerii transportau mărfuri pe și de pe nave pe spate, neprotejați de gheața și vânturile amar care au cuprins portul jumătate de an. Când Vladimir Lenin i-a adunat pe muncitorii orașului pentru a răsturna domnia guvernului provizoriu în 1917, dockerii au fost cei mai importanți dintre ei. Când orașul, pe

atunci numit Leningrad, a fost blocat de naziști în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, portul maritim se afla în prima linie a luptei sfâșietoare pentru a supraviețui foametei și bombelor.

Și când Rusia a ieșit din a treia revoluție din secolul al XX-lea, portul maritim din Sankt Petersburg a avut din nou un rol definitoriu de jucat. A devenit punctul zero pentru o alianță între KGB și crima organizată, care urma să își extindă influența în întreaga Rusie, iar mai târziu și în piețele și instituțiile occidentale. A fost punctul de plecare pentru aliațele de afaceri ale viceprimarului orașului, Vladimir Putin, care a lucrat îndeaproape cu liderul crimei organizate care îl conducea și cu comerciantul de petrol care a obținut monopolul exporturilor prin terminalul său petrolier. Relațiile create atunci, printr-o rețea elaborată de troc și tranzacții de export, au devenit un model pentru modul în care va fi condusă Rusia lui Putin.

La începutul anilor '90, portul era unul dintre cele mai întunecate locuri dintr-un oraș rupt de împușcături în ganguri și bătălii violente pentru bani. „Povestea portului maritim este o poveste foarte criminală și murdară", a spus un fost înalt oficial din consiliul orașului Sankt Petersburg. [1] „Portul a fost total incriminat. Au fost multe împușcături', conform unui fost membru al celei mai mari bande criminale locale, grupul Tambov. [2]

Grupul care a preluat-o în cele din urmă făcea parte dintr-o legătură de oameni ai criminalității organizate și KGB care au venit să conducă la Sankt Petersburg în anii nouăzeci, iar Vladimir Putin a fost în centrul acesteia. Dacă la Moscova forțele KGB-ului au rămas în mare parte în umbră, la Sankt Petersburg erau mult mai vizibile. Economia Sankt Petersburgului era mult mai mică decât cea a Moscovei, bătălia pentru numerar mult mai vicioasă, iar primăria avea tentacule extinse în majoritatea afacerilor. Motivul principal al potenței KGB-ului în Sankt Petersburg a fost că primarul Anatoly Sobchak nu era interesat de funcționarea de zi cu zi a orașului. El l-a lăsat pe seama lui Putin, care conducea comitetul de relații externe, care supraveghea tot comerțul și o mare parte din restul afacerilor orașului, și celuilalt adjunct al său, Vladimir Yakovlev, care era responsabil de afacerile economice ale orașului.

Sobchak și adjuncții săi au mutat primăria de la Palatul Marinsky, unde își avea sediul consiliul orașului condus de democrați din Sankt Petersburg, în birourile de tip warren ale Institutului Smolny, din care Partidul Comunist conducea orașul încă de pe vremea lui Lenin. preia. Moștenirea pe care au moștenit-o a fost disperată. Cuferele orașului erau goale. Nu existau numerar de plătit pentru importuri, iar rafturile magazinelor se goleau rapid. Producția internă de hrană era într-o stare jalnică. Cereale a fost lăsată să putrezească pe marginea drumului de fermele colective de stat ineficiente, în timp ce o serie de recolte proaste au înrăutățit lucrurile și mai mult. Nu numai că au avut de-a face cu criza alimentară, ci și cu o explozie a criminalității. În haosul prăbușirii sovietice, instituțiile puterii păreau să se topească. Grupuri de crimă organizată s-au mutat pentru a umple vidul, rulând rachete de protecție, extorcând afacerile locale și preluând comerțul.

Din biroul său din spatele coloanelor impunătoare și al fațadei decolorate a Institutului Smolny, Sobchak părea incapabil să facă față situației care se deteriora. Era un orator convingător și puternic, care se mândrea cu înfățișarea sa, dar relațiile sale cu ceea ce a mai rămas din forțele de ordine ale orașului erau încărcate. „Sobchak era un prost", a spus un fost ofițer superior KGB care a lucrat o perioadă cu Putin la Sankt Petersburg. „Voia să

poarte cele mai ascuțite costume și putea să țină discursuri ore în șir. El iubea toate atributele puterii, iar soția sa dorea să trăiască ca un aristocrat. Îi plăcea să călătorească în limuzine, dar cineva trebuia să lucreze. Cine avea să curețe rahatul de pe străzi și să se ocupe de bandiți?

Puțini din forțele de ordine ar accepta apelurile lui Sobchak. „Fostul președinte al KGB-ului din Sankt Petersburg nici măcar nu ar intra într-o cameră cu el", a spus fostul ofițer KGB. „Dacă ai încerca să-i explici cum funcționează securitatea, ar fi același lucru cu explicarea fizicii nucleare. Dar cu Putin, ai putea explica. Ai putea spune: „Volodya, există această situație și există aceasta." Și când a trebuit să sune la poliție pentru a rezolva situațiile, pentru el nu au lăsat telefonul jos.

Așa că Sobchak a ajuns să se bazeze pe Putin, care menținuse o rețea de legături cu vârful KGB-ului orașului: fostul său mentor în Temuta Direcție a V-a a KGB-ului din Leningrad, Viktor Cherkesov, a fost noul șef al FSB din Sankt Petersburg, Agenția succesoare a KGB. Putin a devenit omul de referință pentru a se ocupa de aplicarea legii. „Era cineva care putea suna pe cineva și să spună: „Trebuie să facem ceva, altfel va fi un coșmar", a spus fostul ofițer KGB. „Ar putea fi de acord cu un general care mai înainte s-a ocupat de forțele speciale, care ar putea să-i spună cum să se ocupe de ceva și poate să ofere sprijin. Erau oameni cu legături. Sistemul se prăbușise, dar o parte din el a rămas. [3]

Ceea ce a ieșit din haos și prăbușire – și din ineficiența lui Sobchak – a fost o alianță între Putin, aliații săi KGB și crima organizată care a încercat să conducă o mare parte din economia orașului în beneficiul lor. În loc să caute să impună ordine pentru binele populației orașului, singura ordine pe care au impus-o a fost mai ales pentru ei înșiși. Mai presus de toate, prăbușirea a însemnat o oportunitate pentru propria lor îmbogățire – și, în special pentru Putin și aliații săi din KGB, pentru crearea unui fond strategic de slush care trebuia să-și păstreze rețelele și să-și asigure poziția pentru anii următori. Fondul slush își are rădăcinile în schemele de troc ale firmelor prietenoase conduse de KGB. Ulterior s-au extins până la portul maritim, iar apoi până la terminalul petrolier în sine. A trecut prin toate acestea grupul de crimă organizată Tambov din Sankt Petersburg. A fost o afacere, conform unui fost ofițer local FSB, care consta în „crimă și raid": „Armele grupului Tambov erau pline de sânge". [4]

*

Era aproape de sfârșitul anului 1991 când Marina Salye a observat pentru prima dată că ceva nu era în regulă. Democratul de foc, care la un moment dat rivalizase cu Sobchak ca lider democratic din Sankt Petersburg, fusese însărcinat de șeful consiliului orașului să găsească modalități de ieșire din criza alimentară. O geolog stăruitoare, la jumătatea ei de cincizeci de ani, cu părul cărunt moale și umbre adâncite sub ochi hotărâți, Salye era necruțătoare. În acea toamnă, ea făcuse eforturi pentru ca orașul să introducă un sistem de carduri de rație. Era prima dată când mâncarea era rațională după zilele cumplite de foamete ale blocadei de la Leningrad. [5] Ea decisese acum să facă eforturi pentru o schemă de troc care să permită orașului să schimbe materii prime pentru importuri de alimente. Părea singura cale de ieșire din impas. La nivel federal fusese deja înființat un sistem pentru a face față crizei cu care se confrunta întreaga țară. Guvernul de la Moscova începuse să emită cote care permiteau exportul unor cantități stabilite de resurse naturale deținute de întreprinderile de stat, cum ar fi produse petroliere, metale și lemn, în schimbul

alimentelor. Dar, pe măsură ce Salye a început să împingă primăria să aplice pentru cotele de export pentru Sankt Petersburg, ea a auzit zvonuri că comisia de relații externe a lui Putin a fost deja acordată. 'Ce cote? Unde sunt cotele? Oficial, nimeni nu știa nimic", a spus ea mai târziu unui intervievator. [6] Când a încercat să extragă mai multe informații de la primărie, nimeni nu i-a răspuns la scrisori. Schema, a aflat ea, era în derulare cel puțin de la începutul lunii decembrie și nimeni nu fusese informat. [7] Cea mai mare problemă dintre toate a fost că importurile de alimente așteptate nu au fost găsite nicăieri. Pe măsură ce orașul a intrat în noul an, nu mai avea decât rezervele de alimente pentru o lună. [8]

Salye a lansat o anchetă parlamentară cerând informații despre tranzacții. [9] Când Putin s-a înclinat în cele din urmă în fața cererilor și s-a adresat consiliului orașului, cu ochii palizi și sfidător, el a apărut cu doar două pagini de note și le-a spus parlamentarilor că totul în rest este un secret comercial. [10] Ceea ce a spus el parlamentului diferă foarte mult de documentele pe care Salye le-a putut prelua în cele din urmă de la Comitetul Vamal de Stat și de la alți oficiali în timp ce își intensifica investigația. [11]

Până când ea a reunit totul, devenise clar că comitetul lui Putin a înmânat licențe de export de peste 95 de milioane de dolari unei rețele obscure de companii-paravan, în timp ce practic niciunul dintre importurile de alimente așteptate în schimb nu sosise. [12] Alte cote de export în valoare de 900 de milioane USD fuseseră acordate de guvernul federal, inclusiv una pentru aluminiu în valoare de 717 milioane USD. [13] Era imposibil de spus dacă Putin a mers înainte și a înmânat cote suplimentare de 900 de milioane de dolari altor firme care au dispărut și ele odată cu încasările, deoarece Salye nu a putut accesa alte documente. Dar ea bănuia că el avea. [14]

Pe măsură ce Salye și adjuncții ei săpau prin hârtii, scandalul părea să crească. Oficialii vamali de stat și reprezentantul Ministerului Comerțului Exterior al Sankt Petersburgului i-au scris lui Putin plângându-l că a eliberat licențele de export încălcând legile care reglementează astfel de tranzacții de troc. [15] O opinie de expertiză comandată de comitetul lui Salye a avertizat că companiile implicate sunt atât de obscure încât ar putea dispărea cu veniturile din vânzări peste noapte. [16] Majoritatea dintre ei urmau să primească comisioane uimitoare pentru serviciile lor: 25 până la 50 la sută din valoarea tranzacțiilor, în loc de 3 sau 4 la sută obișnuite. [17] Câteva contracte păreau să permită companiilor să achiziționeze materii prime cu mult mai puțin decât prețul pieței. O cotă acordată de Putin a permis o ținută creată cu doar două luni înainte de lansarea schemei de achiziție a 13.997 de kilograme de metale din pământuri rare pentru de două mii de ori mai puțin decât prețul pieței globale, permițându-i să obțină profituri uriașe atunci când le-a vândut pe toate. piețele mondiale. [18]

Schema descoperită de Salye era aproape identică cu practicile desfășurate de întreprinderile mixte KGB în ultimele zile ale Uniunii Sovietice, care au dus la un val de materii prime care au fost evacuate din țară de la întreprinderile de stat din interiorul sovietic inferior. preț, în timp ce profiturile din vânzările ulterioare la prețuri mondiale mult mai mari au rămas în conturi bancare din străinătate. În acele vremuri, orice ținută care dorea să exporte materii prime trebuia să primească o licență specială în acest sens de la ministerul comerțului exterior, ale cărui rânduri erau ocupate în mare parte de asociați ai KGB. Când guvernul rus a lansat o serie de scheme de troc menite să stopeze criza umanitară care se profilează după colapsul sovietic, tranzacțiile au urmat o cale similară.

Dar Putin a avut permisiunea specială de a-și acorda propriile cote, licențe și contracte pentru așa-numitele oferte petrol contra alimente ale orașului, ocolind nevoia de a conveni pe fiecare cu ministerul. [19] Primise acest lucru chiar de ministrul comerțului exterior, Pyotr Aven, același economist cu ochelari care a lucrat îndeaproape la reforme cu Gaidar la începutul anilor optzeci și care apoi l-a protejat pe Putin atunci când petrolul contra alimentelor. ofertele au fost analizate.

Unul dintre contractele pe care Putin le-a înmânat a fost unui joint-venture sovietico-finlandez numit Sfinks, căruia la sfârșitul lui decembrie 1991 i s-a acordat o cotă pentru comercializarea de motorină, ciment și îngrășăminte în schimbul a 200.000 de tone de cereale pentru animale. [20] O alta a fost o entitate sovieto-germană numită Tamigo, căreia i s-a acordat o licență de a comercializa cinci sute de tone de cupru în schimbul livrărilor de zahăr și ulei de gătit. [21] Dzhikop, ținuta căreia i s-a atribuit contractul de achiziție a 13.997 de kilograme de metale din pământuri rare pentru de două mii de ori sub prețul pieței, [22] a fost condusă în comun de fratele unuia dintre colegii de facultate ai lui Putin, care împărtășea dragostea lui Putin. pentru arte marțiale. [23] Un alt beneficiar al cotelor de motorină a fost o firmă numită Interkommerts, condusă de Gennady Miroshnik, un criminal condamnat care a participat la o schemă prin care 20 de milioane de mărci germane furnizează din fonduri alocate pentru relocarea forțelor armate ale Uniunii Sovietice din Germania de Est. . [24] Mai târziu, soția lui Putin, Lyudmilla, i-a spus unei prietene că Interkommerts are legătură cu est-germanii pe care soțul ei i-a cunoscut la Dresda. [25]

Acordurile de troc „au fost înmânate prietenilor săi”, a spus Alexander Belyayev, șeful de atunci al consiliului orașului Sankt Petersburg, care a supravegheat ancheta lui Salye. [26] „Trebuiau să fie date unor oameni în care Putin avea încredere. Atunci nu exista un proces de curs legal, așa că era clar că vor fi date unor oameni pe care îi cunoștea personal, unor oameni pe care îi putea controla. Pentru vânzările de produse petroliere, aceasta era în mare parte legată de Kirishi. Erau aproape de monopoli. Acesta a fost Timchenko, Katkov, Malov. [27]

Se pare că bărbații cărora Putin le înmâna ofertele păreau să reprezinte mult mai mult decât o rețea de prieteni. Unul dintre ei, Gennady Timchenko, era un om zâmbet, cu un zâmbet fermecător, care vorbea fluent germană și engleză, cu un pumn de franceză. El și partenerii săi, Andrei Katkov și Yevgeny Malov, înființaseră comerciantul de petrol Kirishineftekhimexport când Gorbaciov a relaxat pentru prima dată comerțul în 1987, acordând șaptezeci de organizații, inclusiv rafinăriei de petrol Kirishi de lângă Leningrad, dreptul de a face comerț în afara monopolului sovietic. [28] Tot ceea ce făcuseră Katkov și Malov la posturile lor anterioare în ministerul sovietic al comerțului exterior a fost ștampila și documentele de dosar pentru tranzacțiile de export și au profitat de șansa de a intra în propria lor afacere. Timchenko părea a fi o problemă diferită. Biografia sa oficială spunea că a lucrat ca inginer superior la Ministerul Comerțului Exterior. Dar, potrivit a trei persoane familiarizate cu problema, el luase o cale foarte diferită. A studiat germană împreună cu Putin la Academia Bannerului Roșu a KGB, înainte ca Putin să fie trimis la Dresda și Timchenko la Viena și Zürich, [29] unde, au spus doi foști ofițeri superiori ai serviciului rus de informații externe, el lucrase ca un agent sub acoperire în organizațiile comerciale sovietice. [30] Este posibil, potrivit unui al treilea fost ofițer care a vorbit cu ziarul rus *Vedomosti* , să fi fost trimis acolo să se ocupe de conturile bancare care finanțau rețelele ilegale ale KGB. [31] „Nu exclud ca Timcenko să-l cunoască pe Putin atunci”, mi-a spus cu

insistență unul dintre foștii ofițeri. [32] Timchenko a negat în mod repetat orice legătură cu KGB, spunând că o astfel de legătură este neadevărată. Un bancher rus înalt cu legături cu serviciile de securitate a indicat, de asemenea, că a avut legături cu Putin în timpul lui Dresda. [33]

În timp ce Timchenko a negat anterior că Kirishineftekhimexportul său a fost vreodată implicat în afacerile scandaloase petrol contra alimente, adăugând mai târziu că toate activitățile firmei sale sunt „transparente și legitime", unul dintre foștii parteneri ai lui Timchenko mi-a spus că firma sa a participat. , la fel ca alți doi asociați. Au insistat că toate alimentele pe care le-au fost însărcinați să le importe fuseseră livrate la Sankt Petersburg. [34] Dar, în general, schema s-a încheiat dezastruos: doar o mică parte din alimentele care urmau să fie importate a apărut vreodată. În schimb, a bănuit Salye, rețelele KGB erau păstrate. Salye i-a spus unei prietene că a simțit că ancheta ei a descoperit „vârful unui aisberg". [35] Ceea ce se afla dedesubt, credea ea, era o structură uriașă care își avea originea în fondurile slush străine ale KGB, ale căror rețele era concepută pentru a le menține.

Se pare că Salye avea probabil dreptate.

*

— Salye a fost o proastă! Toate acestea s-au întâmplat. Dar acestea sunt operațiuni de tranzacționare absolut normale. Cum poți explica asta unei femei aflate la menopauză așa! [36] Era mai 2013, la mai bine de douăzeci de ani de la înființarea schemei, iar Felipe Turover, un fost ofițer superior al direcției de informații externe a KGB, povestea pentru prima dată povestea cum l-a ajutat pe Putin. a înființat schema de petrol pentru alimente din Sankt Petersburg.

Stăteam la soare pe terasa unei cafenele din Boadillo del Monte, o piață adormită, pe dealurile de lângă Madrid. Schema care a fost prezentată public la începutul anilor nouăzeci ca un mecanism pentru a aduce importurile de alimente necesare vital, susținea Turover, avea de fapt un alt scop. Nu s-a intenționat niciodată ca mâncarea să ajungă. Au fost probleme mult mai mari de rezolvat: „Toate prostiile astea despre raportul Marinei Salye. Acest lucru a fost absolut lipsit de sens. Situația a fost una de colaps total. A existat o lipsă absolută de finanțare federală pentru proiecte, iar Moscova doar a băut și a furat. Pentru ca totul să nu se prăbușească, a trebuit să facem ceva. Era ca o navă fără căpitan, iar când încerci să învârti roata aceasta cade. Așa a fost. Dacă nu am fi început munca, atunci Sankt Petersburg s-ar fi înecat în rahat.

Construit ca un culturist, cu capul ras și ochelari întunecați, Turover a avut un râs demonic și o comoară de povești despre prăbușirea sovietică. Era din elita serviciului sovietic de informații externe. Tatăl său predase limbi străine la Academia KGB Red Banner și îi servise ca traducător pentru Leonid Brejnev; Giulio Andreotti, vechiul prim-ministru italian, s-a numărat printre prietenii săi. Pe vremea sovietică, Turover a lucrat îndeaproape cu Vladimir Osintsev, legendarul *komitetchik* care a condus așa-numita divizie „Tehnologia de partid" a Departamentului Internațional al Comitetului Central, care desfășura operațiuni negre și ilegali în țările în care Partidul Comunist era interzis. În haosul care a urmat prăbușirii sovietice, Turover fusese însărcinată să găsească modalități de a plăti datorii față de „firmele prietene" aflate în centrul schemelor de finanțare clandestine ale KGB și

operațiunilor de influență ale Partidului în străinătate – dintre care multe au furnizat și echipamente esențiale. , inclusiv pentru infrastructura energetică, către Uniunea Sovietică la un preț majorat.

Problema era că, atunci când URSS s-a prăbușit, Rusia acceptase să-și asume toate datoriile externe ale fostelor republici sovietice în schimbul proprietăților lor străine și apoi se declarase imediat falimentar. A fost anunțat un moratoriu internațional asupra tuturor datoriilor externe ale Rusiei. Turover, care trebuia să ocolească acest lucru pentru a plăti firmele prietenoase fără ca nimeni să afle, a susținut că schemele de troc au fost de fapt puse la punct ca o modalitate de a face acest lucru. În cele din urmă, a înființat un canal pentru plăți printr-o mică bancă elvețiană din Lugano, arată documentele. „Nu am putea spune că am plătit pe cineva și nu l-am plătit pe Philip Morris", a spus el. „Nu a fost o chestiune mică. Pentru unele lucruri trebuia să plătim imediat. Dacă nu am plăti echipamentele pentru centralele nucleare, atunci am avea o catastrofă. Când țara a încetat să mai existe, toată lumea a oprit aprovizionarea.

Turover a fost trimis la Sankt Petersburg, a spus el, pentru a-l ajuta pe Putin să-și pună la punct propriul plan de achitare a datoriilor către unele dintre firmele prietenoase. Una dintre ele, a susținut el, era o ținută italiană numită Casa Grande del Favore, despre care spunea că este una dintre puținele firme de inginerie capabile să efectueze operațiunile delicate necesare pentru reparațiile sistemului de canalizare care străbăteau nenumăratele canale din Sankt Petersburg: „Trebuia să plătim, pentru că, fără finalizarea lucrării, Sankt Petersburg ar fi acoperit până la vârful cupolelor de porcărie". El l-a sfătuit pe Putin să înființeze schema petrol contra alimente, a spus el, pentru că „trebuia să avem instrumente operative pentru a putea plăti pe cineva rapid". [37]

Turover admitea, în esență, că, de la început, schema nu a fost menită să aducă importuri de alimente, ci să creeze un fond de slush în valută pentru oraș. Dar, fără nicio supraveghere, nu a existat nicio modalitate de a spune dacă vreunul dintre fonduri a fost de fapt folosit pentru a plăti datorii către firmele prietene sau dacă au fost de fapt direcționați către rețele de agenți KGB care încă operau în străinătate. Turover a susținut că nu există altă modalitate de a funcționa, deoarece banca de stat rusă care se ocupă de operațiunile externe, Vneshekonombank, se afla într-o stare de colaps. Toate conturile sale fuseseră înghețate la 1 ianuarie 1992, când guvernul rus a anunțat că a rămas fără fonduri. „A fost o pură necesitate", a spus Turover. „Nu a fost posibil să plătească cheltuielile orașului în alt mod". [38] Orice conturi în valută conectate oficial la Primărie ar fi înghețate, împreună cu celelalte conturi sechestrate în timpul falimentului sovietic: „Dacă l-ar fi păstrat în conturile orașului, ar însemna același lucru ca păstrarea. numerarul în VEB. Dar dacă aveai fonduri undeva în conturi străine, în Liechtenstein, atunci puteai plăti imediat. [39]

Banca centrală a Rusiei a folosit același raționament când a încercat să explice un scandal care a apărut mai târziu în anii nouăzeci, când a reieșit că a transferat zeci de miliarde din rezervele valutare ale țării printr-o mică firmă offshore din Jersey, numită Fimaco. care fusese înființată în noiembrie 1990, la scurt timp după ce Ivașko a ordonat crearea „economiei invizibile de partid". Transferurile secrete prin Fimaco, a susținut ulterior șeful băncii centrale ruse, au fost necesare pentru a proteja fondurile împotriva confiscării după ce Uniunea Sovietică s-a declarat falimentar și pentru a plăti datoriile externe ale rețelei bancare internaționale sovietice. [40]

Dar nu a existat nicio supraveghere asupra oricăreia dintre tranzacții și, în loc să plătească datorii, mulți au bănuit că cei mai mulți bani au fost folosiți pentru a finanța rețelele externe ale KGB. În multe privințe, operațiunile Fimaco ale băncii centrale și schema petrol contra alimente a lui Putin au fost tăiate din aceeași pânză. Păreau să facă parte din banii negri ai regimului rus și erau atât de lipsiți de transparență încât puteau fi folosiți la fel de ușor ca fondurile de negru personal ale oficialilor care conduc Rusia. Turover a insistat că Putin nu a furat niciodată din fondurile slush pe care le-a ajutat să le creeze prin schema petrol pentru hrană. — Dar a cheltuit bani, desigur. Bineînțeles că a cheltuit o parte din bani și a reușit cumva acești bani, pentru că trebuia să călătorească, să plătească pentru hoteluri și probabil că avea nevoie să mănânce și el. [41]

În esență, ceea ce a fost creat a fost ceea ce în limbajul criminal rusesc se numește „ *obschak* ", o oală de bani obișnuită sau un fond de nămol pentru o bandă criminală. Era un model bazat pe împărțirea bogățiilor unei rețele strâns controlate de aliați apropiați, unde liniile dintre ceea ce urma să fie folosit pentru operațiuni strategice și ceea ce era pentru uz personal erau întotdeauna neclare în mod convenabil. Acest model a devenit baza cleptocrației regimului Putin, iar mai târziu și a operațiunilor sale de influență – și s-a bazat pe rețelele clandestine și sistemele de plăți ale KGB.

În ceea ce o privește pe Salye, ea a fost exclusă ca personalitate politică. Sobchak a blocat orice investigație ulterioară a afacerilor tânărului său protejat, petrol contra hrană. La mijlocul anilor 90 s-a mutat la Moscova, unde vocea i-a fost înecată în zgomotul politic al capitalei. Cu toate acestea, în ajunul alegerii lui Putin ca președinte, ea a reapărut pentru a publica primul articol de investigație aprofundat despre tranzacții, intitulat „V. Putin – Președintele unei oligarhii corupte! Deși descoperirile ei au creat furori în rândul liberalilor, au avut un impact redus la nivel național. La scurt timp după alegeri, ea s-a retras în adâncurile zonei rurale de lângă granița cu Finlanda, la kilometri pe un drum zguduitor de cel mai apropiat oraș. Doar o mână de jurnaliști au făcut călătoria pentru a o intervieva acolo. Dar schema și investigarea ei a ei a rămas obsesia ei constantă până în ziua în care a murit, la doar câteva săptămâni după ce Putin și-a început al treilea mandat în 2012. Ea știa că întrezărise adevărata natură a regimului său în acele afaceri. [42]

Submarinist, Soldat, Comerciant, Spion

Oamenii KGB care au preluat Sankt Petersburg împreună cu Putin au avut o minte mult mai comercială decât generația care a trecut înainte. Deși au deplâns prăbușirea imperiului sovietic, mulți din eșalonul mai tânăr, mijlociu al serviciilor de securitate, precum Putin, îmbrățișaseră cu repeziciune principiile capitalismului și au respins dogma Partidului Comunist. Pentru această nouă generație, comunismul a eșuat imperiul, lăsându-i în Afganistan și abandonându-i în Germania de Est. „Ei au văzut că comunismul i-a trădat", a spus Andrei Illarionov, fostul consilier economic prezidențial al lui Putin. [43] Au fost produsul operațiunilor lansate de KGB în ultimii ani ai stăpânirii sovietice pentru a crea rețele de firme străine. Secretul din jurul acestor activități a făcut ca de la început, metodele bărbaților KGB din anii optzeci să semene cu operațiunile de spălare a banilor.

Odată finalizată schema petrol contra alimente, aliații lui Putin au început să se deplaseze în portul maritim, care inițial împreună cu terminalul petrolier și o flotă de nave făcea parte dintr-un vast holding de stat cunoscut sub numele de Flota Mării Baltice de la Leningrad.

sau BMP. Pentru oamenii KGB din Sankt Petersburg, BMP a fost multă vreme un atu strategic, iar povestea modului în care oamenii lui Putin l-au preluat este indisolubil legată de formarea unei alianțe între Primăria lui Putin și cel mai cunoscut grup de crimă organizată din oraș, grupul Tambov. În vremea sovietică, KGB-ul administrase navele flotei ca asistenți comerciali ai căpitanilor. [44] Ei îi cunoșteau îndeaproape rutele comerciale, încărcăturile, contrabanda și banii care urmau să fie câștigați. În perioada sa de glorie, sute de nave plecaseră din Leningrad transportând produse petroliere, metale și cereale, în timp ce altele soseau din departe, precum America de Sud, transportând fructe, zahăr și mărfuri de contrabandă, vitale pentru operațiunile subterane și numerar. În acele zile, BMP reprezenta cel mai strategic flux de numerar al orașului. Chiar și în 1991, anul colapsului sovietic, profiturile sale nete erau de sute de milioane de dolari. [45] Nu era doar proprietarul a aproape două sute de nave de pasageri și marfă, ci controla și întregul port maritim Leningrad, inclusiv terminalul său petrolier, precum și porturile învecinate din Vyborg și Kaliningrad. A fost cheia bogăției orașului.

Omul care conducea flota Mării Baltice în timpul revoluției lui Elțin, Viktor Harcenko, era un liberal declarat, care, în cadrul reformelor *perestroika lui Gorbaciov,* câștigase permisiunea guvernului de a-și crea compania drept fief. Cu falci pătrate și construit ca un tanc, Harcenko devenise din ce în ce mai independent. El a crescut dintr-o copilărie petrecută într-un orfelinat pentru a deveni unul dintre cei mai venerati oameni de afaceri ai orașului. În 1990, sub supravegherea sa, BMP a devenit o întreprindere pe care a închiriat-o de la stat, care a păstrat 50% din profituri pentru reinvestire. [46] Se apropiase de Elțin, iar când regimul comunist s-a prăbușit în urma putsch-ului eșuat din august, el a dat afară fără ceremonie toți oamenii KGB din flotă. [47]

Harcenko își construia o bază separată de putere exact în momentul în care oamenii KGB din Sankt Petersburg doreau cel mai urgent să păstreze controlul asupra fluxului de numerar. În haosul prăbușirii sovietice și cu grupurile de crimă organizată care încercau și ele să obțină o bucată din port și terminalul petrolier, le-a trebuit mai mult de un an pentru a se răzbuna.

Una dintre primele mișcări a fost făcută în liniște. Într-o seară târziu, în februarie 1993, Viktor Harcenko se întorcea acasă de la o întâlnire cu Elțin la Moscova, când poliția a oprit trenul săgeată roșie în care circula chiar lângă Sankt Petersburg. A fost scos din tren, acuzat că a extras 37.000 de dolari din flota Mării Baltice și a fost închis. [48]

Kharchenko a fost eliberat pe cauțiune patru luni mai târziu, dar a fost revocat din postul său de responsabil cu BMP. Oamenii KGB din Sankt Petersburg și-au instalat propriul director, au vândut flota de nave una câte una și le-au transferat la o multitudine de companii offshore. În acest proces, unul dintre directorii BMP a fost împușcat. [49] „A fost un adevărat atac de raider", a spus unul dintre asociații lui Harcenko. — Au vândut navele degeaba. Totul a dispărut. Au sifonat totul din țară. [50]

Foștii asociați ai lui Harcenko încă se tem să vorbească despre ceea ce s-a întâmplat atunci sau despre cine s-a aflat în spatele atacului. Dar urmele pașilor oamenilor din KGB erau peste tot. „Trebuiau să-și curețe cizmele și să mănânce", a spus unul. „Nu au dat atenție nimănui. Pur și simplu au luat BMP și l-au jefuit. [51]

Raidul a fost o pregustare a operațiunilor care urmau să vină mai târziu. Oamenii KGB-ului au aplecat forțele de ordine din Sankt Petersburg cu voința lor de a prelua cea mai importantă verigă comercială a orașului. Hârcenko fusese înlăturat din funcția de șef al BMP într-un moment crucial. În același timp, portul și terminalul petrolier erau tăiate din flota Mării Baltice în entități separate și privatizate de Primăria lui Putin. „Au scos zidurile portului de la BMP", a spus un fost asociat al lui Harcenko. [52]

Submariner

Pe măsură ce Primăria a început să privatizeze o parte din participația sa din portul maritim, Ilya Traber, un presupus mafiot din Sankt Petersburg numit mai târziu de procurorii spanioli ca asociat al grupului de crimă organizată Tambov, a ieșit repede din cap. [53] Oamenii lui au cumpărat acțiuni de la muncitorii portului, care le-au primit drept bonuri, de îndată ce a început vânzarea. Procesul a fost violent. 'Au fost încălcări uriașe în privatizarea portului. Dar toate acestea au fost ascunse', a spus un fost asociat Traber. [54] De la început, Traber părea să aibă o pistă interioară. Pe hârtie, statul a păstrat o participație de 49% în port: 20% prin ministerul federal al proprietății și 29% prin Primăria din Sankt Petersburg. Dar un funcționar de la Departamentul de Proprietăți al Primăriei a pierdut cumva dreptul de vot al Primăriei asupra pachetului de 29 la sută dintr-o lovitură „greșită" a unui stilou, lăsându-i pe Traber și asociații săi liberi să facă ce doreau. [55]

„Preluarea raiderului nu s-ar fi produs fără ajutorul primăriei", a spus un fost ofițer FSB al orașului. [56] După o serie de lupte violente, Traber, care devenise intermediarul prin excelență între oamenii KGB din Sankt Petersburg și grupul Tambov, a stabilit și controlul asupra terminalului petrolier. [57] A sosit pentru prima dată la Leningrad la începutul anilor optzeci, ca fost ofițer din flota de submarine nucleare sovietice. Un bărbat ghemuit și corpulnic, cu un gât gros și cu ochii apropiați, se spălase într-un bar din centrul orașului, numit Zhiguli, [58] o bântuire preferată a tâlharilor de stradă din Leningrad și a agenților de piață neagră în devenire. Traber a lucrat acolo ca barman și administrator, iar în întunericul barului a început să facă comerț cu valută, iar apoi cu bogata colecție de antichități din epoca țaristă a orașului. Curând a încolțit piața, câștigându-și porecla „Antikvar". Până la sfârșitul anilor optzeci și-a mutat afacerea din piața neagră și în lumină, înființând cel mai bun magazin de antichități din oraș pe Nevsky Prospekt. Acolo a stabilit legături cu noul primar ales al Sankt-Petersburgului, Anatoly Sobchak, și cu soția sa Lyudmilla Narusova, care au devenit clienți frecvenți, făcând o prietenie strânsă cu Traber, care avea să dureze mult după perioada în care Sobchak a fost în funcție. [59]

Traber lucrase întotdeauna îndeaproape cu KGB-ul orașului, fără ajutorul căruia nu ar fi fost posibil să facă contrabandă cu antichități. „Era clar că avea legături strânse cu forțele de ordine ale orașului", a spus un fost înalt oficial din parlamentul orașului. [60] El a fost, de asemenea, „în afaceri cu grupul Tambov", a spus un fost ofițer FSB care lucra în divizia de contrabandă din Sankt Petersburg. [61]

Soldat

În acel moment, Tambov devenea cel mai puternic grup de crimă organizată din oraș. Liderul său, Vladimir Kumarin, a făcut închisoare în 1991, după o bătălie violentă cu un alt grup mafiot al orașului. După ce a ieșit din închisoare, cu ajutorul lui Putin, Traber și

oamenii săi, Tambov a început să preia controlul asupra întregii afaceri cu combustibil și energie din Sankt Petersburg. Luptele cu bandele rivale au continuat: în 1994, Kumarin și-a pierdut una dintre brațe într-un atac cu bombă. În acel moment, însă, el a creat St Petersburg Fuel Company, sau PTK, care a devenit distribuitorul autohton de petrol monopol al orașului, în timp ce Ilya Traber preia controlul asupra portului maritim și al terminalului petrolier în numele lui Tambov. [62] (Mai târziu, procurorii spanioli l-au descris pe Traber ca un coproprietar cu Kumarin al PTK. [63]) Kumarin a devenit atât de puternic încât a fost cunoscut drept „guvernatorul de noapte" din Sankt Petersburg. În esență, el era partea întunecată a Primăriei.

Putin părea să fie esențial pentru aceste manevre, omul de referință oferind sprijin logistic din partea primăriei. Împreună cu adjunctul său de încredere Igor Sechin, care stătea deasupra unui pupitru într-o anticameră din afara biroului lui Putin verificând toți cei care intrau, el a fost cel care a eliberat licențele care i-au permis lui Traber să controleze portul și terminalul petrolier. El a fost cel care a acordat PTK al lui Kumarin un contract exclusiv pentru furnizarea de combustibil pentru ambulanțele, autobuzele, taxiurile și mașinile de poliție ale orașului. [64] Primul semn al cooperării sale cu grupul Tambov a venit la sfârșitul verii anului 1992, când Comitetul pentru Relații Externe a înregistrat o societate mixtă ruso-germană, St Petersburg Immobilien Aktiengesellschaft, sau SPAG, pentru investiții în capitalul real al orașului. afaceri imobiliare. Mult mai târziu, procurorii germani aveau să susțină că SPAG a fost un vehicul de spălare a fondurilor ilicite pentru grupul Tambov, precum și pentru un cartel columbian al drogurilor. [65] În timpul mandatului său de viceprimar al Sankt Petersburgului, Putin a făcut parte din consiliul consultativ al SPAG. Kremlinul a spus că aceasta nu este altceva decât una dintre multele astfel de funcții „onorifice" pe care le-a ocupat ca viceprimar. Dar unul dintre co-fondatorii SPAG a spus că s-a întâlnit cu Putin de cinci sau șase ori pentru a discuta despre afacerea SPAG din Sankt Petersburg.

Comerciant

Pentru Gennady Timchenko, presupusul fost agent KGB care se pare că îl cunoștea pe Putin de când studiau împreună spionajul la Academia Red Banner, obținerea accesului la terminalul petrolier a fost, de asemenea, întotdeauna cheia. Se mândrea cu puterile sale de persuasiune și, în interviurile ulterioare, își explica adesea succesul cu un semn din cap și cu ochiul despre capacitatea sa de a vinde orice oricui. [66] Din copilărie făcuse parte din elita sovietică. Tatăl său deținea un grad superior în forțele armate și și-a petrecut o parte din primii ani în Germania de Est. Cunoștințele sale de germană l-au ajutat să-și asigure un loc de muncă în comerțul exterior sovietic și, potrivit foștilor asociați, l-au propulsat în rândurile KGB, unde ar fi lucrat sub acoperire ca reprezentant comercial în Viena și Elveția. Prin relațiile sale, el a încheiat un parteneriat cu un fost ofițer superior al KGB, Andrei Pannikov, un bărbat îndesat, cu un rânjet larg și mâini mari cât farfurii. Pannikov studiase finanțele offshore la Institutul Sovietic de Comerț și apoi, cu binecuvântarea șefului de informații externe al KGB, Leonid Shebarshin, a înființat primul joint venture care avea licență pentru a exporta produse petroliere în afara monopolului sovietic. [67] Comerciantul de petrol Kirishineftekhimexport al lui Timchenko a format un parteneriat cu Urals Trading a lui Pannikov – și pentru o perioadă, din 1990, Timchenko a condus filiala Uralului din Finlanda. Potrivit unui raport al serviciilor secrete franceze, compania a fost

înființată inițial de KGB în anii optzeci, ca parte a unei rețele de firme pentru a transfera active pentru Partidul Comunist [68] – o afirmație pe care Timchenko a negat-o.

Chiar și cu toate conexiunile lor, timp de cel puțin doi ani Timchenko și Pannikov nu au putut să aibă acces la terminalul petrolier din Sankt Petersburg. [69] Nu numai că făcea parte din feudul lui Harcenko, dar, pe măsură ce puterea Uniunii Sovietice s-a fracturat, a devenit un câmp de luptă vicios pentru grupurile criminale în război ale orașului. Co-fondatorul Timchenko, comerciantul de petrol, a avut acces facil la provizii, în calitate de braț comercial intern al rafinăriei Kirishi din apropiere, parte a companiei petroliere Surgutneftegaz. Dar, fără acces la terminalul din Sankt Petersburg, a fost forțată să-și exporte petrolul pe calea ferată în porturile vecine din Estonia sau Finlanda, o rută mult mai costisitoare. [70]

Obținerea controlului asupra exporturilor prin terminalul din Sankt Petersburg a devenit atât de importantă încât Timchenko a apelat la Putin pentru asistență. În ianuarie 1992, împreună cu Urals Trading a lui Pannikov, Timchenko a înființat o societate mixtă cu Comitetul pentru Relații Externe al lui Putin numită „Golden Gates". [71] Ei au urmărit să ocolească terminalul existent, năpădit de bande rivale și sub controlul suprem al lui Harcenko, și să obțină finanțare occidentală pentru a construi un nou terminal modernizat. [72]

Aceasta a fost prima dată când legăturile dintre Putin și Timchenko au apărut la vedere. Timp de aproape un an, Putin a condus discuții cu BNP Paribas din Franța cu privire la o facilitate de credit pentru noul terminal petrolier, susținută de exporturi prin Urals Trading. [73] Dar discuțiile s-au prăbușit când unul dintre negociatorii cheie, un fost ofițer KGB care opera la Paris, numit Mikhail Gandorin, a murit chiar înainte ca împrumutul să fie aprobat. [74] „Părea că i s-a dat ceva", a spus un fost partener Timchenko implicat în proces. M-a sunat cu două zile înainte să moară și nu a putut vorbi. [75] În acea vară, un alt membru al grupului Golden Gates, Serghei Shutov, a fost amenințat și i s-a spus să stea departe de proiect.

Proiectul a fost supus unui atac sever, grupurile mafiote din Sankt Petersburg, inclusiv Tambov, luptându-se între ele pentru a obține controlul asupra veniturilor din terminalul existent. Presiunea a crescut într-o asemenea măsură încât, potrivit a doi bancheri occidentali, Putin și-a trimis cele două fete mici în Germania pentru siguranța lor. [76] Nu există niciun indiciu că Timchenko a avut vreo implicare în luptele violente care au însoțit preluarea de către Traber a portului și a terminalului petrolier. Dar în cele din urmă, în loc să construiască un nou terminal, i s-a deschis calea de a câștiga monopolul exporturilor prin terminalul existent. [77]

Un fost asociat Traber, un fost partener Timchenko și un fost asociat KGB au susținut că Timchenko ar fi putut obține un astfel de monopol doar prin construirea unui fel de relație de lucru cu Traber. „Traber a avut întotdeauna relații bune cu Timchenko", a spus unul dintre foștii asociați ai lui Traber. „Monopolul câștigat de Timcenko la export ar fi fost posibil doar prin astfel de legături". [78] „Dacă trebuie să expediezi petrol și portul este plin de bandiți, atunci trebuie să fii de acord", a spus un fost ofițer superior KGB care a lucrat cu Putin în anii nouăzeci. „Nu exista nicio modalitate de a trece fără acordul lor". [79]

Avocații lui Timchenko au spus că relația nu a fost mai mult decât una „comercială, independentă", în timp ce orice sugestie Timchenko a avut vreo implicare în crima organizată, corupție sau orice altă activitate necorespunzătoare sau ilegală în Sankt Petersburg, fie „prin intermediul domnului Traber, fie în în orice alt mod', a fost fals și calomnios. În 2011, un reprezentant Timchenko a declarat pentru *Novaya Gazeta din Rusia.* Timchenko îl cunoștea pe coproprietarul Traber din portul maritim și terminalul petrolier, Dmitri Skigin, dar cei doi bărbați nu s-au implicat în niciun proiect de afaceri comun. [80]

În același timp, Timchenko recurgea la o rețea de bancheri străini legați de KGB pentru a-și finanța operațiunile comerciale. Mai întâi, a fost Dresdner Bank, condusă la Sankt Petersburg de unul dintre foștii camarazi ai lui Putin de la Stasi, Matthias Warnig, care lucrase cu el la Dresda ca parte a unei celule KGB. [81] Apoi a mai fost Andrei Akimov, care lucrase cu Evgheni Primakov la Institutul de Economie Mondială înainte de a deveni cel mai tânăr șef al băncii străine sovietice din Viena, unde, cu un an înainte de căderea sovietică, și-a înființat propriul societate privată, IMAG, care a oferit finanțare lui Timchenko. [82]

În tot acest timp, Putin a asistat, eliberând licențele care i-au permis lui Timchenko să utilizeze instalațiile de stocare a petrolului din portul maritim al lui Traber și a ajutat la facilitarea acordurilor de aprovizionare între Kirishineftekhimexport al lui Timchenko și PTK al lui Kumarin. [83] Între timp, Kumarin s-a alăturat consiliului de conducere al furnizorului ambelor ținute, rafinăria de petrol Kirishi. [84]

„Totul a fost foarte bine organizat", a spus Maxim Freidzon, coproprietar al unui alt comerciant de petrol din oraș. „Putin și băieții lui au asigurat sprijinul Primăriei. Datorită trecutului său KGB, el ar putea ajuta cu organizarea logistică. Era o singură echipă. [85]

Alianța care a fost creată apoi a preluat tradițiile KGB de dinainte de prăbușirea sovietică și le-a pus într-o utilizare și mai comercială. „Din câte îmi amintesc, simbioza dintre bandiți și KGB a existat întotdeauna", a spus Freidzon. „KGB-ul lucrase cu bandiții pe piețele valutare și în rețelele de prostituție. Erau surse de informare. Era o simbioză firească: niciunul dintre ei nu avea limite morale. Bandiții erau ca infanteriei pentru ei. Ei și-ar asuma toate riscurile. [86]

Interesul lui Putin pentru portul maritim și terminalul petrolier din Sankt Petersburg părea adesea mai direct decât cel al unui oficial de stat responsabil de cota orașului. Alianța pe care a construit-o cu Ilya Traber și oamenii săi a tulburat chiar și oamenii de afaceri în vizită. Când cineva a fost adus pentru a ajuta la aranjarea finanțării portului, a fost dus de pe aeroportul orașului Pulkovo direct la bârlogul lui Traber, într-o mașină blindată, însoțit de poliție și de paznicii lui Traber. La sosirea la complexul cu poartă înaltă dintr-o stradă din spate, el a fost escortat pe lângă paznici înarmați și ciobani germani mârâitori. După ce a trecut prin mai multe încăperi împodobite cu icoane, a ajuns într-o cameră interioară în care aștepta Traber, purtând un pantalon de trening și papuci, un lanț gros cu o cruce uriașă de aur la gât – uniforma bandiților orașului. Omul de afaceri nu a rămas fără îndoială cu cine se întâlnea. „A fost ca în filme", a spus el. — Mi s-a oprit inima când l-am văzut. [87]

Scena era departe de ceea ce se așteptase când a fost invitat de un funcționar de la Primărie să asiste la finanțarea portului. Dar după o discuție tensionată cu Traber, acesta a primit aprobarea din cap. A doua zi a fost dus într-un împrejurimi mai salubre: birourile de avocatură din centrul orașului ale unuia dintre partenerii de afaceri ai lui Traber, Boris

Sharikov, pe unul dintre cele mai pitorești canale din Sankt Petersburg. La întâlnire au mai fost și un fost ofițer KGB care devenise un alt partener al lui Traber, precum și Putin și șeful de proprietate a Primăriei Mihail Manevici, și un bărbat de treizeci de ani, pe nume Dmitri Skigin, despre care omul de afaceri urma să afle că deține portul. împreună cu Traber. Skigin era fața acceptabilă a portului, un tocilar cu maniere blânde, fluent în limba finanțelor internaționale, un om de afaceri disciplinat care făcea alpinism în timpul liber și vorbea engleza și franceză. Tatăl său, Eduard, era apropiat de Putin, potrivit informațiilor din Monaco. [88] Dar, potrivit a doi dintre foștii parteneri de afaceri ai lui Skigin, el a fost și un front pentru un alt șef al crimei din Sankt Petersburg, un fost boxer luptător pe nume Serghei Vasilyev, cu care Traber convenise o pace fragilă pentru controlul comun al portului, iar mai târziu pentru terminalul său de ulei. [89]

Alianța pe care administrația din Sankt Petersburg a creat-o cu grupul Tambov a devenit adânc încorporată în infrastructura orașului. Cu ajutorul oamenilor lui Putin din Primărie, portul maritim a devenit un centru important pentru contrabanda cu droguri din Columbia în Europa de Vest, a depus ulterior mărturie fostul ofițer KGB Yury Shvets în fața unui tribunal din Londra. Unul dintre cei mai apropiați aliați ai lui Putin în serviciile de securitate din Sankt Petersburg, Viktor Ivanov, a asistat grupul Tambov în preluarea portului maritim, în timp ce Putin a asigurat protecție din partea primăriei, a spus el. [90] (Ivanov a negat cu fermitate afirmația, dar au apărut alte semne că portul Sankt Petersburg era un canal vital pentru traficul de droguri. [91])

Controlul portului a devenit atât de strategic încât, când, în 1997, șeful Departamentului de Proprietăți, Mihail Manevici, a încercat să-i restituie drepturile de vot pe care Primăria le-a pierdut la pachetul de 29% din participația sa în timpul privatizării, a fost împușcat mort de un lunetist în timp ce conducea spre muncă. [92]

„Manevici făcea forță pentru ca totul să fie returnat statului", a spus un fost asociat Traber. „Pârghia pe care o avea a fost că putea refuza prelungirea licenței pentru închirierea pe termen lung a portului, inclusiv a terminalului petrolier. Și pentru asta a plătit cu viața. [93] Viaceslav Șevcenko, un fost membru al parlamentului din Sankt Petersburg și un apropiat al lui Manevich, ar fi mărturisit în ancheta poliției privind crima că, în ultimele zile ale vieții sale, Manevich a fost profund tulburat de situația din port: „Pe el. cerere, am fost de două ori în port și am vorbit cu șeful portului. Am făcut o propunere ca compania engleză de asigurări Lloyds să vină să analizeze situația financiară a portului. O săptămână mai târziu, doi bandiți ai lui Traber m-au vizitat și mi-au spus că dacă merg din nou în port îmi va fi tăiat capul cu un topor. [94]

Traber a refuzat să comenteze această carte, spunând că acuzațiile sunt „fantezie și calomnie". [95] La doar trei luni după uciderea lui Manevich, acționarii portului au convenit să prelungească un nou contract de administrare pe termen lung pentru portul unei noi companii Traber, OBIP, deținută de o fundație din Liechtenstein numită Nasdor Incorporated. [96] Mai târziu, singura persoană care a îndrăznit vreodată să vorbească public despre jefuirea flotei Mării Baltice a fost primarul orașului la momentul în care a avut loc, Anatoly Sobchak. La mult timp după ce a demisionat, a scris un articol de ziar în care, pentru prima și singura dată, a criticat public acțiunile KGB-ului post-sovietic al orașului. „Procurorii, FSB și polițiștii care au luat parte la aceasta ar trebui să fie acuzați de abuz de poziție și pentru cauzarea unei pierderi enorme țării". el a scris. [97] Patru luni mai târziu,

era mort. „Mă tem că asta i-a costat viața pe Sobchak", a spus un asociat al lui Harcenko. [98]

În ochii aliaților KGB ai lui Putin, alianțele pe care le-au făcut atunci erau necesare ca singura modalitate de a restabili un anumit grad de control în haosul colapsului sovietic. Grupurile de crimă organizată erau infanteriștii de care aveau nevoie pentru a ajuta la controlul maselor, bărbații de pe stradă – precum și din închisori, conform unuia dintre asociații lui Putin de atunci. Aceasta a fost o practică tipică KGB, falsificată în trecutul sovietic, când Putin, de exemplu, a condus ilegali prin Germania de Est. „Au lucrat cu oameni. Asta au făcut ei', a spus un fost ofițer KGB care a lucrat cu ei. — Imaginează-ți că trebuie să-ți calmezi o grămadă de masculi alfa. Dacă nu îi poți împușca, aceasta este o muncă teribil de dificilă. [99] Dar argumentul că ar trebui să facă acest lucru dacă ar fi să pună ordine a fost doar o auto-justificare în spatele acapararii puterii. Schema petrol-pentru hrană fusese, de asemenea, înființată aparent pentru a salva orașul – fie pentru a aduce mâncare, fie pentru a plăti datoriile. Dar tot ceea ce a realizat a fost să creeze o rețea de bani negri pentru a păstra puterea și rețelele KGB.

În țesătura acestor relații, un alt fir a dus la una dintre structurile înființate pentru „economia invizibilă" a Partidului Comunist în ultimele zile ale guvernării acestuia. Aceasta a fost Bank Rossiya, o mică bancă din Sankt Petersburg, care a fost încă un intermediar cheie în unele dintre tranzacțiile de troc petrol contra alimente. La fel ca multe dintre instituțiile și firmele înființate de Partid în ultimele zile ale regimului, când putsch-ul din august 1991 a eșuat și Partidul Comunist Sovietic a fost interzis, controlul Băncii Rossiya a trecut fără zgomot în mâinile reprezentanților KGB. Printre noii săi acționari se numără un ofițer senior KGB și doi fizicieni legați de KGB, specializați în metale din pământuri rare, materiale atât de rare și atât de strategice, încât comerțul cu acestea putea fi gestionat doar de membrii KGB.

Spion

Când ofițerul superior al KGB Vladimir Yakunin s-a întors la Leningrad în februarie 1991, la un an după Putin, dintr-o postare sub acoperire la ONU din New York, a fost șocat de condițiile care l-au întâmpinat. Venise dintr-o reședință confortabilă din New York în murdăria unei zone muncitoare din Leningrad, unde lămpile stradale străluceau rar și soția lui se întorcea acasă plângând de la magazine pentru că singurul lucru de pe rafturi erau castraveții murați. „În esență, țara care m-a trimis să lucrez în străinătate și în care am crescut și unde s-au născut copiii, a încetat să mai existe", a spus el. „La fel au fost și valorile – valorile sociale și morale – care au fost baza fundamentală pentru orice societate. Întreaga țară coborise într-un anumit întuneric.'

I se părea că tot ceea ce crezuse cândva s-a prăbușit: „Am fost crescuți în spiritul loialității față de Partid și față de popor. Chiar credem că facem ceva util pentru țara noastră și pentru poporul nostru. Dar, la fel ca mulți din serviciile de informații externe, el a putut de mult să vadă că conducerea Partidului eșuează: „Nu a fost nimeni care să știe cum să facă față problemelor tot mai mari... Decalajul dintre realitate și dogmă ideologică a dus la o profundă neîncrederea în liderii țării.' [100]

Deși pierderea imperiului și pierderea Războiului Rece de zeci de ani i-au lovit puternic pe oameni ca Yakunin, el a fost printre cei care s-au mișcat rapid pentru a îmbrățișa noul

capitalism al Rusiei. Și, deși a spus că tânjește după zilele certitudinii, după moralitatea și valorile pe care el credea că stau la baza comunismului, asta nu l-a împiedicat să intre în afaceri înainte ca Uniunea Sovietică să se prăbușească, pentru a pune în buzunar sume uriașe de numerar. atât pentru el însuși, cât și, mai important, pentru a contribui la conservarea rețelelor KGB.

Timp de patru ani după prăbușirea sovietică, Yakunin a rămas ofițer în serviciile de securitate, fără a demisiona niciodată din postul său. Deși a insistat că nu a primit comenzi, a recunoscut că scopul activităților sale și ale partenerilor săi a fost parțial să păstreze ceea ce puteau: „Trebuia să ne redirecționăm. Aveam nevoie să creăm întreprinderi comerciale care să câștige bani... Cu toții făceam parte din acest proces. Tradițiile comunicării și cooperării au rămas.

Yakunin și-a unit forțele cu asociații de la prestigiosul Institut Ioffe pentru Tehnologie și Fizică din Sankt Petersburg, unde lucrase pentru a supraveghea conexiunile internaționale ale institutului înainte de a fi trimis la New York. Printre ei se număra Yury Kovalchuk, pe atunci treizeci și nouă de ani și un fizician de vârf al vremurilor sale. Kovalchuk avea o frunte înaltă și o privire ca de șoim și a lucrat îndeaproape cu Andrei Fursenko; ambii au fost adjuncți în activitatea Institutului Ioffe privind tehnologiile sensibile de semiconductori desfășurate în sistemele laser și satelit. Aceasta a fost o zonă aflată în centrul interesului special al KGB, în care au fost desfășurate tot felul de scheme de contrabandă pentru a ocoli embargourile și a fura tehnologia din Occident (se credea că Yakunin a lucrat la contrabanda cu tehnologie când a servit sub acoperire la New York) . Expertiza lor i-a adus lui Yakunin, Kovalchuk și Fursenko o misiune profitabilă: o afacere pentru vânzarea unui lot de metale din pământuri rare, inclusiv izotopi rari și strategici utilizați în industria aerospațială și militară și în tehnologia semiconductoarelor. [101] Aceștia au primit înțelegerea de către un general senior din KGB, a spus Yakunin. Odată ce au reușit, una dintre asociațiile pe care le-au creat, Temp, a obținut profit de 24 de milioane de ruble. [102] A fost o sumă uriașă în acele zile și ia ajutat să preia Bank Rossiya.

Cei trei bărbați înființaseră o serie de astfel de întreprinderi mixte în ultimele luni înainte de colapsul sovietic, în timp ce KGB-ul intensifica pregătirile pentru tranziția la o economie de piață și lucraseră deja îndeaproape cu Bank Rossiya. În urma loviturii de stat eșuate din august, a spus Yakunin, ei s-au temut pentru scurt timp că ar putea înceta când conturile lor la Bank Rossiya vor fi înghețate, împreună cu restul proprietăților Partidului Comunist. Dar conexiunile lor și banii pe care i-au câștigat în tranzacția cu metale cu pământuri rare i-au salvat. Înalții din Partidul local și KGB le-au dat din cap să preia Bank Rossiya și să o readucă la viață. „Noi eram oameni cunoscuți în structurile de partid din orașul Leningrad", a spus Yakunin. „Am avut multe contacte, iar oamenii au avut încredere în noi. Ni s-a permis să luăm o acțiune de control în Bank Rossiya tocmai pentru că acești oameni au avut încredere și ne-au respectat. [103]

De la început, Bank Rossiya a fost conectată strategic la comitetul de relații externe condus de Putin. Birourile sale se aflau în Institutul Smolny, care devenise sediul primarului orașului, și a început să joace un rol cheie în crearea *obschak -ului* , obișnuitul comun pentru oamenii lui Putin. Oamenii de afaceri ai orașului legați de KGB, inclusiv Yakunin, Kovalchuk și Fursenko, au continuat aproape religios să urmeze prescripțiile KGB-ului stabilite în anii crepusculari ai regimului comunist, când comerțul urma să fie ordonat prin asociații cu

entități străine. Toate întreprinderile mixte au fost înființate cu aprobarea comitetului lui Putin, iar majoritatea au fost direcționate să deschidă conturi la Bank Rossiya. Într-un caz, milioane de dolari au fost transferați din bugetul orașului prin conturile Băncii Rossiya într-o rețea de astfel de companii legate de oamenii lui Putin. Numerarul fusese canalizat printr-un fond cunoscut sub numele de Twentieth Trust. La un moment dat, schema amenințase că îl implică pe Putin într-un dosar penal. La fel ca multe dintre fondurile nebunoase create de oamenii lui Putin, banii au fost îndreptați spre nevoi strategice precum finanțarea campaniilor electorale și, de asemenea, pentru achiziții personale, cum ar fi proprietăți de lux în Finlanda și Spania pentru oficialii orașului. [104]

Pe măsură ce Putin și oamenii lui KGB au devenit mai siguri în controlul lor asupra economiei orașului, ei au început să-și viseze propriile vise burgheze. Un transfer, în special, a plătit o călătorie la hotel de cinci stele pentru Putin și șeful Twentieth Trust în Finlanda, unde s-au întâlnit cu un arhitect din guvernul de la Sankt Petersburg și, cel mai probabil, au discutat planurile pentru construirea unui grup de case, potrivit unui ofițer superior de poliție care a investigat cazul. [105] „Oamenii sovietici au întotdeauna un vis de a avea o dată", a spus un asociat al lui Putin de atunci. [106] „Înțelegerea a fost că nu era important doar să ai o bucată bună de pământ, ci și să ai vecinii potriviți".

Petecul pe care Putin l-a ales să-și petreacă weekendurile în pace și liniște era departe de o autostradă care șerpuia spre nord de Sankt Petersburg, prin pădurile și lacurile din Karelia. Aproape de granița cu Finlanda, un drum nesemnalizat ducea la un grup confortabil de case de lemn de pe malul lacului Komsomolskoye, renumit pentru pescuitul excelent. Înainte de a se muta Putin, drumul nu fusese decât o pistă de pământ. Dar la scurt timp după sosirea noilor locuitori, a fost asfaltată și au fost instalate lumini.

Sătenii care trăiseră liniștiți de generații pe râvnita porțiune de pământ de pe malul lacului au văzut instalate linii electrice noi, mai puternice, deși nicio energie nu ajungea la casele lor. În schimb, li s-a cerut, unul câte unul, să se îndepărteze și li s-au dat fie bani să plece, fie li s-au oferit case noi gata construite mai în interior. Noii lor vecini puternici au construit cabane impunătoare în stil finlandez pe suprafețe vaste de pământ. Au format un grup care a devenit cunoscut sub numele de cooperativa dacha Ozero și au preluat malul lacului, de care foștii lor vecini au fost tăiați de un gard nou înalt. Când nou-veniții făceau petreceri, vechii locuitori nu puteau să privească decât de departe festivitățile și artificiile. Ei știau să nu obiecteze. „Mama mi-a spus un lucru simplu: nu te lupta cu cei puternici și nu dai în judecată pe cei bogați", a spus unul dintre ei. [107] Singurul locuitor care a încercat să lupte a pierdut fiecare etapă a procesului ei.

Bărbații care s-au mutat pe lacul Komsomolskoye cu Putin erau sângele albastru al cunoscuților săi din KGB. În cea mai mare parte acționari ai Băncii Rossiya, aceștia au inclus Yakunin, Fursenko și Kovalchuk. Toți erau legați de Putin încă dinainte de zilele Sankt Petersburgului. „Aceștia au fost oameni care au fost apropiați de Putin de înainte", a spus un fost asociat lui Putin. [108] „Nu ajunseseră acolo din cauza muncii lor sau a cunoștințelor lor – ci doar pentru că erau prieteni vechi".

Acesta a fost un principiu care a fost extins ulterior în întreaga țară. După ce Putin a devenit președinte, el și aliații săi din grupul Ozero dacha au început să captureze sectoare strategice ale economiei, creând o rețea strânsă de locotenenți loiali – custozi de încredere – care au preluat controlul asupra celor mai mari fluxuri de numerar ale țării și i-au exclus pe

toți ceilalți. Bank Rossiya urma să formeze nucleul imperiului financiar din spatele acestui grup și urma să-și răspândească tentaculele în toată Rusia și în adâncul Occidentului.

Cei care lucraseră cu Putin la portul maritim și la terminalul petrolier l-au urmat și ei când a urcat la putere. Timchenko a fost primul dintre ei, mai întâi în umbră, lucrând, potrivit a doi foști asociați, ca consilier neoficial, și apoi devenind cel mai mare comerciant de petrol al națiunii. Oamenii care conduceau portul maritim din Sankt Petersburg sub supravegherea lui Traber urmau să ocupe primele funcții de conducere în Gazprom, gigantul gazier de stat, pe măsură ce Putin începea să preia cele mai mari și mai strategice active ale țării. Apoi, când Putin a făcut primele sale mișcări pentru a prelua industria petrolieră a națiunii de la oligarhii de orientare occidentală precum Mihail Hodorkovski, Timchenko și Akimov au făcut parte din grupul de bază care a beneficiat.

Dar în acele vremuri din anii nouăzeci, când erau abia la început, era greu de imaginat că vor ajunge vreodată atât de departe. Membrii cooperativei dacha Ozero s-au ținut singuri, vorbind rar cu foștii vecini pe care i-au mutat de pe malul lacului. Dar după ce Putin s-a mutat la Moscova, vizitele de weekend au devenit rare. Casele pe care le construiseră au rămas goale, ca niște fantome pe marginea lacului. — A devenit prea mic pentru ei aici. Au avut oportunități absolut diferite la Moscova', a spus unul dintre vecini. [109]

*

Când Putin a fost numit brusc într-o funcție superioară la Kremlinul de la Moscova, în vara lui 1996, unul dintre generalii de rang înalt KGB, care îi supraveghease îndeaproape cariera la Sankt Petersburg, s-a declarat mulțumit de el. „Și și-a început cariera ca oficial de la zero", a declarat mai târziu generalul, Gennady Belik, unui reporter. — Bineînțeles că a făcut greșeli. Problemele pentru el erau absolut noi... Singurii oameni care nu greșesc sunt cei care nu fac nimic. Dar până la sfârșitul activităților sale la Sankt Petersburg, Vladimir Vladimirovici a crescut foarte mult. [110]

Belik era un veteran al serviciului de informații externe al KGB, iar la Sankt Petersburg supraveghease o rețea de firme care comercializau metale din pământuri rare. El a fost un fel de mentor pentru Putin în timp ce gestiona economia orașului, în timp ce, potrivit unui apropiat, Putin a păstrat legătura și cu fostul președinte al KGB Vladimir Kryuchkov. [111] Dar, deși oamenii lui Putin dominaseră o mare parte din economia orașului, sumele de numerar cu care aveau de-a face la Sankt Petersburg erau minuscule în comparație cu ceea ce tinerii magnați de orientare occidentală, precum Hodorkovski, preluau la Moscova. Au fost departe de acțiune, pe măsură ce noii oligarhi ai epocii Elțin au început să-și dezvolte bogăția industrială a țării. Pentru mulți dintre oamenii KGB din Sankt Petersburg, ceea ce se întâmpla la Moscova a reprezentat prăbușirea statului rus. Vladimir Yakunin, unul, a văzut țara ca fiind capturată de o cabală de membri corupți ai elitei Partidului și de oameni precum Hodorkovski pe care i-a numit „criminali". [112] Oamenii KGB îl vedeau pe Elțin ca pe un bufon bețiv, un oficial de rang mediu al Partidului Comunist care dansa pe tonul Occidentului și care preda acum întreprinderile strategice ale țării pentru un cântec unei bande corupte de oameni de afaceri rapizi. „Oamenii și-au dat viața. Au servit cinstit și și-au pus viața în pericol. Dar tot ce au primit a fost un deget în fund de la un nenorocit bețiv care, apropo, nu era mai bun decât un lider local al Partidului Comunist", a spus un fost ofițer KGB care a lucrat cu Putin la Sankt Petersburg. [113]

Deși atunci părea departe de a fi probabil, mutarea lui Putin la Moscova a fost primul pas către schimbarea acestei ecuații. Promovarea lui avusese loc într-un moment în care ar fi trebuit, de fapt, să fie în jos. În vara lui 1996, Anatoly Sobchak tocmai își pierduse campania pentru realege în funcția de primar al Sankt Petersburgului. Putin, în calitate de director de campanie, fusese parțial responsabil. Sobchak a pierdut cu o mustață: cu 1,2 la sută – echivalentul, a spus mai târziu văduva sa Lyudmilla Narusova, al ocupanților unui bloc mare de apartamente. Au circulat în șoaptă că înfrângerea lui Sobchak a fost organizată de Elțîn, care l-a vrut să iasă, deoarece flamboiantul și carismaticul Sobchak ar fi putut reprezenta o provocare pentru propria bătălie a lui Elțîn pentru realegerea ca președinte câteva luni mai târziu. Narusova era convinsă de asta: „Devenise prea independent. Elțîn l-a văzut drept concurentul său și, prin urmare, s-a dat ordin ca alegerile să fie o farsă. [114] Înainte chiar să înceapă campania, Sobchak a fost vizat de o anchetă penală pentru acuzații de luare de mită. Mulți credeau că face parte dintr-o campanie de trucuri murdare a oamenilor de securitate din jurul lui Elțin. [115]

Acuzațiile au influențat fără îndoială rezultatul alegerilor, iar Putin a demisionat din administrația de la Sankt Petersburg imediat după pierdere. Medicii de spin de la Kremlin care spun povestea oficială a carierei lui Putin au subliniat întotdeauna loialitatea lui față de Sobchak atunci când demisionează și riscul pe care și l-a asumat pentru a se confrunta cu șomaj din cauza principiilor sale. Dar, de fapt, el a rămas fără muncă pentru mai puțin de o lună înainte de a fi invitat la Moscova, inițial pentru a ocupa o funcție de prestigiu ca șef adjunct al administrației Kremlinului. Pe parcurs fusese ajutat de Alexei Bolshakov, un dinozaur din apărarea de la Leningrad și cel mai probabil din KGB, care devenise cumva viceprim-ministrul lui Elțin.

Deși numirea lui Putin a fost blocată în mod neașteptat de Anatoli Chubais, țarul privatizării cu tendințe occidentale, care devenise noul șef de cabinet al lui Elțin, el nu a fost abandonat. În schimb, i s-a cerut să conducă legendarul departament de proprietăți străine al Kremlinului, care moștenise după prăbușire toate vastele proprietăți de peste mări ale Uniunii Sovietice – misiunile comerciale și diplomatice impunătoare, rețeaua de baze de armament și alte instalații militare, clandestine sau de altă natură. Deși era un imperiu în care multe au rămas deja nesocotite, el reprezenta un nucleu strategic al bogăției imperiale a națiunii, iar pentru Putin aceasta a fost într-adevăr o promovare prestigioasă.

A fost începutul unei ascensiuni amețitoare. În termen de șapte luni de la mutarea sa la Moscova, Putin a fost promovat în continuare. În primul rând, a fost numit șef al Departamentului de Control, un institut central al puterii de la Kremlin, unde a fost însărcinat să se asigure că ordinele președintelui sunt îndeplinite în regiunile rebele ale națiunii. „Nu l-au luat doar pe Putin din stradă", a spus un apropiat. „Era cunoscut la Moscova ca un consilier al lui Sobchak, ca o persoană influentă la Sankt Petersburg... Cred că acest transfer era plănuit". [116] Apoi, un an mai târziu, a fost promovat pentru a deveni primul adjunct al șefului de stat major al Kremlinului, responsabil de regiuni, al treilea cel mai puternic rol din Kremlin după președinte. După doar trei luni în acest rol, a fost numit în fruntea FSB, agenția succesoare a KGB, pentru întreaga Rusie. Pe atunci era doar locotenent-colonel și nu se mai auzea ca nimeni altul decât un general să conducă FSB. S-a spus că generalii FSB sunt îngroziți, dar aliații lui Putin au insistat că statutul său de prim-adjunct al șefului de stat major îi conferă un grad echivalent cu un general. Doar că a fost în termeni civili, au spus ei. [117]

Ginerele lui Elțîn, Valentin Yumashev, un fost jurnalist bun, care ajunsese să devină șeful de cabinet al lui Elțîn, a insistat că ascensiunea miraculoasă a lui Putin se datorează calităților sale remarcabile. „Între adjuncții mei, a fost unul dintre cei mai puternici", mi-a spus el. „Întotdeauna a lucrat genial. Și-a formulat exact părerile. Ar analiza exact situația. Am fost întotdeauna fericit că am un astfel de deputat. [118] Dar pentru alții care l-au cunoscut la Sankt Petersburg, înălțarea lui Putin căpăta o calitate suprarealistă. Unii dintre foștii săi asociați s-au întrebat dacă a fost propulsat de generalii KGB care i-au îndrumat cariera încă de la început. „Ați putea să argumentați că i s-a dat mai întâi sarcina de a se infiltre în comunitatea democratică prin munca sa cu Sobchak", a spus unul. Când Sobchak devenise excedentar față de cerințe, a jucat Putin un rol în a se asigura că pierde? „Este cu totul posibil ca Putin să urmeze ordinele Kremlinului și ca atunci când a finalizat această sarcină să fi intrat în Kremlin și să devină atât de important", a spus fostul asociat. — Dacă presupuneți că aceasta a fost o operațiune specială de lichidare a lui Sobchak ca candidat, atunci totul devine clar. [119] Dar alții au susținut că Sobchak a devenit din ce în ce mai controversat la Sankt Petersburg, în orice caz, în principal din cauza a ceea ce mulți au văzut ca fiind aroganța sa. Nu a fost nevoie de mult pentru a-și face oferta pentru realegere să se atingă și să plece.

Oricum a ajuns acolo, odată ce Putin și-a asumat rolul de director al FSB, a început curând să curețe petele din trecutul său din Sankt Petersburg. Unul dintre cei mai mari dușmani ai săi din acele vremuri a fost Iuri Shutov, un fost deputat Sobchak care se ciocnise cu Putin și strânsese materiale compromițătoare despre el – despre tranzacțiile petrol contra hrană, despre privatizările activelor orașului și asupra lui. legături cu grupul Tambov. La scurt timp după numirea lui Putin, Shutov a fost arestat sub amenințarea armei. El a fost multă vreme o figură profund controversată și zvonurile despre legăturile sale cu lumea interlopă din Sankt Petersburg erau profunde. Dar odată ce Putin a devenit șef al FSB, suspiciunile s-au transformat în acuzații legale. El a fost acuzat că a ordonat patru crime prin contract și că a încercat alte două. Deși a fost eliberat pentru scurt timp de o instanță locală care a decis că nu există nicio bază legală pentru un caz penal, Shutov a fost arestat din nou rapid și trimis în cea mai dură colonie penală a Rusiei, cunoscută sub numele de Beliy Lebed sau White Swan, din Perm, în adâncurile Siberiei. Nu a ieșit niciodată din ea. Materialul pe care el adunase despre legăturile lui Putin cu Tambov a dispărut pur și simplu, a spus Andrei Korchagin, un fost oficial al orașului care îl cunoștea bine pe Shutov: „A fost primul și singurul prizonier politic real al Rusiei". [120]

Un semn și mai tulburător a venit la doar patru luni după numirea lui Putin în funcția de șef al FSB. Galina Starovoitova, aceeași activistă pentru drepturile omului, cu părul moale și șaten, pe care Putin o abordase după întoarcerea sa de la Dresda la Leningrad, a fost împușcată la intrarea în blocul ei într-o seară târziu, în noiembrie 1998. Ea era până atunci. Principalul democrat din Sankt Petersburg, cel mai vocal cruciat împotriva corupției. Întregul oraș era în doliu după moartea ei, națiunea în stare de șoc. Mulți comentatori au legat uciderea ei de tensiunea din jurul alegerilor pentru parlamentul local care urmau să aibă loc luna următoare. Însă unul dintre foștii consilieri ai Starovoitovei, Ruslan Linkov, care era alături de ea în momentul împușcăturii, dar a scăpat cumva cu viața lui, a crezut că a fost ucisă din cauza anchetelor sale de corupție. [121] Una dintre cele mai apropiate prietene ale ei, Valeria Novodvorskaya, un alt lider democrat, era convinsă că oamenii de securitate din Sankt Petersburg au ordonat uciderea ei: „Erau în mod clar în culise. Au ținut

mâna ucigașilor. [122] Un fost partener al lui Ilya Traber a spus că cea mai mare amenințare pentru Starovoitova ar fi putut veni de la *siloviki din Sankt Petersburg* , care controlau portul maritim, flota și terminalul petrolier: „Avea un dosar despre grupul de oameni care controlau petrolul. afaceri în Sankt Petersburg. Traber mi-a spus despre asta. El a spus: „De ce naiba a început să se uite în afacerea cu petrol?" Acesta este motivul pentru care a fost ucisă. [123] Mai târziu, un fost ofițer FSB care a investigat moartea ei mi-a spus că bănuia că într-adevăr Tambov a organizat-o: „Am înțeles că nu vom putea ajunge nicăieri cu cazul". [124]

Evenimentele care au însoțit ascensiunea lui Putin au fost de rău augur. Dar țara se îndrepta spre o altă criză financiară, iar semnele de avertizare, se pare, nu au fost observate de nimeni. Starea de sănătate a lui Elțin era greșită și, dacă măcar o relatare este de crezut, generalii KGB se pregăteau să se întoarcă. Într-o seară la Moscova, la scurt timp după un accident financiar care a distrus economia rusă în august 1998, un grup mic de ofițeri KGB și un american s-au adunat pentru o cină privată. Printre aceștia s-au numărat și fostul șef al KGB Vladimir Kryuchkov; Robert Eringer, un fost șef al securității pentru Monaco, care a lucrat ca informator pentru FBI; și Igor Prelin, consilier al lui Kriuchkov și unul dintre lectorii superiori ai lui Putin la institutul de spionaj Banner Roșu. Potrivit lui Eringer, Prelin le-a spus celorlalți oaspeți că în curând KGB-ul va reveni la putere: „El a spus: „Știm pe cineva. Nu ai auzit niciodată de el. Nu vă vom spune cine este, dar el este unul dintre noi, iar când va fi președinte ne întoarcem." [125]

4

Succesorul operațiunii: „Era deja după miezul nopții"

*

— Toată lumea a uitat. Toată lumea credea că democrația va fi doar acolo. Toată lumea se gândea doar la propriile interese personale.

Andrei Vavilov, fost prim-adjunct al ministrului de finanțe în guvernul Elțin [1]

*

Planul A

MOSCOVA – Era vara anului 1999 și o liniște de moarte se abătuse asupra Kremlinului. Pe coridoarele asemănătoare clădirii principale ale administrației, singurul sunet era zgomotul constant al motoarelor electrice în timp ce curățenii lustruiau parchetul. În depărtare, călcâiele călcâiate ale unui singur gardian prezidențial, aflat în patrulare, răsunau pe holuri. Birourile odată pline de petiționari care făceau la coadă pentru favoruri erau acum în mare parte goale, foștii lor ocupanți înghesuiți departe de Moscova în casele lor, bând nervoși ceai. „A fost ca și cum ai fi într-un cimitir", a spus Serghei Pugaciov, bancherul de la Kremlin, care se întâmplase să servească și ca consilier la o succesiune de șefi de personal al Kremlinului. „A fost ca o companie care a dat faliment. Dintr-o dată nu era nimic acolo. [2]

Pentru Pugaciov și ceilalți membri ai cercului interior al lui Elțin, cunoscut sub numele de „Familia", care erau puținii ocupanți rămași ai Kremlinului, începuse o nouă realitate tensionată. Elțîn intrase și ieșise din spital încă din octombrie, iar în afara zidurilor Kremlinului, se părea, se pregătea o lovitură de stat. Piesă cu bucată, bazele domniei lui Elțin erau demontate, o consecință a devalorizării dezastruoase a rublei din vara trecută și a neîndeplinirii obligațiilor de la 40 de miliarde de dolari din datoria guvernamentală. Banii simpli, cei liberi pentru toți cei puțini bine conectați, care definiseră anii de boom ai transformării pieței, se terminaseră într-o criză spectaculoasă. Guvernul a petrecut patru ani finanțând bugetul țării prin emiterea de datorii pe termen scurt, creând o schemă piramidală în care singurii câștigători fuseseră o mână de oligarhi, tinerii lupi ai erei Elțin. Pentru o vreme, magnații au folosit ratele în creștere ale dobânzilor la obligațiunile guvernamentale și un curs de schimb fix pentru a pune în buzunar veniturile unui pariu sigur, în timp ce banca centrală și-a consumat rezervele valutare, menținând rubla stabilă. Totul se prăbușise în august 1998 și din nou populația rusă a suportat greul loviturii. Multe dintre băncile oligarhilor se prăbușiseră în timpul crizei, dar în timp ce ei înșiși reușiseră să-și canalizeze majoritatea averilor în larg, economiile populației generale au fost distruse. Parlamentul, pe atunci încă dominat de comuniști, era în tumult. Forțat să treacă în defensivă, Elțin fusese susținut să numească un prim-ministru din eșaloanele superioare ale KGB-ului, Evgheni Primakov, fostul maestru de spionaj care conducea serviciul de informații străine și fusese de multă santinelă a rețelelor KGB. Stăpânit de sănătatea proastă, cu regimul în zdrențuri, Elțin se retrăsese în stațiunea Soci de la Marea Neagră, în timp ce Primakov aducea în guvernul său un șir de deputați comuniști, conduși de fostul șef al agenției sovietice de planificare economică Gosplan. Elțin a fost internat în repetate rânduri, iar un consilier de la Kremlin a sugerat cu blândețe că de atunci încolo urmează să ocupe locul din spate. [3]

Rând pe rând, membrii vechei gărzi comuniste se așezaseră pe bibani în fruntea guvernului, iar acum, când preiau controlul asupra cabinetului, scandal financiar după scandal financiar care vizează excesele oponenților lor din elita conducătoare Elțîn începând să apară. În fruntea acuzațiilor de corupție a fost Yury Skuratov, procurorul general rotund și aparent blând al Rusiei. Până la începutul acelui an, el a atras mai multă atenție pentru capacitatea sa de a închide în liniște dosare penale decât pentru deschiderea lor. Acum, însă, pe fondul indignării larg răspândite care a însoțit prăbușirea financiară a țării, el a început să vizeze corupția la nivel înalt. În primul rând, el a lansat o baracă împotriva băncii centrale. Într-o scrisoare adresată președintelui comunist al Dumei de Stat, el sa concentrat asupra modului în care banca a canalizat în secret 50 de miliarde de dolari din rezervele valutare ale țării prin Fimaco, obscura companie offshore înregistrată în Jersey [4] – o revelație care a deschis un Cutia Pandorei de tranzacții privilegiate și fonduri sifonate prin piața datoriilor guvernamentale.

În culise, mai multe anchete amenințătoare erau în desfășurare. Unul a fost un caz care ar putea duce direct la conturile financiare ale familiei Elțin. S-a concentrat pe Mabetex, o companie puțin cunoscută cu sediul în orașul alpin elvețian Lugano, lângă granița cu Italia, care de-a lungul anilor 90 câștigase miliarde de dolari în contracte pentru renovarea Kremlinului, a Casei Albe a Rusiei și a altor proiecte prestigioase. Inițial, ancheta, lansată de Skuratov în tandem cu procurorii elvețieni, părea să se concentreze pe kickback-uri plătite aparent intermediarilor apropiați de Pavel Borodin, șeful partidului siberian jovial și

pământesc care conducea vastul departament de proprietate al Kremlinului din 1993. Dar în spatele acestui lucru pune o afacere potențial mai mare. Iar cei din Kremlin care conduceau în locul lui Elțin știau asta prea bine. „Toată lumea era speriată de ceea ce urma să se întâmple", a spus Pugaciov. „Nimeni nu a îndrăznit să vină la muncă. Toată lumea tremura ca iepurii. [5]

Bazele cazului fuseseră puse în liniște. O parte din vechea gardă, în special cei care așteptau în umbră în serviciile de securitate, căutaseră modalități de a-l înlătura pe Elțin încă de la începutul domniei sale. Ei au privit de multă vreme propunerile sale către democrație cu dezgust și, când a făcut apel la regiunile Rusiei să-și ia cât mai multă libertate, au văzut-o ca parte a unui complot occidental de a slăbi și, în cele din urmă, a distruge Federația Rusă. Încă încadrați în gândirea cu sumă zero a Războiului Rece, ei îl considerau pe Elțin ca fiind în robia guvernului SUA, despre care le plăcea să creadă că a ajutat la instalarea lui și la distrugerea Uniunii Sovietice în primul rând. Ei au disprețuit aparenta lui prietenie cu președintele american Bill Clinton și au crezut că reformele de piață dezvoltate de ei înșiși și care au contribuit la aducerea lui Elțin la putere au fost pervertite pentru a crea conducerea oligarhică a *semi-bankirschina* - cei șapte bancheri care au depășit-o. foștii lor stăpâni KGB pentru a prelua o mare parte din economie. Nu le-a păsat nimic de realizările democratice ale lui Elțîn: în opinia lor, el era un alcoolic neîntrerupt, incapabil să conducă țara, în timp ce Familia Elțîn, care includea fiica sa Tatyana, șeful său de cabinet (și viitorul ginere) Valentin Yumashev și diverși acoliții oligarhului Boris Berezovski, a fost o alianță nesfântă care a preluat ilegal puterea în culise și a condus țara către un colaps sigur.

„Un anume grup de oameni au înțeles că lucrurile nu pot continua în acest fel", a spus unul dintre participanții la acest complot, Felipe Turover, fostul agent KGB care a lucrat cu Putin la schema de petrol pentru alimente din Sankt Petersburg. „Toată operațiunea a fost începută din necesitate. Nu era altă alegere. Trebuia făcut. Elțin era un bețiv și un puternic dependent de droguri. De fapt, țara era condusă de fiica lui, de o grămadă de idioți care nu se îngrijeau decât de propriile interese... Guvernatorii nu ascultau de Kremlin. Regiunile începeau să devină aproape independente. Trebuia să scăpăm de acea mizerie.

Turover a refuzat să dezvăluie numele oficialilor de securitate din grupul care complotează pentru înlăturarea lui Elțin de la putere. Dar era clar că ei încercau să-l înlocuiască cu Primakov, care în calitate de fost maestru de spionaj era unul dintre ei. Încă de la început, grupul a căutat dovezi care legau direct Elțîn de corupția financiară; pentru ceva ce l-ar păta pe președinte în mod iremediabil, depășind concepția larg răspândită și veche a Rusiei, potrivit căreia problemele țării se datorau deciziilor proaste și corupției curtezanilor, boierilor din jurul țarului și nu președintelui însuși. „Pentru că fusese lăudat ca marele democrat, nimeni nu știa cum să scape de el", a spus Turover. „Singura cale clară a fost o cale legală. Trebuia să fie clar pentru oameni că nu era cazul că țarul era bun și fără vină, în timp ce boierii erau băieții răi. Când președintele este însuși un hoț, atunci totul este clar. Trebuia să avem ceva concret. [6]

Turover a fost informatorul care a găsit și apoi a dezvăluit materialul care a stat la baza cazului. De ani de zile, din coloana lui care supraveghea plățile clandestine ale datoriilor strategice din epoca sovietică, a adunat și cernut *kompromat* – material compromițător – cu privire la finanțarea interioară a regimului Elțin, în speranța că va veni momentul potrivit. În calitate de prieten apropiat al fostului șef al departamentului de operațiuni negre al KGB

pentru finanțarea operațiunilor ilicite în străinătate, el a fost membru al instituției de securitate KGB încă din anii optzeci. Turover era același ofițer de informații străine înțelept și cu vorbă dură care l-a ajutat pe Vladimir Putin să înființeze schema petrol-pentru hrană la Sankt Petersburg la începutul anilor 90 – schema care a creat un fond strategic de nămol pentru Putin și aliații săi din KGB. A ajutat la înființarea altor scheme clandestine despre care spunea că aveau să asigure plata datoriilor strategice ale Uniunii Sovietice către așa-zisele „firme prietenoase", dar care aproape sigur erau și fonduri de slush pentru KGB.

Documentele arată că multe dintre aceste scheme au avut loc prin Banco del Gottardo, o mică bancă ascunsă la periferia orașului Lugano, la care Turover a fost numit consilier. [7] Banco del Gottardo a fost ales, a spus Turover, pentru că „aveam nevoie de o bancă foarte mică, cu o reputație foarte murdară". [8] A fost filiala de peste mări a Banco Ambrosiano, banca legată de Vatican, care se prăbușise în scandal în anii optzeci, cu președintele său Roberto Calvi găsit mort, spânzurat de Podul Blackfriars din Londra. Acum, prin conturile sale erau gestionate numeroase scheme de finanțare rusești cu numerar negru, inclusiv o rețea de scheme de troc și de export de mărfuri prin care au fost sifonate miliarde de dolari.

Era un alt semn că, în ciuda tuturor încercărilor lui Elțîn de a reforma piața, pentru toate eforturile sale de a construi o nouă Rusie din dărâmăturile prăbușirii sovietice, vechile modalități ale *komitetchiki* , oamenii KGB, încă predominau în culise. Deși Elțin încercase să-și îmbunătățească rândurile guvernului său cu așa-zișii „tineri reformatori" care au căutat să liberalizeze economia rusă de sub controlul statului și să conducă țara pe liniile transparente dictate de instituțiile din Occident, regulile afacerilor erau încă denaturate în favoarea persoanelor din interior apropiate statului și a comunității de informații externe. Prin aceste scheme, Familia Elțîn a fost compromisă și era cu atât mai grăitor că lovitura adusă libertăților pe care Elțîn a încercat să le aducă Rusiei a venit de la un membru al instituției de informații externe KGB. Elțin nu reușise să-și scoată nici țara, nici propria familie din practicile trecutului.

Banco del Gottardo a găzduit conturile Mabetex, obscura companie elvețiană care se ocupa de contractele de renovare a Kremlinului, și aici au apărut legăturile cu Elțin și familia sa. Când a descoperit pentru prima dată aceste legături, Turover a spus că inițial s-a opus gestionării oricărui flux de numerar legat de Elțin sau familia lui. „Dar apoi m-am oprit, pentru că am decis că toate acestea ar putea fi utile pentru viitor". [9]

Printre conturile de la Banco del Gottardo pe care le supraveghea, Turover descoperise cărți de credit pentru Elțin și familia sa. Ele fuseseră eliberate de fondatorul Mabetex, un albanez kosovar luptător pe nume Behdjet Pacolli, care lucrase în lumea de jos a finanțării și construcțiilor pentru regimul sovietic încă din anii șaptezeci. [10] Pacolli, odată consilier al șefului Partidului Comunist Iugoslav, a fost de mult implicat în scheme de finanțare în numerar prin vânzarea către regimul sovietic de bunuri militare cu dublă utilizare, sub embargo, a spus Turover. [11] În realitate, cardurile de credit păreau o mită din partea lui Pacolli, plătită direct în buzunarele lui Elțin și a familiei sale, în timp ce faptul că erau plătite dintr-un cont bancar străin a fost o încălcare directă. a unei legi care interzice oficialilor ruși să dețină astfel de conturi. Fiica lui Elțîn, Tatyana, cheltuise cel mai mult, ridicând facturi în valoare de 200.000 până la 300.000 de dolari în fiecare an. [12] Se pare că Elțîn a cheltuit încă un milion de dolari în timpul unei vizite oficiale la Budapesta. [13]

După standardele scandalurilor de corupție de astăzi de mai multe miliarde de dolari, sumele sunt aproape de râs. Dar în acele zile ecuația era absolut diferită. Echilibrul de putere se mutase deja rapid de la Kremlin la Casa Albă a lui Primakov. Vechea gardă și comuniștii erau în creștere. În urma prăbușirii financiare, cotele de popularitate ale lui Elțin au fost la cel mai scăzut nivel istoric de 4%. Partidul Comunist, care încă domina Duma, a programat audieri de demitere pentru a-l judeca pe Elțin pentru tot ceea ce ei considerau drept păcate ale guvernării lui rollercoaster: războiul dezastruos din Cecenia, care a luat viața atâtor soldați ruși, dizolvarea Sovietului. Uniunea, și ceea ce au susținut a fost „genocidul" populației ruse – reformele pieței care au dus la scăderea nivelului de trai și, credeau ei, la moartea timpurie a milioane de ruși. Dezvăluirile despre cardurile de credit au fost destinate să fie ultima picătură. „Primakov trebuia să se ridice în Consiliul Federației și să le spună senatorilor că președintele este un hoț", a spus Turover. [14]

Ancheta amenința, de asemenea, să se apropie inconfortabil de sumele mult mai mari care trecuseră printr-un exportator de petrol numit Cooperare Economică Internațională sau MES, care deținea conturi la Banco del Gottardo și era indisolubil legat de contractul de reconstrucție a Kremlinului. MES primise contracte de la guvernul rus pentru a vinde mai mult de 8% din totalul exporturilor de petrol și produse petroliere ale țării, cifra de afaceri anuală apropiindu-se de 2 miliarde de dolari în 1995. [15] A fost activă din 1993, când vechea gardă. membrii guvernului Elțin au căutat să preia controlul asupra comerțului cu petrol, reinstaurând un sistem de exportatori speciali, cunoscut sub numele de *spetsexportery* , prin care toate companiile petroliere trebuiau să-și vândă petrolul. [16] A fost un joc din interior care a umplut buzunarele unui grup mic și tulbure de comercianți aproape de serviciile de securitate din administrația Elțin. MES fusese inițial creat ca un mijloc de finanțare a restaurării Bisericii Ortodoxe Ruse după decenii de distrugere și oprimare sub dominația sovietică. Dar miliardele de dolari în țiței pe care le-a fost acordate de guvernul rus, fără tarife de export, au depășit cu mult orice sumă cheltuită vreodată pentru restaurarea Bisericii.

MES a fost ca o versiune completată a fondurilor slush create prin schema petrol-pentru hrană a lui Putin. Niciuna dintre operațiunile sale nu era transparentă, iar liniile dintre ceea ce era strategic și ceea ce putea fi cheltuit pentru nevoi personale și mită deveniseră în mod convenabil neclare. În cea mai mare parte, a generat bani negri folosiți pentru a se asigura că politica merge pe calea unei facțiuni de oameni de securitate din Kremlin care sprijină Elțin. „Autoritățile au avut întotdeauna nevoie de bani. Se pare că există bugetul de stat. Dar dacă aveți nevoie de finanțe pentru a vă asigura că votul în parlament merge într-un anumit sens, nu veți primi banii de la bugetul de stat", mi-a spus Skuratov mai târziu. [17] Activitățile MES au fost strâns legate de Mabetex și proiectul de reconstrucție a Kremlinului. Când Pavel Borodin, șeful departamentului de proprietate al Kremlinului, a cerut inițial guvernului finanțare pentru proiectul de reconstrucție a Kremlinului, i s-a spus că bugetul nu are numerar. [18] Așa că a cerut ca contracte petroliere să fie vândute prin MES pentru a o finanța în schimb. Dar decretele de emitere a cotelor de petrol pentru MES – mai întâi pentru două milioane de tone, apoi pentru alte 4,5 milioane de tone – au fost toate clasificate. [19] Nicio contabilitate a modului în care au fost cheltuite încasările nu a fost niciodată publicată. Și apoi, de parcă vânzările de petrol prin MES nu ar fi fost niciodată acordate, guvernul a făcut un anunț oficial că va finanța reconstrucția Kremlinului prin strângerea de 312 milioane de dolari în împrumuturi internaționale. [20] MES părea să fi

scăpat cu încasări de până la 1,3 miliarde de dolari din vânzările de petrol și nimeni nu putea explica unde s-au dus banii. [21]

În mijlocul tuturor se afla Serghei Pugaciov, bancherul de la Kremlin care mai târziu avea să fugă la Londra și apoi la Paris. Un expert înalt și gregar în arta tranzacțiilor din spate, făcuse echipă cu Borodin, în timp ce banca pe care o fondase, Mezhprombank, era principalul creditor al departamentului imobiliar al Kremlinului. [22] În acele zile, departamentul de proprietate era un feud întins, controlând proprietățile în valoare de miliarde de dolari reținute de stat în urma prăbușirii sovietice. [23] Cu ajutorul lui Pugaciov, a împărțit apartamente și case, servicii medicale și chiar vacanțe membrilor guvernului Elțin. Era o rețea de patronaj în stil sovietic care, după toate aparențele, s-a extins și asupra familiei Elțîn: Pugaciov a spus că a cumpărat un apartament prin Mezhprombank pentru fiica lui Elțîn, Tatiana. [24]

Salariile funcționarilor erau încă slabe în comparație cu ceea ce se putea câștiga în afaceri în boom-ul tranziției pieței din Rusia, iar Pugaciov a insistat că ceea ce a făcut departamentul de proprietate a fost singura modalitate de a-i menține pe oficialii de stat onești și de a-i împiedica să ia mită. Dar, în esență, departamentul a fost cel mai bun fond de nămol de la Kremlin și ia oferit lui Borodin o poziție de mare putere, inclusiv capacitatea de a face sau de a rupe cariere. „Oamenii stăteau la coadă să-l vadă", a spus Pugaciov. — Dacă erai ministru, nu primeai nimic dacă nu ți-a dat Borodin. Dacă aveai nevoie de un apartament, de o mașină, de orice resurse, trebuia să mergi la Borodin pentru a obține totul. A fost o poziție foarte influentă. [25]

Pugaciov nu a explicat amploarea implicării sale în MES. Dar Mezhprombank a ajutat la finanțarea operațiunii [26] și a dezvoltat o prietenie profundă cu șeful Bisericii Ortodoxe Ruse, Patriarhul Alexei al II-lea, lucrând îndeaproape cu el încă de la numire. [27] Pugaciov a îngrijit proiectul de reconstrucție a Kremlinului și a ghidat fiecare pas al acestuia. El a fost un adept al schemelor de finanțare bizantine ale Kremlinului lui Elțin și a cules o avere pe parcurs. El reușise cumva să înființeze o ramură financiară a Mezhprombank în San Francisco la începutul anilor nouăzeci [28] și a petrecut o mare parte a anului în Statele Unite. Accesul său direct la sistemul financiar occidental l-a încurajat și mai mult cu înalți oficiali ai guvernului lui Elțin. „Le-aș putea explica cum a funcționat sistemul financiar occidental", a spus el. A închiriat cea mai scumpă casă din San Francisco, iar mai târziu și-a cumpărat o vilă acoperită cu fresce în sudul Franței, sus, pe dealurile cu vedere la Golful Nisei. Devenise apropiat de Familia Elțîn, în special de fiica lui Elțîn, Tatyana, când lucrase ca parte a unei echipe care ajutase la realegerea lui Elțîn în 1996, aducând o echipă de doctori americani care conduceau o echipă din SUA. campanie de stil care a contribuit la creșterea cotelor slabe ale lui Elțin și s-a concentrat pe amenințarea unei reveniri comuniste. [29]

În tot acest timp, Pugachev a lucrat îndeaproape cu Behdjet Pacolli, proprietarul Mabetex. El a supravegheat personal întregul proiect de reconstrucție a Kremlinului, de la semnarea contractului până la renovările în sine, a spus el. De la început, a fost o operațiune fastuoasă. Deși a insistat că a încercat să se asigure că Kremlinul a primit cel mai bun preț posibil, se pare că nu a fost scutită nicio cheltuială. Lemnul din douăzeci și trei de tipuri diferite de copaci a fost folosit pentru a recrea modelele ornamentate ale podelei Palatului Kremlinului. Peste cincizeci de kilograme de aur pur au fost achiziționate pentru a decora

sălile și 662 de metri pătrați din cea mai fină mătase pentru a acoperi pereții. [30] Kremlinul urma să fie transformat în gloria sa din epoca țaristă după decenii de stăpânire comunistă în care toate comorile din vremurile pre-revoluționare – podelele din mozaic, ornamentele prețioase, oglinzile și candelabrele de aur – fuseseră smulse și înlocuit cu cele mai simple decorațiuni. Două mii cinci sute de muncitori s-au chinuit zi și noapte pentru a crea un palat potrivit pentru noul țar al Rusiei. [31] Până la urmă trebuia să treacă sub privirea lui Pugaciov. Când Elțîn a întrebat de ce a fost plasată o urna în afara biroului său, spunând „Noi nu fumăm aici", Pugaciov a scos-o rapid. Și când Elțîn a întrebat de ce noile etaje scârțâiau și scârțâiau, el a explicat cu blândețe că acum existau caverne de cabluri sub ele pentru a transporta comunicațiile ultrasecrete ale Kremlinului. [32]

Când totul a fost finalizat, liderii străini în vizită au fost uimiți de măreția pe care au văzut-o. Președintele american Bill Clinton și cancelarul german Helmut Kohl nu s-au putut abține să nu răsuflă când li s-au arătat tavanele boltite cu foițe de aur ale Sălii Ekaterinsky, picurând candelabre aurii. — Și oamenii ăștia ne cer bani? remarcă Kohl. [33]

Reconstrucția a costat aproximativ 700 de milioane de dolari, [34] într-un moment în care Rusia primea miliarde de dolari în ajutor extern, se presupune că pentru a o ajuta să supraviețuiască. Dar finanțarea care fusese plătită de stat pentru aceasta a fost de multe ori mai mare. Numai cotele de petrol pe care MES le-a primit valorau până la 1,5 miliarde de dolari, în timp ce Elțin a semnat un decret oficial pentru împrumuturi externe de 300 de milioane de dolari. Pugaciov s-a sprijinit, de asemenea, pe primul viceministru de finanțe, Andrei Vavilov, să aprobe garanții suplimentare de 492 de milioane de dolari pentru un program de bonuri de trezorerie pentru departamentul de proprietăți de la Kremlin - se pare că o altă schemă de finanțare a programului de reconstrucție. [35] Niciuna dintre acestea nu a fost contabilizată.

Pugaciov cunoștea cărțile de credit ale familiei Elțin la scurt timp după ce Pacolli le-a emis. „I-am spus: „De ce ai făcut-o?" S-a gândit că dacă le-ar da cărțile le va ține în lesă. El a înțeles că era criminal, că asta ar însemna că președintele ia în esență mită. [36] El a spus că era, de asemenea, conștient de sume mai mari care, aparent, fuseseră duse familiei Elțin. Mai târziu, s-a constatat că 2,7 milioane de dolari au fost transferați în două conturi la Bank of New York din Insulele Cayman, deținute în numele soțului de atunci al fiicei lui Elțin, Tatyana, Leonid Dyachenko. [37] Un avocat al companiei petroliere Dyachenko a spus mai târziu că fondurile erau pentru munca pe care a făcut-o.

Așa că, când, într-o dimineață rece și cenușie de la sfârșitul lui ianuarie 1999, procurorii elvețieni au trimis elicoptere și câteva zeci de dube înarmate pentru a percheziționa birourile lui Pacolli Mabetex din Lugano și au plecat cu un camion plin de documente, a fost, ca să spunem ușor, un pic cam șoc. [38] Pugaciov și Borodin au fost informați imediat de Pacolli, iar vestea a călătorit ca o săgetă otrăvită către fiica lui Elțîn, Tatyana, care în absența tatălui ei acționa ca șef neoficial al statului, și către bărbatul care mai târziu avea să devină soțul ei, Valentin Yumashev, sau „Valya", așa cum era cunoscut cu afecțiune, care până de curând fusese șeful personalului Kremlinului. [39] Pentru Pugaciov a fost o amenințare din cauza tuturor sumelor care au trecut prin MES. Pentru Tatyana și Yumashev, ar putea duce la cardurile de credit și la alte sume mai mari care păreau să fi fost transferate în conturi private offshore.

În liniște, fără ca nimeni să fie informat, procurorul general Skuratov deschisese o anchetă penală pentru posibila sifonare a fondurilor pentru reconstrucția Kremlinului prin Mabetex. [40] În ultimele luni, a lucrat în umbră cu parchetul elvețian, dar până la raid, nimeni nu știa că a demarat o anchetă. Primise primul lot de documente cu privire la caz în săptămânile imediat următoare crizei implicite din august 1998. Pentru a evita interceptarea, procurorul general elvețian Carla del Ponte i-a trimis prin pungă diplomatică la ambasada Elveției la Moscova. [41] Câteva săptămâni mai târziu, spre sfârșitul lunii septembrie, Skuratov a avut o întâlnire secretă cu del Ponte, sărind orașul dintr-o vizită oficială la Paris pentru a o întâlni la Geneva. Acolo l-a întâlnit pentru prima dată pe Felipe Turover, informatorul KGB care a început totul, care a făcut curând o vizită clandestină la Moscova pentru a depune mărturie oficială a martorilor. [42] Numai cel mai apropiat adjunct al lui Skuratov era la cunoștință. [43] De asemenea, se consultase, în liniște, cu vechiul prim-ministru KGB Evgheni Primakov. [44] Dar odată ce Skuratov a trimis ordinul pentru raidul de la Lugano în ianuarie, secretul a fost descoperit. „Toate eforturile noastre de a asigura confidențialitatea cazului s-au prăbușit", a spus el. „Conform legislației elvețiene, del Ponte trebuia să-i arate lui Pacolli ordinea internațională care a stat la baza raidului. Desigur, l-a contactat imediat pe Borodin. [45] Și Turover a fost supărat de încetarea bruscă a secretului: „Ea [del Ponte] nu avea nevoie să facă atâta gălăgie. Nu trebuia să trimită toate acele elicoptere. A fost un semnal către Moscova că au luat cărțile. [46]

Raidul a marcat momentul în care Pugaciov a început un joc tensionat de pisica și șoarecele pentru a determina înlăturarea lui Iuri Skuratov din funcția de procuror și pentru a pune capăt cazului. Tot atunci, Pugaciov – și familia Elțin – au început jocul de șah pentru propria lor supraviețuire, care l-a ajutat să-l propulseze pe Vladimir Putin la putere. A fost punctul culminant când și-au dat seama că erau total sub asediu.

„Le-a luat doar patru zile să se organizeze", a spus Skuratov. [47]

*

Când Pugaciov se uită în urmă și își amintește totul, spune el, părți din ea par o neclaritate: convorbirile telefonice constante, întâlnirile care se întind până în noapte. Unele dintre date sunt amestecate, amintite doar de perioada anului, cum era vremea în afara ferestrei. Dar întâlnirile în sine, cele importante, sunt amintite distinct, înscrise pentru totdeauna în creierul lui. Altele sunt consemnate în înregistrări din jurnal din acele vremuri. [48] Erau vremurile în care viitorul Rusiei era hotărât, când Pugaciov încerca să acționeze atât de repede, crezând că contracara amenințarea preluării prin alianța lui Primakov cu comuniștii – precum și salvarea propriei sale și a familiei Elțin. piele – că nu a observat că în cele din urmă a ajutat la inaugurarea întoarcerii KGB-ului. Povestea lui Pugaciov a fost relatarea nespusă, din interior, a modului în care Putin a ajuns la putere. A fost cel pe care familia Elțin nu și-a dorit niciodată să fie difuzat. La momentul raidului asupra Mabetexului, starul politic al lui Primakov se ridica, iar o alianță pe care o făcuse cu puternicul primar al Moscovei Iuri Lujkov și alți guvernatori regionali amenința deja că va da jos cortina regimului Elțin. Dosarul penal al lui Skuratov le-ar putea aduce o armă și mai puternică.

De ani de zile, Pugaciov își dezvoltase propria rețea în cadrul parchetului rus. Ca orice instituție puternică rusă, era o bârlog de vipere, unde deputații se zgâlțâiau pentru poziție și strângeau *kompromat* unul asupra celuilalt. Aliatul special al lui Pugaciov a fost Nazir Khapsirokov, șef viclean al departamentului de proprietate al procurorului, un fel de

versiune în miniatură a departamentului de la Kremlin, supravegheat de Borodin. Având puterea de a elibera apartamente și alte beneficii procurorilor, Khapsirokov, care era un maestru al intrigii, a avut aceeași abilitate de a ajuta la realizarea sau la întreruperea carierei în cadrul parchetului ca și Borodin și Pugaciov la Kremlin. „În esență, el a fost tipul meu de la parchet", a spus Pugaciov. „Mi-a adus toate informațiile. Mi-a spus că se organizează o revoltă împotriva lui Elțin. Apoi mi-a adus o casetă. Mi-a spus: „Skuratov se ocupă de fete." [49] Pugaciov a spus că la început nu l-a crezut pe Khapsirokov: o astfel de bandă ar fi cel mai *bun kompromat* , suficient de puternică pentru a-i costa slujba pe Skuratov și a închide Mabetex-ul. caz.

Pugaciov a dus caseta înapoi la birou, dar, neobișnuit să gestioneze tehnologia el însuși, nu a reușit să o facă să fie redată pe videorecorderul său – a bâjbâit și a bâjbâit cu setările, încercând să găsească canalul potrivit. În cele din urmă, a trebuit să ceară ajutorul secretarelor sale. De îndată ce au reușit să-l pornească, a regretat că s-au implicat. Imaginile granulare ale procurorului general rotund care zboară gol pe un pat cu ceea ce păreau a fi două prostituate făcute pentru vizionare sumbră. Pugaciov și-a dres glasul, roșcat. Dar secretarele lui au făcut totuși o copie a casetei. Pugaciov crede că a fost un moment decisiv. „Dacă nu am fi făcut o copie, atunci nimic din toate acestea nu s-ar fi întâmplat", a spus el. „Istoria ar fi fost diferită. Putin nu ar fi fost la putere.

El a spus că i-a dat caseta originală lui Valentin Iumașev, ginerele lui Elțin și fost șef de cabinet, care, în esență, încă ocupa aceeași poziție în culise. [50] Yumashev trebuia să-l ducă la Nikolai Bordyuzha, un fost general de la grănicerii ruși, care fusese numit recent șef oficial de stat major al Kremlinului în locul lui Iumașev. Bordyuzha urma să-l sune pe Skuratov și să-i spună despre casetă și că comportamentul lui nu se potrivea biroului procurorului general.

Întotdeauna predispus să-și exagereze rolul, Pugaciov a spus că nimeni altcineva nu știa cum să acționeze: „Toți încă tremurau". Bordyuzha a avut stângaci întâlnirea cu Skuratov, care a fost de acord la fața locului să demisioneze. Bordyuzha i-a întins apoi caseta, ca și cum ar fi să indice că totul ar trebui uitat între prieteni.

În loc să asigure înlăturarea lui Skuratov, acea întâlnire a Kremlinului din seara zilei de 1 februarie a dus la un conflict nesfârșit. Poziția de procuror general a fost protejată prin legi speciale care urmăreau să-i consacră independența. Pentru ca demisia lui Skuratov să intre în vigoare, aceasta a trebuit să fie acceptată de Consiliul Federației, camera superioară a parlamentului. Dar mulți dintre senatorii din Consiliu de la acea vreme se aliniau deja cu Primakov și primarul Moscovei Iuri Lujkov împotriva Kremlinului. Erau intenționați să-l protejeze pe Skuratov. În timp ce a dispărut din vedere timp de săptămâni întregi, aparent pentru a primi tratament la Spitalul Clinic Central, Consiliul a blocat să-și supună demisia la vot.

În acel moment, Familia Elțin avea de-a face cu începuturile unei potențiale lovituri de stat. La doar câteva zile după raidul din ianuarie asupra lui Mabetex, Primakov a pus mănușa cu o provocare publică a stăpânirii puterii de către Elțin. Cu sprijinul parlamentului, el a anunțat un pact politic de neagresiune, aparent pentru a pune capăt tensiunii crescânde dintre Duma rusă condusă de comuniști și Kremlin. [51] Duma trebuia să fie de acord să renunțe la audierile sale de demitere și să-și anuleze dreptul constituțional de a răsturna guvernul cu un vot de cenzură, cel puțin până la alegerile parlamentare de la sfârșitul

anului. În schimb, Elțin ar renunța la dreptul său de a demite atât Duma, cât și guvernul Primakov. Elțîn a fost scandalizat de propunerea, care fusese agreată și anunțată fără ca acesta să fie deloc informat. „Pentru că toate acestea s-au întâmplat la spatele lui, a fost absolut uluit", a spus Iumașev, care era încă cel mai de încredere trimis al lui Elțin în acele vremuri. [52] „Principalul lucru a fost că Primakov nu se ascundea deja de oamenii care lucrau cu Elțin că intenționa să fie următorul președinte". Înrăutățind lucrurile, Primakov a propus, de asemenea, ca Elțin să i se acorde imunitate de urmărire penală viitoare pentru orice fapte ilegale pe care le-ar fi comis în timpul guvernării sale de opt ani. Era ca și cum credea că Elțin fusese deja de acord să demisioneze.

Frecarea dintre Primakov și Familia Elțin a fost imediată. Primakov le-a dat fiori pe spinare când, cu câteva ore înainte ca Skuratov să fie chemat la Kremlin și să i se spună să ia în considerare demisia din cauza casetei *kompromat* , Primakov a cerut să fie eliberat spațiu în închisorile Rusiei pentru oamenii de afaceri și oficialii corupți. [53] „Am înțeles că, dacă a ajuns într-adevăr la putere, avea în cap o construcție total diferită pentru țară", a spus Yumashev. [54] Și când a doua zi, într-o ultimă demonstrație de sfidare, cu doar câteva ore înainte de a fi anunțată demisia sa, Skuratov trimisese procurorii să efectueze un raid asupra majorului petrolier Sibneft, a fost o mișcare clar îndreptată către ei. [55] Circulaseră de multă vreme suspiciunile că relațiile dintre Sibneft și Familia Elțin erau prea strânse, că compania a stat la baza proprietarului ei, Boris Berezovsky, pentru a deveni desăvârșitul oligarh din interior. Sibneft vânduse petrol prin două companii comerciale: una dintre ele, Runicom, era deținută de partenerul de afaceri al lui Berezovsky, Roman Abramovici; celălalt, o ținută mai obscure cunoscută sub numele de Belka Trading, era deținută și condusă de soțul de atunci al Tatyanei, Leonid Dyachenko. [56] „Raidul asupra Sibneft a fost periculos de moarte pentru Familia Elțin", a spus un apropiat al lui Berezovsky. [57] Încercând în mod clar să limiteze pagubele, au început să încerce să se distanțeze de Berezovsky, care devenise toxic politic pentru ei.

Yumashev a renunțat deja din postul său de șef de cabinet în decembrie. [58] El a spus că a făcut acest lucru atunci când și-a dat seama pentru prima dată că Primakov urmărea președinția, ceea ce a depășit cu mult limitele acordului lor atunci când Elțin l-a înaintat pentru prima dată ca prim-ministru. Intenționaseră ca Primakov să fie prim-ministru interimar, în timp ce Iumașev și Elțin căutau un succesor potrivit pentru a prelua președinția. „A fost responsabilitatea mea personală că Primakov a fost adus", a spus Yumashev. „Acum se comporta în încălcarea tuturor acordurilor noastre". [59] A existat, de asemenea, o sugestie că înlocuirea lui Yumashev ca șef de personal cu un om de securitate, Nikolai Bordyuzha, un ofițer de la polițiștii de frontieră, a făcut parte dintr-un efort de a elimina pata Familiei de sub conducerea lui Elțin.

Serghei Pugachev a susținut că și-a luat responsabilitatea de a încerca să ajungă la un acord în culise cu Consiliul Federației, pentru a se asigura că Skuratov a fost eliminat din vedere. [60] Dar guvernatorii regionali puternici din punct de vedere politic din Consiliu se consolidau în jurul lui Primakov și Lujkov împotriva Kremlinului. Între timp, tensiunea din ce în ce mai mare asupra anchetei lui Skuratov începea să atingă straturile superioare ale Kremlinului lui Elțin. Îngroziți de unde putea duce, au început să coboare unul câte unul. Mai întâi, Elțin a fost internat din nou în spital, pentru un ulcer sângerând. Apoi Nikolai Bordyuzha a ajuns la Spitalul Clinic Central, după ce se pare că a suferit un atac de cord în scurt timp și i s-a alăturat acolo Pavel Borodin, șeful pământesc al departamentului de

proprietate al Kremlinului și centrul sondei Mabetex. [61] Kremlinul se golea rapid și, în vidul aparent, Skuratov a alunecat înapoi la lucru. [62]

Pe 9 martie, la mai bine de o lună după ce se presupunea că Skuratov ar fi plecat, Consiliul Federației a programat în sfârșit votul privind demisia lui. [63] Totuși, eforturile lui Pugaciov de a asigura voturile guvernanților pentru înlăturarea sa au eșuat. În ziua votului, 17 martie, Skuratov a sosit pe neașteptate pentru a se adresa Consiliului și a ținut un discurs zdrobitor, susținând că este atacat de inamici puternici apropiați președintelui rus și le-a cerut senatorilor să-i respingă demisia. [64] I-au votat demisia aproape în unanimitate.

Zvonurile despre o casetă care să-l compromită pe Skuratov au circulat deja prin mass-media. Dar, înțepați de prăbușirea votului, Iumașev și încă puțin cunoscutul Vladimir Putin, care cu vara precedentă fusese numit șef al FSB, și-au luat lucrurile în propriile mâini, a susținut Pugaciov. Ei au înmânat copia casetei unui canal de televiziune federal, care a difuzat-o apoi milioanelor de telespectatori din toată țara, fără a ține cont de modestia lui Skuratov sau de sentimentele familiei sale. Doar l-au vrut afară. „Skuratov este un idiot", a spus Pugaciov. „Am vrut să ne descurcăm decent, dar a săpat în călcâie". [65]

Atunci, a spus Pugaciov, a început să-l observe cu adevărat pe Putin. A doua zi după difuzarea videoclipului, Putin a susținut o conferință de presă împreună cu Serghei Stepashin, ministrul de interne al țării, la care a promis că caseta este autentică. În comparație cu maniera clară și insistentă a lui Putin, Stepashin și-a ținut ochii lipiți de podea, ca și cum ar fi stânjenit să facă parte din spectacol. Pugaciov a spus că atunci a început să-l vadă pe Putin ca pe cineva pe care se poate baza: [66] „A vorbit foarte rece. Arăta ca un erou la televizor. Aceasta a fost prima dată când am observat. Nimeni altcineva nu se gândea la el atunci. Dar m-am gândit că arată bine la televizor. Îl vom face președinte. [67]

În ciuda tuturor, Skuratov era încă pe poziție și creștea presiunea asupra afacerii Mabetex. Pe 23 martie, în timp ce procurorul elvețian Carla del Ponte vizita din nou Moscova, lucrurile au ajuns la punctul de fierbere. Skuratov a trimis o echipă de procurori pentru a confisca documente de la departamentul de proprietate al lui Borodin, precum și la birourile Mabetex din Moscova. [68] Raidul unui procuror într-un birou al Kremlinului a fost fără precedent. Familia – și Borodin și Pugaciov – au fost în stare de șoc. Teatrismul era deja de rău augur, dar vechea gardă mai avea de spus. În aceeași zi, un important deputat comunist, Viktor Ilyukhin, a intensificat încă o treaptă presiunea, susținând o conferință de presă în care a susținut că a primit dovezi că o parte din împrumutul de salvare de 4,8 miliarde de dolari acordat Rusiei de Fondul Monetar Internațional la Apogeul crizei financiare din 1998 a fost transferat către companii legate de Familia Elțin, inclusiv 235 de milioane de dolari prin ceea ce părea a fi o bancă australiană, Bank of Sydney, către o companie deținută în proporție de 25% de Leonid Dyachenko. [69] Furiosul media a atins apogeul, analiștii politici spunând că nu mai sunt siguri dacă Elțin își poate asigura sprijinul armatei.

Pugaciov a spus că s-a întors la Consiliul Federației pentru a face presiuni pentru un nou vot cu privire la demisia lui Skuratov. [70] Dar fostul senator comunist care a condus-o a indicat încă o dată că are susținători mai puternici în altă parte. Pugaciov s-a dus apoi să-l vadă pe Lujkov, primarul Moscovei, a cărui voce avea tot mai multă greutate în rândul senatorilor

camerei superioare. Dar Luzhkov a încercat să strângă votul parlamentar împotriva Kremlinului încă de când a lovit criza financiară din august. Și-a dezvoltat propriile ambiții pentru putere, a spus Yumashev: „Luzhkov lucra activ în Consiliul Federației. El le spunea șefilor de regiuni: „Voi fi președinte și vă voi da asta și voi face asta pentru voi. Ne luptăm cu președintele, iar procurorul general pentru noi este o resursă puternică." În esență, a existat o luptă pentru viitorul președinției.' [71] „Luzhkov se lăuda că are în spate 40.000 de bărbați de la Ministerul de Interne de la Moscova, precum și FSB local", a spus Pugaciov. [72] „Primakov și Lujkov au lucrat pentru a obține sprijinul a zeci de mii de la nivelul mijlociu al armatei. Asta începea să arate ca o adevărată lovitură de stat. Un magnat rus apropiat de Luzhkov a spus că ponderea politică a primarului Moscovei a crescut într-adevăr rapid: „Pe fundalul frământării lui Elțin, era clar că el era noul centru al puterii. Mareșali și generali au început să vină la el. Au venit să se închine noului țar. Îi cereau ordine. [73]

Ceea ce s-a întâmplat apoi, insistă Pugaciov, a fost motivat de cele mai bune intenții. El a spus că nu putea permite lui Primakov și echipajului său să vină la putere și să pună în pericol libertățile anilor Elțin și că a simțit duhoarea stagnării și corupției sovietice de îndată ce Primakov și echipa sa au intrat la Casa Albă: „Primul lucru pe care l-au făcut a fost să ceară mită. Am depus atât de mult efort pentru a mă asigura că democrații rămân la putere și comuniștii sunt ținuți departe", a spus el, referindu-se la eforturile sale din campania de realegere a lui Elțin din 1996. „Trebuie să înțelegi că Familia Elțin erau oameni normali. Acest lucru nu a fost nimic în comparație cu corupția pe care o vedeți astăzi. Ideea mea a fost să nu las totul să se prăbușească. [74] Dar temerile legate de traseul banilor pe care îl urmărea Skuratov și pe unde ar putea duce au cântărit, fără îndoială, și mai mult.

Skuratov își petrecuse dimineața zilei de 1 aprilie predând lui Elțin un raport despre ceea ce spunea că sunt conturile bancare ilegale elvețiene ale a douăzeci și patru de ruși. [75] Până seara, Kremlinul lui Elțin a lansat o altă încercare de a-l înlătura pe Skuratov din postul său. Adjunctul lui Skuratov, Yury Chaika, și procurorul militar șef Yury Demin au fost chemați în biroul șefului de stat major al Kremlinului, pe atunci un asociat Berezovsky pe nume Alexander Voloshin, un economist slab, cu barbă. [76] Acolo, Voloshin, împreună cu Putin, Nikolai Patrushev, care se ridicase cu Putin prin KGB-ul din Sankt Petersburg și ocupase în ultimii patru ani funcții de conducere în FSB, iar Pugaciov s-a sprijinit pe ei pentru a deschide un dosar penal. împotriva lui Skuratov, susținea Pugaciov. Au vrut să-l suspende pentru că s-a jucat cu prostituate.

Chaika și Demin erau speriați. „Nu au înțeles de ce sunt acolo. A fost ca o întâlnire între surzi și orbi', a spus Pugaciov. — Erau amândoi speriați. „Cum putem deschide un dosar penal împotriva procurorului general?" au zis. Se uitau la cine era acolo la întâlnire. Putin nu era nimeni atunci, Patrushev nu era nimeni. S-au uitat la noi și s-au gândit: „Vom ajunge străini și apoi vom fi acuzați că am organizat o lovitură de stat". Am putut vedea asta trecându-le prin cap. Am înțeles asta în cinci minute. Așa că i-am chemat individual.

Pugaciov a spus că a mers într-o sală de ședințe vizavi de biroul lui Voloshin. Mai întâi, a sunat-o pe Chaika. „L-am întrebat: „Ce vrei să deschizi un dosar penal?" Dar am văzut că nu există nicio șansă. Apoi l-am sunat pe Demin și l-am întrebat: „Sunteți gata să fiți procuror general?". Văzând că ofertele sale de recompense și promovări bogate în schimbul cooperării nu aveau niciun efect, Pugaciov le-a cerut să explice cel puțin în detaliu ce ar fi

este necesar pentru deschiderea unui dosar penal. „Am vorbit șase ore, analizând totul. Ei au spus că doar un procuror general poate lansa un dosar împotriva unui procuror general. I-am spus: „Uite," lui Chaika, „ești primul adjunct și vei deveni procuror general interimar. Poți deschide un dosar împotriva fostului procuror general." Dar el a spus: „Nu, Consiliul Federației trebuie să aprobe acest lucru". Am spus că, dacă nu există dosar penal, Consiliul Federației nu avea de gând să-l aprobe. Și ne-am învârtit în cerc ore în șir. Am înțeles că nu era posibil să am de-a face cu ei, că nimic nu avea să meargă.

Era deja după miezul nopții, iar Pugaciov rămânea rapid fără opțiuni. Îi mai rămăsese un singur drum. La orele mici ale dimineții, l-a sunat acasă pe șeful parchetului orașului Moscova. „Am spus: „Am nevoie de tine". El a spus: „Da, Serghei Viktorovich, de ce ai nevoie?" I-am spus că nu pot să-i spun la telefon. Dar m-a întrebat din nou care este problema. El a spus: „Trebuie să-mi spui". Așa că l-am trimis pe unul dintre băieții mei la el acasă cu un bilet. [77] Dar procurorul de la Moscova părea să nu aibă prea multă dorință să răspundă în persoană. Pugachev crede că Chaika l-a sunat și l-a avertizat. Când Pugaciov l-a sunat din nou puțin mai târziu, el l-a sfătuit pe Pugaciov să-l cheme pe procurorul de gardă pentru noapte.

Acest bărbat era Vyacheslav Rosinsky, un om cenușiu cu ochelari care în noaptea aceea era într-o stare groaznică. Băuse – fiica lui se sinucisese recent, spânzurându-se în apartamentul ei, iar el încă plângea pierderea. Dar Pugaciov a trimis totuși o mașină să-l aducă la Kremlin. În timp ce Rosinsky a fost condus prin porțile Kremlinului, a spus Pugaciov, „a fost uluit. Habar n-avea unde era dus. Când a ajuns în biroul meu, s-a așezat acolo într-un funk beat. Era foarte jos. Dar i-am spus: „Uite, totul este foarte simplu. Puteți deschide un dosar penal împotriva procurorului general." I-am arătat foaia de acuzare" – care desigur fusese pregătită dinainte. „Mi-a spus ce trebuie să schimb. Și apoi a semnat. [78]

Pugaciov a început să se gândească la ce ar putea oferi în schimb. „I-am spus că nu pot să-l fac imediat procuror general adjunct. Dar el a spus: „Este în regulă. Nu vreau asta. Dacă este posibil, mi-ar plăcea să fiu procurorul general al Moscovei." Pugaciov i-a spus că va face acest lucru să se întâmple. Deși până la urmă nu a reușit să o desfășoare, asta nu a contat. Dosarul penal l-a acuzat pe Skuratov că a abuzat de poziția sa și a dus la suspendarea imediată a acestuia de către Elțin. Poziția lui a fost subminată când prostituatele de pe casetă au mărturisit că au fost plătite de o rudă a unui om de afaceri și bancher care fusese investigată de Skuratov.

O vreme, Skuratov încă s-a luptat cu dinți și unghii împotriva suspensiei sale. El a declarat că banda este falsă și a spus că dosarul penal a fost o îmbinare politică menită să-l împiedice să investigheze corupția la vârful Kremlinului. El a spus că a fost lansat ilegal – iar procuratura militară din Moscova, chemată să investigheze, a fost de acord. Consiliul Federației i-a respins din nou demisia la un al doilea vot, chiar și după ce dosarul penal fusese deschis. Voloshin, șeful personalului recent numit, a ținut un discurs dezastruos, poticnindu-se și bâlbâindu-se peste replicile sale, în timp ce era ciudălit de senatori. Pierderea Kremlinului pentru a doua oară a fost anunțată în toate ziarele de a doua zi ca semnând sfârșitul puterii lui Elțin. „Astăzi, 21 aprilie 1999, puterea prezidențială din Rusia sa prăbușit", a spus un guvernator de frunte. [79]

Primakov și coaliția sa din Duma condusă de comuniști și guvernatorii regionali din Consiliul Federației – precum și bărbații KGB care propulsează cazul Mabetex – au căutat să aibă Familia pe șină. Dar la un moment dat, se pare că au mers prea departe. Pugaciov a spus că a încercat să-i sperie pe Luzhkov și Primakov să se retragă cu amenințări că vor fi acuzați de sponsorizarea unei lovituri de stat, în timp ce a fost de acord cu Iumașev că i-ar putea oferi lui Luzhkov funcția de prim-ministru pentru orice eventualitate. [80] Dar manevrele lui Pugaciov nu ar fi fost niciodată la nimic dacă Elțin nu s-ar fi întors pe scena politică și nu ar fi urlit.

Timp de luni de zile, Elțîn a fost în și ieșit din spital, slăbindu-și și mai mult poziția în raport cu Primakov, care în absența sa se vedea că a preluat frâiele puterii. Dar până în aprilie își adunase puterile pentru o confruntare finală. Cu doar trei zile înainte ca Duma să înceapă audierile de acuzare, Elțin, cu un instinct animal de supraviețuire și o înclinație pentru acțiuni politice dramatice, a decis că este timpul să acționeze. L-a sunat pe Primakov la Kremlin și i-a spus că a fost concediat. El urma să fie înlocuit de Serghei Stepashin, ministrul de interne, care fusese un aliat apropiat de Elțîn încă de la începuturile mișcării democratice și a servit ca unul dintre primii șefi ai FSB. Deși mass-media speculase de mult că Elțin ar putea face o astfel de mișcare, a fost totuși un șoc. Elțin așteptase până în ultimul moment. „A înțeles că dacă mai așteaptă trei zile ar putea fi prea târziu", a spus Pugaciov. [81] „Duma a fost absolut nepregătită", a spus Yumashev. „Mulți dintre colegii noștri de la Kremlin au considerat că este o sinucidere, că vom întoarce Duma și mai mult împotriva noastră. Dar de fapt s-a întâmplat invers. Am arătat toată puterea lui Elțin. El trăgea cu absolut calm o forță atât de puternică precum Primakov, iar Duma a fost speriată de această demonstrație de forță. [82] Primakov nu putea face nimic, iar demiterea sa a scos vântul din pânzele Dumei. [83] Pe fondul temerilor că Elțin ar putea dizolva parlamentul, votul de demitere s-a prăbușit doar câteva zile mai târziu.

Planul A al KGB-ului eșuase. — Primakov ar fi trebuit să fie președinte în această schemă, oftă Turover. „În timpul celui de-al doilea vot al Consiliului Federației asupra lui Skuratov, el trebuia să se ridice și să spună: „Președintele este un hoț". El era menit să prezinte dovezile. Ar fi fost de ajuns. Audierile de acuzare fuseseră deja programate. Ar fi fost suficient ca el să se ridice și să spună: „Am puterea legitimă să pun capăt tuturor acestor lucruri". Avea toate dovezile. Dar nu avea bile. În ultimul moment, și-a pierdut nervii. [84]

Deși Skuratov a insistat că nu a jucat niciodată un joc politic, că doar căuta să pună capăt tranzacțiilor corupte de la Kremlin, el a înțeles prea bine că Primakov ar fi putut să termine domnia lui Elțin: „Existau două centre de putere. apoi. Pe de o parte era puterea legislativă – Consiliul Federației și guvernul Rusiei, conduse de Primakov și primăria Moscovei. Și apoi era Elțin în vârful puterii, iar Familia de cealaltă parte. Și bineînțeles, dacă Consiliul Federației și Primakov ar fi fost de acord și ar fi pus presiune, Familia s-ar fi târât departe. Toată lumea l-ar fi susținut pe Primakov. Serviciile secrete l-ar fi sprijinit. Familia s-ar fi îndepărtat ca gândacii. Iar Elțin, din motive de sănătate, i-ar fi transferat puterile prezidențiale lui Primakov, iar țara ar fi fost diferită. Dar Primakov... este o persoană foarte atentă. Poate că nu a fost suficient de hotărât. Nu a luptat pentru țară până la capăt. [85]

Planul B

Evgheni Primakov fusese întotdeauna un om de consens, un diplomat desăvârșit căruia nu-i plăcea să zguduie barca. Deja la șaptezeci de ani, el a păși pentru o vreme în umbră, părând să recunoască o înfrângere temporară. Se părea că Kremlinul lui Elțin câștigase spațiu.

Dar dacă Primakov ar fi fost planul A al KGB-ului de a relua puterea, o altă oportunitate era la pândă. Fie prin coincidență, fie prin intenție, o combinație de amenințări legale, temeri, rivalități și calcul politic pur s-au unit și au condus la preluarea Rusiei de către o generație mult mai nemiloasă de oameni KGB. Familia fusese blocată în mentalitatea că Primakov putea fi înlocuit doar de cineva de la serviciile de securitate. „După Primakov, nu a fost posibil să se numească un liberal", a spus Yumashev. „Trebuia să fie cineva pe care Duma – și societatea – să-l considere o figură puternică, precum Stepashin, care era general.

Dar Serghei Stepashin a fost probabil cel mai liberal dintre toți liderii serviciilor de securitate ruse – chiar se alăturase partidului politic progresist Yabloko Duma. În ciuda faptului că a lucrat în ministerul de interne în vremea sovietică, el a fost istoric de pregătire și fusese mult timp apropiat de Elțin. Au lucrat împreună de când Elțin ia încredințat să conducă o anchetă federală asupra rolului KGB-ului în lovitura de stat eșuată din august. Cu toate acestea, pentru Iumașev și Pugaciov, Stepashin nu fusese niciodată mai mult decât un candidat interimar. Stepashin, a spus Pugachev, era *vyaly* – cuvântul rusesc pentru slab. El nu credea că Stepashin era suficient de hotărât pentru a lua măsurile necesare pentru a-i proteja: „Mi se părea că era cineva care va face compromisuri cu comuniștii". [86] Yumashev a spus că și el a început să aibă îndoieli cu privire la Stepashin. Erau geloși pe relația strânsă a lui Stepashin cu Anatoly Chubais, fostul șef de personal al Kremlinului și țarul privatizării, care fusese multă vreme rivalul lor pentru afecțiunile lui Elțin. Până la sfârșitul lunii iunie, o parte a familiei Elțin se jucase cu ideea unui alt candidat, Nikolai Aksyonenko, ministrul căilor ferate, despre care credeau că le va apăra mai puternic interesele. Dar Elțin și-a luat curând o puternică antipatie față de el. [87]

În fundal, a spus Pugaciov, el își avansa de mult propriul candidat, omul pe care îl credea a fi cea mai sigură și loială pereche de mâini. Îl sprijinea pe Vladimir Putin, pe care îl văzuse pentru prima dată ca un potențial succesor, când a manipulat atât de rece banda lui Skuratov cu prostituate. S-au întâlnit pentru prima dată la Sankt Petersburg la începutul anilor nouăzeci și au ajuns să se cunoască mai bine când Putin a fost numit adjunct al lui Borodin în departamentul de proprietate al Kremlinului. Acolo, au lucrat împreună în fiecare zi, a spus Pugaciov. Mezhprombank a lui Pugaciov a fost implicată în strângerea de fonduri pentru departamentul de proprietate străină condus de Putin (deși Pugaciov a refuzat să precizeze exact ce a făcut banca). [88] Din biroul său dintr-o încăpere mică a fostului sediu al Comitetului Central din Piața Veche, Putin a fost însărcinat să dezvăluie vastele proprietăți străine pe care Rusia le-a moștenit în urma prăbușirii Uniunii Sovietice. Erau clădirile palatioase ale reprezentanțelor speciale ale comerțului prin care s-a scurs sânul vital al economiei bazate pe export a URSS. Erau ambasadele și bazele militare strategice, depozitele de arme și casele secrete ale KGB-ului. Multe dintre aceste proprietăți au fost jefuite în haosul prăbușirii de către KGB și crima organizată. Ei trebuiau să fie în bilanțul ministerului de externe, dar nu se făcuse niciodată contabilitate. Treaba lui Putin a fost să readucă aceste proprietăți în evidență, dar nu este clar dacă a reușit vreodată să facă acest lucru. Departamentul de proprietate străină a fost în centrul intereselor strategice ale

KGB și, în timp ce Pugaciov a susținut că Putin nu avea nicio bănuială de mașinațiunile de fonduri de nămol prin Mabetex, sau MES, comerciantul de petrol a acordat miliarde de dolari în tranzacții de export, este departe. din clar dacă acesta ar fi putut fi cazul.

Ei au rămas aproape în timp ce Putin și-a continuat ascensiunea ameţitoare prin Kremlin, mai întâi ca șef al Departamentului de Control, iar apoi când a fost uns șef al FSB în iulie 1998. În tot acest timp, a spus Pugaciov, Putin fusese protejatul lui. Farmecul lui consta în faptul că îl cunoștea ca pe cineva căruia îi putea da ordine: „Era la fel de ascultător ca un câine". [89]

Inițial, a susținut Yumashev, „habar nu avea despre Putin" ca candidat și l-a împins pe Aksyonenko. [90] Dar el a fost întotdeauna conștient de abilitățile lui Putin. În calitate de șef de personal al Kremlinului, el a supravegheat și a aprobat fiecare dintre momentele cheie ale ascensiunii lui Putin și au creat o relație strânsă. Până în martie 1997, Putin era șef adjunct al administrației Kremlinului. Cu toate acestea, el a părut întotdeauna modest, a spus Yumashev și, spre deosebire de majoritatea celorlalți oficiali, neinteresat să-și continue cariera: „Dintre adjuncții mei, a fost unul dintre cei mai puternici. A lucrat mereu cu brio. Dar la un moment dat a venit la mine și a spus că vrea să demisioneze. L-am rugat să nu meargă. Mi-a spus: „Am rezolvat această lucrare. Mi-ar plăcea să găsesc ceva nou." [91] La scurt timp după, în mai 1998, Yumashev l-a promovat pe Putin la al treilea cel mai puternic post de la Kremlin: prim-adjunct al șefului de stat major responsabil de regiuni, rol care l-a adus în contact mai frecvent cu Elțin. Și apoi, la doar două luni mai târziu, Yumashev l-a mutat lateral pe Putin să conducă FSB.

Acesta a fost primul semn al încrederii absolute a lui Yumashev – și a Familiei – în Putin. În acele zile, cu doar o lună înainte de criza financiară din august 1998, norii se adunau deja peste administrația Elțin. Țara a fost asediată de o serie de greve ale minerilor pentru salariile neplătite, care începeau să se răspândească și în sectorul nuclear. Minerii blocau Calea Ferată Transsiberiană, o arteră vitală a economiei ruse. Predecesorul lui Putin în calitate de șef al FSB a fost văzut ca fiind aproape de comuniști, iar în acea vară, pe măsură ce grevele au început să se răspândească și amenințarea crizei economice se profila, în timp ce parlamentul începea deja să vorbească despre demitere, aceasta era de o importanță capitală pentru Kremlinul lui Elțin. să aibă propriul său om responsabil de serviciile de securitate. [92] Faptul că Putin era doar un locotenent colonel, mai degrabă decât un general, a fost văruit, iar el a fost numit în schimb primul șef civil al FSB. În acea vară de criză și întuneric, au scăpat cu totul.

Yumashev a insistat că a fost întotdeauna convins de acreditările democratice ale lui Putin. Ceea ce l-a frapat cel mai mult, a spus el, a fost loialitatea lui obținută față de fostul său mentor și șef, Anatoly Sobchak, fostul primar din Sankt Petersburg. Un incident din noiembrie 1997 a ieșit în evidență pentru el mai presus de toate celelalte: „Motivul pentru care l-am recomandat atât de tare [ca șef al FSB] a fost pentru că a existat un episod când a lucrat ca șef al Departamentului de control și a venit și a spus: „Sobchak va fi arestat și trebuie să-l salvez." El a spus: „Trebuie să-l scot din țară pentru că *silovikii* – procurorii, ministerul de interne și FSB – ar trebui să-l aresteze în următoarele două sau trei zile". Era absolut clar pentru el și pentru mine că există o șansă de 50:50 să fie prins. I-am spus lui Vladimir Vladimirovici: „Înțelegi că, dacă ești prins, îți vei pierde poziția și este posibil să nu mai găsești niciodată de lucru. Te duci împotriva legii." [93]

Putin, însă, s-a menținut. El a insistat că cazul împotriva lui Sobchak a fost inventat, doar o parte a campaniei de calomnie lansată de oamenii de securitate din vechea gardă în 1996, înaintea cererii lui Sobchak de realegere la Sankt Petersburg, pentru că îl urau ideologic. Apoi Sobchak a fost vizat de o anchetă penală din cauza acuzațiilor de luare de mită. [94] Dar ceea ce nu au vorbit nici Putin – nici Yumashev când a povestit povestea – a fost riscul ca arestarea lui Sobchak să poată duce la Putin însuși. Nu se știa unde ar putea duce dacă o facțiune rivală ar fi avut-o pentru el. [95]

Putin a aranjat ca Sobchak să fie scos din spital într-o sărbătoare națională, când nimeni nu se uita. Îl dusese cu un avion privat, despre care o persoană din interior a spus că îi aparținea aliatului său apropiat Gennady Timchenko, presupusul fost agent KGB care câștigase un monopol asupra exporturilor prin terminalul petrolier din Sankt Petersburg. Când Putin a ajuns înapoi la Kremlin după o scurtă absență, Yumashev a fost profund ușurat: „Timp de două sau trei zile am fost între îngrijorare și groază, pentru că ar fi fost un scandal atât de grandios dacă FSB sau MVD [ministerul de interne] îi prinsese pe Putin și Sobchak când treceau granița [rusă]. Pentru mine era important ca o persoană să fie gata să-și sacrifice cariera pentru dreptate, iar când s-a întors i-am spus despre asta lui Boris Nikolaevici [Elțin]. [96]

Yumashev a susținut că un alt eveniment s-a imprimat și în percepția lui despre Putin. La sfârșitul anului 1998, în timpul mandatului lui Primakov ca prim-ministru, Putin îl sunase pe Iumașev din mașina lui și îi spusese că tocmai fusese cu Primakov și că dorea să se întâlnească de urgență. „Când a sosit, mi-a spus: „Este o situație foarte ciudată". El a spus: „Primakov m-a sunat și mi-a cerut, în calitate de șef al FSB, să încep să-l interceptez pe Yavlinsky." Grigori Yavlinsky era un lider al opoziției liberale din Duma, care vorbise despre corupție în cabinetul lui Primakov. Se pare că Primakov îi spusese lui Putin că are nevoie de el să-l deranjeze pentru că, susținea el, Yavlinsky era un spion american. „Putin mi-a spus că l-a refuzat, pentru că acest lucru este absolut inacceptabil. El a spus că, dacă vom întoarce FSB-ul în vremurile sovietice, când a fost după dizidenți în politică, atunci vom distruge serviciile de securitate. El a spus că, dacă Elțin împărtășește poziția lui Primakov, el este gata să demisioneze din cauza asta. [97]

Niciunul dintre aceste sentimente nu se potrivea în vreun fel cu activitățile lui Putin ca viceprimar la Sankt Petersburg, când o alianță nemiloasă a KGB-ului și crima organizată a stăpânit. Nici nu se potriveau cu activitățile lui Putin la Dresda, care conduce ilegali împotriva Occidentului. Dar totuși Yumashev a susținut că l-a luat în serios. Chiar și acum, după tot ce a urmat în timpul guvernării de douăzeci de ani a lui Putin, Yumashev a spus că s-a păstrat la această opinie: „Sunt 100% sigur că nu se juca de mine. În acest caz, Putin chiar și-ar fi dat demisia, pentru că a fost absolut agresiv împotriva acestui lucru. Dar, desigur, Boris Nikolaevici nu i-ar fi dat niciodată aprobarea. [98]

Yumashev a crezut că în timpul lui Putin ca viceprimar al Sankt-Petersburgului, proclamațiile arzătoare ale lui Anatoly Sobchak pentru democrație nu ar fi putut să nu reușească la el. Dar părea să nu știe sau să nu vrea să afle detaliile despre modul în care fusese condus de fapt Sankt Petersburg.

Putin a fost un trecut maestru în recrutare. În KGB, aceasta fusese specialitatea lui, potrivit unui fost apropiat. [99] „În școala KGB, ei te învață cum să faci o impresie plăcută oamenilor cu care vorbești. Putin a învățat această artă la perfecțiune', a spus un agent rus de

informații externe. „Într-un cerc restrâns de oameni ar putea fi extrem de fermecător. El putea fermeca pe oricine. Și ca deputat a fost extrem de eficient. A îndeplinit orice sarcină rapid și creativ, fără să-și facă prea multe griji cu privire la metode. [100]

Dacă Iumașev a fost naiv, atunci în acel an de presiuni intense și atacuri asupra familiei Elțin de la Primakov, la fel de posibil a fost și Boris Berezovski, oligarhul viclean și cu vorbă rapidă care devenise simbolul traficului din interiorul anilor Elțîn, când un mic grup de oameni de afaceri se târguia în culise pentru bunuri de prim rang și posturi guvernamentale. Fostul matematician își câștigase averea derulând scheme de tranzacționare pentru AvtoVAZ, producătorul mașinii boxy Zhiguli care simboliza epoca sovietică, într-o perioadă în care industria auto era cufundată în crima organizată. Supraviețuise unei tentative de asasinat care i-a decapitat șoferul. Totuși, cumva, încă își găsise drumul în Kremlin. Petrecuse să bea ceai în biroul șefului gărzii de corp al lui Elțin, Alexander Korzhakov, apoi și-a găsit drumul în grațiile președintelui însuși și al familiei sale. În tot acest timp a cultivat legături între liderii separatiștilor ceceni. Clubul LogoVAZ al lui Berezovsky, într-un conac restaurat din centrul Moscovei, a devenit un centru informal pentru luarea deciziilor guvernamentale. La apogeul puterilor sale în 1996, „tinerii reformatori" și oligarhii guvernului Elțin s-au adunat acolo toată noaptea pentru a pune la cale lovituri de stat împotriva celor de linie dură.

Până în 1999, însă, Berezovsky era toxic politic. Relațiile sale cu membrii familiei Elțin au ajuns sub țintă. Nu numai că raidul asupra majorului său petrolier de la Sibneft amenințase să dezvăluie tranzacțiile cu compania de comerț cu petrol a soțului de atunci al fiicei lui Elțîn, Tatyana, Leonid Dyachenko, dar a existat și o anchetă penală asupra operațiunilor sale de afaceri prin Aeroflot, compania aeriană națională a statului, în care deținea o miză semnificativă și unde președinte era soțul celei de-a doua fiice a lui Elțin, Elena. Familia căuta să renunțe la relațiile cu el. Au ieșit zvonuri că compania lui de securitate a deranjat birourile Familiei, iar el a fost înlăturat în aprilie din postul său de secretar executiv al Comunității Statelor Independente la Kremlin, așa cum era cunoscută atunci alianța liberă a fostelor republici sovietice. Yumashev, unul, se săturase să aibă de-a face cu el. „Au fost doar atâtea ori în care l-a auzit pe Berezovsky spunându-i că nu înțelege", a spus un apropiat al lui Berezovsky. [101] „A început să-i dea nervii". Berezovsky părea să fi fost abandonat de toți. Și așa că, când Vladimir Putin a apărut la petrecerea de naștere a soției sale, Lena, la începutul anului 1999, a fost profund impresionat de demonstrația de solidaritate când toți ceilalți au scos cuțitele pentru el.

Gestul lui Putin l-a ajutat pe Berezovsky să lase deoparte nemulțumirile cu privire la trecutul său KGB. [102] Inițial, el l-a susținut în principal pe Aksyonenko, ministrul căilor ferate, ca succesor al lui Elțin – relațiile sale cu Putin s-au răcit clar în acel an după ce Putin, în calitate de șef al FSB, a ordonat arestarea și închiderea în martie 1999 a ofițerului FSB cel mai apropiat de el. , Alexandru Litvinenko. Însă, confruntat cu amenințarea constantă cu arestarea, Berezovski a căzut în cele din urmă în spatele candidaturii lui Putin. Mai târziu, întotdeauna un făcător de mituri despre amploarea influenței sale în Kremlinul lui Elțin, lui Berezovski îi plăcea să susțină că el a fost cel care l-a ajutat să-l aducă pe Putin la putere, propunându-l lui Iumașev ca șef al FSB în vara lui 1998. El a spus că va apoi au avut întâlniri secrete cu Putin în liftul impozantului sediu Lubianka al FSB, unde discutaseră despre posibila candidatură la președinție. [103] Cei doi bărbați s-au întâlnit doar trecător înainte de asta, când Berezovsky a vizitat Sankt Petersburg la începutul anilor 90 și Putin l-a ajutat

să-și deschidă acolo reprezentanța de mașini LogoVAZ. A fost o afacere destrămată de mafie, iar Berezovsky trebuie să fi știut despre legăturile lui Putin cu crima organizată de acolo, a spus un asociat lui Berezovsky: „Putin l-a ajutat în toate întrebările legate de vânzarea mașinilor LogoVAZ la Sankt Petersburg. Această afacere a fost o afacere mafioasă, o afacere cu bandiți, iar la Moscova Berezovsky a organizat asta cu ajutorul cecenilor și al birocrației corupte. La Sankt Petersburg a organizat asta cu ajutorul lui Putin. Prin urmare, a înțeles totul despre conexiunile și situația lui. Nu era un copil. [104]

Dar, deși Berezovski avea, fără îndoială, să joace un rol enorm în a ajuta la asigurarea înfrângerii lui Primakov mai târziu în acel an, el nu îl cunoscuse și nu lucrase niciodată atât de strâns cu Putin precum Pugaciov. Și potrivit unuia dintre cei mai apropiați asociați ai săi, Alex Goldfarb, el nu a pretins niciodată că a fost cel care l-a prezentat pe Putin fiicei lui Elțîn, Tatyana, sau l-a sugerat ca înlocuitor al lui Stepashin sau ca succesor al lui Elțin. [105]

*

Momentul în care totul s-a schimbat a venit la mijlocul lunii iulie, în zilele de câine ale verii Moscovei, când Kremlinul se golea și mulți, inclusiv Elțin, erau plecați în vacanță. Atunci procurorii elvețieni au prezentat un alt șoc familiei Elțin. Crezuseră că cazul Mabetex fusese rezolvat – Skuratov fusese suspendat din funcția sa de câteva luni până atunci, ca urmare a dosarului penal pe care Pugaciov la deschis. Dar elvețienii erau încă activi – la fel și adjuncții lui Skuratov. La 14 iulie, procurorii elvețieni au anunțat că au deschis un dosar penal pentru spălarea banilor prin conturi bancare elvețiene de către douăzeci și patru de ruși, inclusiv Pavel Borodin și alți înalți oficiali ai Kremlinului, și au susținut că fondurile ar fi putut fi obținute prin „corupție". sau abuz de putere'. Când a fost întrebat dacă lista o include pe fiica lui Elțîn, Tatyana, unul dintre magistrații de instrucție elvețieni a răspuns: „Nu încă". [106] Era clar că se învârteau și, potrivit lui Pugaciov, s-a instalat un nou sentiment de panică.

Procurorii de la Geneva au spus că partenerii lor ruși încă desfășoară o anchetă paralelă. Atunci, a spus Pugaciov, a decis să acționeze: „Aveam nevoie de cineva care să poată face față tuturor. Stepashin nu avea de gând să o facă. Dar era Putin cu FSB, Consiliul de Securitate, Patrushev. Era o echipă întreagă. [107] Pugaciov și-a amintit de răcoarea lui Putin când a manipulat caseta Skuratov și a spus că a decis să-i prezinte fiicei lui Elțîn, Tatyana, care în acele vremuri era încă canalul principal al președintelui. Ca la un semn, o zi mai târziu, FSB-ul lui Putin a luat măsuri, deschizând o anchetă penală în afacerea de construcții deținută de soția adversarului politic al lui Elțin, primarul Moscovei Iuri Lujkov. [108] Pugaciov a încercat mai întâi să submineze punctul de vedere al Tatianei despre Stepashin, demonstrându-i cum, spre deosebire de Putin, el nu reușise să apere cu fermitate înregistrarea lui Skuratov și a prostituatelor după ce fusese difuzată la televizor. „I-am spus: „Tanya, uite. Ai nevoie de o persoană care să te salveze. Stepashin va face compromisuri cu comuniștii. El ne va compromite în fața ochilor noștri. Uită-te cum este acum." [109] Apoi a spus că la dus pe Putin din biroul său din Consiliul de Securitate al Kremlinului la ea. „I-am spus că Putin este o persoană mult mai clară. Este tânăr și ascultă cu atenție. Stepashin nu mai ascultă. Pugachev a susținut că Yumashev a convins-o mai târziu să meargă la tatăl ei și să-l convingă să facă schimbarea.

Iumașev a insistat, totuși, că Pugaciov nu a jucat niciun rol în ascensiunea lui Putin, în timp ce dosarul penal din Elveția și ancheta din SUA nu au reprezentat niciodată o amenințare:

„Desigur, a fost o prostie totală că acest lucru este periculos”, a spus Yumashev. . „Singurul gând pe care l-am avut – și Voloshin împărtășea acest punct de vedere, precum și Elțin – a fost că puterea i se dă unei persoane care din punct de vedere mental, ideologic și politic era exact la fel ca noi. Lucram împreună la Kremlin ca o singură echipă. A existat o înțelegere absolut comună cu Putin despre cum ar trebui să funcționeze lumea și cum ar trebui să funcționeze Rusia. [110]

Dar acestea au fost zilele în care totul a fost decis. Lumea lui Stepashin – și șansele pentru o administrație mai liberală – urmau să fie măturate. Nu exista niciun motiv stringent pentru a risca înlocuirea lui Stepashin cu Putin, un oficial relativ necunoscut, cu excepția cazului în care Familia Elțin avea nevoie de cineva pe care îl considerau mai loial – și mai nemilos – din cauza riscului prezentat de escaladarea anchetei Mabetex. Yumashev a încercat să explice schimbarea cu motive care sunau șchiop, de exemplu că Stepashin era sub degetul mare al soției sale. Îi plăcea să spună povești lungi și contorsionate despre numeroasele argumente pe care le făcuse în acele vremuri pentru motivul pentru care trebuiau să acționeze repede, înainte de a fi prea târziu pentru a-l înlocui pe Stepashin, care pur și simplu nu era potrivit. Dar nicio altă explicație decât panica în creștere asupra sondei elveține nu avea sens. Acesta a fost motivul pe care familia Elțin nu și-a dorit niciodată să-l spună, pentru că a dezvăluit cum graba familiei de a se salva a fost cauza accidentală a ascensiunii lui Putin și a dispariției lumii sale. Aveau nevoie de un tip dur care să-și protejeze interesele și au primit mai mult decât s-au târzit. În narațiunea sa autorizată, Yumashev nu a vrut să dea crezare la nimic din toate acestea. Pugaciov a fost naratorul care s-a îndepărtat de versiunea oficială a Kremlinului și pare să fi spus adevărul. [111]

La început, Elțîn ezitase. Dar în ultima săptămână a lunii iulie, rebelii ceceni au început să lanseze atacuri armate la granița cu Daghestan, regiunea muntoasă învecinată cu republica separatistă Cecenă și, susținea Yumashev, Stepashin părea să se lupte să facă față. [112] Înainte de a face prima sa călătorie în calitate de prim-ministru la Washington, DC, pe 27 iulie, el a promis public că nu va exista un nou război împotriva Ceceniei. Dar aproape în fiecare zi din săptămâna care a urmat întoarcerii sale, au izbucnit ciocniri la graniță. În weekend, pe 8 august, a avut loc o escaladare masivă a luptei, când două până la trei sute de insurgenți ceceni înarmați au preluat controlul a două sate din Daghestan. Eforturile lui Elțin de a-l menține ca prim-ministru se epuizau. Chiar și atunci, în ultimul moment, Anatoly Chubais, care a lucrat îndeaproape cu Stepashin, aproape că a deraiat planurile lui Pugaciov și ale familiei Elțin, când a aflat că se pregătea un înlocuitor. Chubais a încercat să ajungă la Elțin la casa lui cu un weekend înainte ca anunțul să fie făcut și să-l convingă să renunțe. Dar a ajuns doar la agentul de securitate, care i-a transmis prompt cererea lui Pugaciov.

Furios de această încercare de a-și submina planurile, Pugaciov a spus că s-a asigurat că agentul de securitate nu i-a spus niciodată lui Elțin despre apelul lui Chubais: „Am lucrat constant în ultimele opt luni pentru a-l aduce pe Putin la putere. L-am transformat pe Putin din a fi un absolut nimeni care fusese șeful FSB în asta, un adevărat pretendent la putere. Am monitorizat și verificat fără încetare. Și unde era Chubais când a trebuit să ne descurcăm cu scandalul Mabetex? s-a înfuriat. 'Unde a fost el? Ce a facut el? El a dispărut complet. [113]

Chiar şi atunci, când s-au întâlnit cu toţii în biroul lui Elţîn devreme în acea luni, 9 august, Elţîn încă ezitase, a spus Pugaciov. Stepashin a refuzat să demisioneze fără un vot din partea

parlamentului, iar Elțin își părăsise biroul pentru a se gândi din nou. „Îmi amintesc toată povestea”, a spus Pugaciov. „Stepașin i-a spus lui Elțin Putin că nu este nimeni, că nu va suporta asta. Dar totul fusese deja decis. A fost un caz rar când Elțin nu a decis nimic. Era o chestiune de viață și de moarte. [114]

Când Elțin a făcut în sfârșit anunțul mai târziu în acea zi, națiunea a fost uluită de identitatea noului lor prim-ministru. Putin era un birocrat puțin cunoscut, o figură gri care apărea rar la știri. Organismele de știri din țară s-au chinuit să pună cap la cap biografii ale lui. Ceea ce a șocat cel mai mult națiunea a fost că Elțin l-a numit în mod deschis drept omul pe care spera să-l succedă ca președinte, anunțând într-o adresă televizată: „Am decis să numesc persoana care, în opinia mea, va putea consolida societatea pe baza cele mai largi forțe politice, pentru a asigura continuarea reformelor în Rusia. El va putea să-i unească pe cei din jurul său care, în secolul XXI, au sarcina de a reînnoi Rusia ca națiune mare. Această persoană este secretarul Consiliului de Securitate, directorul Serviciului Federal de Securitate, Vladimir Vladimirovici Putin.' [115]

Putin făcuse cel mai vertiginos salt al carierei sale amețitoare. Parlamentul rus a fost în stare de șoc, deși cei mai mulți credeau că este un nimeni care mai târziu ar putea fi învins cu ușurință, iar acest lucru a ajutat la strângerea numirii sale ca prim-ministru printr-un vot de confirmare. [116] Până în acel moment, Primakov a reapărut de pe marginea politicii pentru a forma o nouă alianță îndrăzneață cu Iuri Lujkov, puternicul primar al Moscovei, pentru viitoarele alegeri parlamentare. Prin comparație, a spus Yumashev, „Putin arăta ca un copil”. [117] Dar mulți din Kremlin încă se îngrijorau că Elțin a mers prea departe în a-l numi drept succesorul său preferat. „Mulți dintre colegii noștri au considerat că Elțin în mod categoric nu ar trebui să facă acest lucru – deoarece Putin era o entitate necunoscută și Elțîn a avut doar 5% sprijin politic. Ei credeau că, după un astfel de anunț, Putin nu va câștiga niciodată”, a spus Yumashev.

Pentru lumea exterioară, se părea că Familia Elțin își asumă un risc enorm. Dar alte planuri erau în curs. O escaladare a ofensivei militare ruse împotriva Ceceniei a fost deja în discuție, a spus Stepashin mai târziu. [118] Cel mai important pentru birocrați și doctoriști din interiorul Kremlinului a fost să transforme candidatul care părea ciudat cu care fuseseră înfățișați într-o forță cu care să trebuiască socotiți. La prima vedere, materialul nu părea foarte promițător. Oamenii încă vorbeau despre Putin în întâlniri. Planul era să-l arunce în imaginea unuia dintre cei mai populari eroi de televiziune fictive din vremea sovietică. Avea să fie un Max Otto von Shtirlitz din zilele noastre, un spion sub acoperire care a mers adânc în spatele liniilor inamice pentru a se infiltra în rețelele de comandă ale Germaniei naziste. Putin ar fi *candidatul rezident* , candidatul spion, un patriot care ar restabili statul rus. [119] Sarcina lor principală a fost să-l deosebească de Familia Elțin – astfel încât publicul să-l vadă ca independent. Tinerețea sa, aruncată împotriva bătrânului și bolnavului Elțin, a fost menită să-i ofere un avantaj imediat, în timp ce canalele de televiziune legate de Kremlin au căutat să-l portretizeze acționând decisiv împotriva incursiunii separatiste în Daghestan. Pe fundal, Berezovski era perfect capabil să încerce să organizeze un mic război victorios pentru a ajuta la impulsionarea seifului lui Putin la putere, au spus doi dintre apropiații săi. [120]

În graba de a ajuta la proiectarea ascensiunii sale, Pugaciov a acordat puțină atenție semnelor de avertizare ale duplicității lui Putin. În iulie, când Pugaciov încercase să se

ocupe de consecințele cazului procurorilor elvețieni, ținând discuții la Kremlin până târziu în noapte cu Putin, Patrushev și Voloshin pentru a încerca să-l convingă pe procurorul general în exercițiu, Iuri Chaika, să demisioneze. în favoarea unui aliat și mai loial, Putin se pare că jucase un joc dublu. Chaika a rezistat inițial, doar pentru a fi de acord câteva zile mai târziu, după discuții separate cu Pugaciov, în timpul cărora l-a avertizat că loialitatea lui Putin față de Kremlin ar putea să nu fie clară: „Cu Putin trebuie să fii atent", a spus el. „Când v-ați întâlnit cu mine la Kremlin și ați încercat să mă convingeți timp de șase ore să demisionez, Putin m-a însoțit afară din Kremlin după ce totul s-a terminat. Mi-a spus că am dreptate să nu fiu de acord. Mi-a spus că dacă o fac, ar fi o crimă. [121]

Dar Pugaciov a uitat imediat avertismentul lui Chaika. Scandalul legat de Mabetex încă refuza să se stingă, în ciuda tuturor manevrelor, iar la sfârșitul lunii august, calamitatea a lovit, când detaliile despre modul în care sonda a fost legată de Familia Elțin au ieșit în sfârșit la iveală. Ziarul italian *Corriere della Sera a* publicat un articol care a dezvăluit modul în care proprietarul Mabetex, Behdjet Pacolli, a emis cardurile de credit familiei Eltsin și a acoperit plățile pentru acestea. [122] Ziarul spunea că procurorii elvețieni bănuiau că plățile erau mită în schimbul contractului de renovare a Kremlinului. L-a numit pe Felipe Turover drept martor central pentru aceste afirmații.

Vestea a lovit puternic Kremlinul lui Elțin. [123] Până atunci, doar ei – și procurorul – știau până unde putea merge ancheta. Pugaciov s-a grăbit din nou să asiste. „Tanya a fost total uluită când au apărut rapoartele de presă", a spus el. — Dar i-am promis că o voi face să dispară. [124] El a invitat Familia Elțin să deschidă conturi la propria sa Mezhprombank, apoi a spus presei că cardurile de credit în cauză au fost emise pentru prima dată cu ani în urmă, prin intermediul băncii sale. Mișcarea a fost concepută pentru a deruta presa și pentru a elimina întrebările dacă Elțin a încălcat legea deținând un cont bancar străin. [125]

În ochii lui Pugaciov, întregul caz a fost nedrept. Elțîn, a spus el, nici măcar nu înțelesese ce sunt banii. Odată, beat, îi ceruse șefului său de gărzi de corp, Alexander Korzhakov, să-i cumpere vodcă și scoase un pachet de bilete dintr-un seif din camera lui. Aici, a spus Pugaciov, era locul în care păstrase redevențele pentru cărțile pe care le scrisese cu Yumashev. Elțin scosese 100 de dolari. „El l-a întrebat pe Korzhakov dacă este suficient. Nu avea idee ce sunt banii sau cât valorează lucrurile. El nu s-a ocupat niciodată de asta. Aproape că nu fuseseră cheltuiți niciodată bani pe cardul de credit emis pe numele lui Elțîn – doar unii pentru o vizită oficială la Budapesta. Fiicele lui, însă, cheltuiseră considerabil mai mult. „Tanya ar putea cheltui 100.000 de dolari pe lună pe blănuri", a spus Pugaciov. Dar niciunul dintre ei nu a înțeles ce este un card de credit, sau cum funcționează sau ce înseamnă: „Ei pur și simplu ieșeau cu această bucată de plastic și o foloseau pentru a cumpăra lucruri. Nu au înțeles că cineva trebuie să plătească pentru asta. [126]

Yumashev a spus că au fost convinși că cardurile au fost finanțate din redevențele lui Elțin din memoriile sale. Borodin, șeful Departamentului de Proprietăți al Kremlinului, le-a spus așa, el a spus: „Au cheltuit cu sinceritate acești bani crezând că sunt din redevențele de cărți. Dar nu mă îndoiesc că această prostie a lui Borodin ar putea fi folosită de tot felul de forțe împotriva noastră, inclusiv de Primakov și Skuratov. [127]

Norii se profilau din ce în ce mai mari la orizont, iar traseul banilor avea potențialul de a merge și mai departe. La prima aniversare a crizei financiare din august 1998, *New York Times* a dat vestea despre încă un scandal financiar rusesc. [128] Agențiile de aplicare a legii

din SUA investigau miliarde de dolari în tranzacții suspectate de spălare a banilor prin Banca din New York de către crima organizată rusă. O lună mai târziu, au apărut rapoarte despre o legătură cu Familia Eltsin. Anchetatorii au urmărit transferul de 2,7 milioane de dolari în două conturi deținute la Bank of New York în Insulele Cayman, deținute pe numele soțului de atunci al Tatyanei, Leonid Dyachenko. [129] Ulterior, documentele de la parchetul elvețian au arătat că investighează și un transfer mult mai mare prin Banco del Gottardo într-un cont deținut de Tatyana. [130] Nicio acuzație nu a fost depusă vreodată și Yumashev a spus că orice sugestie că Tatyana ar fi primit vreodată astfel de fonduri a fost „minciuni absolute".

Dar pe fondul tensiunii crescânde și al luptei pentru a se salva de atac, Pugaciov a respins un avertisment din partea fostului mentor al lui Putin, Anatoly Sobchak, care i-a spus că face o mare greșeală: „M-am gândit că poate este gelos. Dar, desigur, știa totul. [131] Uitase de propriile necazuri ale lui Berezovski când i-a spus: „Serghei, aceasta este cea mai mare greșeală din viața ta. El vine dintr-un cerc contaminat. Un *komitetchik* nu se poate schimba. Nu înțelegi cine este Putin. [132] Uitase, de asemenea, despre propria sa ura profundă față de KGB, despre cum a fugit și s-a eschivat de ei cu mult timp în urmă, când făcea schimb de monede în adolescență în hotelurile turistice din Leningrad. Uitase avertismentul lui Chaika și nimeni – nici măcar Pugaciov – nu a observat că Putin se mai întâlnea frecvent cu Primakov, care trebuia să fie arhi-inamicul, după ce fusese demis din funcția de prim-ministru. S-a dovedit că Putin a dus toate rândurile de vârf ale FSB în casa lui Primakov, unde l-au prăjit, iar în octombrie acelui an Putin a participat la sărbătorirea a șaptezeci de ani a lui Primakov și a ținut un discurs în care l-a lăudat. [133]

Pugaciov și Familia Elțin închiseseră ochii la toate acestea. Au vrut mai presus de toate să creadă că Putin este unul dintre ei. Acea vară de intensificare a investigațiilor îi făcuse să caute cu disperare un succesor dintre oamenii de securitate care să-i poată proteja. Cumva au ajuns să creadă că Putin era singurul candidat capabil de asta. Din ce în ce mai afectat de boală, Elțin părea nevoit să-i însoțească. De când Primakov fusese numit prim-ministru în urma crizei financiare din august 1998, Familia Elțin a crezut că nu există nicio alternativă pentru a numi pe cineva din afara *siloviki* ca înlocuitor. În prăbușirea financiară, idealurile liberale și tinerii reformatori printre care Elțin își căutase odată succesorul au fost contaminați. „Am înghițit atât de multă libertate, încât am fost otrăviți de ea", a spus mai târziu Yumashev, ironic. [134]

Serviciul lui Putin față de principiile democratice și de piață a ajutat familia să creadă că își va continua cursul. Dar primordială în calculele lor fusese operațiunea lui temerară de a-și scoate fostul mentor Anatoly Sobchak din Rusia și departe de amenințarea arestării. „Această demonstrație de loialitate a fost considerată … ca un factor important în alegerea lui", a spus Gleb Pavlovsky, consilier la Kremlin și spin doctor la acea vreme. [135] Familia știa că, mult mai mult decât Stepashin, Putin a fost suficient de nemilos pentru a încălca legea pentru a-și proteja aliații dacă era necesar.

În plus, a spus Pugaciov, Putin părea loial și ascultător. Încă se gândea la el ca la cineva care îl urmărea ca pe un câine și îl identifica în continuare cu convingerile liberale și democratice ale lui Sobchak: „Sentimentul meu era că, dacă era aproape de Sobchak, atunci ar trebui să fie o persoană cu opinii liberale. Nu am studiat îndeaproape ce a reprezentat el. Mai mult,

Putin păruse reticent să preia postul de prim-ministru. A trebuit să-și răsucească brațul, a spus el, și să-i spună că nu va dura mult, doar până când situația se stabilește.

Ceea ce Pugaciov nu știa era că Putin a lucrat cândva îndeaproape cu unul dintre principalii jucători în încercarea de a răsturna regimul Elțin. El nu știa că Felipe Turover, ofițerul KGB din spatele scurgerilor de informații despre Mabetex și conturile Elțin, cu legături cu vârful legendarului departament de operațiuni negre al KGB, l-a ajutat pe Putin să înființeze schema de troc petrol contra alimente în St.Petersburg.

Nu auzise niciodată povestea pe care mi-a spus-o Turover, despre cum, după ce garda de corp șef a lui Elțin ar fi dat ordin de a-l elimina pe Turover, când numele lui a fost divulgat în ziarul italian în august, Putin se dusese să-și vadă vechiul asociat, care se afla pe atunci în Moscova, l-a avertizat cu privire la ordin și i-a spus că ar trebui să plece din țară, repede: „Mi-a spus să plec pentru că avea un ordin de la președinte să mă termine. Mi-a spus că pot pleca sub garanția lui.

Pugaciov nu știa că, în tot acest timp, Putin jucase din toate părțile. „Întotdeauna și-a ținut promisiunile", a spus Turover. „Nu a lucrat niciodată pentru Familie împotriva lui Primakov. Și a lucrat doar oficial împotriva lui Skuratov. [136]

Pugaciov nu avea nicio bănuială că Putin ar putea reprezenta ceva apropiat de un Plan B al KGB, după ce preluarea Primakov a eșuat. El a susținut întotdeauna că se gândea la Putin ca la cineva pe care îl putea controla. Nu și-a dat seama că ar fi putut minți Familia când a părut că îi susține. Putin „i-a înșelat", a spus Turover. „Războiul se bazează pe înșelăciune. Aceasta este strategia lui Sun Tzu. El a scris *Arta Războiului* acum 2.600 de ani', referindu-se la vechiul tratat militar chinez. — Putin și-a învățat bine lecțiile de judo.

5

„Jucării pentru copii în bazine de noroi"

În loc să cadă în ceea ce ei credeau că este o lovitură de stat din partea forțelor din trecutul comunist, ceea ce familia Elțin a cedat de fapt a fost o lovitură de stat din partea oamenilor de securitate. Sub asediu din toate părțile, nu aveau de ales decât să ajungă la o acomodare cu KGB-ul.

„Trebuiau să găsească o figură de compromis", a spus un fost ofițer superior KGB, apropiat de Putin. [1] „Exista o armată imensă de foști și actuali ofițeri de aplicare a legii, care erau toți încă în poziție. Aveau nevoie de o persoană care să poată ușura relațiile cu această forță după plecarea lui Elțin. Regimul lor a fost atacat din toate părțile. Nu au avut de ales. A fost o decizie forțată bazată pe faptul că se temeau foarte mult că plecarea lui Elțin de la putere ar putea duce la o adevărată contrarevoluție și la pierderea a tot ceea ce obținuseră cu un asemenea efort. Era o chestiune de securitate și acorduri. Ei credeau că Putin era o figură temporară pe care o puteau controla. Singura persoană care a fost puternic împotriva a fost Chubais. Se temea că trecutul lui Putin – serviciul său în KGB – ar însemna că nu va fi o marionetă gestionabilă în mâinile Familiei. Intuiția lui nu l-a dezamăgit.

Multă vreme, Putin a fost portretizat drept „președintele accidental” al Rusiei. Dar nici ascensiunea sa prin Kremlin, nici seiful lui la președinție nu par să fi avut mare legătură cu șansa. „Când a fost mutat la Moscova, deja începeau să-i verifice potrivirea”, a spus apropiatul aliat Putin din KGB. [2] Dacă, pentru lumea exterioară, Rusia sub Elțin era o țară cu schimbări epocale în care puterea serviciilor de securitate fusese de mult zdrobită, atunci în interiorul Rusiei, sub suprafață, oamenii de securitate erau încă o forță cu care trebuia socotită. . În interiorul Kremlinului lui Elțin și în posturile de nivel al doilea din instituțiile și companiile țării, se aflau reprezentanți ai KGB, dintre care unii cu zece ani în urmă au susținut eforturile de a aduce piața în Rusia, înțelegând prea bine că Uniunea Sovietică nu poate concura. cu Occidentul sub economia planificată. Priviseră din umbră cum reformele pe care le-au început scăpau de sub controlul lor sub conducerea lui Elțin. Ei au fost lăsați în mare parte pe margine, deoarece libertățile erei Elțin au dus la ascensiunea din ce în ce mai rapidă a oligarhilor, care la mijlocul anilor nouăzeci își depășiseră foștii stăpâni KGB. Libertățile creaseră un capitalism de tip tâlhar în care, în cele din urmă, oamenii de securitate reușiseră să compromită Elțin și familia lui. Odată cu prăbușirea pieței, venise momentul lor. Elțin și familia lui erau vulnerabili din cauza conturilor Mabetex și a legăturilor lor strânse de afaceri cu Berezovsky, în timp ce bărbații din culise de la Kremlin plănuiau de mult o revanșă etatistă.

„Instituțiile în care au lucrat oamenii de securitate nu s-au defectat”, a spus Thomas Graham, fostul director principal pentru Rusia în Consiliul Național de Securitate al SUA. „Rețelele personale nu au dispărut. Ceea ce aveau nevoie era pur și simplu o persoană care să poată aduce aceste rețele înapoi împreună. Acesta era viitorul. Dacă nu ar fi fost Putin, ar fi fost altcineva ca el'. [3]

Cea mai largă castă a oamenilor de securitate din culise de la Kremlin căuta doar să asigure proprietățile și câștigurile economice care fuseseră obținute în urma trecerii la piață. În interiorul Kremlinului, convingerea predominantă a fost că, după haosul anilor Elțîn, noul președinte, oricine ar fi el, a trebuit să reprezinte o revanșă etatistă, o revanșă a învinșilor din anii Elțin – când muncitorii de stat – profesori, medici și forțele de ordine – suferiseră cel mai mult. „Căutăm lipiciul pentru coaliția pro-Kremlin”, a spus Gleb Pavlovsky, consilier și doctor de spin la Kremlin la acea vreme. [4] „Un politician în stil diferit a trebuit să vină la putere și să finalizeze tranziția post-sovietică”.

„În orice caz, KGB era cel care urma să preia regimul”, a spus Andrei Illarionov, fostul consilier economic prezidențial. [5]

Dacă Primakov, ca Plan A, a reprezentat amenințarea unei revanșe în stil comunist și riscul foarte real ca un bilet combinat Primakov-Luzhkov să facă ca Elțin și familia sa să-și petreacă restul anilor după gratii, atunci Putin a fost *silovicul* care era menită să-i salveze, fermecătorul care își petrecuse timpul asigurând Familiei că este progresist, că era unul dintre ei. „Putin este un politician remarcabil și a realizat o operațiune de mare succes pentru a câștiga încrederea Familiei”, a spus Illarionov. „Primakov a fost văzut ca principalul inamic al lui Elțîn. Oamenii de la securitate au calculat cu precizie că Elțin nu va preda puterea chiar așa. [6]

Dar în graba lor de a-și asigura poziția, Familia Elțin preda frâiele unei facțiuni de oameni mai tineri ai KGB, care aveau să se dovedească mult mai nemilosi în încercarea lor de a câștiga putere decât ar fi putut fi oricare dintre generația mai în vârstă a lui Primakov, mai

asemănătoare omului de stat. În multitudinea de intrigi ale Kremlinului și a clanurilor în război – chiar și în cadrul serviciilor de securitate – ei predau puterea unui clan de oameni de securitate care își făcuseră alianțe în bătăliile violente de la Sankt Petersburg, care erau mult mai înfometați de putere și care nu s-ar opri la nimic pentru a-și demonstra loialitatea.

Medicii de la Kremlin au lucrat necontenit pentru a-l portretiza pe Putin ca acționând decisiv împotriva incursiunilor cecene în Daghestan. Dar în prima lună a mandatului său de premier, ratingul de aprobare al lui Putin abia a crescut. El a fost încă descris frecvent ca fiind incolor. A rămas un birocrat gri și obscur, în timp ce noua alianță anunțată a lui Primakov cu Lujkov se aduna în forță – unul câte unul, guvernatorii regionali puternici ai Rusiei se aliniau pentru a se alătura acesteia. În tot acest timp, știrile despre investigațiile de peste mări dădeau semnale de alarmă. Dezvăluirile despre sonda Băncii din New York și potențialul acesteia de a duce la Familia Eltsin, au fost ca o bombă cu ceas, iar știrile de ultimă oră despre legătura dintre ancheta Mabetex și cardurile de credit ale familiei Eltsin au intensificat și mai mult presiunea. Undeva, încuiate într-un seif din interiorul parchetului adjunct din conacul impunător de pe strada Petrovka, zăceau mandate de arestare, semnate.

Mai era încă o metamorfoză crucială de urmat.

În acest moment, mi-a spus Pugaciov, el a propus cel mai îndrăzneț pas de până acum. El a început să încerce să-i convingă pe Tatyana și Yumashev că Elțin ar trebui să demisioneze mai devreme, astfel încât Putin să-l succedă înainte de următoarele alegeri. Era singura modalitate de a-și asigura seiful la președinție. „Nu vom putea păstra puterea până la alegerile prezidențiale din vara următoare", le-a spus el. „Faptul că Elțin a spus că vrea să fie succesorul său nu va ajuta. Încă trebuie să-l ducem acolo. Discuțiile au durat ore întregi. Yumashev, unul, era convins că Elțin nu va fi de acord. „I-am spus că aceasta este o problemă a siguranței tale personale, a siguranței familiei lui și pentru tine și pentru noi toți. Este o chestiune de viitorul țării. Dar el a spus: „Înțelegi că nu va renunța niciodată la putere."

În cele din urmă, potrivit lui Pugaciov, Iumașev a spus că va merge la Elțin. S-au despărțit seara târziu, iar a doua zi, când Pugaciov s-a întors la Kremlin, a spus că a primit un telefon de la Yumashev: „Mi-a spus că întrebarea a fost decisă". [7] Cu toate acestea, Yumashev a insistat că atunci nu a fost luată o astfel de decizie. Linia oficială a Kremlinului a fost întotdeauna că Elțin a decis să demisioneze devreme, mult mai târziu, spre sfârșitul anului.

Dar alți doi foști oficiali ai Kremlinului au indicat, de asemenea, că decizia a fost luată mai devreme [8] , iar unul dintre aliații apropiați ai KGB ai lui Putin a observat că ceva grav se întîmplă. Spre sfârșitul lunii august, Putin se retrăsese cu unul dintre cei mai apropiați camarazi ai săi în vechea lui casa din complexul Ozero pentru câteva zile. S-a dus acolo pentru a fi singur, a spus aliatul apropiat. [9] Era adânc în gânduri și ceva îl cântărea în mod clar.

Abia după trei săptămâni de tragedie și teroare, în septembrie, percepția publică despre Putin a fost inversată. Titlurile din jurul Mabetex au fost distruse, în timp ce Putin s-a ridicat pentru a prelua comanda, iar Elțin a dispărut din vedere.

*

Târziu în seara zilei de 4 septembrie 1999, o mașină-bombă a spart într-un bloc de apartamente din orașul Daghestani Buynaksk, ucigând șaizeci și patru de oameni, cei mai mulți membri ai familiei militarilor ruși. Explozia a fost văzută ca un răspuns la escaladarea luptei armate cu rebelii ceceni, care au lansat o nouă incursiune în Daghestan în același weekend, cucerind mai multe sate la doar o zi după ce Putin, proaspăt uns prim-ministru, declarase victorie pentru guvernul federal. forţelor din Daghestan. Părea încă o întorsătură tragică a ciocnirilor sporadice în care Rusia a fost forțată să se angajeze încă de când Elțin a lansat un război împotriva separatiștilor ceceni în 1994.

Când, la doar patru zile mai târziu, o altă explozie a distrus secțiunea centrală a unui bloc de apartamente într-o suburbie adormită a clasei muncitoare din sud-estul Moscovei, ucigând nouăzeci și patru de oameni în timp ce dormeau în paturile lor, lupta militară a Rusiei din Caucaz părea că să fi căpătat o nouă acoperire mortală. La început, anchetatorii au spus că explozia ar fi putut fi o explozie de gaz natural. [10] Puține dintre familiile care locuiau în clădire au avut vreo legătură cu republica cecenă separatistă. Cum ar putea explozia să aibă vreo legătură cu o luptă militară îndepărtată? Dar unul câte unul, fără a prezenta nicio dovadă, oficialii au început să denunțe atentatul ca fiind un atac al teroriștilor ceceni. Lucrătorii de urgență abia terminaseră de scos ultimele cadavre carbonizate din epava a ceea ce fusese numărul 19 din strada Guryanova, când, patru nopți mai târziu, o altă explozie a distrus complet un bloc de apartamente de nouă etaje din Kashirskoye Shosse, în sudul Moscovei. O sută nouăsprezece oameni au murit. Singurele dovezi care păreau să rămână ale vieții umane au fost jucăriile pentru copii lăsate plutind în bazine de noroi. [11]

Panica s-a răspândit prin Moscova. A fost fără precedent ca aproape zece ani de război intermittent împotriva rebelilor separatiști din sud să ajungă în inima capitalei. Pe măsură ce sentimentul național de urgență și teamă a crescut, scandalurile financiare din jurul familiei Elțin au fost împinse departe de primele pagini, iar Vladimir Putin a fost trecut în prim-plan. Acesta a fost momentul crucial în care Putin a preluat frâiele lui Elțin. Dintr-o dată, el a fost comandantul șef al țării, conducând o campanie bombastică de lovituri aeriene împotriva Ceceniei pentru a răzbuna atacurile.

Ce s-a întâmplat în acea toamnă, când numărul morților din exploziile apartamentelor a crescut la peste trei sute în timp ce Kremlinul a lansat o campanie de PR meticuloasă, a devenit cea mai mortală și centrală enigmă a ascensiunii lui Putin. Ar putea oamenii de la securitate ai lui Putin să-și fi bombardat propriul popor într-o încercare cinică de a crea o criză care să-i asigure că el va prelua președinția? Întrebarea a fost adesea pusă, dar răspunsurile au fost subțiri pe teren. Oricine este implicat serios în investigarea problemei pare să fi murit sau a fost arestat pe neașteptate. [12] Cu toate acestea, fără exploziile și campania militară concertată care a urmat, este imposibil de imaginat că Putin ar fi obținut vreodată sprijinul pentru a reprezenta o provocare serioasă pentru Primakov și Lujkov. Familia Elțîn ar fi rămas înfundată în investigațiile Mabetex și Bank of New York, iar Putin prin asociere, în calitate de succesor ales al lui Elțîn, ar fi fost și ei stricat. Acum, ca la un semnal, a ieșit brusc încrezător și pregătit. El a fost eroul de acțiune care până la 23 septembrie a lansat atacuri aeriene împotriva capitalei cecene Grozny, în timp ce Elțin dispăruse complet din vedere. Putin le-a vorbit poporului rus în limba străzii, jurând că va „sterge” teroriștii „în cabană” [13] , atacând republica separatistă ca stat criminal în care „bandiții” și „teroriștii internaționali” rătăceau liberi. , înrobind, violând și ucigând ruși

nevinovați. [14] Rușilor le părea o gură de aer proaspăt. În comparație cu Elțin, bolnavi și bolnavi, deodată au avut un lider care era la conducere.

Într-o serie de întâlniri de televiziune cu conducerea militară din Daghestan, Putin a fost văzut saltând dintr-un elicopter militar în coborâre, îmbrăcat pentru acțiune în pantaloni kaki și jachetă lejeră. El a fost arătat ridicând solemn un toast într-un cort de câmp cu comandanții militari. „Nu avem dreptul să arătăm o secundă de slăbiciune, pentru că dacă o facem înseamnă că toți cei care au murit au murit în zadar", a declarat el cu ferm convingere. [15] El a fost prezentat drept salvatorul țării, un James Bond rus care avea să restabilească ordinea și speranța.

Campania a fost o lovitură în brațpentru simțul umilit al identității naționale al rușilor. L-a distins imediat pe Putin de haosul și prăbușirea anilor Elțin. Atacul aerian total a dat drumul la un deceniu de frustrare naționalistă reținută, care a escaladat la începutul acelui an, când forțele NATO au lansat o incursiune în sfera de interes tradițională est-europeană a Rusiei, bombardând Kosovo în fosta Iugoslavie. Pe măsură ce atacurile aeriene s-au extins până în toamnă, demolând din ce în ce mai mult din Cecenia și ucigând fără discernământ mii de civili, cotele de aprobare ale lui Putin au crescut de la doar 31% în august la 75% până la sfârșitul lunii noiembrie. [16] Dacă ar fi fost un plan, Operațiunea Successor, așa cum a devenit mai târziu cunoscută, funcționa: se formase o majoritate enormă pro-Putin.

Dar îndoielile sâcâitoare cu privire la exploziile de la Moscova au fost exprimate aproape imediat. Deputatul comunist Viktor Iliukin a fost unul dintre primii care a tras semnalul de alarmă, susținând că Kremlinul ar putea fi în spatele atentatelor, în încercarea de a stimula isteria și a discredita pe Lujkov. [17] De luni de zile, zvonurile au circulat la Moscova că Kremlinul ar putea provoca un fel de criză ca pretext pentru anularea alegerilor. Președintele Dumei, Ghenadi Seleznyov, a informat parlamentarii că un alt atac cu bombă a avut loc în orașul Volgodonsk, din sudul Rusiei, cu trei zile înainte ca acesta să aibă loc efectiv. [18] Cel mai mare steag roșu a apărut târziu în seara zilei de 22 septembrie în orașul Ryazan, nu departe de Moscova, când un rezident a raportat poliției locale că a văzut trei indivizi cu aspect suspect transportând saci în subsolul clădirea lui de apartamente. Până la sosirea poliției, suspecții plecaseră într-o mașină ale cărei plăcuțe de înmatriculare fuseseră parțial tapeate. [19] Poliția a percheziționat subsolul clădirii și a ieșit șocată și cu fața albă: au găsit trei saci, conectați la un detonator și un dispozitiv de cronometrare. [20] Întreaga clădire a fost evacuată rapid, locuitorii săi îngroziți nu au permis să se întoarcă la casele lor până în seara zilei următoare. Poliția a spus inițial că testele au descoperit că sacii conțin urme de hexogen, [21] un explozibil puternic care a fost folosit în celelalte explozii în apartament. Șeful local FSB a spus că cronometrul a fost setat să se declanșeze la 5.30 în acea dimineață și i-a felicitat pe locuitori că au evadat cu doar câteva ore libere. [22]

FSB-ul din Ryazan și poliția au organizat o operațiune uriașă pentru a urmări teroriștii aparenti, izoland întregul oraș. O zi mai târziu, pe 24 septembrie, ministrul rus de interne Vladimir Rushailo a raportat șefilor forțelor de ordine de la Moscova că a fost evitat un alt atentat cu bombă. Dar doar o jumătate de oră mai târziu, Nikolai Patrushev, șeful FSB cu limba sărată și mușcat, care a lucrat îndeaproape cu Putin în KGB-ul din Leningrad, a declarat unui reporter TV că sacii nu conțineau mai mult decât zahăr și că întregul episod nu fusese decât un exercițiu, un test de vigilență publică. [23] Patrushev a fost la fel de necruțător, pe atât de necruțător în manevrele din culise, [24] iar noile sale explicații nu

numai că l-au contrazis pe Rushailo, dar păreau să-l surprindă pe FSB-ul Ryazan, care se pare că fusese pe punctul de a-i captura pe oamenii care" d a plantat sacii. [25] Rezidentul local care a contactat inițial poliția a spus ulterior că substanța pe care a văzut-o în saci era galbenă, cu o textură mai degrabă asemănătoare orezului decât zahărului – o descriere care, potrivit experților, se potrivea cu hexogenul. [26]

Luni după aceea, locuitorii blocului de pe strada Novoselyeva nr. 14 au fost furioși, confuzi și traumatizați de relatările contradictorii. Mai mulți au insistat că nu cred că ar fi putut fi un simplu exercițiu. [27] Ulterior, a apărut un raport conform căruia forțele locale de aplicare a legii au interceptat un apel telefonic pe care credeau că fusese făcut de teroriștii aparenti către un număr legat de FSB din Moscova. [28] Dacă acest lucru era adevărat, începea să pară ca și cum Patrushev a declarat că incidentul a fost doar un exercițiu pentru a se asigura că ancheta nu a continuat. Autoritățile locale implicate în anchetă s-au împotrivit, refuzând să comenteze presă decât pentru a confirma afirmația oficială că totul a fost un exercițiu. Expertul exploziv al poliției care a efectuat testele inițiale a fost transferat într-o unitate specială ai cărei angajați au interzis să vorbească cu presa. [29] Dosarele cauzei au fost imediat clasificate. [30]

Câțiva ani mai târziu, în 2003, un curajos fost colonel al FSB, Mihail Trepaşkin, care și-a scos gâtul pentru a investiga atentatele de la Moscova, a fost judecat și condamnat la patru ani într-o închisoare militară. El a fost arestat la doar câteva zile după ce i-a spus unui jurnalist că o schiță compozită a unuia dintre suspecții din prima explozie, pe strada Guryanova nr. 19 din Moscova, semăna cu un bărbat pe care l-a recunoscut ca agent FSB. [31] (Schița, bazată pe o descriere a unuia dintre martorii oculari, un director de clădire, a fost ulterior trecută la un subiect mai potrivit, un cecen care pretindea că a fost înrămat. Schița originală a dispărut din dosarele poliției. [32])

Dacă acesta a fost într-adevăr secretul mortal din spatele ascensiunii lui Putin, a fost primul indiciu înfricoșător despre cât de departe erau dispuși să meargă oamenii KGB. De ani de zile, întrebările s-au învârtit asupra atentatelor, în timp ce jurnaliștii de investigație au scris relatări exhaustive despre tot ce s-a întâmplat atunci, doar pentru a fi întâmpinați de un zid de negare de la Kremlinul lui Putin. Dar una dintre primele crăpături din versiunea Kremlinului a apărut recent. Un fost oficial de la Kremlin a susținut că l-a auzit pe Patrushev vorbind direct despre ceea ce s-a întâmplat de fapt la Ryazan. Patrushev se înfuriase într-o zi despre modul în care ministrul de interne Vladimir Rushailo, un rămășitor din anii Elțin, cu legături strânse cu Berezovsky, aproape că expusese implicarea FSB în atentate: ofițerii săi fuseseră aproape să-i prindă pe agenții care lucrau pentru FSB care au plantat. explozivii. Rushailo aproape aruncase în aer întreaga operațiune, căutând informații compromițătoare împotriva FSB și a lui Patrushev. FSB a fost forțat să dea înapoi și să spună că sacii nu conțineau mai mult decât zahăr pentru a preveni orice investigație ulterioară. [33]

Patrushev se pare că nu și-a exprimat nicio remuşcare, ci doar supărare că a fost amenințat cu dezvăluirea FSB-ului. Fostul oficial de la Kremlin a spus că încă nu și-a dat seama ce a auzit: „Nu a fost nevoie de bombardamente. Am fi avut alegerile cusute în orice caz. Mașina de propagandă a Kremlinului a fost suficient de puternică pentru a asigura victoria lui Putin în orice caz. Dar Patrushev, a spus el, „a vrut să-l lege pe Putin de el și să-l acopere cu sânge”. [34]

Purtătorul de cuvânt al Kremlinului, Dmitri Peskov, a respins afirmația drept „un gunoi total”. Și până în ziua de azi, Valentin Yumashev insistă că nu ar fi putut exista niciodată o conspirație FSB în spatele atentatelor cu bombă: „Sunt absolut sigur că nu este corect. Țara nu a vrut categoric un al doilea război cecen. [35] Primul război fusese atât de umilitor, cândva marea armată a Rusiei pierzând atât de multe vieți într-o republică minusculă care abia apărea pe hartă, încât „a fi un inițiator al războiului în Cecenia a fost sinucidere”. „A organiza explozii în blocuri pentru a începe un al doilea război”, a spus Yumashev, „ar fi să distrugi complet viitorul politic al persoanei pe care încerci să o sprijini”. Dar campania pe care a condus-o Putin a fost foarte diferită de războiul purtat de Elțin, care a pierdut atât de multe vieți. A constat în principal în lovituri aeriene, mai degrabă decât în trimiterea de trupe terestre, iar Putin a făcut distincția clară de la început: „De data aceasta nu ne vom pune băieții sub foc”, a spus el. [36] Pavlovsky, spin doctorul de la Kremlin, a negat, de asemenea, că ar fi putut exista vreodată vreun complot: „Atentatele la apartamente... ni s-au părut a fi avantajoase din punct de vedere electoral pentru Lujkov. Dar dintr-o dată a dispărut din vedere... În acel septembrie de hexogen, primarul Moscovei a pierdut șansa de a conduce Rusia. [37]

Dar Luzhkov, în calitate de primar al Moscovei, nu avea puterea de a comanda atacuri aeriene asupra Ceceniei, ca răzbunare pentru atacuri. Deși a fost susținut de canalul NTV al mogulului mass-media Vladimir Gusinsky, el nu va fi niciodată capabil să organizeze o mașinărie de propagandă precum cea a postului de televiziune de stat, RTR, și ORT a lui Berezovsky, pentru a-și promova cu sclavie fiecare acțiune, ca Putin. făcut. Toate contraargumentele ale Kremlinului păreau slabe. Dacă atentatele ar fi fost un complot FSB, ele ar fi putut fi întreprinse fără știrea sau implicarea familiei Elțin. Oamenii KGB ai lui Putin ar fi putut să fi luat ei înșiși inițiativa fără milă. „Am crezut cu toții că este un act de teroare. Nu aveam idee că ar putea fi altceva', a spus o persoană apropiată familiei Elțin. [38] Dar dacă a existat un complot FSB, acesta a depășit chiar și manualul KGB care, din anii 1960, a sprijinit grupurile teroriste din Orientul Mijlociu și Germania ca o modalitate de a perturba și de a diviza Occidentul. Grupările teroriste germane gestionate de Stasi și KGB aruncaseră în aer militari americani în cluburile de noapte din Berlin și bancheri germani în drum spre muncă, [39] cu Vladimir Putin – dacă este de crezut relatarea unui fost membru al Fracțiunii Armatei Roșii din Germania. – gestionarea membrilor acestor grupuri în timp ce staționați la Dresda. [40] Bineînțeles, era cu totul altă problemă să direcționăm astfel de tactici către proprii cetățeni ai Rusiei. „Nu îmi venea să cred în acel moment că orice cetățean al Rusiei ar fi gata să ucidă un astfel de număr de civili pentru propriile lor scopuri politice”, a spus un magnat rus care fusese aproape de Berezovski. „Dar acum, deși nu știu dacă au participat sau nu, știu un singur lucru: că sunt cu adevărat capabili de mai mult decât atât”. [41] „Oricum ai privi, el a început campania electorală cu bombardamentele la apartamente”, a spus un bancher rus de rang înalt cu legături cu informațiile străine. [42]

Putin a apărut ca un lider cu vorbă dură dintr-o nouă generație. „Campania a căpătat masca stilistică a revoluției de eliberare națională”, a spus Pavlovsky. „Iată un tip simplu dintr-un apartament comunal din Leningrad care, în numele oamenilor, lua Kremlinul... Decizia lui Putin de a intra în război pentru a răzbuna bombardamentele a fost spontană, dar nu ne-a distrus modelul. Se potrivea cu ideea unui nou regim puternic. [43]

*

Multă vreme în anii care au urmat, Boris Berezovsky, matematicianul care vorbea rapid, care fusese oligarhul arhi-insider al erei Elțîn, fusese bântuit de bombardamentele apartamentelor. Mai târziu, în contradicție cu Kremlinul lui Putin și forțat să se exileze la Londra, el a afirmat în repetate rânduri că FSB era implicat în ele. [44]

Dar în acele zile Berezovsky era încă la bord și, pe măsură ce alegerile parlamentare din decembrie 1999 se profilau, el și-a lăsat deoparte nemulțumirile cu privire la trecutul KGB al lui Putin [45] și s-a sprijinit ferm în sprijinul campaniei lui Putin. În ciuda faptului că a fost internat cu hepatită, el a desfășurat o campanie media devastatoare în acea toamnă prin canalul său de televiziune federal ORT, care a încercat să distrugă reputația lui Primakov și Luzhkov. Cei doi bărbați formaseră o puternică alianță parlamentară numită Patria-Toată Rusia, iar alegerile pentru Duma urmau să fie un prim test crucial al potenței sale. De pe patul său de spital, Berezovski suna la ORT noaptea târziu cu instrucțiuni pentru Serghei Dorenko [46] , un prezentator popular, cu voce profundă, care i-a sălbăticit pe Primakov și Lujkov în emisiuni săptămânale care au spart granițele chiar și după standardele războaielor media din Rusia. . Într-unul dintre ele, Dorenko l-a acuzat pe Lujkov că a luat 1,5 milioane de dolari din comisioane de la primarul corupt al unui oraș spaniol de pe litoral, în timp ce soția sa, Yelena Baturina, cel mai mare magnat al construcțiilor din Moscova, ar fi canalizat sute de milioane în străinătate printr-un lanț de bănci străine. [47] Primakov, în vârstă de șaizeci și nouă de ani, a spus Dorenko într-o altă emisiune, nu era apt să devină președinte din cauza unei intervenții chirurgicale la șold la care suferise recent în Elveția. Imaginile grafice cu sânge și oase într-o operație similară efectuată pe un alt pacient la Moscova au demonstrat că subliniază argumentul. Mai mult, Dorenko a susținut că, deși Primakov era șeful serviciilor de informații externe al Rusiei, ar fi putut fi implicat în două tentative de asasinat împotriva președintelui georgian Eduard Shevardnadze. Programul a redat, de asemenea, filmări cu Skuratov cu prostituate aproape în buclă, într-un efort de a discredita guvernatorii regionali care s-au alăturat Patriei-Toată Rusia și i-au oferit sprijinul lui Skuratov. [48]

Berezovsky, cu un nivel octanic ridicat ca întotdeauna, a spus că intenționează să-i distrugă pe Primakov și Lujkov. A plecat de la spital într-o noapte la începutul toamnei pentru a vizita un asociat pentru a organiza logistica campaniei. — Era complet înfășurat. Arăta ca un nebun', a spus asociatul. [49] „El purta trei telefoane mobile, ca de obicei, și vorbea non-stop. El a continuat să spună: „O să le rup în bucăți mici. Nu va rămâne nimic din ei.” Deși ratingul de aprobare al lui Putin creștea constant, miza era mare. Cercetările penale lansate sub Primakov în afacerile lui Berezovsky erau încă în curs. El a continuat să se confrunte cu amenințarea cu arestare. [50]

Dorenko a fost un câine de atac mediatic extrem de eficient și, încet, sprijinul pentru Patria-Toată Rusia a început să scadă. Dar acuzațiile împotriva Primakov și Lujkov ar putea părea blânde în comparație cu scandalurile financiare cu care s-a confruntat Familia Elțîn, care au fost difuzate integral pe postul rival NTV, care i-a susținut pe Primakov și Lujkov. Și, deși Berezovski ajuta la construirea unui nou partid parlamentar pro-Kremlin, numit Unitate, ca răspuns la Patria-Toată Rusia, nu părea decât o masă amorfă de birocrați obscuri și fără chip. La mijlocul lunii noiembrie, cotele de aprobare ale Unity erau de doar 7%, comparativ cu aproape 20% pentru Patria-Toată Rusia. [51]

Abia când Putin a emis o declarație publică de sprijin pentru Unity, la sfârșitul lunii noiembrie, ratingurile partidului au început să crească. Până atunci, acoperirea televizată cuprinzătoare a acțiunii decisive a lui Putin împotriva Ceceniei îl transformase într-un Midas politic și, în decurs de o săptămână, ratingurile de aprobare ale Unității crescuseră de la 8% la 15. [52] Patria-Toată Rusia a scăzut la aproximativ 10 la sută. de cent, în ciuda sprijinului puternic pentru Primakov personal, în timp ce comuniștii au condus cu 21 la sută. Evaluările lui Putin au fost vertiginoase, cu 75%. [53] Chiar și cu eforturile herculeene ale lui Berezovsky și Dorenko, Kremlinul ar fi putut pierde parlamentul fără sprijinul lui Putin pentru Unitate.

În ziua votării, 18 decembrie, votul Unității a fost neașteptat de mare, la 23 la sută, la doar un punct procentual în spatele comuniștilor. Și mai important, patria lui Primakov și a lui Lujkov, toată Rusia a fost înfrântă, cu doar 12,6% din voturi. [54] Yumashev a susținut că abia atunci Elțîn a fost suficient de convins de puterea lui Putin ca forță politică în ascensiune pentru a lua decizia de a renunța devreme pentru a-i face loc. El a insistat că Elțin a luat decizia singur, iar rolul lui Pugaciov a fost minim. [55]

În memoriile pe care Iumașev le-a scris pentru Elțîn, președintele rus a povestit cum l-a chemat pe Putin să-i spună decizia de a demisiona pe 14 decembrie, cu patru zile înainte de alegeri. Potrivit lui Elțin, Putin părea reticent să preia puterea. Elțîn a scris că i-a spus lui Putin când s-au întâlnit în acea zi: „Vreau să renunț anul acesta, Vladimir Vladimirovici. Anul acesta. Asta e foarte important. Noul secol trebuie să înceapă cu o nouă eră politică, epoca lui Putin. Înțelegi?' Elțîn a spus că Putin a tăcut mult timp înainte de a răspunde: „Nu sunt pregătit pentru această decizie, Boris Nikolaevici. Este un destin destul de dificil. [56]

Dar nici povestea aparentei reticențe a lui Putin, nici a Elțin care a decis să demisioneze doar în ultimul moment, nu se potrivea cu narațiunea care se desfășurase deja. Nici nu se potrivea cu povestea lui Pugaciov sau a celorlalți doi oficiali de la Kremlin, că decizia a fost luată mult mai devreme. În lunile premergătoare alegerilor parlamentare, Putin preluase deja, în esență, armata și întregul sistem de aplicare a legii, inclusiv serviciile de securitate, în timp ce Elțin dispăruse din vedere. Putin nu ar fi putut acționa la fel de decisiv sau la fel de prezidențial ca în campania militară împotriva Ceceniei, dacă nu ar fi primit deja siguranța că este pe cale să devină președinte.

Chiar dacă Putin a fost personal reticent să preia președinția, în acele vremuri el era doar un membru al unui grup de oameni de securitate care veneau la putere. Când s-a adresat FSB în ultimele zile ale anului 1999 pentru sărbătorirea anuală a cekiștilor, așa cum era cunoscută poliția secretă, el a clarificat ascendența acestora: „Grupul de agenți FSB desemnați să lucreze sub acoperire în guvern a realizat cu succes primul stadiul sarcinii lor", a spus el. [57] A făcut comentariul cu o expresie neîncrezătoare, dar nu a putut să nu zâmbească când ajungea la sfârșitul discursului. Dacă a fost gândit ca o glumă, umbrele adânci de sub ochii lui Putin și înfățișarea lui palidă și slabă au spus o poveste diferită. În esență, Putin le spunea oamenilor de la securitate că țara este în sfârșit a lor.

Remarcile lui Putin au trecut neobservate în fundal. Dar oamenii de securitate de la Kremlin care îl susțineau se pregăteau în liniște. Cu trei zile înainte de sfârșitul anului, Putin publicase un articol pe un nou portal guvernamental care suna ca un manifest pentru forțele de securitate. Intitulat „Rusia la începutul mileniului" [58] , a fost prima dată când își expunea viziunea pentru țară.

Articolul semnala că Putin plănuia să preia mantaua moștenitorului modern al lui Andropov. El a schițat un program pentru o nouă eră a capitalismului de stat, în care Rusia va fuziona mâna puternică a statului cu elemente ale economiei de piață. Scopul a fost modernizarea și creșterea eficienței prin încurajarea creșterii economice și a integrării în continuare în economia mondială, dar și urmărirea stabilității și a puterii puternice a statului. Pe de o parte, o respingere răsunătoare a dogmei comunismului, pe care Putin a numit-o „un drum spre o alee nevăzută", care a costat țara un „preț scandalos" și a condamnat-o să rămână în urma țărilor avansate economic. Dar a semnalat și o respingere a căii pe care Elțîn a căutat-o cândva pentru Rusia, ca democrație liberală, în stil occidental. Țara urma să caute o a treia cale care să se bazeze pe tradițiile sale de stat puternic. „Nu se va întâmpla curând, dacă se va întâmpla vreodată, ca Rusia să devină a doua ediție, să zicem, a SUA sau a Marii Britanii, în care valorile liberale au tradiții istorice profunde", a scris Putin. „Pentru ruși, un stat puternic nu este o anomalie de care ar trebui scăpată. Dimpotrivă, ei îl văd ca o sursă și un garant al ordinii și ca inițiator și principal forță motrice a oricărei schimbări. [59]

În goana și pregătirile dinaintea sărbătorilor de Anul Nou, în ajunul unui nou mileniu, abia dacă a observat nimeni. Un singur ziar național a publicat un comentariu la articolul lui Putin. [60] În rest, nu s-a înregistrat deloc cu nimeni. În toată Rusia, familiile se străduiau să cumpere cadouri de ultimă oră. Brazii erau vânduți în piețele orașului acoperite cu zăpadă. Străzile erau pline de trafic, ca de obicei. În majoritatea caselor, familiile se adunau în jurul televizorului pentru discursul anual de Anul Nou al președintelui rus. Dar anul acesta, la miezul nopții, răsturnarea mileniului a început cu un șoc. Nesigur, cu fața umflată, dar vorbind cu demnitate, Elțin a anunțat națiunea că demisionează devreme și îl unge pe Putin președinte interimar. El a făcut anunțul cu toată fantezia și dramatismul care îi definiseră regula tumultoasă. Decizia lui fusese ținută secretă până la sfârșit. „Am auzit oameni spunând de mai multe ori că Elțin s-ar agăța de putere cât mai mult timp posibil, că nu va renunța niciodată", a spus el. — Asta este o minciună. Rusia ar trebui să intre în noul mileniu cu noi politicieni, noi fețe, noi oameni inteligenți, puternici și energici, în timp ce noi, cei care suntem la putere de mulți ani, trebuie să plecăm.'

Dar Elțin s-a înclinat, de asemenea, cu o expresie extraordinară de umilință și cu scuze pentru aproape zece ani de haos care s-a desfășurat în timp ce încerca să demonteze regimul sovietic și pentru eșecul său în cele din urmă de a aduce pe deplin libertatea țării sale: „Eu vreau să-ți ceri iertare – pentru visele care nu s-au împlinit și pentru lucrurile care păreau ușor, dar s-au dovedit a fi atât de chinuitor de dificile. Vă cer iertare pentru că nu ați justificat speranțele celor care m-au crezut când am spus că vom sări din trecutul totalitar cenușiu, stagnant, într-un viitor luminos, prosper și civilizat. Am crezut în acel vis. Am crezut că vom acoperi distanța aceea dintr-un singur salt. Nu am făcut-o. [61]

A fost un strigăt puternic pentru ceea ce ar fi putut fi – și posibil profetic pentru ceea ce avea să vină. Preda o țară care fusese afectată de o criză economică după alta. Dar o dădea unui om care fusese ajutat să ajungă la putere de un grup de oameni din serviciile de securitate care credeau că realizarea supremă a erei Elțin – stabilirea valorilor democratice de bază – a adus țara în pragul colapsului. . Când Elțin i-a predat președinția lui Putin, valorile democrației au părut puternice. Guvernatorii au fost aleși. Mass-media a fost în mare parte lipsită de interferența statului. Camerele superioare și inferioare ale parlamentului au fost un forum pentru criticile politicii guvernamentale. Dar cei care

susținuseră ascensiunea lui Putin credeau că Elțin a dus prea departe libertățile câștigate cu greu ale țării și că, sub influența Occidentului, el a generat un regim de fărădelege care a adus la putere o oligarhie coruptă și a pus statul însuși. de vânzare. În loc să caute să întărească instituțiile democratice pentru a îmblânzi excesele năucioase din anii Elțîn, ei au intenționat să demonteze democrația – pur și simplu pentru a-și consolida propria putere de autoservire.

Dacă Elțîn bănuia că Putin a fost influențat de acea tendință de gândire, că era pe cale să întoarcă cadranul la un ecou sumbru al trecutului totalitar cenușiu, s-a străduit să nu-l lase să se arate. Dar el preda, în esență, puterea *komitetchik -ului* care devenise omul de frunte uns pentru cadrele de informații străine care au început mutarea Uniunii Sovietice pe piață în primul rând, recunoscând nevoia de a se schimba pentru a supraviețui. Pentru acești bărbați, seiful lui Putin de a deveni succesorul lui Elțin a însemnat că revoluția în care se îmbarcaseră pentru a aduce piața în Rusia ar putea fi finalizată. Fragmentele rețelelor KGB pe care le păstraseră în urma prăbușirii sovietice, în timp ce urmau memoriile Biroului Politic pentru a crea o economie ascunsă, erau în măsură să fie reînviate și restaurate. Prăbușirea financiară sub Elțin îi pusese într-o poziție puternică pentru a-și prelua rolul de conducere. Programul lui Putin pentru un stat mai puternic a rezonat cu o populație care devenise profund dezamăgită de excesele libere pentru toți din epoca Elțin. Oamenii erau epuizați de un deceniu în care trecuseră de la o criză financiară la alta, în timp ce o mână de oameni de afaceri apropiați de putere câștigaseră bogății inimaginabile. Cu coregrafia potrivită, drumul le era deschis. „Ascensiunea lui Putin a fost o consecință naturală a anilor 90”, a spus un fost înalt oficial guvernamental, cu legături strânse cu serviciile de securitate. [62]

Primakov și Lujkov s-au topit în fundal pentru a-i ceda drumul lui Putin, de îndată ce Elțin a anunțat că demisionează pentru a-l desemna pe Putin președinte interimar. După înfrângerea Patriei-Toată Rusia la alegerile parlamentare, niciunul dintre ei nu a candidat la președinție. În schimb, ei au lăsat deoparte aparenta lor rivalitate anterioară și și-au dat sprijinul în spatele lui Putin. Primakov, fostul șef al serviciului rus de informații străine, care fusese în centrul eforturilor Uniunii Sovietice pentru *perestroika* și pentru a pune capăt conflictului ideologic cu Occidentul, a părăsit pentru un membru al tinerei generații KGB. Făcând acest lucru, el făcea loc unui grup care ar fi mai abil în a finaliza tranziția Rusiei la un capitalism de stat care să ajungă departe pe piețele internaționale. Oamenii lui Putin nu ar fi pătați, așa cum ar fi fost Primakov de trecutul său comunist, care încă i-a colorat profund opiniile și acțiunile sale, în ciuda rolului său în tranziția inițială a Rusiei. Au făcut parte dintr-o generație mult mai comercială, căreia i-a plăcut inițial să se picteze ca progresiste. Erau mai tineri, iar generalii în vârstă din vârful serviciului de informații externe al Rusiei încă credeau că îi pot controla. Cu toate acestea, Primakov transmitea ștafeta unui grup care era mult mai necruțător decât al lui, care nu avea să se oprească la nimic pentru a-și asigura propria ascensiune la putere.

Deși Primakov ar fi căutat, la fel de sigur, să restabilească puterea statului rus și puterea KGB, el nu a trebuit să treacă prin dărâmăturile de crimă din Sankt Petersburg din anii nouăzeci. El nu făcuse parte din fuziunea dintre KGB și crima organizată care preluase fără milă portul maritim și rețelele de combustibil ale orașului, împărțind prada de la privatizarea proprietății orașului cu grupul de crimă organizată Tambov și apoi spălând banii. Nu făcuse parte din tânăra generație KGB care își făcuse drum în anii optzeci,

canalizând numerar și tehnologie prin sistemele din Occident, combinând rețelele KGB cu o stăpânire capitalistă feroce. A fost un om de stat mai în vârstă, mai cu principii, al Războiului Rece, cu mult peste acapararea de bunuri din anii nouăzeci. Nu fusese ca oamenii lui Putin, lăsat în afara dezmembrării anilor 90 și flămând să ia o bucată din bogăția națiunii pentru ei înșiși.

Consecințele deciziei Familiei Elțin de a-l sprijini pe Putin, de a se salva de atacurile lui Primakov și ale procurorilor, aveau să se facă simțite în Rusia și în întreaga lume, pentru deceniile următoare. Nu vom ști niciodată ce s-ar fi întâmplat dacă Primakov ar fi preluat președinția. Dar este sigur să spunem că versiunea sa a unei revanșe KGB nu ar fi durat niciodată atât de mult ca a lui Putin și nici nu ar fi acționat în cele din urmă la fel de nemilos pe scena internațională. Atașamentul său față de epoca comunistă l-ar fi făcut o țintă pentru o reacție. El ar fi părut un dinozaur din trecut, [63] în timp ce o președinție Stepashin ar fi fost mult mai blândă și mai puțin probabil să vadă retrocedarea libertăților pe care le-a condus regimul lui Putin.

*

Acceptând să demisioneze mai devreme, Elțin a deschis calea pentru o desfacere imediată a unora dintre câștigurile democratice ale guvernării sale. El făcuse alegerea lui Putin ca președinte aproape un *fapt împlinit* . În calitate de președinte interimar, Putin a avut în spate întreaga putere a administrației și aproape că ar putea cheltui bugetul națiunii după bunul plac. În ajunul alegerilor, care urmau să aibă loc pe 26 martie, el a semnat un decret care mărește cu 20 la sută salariile profesorilor, medicilor și altor lucrători de la stat. [64] Nimeni nu s-a îndoit că va câștiga.

Nici nu a trebuit să facă campanie și a tratat întregul proces electoral cu dispreț. „Nu mi-aș putea imagina niciodată în cele mai urâte vise că voi lua parte la alegeri", a spus el jurnaliștilor în noaptea alegerilor. „Mi se pare o afacere absolut rușinoasă... Întotdeauna trebuie să promiți mai mult decât adversarul tău pentru a arăta de succes. Nu mi-am putut imagina niciodată că va trebui să fac promisiuni știind dinainte că astfel de lucruri nu se pot face. Din fericire, modul în care s-a desfășurat această campanie prezidențială m-a ajutat să evit acest lucru. Nu a trebuit să înșel o mare parte a populației. [65]

El a refuzat să ia parte la dezbaterile de televiziune cu ceilalți candidați – îndrăznetul lider comunist Ghenadi Ziuganov și naționalistul Vladimir Jirinovski din Partidul Liberal Democrat – ambii care pierduseră deja în fața lui Elțin în 1996 și aveau și mai puține șanse împotriva lui Putin. El a evitat clipurile TV în stil occidental și evenimentele zgomotoase care marcaseră campania lui Elțin. „Aceste videoclipuri sunt reclame", a spus el reporterilor. „Nu voi încerca să aflu în timpul campaniei mele electorale care este mai important, Tampax sau Snickers", a răscolit el. [66]

Adevărul era că în acele zile Putin ar fi fost puțin probabil să supraviețuiască oricărei dezbateri televizate. Nu jucase niciodată un rol de politician public. Dar i s-a dat o ieșire ușoară. În loc să facă campanie, rolul său de președinte interimar a însemnat că i s-a acordat o acoperire generală la TV, care l-a prezentat drept liderul hotărât al națiunii. I s-a arătat străbătând națiunea în vizite la fabrici și pătrunzând în Cecenia cu un avion de luptă Sukhoi. Toate aceste activități, a insistat personalul de campanie, făceau parte din programul său de lucru și nu aveau nimic de-a face cu campania electorală. Tactica s-a sunat cu un electorat

deziluzionat de spectacolul și drama politică a lui Elțin. Au vrut doar pe cineva care să conducă. Rivalii lui Putin au fost lăsați cu mult în urmă, cifre marginale irelevante pentru alegerile care deveneau rapid o concluzie inevitabil. Cu două zile înainte de vot, Putin și Lujkov au apărut împreună pe un șantier din Moscova, afișându-și armistițiul pentru ca toată lumea să-l vadă. [67]

Kremlinul i-a fost predat lui Putin pe farfurie. „A fost ca un cadou de Crăciun. Te trezești dimineața și dintr-o dată e acolo', a spus Pugaciov. „Nu au fost alegeri reale și întregul sistem fusese deja construit". [68]

Dar în graba de a-l împinge pe Putin la putere, un semn îngrijorător abia a fost observat. Și-a început campania cu un rămas-bun de la omul care fusese mentorul lui, care l-a definit în ochii familiei Elțîn ca un progresist și un democrat. Anatoly Sobchak, fostul primar al Sankt-Petersburgului, murise pe neașteptate chiar când campania electorală urma să înceapă oficial. Se întorsese în Rusia din exilul său forțat la Paris, cu puțin timp înainte ca Putin să fie numit prim-ministru în vara precedentă. Dosarul penal care îl acuza de luare de mită atunci când era primar fusese abandonat, posibil la instigarea lui Putin. Și acum că fostul său protejat era pe cale să devină liderul țării, nu mai trebuia să-și facă griji că se va întoarce să-l bântuie. În aparențe exterioare, el și-a oferit sprijinul în spatele campaniei lui Putin. Dar, potrivit lui Pugaciov, Sobchak l-a avertizat că a făcut o greșeală în înaintarea candidaturii lui Putin și, în noiembrie 1999, a făcut o explozie rară împotriva FSB din Sankt Petersburg și a altor forțe de ordine pentru preluarea agresivă a flotei Mării Baltice. spunând că cei din spatele falimentului său ar trebui să fie închiși. [69] A fost singura dată când a criticat public forțele de ordine post-sovietice ale orașului și nu a mai făcut-o niciodată.

În ziua în care a murit, 20 februarie 2000, a fost însoțit de o figură din lumea interlopă a Rusiei, din legătura umbră dintre serviciile de securitate și crima organizată. Acesta a fost Shabtai Kalmanovich, un agent KGB care a fost închis timp de cinci ani în Israel în 1988 pentru spionaj pentru sovietici și care, la eliberarea sa, a dezvoltat legături strânse cu liderii celui mai puternic grup de crimă organizată din Rusia, Solntsevskaya. Kalmanovich fusese un partener apropiat al unui om de afaceri care conducea importuri de fructe din America de Sud prin portul maritim din Sankt Petersburg și, potrivit unui fost oficial al orașului, el se ocupa și de contrabandă din America de Sud. Pentru văduva lui Sobchak, Kalmanovich era un prieten de familie. [70] Dar pentru FBI el a fost „un asociat puternic al Organizației Solntsevskaya... Este un milionar emigrat rus... cu legături cu foști agenți KGB și cu oficiali guvernamentali de nivel înalt ruși, israelieni și alți din întreaga lume". [71]

Portul maritim din Sankt Petersburg încă părea să-l bântuie pe Sobchak oriunde mergea. Când locuia la Paris, un vecin apropiat era Ilya Traber, [72] principalul membru al grupării criminale organizate Tambov care controlase portul maritim și se împrietenise cu Sobchaks la începutul anilor nouăzeci, când se ocupa cu antichități. Și când a murit, se părea că Kalmanovici îi adusese din nou portul maritim. Plângându-se de dureri în piept, Sobchak se retrăsese devreme în acea zi în camera sa de hotel din Kaliningrad, unde stătea în timp ce susținea un curs de prelegeri la universitatea locală. O jumătate de oră mai târziu a fost găsit inconștient de „persoana care stătea în camera de lângă el". [73] Ușa lui fusese descuiată. Din anumite motive, o ambulanță nu a mai fost chemată pentru încă treizeci de minute, iar până a sosit încă zece minute mai târziu, Sobchak era mort. [74] Kalmanovici, a spus mai târziu văduva lui Sobchak, a fost cel care l-a găsit. [75]

La început, autoritățile locale deschiseseră o anchetă pentru o suspiciune de otrăvire, dar ulterior au anunțat că Sobchak a murit din cauze naturale. Mai suferise un atac de cord. Dar unii asociați încă se întreabă dacă știa prea multe pentru confortul oamenilor lui Putin. Sobchak fusese la curent cu unele dintre cele mai neclare tranzacții ale Sankt-Petersburgului lui Putin: schema petrol contra alimente, spălarea de numerar pentru grupul Tambov prin compania imobiliară SPAG, privatizările și ruperea Mării Baltice. Flota care a dus la preluarea de către Traber a portului maritim și a terminalului petrolier. Nimeni nu a putut explica de ce nu a fost chemată o ambulanță imediat după ce a fost descoperit inconștient. „Nu cred că a murit singur", a spus un fost asociat Traber. „Știa prea multe despre toate astea. Bineînțeles că au scăpat de el, dar sunt prea deștepți ca să lase vreo urmă. [76]

Putin a mângâiat-o pe văduva lui Sobchak, Lyudmilla Narusova, în timp ce plângea în Palatul Tavrichesky din Sankt Petersburg, unde trupul lui zăcea în stare. El i-a criticat public pe cei care l-au urmărit pe Sobchak din cauza acuzațiilor de corupție, susținând că în moarte a fost victima persecuției. [77] Narusova, o blondă plină de farmec, care mai târziu avea să devină politician de sine stătător ca senator în Consiliul Federației, camera superioară a parlamentului, părea să se agațe de credința că Putin a rămas loial soțului ei pe tot parcursul. Dar, doar o dată, ani mai târziu, ea și-a permis să-și exprime îndoielile cu privire la moartea lui. A fost în noiembrie 2012, la scurt timp după ce cariera ei de senator a luat sfârșit brusc, când a fost eliminată brusc din postul de candidat pentru realege în locul ei. Pe măsură ce domnia lui Putin eradica toate rămășițele libertății parlamentare, ea devenise prea deschisă și critică. Procesul de demitere și represiunea pe care o văzuse impusă politicii țării „distrusese anumite iluzii", a spus ea unui reporter. [78] Ea a insistat că îl cunoaște pe Putin ca fiind o „persoană absolut cinstită, decentă și devotată", dar a spus că se simte „dezgustată" de cei care l-au înconjurat. Când soțul ei a murit, i se făcuse o autopsie independentă. S-a constatat că a murit pentru că i s-a oprit inima, a spus ea. Dar ea nu a spus cum exact s-a întâmplat asta – doar că testele au descoperit că nu a fost din cauza unui atac de cord. „Cicatricile de pe inima lui erau cicatrici vechi de la atacul de cord pe care l-a suferit în 1997. De ce i s-a oprit inima este o altă întrebare", a spus ea reporterului. Ea a susținut că știe răspunsul, dar a spus că nu poate să-l dezvăluie pentru că se temea pentru viața fiicei sale: „Văd de ce sunt capabili acești oameni, acești oameni care nu vor să audă un cuvânt de adevăr. Toate documentele sunt păstrate într-un seif în străinătate. Chiar dacă mi se întâmplă ceva, ei vor fi tot acolo. Când a fost întrebată la cine se referă ea prin „acești oameni", ea a spus: „Unii dintre ei sunt la putere". Ea nu a repetat niciodată acuzația. [79]

*

După numirea sa ca președinte interimar, Putin a început încet să renunțe la pielea trecutului său din Sankt Petersburg și să se adapteze la noua sa viață. O vreme, Elțin și familia sa au rămas în vastul complex prezidențial Gorki-9 din pădurile din afara Moscovei, iar Putin, care locuiește încă în casa de stat a premierului, avea nevoie de o reședință prezidențială. Pugaciov l-a condus să se uite la trei reședințe de stat din epoca sovietică care erau libere. [80] Unul era prea aproape de drum, altul nu era deloc potrivit. Dar a treia, o vastă proprietate construită înainte de Revoluție din secolul al XIX-lea, părea să se potrivească. Pentru Pugaciov, reședința, numită Novo-Ogarevo, avea o semnificație istorică și spirituală. A fost casa la începutul secolului a Marelui Duce Serghei Alexandrovici, fiul țarului Alexandru al II-lea și a soției sale Elizaveta Fiodorovna. În tumultul acelor ani pre-

revoluționari, o bombă teroristă a luat viața marelui duce arhi-conservator, care a servit ca guvernator al Moscovei. Soția lui îi adunase în liniște membrele și alte părți ale corpului de pe stradă și și-a dedicat restul vieții îngrijirii celor nevoiași, devenind în cele din urmă călugăriță. După ce bolșevicii au preluat puterea, a fost ucisă fiind îngropată de vie într-un puț de mine, iar în 1981 a fost canonizată ca sfântă ortodoxă rusă. Pentru ochii credincioșilor ortodocși ai lui Pugaciov, Novo-Ogarevo avea semnificație ca relicvă religioasă a trecutului țarist. Pentru Putin însă, casa, construită în stilul unui castel scoțian neogotic, cu o peluză vastă care se întindea până la râul Moscova, avea o cu totul altă atracție: era dotată cu o piscină de cincizeci de metri. Când a văzut-o, Pugaciov a spus: „Ochii lui au fost atât de mari și rotunzi. Am înțeles că nu va avea nevoie de nimic altceva în viață. Am crezut că acestea vor fi limitele viselor lui.

Pugaciov, crezând încă aparent că Putin se află sub controlul său, s-a gândit că ar fi ușor să-l impresioneze cu capcanele vieții prezidențiale: „Înainte de prăbușirea Uniunii Sovietice, și-a trăit cea mai mare parte a vieții în apartamente comunale. Avea patruzeci de ani înainte de a începe să lucreze la primărie. Se născuse și crescuse într-un apartament comunal înghesuit din Leningrad și înainte de a fi trimis la Dresda de KGB, el și soția sa Lyudmilla continuaseră să locuiască într-un apartament comunal acolo. „Liuda i sa spus că poate folosi bucătăria doar între trei și cinci seara", a spus Pugaciov. — Îți poți imagina că vei ajunge la asta după ce ai trăit așa? [81]

Moșia Novo-Ogarevo fusese renovată în vremea sovietică ca o casă de oaspeți pentru vizitarea delegațiilor guvernamentale din străinătate. O a doua casă, o copie a primei, a fost construită la mică distanță, peste o orangerie, pentru a ține recepțiile Comitetului Central. Șefii republicilor sovietice se adunaseră acolo pentru a lucra la noul acord istoric al lui Gorbaciov, reforma fatidică a relațiilor dintre republicile sovietice care a fost una dintre cauzele loviturii de stat din august 1991. Pugaciov a putut vedea că, dincolo de renovările minore, tot ceea ce era nevoie pentru ca Putinii să se mute în ea era să construiască un gard suficient de înalt.

Pugaciov încă părea să creadă că Putin era un lider reticent. Putin se numea adesea „managerul angajat" și părea convins că mandatul său la putere va dura doar câțiva ani. De la începutul carierei sale la Sankt Petersburg, de la primul său interviu cu Igor Shadkhan, el s-a portretizat întotdeauna ca un „slujitor al statului".

Pe măsură ce rezultatele alegerilor prezidențiale au venit în seara zilei de 26 martie 2000, Putin încă părea uluit în exterior de ridicarea sa bruscă. Chiar și atunci când numărul voturilor sale a depășit 50 la sută necesare pentru victorie în primul tur, el a părut descurajat de sarcina pe care o avea în față. „Toată lumea are dreptul să viseze", a spus el într-o cameră de la sediul său de campanie plină de jurnaliști. „Dar nimeni nu ar trebui să spere la miracole. Nivelul de așteptare este într-adevăr foarte mare... oamenii sunt obosiți, viața este grea și așteaptă o schimbare în bine... Dar nu am dreptul să spun că de acum înainte se vor întâmpla miracole.' [82]

Dar în culise, la casa lui Elțîn din afara Moscovei, fiica lui Elțîn, Tatyana, sărbătorește deja. Filmări filmate pentru un film documentar de Vitaly Mansky arată familia Elțin adunându-se în jurul unei mese impunătoare de stejar. [83] Când votul lui Putin depășește 50%, încep sărbătorile. Se toarnă șampanie. Tatyana conduce jubilația, aproape sărind de bucurie. „Putem începe să bem șampanie – înghițituri mici!" ea zambeste. 'Am castigat!' Dar Elțin

însuși pare să se lupte cu pierderea puterii și cu pierderea potențială a moștenirii sale. Cu fața umflată și afectat de boală, el pare să aibă probleme în a înțelege ce se întâmplă. — Tată, de ce o față atât de tristă? îl întreabă Tatyana la un moment dat. 'Tata, te bucuri? ... Ai făcut totul. Te-ai uitat la persoană și ai văzut că este în formă.

Dar când Elțin a sunat pentru a-și felicita succesorul în acea noapte, a primit insulta supremă. Omul căruia îi încredințase președinția era prea ocupat pentru a-i răspunde apelului. Deja nu era nimeni, un bătrân a plecat chinuindu-se să vorbească și bâjbâind cu telefonul. Ușurarea Tatyanei, prin contrast, era clară. Mai târziu în acea seară, ea a zâmbit și s-a ghemuit cu Iumașev la sediul de campanie al lui Putin, unde rămășițele din epoca Elțin – Voloșin, Pavlovsky, Chubais – sărbătoreau cu unii dintre oamenii de securitate ai lui Putin din Sankt Petersburg. Victoria a fost împreună a lor.

Familia Elțin încă se simțea în siguranță în credința că Putin le va proteja siguranța și averea de atacuri. Când Elțin a acceptat să se îndepărteze din timp, în culise au făcut un pact cu succesorul său, potrivit unui apropiat al lui Putin și a unui fost înalt oficial guvernamental. [84] Unul dintre primele acte ale lui Putin în calitate de președinte interimar a fost emiterea unui decret prin care i-a acordat lui Elțin imunitate de urmărire penală. Dar în culise fusese încheiată și o afacere mai largă. „Negocierile care s-au desfășurat cu privire la ascensiunea lui Putin și la plecarea lui Elțin au fost legate de proprietate", a spus Andrei Vavilov, prim-viceministru de finanțe la acea vreme. „Subiectul acestor negocieri a fost despre proprietate, și nu despre structura societății... Toată lumea a uitat. Toată lumea credea că democrația va fi doar acolo. Toată lumea se gândea doar la interesele lor personale.

Târgul a fost de a garanta imunitatea de urmărire penală a familiei Elțîn și de a păstra imperiile financiare ale acoliților lor, printre care principalele afacerile vaste deținute de partenerul de afaceri al lui Berezovsky, Roman Abramovici, etichetat de mult timp în mass-media drept casierul familiei Elțîn. Întreprinderile implicate au inclus majorul petrolier Sibneft și gigantul aluminiu Rusal, făuriți chiar înainte ca Putin să preia președinția și să îi permită să preia controlul a peste 60% din industria rusă a aluminiului - un simbol puternic al puterii continue a Familiei. [85] Acordul le-a acordat, de asemenea, persoanelor desemnate de Familia Elțin dreptul de a continua să conducă economia în timpul primului mandat al lui Putin la putere, a spus apropiatul aliat al lui Putin. [86]

Yumashev, totuși, neagă să fi fost vreodată făcută vreo astfel de înțelegere. Decretul emis de Putin de acordare a imunității Elțînului nu a făcut nicio mențiune despre Familia Elțîn, a spus el, în timp ce Familia nu are afaceri de păstrat. Cât despre alcătuirea guvernului, „Putin a fost absolut liber să aleagă pe cine dorea. Ar fi putut să-i concedieze pe toți. Singurul motiv din spatele ascensiunii lui Putin la putere, a spus el, a fost că Elțin credea în aderarea sa la democrație. [87]

Pugaciov a povestit și el despre un moment curios. El insistă că a fost de acord cu Yumashev și Tatyana că vor părăsi țara și vor lăsa lui Putin frâu liber să conducă lucrurile așa cum își dorea el. Singurul lucru de care mai aveau nevoie era o garanție de imunitate, credea el. Dar Putin s-a întors în ultimul moment, când s-au întâlnit la casa lui la scurt timp după alegeri pentru a sărbători predarea oficială a puterii și a insistat că familia Elțin și oamenii lor din guvern să rămână, a spus Pugaciov: „Nu am făcut-o. intelege-o. Vorbea tot timpul despre

necesitatea unei liste curate. Dar apoi le-a spus: „Ar trebui să facem toate acestea împreună. Suntem o singură echipă."' [88]

În ciuda aparentei întorsături, Pugaciov a înțeles totuși că o schimbare de regim era în curs. Oamenii lui Putin, oamenii KGB, veneau la putere și el s-a străduit să se mulțumească cu ei. „În orice caz, era clar că oamenii de forță – oamenii de securitate și spionii cunoscuți sub numele de *siloviki* – veneau la putere", a spus el. [89]

Pentru mulți, inclusiv pentru asociatul lui Hodorkovski, Leonid Nevzlin, după tot ce a urmat, este încă o chestiune de nedumerire că Familia Elțin ar fi putut face un pact cu oameni ca Putin: „Când aveau toate sursele de informații sub controlul lor, cum ar fi putut l-a adus la Kremlin? Era deja un tip mafiot în Sankt Petersburg. Cum ar fi putut să-l facă succesor? [90]

PARTEA A DOUA

6

„Cercul interior l-a făcut"

În timp ce Vladimir Putin pășie singur prin sălile boltite ale Marelui Palat al Kremlinului, el părea mic de măreția inaugurării prezidențiale. Solemn, cu un zâmbet ușor, o privire coborâtă și un mers ușor deformat, era îmbrăcat într-un costum închis la culoare, care se deosebea puțin de ținuta unui angajat obișnuit de birou. Fusese antrenat să fie blând și neremarcabil, să se integreze oriunde. Dar în această zi, trompeștii îmbrăcați într-o uniformă imperială de alb și aur au anunțat intrarea lui, în timp ce oficialii de stat care înghesuiau încăperile aurite ale palatului i-au aplaudat fiecare pas pe covorul roșu nesfârșit în sala strălucitoare Andreevsky.

Era 7 mai 2000, iar *candidatul rezident* sosise la Kremlin. Fostul ofițer KGB, care cu doar opt luni înainte fusese doar un alt birocrat fără chip, era pe cale să preia mantaua de președinte rus. Aurul care picura din pereți și candelabre a fost mărturie atât pentru planul bărbaților KGB pentru renașterea imperială a Rusiei, cât și pentru contractele strâmbe Mabetex care restauraseră Kremlinul cu mult dincolo de măreția sa pre-revoluționară – și ajutaseră la aducerea lui Putin la putere.

Niciodată până acum nu a existat o asemenea splendoare la o inaugurare a Kremlinului – a fost prima dată când sălile palatului nou restaurate au fost deschise pentru un eveniment de stat – și niciodată în istoria țării nu a existat o predare pașnică a puterii de la un președinte. altcuiva. Trebuie să fi fost o pastilă amară pentru Boris Elțin să fie înconjurat de strălucirea și aurul care s-a dovedit a fi propria sa distrugere. Dar el a stat acolo curajos și înțepenit, luptându-se să-și stăpânească emoția, în timp ce a lăudat libertatea țării câștigată cu greu. „Putem fi mândri că predarea se face în mod pașnic, fără revoluții sau puciuri, într-un mod respectuos și liber", a spus el. „Așa ceva este posibil doar într-o țară liberă, o țară care a încetat să se mai teamă nu doar de alții, ci și de ea însăși... Acest lucru este posibil doar într-o nouă Rusia, una în care oamenii au învățat să trăiască și să gândească liber. Am scris

istoria noii Rusii dintr-o carte curată... Au fost multe teste provocatoare, multe dificultăți. Dar acum toți avem cu ce să fim mândri. Rusia s-a schimbat. S-a schimbat pentru că am avut grijă de ea… și am apărat cu fermitate principala noastră realizare – libertatea… Nu am lăsat țara să cadă în dictatură". [1]

Cuvintele de despărțire ale lui Elțin aproape că sunau ca un avertisment. Dar omul care a ridicat mantaua în acea zi a fost hotărâtor și concentrat, iar când a vorbit, a vorbit despre un stat rus restaurat în care toată istoria țării – oricât de brutală ar fi – trebuia cinstită și păstrată. Deși a făcut rost de respect pentru realizările democratice ale Rusiei, sensul central al discursului său a fost la fel de diferit de cel al lui Elțin ca noaptea din zi: „Istoria țării noastre a trecut prin zidurile Kremlinului de secole. Nu avem dreptul să fim „Ivani care nu-și amintesc de nașterea". Nu ar trebui să uităm nimic. Ar trebui să ne cunoaștem istoria așa cum a fost și să luăm lecții din ea și să ne amintim mereu de cei care au creat statul rus și i-au apărat valorile, care au făcut din acesta un stat mare și puternic. Vom păstra această amintire și această legătură în timp... și tot ce este mai bun din istoria noastră le vom preda descendenților noștri. Credem în puterea noastră, că ne putem transforma cu adevărat țara… Vă pot asigura că în acțiunile mele voi fi condus doar de interesele statului… Consider că este datoria mea sfântă să unesc poporul Rusiei, să-i adun oameni în jurul unor obiective și sarcini clare și amintiți-vă în fiecare zi și în fiecare minut că avem o singură Patrie, un popor și că împreună avem un viitor comun. [2]

În primele rânduri ale celor care l-au aplaudat în acea zi se aflau oficialii familiei Elțin care îl ajutaseră să-l aducă la putere. Primul dintre ei a fost Alexander Voloshin, fostul economist iscusit care a servit ca șef de cabinet al lui Elțin. Alături de el se afla Mihail Kasyanov, cu voce de pietriș și cu pieptul de butoi, un alt rămaș de Elțin, care urcase în ierarhii la conducerea ministerului de finanțe, gestionând plățile datoriilor externe strategice ale Rusiei și care fusese numit prim-ministru interimar când Elțin a predat. peste frâiele lui Putin în noaptea de Revelion. Într-un semnal al pactului de continuitate pe care Putin l-a încheiat cu familia lui Elțîn, primul său act ca președinte a fost să-l numească din nou pe Kasyanov ca prim-ministru, în timp ce mai târziu, în mai, l-a reinstalat pe Voloșin ca șef de cabinet al Kremlinului.

Dar ascunși și neobservați în masa oficialilor care s-au înghesuit în Sala Andreevski de aur se aflau oamenii KGB pe care Putin i-a adus cu el de la Sankt Petersburg. În acele vremuri, erau rar văzuți și rar auziți. Dar aceștia erau *silovikii* care, mai întâi împreună cu oficialii lui Elțin, și mai târziu singuri, urmau să-și flexeze mușchii și să-și facă prezența foarte bine cunoscută. În câteva zile de la inaugurare, ei urmau să transmită un semnal puternic că deceniul de libertate de care Elțin era atât de mândru se apropie de sfârșit.

Printre ei se numărau oameni de afaceri legați de KGB, precum Yury Kovalchuk, fostul fizician care devenise cel mai mare acționar al Bank Rossiya, banca din Sankt Petersburg creată de Partidul Comunist în amurgul Uniunii Sovietice. Mai era și Ghenadi Timchenko, presupusul agent KGB care a lucrat îndeaproape cu Putin pentru a controla exporturile de petrol ale orașului. Acești bărbați fuseseră împietriți în lupta vicioasă pentru numerar în economia Sankt-Petersburgului, iar acum erau înfometați de bogățiile pe care le-a rezervat Moscova. De asemenea, printre mulțimile fără chip se afla o rețea de aliați puțin cunoscuți alături de care Putin servise pentru prima dată în KGB-ul din Leningrad și pe care îi adusese ca adjuncți la numirea sa ca șef al FSB în iulie 1998. Puțini acordaseră multă atenție. lor.

Printre ei s-a numărat și Nikolai Patrushev, agentul noduros și experimentat care, potrivit unui fost oficial de la Kremlin, se înfuriase că a fost prins în flagrant în complotul de bombardare a apartamentelor de la Ryazan. Patrushev l-a înlocuit pe Putin în funcția de șef al FSB în momentul în care Putin a fost numit prim-ministru și va rămâne în această funcție pe toată perioada primelor două mandate ale lui Putin la putere. El ocupase posturi superioare ale FSB la Moscova din 1994, cu mult înainte ca Putin să-și înceapă ascensiunea. Cu un an mai în vârstă decât Putin, el servise cu el în divizia de contrainformații a KGB-ului din Leningrad la sfârșitul anilor șaptezeci. Când Putin a fost numit viceprimar al lui Sobchak, Patrushev a condus divizia de contrabandă a nou creatului FSB din Sankt Petersburg, la fel când grupul de foști bărbați KGB al lui Putin începea să preia canalul principal pentru bunurile de contrabandă ale orașului – flota Mării Baltice și strategia strategică. port maritim.

În curând, Patrushev a fost transferat la Moscova, unde s-a ridicat rapid în vârful FSB. Un om KGB care bea din greu, el a combinat o puternică etică capitalistă a strângerii bogăției cu o viziune expansivă pentru restaurarea imperiului rus. „Este un tip destul de simplu, un sovietic din vechea școală. El vrea Uniunea Sovietică, doar cu capitalism. El vede capitalismul ca pe o armă pentru a restabili puterea imperială a Rusiei, a spus o persoană apropiată lui. [4] Un alt aliat apropiat al lui Putin a fost de acord: „A avut întotdeauna opinii independente foarte puternice”. [5] Întotdeauna, Patrushev fusese un vizionar, un ideolog pentru reconstrucția imperiului rus. „Este o personalitate puternică. El este cel care crede cu adevărat în reconstruirea imperiului. El este cel care l-a băgat pe Vladimir Vladimirovici în toate aceste idei', a spus apropiatul său. [6] Dar, în timp ce Patrushev era bine versat în textele fondatoare ale ambiției geopolitice a Rusiei, [7] el era un operator necruțător și necruțător care nu s-a oprit la nimic pentru a-și ajunge în cale. Nu putea să vorbească fără să înjure, iar dacă nu ai înjurat înapoi, nu te-ar respecta. „Nu înțelege altfel”, a spus persoana apropiată. „Nu poate să vorbească sau să se comporte în alt mod. El va veni la o întâlnire și va spune: „Ei bine, nenorociților, cu ce ați încurcat din nou?”’ Celălalt aliat apropiat al lui Putin ar spune doar că Patrushev a fost întotdeauna dur, în timp ce Putin a fost inițial mai mult. liberal decât el. Persoana apropiată lui Patrushev a spus că el s-a considerat întotdeauna mai inteligent și mai viclean decât Putin: „Nu a considerat niciodată că Putin este șeful lui”. Patrushev a purtat o răzbunare împotriva rebelilor din republica cecenă separatistă – îi ura pe „cecei” și pe oricine lucra cu ei, cu o răzbunare.

De asemenea, printre *silovikii puțin remarcați care* aplaudau inaugurarea lui Putin în Sala Andreevski s-a numărat și Serghei Ivanov, care a servit ca agent de informații străine senior pentru KGB. Maniera lui urbană și limba engleză fluentă mascau o limbă ascuțită și o manieră uneori vicioasă. Și el lucrase îndeaproape cu Putin în KGB-ul din Leningrad. Au funcționat din aceeași încăpere murdară din sediul Bolshoi Dom KGB, un bloc monolitic de granit de pe Liteyny Prospekt, timp de doi ani, până când Ivanov a fost promovat și transferat în străinătate – cu mult înainte ca Putin să ajungă la școala Red Banner. Ivanov a slujit în Finlanda și, probabil, în Marea Britanie, înainte de a fi dus pentru a servi ca rezident șef în ambasada Keniană, după ce un spion care a dezertat în Marea Britanie și-a aruncat acoperirea. [8] În anii nouăzeci, el a servit direct sub Primakov ca șef adjunct al biroului european pentru serviciul de informații externe, sau SVR, devenind cel mai tânăr general de la colapsul sovietic. Când Putin a devenit șef al FSB, l-a numit pe Ivanov unul dintre adjuncții săi, împreună cu Patrushev, iar după ce a preluat funcția de prim-ministru, Ivanov

a devenit secretar al Consiliului de Securitate al Rusiei, post care a devenit a doua cea mai puternică funcție din Kremlin. El urma să crească în influență în timpul regimului lui Putin.

De asemenea, ascuns în masa cenușie de bărbați îmbrăcați se afla Viktor Ivanov, un ofițer KGB cu mustață de la vechea școală, care privea lumea strict prin prisma Războiului Rece. Cu doi ani mai în vârstă decât Putin, el fusese un lucrător al Partidului înainte de a fi recrutat de KGB-ul din Leningrad. Începuse serviciul la scurt timp după Putin și, de-a lungul a aproape două decenii, și-a făcut drum prin departamentul de resurse umane al KGB pentru a conduce divizia de contrabandă a FSB din Sankt Petersburg, preluând acel post important de la Patrushev în momentul în care oamenii lui Ilya Traber preiau conducerea port maritim. Potrivit unui fost coleg de la divizia de contrabandă FSB, Ivanov era renumit pentru că nu a ridicat niciodată un deget împotriva contrabandei: „Cuvintele lui preferate au fost „mai târziu" și „nu acum". [9] Un raport de informații scris de un fost ofițer superior KGB a sugerat că ar fi putut exista un motiv foarte bun pentru inactivitatea lui Ivanov: el ajutase grupul Tambov (din care făcea parte Traber) în eforturile sale de a prelua portul maritim în timp ce era folosit pentru a introduce droguri din Columbia în Europa de Vest. [10] Raportul, care a fost difuzat ulterior într-un tribunal din Londra și a atras dezmințiri puternice de la Ivanov, a susținut, de asemenea, că Putin i-a furnizat protecție lui Ivanov tot timpul în care a operat la Sankt Petersburg.

Când Putin a devenit șef al FSB, l-a adus imediat pe Ivanov ca adjunct al său, iar când a urcat la președinție l-a numit șef adjunct al administrației sale. Treaba lui era să urmărească îndeaproape pe toată lumea și, potrivit unei persoane apropiate, avea „o memorie fenomenală" și cunoștea idiosincraziile tuturor. [11] Raportul lui Yury Shvets a spus-o mult mai puțin caritabil. Sarcina resurselor umane, a spus el, era să colecteze informații dăunătoare despre colegi și să le folosească pentru a le distruge cariera: „Oriunde lucra Ivanov, punea în mod deliberat oamenii unii împotriva celuilalt, creând astfel un mediu neprietenos în care ar putea domina prin rezolvarea conflictului. generate de el. Este magistral în înțelegerea echilibrului de forțe din jurul lui. [12]

Dar poate cel mai apropiat de noul președinte a fost Igor Sechin. Cu opt ani mai tânăr decât Putin, el îl urmase ca o umbră încă de la numirea sa în funcția de viceprimar. Îi servise ca secretar, stând ca o santinelă în spatele unui podium din anticameră care ducea la biroul lui Putin din sediul Smolnîi, un paznic feroce pentru toți. El a controlat accesul la Putin și la toate hârtiile pe care le-a văzut Putin. Oricine avea nevoie de semnătura lui Putin pentru a înființa o afacere trebuia mai întâi să se ocupe de Sechin. Când un om de afaceri din Sankt Petersburg a cerut semnătura lui Putin pentru a înființa o societate mixtă cu o companie olandeză care comercializează cărbune și produse petroliere, prietenii lui au aranjat ca el să-l vadă pe Putin. După ce au discutat, Putin i-a spus omului de afaceri să meargă la secretarul său, Igor Sechin, spunându-i: „El vă va spune ce documente să aduceți și eu voi semna". „Am părăsit biroul și am plecat la Sechin fără să mă gândesc cine este", și-a amintit omul de afaceri, Andrei Korchagin. — Mă întrebam doar cum era el un tip și nu o fată ca secretara de obicei. Am fost foarte disprețuitor de oficiali în acele vremuri. Am început să vorbim despre ce documente aș avea nevoie, apoi Sechin a început brusc să scrie pe o bucată de hârtie. El a spus: „Și adu…", arătându-mi că scrisese „10.000 de dolari" pe bucata de hârtie. Acest lucru m-a făcut foarte supărat. Am spus: „Ce! l-ai pierdut complet?!" Dar el a spus: „Așa facem afaceri aici". I-am spus unde să meargă – dar asta a fost tot: nu am

înregistrat niciodată afacerea. Pe atunci, era o perioadă absolut diferită. Habar n-aveam cine este Sechin. Așa strângeau mită mică. [13]

Sechin va acționa întotdeauna ca o barieră în fața șefului său și ar organiza întâlniri pentru cei care doreau să-l vadă, a spus un fost aliat apropiat al lui Putin. Chiar dacă o întâlnire ar fi fost deja trecută în calendar, Sechin ar spune că trebuie organizată prin el: „Așa ar prelua controlul conexiunii. Și dacă s-ar dovedi că persoana nu a urmat ordinele lui Sechin, el ar deveni dușmanul său, desemnat pentru distrugere.' [14]

Sechin a servit de mult în KGB, potrivit a două persoane apropiate lui, nu în serviciile de informații militare, așa cum i se atribuie adesea. [15] Fusese recrutat la sfârșitul anilor șaptezeci, când studia limbi străine la Universitatea de Stat din Leningrad și i s-a cerut să depună rapoarte despre colegii săi, a spus o persoană apropiată. Părinții lui Sechin divorțaseră când era tânăr, iar el învățase din greu, mânat de o ambiție necruțătoare de a reuși, de a scăpa de sărăcia copilăriei lui din periferia sumbră a Leningradului. „A avut întotdeauna un cip pe umăr. Întotdeauna a avut un complex de inferioritate', a spus un fost oficial de la Kremlin care îl cunoștea bine. „A venit dintr-o regiune atât de săracă a Leningradului, dar acolo unde a făcut facultate, la departamentul de limbi străine era plină de copiii diplomaților”. [16]

Sechin a servit întotdeauna sub acoperire pentru KGB, iar timpul său acolo nu a fost niciodată menționat în biografia sa oficială. În schimb, se spunea că fusese trimis să lucreze ca traducător, mai întâi în Mozambic, unde cunoștințele sale de portugheză erau solicitate, în vreme ce un război civil se declanșa și armata sovietică antrena și echipa o armată națională. Fusese apoi trimis, din nou oficial ca traducător, în Angola, unde armata sovietică, care juca încă un joc grozav din Războiul Rece în Africa, îi sfătuia și echipa rebelii într-un alt război civil. Când s-a întors, a ocupat un post la Universitatea de Stat din Leningrad, unde s-a întâlnit cu Putin și a lucrat cu supravegherea legăturilor externe, iar mai târziu în consiliul orașului, supravegheând activitatea acestuia cu orașele gemene străine, dar rămânând un agent sub acoperire pentru KGB. tot acest timp. De atunci ținuse aproape de Putin, acționând mereu ca servitorul său obsechios, purtându-și bagajele ori de câte ori călătorea, călcându-i pe urme oriunde mergea. Fusese adjunctul său în departamentul de proprietate străină de la Kremlin, lucrând în același birou mic din fostul sediu al Comitetului Central, apoi trecând în posturi superioare în administrație, pe măsură ce cariera lui Putin creștea vertiginos. Când Putin a devenit președinte, l-a numit pe Sechin șef adjunct al administrației sale. Dar în spatele modului său de subordonare se afla o ambiție necruțătoare pentru control și o capacitate nesfârșită de comploturi. Și, i-au spus doi apropiați, el l-a urât și s-a supărat pe stăpânul său.

În timp ce Sechin a căutat să-i pună în liniște și inobservabil gânduri în mintea lui Putin, Putin l-a considerat o simplă umbră, nu mai mult decât un slujitor al regimului său. „Întotdeauna l-a văzut ca pe tipul care îi purta bagajele”, a spus fostul oficial de la Kremlin, apropiat de ambii bărbați. [17] În capul lui Putin, a domnit întotdeauna o insistență meschină asupra rangului și poziției. La începutul carierei lor la Kremlin, la mijlocul anilor 90, șeful proprietăților de la Kremlin, Pavel Borodin, le-a oferit ambilor bărbați apartamente în centrul Moscovei, dar o problemă a apărut când Putin și-a dat seama că al lui Sechin era mai mare decât al lui. Sechin l-a invitat pe Putin în noul său apartament la scurt timp după sosirea lor și i-a arătat în jur, demonstrând vederile din Moscova. Putin a

întrebat cât de mare este apartamentul, iar după ce a verificat documentele pe care i le-a spus Sechin: 317 metri pătrați. A început imediat. „Am doar 286”, a spus el. L-a felicitat pe Sechin, dar apoi s-a îndepărtat, de parcă Sechin i-ar fi furat ceva sau l-ar fi trădat cinic. „Putin are o problemă cu invidia”, a spus oficialul familiarizat cu incidentul. [18] „Trebuie să-l cunoști bine pentru a înțelege ce înseamnă asta. Igor mi-a spus că în acest moment a înțeles că totul este în regulă, că atunci când Putin a spus „Felicitări”, de fapt a vrut să-l împuște, să-l împuște cu o lovitură controlată în cap. A spus că nu va putea vorbi cu el câteva săptămâni după aceea. A fost o chestiune atât de banală, mică... Dar Putin are astfel de complexe. Întotdeauna este mai bine când îl vezi să-i spui cât de rău merge totul. Igor a învățat să facă asta foarte repede. [19]

A fost un indiciu grăitor al modului de gândire al lui Putin, a cât de repede ar fi el să se ofenseze de lipsurile percepute în anii următori. La fel ca Sechin, şi el urcase în vârf dintr-un fundal de sărăcie, de pe străzile din spate ale Leningradului, unde trebuia să lupte pentru a câștiga respect. Un cip pe umăr, semnul unui complex de inferioritate, era mereu acolo.

Ultimul grup apropiat de foști bărbați KGB din Leningrad pe care Putin i-a adus cu el la Kremlin a fost Viktor Cerkesov, care conducea FSB-ul orașului de când Putin fusese numit viceprimar. Cu doi ani mai în vârstă decât Putin, el ocupase posturi de top în KGB-ul din Leningrad timp de aproape opt ani și fusese seniorul lui Putin înainte ca Putin să fie trimis să studieze la Moscova. În ultimii ani ai regimului sovietic, Cerkesov a condus una dintre cele mai vicioase divizii ale KGB, investigând activitățile disidenților. Dar după prăbușirea regimului, el a îmbrățișat noul capitalism din umbră care a condus Sankt Petersburg, acționând ca o legătură vitală între primărie, serviciile de securitate şi crima organizată. El a fost un jucător cheie în spatele preluării de către grupul Tambov a flotei Mării Baltice și a portului maritim [20] , iar Putin l-a tratat întotdeauna cu cel mai mare respect. „Era o personalitate de rang înalt când Putin nu era nimeni”, a spus o persoană apropiată ambilor bărbați. — El este din cel mai apropiat cerc. El este elita. [21] Când Putin a fost numit prim-ministru, intenționa ca Cherkesov să-l înlocuiască în funcția de șef al FSB, dar Patrushev se asigurase că este numit în locul lui. Lui Yumashev i se spusese că nu ar trebui să-i îndeplinească lui Putin orice dorință, că trebuie să existe unele contrabalansări. Cerkesov a fost numit în schimb șef adjunct.

*

În primii câțiva ani ai președinției lui Putin, acești bărbați ai KGB-ului de la Leningrad, *silovikii* , au împărțit o putere neliniștită cu rămășitorii regimului Elțin. Ei au urmărit și au învățat cum Voloshin, șef de personal viclean al Kremlinului pe care Putin l-a reținut în acest rol, a ajutat să se asigure că Putin a moștenit „o mașinărie bine unsă”. Voloshin a fost principalul reprezentant al Familiei de la Kremlin, un liberal în opiniile sale economice, dar un etalist în cele politice. El era printre cei care ajutaseră la proiectarea transferului de putere către KGB. Economist, absolvise Academia de Comerț Exterior – care fusese întotdeauna asociată cu Prima Direcție Principală, divizia de informații externe a KGB [22] – și apoi a servit ca șef adjunct al Centrului său pentru Cercetare Competitivă. în anii *perestroika* . Putin l-a trimis ulterior pe Voloshin, care vorbea fluent engleza, ca trimis special pentru a discuta chestiuni militare cu generalii de top din SUA. La început, el s-a dovedit un aliat vital pentru *siloviki* , asistându-l pe Putin în alungarea inamicilor politici.

Voloshin a lucrat, de asemenea, în tandem cu cealaltă personalitate de frunte care a rămas din epoca Elțin, Mihail Kasyanov, pe care Putin îl renumise ca prim-ministru. După ce s-a ocupat de datoria externă în postul său anterior ca prim-adjunct al ministrului de finanțe, Kasyanov a fost cufundat în tranzacțiile neclare cu datorii care au fost nucleul finanțării din umbră a regimului. Deși era un liberal economic pro-occidental, a fost văzut ca o pereche de mâini sigure. Dar el era de fapt personificarea anilor Elțin, un tip avuncular cu voce profundă, cu o reputație – puternic negata – de a unge roțile din culise care i-a câștigat porecla de „Misha 2%".

În conformitate cu argumentul relativ pro-piață pe care îl folosea pentru a câștiga încrederea familiei Elțin și apoi în manifestul său ca președinte, Putin a anunțat o serie de reforme liberale care i-au câștigat aplaudări de către economiștii de pe tot globul și i-au convins pe investitori de acreditarile de piata. El a introdus una dintre cele mai competitive rate ale impozitului pe venit din lume, o valoare fixă de 13% care a eradicat dintr-o singură dată multe dintre problemele legate de neplată care afectaseră regimul Elțîn. El s-a angajat în reforme funciare care au permis cumpărarea și vânzarea proprietății private, ridicând o altă frână majoră a investițiilor. În calitate de consilier economic al său prezidențial, el l-a angajat pe Andrei Illarionov, considerat pe scară largă drept unul dintre cei mai înțelepți economiști liberali ai țării. Pe fondul mișcărilor pro-piață, prețurile petrolului – de care depindea atât de mult din bugetul rus – au început în sfârșit să crească. Și, susținut de fluxurile în creștere, guvernul lui Putin a început să plătească marile datorii din fondurile pe care administrația Elțin le împrumutase de la FMI. Instabilitatea și haosul anilor Elțin păreau, în sfârșit, să se apropie de sfârșit.

Lumea a fost încurajată și de încercările lui Putin de a căuta o apropiere de Occident. Unul dintre primele sale acte în calitate de președinte a fost închiderea stației de ascultare Lourdes din Cuba, pe care Yegor Gaidar luptase atât de mult să-l mențină. El a căutat să construiască o relație strânsă cu președintele american George W. Bush și a fost primul lider mondial care a sunat și a exprimat condoleanțe după atacurile din 11 septembrie 2001. El a sfidat chiar sfatul propriului său ministru al apărării – la acel moment, Serghei Ivanov – și a permis SUA accesul la bazele militare din Asia Centrală de unde ar putea lansa atacuri în Afganistanul vecin. Trecutul KGB al lui Putin a fost împins în fundal, deoarece George W. Bush a spus că atunci când s-a uitat adânc în ochii lui, a simțit „simțul sufletului său".

Dar toate acestea au fost de scurtă durată. Primele zile ale președinției lui Putin par acum o eră a iluziei și a unei mari naivitati. Potrivit lui Pugaciov, încercările de apropiere de Occident au fost făcute nu din vreun sentiment de generozitate, ci pentru că Putin se aștepta la ceva în schimb. [23] Așadar, când în iunie 2002 George W. Bush, după luni în care a fost curtat de Putin, a anunțat că Statele Unite se retrag unilateral din Tratatul anti-rachete balistice, un acord cheie privind armele datând din Războiul Rece, Putin și consilierii s-au simțit trădați. Retragerea din tratat ar permite SUA să înceapă testarea unui sistem de apărare antirachetă pe care și-a propus să îl instaleze în fostele state ale Pactului de la Varșovia. SUA au susținut că a fost intenționat ca o apărare împotriva rachetelor iraniene, dar administrația lui Putin a considerat că este îndreptată direct spre Rusia. „Este clar că scutul de apărare antirachetă nu poate fi împotriva nici unei alte țări în afară de Rusia", a spus Voloshin reporterilor. Oficialii americani, a spus el, aveau „gândaci din Războiul Rece în cap". [24] În același timp, NATO continua un marș necruțător spre est. Asigurările date de

un șir de lideri occidentali lui Gorbaciov că nu va exista o expansiune spre est erau încălcate peste măsură. Ultimul an al guvernării lui Elțin a văzut NATO înghițind Polonia, Ungaria și Republica Cehă. În noiembrie 2000, NATO a invitat alte șapte țări din Europa Centrală și de Est să se alăture. [25] Kremlinului i s-a părut că SUA le freca dominația Occidentului în față.

Încă de la început, în spatele apariției economiei liberale a existat un puternic restrâns care vizează întărirea controlului statului. Reformele timpurii ale lui Putin au fost de fapt menite să stabilească o regulă de tipul lui Augusto Pinochet, prin care reforma economică să fie împinsă cu „forța totalitară" a unui stat puternic. Aproape de îndată ce a fost ales, Pyotr Aven, economistul cu ochelari care se instruise mai întâi cu Gaidar și apoi la un institut de economie legat de KGB din Austria, i-a cerut lui Putin să conducă țara așa cum condusese Pinochet Chile. [26] Aven a fost fostul ministru al comerțului economic exterior care l-a protejat pe Putin și a aprobat schemele de petrol contra alimente de la Sankt Petersburg și care a angajat firma internațională de investigații Kroll pentru a găsi aurul dispărut al Partidului, fără dându-i acces la informațiile deținute de procurori ruși. Până atunci, își unise forțele cu Mikhail Fridman, unul dintre tinerii Komsomol cultivați de KGB pentru a deveni primii antreprenori ai țării. Aven a fost președintele băncii Alfa a lui Fridman, care a format nucleul unuia dintre cele mai mari conglomerate financiare industriale din Rusia, cu participații în petrol și telecomunicații. În centrul rețelei financiare a Grupului Alfa stătea directorul uneia dintre principalele sale holdinguri din Gibraltar, Franz Wolf, fiul lui Markus Wolf, fostul șef de informații al Stasi. [27] După toate aparențele, Fridman și Aven au onorat și păstrat conexiunile KGB. Putin, sugera în mod clar Aven, era acum în măsură să finalizeze tranziția pieței Rusiei în modul în care intenționase Andropov, înainte ca procesul să scape de sub control.

Semnele că Putin a căutat să creeze un alt tip de putere au existat încă de la început. Optimiștii au sperat la început că el a desfășurat un act de frânghie, căutând să echilibreze flancul relativ liberal, relativ pro-occidental al familiei Elțin, al regimului său, cu oamenii de securitate de la Sankt Petersburg. Dar influența oamenilor KGB a început să depășească cu mult toate celelalte. Viziunea lor asupra lumii a fost cufundată în logica Războiului Rece și, treptat, aceasta a ajuns să-l definească și să modeleze și pe Putin. Căutând să restabilească puterea Rusiei, ei au considerat că SUA caută veșnic destrămarea țării lor și slăbirea puterii acesteia. Pentru ei, economia urma să fie valorificată ca o armă mai întâi pentru a restabili puterea statului rus – și ei înșiși ca lideri ai KGB – și apoi împotriva Occidentului. Putin și-a păstrat, într-o oarecare măsură, o parte din influența liberalului Sobchak. Dar în cele din urmă, a spus Pugaciov, „cercul interior l-a făcut. L-au schimbat în altcineva. A fost dezamăgit în SUA și apoi a vrut doar să se îmbogățească. Cercul interior a fost cel care l-a împins să restabilească statul. [28]

Șeful FSB Patrushev, în special, a căutat să-l lege pe Putin de clanul de securitate KGB și de părerile sale din Războiul Rece. El fusese mai înalt decât Putin în cadrul FSB, deținând posturi de top în serviciile de securitate de la Moscova în cea mai mare parte a anilor 90, iar când Putin a fost ridicat mai întâi la funcția de director al FSB și apoi la președinție, a fost sceptic și a crezut că îl poate manipula. „El a fost întotdeauna cel mai decisiv. Putin nu era nimic în comparație cu el', a spus un insider de la Kremlin. [29] Patrushev a vrut să-l lege pe Putin de președinție, astfel încât să nu poată renunța vreodată. Începuse să facă acest lucru încă de la începutul candidatului lui Putin la președinție. cu bombardamentele la apartamente care au dus la războiul cecen. Dar, pentru primul an, Familia Elțin părea să nu

ţină seama de această componentă a trecutului lui Putin – sau, crezând că propria lor poziţie a fost asigurată, nu voiau să ştie.

În tot acest timp, Pugaciov s-a mişcat în umbră, veghându-şi protejatul ca un şoim, încercând să echilibreze influenţa forţelor adverse – Familia Elţin şi oamenii de securitate – asupra preşedintelui. El a încercat să-l protejeze pe Putin de încercările de a-l mitui, a spus el, plătind în schimb pentru tot ce avea nevoie. În primul an de mandat al lui Putin, Pugaciov a spus că a cheltuit 50 de milioane de dolari pentru satisfacerea tuturor nevoilor familiei Putin, până la cumpărarea tacâmurilor pe care le foloseau acasă. A cumpărat apartamente pentru procurori pentru a se asigura că acestea sunt sub controlul preşedintelui – şi al lui. El a insistat că acest lucru este esenţial pentru a se asigura că preşedintele şi procurorii săi rămân necorupti: „Întotdeauna au fost oameni care au propus să ia bani pentru asta sau pentru asta. În cea mai mare parte, s-a făcut prin Yury Kovalchuk", a spus el, [30] referindu-se la aliatul din Sankt Petersburg care preluase Bank Rossiya, principalul pot de numerar pentru aliaţii lui Putin din Sankt Petersburg. Pugaciov a susţinut că încerca să pună capăt erei în care oligarhii din anii Elţin credeau că controlează Kremlinul dând „donaţii" oficialilor de la Kremlin – fără să-şi dea seama, poate, că, în esenţă, el făcea exact acelaşi lucru.

— Încercam doar să mă asigur că acest lucru nu s-a întâmplat. Regulile trebuiau să se fi schimbat", a spus el.

*

Când Putin a preluat preşedinţia, puterea oligarhilor din epoca Elţin era încă puternică. Oamenii de afaceri din Moscova, care fuseseră propulsaţi prin primele experimente de piaţă ale erei *perestroika* , cu sprijinul KGB-ului, s-au eliberat de mult de foştii lor stăpâni pentru a ieşi în fruntea puterii ruse. Au preluat o parte considerabilă a economiei ţării când au profitat de vulnerabilitatea lui Elţin în ajunul alegerilor din 1996 şi l-au convins să predea bijuteriile coroanei industriei naţionale. Licitaţiile de împrumuturi pentru acţiuni consolidaseră aproape 50% din averea Rusiei în mâinile a şapte oameni de afaceri, în timp ce Elţin a rămas din ce în ce mai dependent şi mai slab. Depinsese, parţial, de fondurile de la oligarhi pentru a-şi asigura realegerea în 1996, iar aceştia se obişnuiseră cu un rol în care nu numai că sprijineau, ci şi dictau unele dintre regulile regimului.

Se estimează că 20 de miliarde de dolari în numerar au intrat în conturile bancare din Occident în fiecare an, începând cu 1994, în timp ce cassa guvernului Elţin fusese sângerată. [31] Fondurile pe care oligarhii precum Hodorkovski şi Berezovski le depozitaseră în străinătate au slăbit statul rus într-o asemenea măsură încât oamenii KGB ai lui Putin au susţinut că ţara era în pragul colapsului. În anii '90, restanţele salariale crescuseră, în timp ce plata impozitelor era aproape universal evitată. Rusia s-a îndatorat adânc faţă de instituţiile occidentale precum FMI şi Banca Mondială, iar datoria de 40 de miliarde de dolari, din care mai mult de o treime era faţă de creditorii străini, pătase şi mai mult finanţele ţării. În viziunea bărbaţilor KGB, libertăţile politice pe care Elţîn le-a acordat regiunilor au adus ţara şi mai aproape de prag. În mijlocul tumultului politic din ultimul an al lui Elţin, unii guvernatori regionali au refuzat să transfere o parte din impozitul lor către guvernul federal. „Am văzut cum se dezintegra ţara", a spus Serghei Bogdanchikov, un apropiat al lui Putin, care a fost şef al singurei companii petroliere de stat, Rosneft, şi care fusese, de asemenea, aproape de Primakov. [32] „Ceea ce Putin a preluat nu au fost decât

fragmente de stat. Lucrurile au mers atât de departe încât unii guvernatori vorbeau despre introducerea propriei monede... Dacă Putin nu ar fi venit și ar fi trecut încă doi-trei ani, nu am fi avut Federația Rusă. Ar fi existat state separate precum Balcanii. Prăbușirea a fost absolut clară pentru mine. [33]

Oamenii KGB priveau de mult situația cu atenție. Vladimir Yakunin, fostul ofițer superior al KGB, care a servit sub acoperire la Națiunile Unite la New York și apoi a preluat Bank Rossiya la întoarcerea sa la Leningrad, pregătise un studiu privind proprietatea asupra economiei ruse, care a constatat că în 1998 –99 aproape 50% din produsul intern brut al națiunii a fost produs de companii deținute de doar opt familii. „Dacă lucrurile ar rămâne așa, atunci ei ar controla în curând peste 50%", spune Yakunin acum, aproape douăzeci de ani mai târziu. „Toate profiturile mergeau în buzunare private. Nu s-au plătit taxe. A fost jaf, pur și simplu. Fără o mai mare implicare a statului, mi-a fost clar că era o cale spre nicăieri. [34] Yakunin, care a fost aproape de Putin de când împărțiseră clădirea Ozero, a spus că i-a înmânat raportul cu comentariile sale lui Putin imediat după ce acesta a preluat președinția.

Dar pentru oamenii de securitate ai lui Putin, trimiterea de numerar în Occident de către oligarhii din epoca Elțin a oferit un argument util pentru susținerea propriei puteri. Ei puteau pretinde că dominația oligarhilor era o amenințare la adresa securității naționale, deși era în mare parte o amenințare la adresa propriilor poziții. Ei se vedeau ca gardienii unși ai restaurării Rusiei ca o putere imperială și credeau că renașterea statului și propriile lor soarte erau indisolubil – și convenabil – legate.

La scurt timp după învestirea lui Putin, și-a amintit Yakunin, Zbigniew Brzezinski, consilierul american pentru securitate națională din perioada Războiului Rece, se batjocorise când discuta despre numerarul deținut în conturile de peste mări de elita rusă. Dacă toți acești bani erau în conturi în Occident, a spus el, atunci a cui elită era? Al Rusiei sau al Occidentului? [35] Comentariile lui Brzezinski au opărit urechile bărbaților KGB. Era cu atât mai supărător să-i aud de la un războinic din Războiul Rece ca el, pe care îl considerau drept unul dintre arhitecții eforturilor Occidentului de a dezmembra regimul sovietic.

Niciunul dintre aranjamentele oligarhilor nu li se păruse mai odios pentru oamenii KGB decât miliardele care treceau prin Valmet, fondul offshore deținut de consilierul lui Hodorkovski, Christian Michel. Cu filiale în Londra, Geneva și Insula Man, gestiona conturile bancare străine ale grupului Menatep al lui Hodorkovski, precum și comerciantul de petrol elvețian Runicom, care exporta petrol de la Sibneft, majorul petrolier rus aparținând lui Boris Berezovsky și Roman Abramovici. Hodorkovski și Berezovski erau doi dintre cei mai independenți oligarhi și, în multe privințe, Valmet ajunsese să reprezinte noua ordine post-Război Rece, în care SUA domnea supremă, iar banii ruși de la oligarhii independenți de atunci au fugit în conturile băncilor occidentale. Acest statut a fost subliniat atunci când una dintre cele mai vechi și mai venerabile bănci din SUA, Riggs National Bank of Washington, a cumpărat un pachet de 51 la sută din Valmet. Banca, care de zeci de ani deținea conturile ambasadelor SUA de pe tot globul, căuta să se extindă în Europa de Est și Rusia, iar Valmet a fost vehiculul său pentru a face acest lucru. Simbolismul victoriei Occidentului în Războiul Rece era profund. Șeful departamentului bancar internațional al lui Riggs a fost un fost ambasador al SUA la NATO, Alton G. Keel, care a considerat că misiunea sa ajută la „încurajarea întreprinderilor private în climatele anterior ostile". [36] Între timp, Christian

Michel, un libertar declarat, era convins că operațiunile lui Riggs Valmet contribuiau la efortul de a elibera antreprenorii ruși de mâna grea a statului rus. Și când Menatep a lui Hodorkovski a luat o acțiune și în Riggs Valmet, Michel a crezut că investiția reprezintă „un simbol minunat al noii ordini mondiale de care președintele Bush senior era atât de mândru... Valmet. Am crezut că este o lovitură de stat. [37]

Dar în ochii oamenilor KGB din Sankt Petersburg și ai generalilor care i-au susținut, relația Riggs-Menatep a fost un simbol al erei Elțin: un capitalism gangster susținut de Occident în care oligarhi precum Hodorkovski au fost capabili să-și dicteze voința. la putere. Ei l-au văzut pe Anatoly Chubais, arhitectul programului de privatizare al Rusiei, în special ca pe un ticălos al Occidentului.

În mentalitatea Războiului Rece al oamenilor KGB, pentru care aproape fiecare acțiune făcea parte dintr-un joc cu sumă zero, economiștii americani care s-au înghesuit în Rusia pentru a-l sfătui pe Chubais trebuie să fi fost agenți ai CIA, hotărâți să distrugă ceea ce a mai rămas din industria rusă. întrucât, cu ajutorul lor, a trecut în mâinile private, în timp ce industria de apărare a fost demontată bucată cu bucată. KGB-ul căutase să păstreze controlul asupra fluxurilor de numerar industriale, dar sub supravegherea lui Chubais întreprinderile națiunii fuseseră distruse și transferate în mâini independente. „SUA au trimis oameni de rang înalt ai CIA în Rusia pentru a ajuta la negocierea procesului de privatizare", a spus un apropiat al lui Putin, care, la mai bine de douăzeci de ani de la începutul programului de privatizare al lui Chubais, era încă licent în privința asta. „Au profitat de acest proces și au făcut bani din el. Nu aveau dreptul să facă bani în această privatizare. [38]

Cu toate declarațiile sale despre sprijinirea tranziției ulterioare a Rusiei la o economie de piață, Putin și-a exprimat, de fapt, sentimentele despre oligarhi, încă de la începutul campaniei sale electorale. Primul indiciu a venit la sfârșitul lunii februarie, când a răspuns la o întrebare a unui lucrător de campanie despre momentul în care avea să „irosească" „lipitorii" – adică oligarhii – care s-au atașat puterii. El a răspuns că regimul său trebuie să facă mai mult decât „să-i distrugă": „Este extrem de important să se creeze condiții egale pentru toți, astfel încât nimeni să nu poată prinde puterea și să folosească aceste avantaje pentru sine… Nici un singur clan, nici un singur oligarh. … toți ar trebui să fie la fel de îndepărtați de putere. [39] Următorul avertisment a venit cu o săptămână înainte de alegeri, când a spus unui post de radio din Moscova că dorește să elimine oligarhii: „O astfel de clasă de oligarhi va înceta să mai existe… Dacă nu asigurăm condiții egale pentru toți, nu vom mai exista. să poată scoate țara din starea ei actuală.' [40]

Asemenea declarații, desigur, au fost ovaționate de o populație obosită de excesele anilor Elțin și alimentate cu o dietă zilnică de povești de corupție de către o mass-media relativ liberă care era folosită de proprietarii săi de magnați independenți ca mijloc de a-și bate rivalii. Putin a făcut ecou linia trasă prima oară de Primakov când a cerut ca spațiul să fie eliberat în închisorile țării pentru oamenii de afaceri și oficialii corupți.

Dar, în timp ce declarația lui Primakov a transmis un fior în familia Elțîn, când Putin a făcut astfel de comentarii, ei păreau să nu-și dea seama. Era agentul lor la Kremlin și erau siguri că nu îi va atinge niciodată. „Cercul interior și oligarhii au crezut că este o figură temporară și chiar au crezut că îl pot lua sub control", a spus o persoană apropiată lui Putin. Înainte de alegerile prezidențiale, se pare că un oligarh se dusese să-l vadă pe Putin la Casa Albă, sediul

guvernului rus în care își păstra încă funcția, și i-a spus fără nicio îndoială că ar trebui să știe că nu va fi ales niciodată fără ei. sprijin și că, prin urmare, ar trebui să înțeleagă cum să se comporte. Putin abia a bătut din ochi și a răspuns doar: „Vom vedea". „Nu a aruncat pe nimeni din biroul lui. Dar desigur că se juca cu ei. L-au subestimat absolut. [41]

Boris Berezovski a fost probabil oligarhul care a mers să-l vadă pe Putin. În acel moment părea să fie singurul care începea să se întrebe dacă au făcut o greșeală fatală. După ce și-a încheiat efortul de a distruge tandemul Primakov-Luzhkov, a fost în vacanță în Anguilla cu o nouă iubită pentru cea mai mare parte a campaniei pentru alegerile prezidențiale. Când s-a întors, era în mod clar tulburat de schimbările pe care le-a văzut. „S-a întors din vacanță și s-a întâmplat ceva care nu i-a plăcut", a spus o persoană apropiată lui. „Se dusese să-l vadă pe Putin pentru a conveni cine va fi președinte în 2004. El a propus ca Putin să fie președinte doar patru ani, în timp ce el, Berezovski, va lucra la crearea unui partid de opoziție. El a vrut să existe o democrație adevărată. [42] Dar dacă această conversație a avut loc, evident că nu a mers bine. Cu câteva zile înainte de învestirea lui Putin, ziarul *Kommersant* al lui Berezovsky a tras un semnal de alarmă printr-un articol care scurgea ceea ce spunea că ar fi planuri de fuziune a Kremlinului cu FSB, cu scopul de a amorti partidele de opoziție, toți criticii și presa liberă. Deși o astfel de fuziune nu a avut loc niciodată în mod oficial, planurile descrise în articol par acum amenințător de prevestitoare. Ascensiunea lui Putin la putere a echivalat, desigur, cu preluarea Kremlinului de către KGB. Cele două entități chiar trebuiau fuzionate. Parcă Berezovski și-ar fi dat seama brusc de profunzimea greșelii sale. „Noul președinte, dacă vrea cu adevărat să asigure ordinea și stabilitatea, nu are nevoie de un sistem politic de autoreglare", se arată în presupusul plan al Kremlinului. „În schimb, are nevoie de o structură politică în administrația sa care să poată controla clar procesele politice și sociale din Federația Rusă. Potențialul intelectual, personal și profesional al FSB ar trebui implicat pentru a lucra la controlul procesului politic". FSB ar fi folosit pentru controlul daunelor atunci când ieșeau la suprafață informații care nu erau în interesul președintelui sau al cercului său interior. [43]

Kremlinul a negat că orice astfel de propuneri ar fi în discuție. Dar la doar patru zile după inaugurarea lui Putin, prima etapă a planului părea să fie pusă în joc. Era în mod clar menit să aducă mass-media la călcâi. Comando de poliție mascați cu arme automate smulseseră prin birourile lui Vladimir Gusinsky, magnatul care deținea imperiul Media Most, care includea postul de televiziune NTV, cel mai vocal critic al lui Putin. [44] NTV a fost al doilea cel mai popular canal al Rusiei, iar Gusinsky nu se temea niciodată să-l folosească în scopuri politice, lansându-l în sprijinul blocului Patriei lui Lujkov la alegerile parlamentare. Canalul fusese, de asemenea, o voce stridentă a independenței, cercetând războiul cecen al lui Putin. În ajunul alegerilor prezidențiale, acesta a difuzat o discuție de primă ore despre incidentul suspect de la Ryazan și a pus la îndoială deschis dacă FSB se află în spatele atentatelor cu bombă. Spectacolul său satiric săptămânal *Kukly* , sau „Marionete", a fost un ghimpe constant în partea lui Putin. De mai multe ori l-a înfățișat ironic ca pe un pitic nechibzuit dintr-un basm ETA Hoffmann pe nume Tsaches, care a moștenit un regat gata făcut de mari bogății fără niciun efort al său.

Raidul asupra lui Gusinsky nu a fost singurul semnal puternic din partea noilor stăpâni KGB ai Kremlinului în primele zile ale guvernării lui Putin. La zece zile după învestirea sa, Putin a dezvăluit noi planuri ample de a controla puterile guvernatorilor regionali ai Rusiei –

măsuri menite în mod clar să se asigure că guvernatorii aleşi nu se vor mai uni niciodată împotriva Kremlinului, aşa cum au făcut-o în numele lui Lujkov şi Primakov. Legislaţia propusă ar elimina locurile guvernatorilor din Consiliul Federaţiei, camera superioară a parlamentului în care aceştia au săpat atât de mult pentru a bloca demiterea lui Skuratov din funcţia de procuror general, devenind în esenţă o forţă politică independentă. [45] Înlăturarea scaunelor guvernatorilor le-ar înlătura imunitatea de urmărire penală, în timp ce măsurile propuse i-ar permite, de asemenea, preşedintelui să destituie orice guvernator regional căruia i s-a deschis o anchetă penală, o mişcare menită în mod clar să se asigure că nu se va mai fi niciodată plecat de pe linia Kremlinului. Ca un element suplimentar al controlului Kremlinului, Putin a propus şi şapte plenipotenţiari numiţi de Kremlin – un fel de super-guvernatori – care ar supraveghea şapte zone de teritoriu. Cinci generali din armată şi FSB şi alţi doi loialişti ai Kremlinului au fost unşi prompt în posturi.

Pentru Berezovsky, această legislaţie a reprezentat o dezmembrare periculoasă a realizărilor democratice ale erei Elţin. Pe 31 mai, el i-a scris o scrisoare deschisă lui Putin, protestând că propunerile reprezintă o „ameninţare la adresa integrităţii teritoriale şi a democraţiei Rusiei". [46] Scrisoarea a ajuns pe prima pagină a aproape tuturor ziarelor din Moscova, în timp ce canalul TV controlat de Berezovsky ORT i-a dat prima factura la ştirile de seară. Unul dintre prietenii săi, un magnat de afaceri care fusese întotdeauna aproape de oamenii de la securitate, în special de Primakov, l-a avertizat că ar fi mai bine să scadă: „Am spus: „Ajunge, Borya. Ce faci? Tipul tău a devenit preşedinte. Ce mai vrei?" Dar Berezovski răspunsese: „Este un dictator". — A văzut că era un dictator înaintea tuturor. [47]

Dar pe atunci Berezovski era singurul canar din mina de cărbune, avertizând despre dispariţia democraţiei. Funcţionari apropiaţi ai familiei Elţin care conduceau Kremlinul, şi anume şeful de cabinet Alexander Voloshin şi adjunctul său cu faţa de bebeluş Vladislav Surkov, au fost printre arhitecţii şefi ai proiectului de a aduce la cale guvernatorii regionali. În culise, ei şi-au dat sprijin şi în spatele planurilor de a controla mass-media. Era ca şi cum se răzbunau pe forţele care aproape că îi făcuseră închisoare şi le provocaseră atât de multă nelinişte, cu doar douăsprezece luni în urmă. Yumashev a insistat că, atunci când Putin i-a discutat problema, el i-a spus că orice atac asupra NTV a fost împotriva libertăţii de exprimare. Dar nici el, nici Voloshin nu au făcut nimic pentru a opri ceea ce urma să devină o campanie de aducere a canalelor TV sub controlul statului, în timp ce Voloshin a participat activ la ea. „Putin mi-a spus că Elţin va fi pătat în cărţile de istorie", şi-a amintit Yumashev. [48] „El a spus că toate cărţile vor spune despre Familie şi că va fi o minciună după alta din cauza NTV. Putin a spus: „De ce ar trebui să suport asta? De ce să le permitem să discrediteze regimul? De ce ar trebui să suport asta dacă ei vor minţi în fiecare zi?" I-am spus că libertatea de exprimare este cea mai importantă instituţie a puterii. Trebuie să ne amintim asta. Dar el a spus că acest lucru nu ar trebui să fie tolerat niciodată când regimul este slab. Poate fi tolerat atunci când regimul este puternic, dar când este slab nu poate fi niciodată stomacat. Şi apoi a acţionat aşa cum a considerat necesar.

Modul în care Putin a condus conversaţia a fost o manipulare tipică a KGB: el a stârnit antipatia viscerală a familiei Elţin faţă de NTV, după ce acestea au fost supuse reflectoarelor neiertătoare din cauza scandalurilor de corupţie care i-au afectat şi umilit anul precedent, forţându-i în cele din urmă. în predarea grăbită a puterii. Le-a exploatat temerile cu privire la modul în care acest lucru le-ar afecta moştenirea pentru a-i manipula pentru a-şi oferi sprijinul pentru un atac asupra canalului. „El a considerat că aceasta este o companie de

televiziune care nu era implicată în informarea oamenilor, ci în lobby pentru interesele proprietarului său", a spus Yumashev. „El a spus: „Au fost prinși. Au luat un împrumut de la stat." El a spus: „Dacă nu ar exista acest împrumut, nu m-aș fi atins de ei. Dar ei au fost compromisi și, prin urmare, trebuie să folosim asta." [49]

Raidul asupra Media Most a lui Gusinsky a fost începutul unei campanii complete a Kremlinului lui Putin, a lui Voloșin și a oficialilor familiei Elțîn, inclusiv, împotriva multor oligarhi ai epocii Elțîn. A fost lansarea eforturilor lui Putin de a eradica provocările la adresa puterii sale. Tot ce era nevoie era ca o țintă să fie compromisă într-un fel – iar acum, după ce oamenii lui Putin preluaseră aparatul de aplicare a legii, nu a fost greu să găsești ceva de care să te agăți după tranziția grăbioasă a anilor Elțîn. .

Ceea ce a urmat în acea vară a fost o serie bine planificată de raiduri coordonate menite să sperie magnații din politică, care au fost efectuate cu precizie KGB. În primul rând, la mai puțin de o lună de la raidul asupra Media Most, Gusinsky a fost închis. Deși a fost deținut doar trei nopți în renumita închisoare Butyrka din Moscova, acuzat de deturnare de 10 milioane de dolari de la stat, pentru oligarhii care s-au obișnuit cu statutul lor aproape de neatins în timpul domniei lui Elțin, de neconceput sa întâmplat. Gusinsky, o figură tărăgănoasă, mai mare decât viața, a fost întotdeauna capabil să-și folosească mass-media pentru a critica autoritățile și a scăpa de asta. Magnații s-au unit pentru a lansa o scrisoare comună în semn de protest față de arestarea lui Gusinsky, numind-o „un act de răzbunare... împotriva unui oponent politic". [50] Dar dacă vreunul dintre ei se gândea să se răzvrătească împotriva noului regim, urma să primească în curând un nou avertisment. O săptămână mai târziu, procurorii de la Moscova au intentat un proces pentru a contesta privatizarea din 1997 a Norilsk Nickel, producătorul întins de nichel de 1,5 miliarde de dolari care fusese vândut cu doar 170 de milioane de dolari în controversatele licitații de împrumuturi pentru acțiuni către Vladimir Potanin, arhitectul privatizării. sistem. Igor Malașenko, primul vicepreședinte al Media Most a lui Gusinsky, a avertizat că procesul indica că orice om de afaceri implicat în privatizare „ar putea fi aruncat în închisoare mâine... Se creează o nouă ordine în țară, ceea ce în ochii noii conduceri înseamnă că totul trebuie să fie sub controlul Kremlinului.' [51]

Parcă pentru a sublinia și mai mult sosirea unui nou regim sub care niciunul dintre imperiile magnaților nu era în siguranță, la începutul lunii iulie, oamenii lui Putin au lansat încă trei raiduri în decurs de două zile. Ei au vizat mai întâi Lukoil, vastul conglomerat energetic deținut și condus de un oficial viclean din epoca sovietică din Azerbaidjan, Vagit Alekperov, acuzându-l de falsificarea restituirilor de taxe. Apoi au atacat din nou Media Most al lui Gusinsky și, pentru prima dată, canalul său TV, NTV. [52] A doua zi a fost rândul unui alt simbol puternic al capitalismului din epoca Elțîn, extinsul AvtoVAZ, cel mai mare producător de mașini al națiunii, care era controlat de asociații lui Berezovsky. Șeful poliției fiscale a susținut că societatea s-a eschivat de impozite în valoare de sute de milioane de dolari. [53]

Panica în comunitatea de afaceri ajungea la apogeu. În aceeași zi în care poliția fiscală smulgea prin AvtoVAZ, Putin a acordat un interviu televizat în care justifică raidurile și jură că va face dreptate celor care și-au făcut avere în „apele noroioase" în urma prăbușirii sovietice. „Nu putem confunda o democrație cu anarhie", a avertizat el. [54] „În rusă, avem o vorbă despre prinderea peștilor în apele noroioase. Sunt pescari care au prins deja mult

peşte şi ar dori să menţină sistemul aşa cum este. Dar nu cred că această stare de lucruri este apreciată de oamenii noştri. A doua zi a acordat un interviu pentru ziar în care a susţinut că mişcările recente nu au semnalat o revenire la un stat poliţienesc. Dar el a adăugat că afacerile ar trebui să respecte „regulile jocului" – mai ales acum că a prezentat noua rată forfetară a impozitului pe venit de 13%, care trebuia să sprijine eforturile de liberalizare. [55]

Era o tactică tipică a KGB-ului de momeală şi schimbare, iar maşinile bine unse ale Kremlinului erau desfăşurate pentru Putin. Maşina de propagandă a Kremlinului şi forţele de ordine funcţionau într-un tandem aproape perfect, iar magnaţii, disperaţi să înţeleagă noile reguli ale jocului, implorau o întâlnire cu el. Hodorkovski a avertizat în tăcere că oricare dintre ei ar putea încălca legile post-sovietice, deoarece acestea fuseseră scrise într-un mod contradictoriu, iar sistemul judiciar era slab. [56] Berezovski, din nou, a fost singura voce a protestului. El şi-a demisionat zgomotos din postul său de membru al parlamentului, spunând într-o conferinţă de presă plină că nu doreşte să ia parte la „destructurarea Rusiei şi impunerea unui regim autoritar". [57] Poziţia lui a fost un strigăt disperat de raliu către ceilalţi magnaţi de la Moscova. Dar a venit mult prea târziu.

Când douăzeci şi unu dintre cei mai puternici magnaţi l-au întâlnit pe Putin la sfârşitul lunii iulie, întâlnirea în jurul mesei ovale a sălii ornamentate Ekaterinsky a Kremlinului a fost departe de întâlnirile secrete confortabile pe care le-au avut cu Boris Elţin. Aceasta a fost o afacere formală şi a fost o dezvăluire publică. Comentariile lui Putin au fost televizate în toată ţara, în timp ce le-a spus magnaţilor că ei au doar ei înşişi de vină pentru valul de raiduri ale poliţiei fiscale şi anchete penale: „Trebuie să vă amintiţi că aţi format acest stat înşivă prin structurile politice şi cvasi-politice care tu ai controlat.' Citând o zicală populară rusă, el a continuat: „Nu are rost să dai vina pe oglindă [dacă ai o faţă urâtă]". [58] În cele din urmă, în timp ce i-a asigurat că nu va inversa privatizările din anii 90, i-a îndemnat să-şi susţină programul economic şi să înceteze să-şi folosească mijloacele de presă pentru a „politiza" anchetele legale împotriva marilor afaceri. După ce au plecat camerele TV, le-a făcut clar noile reguli ale jocului. Ar trebui să rămână departe de politică, altfel. Doi dintre magnaţi s-au remarcat prin absenţa lor: Berezovsky şi Gusinsky, ambii care au criticat public politicile lui Putin şi şi-au folosit imperiile media pentru a face acelaşi lucru.

Dar un altul era remarcabil prin apropierea lui. La mâna dreaptă a lui Putin, şoptindu-i din când în când la ureche, se afla Serghei Pugaciov. În timp ce ceilalţi tremurau, el părea netulburat. În acele zile, în timp ce Putin se adapta noului său rol, cei doi bărbaţi vorbeau de multe ori pe zi. Mai târziu în acea zi, la propunerea lui Pugaciov, Putin i-a găzduit pe oligarhi pentru o altă adunare, departe de camerele TV, bogată în simbolism. Pugaciov îl convinsese pe Putin să se întâlnească cu ei în circumstanţe mai informale pentru a le demonstra că nu vrea să intre în război. Dar decorul ales de Putin pentru grătarul „prietenos" a fost, de asemenea, menit ca un semnal ascuţit. Ascunsă în pădurea de la periferia Moscovei, casa lui Stalin fusese păstrată aproape neatinsă din ziua în care acesta a murit acolo, în 1953. Telefoanele cu care dictatorul lătra ordinele au rămas pe loc. Canapeaua pe care prefera să doarmă în loc să se retragă în pat stătea încă în biroul lui. Timpul părea să se fi oprit de când Stalin petrecuse acolo zile şi nopţi întocmind liste de duşmani în rândul elitei ţării. Oligarhii fuseseră invitaţi în locul din care Stalin ordonase ca mii să fie trimişi la moarte în ceea ce a devenit cunoscut sub numele de Marea Epurare. Putin era îmbrăcat în tricou şi blugi şi încerca să pară relaxat şi accesibil. Văzuse doar mulţi dintre magnaţi la televizor, a spus

Pugaciov, și încă era îngrijorat de cum să se comporte în fața lor. Dar dacă Putin era neliniștit, magnații erau și mai mult. Nimeni nu avea de gând să-l provoace pe noul președinte acolo. „A fost suficient că ne-a lăsat să plecăm", și-a amintit Pugaciov că a spus unul dintre ei.

În tot acest timp, Pugaciov a lucrat în culise. În acele vremuri, în timp ce ceilalți oligarhi se confruntau cu raiduri și poliție fiscală, el credea că el a comandat tot ce a cercetat. Își instalase omul ca președinte și un aliat ca șef al FSB. El îl adusese personal pe noul șef al Serviciului Fiscal Federal, Ghenadi Bukaev, un asociat din Bashkortostan, unde avea interese în sectorul petrolului. El a ajutat la numirea lui Vladimir Ustinov în funcția de procuror general, încercând să anuleze ancheta despre Mabetex. Lui Pugaciov îi plăcea să creadă că îi controlează pe toți. Prin Mezhprombank, a împărțit numerar în stânga și în dreapta. Un apartament pentru Ustinov aici, un apartament pentru adjunctul lui acolo. Alți magnați s-au aliniat să lucreze cu el. „Ei veneau la mine în mod constant, spunând: „Hai să-l atacăm pe tipul ăsta și să preluăm afacerea", a râs el, cu o nostalgie profundă pentru acele zile. [59] Chiar și Roman Abramovici, comerciantul de petrol aparent timid, cu chip de miriște, care începuse ca protejat al lui Boris Berezovski, dar acum îl depășise pentru a câștiga favoarea familiei Elțin, i-a făcut o înclinare: mult mai târziu, Abramovici avea să se plângă un alt magnat că trebuia să fie de acord cu Pugaciov în acele zile. Un ziar din Moscova l-a salutat pe Pugaciov drept noul „favorit" al Kremlinului, în timp ce alții l-au numit noul cardinal gri, care împreună cu oamenii KGB ai lui Putin din Sankt Petersburg preia fluxurile financiare. [60] A fost văzut ca un ideolog din spatele noii politici de menținere a oligarhilor „la fel de îndepărtați de putere", idee pe care nu ar fi recunoscut-o acum, dar la care atunci părea să subscrie, atâta timp cât era deasupra tuturor. altfel.

În timp ce unii oligarhi, precum Pugaciov și Abramovici, erau în mod clar mai egali decât alții, principalele amenințări la adresa puterii lui Putin au fost depășite una câte una. Cu doar câteva zile înainte de întâlnirea lui Putin de la Kremlin cu magnații de la Moscova, lui Gusinsky i s-a prezentat o ofertă pe care nu o putea refuza. Noul ministru de presă al lui Putin, Mihail Lesin, i-a spus că ar trebui să accepte să-și vândă imperiul Media Most monopolului gazului controlat de stat Gazprom pentru 473 de milioane de dolari în datorii și 300 de milioane de dolari în numerar; altfel riscă închisoare. [61] Datoriile, pe care Putin le-a consolidat în conversația sa cu Yumashev, erau în mare parte datorate gigantului gazier de stat, iar Media Most a rămas în urmă cu plățile. Gusinsky fusese repede de acord – nu voia să mai riște nopți în închisoarea decrepita Butyrka. Până când magnații s-au adunat la Kremlin, procurorii anunțaseră că au renunțat la toate acuzațiile împotriva lui Gusinsky.

Dar la scurt timp după, Gusinsky a fugit din țară, iar mai târziu a reapărut spunând că a fost forțat să semneze înțelegerea sub constrângere, practic „sub amenințarea armei". [62] Prin urmare, a spus el, a renunțat la ea. Când a apărut prima știre despre înțelegere, elita țării a fost șocată. A fost primul semn al cât de departe era dispus să meargă regimul lui Putin pentru a dobândi controlul asupra rețelelor media independente. Oamenii lui Putin foloseau sistemul de justiție penală ca o armă de „șantaj brut" pentru a forța o preluare. Pentru ei, astfel de tactici erau egale pentru curs.

Însă, pentru Putin, confruntarea finală cu magnații mass-media urma să vină. De la început, Kremlinul și-a concentrat eforturile asupra lor. Putin devenise obsedat de puterea presei, știind prea bine cum, cu ajutorul canalului de televiziune al lui Berezovsky, se transformase

dintr-un nimeni în cel mai popular lider al țării. Era conștient că fără controlul canalelor federale de televiziune ale țării, asta se putea schimba în orice moment.

*

Mai mult decât oricare dintre ceilalți magnați, Boris Berezovski l-a reprezentat pe oligarhul arhetipal al epocii Elțîn în fața oamenilor lui Putin, de care a fost insultat, urât și temut în egală măsură. El a reprezentat simbolul afacerilor interne din anii Elțin, când un mic grup de oameni de afaceri negociau în culise bunuri de prim rang și posturi guvernamentale. Legăturile pe care le cultivase cu liderii separatiști din Cecenia l-au făcut invidios în ochii oamenilor KGB – în special pe Patrushev, care ura pe oricine avea legătură cu cecenii. Berezovski l-a susținut pe liderul separatist Aslan Maskhadov și a ajutat la încheierea unui acord de pace în urma dezastruosului prim război cecen al lui Elțin, în care mii de soldați ruși – și mulți alți civili ceceni – și-au pierdut viața. Acordul i-a acordat lui Mashadov o autonomie largă pentru o republică care, în ochii oamenilor KGB ai lui Putin, devenise o gaură neagră pentru oameni și bani. Berezovsky a fost capabil să navigheze în clanurile perfide ale lorzilor războinici ceceni pentru a câștiga bani nu doar din negocierea eliberării ostaticilor, ci și din afacerile războiului. „Este un criminal de război. A furat oameni', a susținut un asociat al lui Putin. — Toate acestea: războiul, căpetenii ceceni, a fost opera lui Berezovski.

Dar mai ales oamenii lui Putin se temeau de puterea presei pe care o conducea. Chiar dacă canalul său de televiziune ORT era, pe hârtie, controlat de stat, care deținea o participație de 51 la sută, Berezovski, care deținea restul și strânsese consiliul de conducere cu aliații săi, era de fapt la conducere.

La începutul lunii august, Berezovski intrase în opoziție totală față de noul regim. A doua zi după ce o bombă teroristă a spart un pasaj subteran din centrul Moscovei, lăsând șapte morți și nouăzeci de răniți, el a susținut o conferință de presă pentru a anunța că creează un bloc de opoziție pentru a combate ceea ce el a numit autoritarismul în creștere al lui Putin. El a avertizat că ar putea avea loc mai multe astfel de explozii dacă Kremlinul își va continua eforturile „periculoase" de a distruge rebelii din Cecenia. [63] Având în vedere legăturile lui Berezovski cu rebelii ceceni, părea că dădea mănușa regimului Putin.

Când dezastrul a avut loc mai târziu în aceeași lună, lăsându-l pe Putin să se confrunte cu prima criză majoră a președinției sale în curs de dezvoltare, a devenit mai urgent ca oamenii de la Kremlin să-l împingă pe Berezovsky din jocul media. O torpilă aflată la bordul unuia dintre submarinele nucleare ale țării, *Kursk* , detonase cumva, trimițând o explozie spărgând-o și trimițându-l pe ea și echipajul său pe fundul mării. Berezovsky a desfășurat toată forța canalului său TV ORT pentru a critica modul în care Putin a gestionat dezastrul. Timp de șase zile a domnit confuzia, deoarece nu a reușit să abordeze public tragedia, rămânând ascuns în reședința sa de vară de lângă Soci, pe coasta Mării Negre, apărând doar – în imaginile prezentate de ORT – să se zbată pe un jetski. Putin a rămas complet tăcut în timp ce marina s-a înfundat zile întregi despre ceea ce s-a întâmplat, chiar și după ce a recunoscut că submarinul s-a scufundat. Familiile echipajului erau disperate, o operațiune de salvare a fost organizată doar cu stăpânire, iar Rusia refuzase inițial ofertele de asistență internațională, temându-se dezvăluirea secretelor despre starea flotei sale nucleare.

Încă un lider fără experiență, în ciuda anilor de muncă în gestionarea ilegalității împotriva Occidentului și a acțiunii sale militare decisive în Cecenia, Putin a fost inițial paralizat de frică, a spus o persoană apropiată. — Era în stupoare. A devenit complet alb. Nu știa cum să se ocupe de asta și, prin urmare, a încercat să evite să se ocupe de asta. Știam că a explodat imediat... Am crezut că toți sunt morți de la început. Putin pur și simplu nu știa cum să facă față, așa că atunci când toți au venit și au spus: „Ce vrei să facem – să lansăm o operațiune de salvare, să anunțăm război împotriva SUA [una dintre afirmațiile a fost că *Kursk* s-a ciocnit . cu un submarin american]?" a jucat timp. Chiar dacă credeam că toți sunt morți, am demarat operațiunea de salvare și au apărut toate poveștile despre strigătele plângătoare ale submarinașilor care băteau în pereți. Norvegienii și alții sunau cu oferte de ajutor. Dar nu a vrut ca ei să descopere că toată lumea era morți, așa că a refuzat pur și simplu ajutorul – ceea ce, desigur, a înrăutățit totul. Toate minciunile au înrăutățit totul. [64]

În a șaptea zi, Putin a zburat liniștit înapoi la Moscova. Dar doar trei zile mai târziu a apărut în public. După multe îndemnuri și convingeri din partea consilierilor, el a zburat la Vidyayevo, un oraș militar închis deasupra Cercului Arctic, unde *Kursk -ul* își avea portul de origine și unde rudele afectate ale echipajului se adunaseră cu câteva zile în urmă, în speranța zadarnică de vești bune. care coborase de mult în durere, furie și disperare. Cu o zi înainte, autoritățile ruse au recunoscut în sfârșit că toți cei 118 membri ai echipajului erau morți, iar Putin fusese deja bătut în presă din cauza inacțiunii sale în gestionarea afacerii. ORT-ul lui Berezovsky a condus acuzația, intervievând rudele îndurerate care l-au învins pe Putin pentru lipsa lui de conducere. Putin a explodat de furie din cauza filmării și a susținut că oamenii săi de la securitate i-au dat un raport în care spunea că femeile care apăreau pe ecran nu erau soții sau rude, ci prostituate angajate de Berezovski pentru a-l discredita.

Dar când Putin a ajuns la Vidyayevo, s-a confruntat cu o tiradă de furie din viața reală, în timp ce soțiile și rudele l-au sfâșiat. Furia prezentată pe canalul lui Berezovsky era autentică: orice sugestie că ar fi fost pusă în scenă era exclusă. Reacția inițială a lui Putin a fost un alt semn al paranoiei sale profunde și al lipsei sale de empatie. Timp de trei ore a vorbit cu ei, încercând să le potolească furia. Deși le-a spus că este gata să-și asume responsabilitatea pentru tot ce s-a întâmplat în țară în cele o sută de zile de când a devenit președinte, el a spus că nu poate face același lucru în ultimii cincisprezece ani: „Pentru asta, sunt pregătit. să mă așez lângă tine și să pun aceleași întrebări și altora. [65] El a dat vina pentru operațiunea de salvare greșită pe starea jalnică și jalnică a armatei, care fusese lăsată să se degradeze cu puține finanțări în timpul domniei lui Elțin.

Dar, mai ales, a pus vina pe picioarele magnaților mass-media. Vizându-i în mod clar pe Berezovsky și Gusinsky, el i-a atacat ca fiind adevărata cauză a situației armatei, pentru că au furat din țară, chiar dacă ei au încercat să scoată puncte politice din tragedie: „Sunt oameni la televizor astăzi care... în ultima perioadă. zece ani au distrus chiar armata și flota unde oamenii mor acum... Au furat bani, au cumpărat mass-media și manipulează opinia publică. [66]

În cele din urmă, Putin părea să fi câștigat runda rudelor. Dar comentariile sale, în care îi evidențiază pe magnații mass-media drept hoți care subminaseră statul, au semnalat că orice speranță pentru proprietatea continuă a lui Berezovsky sau Gusinsky asupra canalelor lor media independente era moartă. Din nou, asociatul Berezovsky care păstra legături cu serviciile de securitate și-a certat prietenul și l-a avertizat să se retragă. [67] „I-am spus:

„Borya, de ce îl subminezi și nu îi dai nicio șansă? Cum îl poți învinovăți pentru acest submarin?"' Dar Berezovski nu se pocăi; se temea de ascensiunea statului KGB și dorea să facă tot ce putea pentru a-l submina. După episodul din *Kursk* , Voloshin i-a spus lui Berezovsky că deținerea lui ORT s-a încheiat, deoarece s-a descoperit că folosea canalul „pentru a lucra împotriva președintelui". [68] Apoi, potrivit lui Berezovsky, el i-a spus că trebuie să-și predea miza în două săptămâni sau să-l urmeze pe Gusinsky în Butyrka. El a considerat acest lucru ca pe un ultimatum care ar duce la „sfârșitul informațiilor de televiziune în Rusia": „Va fi înlocuită cu propaganda televizată controlată de consilierii [Kremlinului]". [69] Pentru o vreme, a jucat un joc neliniștit de pisica și șoarecele cu Kremlinul, anunțând că și-a încredințat participația la ORT jurnaliștilor postului, proclamând totodată că nu va permite ca țara să cadă într-un abis autoritar.

Cu toată prestiința lui Berezovsky, resturile de Elțin din Kremlin lucrau în pas cu Putin și cu forțele de ordine. Mașina Kremlinului a fost unită împotriva lui Berezovsky și Gusinsky și nu avea să existe niciodată vreo șansă pentru ei. Gleb Pavlovsky, doctorul de spin de la Kremlin care a ajutat să creeze o parte din propaganda din spatele campaniei electorale a lui Putin, a contribuit la crearea unei noi „Doctrine de securitate a informațiilor" a Kremlinului, care, a spus el, ar permite guvernului să elimine „brokerii de informații din umbră", precum Gusinsky și Berezovsky, care reprezentau „amenințări serioase la adresa intereselor naționale ale țării". [70]

La mijlocul lunii octombrie, procurorii și-au redeschis dosarul cu acuzații conform cărora Berezovski ar fi extras sute de milioane de dolari prin intermediul companiilor elvețiene de la Aeroflot, compania aeriană de stat rusă pe care o deținea în parte. Presiunea a devenit insuportabilă. Când procurorii au anunțat pe 13 noiembrie că îl cheamă pentru audiere și că sunt gata să-l acuze, Berezovski a fugit din Rusia și a spus că nu se va mai întoarce niciodată. „M-au forțat să aleg între a deveni prizonier politic sau emigrat politic", a spus el într-o declarație dintr-o locație pe care nu a dezvăluit-o. [71]

Aceeași tactică a fost folosită împotriva lui Gusinsky. Fusese chemat și el la interogatoriu în aceeași zi. Dar și el dispăruse de mult, fugind din îndemâna procurorilor în vila sa din Spania, la scurt timp după ce a semnat acordul pentru a-și preda acțiunile la Media Most în iulie. Apoi a renunțat la înțelegere, susținând că a fost semnat sub constrângere în schimbul unei garanții a libertății sale. Dar nu a putut scăpa de brațul lung al procurorilor ruși. L-au acuzat *în lipsă* că și-a denaturat bunurile în Media Most atunci când acceptase împrumuturi de la Gazprom și au emis un mandat Interpol pentru arestarea sa.

Chiar și în exil, presiunea a devenit prea mare de suportat pentru ambii bărbați. În februarie 2001, la insistențele lui Voloshin, Berezovski și-a vândut acțiunile la ORT lui Roman Abramovici, care și-a abandonat fostul partener pentru a deveni o punte financiară între Familia Elțin și oamenii lui Putin și care a vândut prompt acțiunile statului. În luna aprilie a aceluiași an, Gazprom a preluat controlul asupra NTV al lui Gusinsky, lansând o lovitură de stat în sala de consiliu, deoarece a solicitat un împrumut de 281 de milioane de dolari pe care l-a împrumutat lui Media Most.

Putin și oamenii săi înfășurau tacticile încercate și testate din zilele Sankt Petersburgului, când tot ce trebuiau să facă pentru a prelua portul orașului și flota din Marea Baltică era să-și arunce directorul în închisoare. Dar în acea fază incipientă a guvernării lor, ei ar fi fost capabili să facă puține lucruri fără asistența rezidenților Elțin din Kremlin. „Ei [Familia

Elțin] au fost cei care au gândit schemele pentru a aduce toate mass-media în mâinile statului, care au dus la distrugerea practică a tuturor mass-mediei independente", a spus Leonid Nevzlin, fostul magnat Menatep care urmărea îndeaproape întâmplări de pe margine. „Ei i-au dat asta lui Putin... Ar fi trebuit să concluzionam unde a dus toate acestea în primul an de guvernare a lui Putin. Dar am vrut să continuăm să ne uităm prin ochelari de culoare trandafir, pentru că totul în economie părea să fie în regulă. [72]

În spatele cortinei vrăjitorului de la Kremlinul lui Putin, în spatele demonstrației bombastice de forță, Putin încă fusese nervos, potrivit lui Pugaciov. În ianuarie 2001, înainte de preluarea NTV de către Gazprom, el invitase jurnaliștii de top ai postului la Kremlin, în încercarea de a-i asigura de intenţiile statului. Era vizibil nervos înainte de a intra în biblioteca Kremlinului pentru a-i saluta, și-a amintit Pugaciov: „A fost speriat înainte de întâlnire. Nu voia să intre și să vorbească cu ei. A trebuit să-i spun ce să spună. Erau crema inteligenței moscovite, nume cunoscute. [73]

Putin a fost atât de îngrijorat încât l-a tras pe unul dintre jurnaliști într-o cameră separată și a întrebat-o ce vrea să audă, a spus Pugaciov. În ultimii patru ani, Svetlana Sorokina a fost fața celui mai popular talk-show politic al NTV, *Glas Naroda* sau Vocea Poporului. „El i-a spus: „Tu și eu, suntem amândoi din Sankt Petersburg, avem asta în comun, spune-mi cum ai vrea să fie", a spus Pugaciov. Ceilalți jurnaliști, care așteptau afară, credeau că Putin a tras-o pe Sorokina deoparte pentru a-i pune pe picioare greșite, pentru a le scoate vântul din pânze. Dar Pugaciov a susținut că a fost pentru că nu avea idee ce să spună. A fost și o tactică clasică pentru recrutarea aliaților. Când Putin a intrat în cele din urmă în biblioteca cu panouri din lemn de la Kremlin pentru a-i saluta pe jurnaliști, ca un cameleon, el absorbise personajul Sorokinei și le-a putut spune exact ce voiau să audă. A fost o altă operațiune KGB. În următoarele trei ore și jumătate, el a căutat să-i asigure de intențiile benigne ale Kremlinului. Lupta, le-a spus el, a fost doar cu Gusinsky. Nu a vrut să se schimbe redacția canalului. El ar primi un investitor străin în canal. El a vrut să-și păstreze independența editorială. Gazprom, i-a asigurat el, nu era statul. În ceea ce privește procurorii, care își îndreptau acum atenția asupra relațiilor financiare ale jurnaliștilor individuali cu Gusinsky, acesta nu i-a putut controla – erau dincolo de comanda lui.

„Am aflat în acea zi că procuratura este o organizație absolut independentă – Putin a spus-o de mai multe ori", și-a amintit ulterior de întâlnire unul dintre jurnaliști, Viktor Shenderovich, abia crezând ce auzise. „El a spus că este gata să ne ajute și consideră că unele dintre acțiunile procurorilor sunt excesive". [74] Putin le spusese: „Nu mă veți crede, dar nu pot face nimic. Vrei să mă întorc la vremurile legii telefonice? [75] – o referire la modul în care Biroul Politic sovietic dictase hotărâri de înaltă instanțe și procurori.

A fost o performanță de comandă, tipică multor Putin pe care o va face mai târziu în insistența sa de a respecta statutul oficial, legal al instituțiilor, în timp ce maschează adevăratele jocuri de putere aflate în joc. A fost cel mai priceput atunci când își asumă personalitatea și preocupările celorlalți. Era o tactică pe care o perfectionase la Dresda. „Era ca o oglindă", a spus Pugaciov. „El spune doar tuturor ce vor să audă". [76]

Cu toate acestea, jurnaliștii au lăsat Kremlinul neliniștit. Cum puteau să creadă ceea ce tocmai auziseră? Iar când Gazprom a instalat o nouă conducere la începutul lunii aprilie, pe motiv că Gusinsky nu și-a achitat datoriile, au organizat o ședință pentru a păstra controlul

staţiei şi au continuat să difuzeze rapoarte critice la adresa Kremlinului, ca şi cum încă sperau pe jumătate. că Putin a înţeles ceea ce a spus.

Dar dimineaţa devreme a celei de-a unsprezecea zi a sit-in-ului lor, adevăratele intenţii ale lui Putin au devenit clare. Nu a vrut să spună nimic din ceea ce a spus despre păstrarea independenţei editoriale a canalului. Oamenii de securitate au intrat în linişte în clădire la ora 4 dimineaţa şi au înlocuit forţele de securitate ale canalului. Jurnaliştii care soseau la serviciu în acea dimineaţă aveau voie să intre doar dacă jurau loialitate noului management. Jurnaliştii de rang înalt şi-au dat demisia în masă în semn de protest faţă de tacticile puternice care le-au luat independenţa câştigată cu greu de la ei. „În ţară are loc o lovitură târâtoare", a declarat Igor Malaşenko, un co-fondator al canalului. „Această operaţiune este pe aceeaşi linie ca şi tentativa de putsch din august 1991 şi este efectuată de aceleaşi persoane, membri ai serviciilor secrete". [77] „Suntem cu toţii vinovaţi, pentru că am lăsat KGB-ul să revină la putere", a declarat reporterilor Serghei Kovalyov, un activist proeminent pentru drepturile omului. [78]

Kremlinul lui Putin preluase din nou controlul asupra undelor. Mass-media liberă din anii Elţin nu a mai existat.

7

„Operaţiunea Energie"

Departe la est de Moscova, dincolo de Munţii Urali, unde pădurea de mesteacăn face loc unei taiga de brazi şi mlaştini, se întinde vastul teren plat al bazinului petrolier siberian de vest. De când geologii sovietici au descoperit acolo rezerve uriaşe de petrol şi gaze în anii şaizeci, regiunea fusese puterea din spatele ambiţiilor globale ale imperiului sovietic. A fost cheia puterii imperiale a ţării.

Inginerii, foratorii şi geologii care au dezvoltat teritoriul aproape pustiu fuseseră lăudaţi ca eroi sovietici. S-au luptat cu gheaţa şi cu temperaturile scăzute ale iernii pentru a construi instalaţii de foraj şi conducte pe terenuri care s-au transformat în lacuri impracticabile şi mlaştini infestate de ţânţari în timpul lunilor de vară. Munca lor a ajutat la transformarea Uniunii Sovietice, pentru o vreme, într-o putere economică care, până la sfârşitul anilor optzeci, a devenit cel mai mare producător de petrol şi gaze din lume. Producţia a fost crescută cu nesăbuinţă pentru a satisface cerinţele din ce în ce mai mari ale Biroului Politic. Fântânile erau inundate cu apă pentru a forţa petrolul care a ajutat la alimentarea voraceului complex militar-industrial al Uniunii Sovietice. Două treimi din toată producţia de petrol sovietică a fost produsă acolo. A fost bijuteria sistemului sovietic care deţinea 40% din rezervele de gaze ale lumii şi 12% din rezervele de petrol din afara Orientului Mijlociu.

Majoritatea petrolului şi gazelor extrase au fost vândute pe plan intern la preţuri mici fixe, subvenţionând producţia în masă de tancuri şi alte arme pentru a înarma imperiul sovietic împotriva Occidentului. [1] Dar exporturile de petrol erau mai strategice: erau aurul negru pe care s-a bazat extinderea globală a imperiului sovietic. Economia republicii est-germane

a fost finanțată în mare parte prin vânzarea petrolului și gazelor sovietice la o fracțiune din prețurile pieței mondiale, iar restul blocului estic a fost susținut de tranzacții similare. [2]

Exporturile de petrol în special au fost supravegheate cu gelozie de KGB. Profiturile pe care exportatorul sovietic de petrol de monopol de stat Soyuznefexport le-a făcut din diferența dintre prețurile sovietice și cele mondiale – de șase ori mai mare – au contribuit la umplerea cuferelor valutare ale imperiului sovietic, la finanțarea incursiunilor în Orientul Mijlociu și Africa, avivând conflicte armate și revolte. , și finanțarea măsurilor active pentru a perturba Occidentul.

Când Uniunea Sovietică s-a prăbușit și lanțul de comandă al ministerului petrolului s-a spulberat, industria petrolului s-a rupt inițial în patru companii de producție integrate vertical: Lukoil, Yukos, Surgutneftegaz și, pentru o vreme, Rosneft. Deși erau încă controlați în mod nominal de către stat, ei au fost preluați în mare parte de directori, generalii petrolului, care îi conduseseră în vremea sovietică, în timp ce grupurile de crimă organizată, care stăpâneau în orașele regionale ale Rusiei, încercau să-și dezvolte. [3] A avut loc o prăbușire larg răspândită a producției, deoarece câmpurile petroliere din vestul Siberiei fuseseră în mare parte epuizate de decenii de administrare proastă sovietică. Dar, neobservați în umbră, în prima jumătate a anilor '90, membrii brațului de informații externe al KGB-ului au păstrat controlul asupra majorității exporturilor de petrol. Producătorilor li s-a ordonat să vândă până la 80 la sută din producția lor la prețul intern scăzut fix către stat, ceea ce a permis apoi unui sistem de *spetsexportery* , exportatori special desemnați, aliați îndeaproape cu KGB sau cu crima organizată de prieteni, să culeagă diferența. din prețul global. [4] Adesea, fondurile aduse de aceasta au fost absorbite pentru bani negri pentru KGB și Kremlin – pentru a finanța campanii electorale și pentru a se asigura că voturile parlamentare mergeau pe calea Kremlinului – sau au fost pur și simplu jefuite.

Când cele mai strategice și mai profitabile sectoare ale industriei sovietice au fost vândute la mijlocul anilor 90 în cadrul licitațiilor de împrumuturi pentru acțiuni, multe dintre aceste bucăți de aur pentru rețelele KGB au trecut în mâini private. Iukos și Sibneft, un producător de petrol vecin din Siberia de Vest, au fost vânduți în mâinile tinerilor bancheri apropiați de guvernul Elțin, lui Hodorkovski și parteneriatului dintre Berezovsky și Abramovici, pentru doar 300 de milioane de dolari și 100 de milioane de dolari bucata. Accesul la capital pe care tinerii magnați l-au câștigat prin gestionarea de către băncile lor a conturilor de trezorerie guvernamentală le-a ajutat să le dea avantajul în lupta pentru resursele țării. Operatorii KGB nu aveau să fie niciodată capabili să obțină astfel de sume.

Consecințele au fost enorme. Petrolul – în ciuda prețurilor globale scăzute la acea vreme – reprezenta încă o mare parte din veniturile din export ale țării. [5] Oamenii lui Hodorkovski, de exemplu, și-au înființat propriile rețele comerciale pentru Yukos, de îndată ce au preluat compania în 1996. Profiturile au fost ascunse în conturile private offshore ale grupului Menatep al lui Hodorkovski, departe de accesul rusilor. de stat, în timp ce Menatep a găsit lacune în legi pentru a minimiza plățile de impozite. Echilibrul de putere se muta decisiv către magnații din epoca Elțin. Privatizarea fluxului de numerar din exportul de petrol a schimbat totul. I-a transformat pe oameni ca Hodorkovski și Berezovski în oligarhi în toată regula, capabili să-i mituiască pe oamenii lui Elțin și să strângă voturi parlamentare în favoarea lor. Potrivit fostului ofițer KGB, devenit comerciant de petrol, Andrei Pannikov,

ruperea comerțului cu petrol în proprietate independentă a fost o amenințare la adresa integrității statului rus, care nu ar fi trebuit să se întâmple niciodată: „Nu aș fi distrus niciodată monopolul de stat. . Aș fi păstrat tot comerțul de export în mâinile statului. [6]

Pentru Putin și oamenii lui KGB, a fost o chestiune care, desigur, le-a atras imediat atenția. Prețurile globale ale petrolului au început să crească aproape de îndată ce Putin a fost uns succesorul lui Elțin, în vara lui 1999. Până la jumătatea anului 2002, Hodorkovski, care a început ca un student la chimie intens și blând, care conducea discoteci pentru Komsomol, anunța lumii o avere personală de 7 miliarde de dolari prin deținerea unui pachet de 36 la sută din grupul Menatep. [7] A fost un salt colosal în avere din zilele în care Menatep a achiziționat Yukos pentru 300 de milioane de dolari în licitațiile de împrumuturi pentru acțiuni din 1995, când Yukos însuși era îndatorat până la genunchi. [8] Dezvăluirea l-a făcut oficial pe Hodorkovski cel mai bogat om al Rusiei, într-o perioadă în care întregul buget de stat rus era de 67 de miliarde de dolari, iar capitalizarea bursieră a celei mai mari companii controlate de stat din Rusia, Gazprom, era de 25 de miliarde de dolari.

Hodorkovski și partenerii săi din Menatep au fost primii magnați ruși care și-au dezvăluit public participațiile comerciale. Majoritatea oligarhilor și-au ascuns proprietatea în spatele unei rețele de companii-paravan, încă temându-se de răzbunare din partea statului după controversa privatizărilor din anii nouăzeci. Hodorkovski punea capul peste parapet parțial pentru că bolta lui Putin la președinție era menită să semnaleze o legalizare a tranziției haotice pe piață a țării, o asigurare a câștigurilor din anii nouăzeci. Acesta a fost unul dintre motivele pentru care Putin a câștigat un sprijin atât de larg, cel mai important din partea familiei Elțin. Chiar dacă i-a eliminat fără milă pe magnații mass-media, Putin nu a dat niciun indiciu că ar dori să crească proprietatea statului în altă parte. Și, deși făcuse o mulțime de zgomote amenințătoare cu privire la aducerea oligarhilor la călcâi, el insistase că nu va răsturna privatizările din anii nouăzeci. Se părea că, odată cu dezvăluirea lui Hodorkovski, Rusia progresa în continuare pe drumul către o economie de piață mai matură și mai dezvoltată. Mișcarea a fost lăudată ca un progres pentru transparență, dar a fost, probabil, și pariul lui Hodorkovski pe puterea pieței de a-l proteja. Miza să opereze conform regulilor de joc ale pieței occidentale.

Dar pentru *silovikii* care se ridicaseră la putere cu Putin, noul statut al lui Hodorkovski de cel mai bogat om al țării – care operează în afara controlului lor – a fost un alt steag roșu. Ei așteptaseră în umbră de la prăbușirea sovietică, adăpostind ambiții de a restabili puterea Rusiei. Ascensiunea lui Putin la președinție, prin înșelăciunea sa subtilă și prin promisiunile făcute familiei Elțin, a fost menită să fie primul pas către realizarea acestui lucru. Oamenii KGB văzuseră întotdeauna industria petrolieră a țării ca monedă de schimb în jocurile de putere geopolitică. În opinia lor, preluarea controlului asupra resurselor petroliere ale Rusiei va fi crucială atât pentru asigurarea propriei poziții la putere, cât și pentru restabilirea poziției Rusiei împotriva Occidentului. Nu a stricat, desigur, că vor fi capabili să-și alinieze propriile buzunare în acest proces.

Întrebarea era cum vor proceda. Spre deosebire de comuniști, noua generație de *siloviki* – din rândurile KGB, care începuse reformele pieței în primul rând – nu avea să anunțe niciodată o campanie de renaționalizare: ei se declaraseră mereu în favoarea pieței. Dar au urmărit să folosească și să distorsioneze piața ca armă. Ei doreau să stabilească o formă de

capitalism de cvasi-stat care să promoveze propria lor – și după cum o vedeau ei, a Rusiei – putere.

Industria gazelor a prezentat o ecuație mult mai ușoară decât sectorul petrolului. Spre deosebire de petrol, acesta fusese păstrat aproape în întregime ca un vast monopol controlat de stat. Gazprom, gigantul gazelor de stat, a fost cel mai strategic activ al țării. Aflat la calar pe cele mai mari rezerve de gaz de pe planetă, a fost primul producător de gaze din lume și a adus cel mai mare flux de venituri fiscale din țară. Nu numai că a furnizat caselor Rusiei căldură și lumină, ci a furnizat și Europei cu 25% din necesarul de gaz. Rolul său de furnizor predominant pentru o mare parte din Europa Centrală și de Est, precum și pentru Ucraina și Belarus, a însemnat că ar putea fi folosit ca instrument de influență politică, în timp ce vastele sale fonduri de numerar și activele financiare reprezentau o mulțime de oportunități pentru oamenii lui Putin. Sub Elțîn, conducerea superioară a Gazprom preluase în mare parte controlul asupra companiei, transformând-o în propriul lor feud. Însă Putin a făcut ca înlocuirea lor cu propriii săi aliați să fie una dintre primele sale priorități, lansând o epurare amplă după ce investigațiile acționarilor au arătat că managerii din epoca Elțin au evacuat o serie de zăcăminte de gaze și alte active din Gazprom și în companiile legate de ele. Bărbații pe care i-a numit în locul lor ocupaseră cu toții funcții executive la portul maritim din Sankt Petersburg, atuul strategic pe care *siloviki -ul lui Putin* îl preluase, făcându-și dinții unindu-și forțele cu gruparea criminală organizată Tambov. A fost primul indiciu că alianța creată atunci va prelua active la scară federală. Noul director executiv al Gazprom era Alexei Miller, în vârstă de treizeci și nouă de ani, un bărbat scund și mustaș, care a servit ca adjunct al lui Putin în Comitetul de Relații Externe al primăriei din Sankt Petersburg și apoi ca director la portul maritim. [9]

Industria petrolieră privată avea să pună o provocare mult mai dificilă. În Sankt Petersburg, *silovikii* reușiseră să îndoaie cu ușurință forțele de ordine ale orașului în fața voinței lor de a-și îndepărta rivalii. Dar abordarea oligarhilor de la Moscova a fost o chestiune complet diferită. Cu toată puterea pe care o dețineau prin FSB, adepții lui Putin nu și-au consolidat încă controlul asupra întregului sistem de aplicare a legii, iar magnații de la Moscova erau figuri consacrate, binecunoscute în Occident, care construiseră companii care erau tranzacționate pe piețele occidentale. . În joc era capacitatea țării de a atrage investiții externe, despre care pragmaticul Putin a înțeles că este încă esențială pentru a accelera redresarea economică a Rusiei după prăbușirea anilor '90.

Siloviki a început în liniște ceea ce a devenit cunoscut sub numele de „Operațiunea Energie”. Familia Elțin a continuat să se simtă în siguranță în credința lor că Putin este un om de piață. Pentru ei, el era președintele în curs de formare, încă învățând frânghiile guvernului. În primul an de conducere, el a urmat lecții intensive de limba engleză, de citire rapidă a teancurilor de documente și de administrarea și istoria statului rus, potrivit unui bancher senior legat de KGB, familiarizat cu chestiunea. , care a spus: „Sistemul de pregătire a liderilor se prăbușise”. [10]

Familia Elțin încă mai credea ferm în loialitatea lui Putin și în ascultarea sa față de ei. Se pare că ei au crezut, de asemenea, că au condus cea mai mare parte a economiei pentru primul mandat al lui Putin, în timp ce Putin a părut să indice inițial că nu intenționează să servească mai departe. Familia s-a simțit atât de confortabil și nu era atât de conștientă de orice ambiție pe care oamenii KGB-ul din Sankt Petersburg le-ar putea arăta față de

industria petrolieră, încât au început să pună la punct planuri de privatizare a ultimului major petrolier de stat rămas, Rosneft. Roman Abramovici se uita de mult la companie – el și Berezovski speraseră să o fuzioneze în Sibneft când fusese programată pentru prima dată pentru privatizare în 1997. Acum că credeau că și-au asigurat viitorul, a spus Pugaciov, Voloshin a pregătit chiar un decret. pentru privatizarea lui Rosneft care abia aștepta semnătura lui Putin. În culise, Abramovici făcuse lobby în liniște pentru a netezi drumul. Un șir de costume și pantofi italieni rafinați apăruseră brusc atârnați pe holul reședinței Novo-Ogarevo a lui Putin, prin amabilitatea lui Abramovici, potrivit lui Pugaciov. „Am spus: „Volodya, pentru ce naiba vrei toate astea? Sunteți președintele uneia dintre cele mai mari țări din lume. Cu siguranță vă puteți obține propriile costume! Nu vrei aceste mită. Ei vor cere ceva în schimb."' [11]

Pentru Pugaciov, uverturile lui Abramovici fuseseră paharul final. Pugaciov a considerat că este esențial să țină ultima companie petrolieră a statului departe de mâinile Familiei. Pe măsură ce statutul său a crescut datorită rolului său în propulsarea lui Putin la putere, el începuse să se miște fluid între alianțele cu oamenii lui Putin din KGB din Sankt Petersburg și cu Familia Elțîn, în funcție de imperativul politic, ținând adesea ascunsă fidelitatea reală. Dar cu această ocazie a început să se îndrepte decisiv spre *siloviki* . — L-au invitat pe președinte la casa lui Voloshin. L-au chemat la ei. A fost absolut nepotrivit", și-a amintit el. „Am spus: „De ce mergi acolo? De ce sa fie privatizat, la ce te gandesti? Nu sunt bani la buget. Fără Rosneft, cum ai de gând să trăiești, de unde vei obține salarii?"' [12]

În fundal, *silovikii din Sankt Petersburg* își construiau deja propriile apărări pentru a-l ține pe Rosneft departe de mâinile private. În spatele familiei Elțin, ei puneau în liniște un sistem paralel de guvernare, potrivit unui bancher senior apropiat de serviciile de securitate. [13] Conducerea procesului a fost Igor Sechin, fidelul coleg al lui Putin la KGB din Sankt Petersburg, care fusese numit adjunct al șefului administrației sale și, mai în spatele scenei, potrivit bancherului senior, Gennady Timchenko, presupusul fost agent KGB. și închideți aliatul lui Putin de la terminalul petrolier din Sankt Petersburg. În acele vremuri, a spus bancherul, Timchenko era unul dintre cei mai influenți operatori din anturajul lui Putin: „A fost imediat puternic de îndată ce Putin a fost numit președinte". Dar Putin l-a ținut ascuns vederii. — Era ca omul invizibil. Nu a fost văzut niciodată', a spus o altă persoană apropiată lui Putin. [14] (Timcenko, prin avocații săi, a spus că orice sugestie că a fost implicat în orice proiect de creare a unui sistem paralel de guvernare era „complet falsă până la punctul de a fi absurd". Timchenko „pur și simplu nu sa implicat niciodată în probleme politice, nici a discutat probleme politice cu domnul Putin sau cu oricare dintre membrii personalului sau miniștrii săi.')

Una dintre primele sarcini ale acestui grup a fost să se asigure că Putin a fost ales pentru un al doilea mandat, indiferent dacă el însuși era încă convins că asta și-a dorit. Pentru a realiza acest lucru, ei trebuiau să-și consolideze poziția la putere. „Sarcina lor a fost să pună mâna pe mai mult flux de numerar", a spus bancherul. „Erau îngrijorați că Familia, Abramovici, controla anumite sectoare ale economiei". [15]

Între timp, în fundal, o castă mai largă de bărbați KGB întocmise de mult liste de ținte în sectorul petrolier. [16] Inițial, în fruntea listei a fost Surgutneftegaz, producătorul de petrol din vestul Siberiei condus de Vladimir Bogdanov, care a fost director al acestuia încă din vremea sovietică. Dar Bogdanov și Surgutneftegaz stabiliseră deja o relație strânsă cu

oamenii KGB ai lui Putin prin Timchenko, al cărui comerciant de petrol deținea aproape monopolul asupra exporturilor de la rafinăria Kirishi a lui Surgut. „Timcenko l-a adus pe Bogdanov la Kremlin să se întâlnească cu Putin pentru un ceai", a spus bancherul senior legat de serviciile de securitate. „Acolo, Bogdanov i-a spus lui Putin: „Este compania ta. Sunt pentru tine in orice caz. Spune-mi doar cum să cheltuiesc banii."

Silovikii își *îndreptaseră* apoi ochii spre Lukoil – la acea vreme cel mai mare major petrolier al Rusiei, fabricat din trei unități petroliere din vestul Siberiei de fostul ministru adjunct sovietic al petrolului și gazelor, Vagit Alekperov, când Uniunea Sovietică s-a prăbușit. Alekperov era un azer viclean care fusese unul dintre părinții fondatori ai divizării industriei petroliere rusești. A fost întotdeauna aproape de rețelele rusești de informații – Lukoil vânduse inițial petrol prin Urals Trading, comerciantul de petrol înființat de fostul ofițer KGB și partener al Timchenko Andrei Pannikov – și nu a durat mult până când oamenii lui Putin l-au adus pe Lukoil la călcâi. .

Vola de deschidere împotriva lui Lukoil a fost trasă în vara anului 2000, pe fondul primului val de sonde ale Kremlinului asupra oligarhilor. Poliția fiscală a declarat că a deschis o anchetă penală cu privire la presupusa fraudă fiscală de către Alekperov, despre care au spus că face parte dintr-o anchetă la nivel de industrie despre care s-a afirmat mai târziu că a scos la iveală un total de 9 miliarde de dolari în evaziune fiscală prin zone speciale offshore create. în interiorul Rusiei. [17] Dar abia în septembrie 2002 presiunea asupra Lukoil a început cu adevărat să crească. Într-o dimineață devreme în acea lună, prim-vicepreședintele lui Lukoil, Serghei Kukura, a fost răpit de bărbați îmbrăcați în uniforme de poliție și purtând măști, care se pare că i-au pus în incapacitate pe el și pe șoferul său injectându-le heroină, apoi le-au aruncat pungi peste cap. [18] Kukura a reapărut doar treisprezece zile mai târziu, aparent neștiind cine era în spatele atacului. Patru luni mai târziu, poliția rusă a abandonat în mod misterios ancheta cu privire la răpire. [19] Cu o săptămână înainte, guvernul anunțase că Lukoil a fost de acord să plătească 103 milioane de dolari în taxe înapoi – exact suma pe care guvernul a pretins că a pierdut-o prin operațiunile Lukoil prin zonele interne offshore. [20]

Dacă Alekperov și Lukoil ar fi ajuns la un fel de compromis cu noul guvern al lui Putin, atunci, ca și în cazul Surgut, nu era nevoie de nicio preluare oficială de către stat. Mai târziu, un director executiv în domeniul petrolului mi-a spus că Alekperov a fost de acord să dețină o parte din pachetul său de acțiuni în numele lui Putin, parte a unui sistem de fronting pentru Kremlin, care urma să devină înrădăcinat în cele mai strategice industrii ale Rusiei. [21] (Lukoil neagă că există un astfel de sistem.)

Dar, în timp ce Lukoil părea să se aplece rapid la voința noilor stăpâni, o mare parte din producția de petrol era încă departe de accesul Kremlinului. Intenționați să remedieze acest lucru, *silovikii* se îndreptau către un impas care avea să devină momentul definitoriu al guvernării lui Putin, schimbând fața industriei petroliere ruse și orientând definitiv țara către o formă de capitalism de stat de prieteni în care fluxurile strategice de numerar erau deviate către mâinile apropiate ale aliaților. Puterea oamenilor KGB ai lui Putin ar fi cimentată, ajutând la reîntoarcerea lor ca forță pe scena globală. A fost un conflict care avea să-l doboare și pe cel mai bogat om de afaceri al Rusiei și să submina întregul sistem juridic rus.

Dintre toți oligarhii moscoviți, Mihail Hodorkovski a fost cel care a căutat cel mai activ să-și integreze compania în Occident, cel mai deschis curtând investitorii și liderii occidentali pentru sprijin. El a fost lider în încercarea de a insufla metode occidentale de guvernanță corporativă și transparență în compania sa, după ani în care a fost un băiat rău al scenei de afaceri darwiniene a Rusiei. Conflictul care s-a desfășurat în timp ce *siloviki -ul lui Putin s-* a luptat pentru a smulge controlul lui Hodorkovski asupra câmpurilor petroliere din vestul Siberiei din Yukos a fost în același timp o ciocnire de viziuni pentru viitorul Rusiei și o bătălie pentru imperiu. Era să definească renașterea imperială a Rusiei și eforturile lui Putin de a-și restabili țara ca forță independentă împotriva Occidentului. Dar a fost și o ciocnire profund personală. Și-a luat rădăcinile într-un conflict de la sfârșitul anilor 90, când Hodorkovski a luat unul dintre ultimele canale de numerar rămase celor mai apropiați aliați ai lui Putin, care fuseseră anterior în centrul operațiunilor KGB de a transfera fonduri ale Partidului Comunist în vestul.

Preluarea de către Hodorkovski a VNK, sau Eastern Oil Company, a fost una dintre ultimele mari privatizări ale industriei petroliere din anii 90 – iar faptul că le-a fost confiscat de sub nas a fost ultima picătură pentru oamenii lui Putin. „A fost primul conflict între gruparea lui Putin și Iukos și cel mai grav", a spus Vladimir Milov, fost ministru adjunct al energiei rus. „Aici a început totul". [22]

*

Departe de toate acestea acum, în timp ce stăm în sala de conferințe cu panouri de stejar a biroului său din Londra, cu vedere la frunzele pieței Hanovra, după o condamnare la zece ani de închisoare și în exil forțat de acasă, Mihail Hodorkovski susține că nu era conștient pe atunci a legăturilor dintre VNK și oamenii KGB ai lui Putin. „Dacă aș fi știut cât de mult este VNK o structură în care FSB-ul are interese, probabil că nu aș fi riscat să intru acolo", a spus el, [23] îmbrăcat acum într-o cămașă matlasată simplă, nu spre deosebire de jachetele căptușite pe care le-ar fi făcut. a fost forțat să poarte în închisoarea siberiană, de parcă era un obicei pe care nu-l putea rupe.

Era sfârșitul anilor 90 când Hodorkovski ajunsese în vârful tranziției grăitoare a Rusiei pe piață – iar VNK era unul dintre ultimele premii ale industriei petroliere ruse. Când a fost pusă în vederea privatizării în 1997, vânzarea a fost anunțată ca o pauză clară de la controversatele tranzacții cu împrumuturi pentru acțiuni cu discount. Compania, construită din câmpurile petroliere Tomskneft din jurul orașului universitar Tomsk din Siberia centrală și rafinăria de petrol Achinsk, urma să fie vândută pentru până la 1 miliard de dolari, de aproape zece ori mai mult decât vânzările de împrumuturi pentru acțiuni ale Yukos și Sibneft crescuseră cu doar un an înainte. [24] Anatoly Chubais, țarul de oțel al privatizării, era hotărât să arate lumii că Rusia se transforma într-o adevărată economie de piață bazată pe reguli. El a vrut ca VNK să fie vândut pentru adevărata sa valoare de piață. [25]

Singura problemă a fost că bărbații care conduceau compania păreau să creadă că Chubais le-a promis asta. VNK a fost menit să fie premiul de consolare pentru oamenii KGB din spatele lui, după ce au privit o mare parte din restul industriei petroliere rusești înghițită de magnații independenți. A servit drept sursă de numerar, un *obschak* , pentru ei încă de la înființarea sa în 1994. O mare parte din exporturile sale de petrol fuseseră direcționate prin companii legate de o companie austriacă puțin cunoscută numită IMAG, care era condusă de

Andrei Akimov, un ofițer superior de informații străine care a condus brațul bancar străin al URSS în Austria, Donau Bank, până la colapsul sovietic. [26] Akimov fusese cel mai tânăr șef al băncii sovietice din toate timpurile când a condus Banca Donau la vârsta de treizeci și patru de ani, fiind numit chiar în momentul în care KGB-ul începea să pună în aplicare scheme pentru a sifona averea Partidului Comunist prin conturi bancare străine, în timp ce Viena avea a fost multă vreme o poartă strategică pentru fondurile sovietice în Occident. [27]

Conexiunile lui Akimov în rețelele de informații externe ale Rusiei erau departe și profunde. [28] Lucrând ca adjunct al său la IMAG, a fost un economist care a contribuit la dezvoltarea reformelor timpurii *perestroika* sub Primakov la Institutul pentru Economie Mondială, stupul pentru agenții de informații străine. Acesta era Alexander Medvedev și urma să devină cel mai apropiat confident al lui Akimov, [29] în timp ce IMAG urma să devină una dintre primele surse de finanțare pentru operațiunile comerciale ale lui Timchenko.

Akimov fusese atât de convins de victoria în vânzările VNK, încât l-a numit pe Medvedev ca vicepreședinte al VNK responsabil cu finanțele înainte de vânzare. [30] Pentru IMAG erau în joc contracte petroliere de sute de milioane de dolari. Aproape încă de la crearea sa, VNK și-a vândut cea mai mare parte a petrolului prin intermediul unui comerciant numit East Petroleum Ltd, înregistrat în apropierea birourilor IMAG și condus de un alt asociat apropiat al Akimov, Yevgeny Rybin.

Când participația de 84 la sută deținută de stat în VNK a fost scoasă la licitație și Hodorkovski a decis să liciteze pentru aceasta, el se îndrepta spre un cuib de viespi. Cu ajutorul unui bancher american pe nume Charlie Ryan, care fusese asociat cu Putin de când făcuse o perioadă la Banca Europeană de Reconstrucție și Dezvoltare din Sankt Petersburg, la începutul anilor 90, Akimov era hotărât să câștige, indiferent ce costul. Cei doi bărbați au fost conștienți de la început că Hodorkovski licite împotriva lor. „Am decis că vom cumpăra VNK", a spus Ryan. „Sasha [Medvedev], Andrei și cu mine urma să organizăm licitația cu fondurile adecvate". [31]

Dar vânzarea s-a transformat într-o confruntare serioasă între Hodorkovski și oamenii lui Akimov, iar rezultatul a fost aproape la fel de tulbure ca și împrumuturile pentru acțiuni. Participația de 84% deținută de stat în VNK urma să fie vândută în două părți – una de 50% minus o acțiune printr-o licitație în numerar, iar restul printr-o licitație de investiții. Însă prima parte a vânzării s-a desfășurat cu ușile închise, fără a fi deschisă niciunui control, în timp ce a doua a ajuns să fie anulată pentru că a existat un singur ofertant, o companie-fantasmă reprezentând Yukos a lui Hodorkovski. [32]

În loc să stabilească un nou standard pentru transparență, vânzarea a ajuns să pară la fel de trucată ca și privatizările care au avut loc înainte. Guvernul a anunțat că Yukos a lui Khodorkovsky a câștigat licitația în numerar cu o ofertă de 775 de milioane de dolari pentru o participație de 45%. A cumpărat deja încă 9 la sută pe piața liberă, făcându-și pachetul de control. [33] Yukos fusese de acord să plătească mult mai mult decât oferise oricine în oricare dintre privatizările care au avut loc înainte, dar conform lui Ryan, Hodorkovski încă a denaturat rezultatul în favoarea lui, lăsând echipa lui Akimov fără șanse. Ryan a spus că oamenii lui Hodorkovski l-au amenințat pe Akimov și echipa sa, iar apoi, între prima și a doua licitație, au plătit o secțiune a serviciilor de securitate ruse pentru a ataca Fondul Federal de Proprietate, care organiza vânzarea. [34] În timpul raidului, au confiscat

documente legate de oferta lui Akimov și apoi au manipulat rezultatul, a susținut Ryan. „Au văzut informațiile noastre și au știut că vom licita mai mult. Apoi au încercat să împrumute mai mulți bani, garantați de propriile lor exporturi de petrol, inclusiv din exporturile VNK, înainte de a dobândi chiar controlul asupra companiei. Hodorkovski și echipa sa au reușit să strângă mai mulți bani decât cei ai lui Akimov și au apărut cu oferta câștigătoare. Nu au avut niciodată nicio intenție să participe la a doua licitație.

Hodorkovski a negat că a fost implicat în astfel de acțiuni. Dar ceea ce a urmat a fost o bătălie prelungită asupra exporturilor VNK, pe care echipa lui Akimov se angajase să le vândă prin East Petroleum a lui Yevgeny Rybin în următorii douăzeci de ani, ca o nouă apărare împotriva fluxului de numerar al companiei care cade în mâinile din afară. [35] Hodorkovski a refuzat să continue acest contract, iar conflictul a escaladat dincolo de sala de ședințe, în sala de judecată și apoi pe stradă. Au fost făcute două tentative asupra vieții lui Rybin. Prima a venit târziu într-o seară cu zăpadă din noiembrie 1998, când un bărbat înarmat a tras în el pe o stradă din Moscova. Al doilea a venit în martie a anului următor, când o bombă a explodat și l-a ucis pe șoferul lui Rybin. Cutremurat până la capăt, Rybin a fugit din Rusia și s-a ascuns în următorii cinci ani.

Akimov și oamenii săi au fost învinețiți și profund umiliți de preluarea de către Hodorkovski a VNK. Povestea bătăliei pentru companie a fost puțin observată în timpul haosului care a urmat crizei financiare din august 1998, dar urma să definească viitoarea bătălie pentru sectorul petrolier al Rusiei. De atunci, Akimov a fost pus pe răzbunare. Și, deși se ascundea la Viena, Rybin a început să adune informații compromițătoare despre grupul Menatep al lui Hodorkovski și să le transmită forțelor de ordine ruse, mai ales ofițerilor prieteni din FSB. [36]

La început, eforturile lui Rybin păreau să nu ajungă nicăieri. Dar după ce Putin a venit la putere, atmosfera s-a schimbat. Sechin și unul dintre partenerii lui Akimov au început o campanie pentru a-l convinge pe președinte că Hodorkovski reprezintă un pericol pentru stăpânirea sa la putere, potrivit unui bancher senior care cunoaște problema. Rybin îl înrolase și pe Egor Ligachev, un membru proeminent al vechii gărzi a Biroului Politic, care a servit ca parlamentar în regiunea Tomsk din Siberia, unde se aflau câmpurile petroliere ale VNK. [37] Ligachev ia transmis lui Putin un mesaj dur: Hodorkovski punea în pericol existența regimului său; oamenii lui aveau sub control toate fluxurile financiare ale țării și, în curând, aveau să aibă mai mulți bani decât statul însuși – deja cumpărase mai mult de jumătate din funcționarii de stat la putere. [38]

A fost un mesaj care a rezonat puternic în rândul lui Putin în timp ce acesta a încercat să-și consolideze puterea împotriva grupărilor rivale. Dar, în ciuda manevrelor, la început a fost reticent să urmeze apelurile pentru a-l prelua pe Yukos. Compania era prea mare și prea bine înrădăcinată pe piețele occidentale – părea o sarcină prea complicată, a spus un bancher senior apropiat de serviciile de securitate. [39] A fost cea mai recunoscută companie din țară și cea mai comercializată. Devenise un simbol al progresului pieței Rusiei.

Eliminarea ar fi putut să nu fi avut loc niciodată dacă nu ar fi fost propriul comportament al lui Hodorkovski. În loc să se plece în fața voinței Kremlinului, așa cum au făcut-o înainte Lukoil și Surgutneftegaz, Hodorkovski a continuat să ridice miza până când *a* devenit o luptă pentru cine va conduce Rusia și direcția pe care ar urma țara. Era dispus să-și parieze

viața pe că oamenii lui Putin nu îndrăznesc să-l aresteze: credea că nu sunt suficient de puternici și nu riscă tranziția precară a Rusiei către piață. În multe privințe, acest lucru era tipic pentru el. „A început să-și construiască imperiul ca un maniac", și-a amintit consilierul său Christian Michel. — A fost oprit doar de un glonț. [40]

*

Hodorkovski însuși recunoaște acum că este un *adrenalinschik* , un drogat de adrenalină, cu o percepție mult redusă a riscului. Devenise conștient de acest lucru cu mulți ani înainte de bătălia pentru Yukos, când era student la chimie la Institutul Mendeleyev din Moscova, specializat în materiale explozive. „Sunt o persoană care, dintr-un motiv necunoscut pentru mine, nu are sentimentul de frică", mi-a spus el cu un rânjet ironic într-un bar subteran din Zürich, la scurt timp după eliberarea din zece ani de închisoare. „Nu am avut niciodată un sentiment de pericol de a face o bombă sau de a ține una. Distracția mea preferată a fost întotdeauna cățăratul pe stânci fără niciun echipament de siguranță. Asta nu pentru că mi-am depășit cumva frica, ci pentru că nu am avut-o. Toți acești ani de închisoare am dormit absolut profund. Chiar dacă au fost situații în care am fost atacat cu un cuțit, mă întorceam la patul în care stăteam întins și dormeam liniștit. A fost amuzant chiar și pentru mine să înțeleg uneori, când oamenii mă întrebau dacă știu că în spatele meu ar putea fi un cuțit. Pur și simplu nu mi-a fost frică. [41]

Prima dată când Hodorkovski a auzit că ar putea fi în pericol a fost spre mijlocul anului 2002. Lukoil era deja sub foc, iar foștii oameni KGB pe care îi angaja în propriul serviciu de securitate l-au avertizat că FSB a lansat o operațiune, Operațiunea Energie, pentru a colectează informații compromițătoare despre giganții energetici ai țării. În cazul lui Yukos, au spus ei, ținta erau operațiunile companiei cu acțiunile VNK. Dar Hodorkovski a presupus că nu era decât o operațiune comună pentru a căuta informații care să-i aducă la cap pe baronii petrolului. „Nu a fost prima operațiune de acest fel și nu am crezut că a fost atât de radicală", a spus el când ne-am întâlnit în siguranța biroului său din Piața Hanovra. [42]

În 2002, Hodorkovski își dezvăluia averea de 7,6 miliarde de dolari prin deținerea unui pachet de 36% din Menatep. El devenise, relativ vorbind, un far al transparenței în rândul regulilor bizantine care guvernau încă cea mai mare parte a climatului de afaceri al Rusiei atunci. El își miza compania și viitorul pe integrarea Rusiei în Occident. Au trecut doar trei ani de când a reprezentat simbolul capitalismului tâlhar din Orientul sălbatic al Rusiei, acuzat de încălcarea drepturilor acționarilor minorităților occidentale. Dar acum el căuta legitimare și protecție pentru viitor pe piețele occidentale și în căutarea unor standarde de guvernanță corporativă mai bune, în stil occidental, la Yukos.

Era încă la fel de intens și motivat ca atunci când a început să lucreze în Komsomol. Dar își schimbase ochelarii grei, cu lentile groase, de la mijlocul anilor 90, cu ochelari de designer ușoare, care, în claritatea lor, păreau să reprezinte noua lui dorință pentru transparență. Deși încă se îmbrăca simplu în blugi și pulovere închise la culoare, părul negru abundent pe care îl purtase în anii nouăzeci era acum tuns scurt și devenise un cenușiu oțel, în timp ce mustața îi dispăruse de mult. Angajase o serie de directori occidentali pentru a supraveghea finanțele și producția la Yukos, conducând o schimbare la nivel de industrie care a ajutat în cele din urmă la restabilirea producției din câmpurile petroliere din vestul Siberiei la nivelurile sale înainte de colapsul sovietic. În general, companiile petroliere cu capital privat angajau producători de echipamente de foraj occidentale, își îmbunătățiu tehnicile,

investeau în echipamente și angajeau contabili occidentali. Yukos producea până atunci mai mult petrol decât Kuweit.

Pe măsură ce Khodorkovsky a câștigat aplauze în Occident pentru transformarea sa, în timp ce prețul acțiunilor lui Yukos a continuat să crească, el și-a adâncit angajamentul cu Occidentul și mai mult. A băut și a luat masa pentru elita de la Washington și a lansat o organizație filantropică, Open Russia, unde Henry Kissinger și un fost ambasador al SUA în Rusia au stat în consiliu. El a trimis un tanc de țiței de pionier în Texas, primul transport de petrol rusesc trimis vreodată direct pe țărmurile americane și a început să facă lobby pentru construirea unei conducte, independent de statul rus, din portul Murmansk din nordul îndepărtat al Rusiei până în SUA.

Toate aceste activități i-au antagonizat și mai mult pe oamenii KGB ai lui Putin. Relatarea lui Hodorkovski cu Occidentul a fost o provocare directă la adresa autorității lor, în timp ce lobby-ul lui asupra celorlalți baroni petrolieri privați pentru a se uni și a construi conducte de petrol private a fost o amenințare și mai mare. [43] Sistemul de conducte petroliere a fost întotdeauna rezerva statului rus, iar acordarea accesului la acesta a fost văzută ca una dintre puținele pârghii strategice pe care guvernul le mai avea pentru a-i ține în frâu pe baronii petrolului. La începutul lui 2003, când oamenii de securitate ai lui Putin au început să-și intensifice planurile de răzbunare, Hodorkovski a recunoscut în privat că ar putea avea o problemă. Într-o dimineață mohorâtă din februarie, stăteam la lumina slabă a lămpii din biroul său cavernos, în carcasa de beton asemănătoare cetății de pe una dintre arterile principale ale Moscovei, care servea drept sediu al lui Menatep. El a vorbit din ce în ce mai încet, în timp ce a spus că devine clar că există „un grup de oameni la Kremlin care vor să-mi ia compania". Acești bărbați au vrut să testeze încă o dată dacă companiile de stat ar putea fi mai eficiente decât cele private, a spus el. Dar el a insistat – era sigur, de fapt – că Putin nu va lăsa niciodată să se întâmple asta, că a vorbit serios când s-a angajat să nu răstoarne privatizările din anii nouăzeci. — Putin se ține de cuvânt, spuse el. „Nu sunt absolut îngrijorat". [44]

Starea de spirit în acea dimineață cenușie închisă de februarie a dezmințit tensiunea și pregătirile de fundal pentru bătălia care urma. Hodorkovski încă mai spera că Putin, în ciuda experienței sale în KGB, avea o altă latură a personalității sale, una care a fost alimentată de munca sa la Sankt Petersburg cu liberalul și democraticul Sobchak. Și, la doar câteva săptămâni mai târziu, era ca și cum Hodorkovski se pregătea să lupte pentru îngerii mai buni ai lui Putin, când a decis să-i facă un apel direct. El a avertizat deja cu o lună înainte că Rusia se află la o răscruce de drumuri, că țara ar putea fie să meargă pe drumul birocrației de stat, cum ar fi Arabia Saudită, unde jumătate din buget a fost cheltuit pentru salariile birocraților de stat, fie ar putea lua calea. a economiilor occidentale, a productivității în creștere și a societăților post-industriale cu sectoare de servicii în creștere. [45] Când oligarhii Rusiei s-au adunat mai târziu în februarie, pentru întâlnirile lor regulate de acum cu Putin, în jurul mesei ovale vaste a Sălii Ekaterinsky a Kremlinului, Hodorkovski a decis să încadreze problema creșterii treptate a participării statului în economie.

El a decis să spună un punct despre corupția de stat și a început cu o prezentare PowerPoint intitulată cu îndrăzneală „Corupția în Rusia: o frână a creșterii economice". El a spus că nivelul de corupție din țară a ajuns la 10% din PIB, sau 30 de miliarde de dolari pe an, în

același timp în care impozitul anual a fost estimat la aproximativ 30% din PIB. [46] De ce, a întrebat el, studenții se înghesuiau pentru a se califica ca funcționari în serviciul fiscal rusesc, unde salariul oficial era de doar 150-170 USD pe lună, în timp ce mult mai puțini doreau să devină ingineri petrolier, ale căror salarii erau de patru ori superior. [47] „Acest lucru ar putea duce la anumite gânduri", a spus el, aruncând o privire către președintele care stătea peste masa uriașă. Apoi a ridicat problema și mai în mod mai clar, îndreptându-și atenția asupra unei înțelegeri în care gigantul petrolier de stat Rosneft făcuse prima sa achiziție importantă din ultimii ani, plătind 600 de milioane de dolari pentru a achiziționa o companie petrolieră, Severnaya Neft, care a stat pe o mare parte. rezervele din nordul îndepărtat al Rusiei. Companiile petroliere private se uitau la asta de luni de zile, dar Rosneft le depășise, plătind de două ori valoarea acceptată. Întrebarea a fost, a sugerat Hodorkovski, unde au ajuns cele 300 de milioane de dolari în plată în exces? Ar trebui deschisă o anchetă, i-a spus el președintelui, pentru a stabili motivul plății în exces. [48] De câteva săptămâni circulaseră șoaptele că diferența era o retragere buzunată de oficiali.

Pariul lui Hodorkovski s-a întors prost. A lovit unul dintre cei mai cruzi nervi ai lui Putin. Discuția era transmisă în direct la televizor și, deși Putin zâmbea, era clar că era înțelept. „Rosneft este o companie de stat care ar trebui să-și mărească rezervele", a spus Putin. „Alte companii, de exemplu Yukos, au un exces de rezerve și modul în care le-a achiziționat va fi unul dintre subiectele pe care le vom discuta astăzi, inclusiv chestiunile legate de neplata impozitelor... Vă returnez pucul înapoi! [49]

„Când am văzut asta la televizor, mi-am dat seama că acesta este sfârșitul pentru noi", a spus șeful de analiză al lui Hodorkovski, fostul general KGB Alexei Kondaurov. — Nu discutasem înainte. Când a ieșit după întâlnire, i-am spus: „Mikhail Borisovici, de ce nu ai putut să faci prezentarea corupției altcuiva?" El a spus: „Cum aș putea să dau asta altcuiva? Sunt atât de puțini luptători printre noi." Și așa am început să avem probleme. Știam că [Putin] nu-l va ierta niciodată pentru asta. Oamenii lui Putin luaseră 300 de milioane de dolari pentru ei. [50]

Dacă bărbații lui Putin din KGB ar fi bătut în buzunar o retragere de 300 de milioane de dolari, a fost prima înțelegere majoră de când a preluat președinția în care s-au putut îmbogăți. Acordul a fost structurat prin unul dintre proprietarii inițiali ai Severnaya Neft, Andrei Vavilov, un fost ministru adjunct al finanțelor, care a recunoscut că nu deține totul. (Pe hârtie, Severnaya Neft era deținută de șase companii obscure.) Potrivit unei persoane familiarizate cu înțelegerea, Vavilov îi trimisese banii înapoi lui Putin prin președintele lui Rosneft, Serghei Bogdanchikov. [51] Când am vorbit, Vavilov a negat că ar fi fost implicate vreo retragere [52] , iar Kremlinul a negat cu fermitate și orice neregulă.

Dar judecând după reacția lui Putin, Hodorkovski ajunsese într-un punct sensibil. Pentru Putin, era de neconceput ca Hodorkovski să-l provoace deschis în privința înțelegerii. El era profund supărat de acuzația de corupție atunci când, în opinia lui, Hodorkovski și-a dobândit averea, în special Iukos, într-un mod corupt.

Hodorkovski deschisese și mai larg ușa pentru ca Kremlinul să-și atace averea. Dar pusese mănușa, în parte, pentru că nu avea de ales. Acordul de la Severnaya Neft, care a sporit aria lui Rosneft, a semnalat că regulile jocului se schimbau semnificativ în favoarea statului, provocând întregul model de afaceri al lui Hodorkovski. „A înțeles că nu era posibil să acționeze în alt mod", a spus Kondaurov. „Nu și-a putut dezvolta afacerea în alt mod. Așa că

s-a dus la frâu. El a pariat pe toate. A înțeles că, în orice caz, mai înainte, nu putea exista decât o fundătură. [53]

Din acel moment, a fost ca și cum Hodorkovski și-a pus toate jetoanele pe masă și a accelerat expansiunea imperiului său, conducând printr-o afacere de 36 de miliarde de dolari care va fuziona Yukos cu Sibneft al lui Abramovici, creând al patrulea cel mai mare producător de petrol din lume. , și al doilea ca mărime în ceea ce privește rezervele. [54] Acordul a fost anunțat fără avertisment la sfârșitul lunii aprilie, într-o rafală de lumini ale camerei în holul elegant al celui mai nou hotel de lux din Moscova, Hyatt, chiar după colț de sediul Lubyanka al FSB. Era ca și cum Hodorkovski credea că fuziunea îi va oferi un strat suplimentar de protecție, deoarece se alătură companiei sale cu Familia Elțin. Dar până astăzi, partenerul său de afaceri Leonid Nevzlin crede că Abramovici întinde o capcană, căutând să preia Yukos prin fuziune și să-l strângă pe Hodorkovsky.

Hodorkovski a continuat indiferent. Și-a intensificat eforturile de integrare cu Occidentul, lansând discuții istorice în culise cu privire la vânzarea unui pachet de acțiuni în YukosSibneft fuzionat către o companie petrolieră din SUA, fie ExxonMobil, fie Chevron. [55] Acesta ar fi încă un strat de protecție pentru Yukos, menținându-l dincolo de întinderea statului rus. Cu doar trei luni înainte, un alt grup de oligarhi condus de Mikhail Fridman de la Alfa Group, de asemenea un fost membru al Komsomolului, convenise asupra unui parteneriat revoluționar de 6,75 miliarde de dolari cu British Petroleum, în baza căruia compania britanică ar lua un pachet de 50 la sută din Tyumen Oil Company. , cunoscut sub numele de TNK. Părea firesc să urmeze YukosSibneft. La început, Putin a părut să facă umor negocierilor, adăpostind ambiții grandioase, a spus o persoană familiarizată cu chestiunea, că, cu ajutorul împrumuturilor de la băncile de stat ruse, YukosSibneft va prelua controlul asupra unuia dintre giganții energetici americani. [56]

Dar, în timp ce Fridman și partenerul său de afaceri Pyotr Aven, care a lucrat cândva îndeaproape cu Putin la ofertele de petrol contra alimente de la Sankt Petersburg, au păstrat un profil scăzut și au făcut tot ce le-a putut pentru a-și demonstra loialitatea față de regimul Putin, Hodorkovski a început să facă un pas. își intensifică activitățile și în domeniul politic. El a turnat fonduri prin fundația sa Open Russia în filantropie, căutând să-i învețe pe tinerii adolescenți ruși principiile democrației în taberele anuale de tineret și la o școală pe care o înființase în afara Moscovei pentru copiii militarilor ruși uciși în acțiune. Cu puțin timp înainte ca fuziunea dintre Yukos și Sibneft să fie anunțată, el și-a clarificat ambițiile politice personale, spunând lumii că vrea să renunțe de la cârma lui Yukos când a împlinit patruzeci și cinci de ani. [57] Asta ar fi în 2007, chiar înainte de alegerile prezidențiale programate pentru 2008. Părea că își semnala intenția de a candida.

De asemenea, Hodorkovski a purtat de multă vreme discuții cu liderii parlamentari despre transformarea Rusiei într-o republică parlamentară, o mișcare care ar șterge ceea ce mulți critici au considerat defectul fatal al sistemului politic al țării – supraconcentrarea puterii în mâinile președintelui. Sistemul, care îi permitea președintelui să conducă, în esență, țara prin decret, fusese înclinat în favoarea președintelui în urma conflictului violent dintre Elțin cu parlamentul din 1993. O trecere la o republică parlamentară ar elimina președintelui puterile executive cheie și ar transfera autoritatea către primul ministru, ales de parlament. Hodorkovski insistă acum că aceste discuții au continuat în viziunea deplină a lui Putin și cu acordul acestuia. [58] El spune că acestea nu aveau drept scop reducerea puterii lui Putin, ci

construirea unui sistem mai echilibrat după ce acesta a demisionat în 2008, după două mandate, care în acele zile era văzută ca limită constituțională. Însă mulți l-au considerat pe Hodorkovski ca fiind condus de o megalomanie în creștere și care urmăreau rolul de prim-ministru pentru el însuși.

La fel ca mulți dintre magnații de afaceri ai Rusiei, Hodorkovski finanța partide politice din Duma. Acest lucru a fost încurajat activ de Alexander Voloshin, șeful de stat major al Kremlinului, și de adjunctul său Vladislav Surkov [59] , în speranța că va ajuta la transformarea comuniștilor într-un partid mai mult al burgheziei de stânga. Însă îngrijorările creșteau că Hodorkovski ducea practica prea departe. El a turnat zeci de milioane de dolari în finanțarea comuniștilor și a două partide liberale, Yabloko și Uniunea Forțelor Dreapte. Doi dintre cei mai înalți directori ai grupului său Yukos se aflau în fruntea listei de candidați ai Partidului Comunist, în timp ce unul dintre cei mai apropiați asociați ai săi de afaceri, Vladimir Dubov, partener fondator al grupului Menatep, câștigase deja alegerile în decembrie 1999 și conducea puternica comisie parlamentară pentru impozitare. [60]

Forța pe care Hodorkovski a exercitat în parlament începea să reprezinte o provocare pentru puterea Kremlinului. Situația a fost prea puternic subliniată în mai 2003, când magnatul a reușit să obțină suficiente voturi parlamentare pentru a bloca eforturile Kremlinului de a radicaliza reformele fiscale în sectorul petrolului, care, pentru prima dată, urmăreau să restructureze economia Rusiei, departe de dependența sa excesivă de petrol. sursa de venit. [61] Creșterea rapidă a prețurilor petrolului la nivel mondial – de la 12 dolari pe baril în 1998 la 28 de dolari în 2003 – a contribuit la creșterea rapidă a banilor guvernamentali și la plata datoriilor externe. Dar creșterea prețului petrolului a sporit și mai mult dependența Rusiei de veniturile din petrol și gaze pentru a-și umple bugetul și pentru creșterea economică. În 2003, producția de petrol și gaze a reprezentat 20% din PIB-ul Rusiei, 55% din totalul veniturilor din export și 40% din veniturile fiscale totale. [62] Fondul Monetar Internațional a produs un raport care arăta că Rusia a devenit de cinci ori mai dependentă de prețul petrolului mondial până în 2003 decât era înainte de default din august 1998 – când precaritatea dependenței țării de prețul global al petrolului a devenit prea dezastruos de evident. [63] Dacă prețurile petrolului ar scădea din nou la nivelul de 12 dolari pe baril văzut ultima dată în 1998, Rusia ar putea pierde 13 miliarde de dolari, echivalentul a 3% din PIB, din venituri bugetare, a spus FMI.

Dependența globală a Rusiei de prețurile globale la energie, aflată în afara controlului său, a determinat de mult aripa mai liberală a guvernului lui Putin să caute căi de ieșire. În anii Elțîn, guvernul era prea ocupat să treacă din criză în criză pentru a reduce dependența Rusiei de veniturile din petrol și gaze – avea nevoie de orice sursă de venit pe care o putea obține în timp ce se străduia să colecteze taxe. Dar acum, că prețurile petrolului creșteau, fracțiunea liberală din guvern – condusă de Alexei Kudrin, ministrul de finanțe care a servit sub Sobchak cu Putin la Sankt Petersburg, și German Gref, ministrul economiei, care lucrase și la Sankt Petersburg. în calitate de șef al Proprietății Federale – ar putea încerca în sfârșit să folosească situația mai stabilă și veniturile în creștere, pentru a restructura economia. Încă din februarie 2003, Gref anunțase măsuri pentru a crește în continuare impozitul din câștigurile extraordinare ale industriei petroliere, pentru a putea apoi investițiile de stat în sectoarele de înaltă tehnologie și apărare. [64]

Guvernul căuta să crească impozitele pe industria petrolieră atât prin perceperea unor taxe mai mari la export, cât și a unei taxe pe redevențe. Dar Hodorkovski a rezistat până la capăt taxelor de redevențe. Când, în mai, oamenii săi din parlament au reușit să învingă una dintre primele încercări guvernamentale de a o impune, liberalii din guvernul lui Putin – Gref și Kudrin – au luat-o personal. Până atunci, potrivit unui bancher senior apropiat lui Kudrin, ei căutaseră să-l apere pe Hodorkovski de apetitul tot mai mare al oamenilor de la securitate etatistă de a-l ataca. Dar nu numai că le subminase planurile, ci și argumentele lor în apărarea lui. „Devenise un investitor important în Duma", a spus bancherul. — A plătit jumătate din Duma. Devenise clar că a spune că nu era o amenințare era o prostie. Acordul pe care l-a pus la punct pentru a trage votul cu privire la creșterea poverii fiscale a fost susținut nu doar de o coaliție de deputați pro-business, ci și de comuniști înrădăcinați, naționaliști antisemiți turbați, liberali și conservatori. A fost cel mai bizar amestec de oameni care au votat împotriva majorării taxelor. Kudrin l-a sunat și i-a spus: „Misha, ești dracu. Nu ar trebui să cumperi organele statului. Există oameni care vor să mărească taxele la 90 la sută. Ar fi trebuit să iei înțelegerea." Dar știi ce i-a spus lui Kudrin? El a spus: „Cine te crezi? Du-te dracului. O să te scot."'

Gref și Kudrin credeau că situația devenea insuportabilă. Hodorkovski, a susținut bancherul, a înrăutățit lucrurile și atunci când, jubilat după vot, a început să cheme viitorii candidați la postul de prim-ministru și să le spună că vor trebui să-și convină agenda cu el. „Le spunea că votul era o demonstrație obiectivă a controlului său asupra Dumei. A spus că acum are dreptul să aleagă următorul PM. [65]

Hodorkovski neagă că a făcut vreodată astfel de apeluri. Dar câteva săptămâni mai târziu, în mass-media a fost publicat un raport care susținea că el era liderul unui grup „periculos" de oligarhi pro-occidentali care încercau să submineze conducerea prezidențială. Scopul lor, se spune în raport, a fost să achiziționeze puterea majoritară în parlament și să transforme țara într-o republică parlamentară în care președintele să joace doar un rol onorific. Raportul, care a descris aproape exact acțiunile recente ale lui Hodorkovski, a fost în mod clar menit să justifice și mai mult paranoia dintre oamenii lui Putin. A numit acțiunile grupului de oligarhi „antinaționale". Proprietatea lor a fost înregistrată în zone offshore pentru a o proteja împotriva statului rus: „Este posibil să spunem că oligarhii... apelează la resursele altor state ca garanție a intereselor lor politice și economice în Rusia. După ce au realizat privatizarea principalelor active ale economiei naționale, ei trec acum la privatizarea puterii politice în Rusia.' [66]

Raportul a reflectat exact mentalitatea oamenilor lui Putin și, potrivit autorului său și a unui bancher senior apropiat de serviciile de securitate, a reflectat, de asemenea, ceea ce au auzit atunci când au sunat la telefoanele și birourile lui Hodorkovski și ale asociaților săi. „Mulți dintre cei care se află astăzi în închisoare sunt acolo pentru că oamenii de la securitate au auzit exact ce credeau despre ei. Au auzit insultele în numele lor', a spus Stanislav Belkovsky, un cunoscut analist politic care a fost coautor al raportului. [67]

Curând, Putin a început să-și explice sentimentele. Mai târziu, în luna mai, i-a chemat pe Hodorkovski, Abramovici și câțiva dintre locotenenții lor cheie la o cină privată în sala de recepție cu lambriuri de stejar a reședinței sale Novo-Ogarevo. Potrivit unuia dintre cei prezenți, în timpul mesei au discutat despre înțelegerea Exxon/Chevron, dar când au trecut la coniacul fin, Putin i-a ordonat lui Hodorkovski să nu mai finanțeze comuniștii. El a

obiectat, spunând că a convenit asupra finanțării cu Voloshin și Surkov, șeful și adjunctul șefului de cabinet, dar Putin i-a spus: „Lasă. Ai o companie mare, ai o mulțime de afaceri de finalizat. Nu ai timp pentru asta. Hodorkovski a continuat să-și bage în picioare, spunând că nu îi poate împiedica pe ceilalți acționari ai Yukos să finanțeze pe cine vor ei, chiar dacă el însuși a încetat să mai finanțeze Partidul Comunist. „El a spus: „Dacă suntem o companie deschisă și transparentă, atunci nu pot împiedica acționarii și angajații să urmeze o anumită linie politică". El a încercat să-i explice lui Putin că proiectele sociale și sprijinul democrației în Rusia erau la fel de importante pentru el ca și afacerea. [68]

Conversația s-a încheiat brusc, iar oaspeții au plecat. Dar Putin nu avea de gând să lase problema așa. În timp ce se pregătea să părăsească Rusia mai târziu în iunie, pentru onoarea, fastul și ceremonia unei vizite de stat în Marea Britanie, prima sa ca președinte, unde urma să fie sărbătorit de prim-ministrul Tony Blair și de regina, el a dat primul indiciu de necazuri înainte. Într-o conferință de presă anuală, el a criticat baronii de afaceri pentru blocarea reformelor în parlament pentru a crește impozitul pe industria energetică. Deși nu l-a menționat pe Hodorkovski pe nume, referința sa era inconfundabilă. „Nu trebuie să permitem anumitor interese de afaceri să influențeze viața politică a țării în interesele lor de grup", a spus el. [69] Pentru prima dată, Putin a vorbit public și împotriva reformei sistemului politic pentru a transforma țara într-o republică parlamentară. Era exclus, a spus el, chiar „periculos".

Era clar pentru toată lumea către cine vizează declarațiile lui Putin. Și în timp ce era plecat din țară, asistând la un banchet strălucitor la Palatul Buckingham și semnând acordul dintre BP și TNK, pe care Blair l-a salutat ca un semn al „încrederii pe termen lung a Marii Britanii în Rusia", mecanismul de stat s-a răsturnat. in actiune. Orchestrați să pară că nu ar avea nimic de-a face cu Putin, procurorii ruși făceau în liniște primul pas fatidic în atacul asupra Iukos. Ei l-au arestat pe șeful de securitate al companiei, Alexei Pichugin, iar apoi, la cea de-a patruzeci de ani de naștere a șefului său, Hodorkovski, l-au acuzat de uciderea unui cuplu căsătorit despre care susțineau că a încercat să-l șantajeze din cauza ordinului său de a asasina un alt angajat Menatep. [70] Amenințarea de la Kremlin nu ar fi putut fi mai puternică. Dar arestarea lui Pichugin ar fi trecut neobservată dacă nu ar fi fost o arestare mult mai cunoscută care a urmat o săptămână mai târziu. Platon Lebedev, mâna dreaptă de lungă durată a lui Hodorkovsky, președintele grupului Menatep și omul din spatele marii afaceri a acestuia, fusese arestat. Dintr-o dată lumea lui Hodorkovski a luat foc.

Lebedev fusese scos din patul său de spital cu cătușe, acuzat că a deturnat un pachet de 20 la sută din acțiunile Apatit, gigantul de îngrășăminte care a fost prima mare întreprindere privatizată de Menatep. [71] Vestea arestării a fost răspândită peste ziare de pretutindeni și 2 miliarde de dolari au fost șterse din capitalizarea bursieră a lui Yukos în decurs de o zi. [72] În fundal, a fost deschis un alt dosar penal, legat de privatizarea VNK, a fost căutat pentru audieri un alt director senior al Yukos. Atacul împotriva lui Yukos începuse.

În acea vară, titlurile au continuat fără încetare. Acțiunile lui Yukos au fost lovite în timp ce procurorii și-au intensificat investigațiile. La sfârșitul lunii iulie, la patru zile după ce Hodorkovski s-a întors dintr-o călătorie în SUA pentru a obține sprijinul investitorilor, procurorii au anunțat încă patru anchete penale separate privind crima și tentativa de omor a lui Pichugin. [73] Anunțurile au eliminat toate cele mai mari coșmaruri ale lui Hodorkovski. Au fost examinate nu numai atacurile asupra lui Yevgeny Rybin asupra

acțiunilor VNK, ci și uciderea, în iunie 1998, a primarului din Nefteyugansk, orașul petrolier din vestul Siberiei în care Iukos avea sediul central. Primarul, cu care Hodorkovski a fost blocat în conflict după ce Menatep a preluat Iukos, fusese împușcat mort în dimineața zilei de naștere a lui Hodorkovski, iar zvonurile s-au răspândit rapid că el ar fi fost ucis de un subaltern zelos care dorea dăruiește lui Hodorkovski un cadou de ziua de naștere. [74] Yukos se pregătea să desprindă companiile de servicii care angajau aproape 30.000 de muncitori din Nefteyugansk la principala sa unitate de producție, în timp ce încerca să-și eficientizeze fluxurile de numerar, iar primarul protestase personal într-o scrisoare către Elțin cu privire la scăderea taxei din oraș. ia după preluarea Yukos. Mii de cetățeni ai orașului au ieșit în stradă pentru a-l acuza deschis pe Hodorkovski că i-a ordonat moartea. Dar Hodorkovski, potrivit unui jurnalist din *Financial Times* care a vorbit cu el nu mult timp după aceea, părea cu adevărat deranjat de crimă. [75]

Hodorkovski a negat vehement orice implicare a lui sau a oricăruia dintre asociații săi în crime și tentative de omor. În cazul primarului din Nefteyugansk, avocații săi au indicat grupurile criminale cecene periculoase, care au controlat unele dintre exporturile lui Yukos până când oamenii lui Hodorkovski i-au forțat să iasă. [76] Iar mai târziu, când istoricul bărbaților KGB, Hodorkovski, luptase pentru VNK, a devenit clar, o persoană apropiată lui a sugerat că crimele au fost de fapt organizate de susținătorii KGB ai VNK, în încercarea de a păta numele lui Hodorkovski. [77]

Hodorkovski a căutat refugiu și protecție din Statele Unite. Imediat după arestarea locotenentului său cheie Lebedev, el se îndreptase direct către ambasada SUA, unde, printre stelele și stelele expuse de Ziua Independenței, le insistase reporterilor că nu credea conflictul. între el și guvern ar putea dura. [78] La scurt timp după aceea, a participat la o conferință în Sun Valley, Idaho, unde s-a întâlnit vizibil cu Bill Gates și Warren Buffet. [79] La întoarcerea sa la Moscova, a căutat din nou să ridice miza, declarând la televiziunea națională că orice continuare a atacului asupra organizației sale ar duce la o creștere a fuga de capital din Rusia, care ar distruge climatul investițional și ar întoarce ceasul înapoi. la trecutul totalitar. [80]

Dar propunerile lui Hodorkovski către SUA nu făcuseră decât să antagonizeze și mai mult Kremlinul. În septembrie, când Putin se pregătea pentru o vizită majoră în SUA, unde urma să țină discuții la Camp David cu președintele George W. Bush, el a transmis un mesaj dur pentru oricine credea că îi poate reține pe procurori. Aceste cazuri au implicat crime, le-a spus el jurnaliștilor americani. 'Într-un astfel de caz, cum mă pot implica în munca procurorilor?' el a intrebat. [81]

Dacă Hodorkovski a avut vreodată vreo șansă de a scăpa de toată forța campaniei de la Kremlin, ultimul pahar pentru Putin a venit în timpul vizitei sale în America. Fusese invitat la Bursa de Valori din New York, unde s-a adresat unor zeci de lideri executivi americani și le-a asigurat de angajamentul Rusiei față de o economie de piață în care nicio privatizare nu va fi anulată. Pe margine, se întâlnise în privat cu directorul executiv al ExxonMobil, Lee Raymond, falnicul Midwest care a condus Exxon prin fuziunea sa cu Mobil pentru a deveni cea mai mare companie din lume, în valoare de 375 de miliarde de dolari. Cunoscut pentru stilul său agresiv, Raymond nu și-a tocat cuvintele cu Putin, spunându-i că vrea să cumpere în cele din urmă controlul asupra YukosSibneft, după prima etapă a unui acord în care Exxon va cumpăra o acțiune minoritară. [82]

Putin a fost total surprins. Nu discutase niciodată vreun scenariu în care un gigant energetic american ar putea prelua controlul asupra rezervelor ruseşti cu Hodorkovski sau cu Abramovici. Avusese impresia că ideea era ca Exxon sau Chevron să ia o acţiune minoritară, în timp ce YukosSibneft a luat o acţiune şi la unul dintre giganţii energetici din SUA. „Pentru Putin, schimbul de acţiuni a fost important", a spus o persoană familiarizată cu negocierile. „Ar fi fost o punte energetică între Rusia şi SUA". [83] Dar, pe măsură ce presiunea asupra Yukos a crescut în acea vară, acţionarii au făcut forţă să grăbească vânzarea. Au vrut să încaseze complet, mai degrabă decât să schimbe acţiuni.

Pentru Putin, vânzarea unui pachet de control din YukosSibneft către ExxonMobil a fost absolut exclusă. El nu a putut să aprobe vânzarea controlului rezervelor strategice ale Rusiei către SUA. A fost împotriva a tot ceea ce reprezentau oamenii KGB în încercarea lor de a restabili puterea imperială a Rusiei. Fridman şi Aven ar fi putut avea voie să încheie un parteneriat de 50:50 cu BP, dar ei, spre deosebire de Hodorkovski, au rămas absolut loiali Kremlinului şi au făcut tot ce le-a putut pentru a rămâne în scaunul de conducere al asociaţiei comune TNK-BP.

Lee Raymond a sosit la Moscova doar o săptămână mai târziu, aparent sperând să încheie înţelegerea. În acea zi, *Financial Times* a împrăştiat pe prima pagină ştirea că Exxon era adânc în discuţii pentru a achiziţiona un pachet de 40% din YukosSibneft pentru 25 de miliarde de dolari, iar participaţia ar putea creşte ulterior peste 50%. [84] Dar, în loc de strângeri de mână şi toast, Raymond a fost întâmpinat de ştirea că peste cincizeci de anchetatori purtând mitralieră şi purtand veste antiglonţ făceau raid în locaţii legate de Iukos din Moscova, inclusiv casele unora dintre cei mai apropiaţi parteneri ai lui Hodorkovski, cealaltă parte principală. acţionarii din Menatep – care locuiau împreună într-un complex păzit în spatele unui gard metalic înalt în afara Moscovei, în satul de elită Jukovka – printre ei, printre ei, Lebedev, care era deja în închisoare. [85] Când Hodorkovski a primit un telefon de la soţia sa că poliţia roia în afara uşii, el i-a adus în grabă scuze lui Raymond şi a plecat.

Semnalizarea de la Kremlin nu ar fi putut fi mai clară. ExxonMobil nu avea să obţină niciodată afacerea. Când Hodorkovski a primit apelul de la soţia sa, el şi Raymond participaseră la o conferinţă găzduită de Forumul Economic Mondial, la care Putin urma să ţină un discurs principal. Dar, în timp ce Hodorkovski s-a grăbit acasă pentru a-şi asigura casa împotriva raidurilor, tot ce a putut face Raymond a fost să avertizeze conferinţa că Rusia nu ar trebui să restricţioneze „arbitrar" niciun investitor dacă ar dori să participe pe pieţele mondiale. [86] Putin, de parcă nu ar fi conştientizat de raiduri, a continuat să insiste investitorilor că face tot posibilul pentru a elimina obstacolele în calea investiţiilor. [87] Era tipic pentru vorbirea dublă pe care o folosise de când începuse ascensiunea la putere. A vorbit în semn de laudă pentru piaţă, în timp ce în culise oamenii săi de la securitate făceau tot ce puteau pentru a prelua controlul pentru ei înşişi.

Totuşi, Hodorkovski a refuzat să se dă înapoi, anunţând lumii că este gata să meargă la închisoare, dacă asta era necesar pentru a-şi apăra compania. [88] Nu voia să părăsească ţara şi să renunţe la luptă. În particular, însă, căutase cu disperare o cale de ieşire, chiar l-a vizitat pe Pugaciov, vechiul său rival din anii nouăzeci, care era până atunci aproape de oamenii de securitate din Sankt Petersburg, pentru a-l întreba despre motivaţiile Kremlinului. Pugaciov, după ce a făcut întrebări, a avut un mesaj clar pentru el. Dacă ar fi

vrut să rămână liber, ar trebui să părăsească țara. Altfel, i-a spus, se duce la închisoare. [89] Hodorkovski a spus că nu crede. Kremlinul nu ar îndrăzni să-l aresteze – și dacă ar fi făcut-o, Statele Unite ar interveni pentru a-l apăra.

Era un semn al orgoliului său, supraestimarea lui a cât de mult ar merge SUA pentru a proteja un oligarh care căutase să construiască punți cu el.

*

Hodorkovski făcea un tur sfidător în Siberia într-o călătorie de afaceri când s-a întâmplat. Procurorii îl chemaseră la audiere în ziua precedentă, dar era departe de Moscova. Cu puțin timp înainte de zori în dimineața zilei de sâmbătă, 25 octombrie 2003, avionul său privat a aterizat pe o pista de aterizare din Novosibirsk pentru a se alimenta, când o echipă de comandouri FSB înarmate s-a urcat cu forță la bord. Hodorkovski se aflase într-un compartiment de primă clasă când au intrat în el, strigând: „FSB! Pune-ți armele la pământ! Nu te mișca sau vom trage!' [90] A fost arestat sub acuzația de fraudă pe scară largă și evaziune fiscală, iar până seara se afla în renumita închisoare Matrosskaya Tishina din Moscova.

Acesta a fost momentul în care cursul politic și economic al Rusiei s-a îndepărtat irevocabil de o integrare globală condusă de Occident și a luat un curs propriu care se îndrepta spre coliziunea cu Occidentul. A fost punctul fără întoarcere pentru grupul de oameni ai securității etatiste care au făcut lobby și au complotat și în cele din urmă l-au convins pe Putin că nu există altă modalitate de a asigura renașterea statului rus – și propria lor putere financiară. Dar a fost un teritoriu neexplorat la fel de mult pentru ei, ca și pentru țară. Deși puțini se așteptau ca lucrurile să meargă atât de departe, mulți din comunitatea de afaceri sperau că există o cale de întoarcere, că Hodorkovski ar putea fi eliberat, iar cele două părți să se stabilească. Chiar și Pugaciov a spus că așteptările au fost de mult, chiar și printre unii dintre *siloviki* , ca Hodorkovski și asociații săi să fie de acord să plătească lui Putin și oamenilor săi o sumă semnificativă de numerar pentru ca acuzațiile să dispară. „Toată lumea aștepta recul", a spus el. „Nimeni nu era cu adevărat pregătit. Nimeni nu știa ce să facă cu compania. Atunci nu aveau experiență în conducerea lucrurilor.

Arestarea lui Hodorkovski a pus întreaga comunitate de afaceri într-o stare de șoc. Era cel mai bogat om al țării, cel mai proeminent susținător al pieței, omul care fusese pe punctul de a reuși să încheie afacerea secolului – vânzarea companiei sale pentru 25 de miliarde de dolari la doar șapte ani după ce o achiziționase. pentru 300 de milioane de dolari. Dacă ar putea fi dat jos, i s-ar putea întâmpla oricăruia dintre ei. În ziua în care Hodorkovski a fost arestat, membri de frunte ai Uniunii Industriașilor și Antreprenorilor din Rusia, care devenise principalul organ reprezentativ oficial al oligarhilor, s-au adunat pentru o întâlnire de urgență la hotelul Baltschug din Moscova. Mulți s-au temut să vorbească direct presei, dar, în mod colectiv, i-au scris lui Putin o scrisoare mut și ezitant, în care condamna arestarea și ceru o audiență cu el: „Numai poziția clară și lipsită de ambiguitate a președintelui rus Vladimir Putin poate îmbunătăți situația. . Absența acestuia va face ca înrăutățirea climatului investițional să fie ireversibilă și va transforma Rusia într-o țară defavorabilă celor care își dezvoltă afacerile". [91] Anatoly Chubais, țarul privatizării și autorul reformelor liberale ale Rusiei, a dus mesajul cu un pas mai departe. Într-un interviu TV în acel weekend, el a avertizat că arestarea lui Hodorkovski și lipsa de claritate cu privire

la eventualitatea altor lideri de afaceri ar putea duce la o scindare „incontrolabilă” a elitei care ar putea atrage întreaga societate. [92]

Dar Putin nu avea de gând să facă un pas înapoi acum. Deși a negat în mod constant că ar avea vreo legătură cu arestarea lui Hodorkovski, astfel de lucruri nu s-au întâmplat fără un semn clar din cap din partea de sus. Mai presus de toate, arestarea lui Hodorkovski a arătat că el nu a reușit să înțeleagă un principiu de bază al conducerii lui Putin pe care mai târziu alți oligarhi – prin experiența sa – au ajuns să îl înțeleagă prea bine. „Când cumperi în Rusia o mare companie petrolieră cu 150 de milioane de dolari cu ajutorul depozitelor de la Ministerul de Finanțe, atunci trebuie să joci conform regulilor rusești”, a spus Dmitri Gololobov, un avocat care a lucrat cândva pentru Hodorkovski, dar a ajuns să se întoarcă împotriva lui. . „Nu poți spune că ești proprietarul legitim. Privatizarea nu a creat proprietate legitimă. Ceilalți oligarhi au înțeles bine acest lucru. Niciunul dintre ei nu a susținut că sunt de fapt proprietarii afacerii. Au înțeles că sunt doar deținători. [93]

Acest mod de a gândi a fost împotriva a tot ceea ce Putin pretindea că reprezintă atunci când a candidat pentru președinție. A fost o înșelăciune care își are rădăcinile în credința KGB că au făcut magnați atunci când Rusia și-a început tranziția pe piață, că tot ceea ce câștigaseră noii miliardari le era dator. Ceea ce i s-a întâmplat lui Hodorkovski a fost o răzbunare pentru anii nouăzeci, când KGB-ul a fost forțat să aștepte pe margine, împins la o parte de răspândirea tot mai mare a magnaților Moscovii de orientare occidentală. „Ceea ce se întâmplă acum cu Putin este revanșa KGB”, a spus un fost ofițer de informații militare de nivel superior la acea vreme. „KGB-ul a creat oligarhia și apoi a trebuit să o servească. Acum se răzbune. [94]

Bătălia ajunsese într-un punct în care KGB-ul a simțit că și-ar putea justifica preluarea bunurilor spunându-și că împiedică predarea celor mai bogate active petroliere ale țării către Occident. „Yukos avea intenția de a preda cea mai mare parte a activelor sale către Occident”, a spus unul dintre ei. „Capitalizarea pe care [Hodorkovski] a construit ca fulgerul, toate aceste active ar fi plutit în străinătate prin companii offshore false. Dacă nu am fi oprit acest lucru, atunci nu am fi păstrat controlul asupra industriei noastre de petrol și gaze. Am fi devenit slujitorii industriașilor occidentali pentru o lungă perioadă de timp. [95]

Și astfel, în zilele care au urmat arestării lui Hodorkovski, restul miliardarii națiunii au urmărit îngroziți cum procurorii i-au confiscat participația de 15 miliarde de dolari la YukosSibneft. Putin le-a spus ferm că nu va exista niciun dialog cu privire la arestare, iar bursa a intrat în cădere liberă. Luni imediat după arestare, Putin a dat un răspuns brusc și fără echivoc la apelul oligarhilor de claritate: „Nu vor avea loc întâlniri sau negocieri cu privire la activitățile agenților de aplicare a legii, atâta timp cât aceste agenții rămân în conformitate cu legislația rusă. Toată lumea ar trebui să fie egală în fața legii, indiferent de câte miliarde de dolari are o persoană în contul personal sau corporativ. Altfel, nu vom învăța niciodată și nu vom forța pe nimeni să plătească taxe și să învingă crima organizată și corupția. [96]

Era o nouă eră. Putin a renunțat la mare parte din ezitarea care marcase primii doi ani ai președinției sale. Noii stăpâni ai Kremlinului erau gata să-și dezvolte activele strategice ale țării pentru ei înșiși. Nu a existat cale de întoarcere, nici pentru Putin, nici pentru oamenii lui.

8

Din teroare, o trezire imperială

„Este ca un nod cu trei elemente”

Vladimir Putin părea să-și înceapă președinția ca un lider reticent. Când a fost catapultat la putere, i-a spus lui Boris Elțin că nu era pregătit să-și asume postul și s-a descris membrilor familiei Elțin drept managerul angajat, sugerând că va servi doar câțiva ani. Când a avut loc un dezastru, cum ar fi scufundarea submarinului *Kursk* , avea obiceiul de a se retrage, paralizat în inacțiune, uneori alb ca un cearșaf. Dar acum, după ce ordonase arestarea celui mai bogat om al Rusiei, nu mai era cale de întoarcere. Chiar dacă ar fi vrut, nu a simțit că ar putea. Cercul său interior în special, *siloviki -urile* pe care le adusese cu el de la Sankt Petersburg, l-au presat să rămână. „L-ar speria”, a spus Pugaciov. „I-au spus: „Nimeni nu te va ierta pentru Yukos, pentru preluarea NTV. Dacă te duci în Occident, te vor aresta imediat.” [1] Acum că au gustat puterea, oamenii KGB nu erau pe cale să se dea deoparte. Pregăteau o nouă preluare a țării; în urma realegerii lui Putin în 2004, aceștia aveau să fie eliberați de unele dintre acordurile pe care le făcuse cu Familia Elțin când a preluat de la ei. [2]

Putin i-a eliminat pe magnații presei Vladimir Gusinski și Boris Berezovski. Reformele timpurii lansate de administrația sa au redus drastic puterea guvernatorilor regionali prin crearea de „superregiuni” conduse de lideri plenipotențiari numiți de Kremlin. Asemenea măsuri – conduse de Dmitri Kozak, un fost ofițer de informații militare și procuror din Sankt Petersburg – au inversat politicile din anii Elțin, când președintele le poruncise guvernatorilor săi „să apuce cât mai multă libertate”. Liberalii și foștii magnați mass-media au avertizat întuneric cu privire la revanșa KGB-ului, asupra stăpânirii din ce în ce mai autoritare a Kremlinului. Arestarea lui Hodorkovski și confiscarea pachetului său de acțiuni la YukosSibneft au provocat cutremurări în bursa și în comunitatea de afaceri. Dar Putin și Kremlinul au căutat să-l înfățișeze ca pe un caz izolat, pedeapsă pentru un oligarh necinstit care a mers prea departe. Restul țării se bucura de beneficiile creșterii prețului petrolului, care urcase de la 12 la 28 de dolari pe baril de când Putin a venit la putere. Reflectând aprobarea publică pentru sfârșitul haosului din anii nouăzeci și pentru eforturile sale de a-i pune pe oligarhi la locul lor, ratingurile lui Putin pe parcursul primului său mandat au fost în mod constant de aproximativ 70%.

Toate semnele au fost bune pentru el să navigheze într-un al doilea mandat. Dar preluarea NTV și arestarea lui Hodorkovski nu au fost singurele evenimente care au marcat primul său mandat cu controverse – și conform unei relatări din interior, niciodată dezvăluite înainte, unii membri de frunte ai *siloviki* căutau să nu lase nimic la voia întâmplării. În seara zilei de miercuri, 23 octombrie 2002, cel puțin patruzeci de luptători ceceni înarmați au intrat în teatrul muzical Dubrovka dintr-o suburbie a Moscovei de la sud de Kremlin, trăgând cu puști de asalt în aer, exact în timp ce dansatorii de clapet treceau pe scenă pentru deschiderea celei de-a doua. act al unui nou muzical popular rusesc, *Nord-Ost* . [3] Teatrul era plin de un public de aproape nouă sute de spectatori, membri ai unei clase de mijloc care începea să prospere în Rusia lui Putin, acolo pentru a vedea un spectacol care

aducea un omagiu vitejiei sovieticilor în timpul asediului Leningradului. în al Doilea Război Mondial. Cecenii au continuat să cableze clădirea cu explozibili, în timp ce unii dintre luătorii de ostatici, femei cunoscute sub numele de „Văduvele negre" îmbrăcate în hijaburi negre, care păreau să aibă curele cu explozibili legate de corp, s-au plasat printre publicul îngrozit în timp ce luptătorii au închis sala.

Asediul care a avut loc în următoarele trei zile părea a fi cel mai rău coşmar al lui Putin. Luptătorii ceceni, conduşi de Movsar Barayev, nepotul unuia dintre cei mai renumiţi rebeli ai Ceceniei, cereau încetarea războiului Rusiei în republică, care se desfăşura încă de la bombardamentele de apartamente din 1999 care au stimulat ascensiunea lui Putin la putere. Au dat Rusiei şapte zile pentru a-şi retrage trupele, altfel ar arunca în aer clădirea. [4] În seara când a apărut vestea asediului, politicienii opoziţiei şi oficialii de securitate s-au adunat deopotrivă în afara teatrului, în întuneric şi ploaia rece, şocaţi că acest lucru s-ar fi putut întâmpla la doar trei mile şi jumătate de Kremlin. Cum au reuşit atât de mulţi rebeli, înarmaţi până în dinţi cu explozibili, să intre în teatru, aparent la vedere?

În următoarele trei zile, Putin nu s-a agitat din biroul său de la un etaj superior al Kremlinului, cuprins de panică de evenimentele scăpate de sub control în lumea de dedesubt. În timp ce căuta o ieşire din criză, el a anulat o călătorie planificată în Mexic, unde trebuia să se întâlnească cu lideri mondiali, inclusiv cu preşedintele american George W. Bush. Luatorii de ostatici le-au permis unor indivizi proeminenti să intre în teatru pentru a negocia, inclusiv membru al parlamentului şi cunoscut cântăreţ Iosif Kobzon, politicieni liberali de opoziţie şi o jurnalistă, Anna Politkovskaya, renumită pentru reportajele ei fără teamă despre războiul din Cecenia. Deşi au asigurat eliberarea mai multor ostatici, inclusiv a unor copii şi cetăţeni străini, atacatorii au refuzat să dea înapoi la cererea lor de încheiere a războiului.

În a treia seară a asediului, un echipaj de la NTV a fost lăsat să înregistreze un interviu cu Barayev. „Scopul nostru – pe care l-am declarat de mai multe ori – este să oprim războiul şi să scoatem trupele", a spus el. [5] O femeie care ia ostatici care aparent purta o centură explozivă i-a spus reporterului: „Urmăm calea lui Allah. Dacă murim aici, asta nu va fi sfârşitul.

Din nou, Putin a fost paralizat de frică. Atacatorii au precizat clar că vor ucide ostaticii şi vor arunca în aer clădirea dacă forţele de securitate ar încerca să intervină [6] şi deja au existat morţi: doi civili şi un colonel FSB care încerca să intre în teatru fuseseră împuşcaţi. mort. [7]

Serviciile de securitate ruse au acţionat în cele din urmă chiar înainte de zorii zilei de sâmbătă, 26 octombrie. Pentru a evita ca ostaticii să declanşeze explozivii, un gaz a fost eliberat în sală prin sistemul de ventilaţie al teatrului. Dar, deşi a doborât ostaticii şi unii dintre luptătorii ceceni, a lăsat, de asemenea, mulţi dintre ostatici morţi, în timp ce serviciile de urgenţă erau prost echipate şi nepregătite să se ocupe de cei încă în viaţă, care erau aşezaţi pe marginea drumului, unii cu vărsături, unii inconştient, alţii sufocându-şi limba. [8] Au trecut nouăzeci de minute înainte de a fi duşi la spital pentru tratament. [9] Aşteptându-se să găsească o baie de sânge de la explozii şi focuri de armă, 80% dintre ambulanţele care au ajuns la faţa locului au fost echipate doar pentru a face faţă rănilor traumatice, nu efectelor gazelor. [10] Până la sfârşitul zilei următoare, numărul morţilor în rândul ostaticilor era de cel puţin 115. Doar doi fuseseră ucişi de focuri de armă. Restul murise din cauza gazului. [11]

Pentru o vreme, Putin s-a confruntat cu proteste legate de gestionarea asediului. Cum se întâmplase în primul rând? De ce nu au fost informate în mod adecvat serviciile de urgență despre natura gazului? Potrivit mai multor martori care au supraviețuit atacului, gazul s-a infiltrat în sală de sub scenă, eliminând răpitorii cei mai apropiați, dar filtrându-se în sală suficient de încet încât unii dintre ei să observe un miros caustic și un gaz cu aspect verde. . [12] Confruntându-se cu o presiune crescândă pentru identificarea gazului, ministrul rus al sănătății a susținut în cele din urmă că este un derivat de aerosoli al anesteziculului fentanil, un opioid puternic utilizat pe scară largă ca analgezic, despre care a spus că „nu poate fi numit în sine letal". [13] Motivul pentru care au murit ostaticii, a susținut el, a fost că au fost slăbiți de trei zile de stres sever, deshidratare și foame. În raportul final al procurorilor de la Moscova, care în cele din urmă a apărut un an mai târziu, gazul a fost etichetat doar drept „substanță chimică neidentificată". [14]

Ceea ce a avut loc la Kremlin în noaptea în care teatrul a fost luat cu asalt a fost închis de atunci în spatele unui zid de secret. Dar acum, un insider care a spus că a fost implicat în discuțiile de la Kremlin de atunci a început să deschidă o fereastră. El a susținut că ceea ce s-a întâmplat a fost dezlegarea mortală a unui complot care nu a decurs conform planului. În relatarea sa, atacul asupra teatrului a fost planificat de Nikolai Patrushev, șeful noduros al FSB, pentru a-l cimenta și mai mult pe Putin ca președinte. Acesta a fost intenționat să nu fie altceva decât un exercițiu fals care să întărească autoritatea lui Putin atunci când acesta l-ar fi pus capăt cu succes și să sporească sprijinul pentru războiul din Cecenia, care începea să se dezvăluie. Patrushev, spune această persoană, i-a spus lui Putin că teroriștii angajați nu erau înarmați cu bombe adevărate și că, atunci când se va termina asediul, vor fi transportați în Turcia sub protecția FSB, în timp ce Putin va apărea ca un erou, ca cel lider mondial care a pus capăt unei crize de ostatici fără nicio moarte civilă – și apoi ar putea întări controlul în Cecenia.

Dar totul s-a dezlegat chiar în prima zi a asediului, când unul dintre ceceni a împușcat un civil care încerca să intre în teatru. Putin a intrat în panică, a spus persoana din interior: „Totul a scăpat de sub control. Nimeni nu știa în cine sau în ce să aibă încredere. [15] În momentul în care forțele de securitate s-au pregătit să asalteze clădirea, luarea de ostatici a fost tratată ca și cum ar fi fost un adevărat act de teroare. Igor Sechin, cel mai apropiat coleg KGB al lui Putin de la Sankt Petersburg, a fost adus pentru a ajuta la rezolvarea situației, iar știind de tendința lui Sechin de a exagera zelul, Patrushev l-a încurajat, a spus fostul oficial familiarizat cu discuțiile. „Ia spus: „Iată, Igor, ai experiență militară. Ajută-ne să avem grijă de asta."' A fost ideea lui Sechin să folosească gazul, potrivit acestui cont. A vorbit cu un fost comandant al trupelor de război chimic ale Rusiei, care îi spusese că gazul era vechi și că exista șanse să nu fie eficient. „Sechin mi-a spus că, prin urmare, le-a ordonat să folosească de zece ori doza obișnuită", a spus fostul oficial, care susține că, îngrozit de modul în care s-au desfășurat evenimentele, Putin a semnat o scrisoare de demisie. Dar până atunci era prea profund implicat și i s-a spus că trebuie să rămână. Patrushev, se pare, a lăsat planificarea atacului și răspunsul forțelor de securitate la acesta, în mod deliberat ambiguu. Vărsarea de sânge și pierderea vieții l-ar lega și pe Putin de președinție. „A fost organizat astfel încât Putin să fie nevoit să rămână pentru un al doilea mandat". Dacă ceva nu mergea bine, ar trebui să fie târât și mai adânc. „Dacă Putin ar fi fost înlocuit, atunci ar fi fost sfârșitul pentru Kolya [Patrușev]. Așa că a aranjat asta pentru a-l acoperi cu sânge. [16]

Dmitri Peskov, purtătorul de cuvânt al Kremlinului, a respins relatarea persoanei din interior ca fiind „gunoaie totală”, spunând că această persoană „nu știe nimic”. Poate fi imposibil să o verifici pe deplin. Doar un cerc foarte mic din vârful puterii știe cum s-au desfășurat aceste evenimente, dar fostul oficial care mi-a dat această versiune a evenimentelor a fost suficient de aproape pentru a ști. Dacă nu ar fi un raport puțin observat al procurorilor de la Moscova, care a apărut la un an după asediu, relatarea lui ar putea fi cu ușurință respinsă ca doar o altă teorie a conspirației sălbatice care au apărut în mod obișnuit despre luarea deciziilor cu ușile închise de la Kremlin, în special după negru. a bombardamentelor la apartamente. Dar când procurorii și-au încheiat în sfârșit ancheta, au descoperit că cele două bombe principale plasate în sala de spectacole erau în esență falsuri. Cel puțin o parte din povestea insiderului suna adevărată. „Bombele nu fuseseră pregătite pentru utilizare: detonatoarele nu aveau nimic care să le alimenteze”, se spune în raport. „Nu existau baterii… Bombele s-au dovedit a fi spații sigure”. [17] Același lucru s-a întâmplat cu curelele sinucigașe purtate de unele dintre femei, precum și cu alte dispozitive explozive. Multe dintre femeile care purtau curele fuseseră cu ostaticii în sală, dar în loc să declanșeze dispozitivele așa cum amenințaseră, au leșinat din cauza gazului. Apoi, în loc să-i ducă la audieri pentru a ajunge la fundul complotului terorist, serviciile de securitate ruse i-au împușcat pe fiecare dintre ei. [18]

Deși a durat cinci până la zece minute pentru ca gazul să aibă efect, au constatat procurorii, teroriștii nu au detonat niciuna dintre bombe. Chiar s-ar fi putut întâmpla ca ei să nu fi intenționat niciodată să arunce în aer nimic, iar utilizarea gazului a dus la o pierdere inutilă de vieți omenești? Surse anonime din FSB și Ministerul de Interne au declarat pentru *Kommersant* , aparent singurul ziar rus care a raportat despre constatările procurorilor, că teroriștii înșiși au ordonat îndepărtarea detonatoarelor, deoarece se temeau de explozii accidentale. [19] Dar politicianul liberal Irina Khakamada, care intrase în clădire pentru negocieri, și-a exprimat îndoieli cu privire la asediu: „Am ajuns să cred că nu fusese în planurile teroriștilor să arunce în aer centrul teatrului și că autoritățile nu erau interesate de eliberarea tuturor ostaticilor. Dar șeful administrației prezidențiale mi-a ordonat pe un ton amenințător să nu mă încurc cu această poveste. [20]

Au apărut și întrebări despre unii dintre teroriștii implicați. Liderul lor aparent, Movsar Barayev, ar fi fost arestat de autorități cu doar două luni înainte. [21] Cum a trecut de la închisoare la a lua parte la atac? Același lucru s-a întâmplat și pentru una dintre presupusele atacatoare sinucigașe, a cărei mamă a identificat-o din filmările televizate ale asediului. [22] Ar fi putut autoritățile implicate în mutarea lor din închisoare la teatru?

Nu a fost prima dată când un atac terorist din Rusia a lăsat întrebări persistente cu privire la implicarea serviciilor de securitate, cele mai notabile exemple anterioare fiind atentatele cu bombă la apartamente care au contribuit la stimularea ascensiunii lui Putin la putere. Dar, în acest caz, atacul a provocat mult mai puține controverse. Cele mai multe întrebări se învârteau în jurul utilizării gazului, iar constatările procurorilor că bombele ar fi manechine au fost îngropate la sfârșitul raportului *Kommersant* , care a dus la adunarea unui presupus grup terorist care pregătea alte atacuri. [23]

În urma asediului, întrebările cu privire la modul în care s-a desfășurat au fost în mare parte eliminate, iar cea mai mare parte a populației pur și simplu a răsuflat ușurat că numărul morților nu a fost mai mare. Putin a fost lăudat atât de liderii internaționali, cât și de

politicienii locali pentru gestionarea situației. [24] Evaluările sale au crescut la cel mai înalt nivel de când a fost ales. [25] În loc să se confrunte cu o zguduire pentru a permite unui grup de teroriști înarmați să intre în centrul Moscovei, serviciile de securitate ale Rusiei au fost recompensate cu o creștere a finanțării. [26] Și atacul le-a permis oamenilor lui Putin să-și intensifice acțiunile militare în Cecenia, anulând planurile de reducere a trupelor. [27] Nenumărați ceceni au început să dispară din casele lor în raiduri nocturne și presiunea care se ridicase asupra Kremlinului pentru a începe discuțiile de pace cu liderul cecen Aslan Maskhadov a dispărut peste noapte. Încă o dată a existat sprijin public pentru război, iar Maskhadov a fost total discreditat. Autoritățile ruse l-au acuzat că se află în spatele atacului [28] , dar nu au prezentat niciodată nicio dovadă, în afară de o casetă video veche cu amenințări cu o nouă ofensivă, iar Mashadov însuși a negat orice implicare.

Asediul a oferit, de asemenea, Kremlinului ocazia de a-și picta războiul din Cecenia asemănător cu războiul împotriva terorii al Occidentului. Un efort de a stabili legături între rebelii ceceni și militanții islamici din străinătate a început deja în lunile dinaintea atacului [29] , iar asediul a accentuat și mai mult această percepție: Al Jazeera a difuzat un videoclip cu oameni despre care pretindea că sunt complici ai cecenilor din față. de bannere care proclamă „Dumnezeu este mare” în arabă, în timp ce Putin a numit atacul o „manifestare monstruoasă a terorismului” planificată de „centre teroriste străine”. [30] În lunile care au urmat, SUA au început să-și schimbe viziunea asupra forțelor rebele cecene, numind trei grupuri despre care spunea că au fost implicate în asediu drept organizații teroriste legate de Al Qaeda, [31] în timp ce Maskhadov nu mai era văzut ca fiind un moderat. „Politica noastră cu privire la Cecenia s-a apropiat mai mult de Rusia”, a declarat un diplomat american înalt la scurt timp după atac. „Acest atac a afectat substanțial cauza [cecenă]”. [32]

*

Dacă oamenii lui Putin din KGB au căutat să-l lege de președinție, adevărul era că, cu excepția evenimentelor teribile precum atacul de la Dubrovka, el se obișnuia oricum cu rolul. „Începuse să-i placă – toată ceremonia, G8, recunoașterea”, a spus Pugaciov. [33] El a fost lăudat de cercul său interior drept salvatorul Rusiei. El salvase țara de la un prabusire sigur, spuneau ei, de sub sclavia oligarhilor și de puterea distructivă a Occidentului. Chiar și cei care slujiseră cândva deasupra lui în KGB s-au închinat acum în fața lui. Cu o ocazie, la începutul primului său mandat, când Putin și-a adunat un cerc restrâns de prieteni de ziua lui, unul dintre foștii săi șefi din Dresda, Serghei Chemezov, și-a oferit un toast pentru ascensiunea sa la putere. „Aceasta a fost o persoană foarte apropiată care într-o viață anterioară, înainte ca Putin să devină președinte, era mai în vârstă și mai înalt ca el decât el și pe care Putin o respectă”, a spus Pugaciov. „I-a spus: „Vladimir Vladimirovici, vreau să ridic paharul. Știi că a trecut mult timp de când am auzit prima oară că ești președinte, dar sentimentul pe care l-am avut atunci rămâne cu mine. Am crezut că este ca soarele răsărit peste Rusia... acum înțeleg că 100 la sută din populație împărtășește acest sentiment cu mine.” Pentru Pugaciov, discursul a fost demn de înfiorare. Întrerupsese, dorind să continue să discute despre situația politică, despre toate sarcinile monumentale care aveau în față. Dar Putin, a spus el, s-a uitat la el și i-a spus să-și lase prietenul să-și termine discursul. „S-a privit drept în ochii lui și i-a spus că este un dar de la Dumnezeu. El i-a spus că Dumnezeu a dat țării un conducător care pune capăt marii suferințe a poporului rus. Acesta era un tip care îl cunoștea de cincisprezece ani și obișnuia să fie șeful lui... Am văzut asta pentru prima dată... așa a fost de la început, aproape din prima zi. Este o persoană extrem de vanită.

Pentru a-i pune o întrebare lui Putin, s-a obișnuit să-l măgulești mai întâi pe larg. — Sechin a știut să facă asta foarte bine. Îi spunea cu o plecăciune adâncă: „Vladimir Vladimirovici, îmi amintesc cum ai făcut asta și ai transformat lumea". Când am auzit prima oară toate acestea, am crezut că sunt în spitalul de boli psihice. Îi spuneau lucruri precum „Ai zdruncinat esența umanității. Ești o persoană uimitoare." [34]

Treptat, închinarea constantă i-a ajuns în capul lui Putin. Începând să creadă în puterile sale ca noul țar, a fost încurajat să ia decizii mai dure și mai autoritare, inclusiv să-și asume Hodorkovski și oamenii săi. „Întreaga oligarhie, în esență, se închina în fața lui și îi oferea asta și asta și venea la el pentru permisiunea pentru cel mai mic lucru", a spus Pugaciov. „Și chiar i-a plăcut asta. Și cumva i-a intrat în cap. A fost un proces târâtor. Întotdeauna avusese aceste tendințe, dar la un moment dat s-a schimbat și această credință grandioasă în sine, când țarul a preluat controlul. [35]

Dacă la început Putin împărtășise mecanismul statului cu reprezentanții Familiei Elțin, odată cu arestarea lui Hodorkovski, aparatul de stat a devenit cu adevărat al său. Șocat de schimbarea evenimentelor și de faptul că a fost ținut în întuneric, Alexander Voloshin, vicleanul deținut de Elțin, care ocupase funcția de șef de personal al Kremlinului din martie 1999, a demisionat. Voloshin vorbise de mai multe ori cu Putin despre atacul legal împotriva lui Hodorkovski, dar până la sfârșit a considerat că poate fi stăpânit: „Sincer, nu credeam că îl vor pune în închisoare. Am crezut că este un fel de neînțelegere. Era clar că a fost o campanie și a fost rău. Am considerat că este dăunător pentru dezvoltarea țării. [36] Putin l-a înlocuit cu propriul său om, un coleg din Sankt Petersburg: Dmitri Medvedev, un avocat vorbit în liniște, care a lucrat la probleme juridice pentru Putin, inclusiv la limitarea consecințelor scandalului petrol pentru mâncare. Avea o reputație de precizie zelosă, dar și de timiditate. Cel mai important dintre toate, el a fost crescut practic de Putin când a intrat în administrația de la Sankt Petersburg la doar douăzeci și cinci de ani. „Putin l-a crescut pe Medvedev", a spus Valery Musin, care a acționat și ca consilier juridic al Primăriei din Sobchak. „Medvedev l-a privit întotdeauna pe Putin ca pe cineva de la care ar putea învăța". [37]

Cea mai influentă rămășiță din epoca Elțin fusese înlocuită de un „da" din Sankt Petersburg, cu puțin mai mult de trei ani de experiență la Kremlin ca adjunct al șefului de personal. În aceeași zi în care a fost anunțată numirea lui Medvedev, *silovikii din Sankt Petersburg* și-au semnalat intențiile mai tare decât oricând. Procurorii au anunțat că au înghețat 15 miliarde de dolari în acțiuni Yukos, cele 44% deținute indirect de Hodorkovsky în YukosSibneft combinat, pentru a-l împiedica să le vândă. [38] Șocat de ochi, piața a perceput mișcarea ca un semn clar că *silovikii* erau intenționați nu doar să aresteze lui Hodorkovski, ci și să pună mâna pe Yukos însuși. În plus, mișcarea a fost văzută ca sfârșit pentru oligarhii din epoca Elțin, pentru Familie, ale căror interese au fost echilibrate cu grijă față de cele ale *siloviki* timp de aproape patru ani. Doar în cazul în care cineva se mai întreba, Alexei Kudrin, ministrul de finanțe relativ liberal al lui Putin, a făcut-o și mai clar, salutând public plecarea lui Voloșin ca marcând sfârșitul erei Elțin. — Bizanțul s-a terminat! a proclamat el. „Cu tot respectul pentru Alexander Voloshin, vreau să subliniez că plecarea lui coincide cu sfârșitul epocii Elțin… [Oligarhii] au fost înapoiați într-un mediu de afaceri în care poți avea succes doar dacă joci corect". [39]

Era ca și cum mecanismul guvernului paralel la care Sechin și alții au lucrat în liniște în culise se desfășura încet, iar o campanie de PR era lansată. În aceeași zi în care au fost confiscate acțiunile Yukos și Medvedev a fost numit șef de cabinet al Kremlinului, Putin a avut o întâlnire intimă cu șefii unora dintre cele mai mari instituții financiare din lume, inclusiv CitiGroup, Morgan Stanley și ABN Amro. [40] A ajutat la transmiterea intențiilor sale șeful companiei locale de brokeraj United Financial Group, născut în SUA, Charlie Ryan, care lucrase cu Putin încă din zilele sale la Sankt Petersburg, la începutul anilor nouăzeci. De la început, Ryan a fost un canal vital pentru mesajele Kremlinului lui Putin către comunitatea financiară globală și către întreaga lume. Putin le-a spus investitorilor că campania Yukos nu a prevestit în niciun caz un atac mai larg împotriva afacerilor private [41] , iar confiscarea acțiunilor nu a fost o confiscare, ci a fost doar pentru acoperirea datoriilor. Campania nu a fost altceva decât impunerea statului de drept. Într-o oarecare măsură, băncile globale – dintre care unele, inclusiv CitiBank, dețineau miliarde de dolari în expunere la datoria Yukos – au fost convinse. Nu au retras împrumuturile. Dacă ar fi făcut-o, cele mai groaznice predicții ale lui Hodorkovski cu privire la colapsul rezultat al economiei s-ar fi putut îndeplini. Puterea se înclinase în Kremlin, iar oamenii lui Putin construiau deja un sistem de comunicare cu finanțele globale, ai cărui titani aveau să fie într-o zi în genunchi pentru activele în valoare de sute de miliarde de dolari aflate sub controlul lui Putin.

siloviki din Sankt Petersburg a lui Putin , alegerile parlamentare cu puțin peste o lună mai târziu au cimentat și mai mult puterea lor politică. Partidele liberale pro-occidentale și-au păstrat un punct de sprijin vital în parlament de-a lungul erei Elțin, prin Uniunea forțelor drepte a lui Anatoly Chubais și Yabloko a lui Grigory Yavlinsky. Dar au fost înfrânți la alegerile din decembrie 2003. [42] Posturile TV monopolizate acum de stat le-au dat drumul, în timp ce Kremlinul și-a dat sprijinul în spatele unui partid din noua generație Putin, grupul naționalist Rodina, care a fost dat o acoperire extinsă la televiziunea de stat. Liderii săi, Serghei Glazyev și Dmitri Rogozin, au pronunțat un curs ferm etatist, care a sunat cu noua dispoziție din Kremlin de a lua profiturile oligarhilor și a le restitui statului: „Întoarceți bogăția națiunii oamenilor!" a fost unul dintre sloganurile partidului. [43] Acest lucru se potrivea exact cu starea de spirit a momentului, deoarece canalele de televiziune de stat redau la nesfârșit știrile despre arestarea lui Hodorkovski. Uniunea liberală a forțelor drepte și Yabloko nu au avut nicio șansă. Ei nu au reușit să treacă de bariera de 5 la sută pentru ocuparea locurilor în Duma, în timp ce Rodina a ieșit de nicăieri pentru a lua 9 la sută din voturi. [44] Partidul pro-Kremlin Rusia Unită, care a fost creat cu doar patru ani mai devreme ca un vehicul care l-ar ajuta să-l mănânce pe Putin la putere, și-a asigurat o majoritate parlamentară deplină, chiar dacă a desfășurat o campanie care era aproape lipsită de orice continut in afara de loialitatea fata de presedinte. [45] Între timp, comuniștii, marele dușman al erei Elțin, au intervenit cu doar 12,6% din voturi.

Era clar că mâinile lui Putin urmau să fie eliberate pentru a conduce orice politică dorea de atunci. Nu ar exista o forță de contracarare din partea liberalilor. Partidele pro-Kremlin au avut o majoritate clară și răsunătoare. Rusia intrase în epoca unui parlament cu timbre de cauciuc. Într-un astfel de mediu, alegerea lui Putin pentru al doilea mandat ca președinte părea aproape o concluzie dinainte. Evaluările sale au fost de peste 70%. Dar nici atunci, el și oamenii lui nu au lăsat nimic la voia întâmplării.

*

De când asociatul lui Hodorkovski, Platon Lebedev, a fost arestat în iulie, tensiunea a crescut între Putin și Mihail Kasyanov, prim-ministrul gregar și ultimul rest de Elțîn la putere. Kasyanov fusese ministru de Finanțe din epoca Elțin, iar legăturile sale cu Familie erau lungi și profunde. Când Putin a venit la putere, Roman Abramovici insistase asupra numirii sale în funcția de prim-ministru, ca reprezentant al acestora. [46] Kasyanov avea puțin apetit să preia rolul, pe care îl considera periculos. Se obișnuise cu poziția sa confortabilă în ministerul de finanțe, unde a fost ministru adjunct responsabil cu datoria externă. A fi împins în centrul a ceea ce părea a fi o tranziție precară a puterii, răspunzând atât Familiei, cât și lui Putin, nu era printre ambițiile sale. Dar era convins și treptat se obișnuise cu noul său rol. „Timp de trei ani și jumătate am considerat că suntem oamenii potriviți la locul potrivit, făcând ceea ce trebuie", a spus el. „Dar când l-au aruncat pe Lebedev în închisoare și au început o serie de alte scandaluri, am înțeles că asta era". [47]

Guvernul lui Kasyanov a condus reformele economice aparent liberale ale primului mandat al lui Putin – reducerea impozitului pe venit la o rată forfetară de 13% și reformele ambițioase agrare pentru a permite în sfârșit privatizarea pământului. În calitate de prim-ministru, el a condus și discuțiile cu Lee Raymond de la Exxon cu privire la potențiala vânzare a YukosSibneft către ExxonMobil. „În acele vremuri", a spus el, „am trăit în prietenie cu SUA. Au existat relații grozave cu Bush și cu [vicepreședintele] Cheney. Vorbeam cu Cheney tot timpul despre activele energetice. Am avut o mare cooperare după tragedia din 11 septembrie, iar în timpul tranzitului în Afganistan am avut un canal de cooperare între cele două guverne... Dacă ar fi existat un schimb de active între Yukos și ExxonMobil, întregul sector energetic ar fi fost diferit. Ar fi fost mult mai liberal.

Dar până în 2003, au început să izbucnească frecvente ciocniri între Kasyanov și oamenii KGB ai lui Putin. La început, conflictele se concentraseră în jurul Gazprom. Putin și-a instalat propriul său om, Alexei Miller, la cârma statului, gigantul gazelor, și începea să-l folosească ca o modalitate de a încorda mușchii Kremlinului și de a exercita controlul asupra fostelor state sovietice, pe care Rusiei îi plăcea să le numească posesiv. „aproape de străinătate". La ordinele lui Putin, Gazprom devenise mult mai dură în ceea ce privește plata livrărilor sale de gaz către Belarus și Ucraina, în timp ce Kremlinul încerca să forțeze fostele republici sovietice să respecte linia.

Kasyanov, totuși, a urmărit o reformă a Gazprom, care fusese împinsă de liberalii din guvern încă din anii Elțin: să liberalizeze piața gazelor și să descompună Gazprom în unități de producție și transport, împărțind companiile sale producătoare de gaze de rețeaua de conducte. . Aceasta a fost mult timp văzută ca o reformă vitală pentru stimularea concurenței în economie. Dar acum, când oamenii lui Putin își cimentau stăpânirea, acest lucru a fost scos de pe ordinea de zi pentru o perioadă nedeterminată – chiar în momentul în care Kasyanov crezuse că era pe cale să anunțe reforma importantă. [48] În septembrie, presa se adunase pentru o ședință de cabinet, la care reforma gazelor a fost primul punct de pe ordinea de zi, când Kasyanov a primit un apel de la Putin. „Mi-a spus: „Insist să eliminați acest punct de pe ordinea de zi", și-a amintit Kasyanov. — Am fost atât de aproape. Am fost chiar înaintea Europei în acest sens. Eram gata. Dar Putin m-a sunat cu câteva minute înainte.

Poziția lui Kasyanov devenea insuportabilă. Când Hodorkovski a fost arestat o lună mai târziu, Kasyanov a fost unul dintre cei doi înalți oficiali ruși care au îndrăznit să se pronunțe

împotriva acesteia. Însă la o ședință de cabinet, în fața tuturor, Putin i-a spus direct să „oprească isterile”. [49] „A fost un fel de avertisment pentru mine”, a spus Kasyanov. [50] Cu toate acestea, fără să se descurajeze, el a vorbit din nou în mod public când, în ianuarie 2004, ministerul fiscal a dat publicității pentru a confirma afirmațiile zvonite de mult că îl încasează retroactiv pe Yukos cu 3 miliarde de dolari în taxe în urmă pentru anul 2000. Kasyanov a declarat ziarului *Vedomosti* că a fost nedrept ca legile fiscale să fie aplicate retroactiv. [51] Nimic din toate acestea nu arăta bine pentru statul de drept, a spus el.

Kasyanov a fost aproape singura voce la putere care a vorbit împotriva apucării lui Putin pentru sectorul energetic. Erau încă în termeni de vorbire, dar Putin i-a vorbit lui Kasyanov cu tot mai multă răceală și suspiciune, de parcă ar fi suportat cu greu să se uite la el. Apoi, la mijlocul lunii februarie, când temperaturile s-au situat la minus 24, Gazprom a făcut primul pas pentru a întrerupe aprovizionarea cu gaz către un vecin, în acest caz, Belarus [52] , iar tensiunea dintre cei doi bărbați a escaladat până la o confruntare totală. . [53] Gazprom fusese blocată în negocieri dure cu Belarus cu privire la încetarea prețurilor subvenționate la gaze către fosta republică sovietică și la preluarea unei participații în rețeaua sa de transport a gazului. Gigantul rusesc a amenințat de mult că va întrerupe livrările pentru a întări negocierile, dar Kasyanov s-a încăpățânat să reziste mișcării. „I-am interzis lui Miller [CEO-ul Gazprom] să oprească gazul în Belarus. La Minsk, era minus 25. Dar dimineața de la mijlocul lunii februarie am fost sunat de prim-ministrul Poloniei și de prim-ministrul Lituaniei și mi-au spus: „Nu avem gaz”. Nici măcar nu-mi spusese nimeni. Am avut un scandal public. Miller i-a spus că a acționat la ordinele lui Putin. „Ne-am strigat unul la altul și la Putin. Toți ceilalți miniștri erau gata să se târască sub masă. Putin se saturase. Puțin peste zece zile mai târziu, Kasyanov a fost concediat. [54] „S-a construit cu el”, a spus Kasyanov. „Hodorkovski, Exxon, reforma gazelor, Belarus și Ucraina. Și începeam acest scandal. Nu m-a mai suportat. [55]

Au trecut doar două săptămâni înainte de alegerile prezidențiale și era de așteptat ca Putin să facă schimbări în cabinetul său după vot. Dar el și oamenii lui nu lăsau nimic la voia întâmplării. Acum că făceau mișcări pentru a-și consolida puterea, nu își puteau permite niciun accident. Conform constituției, dacă s-ar întâmpla ceva cu Putin, premierul ar prelua conducerea țării.

Într-o cursă electorală care abia a fost un concurs, Putin a îndepărtat ultimul element de risc, ultimul rest din anii de putere din Elțîn, capabil să-l provoace. Pentru a-l înlocui pe Kasyanov, l-a numit pe Mihail Fradkov, un tehnocrat puțin cunoscut care a lucrat în umbra instituției de securitate timp de zeci de ani. [56] Înainte de numirea sa, el a servit ca reprezentant special al Rusiei în UE și puțini oameni au auzit vreodată numele lui. Dar s-a dovedit un aliat de încredere pentru oamenii KGB ai lui Putin, lucrând încă de la începutul anilor optzeci ca un pion-cheie în operațiunile strategice în comerțul exterior, inclusiv cu așa-zisele firme prietenoase care sprijină regimul sovietic din străinătate. Pe vremea schemei de petrol pentru alimente din Sankt Petersburg, el fusese ministru adjunct al relațiilor economice externe. În calitate de om al lui Pyotr Aven din Sankt Petersburg, el a aprobat contractele pe care Putin le-a înmânat cercului restrâns de aliați și firme prietenoase care au creat în cele din urmă un magazin strategic de bani negru pentru Putin și oamenii de securitate ai orașului.

Chiar și după demiterea sa fără ceremonie, Kasyanov încă credea că calea lui Putin ar putea fi schimbată. I-a fost greu să înțeleagă că întregul curs pe care a pornit Rusia de la prăbușirea sovietică era inversat. „Chiar și după ce am părăsit guvernul, timp de încă șase luni am crezut că Putin s-a înșelat și că toate acestea pot fi corectate și că vor fi corectate. Abia mai târziu – după atacul terorist de la Beslan – am înțeles că toate acestea au fost planificate pentru a schimba întregul sistem politic. [57]

*

Alegerile prezidențiale din martie abia s-au înregistrat în conștiința publică. Putin a câștigat cu ușurință, cu peste 71% din voturi. Principalii adversari politici ai erei Elțin, Ghenadi Ziuganov, șeful Partidului Comunist, și Vladimir Jirinovski din Partidul Național-Liberal Democrat, nu au putut nici măcar să adună entuziasmul de a sta în picioare. Ei au desemnat împuterniciți să candideze în locul lor, iar candidatul comunist, puțin cunoscutul Nikolai Kharitonov, s-a clasat pe locul secund, cu 13% din voturi. [58] Nu a fost nici măcar un concurs. Dar chiar și așa, Kremlinul lăsase puțin la voia întâmplării. Televiziunea de stat a acordat aproape zero timp de antenă candidaților opoziției: Kharitonov a calculat că întâlnirile sale cu alegătorii au fost difuzate pentru doar patru minute și cincizeci de secunde, în comparație cu acoperirea generală pe care Putin a primit-o. Oamenii KGB ai lui Putin au ocupat curând toate cele mai puternice posturi din cabinet. Ei începeau un al doilea mandat la putere fără controlul și echilibrul agenților de putere din epoca Elțin.

Singura persoană care și-a exprimat vreo obiecție față de al doilea mandat al lui Putin a fost soția sa, Lyudmilla. Fusese crescută într-un sat prăpădit din Kaliningrad. Tatăl ei băuse mult și îi fusese greu să se adapteze la controlul și la capcanele vieții prezidențiale. „Ea a vrut să-l părăsească când i-a spus că candidează pentru un al doilea mandat", a spus Pugaciov, care devenise aproape de ea, stând adesea în bucătăria reședinței prezidențiale ore în șir, în timp ce așteptau întoarcerea lui Putin. — Ea a spus că a fost de acord cu patru ani, nu mai mult de atât. A trebuit să o convingă să rămână. Ar fi rău pentru vot. El nu putea candida pentru președinte în același timp în care ea încerca să divorțeze de el. Întotdeauna, a băut mult. [59]

Lui Lyudmilla îi fusese greu să se adapteze la absențele constante ale lui Putin. De-a lungul carierei, a petrecut multe ore la serviciu, dar acum s-au întins din ce în ce mai mult la nesfârșit. Parcă stânjenit de ea, Putin și-a păstrat distanța, luând-o cu el în vizite și călătorii oficiale din ce în ce mai puțin. Când se întorcea acasă, deseori în toiul nopții, stătea în papuci uitându-se la TV la emisiuni de comedie blânde, în loc să petreacă timpul cu soția sa.

În tot acest timp, Pugaciov urmărise puterea în creștere a oamenilor KGB cu un vag sentiment de neliniște. În anii optzeci, el luptase împotriva KGB-ului în orașul său natal, Leningrad. Pe atunci, el a fost un comerciant de valută pe piața neagră al cărui dușman jurat era KGB, care a căutat să-l întrerupă și l-a amenințat cu închisoare. Dar învățase și cum să cumpere oficialii KGB. Și acum s-a îmbogățit cu noii oameni la putere, invitându-i des la casa lui, în termeni familiari de râs cu Vitya (Ivanov) și Igor (Sechin). Devenise senator în Consiliul Federației. Dar el a fost încă considerat un powerbroker din culise. O vreme își păstrase biroul la Kremlin, vizavi de șeful de cabinet. Și o vreme, Putin a rămas un tovarăș constant.

Dar în tot acest timp, spune acum Pugaciov, el era îngrijorat de direcția etatistă în care se îndreptau lucrurile, de restricțiile asupra libertății, de evenimentele care cimentaseră stăpânirea lui Putin asupra puterii. Deși spune că și-a exprimat frecvent aceste preocupări, a ales să nu facă nimic în privința lor, spunând că crede că ar putea exercita mai multă influență din interior decât prin obiectarea și îndepărtarea. El s-a gândit că ar putea să acționeze mai bine ca o frână pentru tendințele mai autoritare ale lui Putin și ale oamenilor săi dacă le-ar rămâne aproape. Dar, de fapt, se bucura de puterea și statutul său la fel de mult ca oricare dintre ei. Și, în orice caz, credea că nu prea are de ales: „Este o poveste când te urci în mașină și ușile sunt închise și poți vedea că șoferul este la limita minte", a spus el. „Dar ușile sunt închise și mașina se mișcă deja repede. Și trebuie să decideți dacă să rămâneți sau dacă să sari este mai periculos. Momentul în care poți să cobori liniștit din mașină a trecut. [60]

A apărut o nouă ideologie propusă de oamenii KGB pentru a restabili măreția statului rus și a consolida legăturile imperiale cu fostele republici sovietice. Unul dintre primele acțiuni ale lui Putin în calitate de președinte – spre marea consternare a resturilor de Elțin, precum Pugaciov și Voloșin – a fost restabilirea imnului sovietic „Uniunea de nesfârșit a republicilor născute libere". [61] Partitura puternică a muzicii lui Alexandrov Alexandrov a fost mai mult decât nostalgie, a fost o chemare la revigorarea imperiului trecutului sovietic, născut ca un imn lui Stalin și la isprăvile realizate de țara ca superputere globală – precum și pentru sacrificiile mari și teribile pe care le-a făcut pe parcurs. Odată cu această chemare către trecutul sovietic, o nouă fervoare pentru Biserica Ortodoxă a apărut să stăpânească elita conducătoare. Putin și-a transmis credința religioasă în lume într-o carte de interviuri publicată cu doar câteva luni înainte de prima sa alegere ca președinte, spunând cu mândrie cum mama lui și un vecin din apartamentul lor comunal din Leningrad l-au botezat în secret, ținându-l ascuns de tatăl său. care era membru de partid și nu putea tolera credința religioasă. [62] Povestise cum, la începutul anilor 90, când urma să viziteze Israelul în calitate de viceprimar din Sankt Petersburg, mama lui îi dăduse crucea sa de botez pentru a o putea binecuvânta la Mormântul lui Isus. „Nu l-am mai scos de atunci", a spus el. Apoi, în timpul primei sale întâlniri cu George W. Bush, în 2001, el l-a fermecat pe președintele SUA cu povestea despre cum și-a salvat crucea de incendiul care i-a distrus casa la mijlocul anilor nouăzeci. Bush a spus după aceea că a „simțul sufletului său". [63]

Părea ciudat pentru un ofițer KGB care și-a petrecut cariera slujind un stat care a interzis Biserica Ortodoxă să mărturisească credința religioasă. Dar, unul câte unul, bărbații KGB care au ajuns la putere cu Putin și care au stat în spatele ascensiunii lui, au urmat exemplul. De la început, ei au căutat o nouă identitate națională. Principiile Bisericii Ortodoxe au oferit un puternic crez unificator care se întindea dincolo de era sovietică până în zilele trecutului imperialist al Rusiei și vorbeau despre marele sacrificiu, suferință și rezistență a poporului rus și despre o credință mistică că Rusia este a treia. Roma, următorul imperiu conducător al pământului. A fost materialul ideal cu care să reconstruiești o națiune din greutăți și pierderi. Potrivit unui oligarh care a privit cu scepticism creșterea credinței religioase, a fost conceput convenabil pentru a face din nou iobagi din ruși și a-i menține în Evul Mediu, astfel încât țarul Putin să poată conduce cu putere absolută: „Secolul al XX-lea în Rusia – și acum cea de-a douăzeci și unu – a fost o continuare a secolului al XVI-lea: țarul este mai presus de orice altceva, iar acesta este un rol sacru și ceresc... Această putere sacră creează

în jurul ei un cordon de nevinovăție absolut impenetrabil. Autoritățile nu pot fi vinovate de nimic. Ei servesc de drept absolut. [64]

Potrivit lui Pugaciov, care a fost un credincios ortodox devotat încă din anii adolescenței, Putin a înțeles puțin despre adevărata credință ortodoxă. Pugaciov s-a învinuit adesea pentru întorsătura pe care au luat-o lucrurile, pentru că el a fost cel care l-a prezentat pe Putin părintelui Tihon Șevkunov, preotul care a devenit cunoscut drept „mărturisitorul" lui Putin. Dar alianța, a spus Pugaciov, fusese una de conveniență de ambele părți. Pentru Șevkunov, acesta i-a permis să aducă proeminență Bisericii Ortodoxe și învățăturilor acesteia, precum și bogății și finanțare mănăstirii sale Sretensky. Pentru Putin, a făcut parte din apelul său către mase și nu mai mult de atât. „Nu l-aș fi prezentat niciodată pe Putin în Biserică dacă aș fi știut cum se va termina totul", a spus Pugaciov. Cu o ocazie, când Putin și Pugaciov au participat împreună la o slujbă în Duminica Iertării, ultima duminică dinaintea Postului Ortodox, Pugaciov i-a spus lui Putin că trebuie să se prosterne în fața preotului, așa cum era obiceiul, și să ceară iertare. — S-a uitat la mine uluit. „De ce ar trebui?" el a spus. „Sunt președintele Federației Ruse. De ce să-mi cer iertare?"' [65]

În căutarea unei noi idei care să unească națiunea după un deceniu de colaps, Putin și susținătorii săi erau de multă vreme clar că comunismul eșuase. „Comunismul și-a demonstrat în mod viu inaptitudinea pentru o auto-dezvoltare solidă, condamnând țara noastră să rămână constant în urma țărilor avansate din punct de vedere economic. A fost un drum către o alee oarbă, departe de curentul principal al civilizației', spusese Putin în ajunul ascensiunii sale la președinție. Și astfel, în primii ani ai domniei sale, când au fost aduși profesori și alți experți pentru a-l inculca pe noul președinte în istoria statului rus, aceștia s-au inspirat din trecutul ortodox imperial al Rusiei. Putin a fost învățat despre emigranții ruși albi care fugiseră din Rusia în timpul Revoluției bolșevice și și-au petrecut timpul în exil încercând să creeze o nouă ideologie pentru renașterea țării în cazul în care Uniunea Sovietică se prăbușește vreodată. Au fost, de exemplu, scrierile filozofului religios Ivan Ilyin, care credea că noua identitate națională a Rusiei ar trebui să se bazeze pe credința ortodoxă și pe patriotism, principii la care Putin s-ar referi în discursurile din al doilea mandat. În plus, au existat scrierile lingvistului Nikolai Trubetskoi și ale lui Lev Gumilev, istoricul și etnologul sovietic care a propus natura unică a Rusiei ca o fuziune a culturilor slavă, europeană și turcă după secole de invazie de către hoardele mongole. Acești gânditori au subliniat calea unică eurasiatică a Rusiei, promovând filozofia eurasianismului ca alternativă la atlantismul Occidentului. Putin s-a referit la această filozofie din nou și din nou, încercând să creeze mai întâi o zonă economică comună eurasiatică care să atragă în Belarus, Ucraina și Kazahstan, iar apoi un imperiu mai mare bazat pe alianțele fostelor state sovietice care, spera el, ajunge de zi și în Europa. [66]

Scopul a fost de a construi o identitate pentru regimul Putin care să-l întărească împotriva colapsului intern și a atacurilor din exterior. Descendenții direcți ai emigranților ruși albi, mulți dintre care au devenit strâns legați de KGB, au fost aduși în cercul interior al lui Putin pentru a conduce efortul de a construi o punte cu trecutul imperial al Rusiei. Unul dintre ei a descris filozofia guvernării lui Putin ca fiind „ca un nod cu trei elemente". Prima este autocrația – un guvern puternic, un om puternic, un tată, un unchi, un șef. Este un regim autocratic. Al doilea element este teritoriul, patria, dragostea de țară și așa mai departe. Al treilea element este Biserica. Este elementul pentru a pune totul împreună. Este cimentul, dacă vrei. Nu contează dacă aceasta este Biserica sau acesta este Partidul Comunist. Nu prea

face diferență. Dacă te uiți la istoria Rusiei, ai avut întotdeauna aceste elemente puse împreună. Putin este foarte atent în a reuni cele trei elemente. Este singura modalitate de a menține țara întreagă. Dacă iei unul dintre elemente, acesta se prăbușește. [67]

Această filozofie a fost o copie directă a doctrinei de stat „Ortodoxie, autocrație și naționalitate" a lui Nicolae I, unul dintre cei mai recționari țari, cunoscut pentru suprimarea brutală a uneia dintre primele revolte democratice din Rusia. Acum, oamenii lui Putin din KGB căutau să-și recicleze ideologia pentru a-și defini conducerea și a-și justifica reprimarea oricărei opoziții.

Dar aceștia au fost doar germenii unei transformări. Abia spre sfârșitul anului 2004, când s-au confruntat cu o provocare a stăpânirii Kremlinului asupra vitalei foste republici sovietice a Ucrainei și când Rusia a fost lovită de un alt atac terorist îngrozitor, Putin și aliații săi s-au dublat. Abia atunci Putin, bazându-se pe scrierile trecutului ortodox imperial al Rusiei, a stabilit o cale care a subminat ceea ce a mai rămas din democrația țării și a căutat să unească țara punând-o împotriva Occidentului.

Cauzele crizei din Ucraina erau prea clare în mintea oamenilor lui Putin: ei credeau că Occidentul complotează să îndepărteze Kievul de Moscova. Dar ceea ce nu a fost clar au fost cauzele unui alt act terorist îngrozitor – un act care a lăsat morți peste trei sute de ostatici, motivând Kremlinul lui Putin să-și întărească și mai mult controlul.

*

În dimineața zilei de 1 septembrie 2004, copiii din toată Rusia se pregăteau pentru prima zi de școală. Fetele erau în cele mai frumoase rochii ale lor, cu fundițe colorate enorme în păr. Băieții fuseseră înarmați cu flori pentru profesorii lor, iar părinții se înghesuiau pe la porțile școlii, chic și făcând cu mândrie poze cu copiii lor. Dar în Beslan, un orășel din Caucazul de Nord, la aproximativ șaptezeci de mile de Cecenia, ceremonia tradițională de începere a școlii a fost tulburată. Deși războiul devastator al lui Putin din Cecenia s-a încheiat oficial, trupele ruse au ocupat în continuare republica, iar întreaga regiune a fost o cutie. Confruntările violente cu trupele ruse au continuat aproape zilnic, iar incursiunile armate în republicile învecinate mai aveau loc. [68]

La aproximativ 9.10 dimineața, în timp ce copiii din Beslan se învârteau pe porțile școlii pentru ceremonia de începere a școlii, zeci de teroriști înarmați au ajuns cu mașina într-un camion al poliției, trăgând în pumnii de polițiști care păzeau școala. Au capturat școala, luând ostatici peste 1.100 de părinți, copii și profesori. Câțiva dintre ostatici au descris mai târziu modul în care teroriștii au preluat stive de muniții de sub podeaua școlii, despre care un oficial înalt de poliție a spus că au fost ascunse acolo de un grup de muncitori în timpul renovărilor dinaintea anului școlar. [69] Teroriștii au dus ostaticii în sala de sport și au conectat întreaga clădire a școlii cu explozibili. Bombele au fost atârnate pe o linie întinsă între două coșuri de baschet la fiecare capăt al sălii de sport, în timp ce alte două erau atașate de un mecanism de pedală la picioarele a doi teroriști așezați. Au fost plasate cabluri în jurul școlii pentru a descuraja încercările de salvare. Pentru a nu fi scoși cu gaz ca în asediul Dubrovka, teroriștii au fost echipați cu măști de gaze și au doborât toate ferestrele sălii de sport. În următoarele două zile, ostaticilor li s-a refuzat mâncarea și apă, în ciuda căldurii teribile. Copiii se implorau să bea urina unii altora și mâncau florile pe care le aduseseră pentru profesorii lor. [70] Din când în când au izbucnit focuri de armă, iar în a

doua zi teroriștii au tras grenade în două mașini despre care credeau că s-au apropiat prea mult de școală. [71] Teroriștii cereau din nou o retragere imediată a trupelor ruse din Cecenia, recunoașterea independenței Ceceniei și încetarea activităților armate în republică. [72]

În curând au început negocierile – luătorii de ostatici i-au permis lui Ruslan Aushev, fostul președinte al republicii vecine Ingușetia, să intre în școală în a doua zi, iar acesta a asigurat imediat eliberarea a douăzeci și șase de mame și bebeluși. [73] Consilierul prezidențial pentru Cecenia, Aslambek Aslakhanov, de etnie cecenă, a spus că a ajuns la un acord pentru a intra în școală la 15:00 a doua zi. [74] El propunea ca șapte sute de voluntari ruși cunoscuți să intre în școală ca ostatici în schimbul eliberării copiilor și zbura de la Moscova la Beslan în speranța că va putea realiza planul. Ulterior, s-a constatat că autoritățile locale au contactat chiar și Aslan Maskhadov, care fusese președintele Ceceniei la mijlocul anilor 90, când era un stat separatist. [75] Pentru Kremlin, el era încă persona non grata, principalul dușman pe care îl declaraseră terorist și marcat responsabil pentru asediul Dubrovka. Dar situația era atât de disperată încât un consilier al șefului adjunct al parlamentului regional local al Osetiei de Nord l-a sunat pe cel mai apropiat asociat al lui Mashadov din Londra, care a spus că a fost de acord cu Mashadov că va veni la școală pentru a negocia cu ostaticii. . Singura condiție a lui Mashadov era să i se acorde trecerea în siguranță acolo. La prânz, în a treia zi, acest mesaj a fost transmis direct președintelui Osetia de Nord.

Dar la doar o oră după ce au vorbit, o explozie a răsunat brusc în sala de sport. A fost urmată de o secundă, apoi de o serie de explozii. [76] Am izbucnit împușcături și rachete când forțele speciale ruse au început să lanseze rachete cunoscute sub numele de aruncătoare de flăcări Shmel la școală. [77] Curând, acoperișul a luat foc. În jurul orei 14.30, conform relatărilor martorilor oculari, cel puțin un tanc rus a avansat și a tras în pereții școlii. [78] Pe măsură ce incendiul s-a extins, teroriștii au ordonat multor ostatici să iasă din sala de sport în flăcări la cantină, unde au fost forțați să stea la ferestre ca scuturi umane. [79] O investigație independentă a constatat ulterior că 110 ostatici au murit acolo. [80] Între timp, focul încă mai ravagea prin gimnaziu, dar pompierii au sosit la doar două ore după ce a început. [81] Până atunci acoperișul se prăbușise. Mulți dintre ostatici, inclusiv copii, au fost arse de vii, în timp ce alții care au încercat să fugă din școală au fost împușcați în focul încrucișat. Doar câteva ambulanțe au fost prezente pentru a transporta răniții la spital. [82] Focurile de armă au continuat până în noapte.

Aslambek Aslakhanov a sosit în Beslan la timp doar pentru a asista la cel mai letal final al unui atac terorist. [83] „Când mergeam acolo, așteptam această mare bucurie pentru faptul că vom elibera copiii acum", a spus el. „Și când am coborât din avion, eram pur și simplu pierdut. M-am gândit în sinea mea, cum s-ar putea întâmpla asta? [84]

În total, 330 de ostatici au murit, mai mult de jumătate dintre ei copii. Până în prezent, rămân întrebări cu privire la modul în care au fost cauzate decesele, de ce forțele speciale ruse au început să atace clădirea cu rachete și focuri de armă și, cel mai important, ce a declanșat prima explozie în gimnaziu. Nimeni nu știa dacă a fost declanșat în mod deliberat de teroriști sau accidental de trupele ruse. Incendiul care a provocat atâtea morți a fost început de explozia din interiorul școlii sau de aruncătoarele de flăcări ale trupelor?

Putin a acceptat fără tragere de inimă o anchetă parlamentară, dar aceasta a fost condusă de un aliat apropiat, Alexander Torshin, un senator cu legături de lungă durată cu FSB. Cu greu putea fi descrisă ca independentă, iar când munca sa a fost în cele din urmă încheiată peste doi ani mai târziu, a descoperit că unul dintre teroriști a provocat distrugerea școlii prin detonarea intenționată a uneia dintre bombe. [85] El „acționa conform unui plan elaborat anterior", s-a susținut, în timp ce autoritățile federale acționaseră în totalitate în conformitate cu legea. [86] „Pe măsură ce evenimentele tragice s-au desfășurat, au fost luate toate măsurile posibile pentru a salva viețile oamenilor", se spune în raport, care susținea că tancurile și aruncătoarele de flăcări au fost desfășurate numai după ce toți ostaticii au ieșit din clădire. Acest lucru a fost complet în contradicție cu relatările martorilor oculari [87] , în timp ce concluzia că prima explozie a fost declanșată în mod intenționat de un terorist a zbuciumat cu constatările altor investigații independente. O astfel de investigație a fost condusă de vicepreședintele parlamentului Osetia de Nord, Stanislav Kesayev, care fusese prezent la asediu. Acesta a citat mărturia unui ostatic capturat că prima explozie a fost declanșată atunci când un lunetist l-a îndepărtat pe unul dintre teroriștii al căror picior fusese pe un detonator. [88]

A fost relativ ușor pentru comisia lui Torshin să pună la îndoială această afirmație, deoarece ferestrele școlii erau opace, ceea ce făcea aproape imposibil ca un lunetist să vadă înăuntru. [89] Dar a fost mult mai greu de respins concluziile unei a treia anchete conduse de un expert în arme și explozibili, Iuri Savelyev, un deputat independent al Dumei, care a constatat că exploziile inițiale ar fi putut fi cauzate doar de rachete trase din afara școlii. . [90] Raportul său a concluzionat că forțele speciale au tras grenade propulsate de rachete fără avertisment, chiar dacă negocierile erau încă în curs. [91] În esență, a constatat el, intervenția forțelor ruse a fost cea care a dus la șirul de explozii care a provocat atât de multe morți inutile.

Savelyev a fost foarte respectat în domeniul său. Inițial făcuse parte din panelul lui Torshin, în cadrul căruia fusese singurul expert în balistică și arme, dar a demisionat când a devenit clar că descoperirile oficiale aveau să difere mult de ale lui. Concluziile sale s-au dus cu un videoclip care a fost lansat la aproape trei ani după evenimentele de la Beslan, se pare că inginerii armatei discutau cu procurorii când asediul s-a încheiat. [92] Inginerii examinau câteva dintre dispozitivele explozive de casă manipulate de teroriști care zăceau nedetonate pe o masă din școală. Erau sticle de plastic pline cu schije și rulmenți cu bile. „Găurile din interior [pe pereții școlii] nu ar fi putut fi cauzate de acești explozivi", spune unul dintre ingineri. „Așa cum se tot spune, toți acești [rulmenți cu bile] ar fi fost împrăștiați, dar nu existau dovezi ale unor astfel de răni la copiii pe care i-am scos. Și peste tot, de asemenea. — Deci nu a fost nicio explozie în interiorul clădirii? întreabă altul dintre ingineri. „În interiorul clădirii nu a fost nicio explozie", răspunde primul.

Amploarea măcelului care a izbucnit în acea zi a însemnat că era dificil să prezinți dovezile ca fiind absolut concludente. Dar afirmația că primele focuri de armă au fost trase din afara școlii a fost repetată de ostaticii supraviețuitori intervievați de *Los Angeles Times* . Unul dintre ei a povestit despre șocul de pe fețele ostaticilor când au început exploziile: „Nu se așteptau la această explozie. Și acea frază – n-o voi uita niciodată – „Proprii tăi oameni te-au aruncat în aer". Unul dintre cei care iau ostatici a repetat asta de mai multe ori cu această voce foarte adâncă. Nu o voi uita niciodată. [93] Ar putea fi, așa cum a sugerat un fost insider de la Kremlin, că autoritățile ruse ar fi ordonat tragerea care a declanșat atacul

asupra școlii pentru că nu voiau să riște sosirea lui Maskhadov, fostul lider rebel și inamicul lor jurat , pentru discuții? [94] Primele explozii au avut loc la doar o oră după ce consilierul său a transmis mesajul că va veni să negocieze. Era un zvon prea groaznic chiar și pentru a fi gândit.

Putin s-a confruntat cu un val de furie din cauza gestionării asediului. În loc de laudele pe care le câștigase pentru soluționarea atacului de la teatrul din Dubrovka, au apărut întrebări nu numai asupra băii de sânge care a izbucnit atunci când forțele ruse au luat cu asalt școala, ci și asupra modului în care teroriștii au reușit să călătorească acolo, în primul rând - din nou înarmați până în dinți și din nou la vedere. Puținii membri independenți ai parlamentului rămași în Duma au pus întrebări cu privire la dacă ar putea asigura securitatea națiunii. Una dintre elementele cheie ale contractului social pe care Putin l-a oferit poporului rus când a venit la putere a fost încetarea terorismului care a adus bombardamentele la apartamente, prin războiul său împotriva Ceceniei. Dar serviciile sale de securitate nu au reușit să învețe lecțiile asediului Dubrovka, au spus criticii. Cunoscutul comentator politic Serghei Markov, văzut ca fiind aproape de Kremlin, a numit-o „o criză colosală". [95] Chiar și comuniștii, demult înfricoșați și tăcuți ca forță de opoziție, au început să susțină că represiunea lui Putin asupra opoziției politice a distras regimul său de la abordarea problemei mai mari a terorismului. „Au construit o verticală a puterii care s-a dovedit inutilă în fața acestor amenințări teroriste", a spus Ivan Melnikov, liderul adjunct al Partidului Comunist. [96] Evaluările lui Putin au scăzut constant încă de la realegerea sa, pe măsură ce s-a instalat oboseala din cauza războiului nesfârșit din Cecen, iar după Beslan au scăzut la un minim de patru ani de 66 la sută. [97]

Dar răspunsul cu care Putin a ieșit, cu fața palidă și hotărât, când a fost clar că numărul morților a atins proporții catastrofale, a fost că atacul a fost organizat de forțe din afara Rusiei, care doreau să submineze integritatea teritorială a țării și să-i dezvolte. colaps. Într-o adresă directă adresată națiunii a doua zi după încheierea asediului, el a numit evenimentele tragice „o provocare pentru toată Rusia, pentru tot poporul nostru. Acesta este un atac împotriva noastră a tuturor. „Avem de-a face cu intervenția directă a terorii internaționale împotriva Rusiei, cu un război total și pe scară largă, care din nou și din nou distruge viețile compatrioților noștri", a spus el. În loc să arate cu degetul către teroriștii din Cecenia, el a susținut că atacul face parte dintr-un complot mai amplu care, se pare că credea el, emana din Occident: „Unii ar dori să smulgă de la noi o „bucată suculentă de plăcintă". Alții îi ajută. Ei ajută, motivând că Rusia rămâne încă una dintre marile puteri nucleare ale lumii și, ca atare, reprezintă încă o amenințare pentru ei. Și așa, ei motivează că această amenințare ar trebui eliminată. Terorismul, desigur, este doar un instrument pentru atingerea acestor obiective". [98]

Atacul, a susținut el, a urmat direct de la prăbușirea Uniunii Sovietice – despre care el și oamenii lui KGB credeau că a fost conceput de Occident. Rusia, nucleul a ceea ce fusese un „stat vast și mare", nu a fost în stare „să înțeleagă pe deplin complexitatea și pericolele proceselor aflate în funcțiune în propria noastră țară și în lume. În orice caz, ne-am dovedit incapabili să reacționăm în mod adecvat. Ne-am arătat a fi slabi. Iar cei slabi sunt bătuți. Pur și simplu nu putem și nu trebuie să trăim într-un mod la fel de lipsit de griji ca înainte. Trebuie să creăm un sistem de securitate mult mai eficient... Cel mai important este să mobilizăm întreaga națiune în fața acestui pericol comun". La o întâlnire anuală cu academicieni occidentali, el a dus afirmațiile mai departe, făcând paralele directe între

atacul de la Beslan și conflictul din Războiul Rece cu Occidentul: „Este o reluare a mentalității Războiului Rece... Există anumiți oameni care vor să fim noi. concentrat pe problemele interne și ei trag sforile aici ca să nu ridicăm capul la nivel internațional. [99]

În ciuda faptului că investigațiile ulterioare păreau să arate că cele mai multe dintre decesele de la Beslan au fost cauzate de propria intervenție a forțelor ruse, ceea ce s-a întâmplat în continuare a fost începutul unei schimbări majore în Rusia lui Putin, în timp ce oamenii săi KGB au încercat să-și consolideze în continuare. prindere. Răspunsul, a declarat el, va fi cea mai mare schimbare constituțională din istoria post-sovietică a țării. Rusia, a anunțat el la zece zile după atacul de la Beslan, desființează alegerile pentru guvernatorii regionali. Acest lucru a mers mult mai departe decât încercările de a controla puterile guvernatorilor regionali deja impuse de Kremlin. Acum, în loc să fie aleși, ar urma să fie instalați prin numirea Kremlinului și confirmați de parlamentele regionale. Mișcarea ar întări sistemul împotriva amenințărilor externe, a spus Putin: „Organizatorii, autorii atacului terorist vizează dezintegrarea statului, destrămarea Rusiei... Sistemul puterii de stat nu trebuie doar să se adapteze la tragedia de la Beslan, dar și să prevină repetarea unei astfel de crize.' [100]

Comentatorii politici independenți precum Nikolai Petrov și membri independenți ai Dumei au avertizat că aceasta este o întoarcere la practicile sovietice, echivalentă cu o revenire la un sistem de partid unic în care Kremlinul conducea suprem. [101] A fost o inversare completă a uneia dintre cele mai importante libertăți câștigate în anii Elțin și a eliminat un sistem care a oferit alegătorilor și elitelor regionale deopotrivă una dintre cele mai importante lecții despre democrația locală. Dar Kremlinul a susținut că înlătură un sistem care a fost corupt, care a permis ca alegerile pentru guvernatorii regionali să fie cumpărate de cei care le-ar putea arunca cei mai mulți bani. Tânăra democrație a Rusiei era prea slabă pentru a-și permite riscul unor alegeri directe. Amenințarea externă la adresa unității sale era prea mare. Oamenii lui Putin construiau o fortăreață Rusia, prezentând țara ca fiind asediată de o amenințare externă. Dar, în realitate, ei erau intenționați doar să-și păstreze propria putere. Instituția de politică externă a lui Putin a atacat de mult Occidentul pentru că adăpostește pe unii dintre cei despre care credea că îi susțineau pe teroriști ceceni – Akhmed Zakayev în Marea Britanie și Ilyas Akhmadov în SUA. [102] Se întrebase dacă rebelii ceceni au folosit defileul Pankisi, o vale îngustă care se întindea între Georgia și Caucazul de Nord, ca traseu prin care să lanseze atacuri teroriste pe teritoriul Rusiei. Dar până în acel moment, oamenii lui Putin rareori făcuseră aluzie publică la ideea că Occidentul intenționa să despartă Rusia.

Dovezile implicării Occidentului în atacul de la Beslan fuseseră, potrivit unei persoane din interiorul Kremlinului, prezentate lui Putin de Patrushev și, desigur, fuseseră acceptate fără îndoială: „Putin a crezut asta pentru că i se potrivea. Principalul lucru a fost să creezi un mit, să dai vina pe Occident. Așa au reușit să acopere totul. Abia după ce sa întâmplat, au decis că este o scuză bună pentru a anula alegerile și pentru guvernatori. [103] De fapt, mutarea fusese de mult pe ordinea de zi. Oamenii de la securitate așteptaseră o clipă să o pună în vigoare.

Putin nu a făcut nicio afirmație similară cu privire la implicarea Occidentului după asediul Dubrovka. Mai mult, nicio dovadă nu a fost prezentată vreodată că vreo forță occidentală ar fi fost implicată în atacul de la Beslan. Un raport divulgat de serviciile de securitate ruse a

susținut că trei rezidenți din Marea Britanie, unul participant la o cunoscută moschee radicală din parcul Finsbury din Londra, ceilalți doi algerieni care locuiesc la Londra, au luat parte la asediu. [104] Dar în curând nu s-a mai menționat acest lucru și nu a fost niciodată confirmat.

ceea ce *se* întâmpla în același timp era o amenințare crescândă la adresa influenței Rusiei asupra vecinului său cel mai important. În toamna aceea, în Ucraina, se apropiau alegerile prezidențiale. Mandatul constituțional al lui Leonid Kucima, un fost șef al Partidului Comunist care a echilibrat țara între Est și Vest din 1994, se apropia de sfârșit. Candidatul pro-Kremlin, Viktor Ianukovici, prim-ministru de atunci și fost condamnat și șef industrial care provenea din fortăreața pro-rusă Donețk din estul Ucrainei, se confrunta cu o provocare tot mai mare din partea unui candidat care favoriza o integrare mult mai strânsă cu Occidentul. . Acesta a fost Viktor Iuşcenko, care a servit și o vrajă ca prim-ministru, iar tot ceea ce a reprezentat a fost o anatema pentru planurile lui Putin pentru Ucraina.

Dintre toate fostele republici sovietice, Moscova a simțit întotdeauna pierderea Ucrainei în urma prăbușirii sovietice, ca și cum ar fi fost o parte fantomă a imperiului despre care Rusia încă credea că este atașată. Ucraina a fost a treia cea mai mare republică sovietică, după Rusia însăși și Kazahstan. Aproape 30% din populația sa vorbea limba rusă ca limbă maternă, iar economia sa a fost strâns legată de cea a Rusiei încă din vremea sovietică. Biroul Politic a investit masiv în industrializarea Ucrainei, cândva o regiune agricolă, transformând-o într-un mare producător de apărare vital pentru aprovizionarea Rusiei. Fabricile sale de oțel fuseseră asociate cu cele ale Rusiei în economia de comandă sovietică, în timp ce fabricile sale erau încă furnizori cheie de materii prime pentru industria aluminiului din Rusia. Cel mai important dintre toate, Ucraina a fost o zonă de tranzit vitală pentru cel mai strategic export al Rusiei. Optzeci și cinci la sută din exporturile de gaze rusești către Europa au fost expediate prin rețeaua de conducte a Ucrainei, artere ale imperiului construite în perioada sovietică, în timp ce peninsula Crimeea a Ucrainei de la Marea Neagră găzduia încă o bază navală rusă importantă din punct de vedere strategic.

Pe măsură ce Putin a căutat să afirme o renaștere imperială rusă, ultimul lucru de care avea nevoie era ca Ucraina să se întoarcă spre Occident. Dar țara fusese de mult divizată, o răscruce între Est și Vest încă din timpurile prerevoluționare. Polonia și Lituania au controlat zone vaste din vestul Ucrainei încă din 1686, când Rusia și Polonia au împărțit țara între ele după treizeci de ani de război. Deși dominația sovietică a pus capăt oricăror rămășițe ale acesteia, influența occidentală a rămas întipărită de neșters în vestul Ucrainei, iar mișcarea de independență pro-europeană a fost puternică. În timpul domniei sale, Kucima a realizat cu pricepere un act de echilibrare între forțele pro-occidentale și pro-ruse ale țării. Dar acum Iuşcenko a apărut pentru a contesta planurile lui Putin pentru o uniune mai strânsă prin crearea unei zone economice comune eurasiatice. Parlamentele ambelor țări au ratificat în aprilie crearea zonei economice comune. Dar în mintea lui Putin, Iuşcenko era sprijinit de guvernele din Occident hotărâte să dejuteze renașterea Rusiei.

Iuşcenko a sprijinit ferm integrarea Ucrainei în Uniunea Europeană și NATO – Kucima l-a concediat din funcția de prim-ministru pentru înclinația sa către occidentalizare. Soția sa ucraineană-americană fusese crescută la Chicago și a continuat să slujească în Departamentul de Stat al SUA. Ei s-au întâlnit pentru prima dată când erau așezați unul

lângă altul într-un avion – ceea ce Putin a considerat ca sugerând că Iuscenko a fost recrutat de CIA.

Putin și oamenii săi au fost îngroziți de ceea ce ei au perceput ca o incursiune clară pe teritoriul lor, o amenințare directă pentru integrarea eurasiatică mai strânsă pe care o plănuiseră. Putin își exprimase deja primul avertisment despre Ucraina către Occident în acea vară, cu câteva luni înainte de atacul de la Beslan. În joc erau planurile Kremlinului pentru primul pas în reînvierea imperiului rus, așa-numitul spațiu economic comun dintre Rusia, Ucraina, Belarus și Kazahstan. „Prin apropiere, ne creștem competitivitatea. Și acest lucru este înțeles nu numai de noi, ci de oamenii serioși, de partenerii noștri din străinătate', declarase Putin în timpul unei întâlniri cu Kucima în iulie. [105] „Agenții lor, atât în interiorul țărilor noastre, cât și în exterior, încearcă tot posibilul pentru a compromite integrarea dintre Rusia și Ucraina". Putin a ales cu atenție decorul acestei declarații: întâlnirea cu Kucima a avut loc în același istoric Palat Livadia din Ialta, unde Stalin, Roosevelt și Churchill împărțiseră Europa în sfere de influență între Est și Vest spre sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Putin revendica un drept istoric reînnoit, o sferă de influență a Rusiei asupra străinătății sale apropiate.

Dar avertismentul lui părea să nu aibă niciun impact. Popularitatea lui Iușcenko a continuat să crească pe zi ce trece, în ciuda desfășurării de doctori ai Kremlinului la Kiev pentru a aduna votul lui Ianukovici. Până pe 5 septembrie, la doar o zi după ce Putin a susținut în discursul său despre Beslan că forțele externe încearcă să smulgă bucăți suculente din Rusia, oponenții lui Iuscenko au trecut la ofensivă. Iuscenko a mers la cina la casa sefului serviciului de securitate al Ucrainei, generalul Ihor Smeshko. A doua zi s-a simțit rău și în zilele care au urmat i-au izbucnit chisturi groaznice pe față. Medicii din Austria, unde a zburat pentru tratament, au ajuns la concluzia că a fost otrăvit de o dioxină foarte toxică. Dar totuși, magistrala campaniei sale a continuat. Deși Iușcenko fusese temporar exclus, Iulia Timoșenko, un formidabil operator politic și naționalist ucrainean, a continuat campania în absența sa. Campania lor a fost captivantă și șmecheră. Sloganul nu era decât un simplu *Tak* – Da – iar bannerele și pancartele lor portocalii păreau să fie peste tot. Încercările lui Putin de a interveni – chiar și a vizitat capitala Ucrainei, Kiev, cu câteva zile înainte de sondaj, pentru a-i chema pe oameni să voteze pentru candidatul pro-Kremlin Ianukovici – au părut doar să se răstoarne. [106] Susținerea generală de la televiziunea de stat rusă pentru iubitoarea Ianukovici, șeful Partidului și fost condamnat din fortăreața rusă din estul Ucrainei, care uneori părea că abia ar putea să înșire o sentință, a zguduit un electorat nerăbdător pentru independența după decenii de hegemonie sovietică. Ianukovici a pălit în comparație cu eruditul Iușcenko, care devenise un erou pentru că a supraviețuit tentativei de otrăvire care l-a lăsat desfigurat și i-ar putea încă amenința viața.

Când națiunea a mers la urne la sfârșitul lunii noiembrie, intervenția lui Putin a părut din nou să se răstoarnă. El l-a felicitat pe Ianukovici pentru victoria sa chiar înainte de apariția rezultatelor, deși sondajele la exit-poll au indicat un rezultat opus. [107] Numărătoarea oficială era supravegheată de un aliat apropiat al lui Putin și, când în cele din urmă s-a potrivit cu apelul devreme al lui Putin, opoziția a susținut că votul a fost fraudat. Zeci de mii de susținători Iuscenko au ieșit în stradă, inclusiv legiuni de tineri, mulți dintre ei uniți de grupul de tineret Pora!, care a construit un oraș de corturi în piața principală a Kievului, Maidan. [108] În ciuda frigului înghețat, protestele au crescut, până la un milion de oameni adunându-se în Piața Maidan, iar Kucima a fost forțat în cele din urmă să convină asupra

unui nou vot. De această dată, sondajul, desfășurat în decembrie sub controlul intens al observatorilor locali și internaționali, s-a încheiat cu o victorie pentru Iuscenko. Candidatul Occidentului câștigase.

Pentru Putin și susținătorii săi a fost o înfrângere devastatoare pe care mulți nu au uitat-o până astăzi. Impactul a ceea ce a devenit cunoscut sub numele de „Revoluția Portocalie" a fost atât de mare, lovitura adusă planurilor Kremlinului atât de devastatoare, încât, potrivit a două persoane apropiate, Putin a încercat să demisioneze. [109] Dar adevărul era că nimeni din cercul său interior nu dorea să-i ia locul, nimeni nu era dispus să-și asume imensa responsabilitate. Aceasta a fost a doua revoluție pro-occidentală în curtea Rusiei. Cu doar un an mai devreme, Mihail Saakashvili, educat în Columbia, pro-occidental, ajunsese la putere în fosta republică sovietică Georgia. Pentru Putin și aliații săi, forțele Occidentului păreau să se activeze peste tot în jurul lor, invadând sfera de influență a Rusiei și amenințând să ajungă în țara însăși. Cel mai rău coșmar al bărbaților KGB ai lui Putin a fost că, inspirați de evenimentele din țările vecine, opozitorii ruși finanțați de Occident ar încerca să răstoarne și regimul lui Putin. Aceasta a fost paranoia întunecată care a colorat și a determinat multe dintre acțiunile pe care urmau să le întreprindă de atunci.

Din nou, răspunsul lui Putin și al cercului său interior a fost să se dubleze, prezentând Rusia ca o națiune aflată sub asediu. Ceea ce s-a întâmplat în Ucraina și Georgia avea să influențeze acțiunile Kremlinului lui Putin pentru mulți ani de acum înainte. Considerându-se angajați atât într-o bătălie pentru imperiu, cât și într-o luptă pentru autoconservare, ei nu au putut permite apariția vreunei influențe externe – un factor care cu siguranță le-a colorat decizia de a desființa alegerile pentru guvernatorii regionali.

În decembrie, cu doar câteva zile înainte de cel de-al doilea vot din Ucraina, Putin și-a folosit conferința de presă anuală pentru a critica Occidentul, despre care a susținut că încearcă să izoleze Rusia prin stimularea revoluției în străinătate. Din nou, el a legat acest lucru de tulburările din Cecenia: „Dacă acesta este cazul, atunci politica Occidentului față de Cecenia devine mai de înțeles... ca o politică care vizează stabilirea elementelor care ar destabiliza Federația Rusă". Revoluțiile din fostele republici sovietice, a susținut el, au fost „planificate în alte locuri", adăugând că miliardarul american George Soros finanțează salariile noului guvern georgian. [110]

Până la momentul în care Putin și-a ținut discursul anual despre starea națiunii în aprilie următor, temele pe care le învățase de la emigranții ruși albi din trecutul imperial ieseau în mod clar în prim-plan. Citând liberal pe Ivan Ilyin, filozoful religios care a fugit de revoluția bolșevică, și citând pe Serghei Witte, premierul reformator al ultimului țar al Rusiei, Putin a spus că Rusia urmează un drum unic, propriul destin. Forma sa de democrație nu ar urma modelele Occidentului. Prăbușirea Uniunii Sovietice, a spus el națiunii pentru prima dată, a fost cea mai mare tragedie a secolului al XX-lea. „Mulți credeau sau păreau să creadă atunci că tânăra noastră democrație nu era o continuare a statului rus, ci prăbușirea ei finală, agonia prelungită a sistemului sovietic. Dar s-au înșelat", a spus el. Acum, țara ajungea la o nouă etapă de dezvoltare: „Societatea noastră genera nu numai energia de autoconservare, ci și voința pentru o viață nouă și liberă... Trebuia să ne găsim propria cale pentru a construi un stat democratic, societate și stat liber și drept.' [111]

Până atunci, discursurile lui Putin privind starea națiunii se concentraseră aproape în totalitate pe economie, pe măsuri de dublare a PIB-ului, de a crea o viață „confortabilă"

cetățenilor Rusiei și de integrarea mai strânsă a țării în economia globală și în Europa. „Extinderea Uniunii Europene nu ar trebui să ne apropie doar geografic, ci și economic și spiritual", spusese el în discursul său cu doar un an înainte. [112] Dar discursul din acest an a avut o întorsătură diferită: „Rusia ar trebui să-și continue misiunea de civilizație pe continentul eurasiatic. Considerăm sprijinul internațional pentru respectarea drepturilor rușilor din străinătate de o importanță majoră, unul care nu poate face obiectul unor negocieri politice și diplomatice". [113]

Rusia își marca sfera de influență, deși cu întârziere, în fostele republici sovietice. Era pe o nouă traiectorie – construirea unui pod către trecutul său imperial.

9

„Pofta de mâncare apare în timpul mesei"

Când Mihail Hodorkovski a fost condus cu cătușe într-o sală înghesuită din Moscova în iunie 2004, a început un proces care avea să schimbe cursul economiei ruse și să submina sistemul de justiție al țării în beneficiul oamenilor lui Putin. Hodorkovski nu mai fusese văzut de la arestarea sa în zori pe o pistă din Siberia. Dar acum era acolo, în spatele gratiilor cuștii de metal în care regulile draconice ale instanței ruse îi dictau inculpații, căderea lui din grație evidentă pentru toți. Un trio de judecători cu păr plin de culoare s-au uitat în jos, cu fața severă, dintr-o tribună din placaj, în timp ce paznici înarmați înconjurau cușca. [1]

Căldura din sala mică de judecată în acea zi de vară era înăbușitoare. Avocații cu costum de putere au fost striviți umăr la umăr pe bănci de lemn improvizate cu reporterii și membrii familiei lui Hodorkovski, inclusiv părinții săi în vârstă. Praf atârna în aer. Din când în când, strigătele unui pumn de protestatari care strigau „Libertate!". pătrunse fără speranță printr-o fereastră deschisă. Îmbrăcat pur și simplu în blugi și o jachetă maro, Hodorkovski arăta calm și intens ca întotdeauna, când a cerut să fie eliberat pe cauțiune. Detenția sa în ultimele opt luni în renumita închisoare Matrosskaya Tishina din Moscova, a spus el încet, a fost un abuz ilegal de putere care ar încuraja statul să-i persecute pe alții: „Cazul meu este un precedent pentru justiție în general; va duce la sute de oameni ținuți în detenție înainte de procesele lor'. [2]

Ceea ce a reieșit din procedurile de unsprezece luni, sutele de ore de interogatoriu și mărturie în sala de judecată, a fost cazul care a creat bazele capitalismului de stat al lui Putin. A deschis calea oamenilor săi KGB pentru a prelua controlul asupra „înălțimii de comandă" strategice ale economiei țării și a creat un precedent pentru ca sistemul judiciar al țării să fie transformat într-o prelungire a brațului lung al *siloviki -ului lui Putin* . Procesul a ajutat la transformarea întregului sistem de aplicare a legii – poliția, procurorii și instanțele – într-o mașinărie de pradă care a preluat afacerile și a îndepărtat rivalii politici pentru elita conducătoare a lui Putin. Până la sfârșit, mii de oameni de afaceri erau ținuți în fiecare an în arest preventiv, mulți dintre ei eliberați doar când au acceptat să-și predea afacerile. [3] A fost cea mai crudă armă pe care o aveau *siloviki* într-un arsenal legal care a fost în cele din urmă sistematizat pentru FSB și ofițerii de aplicare a legii din întreaga țară, la scară mare și mică. Înlăturarea lui Hodorkovski ar da carte albă oamenilor de securitate ai lui Putin într-o asemenea măsură încât până în 2012 mai mult de 50% din PIB-ul Rusiei

se afla sub controlul direct al statului și al oamenilor de afaceri strâns legați de Putin, o schimbare uriașă și rapidă de atunci. din procesul Hodorkovski, când mai mult de 70% din economie era în mâini private. [4] A alimentat, de asemenea, o vastă economie subterană de numerar negru pentru serviciile de securitate renaște, câștigată parțial din mită în schimburi care au oferit o legiune de FSB și alți ofițeri de aplicare a legii cu Humve-uri păcălite și apartamente palatioase cu mult peste puterea de cumpărare. a salariilor lor oficiale. Le-a oferit oamenilor de securitate acces neîngrădit la tranzacții privilegiate care le-au câștigat trilioane de ruble în numerar pentru a fi ascunse și ulterior spălate în conturi în Occident.

Procesul, ca să spunem ușor, a schimbat totul. A avut loc în același timp în care oamenii lui Putin sapă în ceea ce ei credeau că este învierea țării lor împotriva forțelor Occidentului, pe fundalul Beslanului și al revoluțiilor ucrainene și georgiane. În opinia lor, preluarea Yukos a fost un element crucial în restabilirea gloriei imperiale a țării, în întărirea controlului asupra națiunii – și asupra fluxurilor sale financiare. Cel puțin, așa și-au justificat ei atunci. „KGB-ul a văzut că au creat un monstru al lui Frankenstein care avea o viață proprie, numită capitalism", a spus fostul consilier al lui Hodorkovski, Christian Michel. „Au văzut cum oligarhii pe care i-au ajutat să-i creeze acum câștigau miliarde și nu primeau nimic. Și așa au început să ia înapoi resursele în numele țării. Ei și-au spus: „Reluăm resursele care aparțin națiunii. Altfel americanii vor cumpăra controlul." [5]

Această creare convenabilă de mituri nu a fost doar o motivație de conducere, ci le-a permis și să acționeze așa cum își doreau. În opinia lor, ei au fost gardienii restaurării Rusiei; și-au spus că sunt salvatorii Rusiei și că merită să-și construiască propriile averi. La fel ca liderii sovietici înaintea lor, ei erau personificarea statului, interesele lor erau pe deplin aliniate. Dar, în timp ce anterior statul fusese sinonim cu Partidul, ei erau pe cale să creeze o eră a capitalismului de stat, în care liniile dintre interesele strategice ale statului și propriile interese individuale urmau să fie aproape indistinguibile. „Au pictat totul în termenii unei cauze superioare. Dar a fost și pentru lăcomia personală și de aici au început problemele', a spus Michel.

Ideea că statul va prelua înălțimile dominante ale economiei a găsit un sprijin gata în rândul unei populații care era la fel de resentită față de miliardarii din epoca Elțin ca și bărbații KGB ai lui Putin. Putin a rezumat rea-voința răspândită atunci când, cu doar o săptămână înainte de arestarea lui Hodorkovski, a atacat din nou magnații din epoca nouăzeci pentru că încercau să creeze un sistem de „stăpânire oligarhică": „Avem o categorie de oameni care au deveniți miliardari, după cum spunem, peste noapte. Statul i-a numit miliardari. Pur și simplu a oferit o cantitate imensă de proprietăți, practic gratuit. Apoi, pe măsură ce piesa se dezvolta, au avut impresia că zeii înșiși dormeau pe cap, că totul le este permis. [6] Kremlinul a încercat chiar să prezinte bătălia împotriva lui Yukos ca parte a luptei împotriva terorismului. La trei săptămâni după atacul de la Beslan, NTV pe atunci controlat de stat a difuzat o lucrare curioasă de succes în care susținea – fără a prezenta nicio dovadă – că Hodorkovski și partenerii săi au finanțat teroriști ceceni. [7]

Serghei Ivanov, apropiatul aliat al lui Putin din KGB din Sankt Petersburg, care a fost acum ministru al Apărării, a fost primul care a semnalat în mod deschis ceea ce avea să urmeze. „Statul nu ar trebui să piardă controlul asupra sectoarelor strategice ale economiei", a spus el în noiembrie 2003, la o lună după arestarea lui Hodorkovski. „Ar trebui să avem control

asupra nivelului de extracție a petrolului și asupra explorării... Uniunea Sovietică a investit resurse uriașe în explorarea și dezvoltarea zăcămintelor, iar acum șefii companiilor petroliere obțin profituri uriașe din asta. În orice caz, puțurile și resursele de petrol sunt proprietatea statului, nu privată. Deci statul are dreptul deplin de a controla acest proces'. [8]

Dar, deși semnalarea era clară că va avea loc o schimbare în modul în care este condusă Rusia, guvernele occidentale nu păreau să creadă că va avea o anvergură atât de mare pe cât se dovedește. Inițial, oficialii americani s-au chinuit să înțeleagă dacă a fost o campanie care l-a vizat doar pe Hodorkovski sau dacă a semnalat un efort mai larg de a prelua controlul asupra sectorului energetic. [9] Nu și-au dat seama că a fost începutul unei preluări a întregului sistem juridic și politic sau că resursele pe care oamenii lui Putin de la KGB urmau să le acumuleze vor fi în cele din urmă întoarse împotriva Occidentului. Deși Serghei Ivanov și-a exprimat cu fermitate dorința de a întări controlul asupra statului, el și restul oamenilor lui Putin au avut grijă să insiste că acest lucru nu înseamnă o răsturnare a privatizărilor din anii 90, că cazul împotriva lui Hodorkovski era despre un necinstit. oligarh, că drepturile de proprietate vor fi respectate și că Rusia era încă o economie de piață, pusă pe integrarea cu Occidentul.

Răspunsul ascuțit la arestarea sa din partea administrației americane, pe care Hodorkovski a contat și pe care credea că va duce la eliberarea sa rapidă, nu a venit niciodată. În schimb, reacția a fost oprită. Politicieni individuali precum senatorul republican John McCain, precum și George Soros, miliardarul comerciant de valută devenit filantrop, au cerut ca Rusia să fie exclusă din grupul de elită G8 al națiunilor industrializate, care s-a extins pentru a o include doar după ce Putin a preluat-o. președinția. Dar numai McCain părea să recunoască potențialele consecințe ale atacului statului împotriva lui Yukos: „O lovitură de stat târâtoare împotriva forțelor democrației și capitalismului de piață din Rusia amenință fundamentul relației SUA-Rusia și ridică spectrul unei noi ere a frigului. pace între Washington și Moscova', a spus el Senatului SUA ca răspuns la arestarea lui Hodorkovski. „Statele Unite nu se pot bucura de o relație normală, cu atât mai puțin de un parteneriat, cu o țară care pare să aibă din ce în ce mai mult în comun cu predecesorii ei sovietici și țariști decât cu statul modern pe care Vladimir Putin pretinde că aspiră să-l construiască”. [10]

Dar pentru administrația lui George W. Bush, a fost în mare parte afaceri ca de obicei. În acele zile, în urma atacurilor teroriste din 11 septembrie, accentul s-a pus pe cooperarea împotriva terorismului. Astfel, era important să menținem deschise liniile de comunicare cu Rusia, mai ales acum că Rusia începuse să convingă Occidentul de legăturile dintre rebelii ceceni și cauza teroristă globală. De asemenea, SUA devenea din ce în ce mai dependentă de asistența Moscovei în Afganistan, inclusiv prin asigurarea unei rute de transport prin Rusia pentru material de război. „Cel puțin, administrația nu dorea ca Rusia să împiedice ceea ce doreau SUA să facă”, a spus Thomas E. Graham, directorul de atunci pentru Rusia în Consiliul Național de Securitate al SUA. „De exemplu, au existat dezacorduri cu privire la Irak și, în cel mai bun caz, dorea asistență în combaterea terorismului, așa cum am văzut în Afganistan”. [11]

Cu toate acestea, administrația și-a exprimat îngrijorarea cu privire la închisoarea lui Hodorkovski și la preluarea statului Yukos în mai multe comunicări cu Kremlinul, a spus Graham. „Dar atunci administrația nu s-a concentrat atât de mult pe evoluțiile interne din

interiorul Rusiei". Nu părea la acea vreme că Rusia se retrage de la democrație, a spus el, în timp ce eforturile lui Putin de a reconstrui puterea aparatului de stat nu au fost văzute ca un lucru rău, după haosul anilor Elțîn. Plecările forțate ale magnaților mass-media Vladimir Gusinsky și Boris Berezovsky și predarea canalelor lor TV către stat au fost văzute ca o chestiune internă. Nici unul nu a fost privit ca un susținător al democrației, a spus Graham. Și-au folosit imperiile media pentru a-și comercializa propria agendă. [12] Hodorkovski, totuși, a ajuns să devină o clasă diferită de oligarh de când începuse să renunțe la imaginea lui de tâlhar-baron și a început să urmărească o guvernare corporativă mai bună – precum și vânzarea companiei sale petroliere către SUA. . „Dar din punctul de vedere al administrației, acest lucru nu a fost mare lucru care să ne facă să facem un pas înapoi și să schimbăm politica față de Rusia". [13] În esență, pentru toate eforturile sale de a cultiva legături în America, guvernul SUA îl aruncase pe Hodorkovski în mâinile lupilor.

Cu toate acestea, pentru investitorii globali care au cumpărat în transformarea pieței Rusiei, arestarea lui Hodorkovski și preluarea ulterioară a companiei sale a fost mult mai semnificativă. Din momentul arestării și înghețarea de către stat a participației de 44% deținute de Hodorkovski în Yukos, ochii investitorilor au fost instruiți asupra companiei și dacă statul ar încerca să folosească procesul lui Hodorkovski pentru a o dezmembra. Yukos a fost primul producător de petrol al Rusiei, extragând mai mult petrol decât Kuweit. Devenise cea mai cunoscută companie din țară, un flagship pentru investițiile occidentale, iar orice mișcare de stat asupra acesteia ar putea prevesti o răsturnare mai largă a reformelor pieței. Investitorii se temeau că, cu cât Hodorkovski stă mai mult în închisoare, cu atât riscul ca *siloviki* să-și pună mâna pe compania sa, ceea ce ar strica cazul investițiilor pentru întreaga piață rusă. [14] Ei se temeau de o repetare a tratamentului lui Gusinsky asupra NTV, iar detenția lui Hodorkovski fiind folosită pentru a-l forța să-și predea acțiunile, tactică perfecționată mai întâi de oamenii KGB ai lui Putin la Sankt Petersburg. În ciuda prețurilor mari ale petrolului la nivel mondial și a unei economii în revigorare, bursa rusă a fost una dintre cele mai proaste performanțe din lume în acel an, iar acțiunile Yukos și-au pierdut mai mult de jumătate din valoarea lor de la apogeul din toamna precedentă. [15] Cel mai apropiat partener al lui Hodorkovski, Leonid Nevzlin, propusese deja ca acționarii Menatep să cedeze controlul asupra Iukos statului în schimbul eliberării „ostaticilor", explicând că face public ceea ce a auzit de la intermediari care oferă zilnic oferte în spate . [16]

Dar în acest caz, astfel de propuneri au căzut ca un balon de plumb cu Kremlinul lui Putin, care încă era disperat să țină investitorii occidentali – și Occidentul în general – deoparte. Oamenii KGB au înțeles că fiecare pas pe care l-au făcut trebuia luat în considerare cu atenție. Procesul de încarcerare a lui Hodorkovski sub acuzația de fraudă și evaziune fiscală trebuia să pară legitim, parte dintr-un proces care a justificat destrămarea statului și preluarea lui Yukos și care, dintr-un anumit punct de vedere, putea fi văzut ca acceptabil în ochii Vest. În acele zile, cercul lui Putin încă se temea de consecințele proceselor internaționale. Ei erau dornici să asigure o integrare mai profundă a Rusiei în piețele globale și știau că au nevoie de investiții occidentale pentru a continua redresarea economică a țării și pentru a construi un brand de capitalism de stat prin care să se poată extinde – și să se infiltreze – în Occident fără a fi percepuți ca un amenințare.

Așa că, în loc să pună mâna pe acțiunile lui Menatep în Iukos, ei s-au angajat într-o campanie juridică elaborată în care procesul lui Hodorkovski a fost doar un element de moarte cu o

mie de tăieturi. Ceea ce a apărut a fost începutul unui proces sofisticat prin care ordinele judiciare strict controlate și sistemul judiciar au fost folosite ca acoperire pentru exproprierea *siloviki* . [17]

A fost un proces cu totul mai ușor de tranziția fără reguli din anii 90, când oligarhii, inclusiv Hodorkovski, au fost capabili să deformeze mediul în favoarea lor, călcându-se cu greu asupra drepturilor investitorilor minoritari și altora, în timp ce privatizările fost trucat. Majoritatea oamenilor de afaceri operaseră atunci aproape într-un vid legal, statul devenind atât de slab încât abia putea să aplice vreo lege. Sistemul judiciar și forțele de ordine erau în esență scoase la vânzare. Dar acum că oamenii lui Putin din KGB au preluat Kremlinul, au început să inverseze complet situația. În cazul Hodorkovsky, concluzia a fost că hotărârile instanței au fost dictate în esență de Kremlin. Audierile au fost pline de încălcări procedurale, legile au fost aplicate retroactiv și selectiv. În loc să caute să consolideze instituțiile pentru a șterge abuzurile din trecut, aliații lui Putin pur și simplu le-au preluat, dându-și monopolul asupra abuzului de putere.

Ei au fost ajutați de faptul că multe legi rusești erau pline de lacune, ceea ce făcea ușor pentru oricine să fie acuzat că le-a încălcat. Într-un astfel de mediu, legile erau deschise interpretării și însemnau mult mai puțin decât un sistem de „înțelegeri" de tip mafiot, sau înțelegeri între prieteni, în baza cărora trebuia să rămâi pe partea dreaptă a Kremlinului dacă doreai să supraviețuiești.

Până când Hodorkovski s-a confruntat cu prima zi a procesului său, Iukos a avertizat că era în pragul falimentului. Procurorii s-au angajat într-un atac paralel pentru a asedia compania, percepând retroactiv 3,4 miliarde de dolari în taxe înapoi pentru anul 2000 împotriva acesteia. Investitorii s-au temut că intenția este să falimenteze în mod deliberat Yukos, astfel încât statul să poată prelua controlul asupra acesteia. Creditorii străini se temeau deja că compania nu va putea plăti un împrumut de 1 miliard de dolari. [18] Oficialii guvernamentali conduși de ministrul de finanțe Alexei Kudrin, un tehnocrat de înclinație liberală, au fost mult timp frustrați de utilizarea de către companiile petroliere a zonelor offshore interne pentru a minimiza plățile fiscale. Dar Yukos era departe de a fi singura companie care a folosit astfel de scheme, care erau legale în conformitate cu legislația rusă la acea vreme. Rata efectivă de impozitare plătită de Yukos a fost la egalitate cu cea a altor companii petroliere private, cum ar fi Sibneft a lui Roman Abramovici și TNK-BP. [19] În timp ce investitorii s-au temut că cererile similare de impozitare înapoi ar putea fi lansate împotriva altora, Kremlinul și bancherii occidentali subordonați au fost nerăbdători să insiste că cazul era doar despre Hodorkovski.

A fost o măsură a sofisticarii Kremlinului faptul că, a doua zi după prima apariție a lui Hodorkovski în spatele gratiilor în sala de judecată de la Moscova, Putin a dat publicității cu rare asigurări pentru investitori cu privire la caz. Într-o vizită oficială în fosta republică sovietică vecină a Uzbekistanului, el a jucat rolul de marenimos lider, subliniind și mai mult cotitura din soarta lui Hodorkovski. „Autoritățile oficiale ale Federației Ruse, guvernul și autoritățile economice ale țării nu sunt interesate de falimentul unei companii precum Yukos", a spus el. Investitorii ușurați au făcut ca prețul acțiunilor Yukos să crească cu 34% în decursul unei zile. Dar Putin și-a lăsat o clauză de retragere, prin care pretenția unui proces echitabil într-un sistem judiciar independent a acoperit acapararea activelor statului: „Guvernul va face tot posibilul pentru a preveni prăbușirea companiei. Dar ceea ce

se întâmplă în instanțe este o chestiune separată. Instanțele ar trebui să vorbească singure despre asta. [20]

El nu a menționat, desigur, că tot ce s-a întâmplat în instanțe se afla până atunci direct sub controlul celui mai apropiat asociat al său, Igor Sechin, adjunctul șefului său de cabinet, care a supravegheat și a propulsat atacul legal asupra lui Hodorkovski încă de la începutul acestuia. . Parcă pentru a asigura o coordonare strânsă, Sechin intrase chiar în familia procurorului general, Vladimir Ustinov: fiica sa se căsătorise cu fiul lui Ustinov în noiembrie 2003, exact când a fost lansat atacul legal. De la stâlpul lui care supraveghea campania, fostul ofițer KGB aplecat nu văzuse decât o oportunitate.

Pentru Sechin, cazul Yukos a fost o șansă unică de a-și ridica poziția față de cea a servitorului mereu obsechios al lui Putin. Ani de zile a cărat gențile lui Putin și a stat de pază pentru accesul la el; acum putea să transforme poziția în propriul său avantaj. Un membru al Kremlinului s-a plâns odată că Sechin a pierdut în mod deliberat o directivă pe care a convenit-o cu Putin: „Toată lumea întreabă unde este. Nu fusese publicat. Putin a spus că l-a semnat și i-a dat-o lui Igor... Am ieșit la Sechin și mi-a spus: „Hopa, trebuie să fi căzut în spatele dulapului. Am atât de multe hârtii aici." Și așa a continuat. O făcea pentru a arăta că el este cel care ia decizii și care decide dacă lucrurile se fac sau nu și că ar trebui să merg la el să decid lucrurile. [21]

Cu cazul Yukos, Sechin a avut oportunitatea de a-și extinde baza de putere și de a-și crea un fief propriu. „A înțeles că era o șansă pentru el să omoare două păsări dintr-o singură piatră", a spus Alexander Temerko, unul dintre foștii acționari importanți ai Yukos. „Pentru a prelua bunul și pentru a folosi cazul pentru a prelua controlul asupra aplicării legii". Când fiica lui Sechin s-a căsătorit cu fiul procurorului general, „a devenit o afacere de familie". [22]

Temerko a fost singurul acționar al lui Yukos care a rămas la Moscova pentru a încerca să caute o cale de ieșire din impas. Toți ceilalți parteneri de afaceri rămași ai lui Hodorkovski cu care el fondase imperiul Menatep, inclusiv Nevzlin, fugiseră din Rusia, mai ales în Israel, temându-se de arestare. Dar Temerko era diferit. Generalii de trei și patru stele lucraseră cândva sub el și, în esență, era de neatins. [23] La începutul președinției lui Elțin, el a servit ca șef al unui comitet militar de stat. A devenit aproape de o serie de miniștri ai apărării din epoca Elțin și a condus un conglomerat strategic de arme de stat. Îl cunoștea pe Hodorkovski încă din zilele sale în Komsomol și l-a ajutat pe Iukos să câștige un contract major pentru aprovizionarea armatei cu combustibil. [24] Temerko a fost cel mai bun lobbyist. Era fermecător și irascibil, cu burta rotundă și mustața groasă. Dacă cineva avea să poată negocia o soluție la impasul cu Kremlinul, acesta era. El s-a aflat între Hodorkovski și oamenii de securitate tulburi care conduceau Kremlinul lui Putin – partenerii săi de afaceri au spus că este aproape de Nikolai Patrushev, șeful FSB de șoim.

Investitorii occidentali își puneau speranțele pentru negocieri în cei doi petroliști americani care au rămas în calitate de directori seniori ai Yukos: Steven Theede, fostul ConocoPhilips, și Bruce Misamore, un texan de la Marathon Oil. Amândoi erau cunoscători în tehnicile de management occidentale, americani harnici care luau metroul din Moscova până la birou. Dar erau departe de adâncimea lor în labirinturile bizantine ale negocierilor de la Kremlin. Temerko era singura persoană potrivită pentru asta. În culise, el și-a luat mantaua de agent din spate, stând uneori opt ore la capăt în anticamerul lui Sechin de la Kremlin, așteptând

șansa de a vorbi. Cu o ocazie a încercat să ocolească Sechin și să-și ducă cazul direct lui Putin, fiind de acord cu un înalt oficial de la Kremlin că ar putea să iasă pe furiș pe intrarea din spate a unei reuniuni a Consiliului de Securitate pentru a-l intercepta pe președinte. Dar Sechin a aflat despre plan și i-a blocat furios drumul. „A fost treaba lui Sechin să predea personal propuneri sensibile președintelui", a spus Temerko. „Dar el spunea mereu: „Nu este corect, nu este înțelept". Și ne-am întoarce la planșa de desen. [25]

De la început, oamenii lui Hodorkovski au dus o bătălie pierdută. La începutul lunii iulie, la mai puțin de trei săptămâni de la comentariile liniștitoare ale lui Putin, presiunea asupra lui Yukos a crescut și mai mult. Sistemul pe care îl construia președintele și-a arătat adevărata față. Zeci de agenți guvernamentali au percheziționat sediul lui Yukos într-unul dintre cele mai strălucitoare turnuri de birouri noi din Moscova, confiscând servere de computere și apoi înghețând conturile bancare ale companiei. [26] Ca și cum ar fi de bună măsură, oficialii fiscali care poartă arme i-au trimis personal o nouă factură de taxă înapoi de 3,4 miliarde de dolari pentru 2001 lui Steven Theede. Acest lucru a dublat taxa fiscală cu care se confruntă compania într-un moment în care nu a reușit să-l achite pe cel precedent, iar termenul era pe punctul de a se împlini. „Acest lucru îl va ucide", a spus Igor Yurgens, un membru senior al grupului de lobby al oligarhilor. [27]

În zilele care au urmat raidului, Hodorkovski a făcut publică din celula sa închisoare o altă ofertă de a preda cota lui Menatep la Yukos pentru a plăti datoria fiscală. [28] Echipa de conducere a lui Yukos, condusă de Theede și Misamore, a propus un plan de restructurare care să permită companiei să plătească 8 miliarde de dolari în taxe întârziate în trei ani - doar dacă guvernul ar debloca conturile lui Yukos pentru a-i permite acest lucru. . [29]

Toate aceste eforturi au fost în zadar. Negocierile au continuat pe tot parcursul lunii iulie, când dintr-o dată partea guvernamentală a anunțat că, în loc să accepte oricare dintre planurile de restructurare, intenționează să vândă principala unitate de producție a lui Yukos, Yuganskneftegaz, pentru a acoperi taxele fiscale. [30] Numai ea a produs 60% din producția totală a lui Yukos, mai mult petrol decât Libia. Decizia a transmis din nou valuri de șoc în piață. Destrămarea lui Yukos devenise realitate. La doar câteva zile după anunț, Sechin, care coordona atacul în culise, a înclinat mâna. Fusese numit președinte al companiei petroliere de stat, Rosneft, [31] și zvonurile conform cărora Rosneft urmărea proprietățile lui Yukos au câștigat brusc în greutate.

Cu fiecare lovitură coordonată împotriva lui Yukos, Sechin creștea în putere. El se transforma dintr-un deputat de încredere Putin, un paznic feroce și controlor al informațiilor și al accesului la președinte într-un jucător puternic de sine stătător. De-a lungul negocierilor, el a jucat rolul de asistent servil, oferindu-se să vorbească cu ministerul fiscal și cu cel al justiției și să-i transmită propuneri lui Putin, pentru a ajuta negocierile lui Menatep. „La început ar încerca să se distanțeze. Nu a spus niciodată că conduce procesul', a spus Temerko. „Dar de fiecare dată când credeam că ajungem la o înțelegere, arestau un alt cont, astfel încât noi să nu putem plăti". Sechin dădea din cap cu regret și îi spunea lui Temerko cât de rău îi parea că nu reușiseră să fie de acord. „Ne-ar spune că nu suntem capabili să fim de acord. Dar, de fapt, poziția lui era aceea de a ne împinge spre tot mai multe compromisuri și dezvăluirea de informații. [32]

Totuși, guvernul a căutat să țină investitorii occidentali de partea. A promis vânzarea principalei unități de producție a lui Yukos, Yugansk, la un preț corect de piață; însă sarcina

de a efectua evaluarea a fost încredințată sucursalei din Moscova a Dresdner Bank, condusă de unul dintre cei mai apropiați aliați ai lui Putin, Matthias Warnig, fostul agent al Stasi care lucrase cu el la Dresda. [33] Pe fondul scurgerii de informații și al fluxului constant de noi atacuri, piața occidentală devenea obișnuită cu ideea că Yukos va fi distrus și, în momentul în care guvernul a anunțat vânzarea de la Yugansk, companiile petroliere occidentale ofereau pentru a-l ajuta să-l scoată de pe mâinile lui Hodorkovski. Aceste oferte au subminat avertismentele administrației americane la Kremlin cu privire la cazul Yukos. „Problema a fost că de fiecare dată când le spuneam rușilor că ceea ce fac ei va avea un impact negativ asupra climatului investițional din Rusia, una dintre companiile occidentale se va prezenta și va face o ofertă să cumpere Yukos", a spus Thomas Graham. „Au fost două sau trei propuneri care au ajuns la Kremlin, oferindu-se apoi să cumpere acțiuni Yukos și să ajute la atenuarea problemelor pe care Rusia le-ar avea cu imaginea sa". [34]

Ofertele au servit, de asemenea, la confirmarea concepției cinice de lungă durată a lui Putin că oricine din Occident poate fi cumpărat și că imperativele comerciale vor depăși întotdeauna orice preocupări morale sau de altă natură. Și în curând Kremlinul a lansat o nouă ofensivă majoră pentru a câștiga sprijinul investitorilor occidentali pentru acapararea de active de către stat.

*

În acel moment, Kremlinul începuse să funcționeze destul de bine. În culise, bancherii de investiții occidentali, inclusiv Charles Ryan, cetățeanul american care a condus o altă casă de brokeraj din Moscova, United Financial Group, sfătuiau guvernul cu privire la preluarea Yukos. Când Putin a anunțat la mijlocul lunii septembrie că anulează una dintre cele mai mari realizări ale tranziției Rusiei către democrație, alegerea guvernatorilor, ca răspuns la tragedia de la Beslan, știrea ar fi putut părea de rău augur pe fundalul eforturilor din ce în ce mai clare ale statului de a despărțiți-vă și preluați Yukos.

Dar Putin a avut o surpriză plăcută pentru investitorii străini. A doua zi după ce Kremlinul a anunțat încheierea alegerilor pentru guvernatori, acesta a declarat pieței că intenționează să creeze cel mai mare major energetic din lume, fuzionând gigantul gazier controlat de stat Gazprom cu ultimul major petrolier rămas al statului, Rosneft, pentru a crea un gigant care ar controla a doua cea mai mare rezervă din lume, după Aramco din Arabia Saudită și de cinci ori mai mare decât cea mai apropiată rezervă din Occident, ExxonMobil. Spre deosebire de Aramco, investitorii occidentali ar fi deschis să ia o participație. [35]

Acordul propus a fost o mărturie a ambiției globale îndrăznețe a lui Putin și a cercului său într-un moment în care interesul occidental creștea pentru rolul Rusiei ca furnizor de energie, din cauza tulburărilor din Orientul Mijlociu. A fost o schimbare majoră față de doar șase luni în urmă, când prim-ministrul Mihail Kasyanov dorea să desființeze Gazprom în cadrul reformelor liberale pentru a-și reduce deținerea de monopol asupra sectorului gazelor. Putin a respins acest lucru din mână, iar noul plan de fuzionare a monopolului gazelor cu Rosneft era un simbol clar al intențiilor guvernului de a domina sectorul energetic de către stat.

Cu toate acestea, pentru investitorii occidentali, vestea era bună. Întărirea controlului de stat asupra economiei, de care se temeau de multă vreme, a fost asociată cu perspectiva ademenitoare a unei felii de uriaș nou gigant energetic. Acordul ar crește participația

statului în GazpromRosneft fuzionată la 51%, eliminând automat restricțiile asupra cantității de acțiuni pe care investitorii străini le-ar putea deține în Gazprom. Planurile de ridicare a acestor restricții – cunoscute sub denumirea de „gardul inel" – erau de mult luate în considerare de guvernul lui Putin; acum se părea că au primit în sfârșit undă verde, crescând imediat prețul acțiunilor. Investitorii occidentali au salivat la banii pe care i-ar putea face schimbând noul gigant de stat propus. „Aceasta va fi cea mai mare companie de petrol și gaze din lume în care străinii pot investi, într-un moment în care prețurile petrolului și gazului sunt gata", a declarat William Browder, șeful Hermitage Capital Management, care a deținut un o parte semnificativă a acțiunilor Gazprom, [36] adăugând că a fost „un fel de zahăr pentru a ajuta medicamentul Yukos să cadă". [37] Ian Hague, șeful Firebird Fund din New York, a descris mai direct propunerea Kremlinului: „Ei cumpără loialitatea comunității investitorilor străini, deoarece creează ceea ce pare o dictatură politică. Și funcționează. [38]

A fost începutul, pentru unii, al unei prietenii frumoase, întrucât Kremlinul a semnalat că investițiile străine sunt binevenite atâta timp cât oamenii lui Putin dețin controlul. Neliniștea legată de distrugerea Yukos a dispărut pe măsură ce investitorii s-au aliniat pentru a se alătura noului gigant de stat. Singura persoană care nu părea mulțumită de perspectiva a fost președintele Rosneft, Igor Sechin, deoarece legătura planificată dintre Rosneft și Gazprom amenința că va da jos cortina viselor sale pentru un gigant al energiei de stat al său.

Chiar dacă Sechin fierbea, drama din jurul vânzării propuse de la Yugansk era departe de a se termina. Un raport scurs spunea că Dresdner Bank a evaluat unitatea de producție între 15,7 miliarde de dolari și 17,3 miliarde de dolari, ceea ce părea în conformitate cu ceea ce piața credea că este un preț echitabil [39] și i-a determinat pe managerii de vest ai Yukos să creadă că vor exista numerar disponibil pentru păstrați restul companiei împreună după vânzarea Yugansk. Dar la sfârșitul lui noiembrie a aceluiași an, orice speranță în acest sens a fost zdrobită iremediabil când ministerul justiției nu numai că a anunțat un preț de deschidere pentru licitația guvernamentală a lui Iugansk de 8,65 miliarde de dolari, cu mult sub intervalul Dresdner, dar i-a oferit și lui Yukos încă două uriașe. cererile fiscale pentru 2002 și 2003. [40] Acestea au adus factura fiscală cu care se confruntă Yukos la o valoare monumentală de 24 de miliarde de dolari, de peste patru ori mai mare decât capitalizarea de piață a companiei. Pentru conducerea lui Yukos era prea clar că jocul s-a terminat și că restul companiei urma să fie distrusă și vândută la un preț redus.

Dacă mesajul nu fusese deja suficient de răsunător, cu o noapte înainte de anunțarea noilor taxe, poliția armată a percheziționat casele a zeci de manageri ai Yukos, care au spus că mișcarea amintește epurările lui Stalin din 1937. Le era „frică să nu fie la locul lor". noaptea acasă, de frică pentru rude', a spus unul dintre manageri. [41] Punctul a fost, de asemenea, condus acasă la petroliștii occidentali pe care Hodorkovski i-a adus în Yukos ca simbol al mișcării sale către o guvernare mai bună. Bruce Misamore, afabilul director financiar din Texas, fusese la Londra în acea zi. În timp ce cântărea dacă să riște sau nu să zboare înapoi în Rusia, a primit un telefon de la Temerko, care l-a avertizat că va fi arestat la sosire. [42] Misamore nu s-a întors niciodată. Același lucru a fost și pentru Steven Theede, care a fost președinte al lui Yukos din iunie 2004. Și el a plecat din țară pentru afaceri în acea zi, dar un raid al poliției în biroul său a transmis un semnal clar că nu ar trebui să se întoarcă la

Moscova. Prețul scăzut de vânzare anunțat de guvern pentru Iugansk, a spus el, a reprezentat „furt organizat de guvern pentru a stabili un punctaj politic". [43]

Pentru Bruce Misamore devenise clar că toate eforturile conducerii de a ajunge la o înțelegere fuseseră în zadar. Fluxul de reclamații fiscale de ultimă oră, care ridică totalul la peste 24 de miliarde de dolari, ar permite ca toate activele lui Yukos să fie vândute, bucată cu bucată, companiilor controlate de stat. Misamore credea că acesta a fost obiectivul Kremlinului de la început. Înghețarea activelor și a contului bancar a asigurat că compania nu va fi niciodată în măsură să plătească datoriile. „La început ne-am gândit că dacă plătim banii, poate că vor pleca", a spus el. „Am folosit multe moduri diferite de a încerca să accesăm oamenii potriviți din Kremlin pentru a negocia o înțelegere. Ne-ar conduce mai departe și ne-am gândi că suntem foarte aproape de o așezare, dar apoi cineva s-ar întâlni cu Putin și toată treaba va fi abandonată. [44]

Și pentru Alexander Temerko, a fost în cele din urmă evident că negocierile au fost un drum spre nicăieri, că Sechin, Putin și oamenii lui le-au folosit ca acoperire pentru preluare, deoarece trebuiau să liniștească piața și liderii străini într-un convingerea că a fost respectat procesul echitabil. Dar în cele din urmă, a spus Temerko, „Am fost mințiți. Au trimis toate aceste mesaje false. Unii oameni în vârstă din cercul lui Putin mi-au spus: „Totul acesta este un joc". Ei au spus: „Dacă au început să roadă compania, o vor roade până la capăt, până vor ajunge până la oase". Probabil că s-au gândit că ar trebui să demonstreze un proces, o anumită disponibilitate de a negocia. Dar când toată lumea s-a obișnuit cu ceea ce se întâmplă, au considerat: „De ce să fim de acord? Oricum, totul este al nostru." Evaluarea Dresdner Bank, balanarea constantă a potențialelor tranzacții, erau „manevre tipice cekiste. Au dat informații false și apoi s-au descurcat cu propriile lor afaceri.

A fost o tactică care urma să fie repetată de Kremlinul lui Putin din nou și din nou, până la capturarea Crimeei de către Rusia de la Ucraina mulți ani mai târziu, în 2014. Apoi, ei aveau să susțină la început că apariția bruscă a trupelor la sol în Crimeea a avut nimic de-a face cu ei. Dar odată ce anexarea Crimeei a fost asigurată, Putin a recunoscut că sunt forțe rusești. „Au mințit șefii de stat occidentali", a spus Temerko. „Le-au spus că suntem criminali, dar că nu ne vor lua firma, au vrut doar să găsească un limbaj comun. Putin a spus de multe ori: „Nu vrem să dăm faliment pe Yukos". Dar apoi au făcut-o. Yukos este momentul în care au învățat pentru prima dată cum să mintă. Minciunile sunt profesionale până acum. [45]

În timp ce Rusia se pregătea să vândă Iugansk, a izbucnit o luptă între cele două facțiuni principale din oamenii de securitate ai lui Putin pentru prada. Încurajat de sprijinul lui Putin pentru fuziunea cu Rosneft, Gazprom, gigantul gazelor de stat al țării, a intenționat să achiziționeze și Iugansk. A avut sprijinul tehnocraților cu tendințe mai liberale din guvernul lui Putin, conduși de Alexei Kudrin, ministrul de finanțe, care erau dornici să se asigure că puterea lui Sechin, în calitate de președinte al Rosneft și cel mai mare rival al lor și cel mai important și cel mai solicit membru. a blocului de securitate, nu a mai crescut. Ei făceau forță pentru ca Iugansk să fie vândut la un preț corect de piață și doreau ca Gazprom să aibă o ștampilă occidentală de aprobare pentru achiziție prin sprijinul instituțiilor occidentale care acordau împrumuturi de miliarde de dolari. [46] Ei credeau că un astfel de rezultat va produce o versiune mai acceptabilă a capitalismului de stat, iar Occidentul era mai mult decât dispus să se angajeze în acești termeni. Până în momentul în care urma să aibă loc licitația, Gazprom a aliniat cel mai mare împrumut din istoria corporativă a Rusiei – peste

13 miliarde de dolari de la un sindicat de bănci condus de Deutsche Bank din Germania și Dresdner Bank. [47] A câștigat, de asemenea, sprijinul aceloraşi majori energetici din SUA, Chevron și Exxon, care fuseseră cândva în pragul unui acord cu Hodorkovski, dar acum erau gata să se întoarcă împotriva lui. Acum discutau despre luarea unei părți din vânzarea Yugansk într-un consorțiu cu Gazprom, potrivit a două persoane care cunoaște problema, [48] în timp ce Royal Dutch Shell din Marea Britanie era și ea în discuții pentru o miză.

Pentru Putin, acesta a fost încă un exemplu al modului în care, pentru Occident, considerațiile comerciale au depășit preocupările cu privire la direcția democrației. Dar pentru partenerii lui Hodorkovski nu ar putea exista nici măcar o patina de respectabilitate a vânzării, iar încercările lui Kudrin de a-i da legitimitate prin participarea instituțiilor și companiilor occidentale nu au reprezentat altceva decât o acoperire și o vânzare a principiilor de către Occident. În opinia lor, vânzarea de la Iugansk a fost un furt de-a dreptul și au trebuit să facă tot ce le stătea în putere pentru a o opri.

Totul fusese pregătit pentru ceea ce promitea a fi vânzarea noului secol al Kremlinului, licitația prin care unul dintre cele mai mari premii din industria petrolului urma să fie returnat în mâinile statului – cu aprobarea și participarea instituțiilor bancare occidentale și majore petroliere pentru a porni. Dar cu doar patru zile înainte ca vânzarea de la Yugansk să aibă loc, conducerea superioară a lui Yukos, condusă încă de Theede și Misamore din exilul la Londra, a încercat un ultim act de sfidare. Lovitura a venit fără niciun avertisment: au depus în liniște faliment pentru Yukos la capitolul 11 într-un tribunal din Houston și au câștigat o suspendare temporară pentru a opri vânzarea. [49] Dintr-o dată, susținătorii occidentali ai Gazprom au căzut. [50] Managerii Yukos au susținut că compania a căzut sub protecția sistemului juridic al SUA, deoarece investitorii minoritari americani dețineau o acțiune de 10%, în timp ce compania petrolieră în sine avea „afaceri semnificative" în SUA. [51]

Mișcarea de ultim moment l-a pus pe Putin într-o furie vituperă. „Nu sunt sigur [judecătorul] nici măcar știe unde este Rusia", a răspuns el. [52] Insistând că instanțele americane nu au jurisdicție asupra a ceea ce s-a întâmplat în Rusia, Kremlinul a continuat vânzarea. Dar pentru Gazprom, riscurile de a licita la licitație deveniseră prea mari. Proprietatea sa asupra unei rețele de active în Occident – facilități de stocare, centre comerciale și asociații mixte pentru distribuția de gaze în Europa – a lăsat-o deschisă proceselor în cazul în care ar încerca să liciteze la vânzare și să încalce ordinul SUA. În schimb, drumul i-a fost eliberat pentru Igor Sechin, mulți *silovici* din comunitatea bancară începuseră să-l numească „stăpânul întunecat" pentru înclinația sa la complot și ambiția lui nemiloasă, de a face o altă ofertă pentru Yugansk. Majorul său petrolier Rosneft nu avea active în Occident.

Vânzarea Yuganskneftegaz a fost menită să marcheze opusul licitațiilor de împrumuturi pentru acțiuni care au transferat bijuteriile coroanei industriei sovietice în mâinile unui pumn de magnați bine conectați la prețuri reduse. Deși Yukos a condamnat-o ca fiind furt, guvernul rus a căutat să prezinte vânzarea ca respectând regulile normale ale pieței. Parcă pentru a sublinia diferența față de vânzările cu ușile închise din anii 90, jurnaliștii au fost invitați să observe licitația, transmisă în direct pe două ecrane în sala de conferințe roșie de pluș a Fondului Federal al Proprietății Rusiei. [53] Acesta a fost menit să creeze un nou precedent pentru transparență. Dar depunerea de faliment de ultim moment la tribunalul

din Houston a însemnat că vânzarea s-a încheiat cu o farsă. A fost difuzat în continuare pentru jurnaliști, dar a existat o singură ofertă și nimeni nu știa cine se află în spatele ei. Dintre cele două seturi de directori potriviti care stăteau în spatele birourilor într-o cameră mică cu lambriuri din lemn, doar unul a fost identificat. Erau de la GazpromNeft, filiala petrolieră a Gazprom creată cu doar câteva săptămâni înainte. Ceilalți doi directori – un bărbat înalt într-un costum gri și o femeie groasă care poartă ochelari – erau complet necunoscuți. Compania lor se înregistrase pentru a participa la licitație cu doar trei zile înainte, dar ei au fost singurii care au licitat. Bărbatul înalt și-a ridicat solemn paleta pentru a licita 9,37 miliarde de dolari, cu doar 500 de milioane de dolari peste prețul de deschidere, în timp ce directorii de la GazpromNeft au dat un telefon și apoi nu au licitat deloc. Vânzarea mult așteptată s-a încheiat cu o bubuitură bruscă a ciocanului licitatorului aproape imediat ce a început.

Unitatea de producție a petrolului care producea mai mult petrol decât Libia fusese vândută unei ținute, numită ulterior Baikal Finance Group, despre care nimeni nu auzise vreodată. Chiar și președintele Fondului Federal de Proprietate, Iuri Petrov, habar nu avea despre asta. „Nu știm nimic despre această companie", a spus el. [54] S-a dovedit că Baikal Finance Group fusese înființat cu doar două săptămâni înainte, într-o clădire pre-revoluționară, deasupra unui bar numit „Londra", în orașul rus de provincie Tver. [55] Nimeni nu părea să știe cine erau proprietarii.

Dar Putin știa exact cine se afla în spatele ofertei câștigătoare și le-a spus tuturor să nu-și facă griji. Persoanele din spatele companiei aveau „ani de experiență în sectorul energetic", a spus el. [56] S-a dovedit că erau legați de doi dintre cei mai apropiați aliați ai săi, dintre care unul îl călcase în picioare când a preluat compania Eastern Oil, sau VNK, în anii nouăzeci: Ghenady Timchenko, comerciantul de petrol care lucrase cu Putin din Sankt Petersburg și Andrei Akimov, fostul bancher de stat sovietic care a finanțat comerciantul de petrol al lui Timchenko și a lansat o ofertă rivală pentru VNK. Directorii care au licitat efectiv pentru ei la licitație au fost identificați ca manageri de nivel mediu de la Surgutneftegaz, majorul petrolier loial Kremlinului. [57] Surgutneftegaz era furnizorul-șef al companiei de comerț cu petrol a lui Timchenko, iar până la vânzarea lui Iugansk controla o acțiune semnificativă în aceasta, potrivit Vladimir Milov, fostul ministru adjunct al energiei, fost partener Timchenko și un senior. Bancher rus care a lucrat cu Timchenko. [58] Timchenko a spus că a deținut vreodată doar mai puțin de 0,01% din acțiunile Surgutneftegaz. Avocații săi au spus că nu are nicio legătură cu Baikal Finance Group sau nicio participare la proprietate.

Aliații KGB ai lui Putin se răzbunaseră în cele din urmă pe Hodorkovski pentru că i-a scos din VNK. Au aterizat prima și cea mai mare bucată de Yukos după mai bine de un an de manevre în culise, care l-au convins pe Putin să-l ia pe Hodorkovski. Se pare că au pus laolaltă în grabă Baikal Finance Group ca o companie-paravan pentru a minimiza transparența cu privire la participarea sa la vânzare și pentru a evita consecințele legale ale ordinului judecătoresc din SUA. În patru zile de la vânzare, Baikal Finance Group a vândut Yugansk către Rosneft a lui Sechin. [59]

Peste noapte, Rosneft a crescut de la a fi un piscicol care valorează nu mai mult de 6 miliarde de dolari la un gigant petrolier de talie mondială cu active în valoare de aproape 30 de miliarde de dolari, întărind mâna lui Sechin pe parcurs. În loc să pună capăt vânzării,

procesul de faliment al lui Yukos a dus la crearea unei noi puteri pentru *silovik* care a orchestrat o mare parte din campania legală de doborare a lui Yukos.

Dacă Gazprom ar fi reușit să achiziționeze Yugansk în mod curat, fără risc legal, atunci cel mai probabil Rosneft ar fi fost fuzionat și în Gazprom, eliminând un activ cheie de sub influența lui Sechin. Deși puternic, Sechin ar fi rămas un birocrat. Dar acum, compania pe care o conducea devenise un nou campion de stat la petrol și trecuse de la un jucător de la Kremlin în culise la o adevărată forță economică de sine stătătoare. Statura sa crescută a anunțat probleme pentru fuziunea mult lăudată a Rosneft în Gazprom. Sechin dorea ca Rosneft să rămână o putere independentă.

Pentru unul dintre bancherii occidentali care lucrase îndeaproape cu Gazprom la strângerea de fonduri pentru a achiziționa Yugansk, dosarul instanței de la Houston a fost nimic mai puțin decât o calamitate care a distorsionat procesul de întărire a *siloviki* . Pentru el, tehnocrații liberali, conduși de Kudrin, care susținuseră Gazprom, erau o forță mai benignă care ar fi asigurat în viitor un climat mai favorabil investitorilor în Rusia. „Pregăteam un acord care ar fi putut îmbunătăți transparența și ar fi sporit influența occidentală", a spus el. „Voiam să avem una dintre firmele inițiale care plănuiau să vină, precum Exxon, Chevron sau Shell, să ia o parte din afacere. Aveam de gând să aducem una dintre aceste firme pentru a fi un partener strategic. Dar apoi a urmat ordinul, iar băieții răi s-au repezit înapoi. Puterea, influența și cariera lui Igor [Sechin] urmau să fie reduse dramatic. Acesta a fost unul dintre lucrurile nebunești la acel judecător prost din SUA. [60]

Dacă bancherul occidental credea cu adevărat că vânzarea lui Iugansk către Gazprom ar fi îmbunătățit procesul echitabil, probabil că se înșela. Ceea ce conta a fost faptul că vânzarea sa a fost efectiv o expropriere de stat, declanșată de guvernul care a aplicat selectiv zeci de miliarde de dolari în taxe înapoi pentru scheme care erau legale la acea vreme. Orice participare a băncilor occidentale nu ar fi fost altceva decât o vitrine, în timp ce dezamăgirea tehnocraților nu ar fi fost, probabil, mai mult decât luptele interioare ale Kremlinului pentru prada. O vânzare către Gazprom ar fi putut părea mai plăcută pentru Occident, dar rezultatul final ar fi fost același.

Pentru Sechin, însă, a fost fără îndoială o victorie. Pentru transparență – și pentru bugetul rus – a fost, fără îndoială, o nouă pierdere. Vânzarea care urma să fie finanțată de băncile occidentale a ajuns să fie plătită printr-o afacere tulbure care a implicat finanțare de la bugetul rus. Deși vânzarea de la Iugansk a fost aparent forțată să plătească miliarde de dolari în taxe înapoi la bugetul rus, datele băncii centrale au arătat că trezoreria federală a ajuns să transfere 5,3 miliarde de dolari prin Vneshekonombank, deținută de stat, către Rosneft pentru a ajuta la plata achiziției. . [61] Unul dintre cele mai mari scandaluri ale vânzărilor de împrumuturi pentru acțiuni din anii nouăzeci a fost credința larg răspândită că oligarhii s-au scufundat în fondurile de trezorerie federale deținute în conturi în băncile lor pentru a le finanța. Acum se părea că Rosneft făcuse aproape exact la fel. Dar de data aceasta abia a fost mirosul unui scandal. Un singur ziar, cotidianul de afaceri *Vedomosti* , a relatat schema, iar un singur oficial de stat a ridicat vocea. Fondurile au fost rambursate trezoreriei abia în 2005, când Rosneft și Vneshekonombank au încheiat un acord de finanțare de urgență pentru 6 miliarde de dolari de la băncile chineze, ca parte a unui acord de aprovizionare cu petrol ai cărui termeni nu au fost niciodată dezvăluiți. [62]

Singurul oficial din cadrul Kremlinului care a protestat împotriva vânzării, pe care el a descris-o drept „jaf în timpul zilei”, [63] a fost Andrei Illarionov, un economist liberal care a fost consilierul economic al lui Putin încă din primele zile ale președinției sale. Finanțarea achiziției de la trezoreria federală, a spus el, a scos la iveală pretenția că totul este vorba despre colectarea taxelor înapoi. Illarionov, care era larg respectat pentru principiile sale, era din ce în ce mai neliniștit. Nu știa cât poate să rămână în postul său când țara se îndepărtează definitiv de orice versiune de piață liberală, iar capitalismul de stat în curs de dezvoltare părea atât de corupt. El fusese deja retrogradat dintr-unul dintre rolurile sale principale din cauza criticilor sale. Explicațiile oficiale pentru atacul legal împotriva lui Yukos „nu aveau un picior pe care să stea”, a spus el. 'În discuție nu este existența restanțelor fiscale, pentru că nimeni nu a fost interesat de arierate fiscale în acest caz. Compania începuse să achite restanțele fiscale când nici măcar nu le admitese... Erau pregătiți chiar să plătească aceste sume fantastice, dar pe nimeni nu era interesat de asta. Întreaga campanie a facturilor de impozitare înapoi împotriva lui Yukos a fost, credea el, pregătită pentru a-i sechestra bunurile. Kremlinul lui Putin „a renunțat să mai primească taxe suplimentare pentru a obține proprietăți. Aceasta este cea mai dramatică și mai sinceră declarație a interesului lor autentic pentru afacerea Yukos. [64]

În lunile și anii care au urmat, instituțiile Occidentului s-au plecat în fața noii ordini economice a lui Putin. Drumul fusese în cele din urmă eliberat la mii de mile de Moscova într-o sală de judecată din Houston, Texas, unde în februarie 2005, la două luni după vânzare, un judecător a respins în cele din urmă fondul cazului lui Yukos pentru protecția falimentului, în urma argumentelor puternice din partea reprezentanților legali ai Gazprom. puternica firmă de avocatură din Texas Baker Botts. Deși a fost emisă o suspendare temporară la timp pentru vânzare, după ce a luat în considerare toate argumentele, judecătorul a decis că Yukos nu avea suficientă prezență în SUA pentru a primi protecția instanțelor americane. [65] Decizia a dat în esență aprobarea pentru destrămarea restului Yukos. Se deschidea calea pentru companiile occidentale, înfometate de o parte din acțiune, să participe la continuarea vânzării falimentului a activelor Yukos.

Când a venit hotărârea, a spus Temerko, „mi-a devenit clar că bătălia s-a încheiat, că SUA nu vor sta în cale”. [66] Până atunci, el a spus că Kremlinul a fost nervos că SUA ar putea riposta. Dar, deși Departamentul de Stat al SUA a continuat să condamne în liniște vânzarea, perspectiva unei noi proteste occidentale la care sperau Hodorkovski și partenerii săi a dispărut treptat. În schimb, giganții petrolieri ai Occidentului au început să se alinieze cu tot mai mult zel pentru a lua parte la noua ordine a lui Putin, pentru a deveni investitori și parteneri în nou-dotatul Rosneft. Deutsche Bank și avocații occidentali ai Gazprom, în special, ajutau la ușurarea drumului. Un jucător cheie a rămas Charlie Ryan, șeful companiei de brokeraj din Moscova United Financial Group, din care Deutsche Bank cumpărase un pachet de 40% din acțiuni la sfârșitul anului 2003. El a lucrat pentru a ajuta Gazprom să acorde împrumuturi occidentale, apoi a introdus gazul de stat. gigant pentru Baker Botts, care a luptat puternic împotriva petiției de protecție a falimentului din Houston în numele său.

Ryan a dus campania Rusiei pentru a obține aprobarea Occidentului uneia dintre cele mai prestigioase firme de avocatură din SUA, aflată în centrul instituției republicane. Susținerea lui Baker Botts pentru Kremlin și pentru giganții săi energetici Gazprom și Rosneft a urmat un model pe care îl perfecționase deja în multe dintre regimurile autocratice ale lumii, unde

timp de decenii a fost un susținător al intereselor importante ale companiilor petroliere americane. Partenerul principal al companiei, fostul secretar de stat american James Baker, i-a fost prezentat lui Alexei Miller, apropiatul aliat al lui Putin, care era directorul executiv al Gazprom, [67] și la micul dejun în marea sufragerie a Hotelului Rossiya, chiar vizavi de departe de Kremlin, el fusese convins să preia apărarea Gazprom. „I-am spus că Hodorkovski este un criminal", a spus unul dintre intermediarii occidentali implicați în proces. — Baker este foarte sofisticat. Înțelesese imediat.

Un pic de relativism moral ajutase să cucerească firma de avocatură texană. Bărbații cu care aveau de-a face în Rusia păreau blânzi în comparație cu unii dintre liderii cu care lucraseră în Orientul Mijlociu. „Dintre toate locurile din lume în care Dumnezeu în înțelepciunea Sa infinită a decis să pună petrol, Rusia părea una dintre regiunile mai civilizate în comparație cu galeria necinstiților cu care aveau de-a face în Gaddafi și Saddam Hussein", a spus intermediarul occidental. „În fața aceluiași echipaj, Alexei Miller arăta ca un școlar". [68]

Dar Miller, un birocrat care lucrase în comitetul de relații externe din biroul primăriei din Sankt Petersburg, nu era decât un adjunct al lui Putin. Chiar dacă semăna puțin cu un școlar, nu a contat, pentru că la Gazprom Putin a dat lovitura. Pentru Baker Botts, însă, noua relație avea să se dovedească profitabilă. Avea să lucreze îndeaproape cu Gazprom și apoi cu Rosneft timp de mai bine de un deceniu, deschizând în cele din urmă calea pentru Exxon să formeze o legătură strategică de 3,2 miliarde de dolari cu Rosneft pentru a explora în comun Arctica și Marea Neagră în căutarea de noi rezerve de petrol. [69] A ajutat la apărarea lui Rosneft împotriva proceselor intentate de managerii Yukos și de Menatep pentru exproprierea statului. E-mailurile arată că chiar părea să-l ajute pe Rosneft în subminarea statului de drept, asistând la pregătirea hotărârilor redactate de avocații lui Rosneft pentru o instanță armeană, deoarece gigantul petrolier de stat s-a apărat împotriva litigiilor intentate de Menatep. [70]

Consecințele vânzării de la Iugansk l-au ajutat pe Putin să găsească o slăbiciune crucială în armura Occidentului: în cele din urmă, interesele financiare ar depăși preocupările cu privire la abuzul de drept și democrație de către regimul său. Făcea parte dintr-o mulțumire larg răspândită – și într-o oarecare măsură aroganță – în Occident că Rusia nu mai reprezenta niciun pericol, că după destrămarea Uniunii Sovietice prăbușirea a fost atât de profund încât tot ce a rămas pentru Occident era să să găsească o modalitate de a lua o parte din bogăția sa energetică, în timp ce integrarea țării pe piețele occidentale ar însemna că, cu timpul, va deveni parte a unei globalizări dominate de Occident în care ar urma aceleași reguli ca și alte națiuni. Dar pentru Temerko, SUA părea să fi fost de acord cu un pact de neagresiune cu Rusia, care dăduse undă verde lui Putin și oamenilor săi să acționeze așa cum le plăcea.

Se deschidea calea pentru ca Kremlinul să controleze fluxuri de numerar din ce în ce mai mari, care, într-o zi, i-ar permite să provoace Occidentul. Preluarea sectorului petrolier a primit o nouă ștampilă occidentală de aprobare în vara anului 2006, când Rosneft a lansat o ofertă publică inițială de 10,4 miliarde de dolari a acțiunilor sale pe piețele occidentale. Până atunci, compania era evaluată la aproape 80 de miliarde de dolari, o creștere uriașă a evaluării sale de 6 miliarde de dolari înainte de achiziția lui Yugansk. BP a luat o felie în valoare de 1 miliard de dolari, iar alți mari petrolieri internaționali au cumpărat, de asemenea, acțiuni semnificative. [71] Investitorii din întreaga lume pariau pe sprijinul

continuu al Kremlinului pentru preluarea de către gigantul petrolier de stat a restului Iukos, precum și pe creșterea prețurilor globale ale petrolului. Toate acestea au servit la legitimarea regimului Putin și pentru a permite integrarea lui în continuare pe piețele occidentale, extinzând raza Kremlinului. Posibilitățile erau potențial nelimitate. „Înainte, se gândeau doar la cafea și poate un pic de salată", a spus Temerko. „Dar când au adus salata, s-a dovedit că puteau mânca întregul bufet. Pofta de mâncare vine în timpul mesei, a adulmecit el. [72]

Când restul din Yukos a intrat sub ciocan într-o serie de licitații de faliment în 2007, companiile petroliere occidentale și instituțiile financiare au facilitat procesul. De fapt, au oferit o acoperire convenabilă pentru oamenii lui Putin. În primul rând, un consorțiu de bănci occidentale condus de Société Générale din Franța – și nu de statul rus – a depus o petiție de faliment pe Yukos în 2006, peste 482 de milioane de dolari în împrumuturi restante. [73] Deși băncile occidentale au depus cererea de faliment, Rosneft – și Kremlinul – erau cei care se aflau pe scaunul de conducere. Avocatul londonez care reprezintă interesele grupului Menatep asediat, Tim Osborne, a spus că crede că băncile occidentale acționează la ordinul lui Rosneft. [74] Destul de sigur, la trei zile după ce au intentat procesul, Rosneft a cumpărat datoria restantă a băncilor occidentale. [75]

Când a venit momentul ca ciocănul să cadă asupra activelor rămase ale lui Yukos, un alt consorțiu bancar occidental i-a oferit Rosneft un împrumut record de 22 de miliarde de dolari [76] , în timp ce trei companii din domeniul energiei occidentale au asigurat legitimitatea procesului, în ciuda protestelor lui Menatep că vânzările au constituit furt de-a dreptul. La prima vânzare de faliment, pentru o participație de 9,4% Yukos ajunsese să dețină în Rosneft, TNK-BP, societatea energetică rusă deținută pe jumătate de BP, s-a renunțat după doar zece minute pentru a-i permite lui Rosneft să facă oferta câștigătoare. [77] Apoi, când activele de gaze ale lui Yukos au fost scoase la vânzare, companiile italiene de energie Eni și Enel au făcut oferta câștigătoare de 5,6 miliarde de dolari, apoi au predat cu promptitudine controlul activelor către Gazprom, ca parte a unui acord mai amplu încheiat cu compania. gigantul gazos de stat. [78] În ambele cazuri, participanții străini au fost văzuți de analiștii de piață că caută favoarea Kremlinului într-un moment în care, pentru a câștiga un punct în sectorul energetic rus, era crucial să câștige sprijinul statului. „Kremlinul ar dori ca Eni și BP să participe, pentru că vor să arate că, în ciuda pagubelor provocate de Yukos... realitatea este că companiile petroliere internaționale stau la coadă pentru a intra în sectorul energetic din Rusia", a spus Chris Weafer, strateg șef pe atunci. la Alfa Bank din Rusia. [79]

Până la sfârșitul despărțirii Iukos, statul preluase controlul asupra a 55% din producția de petrol a națiunii, o schimbare uriașă față de cele 80% în mâini private când Putin a venit la putere. [80] Unii avocați și bancheri occidentali s-au luptat în mod privat să justifice asistența Kremlinului într-o campanie care a furnizat astfel de bogății. „Hodorkovski a fost extrem de agresiv pe plan fiscal", a spus Frank Kujilaars, care a condus apoi petrolul și gazele la nivel mondial la ABN Amro, banca olandeză acum difunctă care a condus finanțarea pentru preluarea Yukos de către Rosneft. „Încerca să maximizeze profiturile în ceea ce privește folosirea fiecărei lacune. Nu era ilegal, dar era foarte aproape. [81]

*

În timp ce avocații și bancherii occidentali și-au aliniat buzunarele la preluarea Iukos de către Kremlin, realitatea cu care se confrunta Hodorkovski era mult mai sumbră. Aproape în fiecare zi, timp de unsprezece luni, fusese dus cu cătușe în aceeași sală de judecată de la Moscova, forțat să stea peste ore întregi de probe în timp ce Kremlinul, intenționat să demonstreze legitimitatea cazului său împotriva lui, își expunea acuzațiile. Dar acuzațiile erau profund viciate – așa cum păreau să recunoască chiar și bancherii străini care au asistat Kremlinul în exproprierea acestuia. Un set de acuzații legate de privatizarea de către Hodorkovski în 1994 a Apatit, o mare fabrică de îngrășăminte din nordul îndepărtat al Rusiei, precum și un institut de cercetare atașat acesteia, pe care l-a achiziționat în anul următor - au fost primele privatizări mari la care a participat Grupul Menatep al lui Hodorkovski. În timp ce avocații apărării lui Hodorkovski au susținut că aceste acuzații nu au niciun temei în fapt sau în drept, ele se refereau la evenimente care ajungeau rapid la sfârșitul unui termen de prescripție de zece ani. Al doilea set de acuzații s-a referit la utilizarea de către Yukos a adăposturilor fiscale în interiorul Rusiei în 1999 și 2000, despre care acuzarea le-a pretins ilegal. Dar aceleași scheme fuseseră utilizate pe scară largă de către alți majori petrolieri și erau în conformitate cu legile ruse ale vremii. Hodorkovski a fost vizat retroactiv și selectiv, au spus avocații săi.

Când Hodorkovski i s-a permis în sfârșit să-și prezinte cazul în argumentele finale, el a lansat o tiradă în timp ce detalia fiecare acuzație, una câte una. Nu a existat „un singur document – permiteți-mi să subliniez – nici unul – care să indice activitățile mele ilicite", a spus el. „Doi ani de muncă inumană din partea Procuraturii Generale – și un rezultat zero!"

Întregul caz, a susținut el, a fost lansat ca un proces spectacol pentru a oferi acoperire pentru exproprierea lui Yukos de către oficialii de stat mânați de lăcomie: „Întreaga țară știe de ce am fost închis în închisoare: ca să nu interferez cu jefuirea lui Yukos. Procedând astfel, oamenii care au organizat personal persecutarea mea au încercat să sperie autoritățile și societatea cu ambițiile mele politice mitice. Când se spune că „cazul Yukos" a dus la o întărire a rolului statului în economie, asta îmi stârnește râsete amar. Acei oameni care jefuiesc astăzi bunurile lui Yukos, de fapt, nu au nimic de-a face cu statul rus și cu interesele acestuia. Sunt pur și simplu birocrați murdari, care se deservesc singuri și nimic altceva.

El și-a încheiat discursul pasionat cu un apel direct la simțul justiției al judecătorilor, argumentând că cu siguranță o astfel de „înșelăciune directă, fără față" a instanței de către procurori nu poate trece: „Am încredere că țara mea, Rusia, va fi o țară a dreptății și a legii. Și de aceea instanța trebuie să se pronunțe în temeiul dreptății și pe baza legii.' [82]

Dar, deși trioul de judecători păru să asculte cu atenție, scriind notițe în timp ce vorbea [83] , verdictul lor fusese deja hotărât. A apărut o relatare a unui martor ocular care detaliază pentru prima dată modul în care Sechin și unul dintre adjuncții săi au controlat strict procesul la fiecare pas. [84] Pentru a înlătura orice îndoială cu privire la modul în care judecătorii vor decide, Kremlinul a aranjat ca ei să fie plasați într-un sanatoriu la cincizeci de kilometri în afara Moscovei, toate cheltuielile plătite, în timp ce își scriau verdictul. În acele vremuri, Kremlinul încă nu putea fi complet sigur de loialitatea judecătorilor, dar acesta a fost momentul în care sistemul judiciar rus a căzut sub stăpânirea Kremlinului. Kremlinul a fost nerăbdători să se asigure că partenerii de afaceri ai lui Hodorkovski nu-i putea mitui pe judecători pentru a se pronunța în favoarea lui. Iar la sanatoriu, agenții serviciilor de securitate ar putea să-i supravegheze îndeaproape.

Sechin și adjunctul său în administrația prezidențială, un general sever și palid al FSB pe nume Vladimir Kalanda, care se întâmplă să fie căsătorit cu consilierul general șef de la Rosneft, monitorizaseră îndeaproape situația. Când unul dintre judecători a refuzat să meargă la sanatoriu sub paza poliției, Kalanda a făcut o vizită președintei Tribunalului din Moscova, o blondă îndrăzneață, pe nume Olga Yegorova, care urcase în vârful sistemului judiciar încă din vremea sovietică, pentru a asigurați-vă că subordonatul ei s-a conformat. [85]

După o lună la sanatoriu, cei trei judecători încă nu au reușit să termine de redactat verdictul, fiindu-i greu să finalizeze mai mult de o fracțiune din el, în conformitate cu dorințele Kremlinului. Așa că Yegorova și-a asumat sarcina, spunând unui coleg să o scrie orbește, suspendând orice îndoială. Potrivit relatării martorului ocular, colega i-a spus că acuzațiile nu au sens, dar Yegorova știa exact care ar trebui să fie verdictul de la început. „Când m-am hotărât, nu mă schimb niciodată", i-a spus ea colegului ei. [86]

Tribunalul din Moscova a respins relatarea martorului ocular ca fiind doar o „invenție" care nu necesita niciun comentariu. Dar când verdictul a fost citit în cele din urmă în instanță, acesta a diferit puțin de acuzațiile pe care procurorii le-au prezentat, uneori părând ca și cum ar fi fost pur și simplu copiat din dosarul procurorilor, cu sume de mărturii pentru procurori citați textual. Judecătorii au respins pe rând argumentele apărării, în afară de acuzația legată de privatizarea fabricii de îngrășăminte Apatit, pentru care expirase termenul de prescripție. „Am impresia că acestea sunt aceleași acuzații ale acuzării, doar puțin editate", a spus tatăl în vârstă al lui Hodorkovski, clătinând din cap, după prima zi de pronunțare a verdictului. [87] „Judecătorul a luat complet partea acuzării", a spus unul dintre avocații principali ai lui Hodorkovski. [88]

Sentința pronunțată de judecători după douăsprezece zile lungi de citire a hotărârii cu o voce rapidă și monotonă a fost severă. Hodorkovski a fost condamnat la nouă ani de închisoare pentru acuzațiile de fraudă fiscală retroactivă și o acuzație de fraudă legată de privatizarea din 1995 a institutului de cercetare Apatit, pentru care termenul de prescripție nu a expirat. [89]

Deși hotărârea părea întotdeauna prestabilită, a fost totuși un șoc. S-au auzit suspine în sala de judecată, când soția blondă a lui Hodorkovski și-a încrucișat brațele peste piept, luptându-se să se țină împreună. [90] Și Hodorkovski a pălit, de parcă nu s-ar fi așteptat la asta, de parcă ar fi crezut că mașina Kremlinului ar mai putea exercita o oarecare clemență sau chiar ar fi sperat că dreptatea va prevala cumva. Deși a rămas prăbușit de gratiile cuștii în timp ce restul hotărârii era citită, și-a adunat puterea să înregistreze un ultim protest. Când toată lumea a început să iasă din sala de judecată, ca și cum l-ar fi lăsat în voia soartei sale, el s-a urcat pe o bancă pentru a striga „Asta este fărădelege!". unui reporter, chiar dacă gardienii înarmați încercau să-l oprească. „Nu există nicio bază legală pentru asta". [91]

Dacă Hodorkovski încă mai spera la clemență, până la momentul în care apelul său a venit doar patru luni mai târziu, în septembrie 2005, Kremlinul strânsese și mai mult șuruburile. Sechin făcuse presiuni asupra lui Yegorova să treacă în grabă apelul, întrucât Kremlinul era îngrijorat de faptul că termenul de prescripție al acuzației de fraudă rămase legată de privatizarea institutului de cercetare Apatit, care presupunea o pedeapsă maximă de șapte ani, era pe punctul de a fi a alerga afară. Celelalte acuzații legate de fraudă fiscală au avut pedepse de doar patru, trei și un ani și jumătate și, deși a mai existat o acuzație de fraudă, cu

o pedeapsă de șapte ani, legată de folosirea biletelor la ordin într-unul din taxe. scheme, Kremlinul – care în acele vremuri încă era îngrijorat de apariția unui proces echitabil – era îngrijorat că nu era departe de a fi solid. [92] Cazul împotriva lui Hodorkovski trebuia să pară legitim, pentru a consolida preluarea lui Rosneft asupra Iuganskului. Yegorova a trebuit să emită verdictul de recurs înainte de expirarea termenului de prescripție al acuzației Apatit, altfel Kremlinul se temea de o contestație la Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Odată ce a început procesul de apel, Sechin a chemat-o pe Yegorova la biroul său de la Kremlin în fiecare zi – ea mergea acolo atât de des încât gardienii o cunoșteau din vedere. [93] Acolo, Sechin și unul dintre cei mai apropiați asociați ai săi, Viktor Ivanov, șeful personalului de la Kremlin care supraveghease îndeaproape cazul Yukos, i-au cerut nerăbdători pe Yegorova să se asigure că verdictul privind acuzația de fraudă a fost pronunțat la timp. Ei se temeau că, în cazul în care statutul ar fi epuizat, vor trebui să reducă pedeapsa, iar Hodorkovski ar putea fi liber înainte de următoarele alegeri prezidențiale, programate pentru 2008. În acest caz, întreaga preluare a Iukos ar putea fi răsturnată. Fuseseră atât de surprinși de evenimentele din Ucraina din anul precedent, încât se temeau că ar putea face față propriei lor revoluții portocalii dacă Hodorkovski era eliberat la timp pentru a organiza o rebeliune. „Peste trei ani”, i-a spus Sechin lui Yegorova, conform relatării martorilor, „va fi un cămin de nebuni aici. Prizonierul trebuie să stea la închisoare. [94]

Nervii lui Sechin fuseseră întinși până la punctul de rupere în prima zi a apelului, 14 septembrie, când niciunul din echipa de apărare a lui Hodorkovsky nu a apărut. Hodorkovski a spus instanței că singurul avocat autorizat să-l apere a fost internat, așa că Egorova nu a avut de ales decât să amâne audierea pentru următoarea luni, 19 septembrie. Un Sechin furios a chemat-o la Kremlin și ia ordonat să înceapă procesul fără apărarea. Când Yegorova și-a băgat călcâiele, au chemat-o pentru a doua oară, iar Ivanov și procurorul general adjunct au făcut presiuni asupra ei pentru a accelera lucrurile. Un zvon circula în jurul Moscovei că Yegorova ar fi luat mită de 1 miliard de dolari de la partenerii lui Hodorkovski din Menatep pentru a întârzia audierea și pentru a elimina sentința.

Zvonurile și șoaptele au fost cele care au făcut truc. Egorova nu a suportat gândul că Kremlinul o credea coruptă. Deși a continuat să insiste asupra dreptului la apărare al lui Hodorkovski, ea le-a spus lui Sechin și șefului de cabinet al Kremlinului, aliatul lui Putin, Dmitri Medvedev, că va pronunța o pedeapsă de opt ani – o reducere de un an – indiferent de ce s-ar întâmpla. . „Îmi voi asuma întreaga responsabilitate pentru asta”, a spus ea. — Și dacă te dezamăgesc cumva, îmi voi da demisia. M-am săturat.' [95]

Procedurile au continuat pe fondul unor tensiuni și întârzieri suplimentare legate de absența avocatului principal al lui Hodorkovski, Genrikh Padva, cu presiunea asupra lui Yegorova crescând în timp ce șoaptele continuau că ea a luat mită. — Lasă-i să mă aresteze, răspunse ea. — Lasă-i să facă ce vor. Nu am fost niciodată atât de jignită... ca să nu crezi că am luat nimic, vor fi opt ani', le-a spus ea lui Sechin și Medvedev. Când, în ultimul moment, Hodorkovski a fost de acord să-l înlocuiască pe Padva cu un alt avocat care lucrase la caz, audierea a fost încheiată într-o singură zi, 22 septembrie, pentru a se asigura că termenul de prescripție nu s-a epuizat. .

Echipa de apărare a lui Hodorkovski a protestat în mod repetat în timpul audierii cu viteza cu care proceda. „Ceea ce avem de-a face aici nu este cu procurorii sau cu judecătorii, ci cu toată greutatea mașinii statului", a spus principalul său avocat. [96] „Autoritățile politice dictează ce se întâmplă aici". Dosarul procesului inițial se întindea la șase sute de pagini, iar apărarea s-a plâns că nu li s-a acordat suficient timp pentru a-l studia. Dar judecătorii au continuat fără încetare. Când Hodorkovski a ținut un discurs de încheiere în apărarea sa, au încercat să-l închidă după o oră. — Avem toate documentele. De fapt, suntem gata să dăm hotărârea", a spus unul dintre ei. [97] Era deja ora 19.20, cu mult peste ora la care tribunalul se închidea de obicei pentru ziua respectivă. Deși judecătorii l-au lăsat pe Hodorkovski să continue încă o oră, nu a contat ce a spus el. Se hotărâseră deja. Au ieșit doar câteva minute din sala de judecată înainte de a se întoarce pentru a-și pronunța verdictul: opt ani – exact așa cum promisese Yegorova. Era ora 21.00 pe 22 septembrie. Termenul de prescripție al fraudei încă nu expirase.

Hodorkovski și partenerul său de afaceri Platon Lebedev urmau să fie trimiși în lagăre de prizonieri nedezvăluite încă. Palid și epuizat, de data aceasta Hodorkovski nu a avut nicio lovitură de despărțire când a fost condus în afara terenului. Părinții săi, Boris și Marina, i-au făcut semn cu ochii plini de lacrimi. Puțin peste trei săptămâni mai târziu, a fost transportat într-un vagon fără ferestre, traversând stepa rusă până la capătul pământului, un lagăr de prizonieri din orășelul sumbru de minerit de uraniu Krasnokamensk din regiunea din estul îndepărtat Chita, unde cu aproape două secole înainte. prizonierii politici ai epocii țariste, decembriștii, fuseseră trimiși. [98]

*

A fost procesul care a schimbat totul în Rusia lui Putin. Presiunea pe care Sechin a exercitat-o asupra judecătorilor, viteza procesului de apel, lipsa de fond a acuzațiilor, au adus sistemul judiciar în mod irevocabil sub *siloviki* . Dacă, anterior, salariile jalnic de mici ale judecătorilor îi lăsaseră supuși mituirii de către oligarhi puternici, acum Kremlinul preia. „Aceasta a fost o chestiune de stat", i-a spus Putin lui Yegorova când a salutat-o la Kremlin după proces pentru a-i mulțumi pentru munca pe care a făcut-o, potrivit relatării martorilor oculari. [99] El a apărat graba cu care Hodorkovski a fost pus după gratii explicând: „Capitalul străin a condus țara, de aceea a existat tot acest haos". Putin și Kremlinul și-au justificat acapararea puterii spunând pe Hodorkovski și pe aliații săi ca agenți ai Occidentului. Oamenii lui Hodorkovski adunaseră 10 miliarde de dolari pentru a interveni în acest proces, i-a spus el. Nimeni nu ar verifica vreodată această afirmație. Era doar o parte a sistemului elaborat de minciuni care se construia.

Kremlinul lui Putin a acționat rapid pentru a-și ștampila controlul. Acesta a fost începutul a ceea ce urma să devină cunoscut sub numele de *ruchnoye upravleniye* , sau regimul manual, în care mecanica fiecărui proces urma să fie strict controlată de oamenii Kremlinului. Putin a insistat întotdeauna că procesul judiciar din Yukos nu are nicio legătură cu el sau cu Kremlinul. Dar de la început fiecare decizie, fiecare mișcare a fost supravegheată îndeaproape. Preluarea sistemului judiciar începuse cu acuzații și șoapte că judecătorii iau mită de la oponenții Kremlinului. Judecătorii ar încerca să contracareze astfel de acuzații și să-și arate loialitatea prin producerea de verdicte exact în conformitate cu ordinele Kremlinului, într-un model care se întocmește din vremea sovietică, când colegii se spionau și se raportau unii pe alții, când toată lumea era suspectată și îndeaproape. privit.

Acea paranoia nu dispăruse niciodată cu adevărat. Și acum țara cădea înapoi în vremurile în care toată lumea era împărțită între „noi și ei”, când se temeau ca un inamic din afară să lucreze pentru a corupe sistemul. Dar, într-o nouă întorsătură, judecătorii ar fi acum contaminați de Kremlin. Soțul unui judecător, de exemplu, a fost preluat de serviciile de securitate în fața casei sale de ziua lui, condus la o sală de vânzări Subaru și i s-a spus să aleagă singur un vehicul. [100] Toată lumea știa că mașina era peste nivelul lui de salariu. Toată lumea știa ce își câștigă soția și ce caz de mare profil tocmai îl supraveghease. Toată lumea ar presupune că este o mită, oricât de mult a protestat soțul că nu a avut de ales. Prin astfel de mijloace, oamenii au fost contaminați, legați de Kremlin și ținuți sub control. Pe măsură ce timpul a trecut și regimul Putin și-a consolidat puterea, dimensiunea acestor „cadouri” a crescut dramatic.

Pentru Yegorova, căsătorită cu un ofițer FSB devenit general, procesul a fost și un punct de cotitură. Ea a devenit cunoscută drept „Doamna de Fier” a sistemului juridic rus, președintele care a stabilit un control riguros asupra instanțelor, amenințând judecătorii cu pierderea locului de muncă și a locuinței dacă nu reușesc să respecte linia. [101]

Țara se întorcea înapoi la vremurile gulagului. Sistemul sovietic de „lege telefonică” era în curs de restabilire. Kremlinul preluase controlul asupra sistemului juridic. Puterea serviciilor secrete era cimentată. Hodorkovski, odinioară cel mai bogat om al țării, lânceia într-un lagăr de prizonieri din Krasnokamensk. Iar Occidentul fusese complice la proces.

PARTEA A TREIA

10

Obschak

În timp ce toată Moscova a fost cuprinsă de atacul asupra Yukos din vara lui 2004, o serie de tranzacții la bursa orașului au trecut sub radar. Acțiunile la Sogaz, o companie de asigurări puțin cunoscută aparținând Gazprom, fuseseră vândute în trei tranșe – mai întâi 49,9 la sută, apoi încă 26 la sută și apoi încă 12. [1] Părea neremarcabil la început. S-a dovedit că acțiunile fuseseră achiziționate cu reducere de trei companii obscure legate de Bank Rossiya, banca din Sankt Petersburg care a fost cândva un vehicul pentru fondurile Partidului Comunist și apoi pentru aliații Putin legați de KGB.

Tranzacțiile se desfășuraseră în liniște, departe de zgomotul discuțiilor guvernamentale și al edictelor care ar fi însoțit în mod normal astfel de vânzări de active ale statului. Ani de zile guvernul a dezbătut ce să facă cu Sogaz și cu celelalte active financiare acumulate de Gazprom. Dar în loc de o licitație, o pompare și amorsare a activelor de către băncile de investiții occidentale despre care Kasyanov și alții din guvernul său discutaseră, vânzarea a avut loc neanunțat la bursă. „Faptul că Sogaz a fost vândut atât de repede și atât de ieftin a fost o evoluție nouă”, a spus Vladimir Milov, fost ministru adjunct al energiei în cabinetul lui Kasyanov. „Nu am discutat niciodată despre asta. Convocarea lui Kasyanov a deschis calea pentru acest tip de înțelegere... Nu a existat niciodată întrebarea că va fi vândut aliaților.

Totul a fost atât de neașteptat... Dar pe atunci nu înțelegeam că vânzarea Sogaz era începutul unui nou proces masiv. A fost doar o companie de asigurări, asta-i tot. [2]

Vânzarea Sogaz, s-a dovedit, a marcat începutul unei serii de tranzacții, la fel neobservate, care au transferat zeci de miliarde de dolari în active financiare, industriale și media deținute cândva de Gazprom către Bank Rossiya, bastionul lui Iuri Kovalciuk, Putin. aliat din zilele Sankt Petersburgului. A fost începutul formării unui *obschak* la scară mare pentru nevoile strategice – și personale – ale lui Putin. De asemenea, a anunțat ascensiunea unei noi caste de oligarhi, toți asociați ai lui Putin, legați de KGB din Sankt Petersburg – și, în cazul principalilor acționari ai Bank Rossiya, cei mai mulți dintre ei membri ai cooperativei Ozero dacha a lui Putin.

În timp ce Putin strângea independența oligarhilor din epoca Elțin, îl întemnița pe Hodorkovski și amenința că îi va elimina pe ceilalți ca clasă, Kovalchuk se afla în centrul unui grup de aliați loiali KGB care se ridicau rapid pentru a-i înlocui în al doilea mandat al președinției lui Putin. . La început în liniște și apoi din ce în ce mai vizibil, au început să beneficieze de tranzacții privilegiate. Transferurile de la Gazprom au transformat Bank Rossiya, de exemplu, dintr-un grup bancar regional despre care puțini din Moscova au auzit vreodată într-o nouă putere financiară cu tentacule în toată Rusia. Activele sale au crescut de patruzeci de ori după 2004, ajungând la 8,9 miliarde de dolari în opt ani. [3] Transferurile au condus și la predarea controlului celei de-a treia bănci ca mărime a țării, Gazprombank, brațul financiar Gazprom care deținea active în valoare de zeci de miliarde de dolari, către Bank Rossiya.

Niciunul dintre transferuri nu ar fi avut loc dacă oamenii lui Putin nu ar fi preluat Gazprom la începutul președinției sale. De când Putin a făcut ca înlocuirea managementului său cu propriii săi aliați de la Sankt Petersburg să fie una dintre primele sale priorități, vastele sale fonduri de numerar și activele financiare reprezentaseră o mulțime de oportunități pentru cercul său interior. De asemenea, vânzările de active nu ar fi avut loc niciodată dacă resturile mai liberale din epoca Elțin, cum ar fi Kasyanov și Voloshin, ar fi rămas în guvern. „Înainte, toată lumea trebuia să fie de acord", a spus Vladimir Milov. „Dar în cel de-al doilea mandat al lui Putin a fost un moment foarte clar când grupul de la Sankt Petersburg a luat ceea ce grupul de la Moscova nu a vrut să dea". Rând pe rând, oamenii lui Putin au fost puși la conducerea unor sectoare ale economiei, în timp ce *silovikii* preiau sistemul judiciar, serviciul fiscal federal și alte ramuri ale guvernului care nu erau la îndemâna lor.

A făcut parte dintr-un proces care a devenit cunoscut sub numele de „Kremlin Inc.", prin care Putin, în al doilea mandat, a numit loialiști cheie responsabili de sectoarele strategice ale economiei. Procesul a fost cel mai vizibil pe măsură ce și-a instalat cei mai apropiați aliați KGB nu numai în fruntea majorărilor energetice controlate de stat, Gazprom și Rosneft, ci și a unei serii de companii de stat. [4] Mai întâi a fost Aeroflot, compania aeriană care fusese cândva feudul familiei Elțin. Viktor Ivanov, tovarășul KGB al lui Putin din Sankt Petersburg, care a ocupat acum funcția de șef adjunct al administrației, a fost instalat ca președinte la sfârșitul anului 2004. Apoi a fost Căile Ferate Ruse, un vast imperiu de 1,3 milioane de angajați și venituri totalizând aproape 2% din PIB-ul Rusiei, unde Vladimir Yakunin, fostul ofițer superior al KGB, care fusese un acționar principal al Bank Rossiya și membru al cooperativei Ozero dacha, a fost numit președinte în iunie 2005.

Andrei Akimov, fostul bancher de stat sovietic cu legături cu informații străine, a fost repatriat de la Viena și promovat la supravegherea Gazprombank. Andrei Kostin, un fost diplomat sovietic stabilit cândva la ambasada din Londra, a preluat frâiele la Vneshtorgbank, sau VTB, descendentul direct al băncii sovietice de comerț exterior. Putin și-a numit cel mai apropiat coleg din anii Dresdeni, Serghei Chemezov, în funcția de șef al agenției de stat pentru exportul de arme, Rosoboronexport, în 2004.

„Oamenii din KGB și finanțatorii KGB sunt cei care conduc emisiunea acum", a spus triumfător unul dintre cei mai importanți participanti la acest proces. „În cele din urmă, ei preiau primul strat al capitalismului". [5] „Oligarhii anilor 1990 au încetat să mai fie oligarhi și au devenit din nou oameni de afaceri. Acum avem o oligarhie cekistă', a spus sardonic liderul politician al opoziției, Boris Nemțov. [6]

Dar acționarii Băncii Rossiya erau cei care acumulau averea cel mai tăcut și rapid. Printre numărul lor, pentru o vreme, s-a numărat și Gennady Timchenko, presupusul fost agent KGB, devenit comerciant de petrol, care a lucrat îndeaproape cu Putin la Sankt Petersburg. După ce Hodorkovski a fost închis și Rosneft al lui Sechin a început să preia Yukos, Timchenko s-a concentrat mai mult pe operațiunile sale de comerț cu petrol. Ultima sa afacere, Gunvor, își afundă rădăcinile adânc în Elveția. În liniște, aproape imperceptibil la început, a început să ridice butoaiele de petrol comercializate cândva de Yukos lui Hodorkovsky.

Acționarii Bank Rossiya erau elita cercului interior al lui Putin. Și pe măsură ce banca a crescut în dimensiune în timpul celui de-al doilea mandat al președinției lui Putin, la fel au crescut și reședința acționarilor. Ei s-au mutat în masă pe o insulă cu frunze din delta râului Neva din Sankt Petersburg, care fusese cândva casa cancelarilor țarilor. [7] Complexul închis de case palatioase de pe Kamenny Ostrov, sau Insula de Piatră, era înconjurat de un șanț ornamentat, poduri de piatră măturatoare și securitate grea. Noii locuitori ai complexului renovat, curtenii financiari din spatele regimului Putin, au preluat mantaua nobililor moderni. Ei se îmbrăcau în frac pentru petreceri secrete la moșii palatioase, soțiile și prietenele lor în rochii de bal din epoca Ecaterinei cea Mare. Starletelor angajate să cânte pentru ei nu li s-ar spune cine este publicul lor și vor fi plătite cu inele cu diamante, ceasuri de mână și icoane – orice lucru valoros, atâta timp cât nu lăsa nicio urmă. [8]

Mai mult decât oricare altul, povestea expansiunii rapide a Băncii Rossiya în al doilea mandat al lui Putin aruncă lumină asupra formării unui *obschak de la Kremlin* care ar putea fi folosit atât pentru nevoile personale ale lui Putin, cât și pentru a întări domnia clanului său KGB. La fel ca și în cazul fondurilor slush create în Liechtenstein și în alte paradisuri pentru Putin și aliații săi din Sankt Petersburg la începutul anilor 90, liniile dintre numerarul luat pentru nevoi strategice și cele personale au fost întotdeauna neclare. Transferurile de acțiuni Sogaz, de exemplu, au fost începutul unui proces prin care un vast imperiu media național a fost transferat în mâinile loiale ale lui Kovalchuk, ajutând la consolidarea monopolului mediatic strategic al Kremlinului. Dar au permis și un palat potrivit pentru un țar să fie construit pentru Putin la Marea Neagră. Unele dintre sutele de milioane de dolari ascunse în rețeaua de companii din spatele Băncii Rossiya păreau să conducă direct la Putin. Ei făceau parte din averea personală a lui Putin, potrivit unui finanțator care a lucrat la scheme. [9]

Omul care a deschis cortina asupra modului în care funcționa sistemul a fost Serghei Kolesnikov, un membru al cercului strâns de finanțatori implicați îndeaproape în operațiunile Băncii Rossiya. Devenise din ce în ce mai preocupat de modul în care creșterea abruptă a băncii era simptomatică pentru lipsa tot mai mare de controale și echilibru asupra regimului lui Putin. „Când Putin a venit pentru prima dată la putere, i-am văzut sosirea cu mare bucurie", a spus el. „Toți am legat-o de aducerea ordinii în țară. În primii trei ani, l-am susținut și am văzut că tot ce a făcut este bun și chiar și când l-a aruncat pe Hodorkovski în închisoare, am crezut că este bine. Dar apoi, după cele de-a doua alegeri din 2004, a început să apară această înțelegere că el ar putea guverna pentru totdeauna... Ei preluaseră controlul asupra presei și apoi asupra afacerilor prin cazul Hodorkovski. Dar apoi au curățat câmpul politic. Au anulat alegerile pentru guvernatori și pentru primarii din cele mai mari orașe. Aceasta a fost sarcina principală. Nu a existat nicio șansă ca oamenii independenți să apară și să se dezvolte. [10]

A fost un proces, a spus Kolesnikov, clătinând din cap, care l-a lăsat pe Putin să conducă ca un țar, prezidând ceea ce devenise o economie aproape feudală. Oligarhii din epoca Elțin au fost speriați de procesul lui Hodorkovski, temându-se că oricare dintre ei s-ar putea confrunta cu o soartă similară. Kolesnikov a văzut că, în loc să elimine oligarhii ca clasă, așa cum promisese Putin, bărbații din spatele Băncii Rossiya au devenit parte a unei noi oligarhii.

Kolesnikov însuși fusese unul dintre ei. El știa îndeaproape cum funcționează sistemul Putin. Locuise printre acționarii Bank Rossiya de pe Kamenny Ostrov. Dar a devenit din ce în ce mai îngrozit când a observat escaladarea sifonării activelor de la Gazprom: „De îndată ce preiei controlul asupra resurselor financiare, nu este posibil să te oprești. Aceasta este o lege a afacerilor. [11] Până în toamna anului 2010, el nu mai putea suporta. Luând doar o geantă mică care conținea, printre altele, stick-uri USB cu o grămadă de documente despre toate tranzacțiile pe care le făcuse pentru oamenii lui Putin, s-a strecurat din casa lui de pe Kamenny Ostrov și s-a grăbit la aeroport, de unde și-a cumpărat un bilet dus dus în Turcia și apoi în SUA. Documentele pe care le-a realizat cu el au fost o foaie de parcurs a creării unui *obschak prezidențial* .

Kolesnikov serios și cu ochelari a început ca fizician, lucrând în vremea sovietică la un institut de cercetare ultra-secret care dezvolta dispozitive medicale și de altă natură. [12] Cei doi bărbați cu care urma să intre în afaceri mai târziu erau implicați în același domeniu. Unul dintre ei a fost Dmitri Gorelov, pe atunci șeful *rezidentului KGB* din Danemarca, cu care Putin lucrase îndeaproape la Dresda, când Putin era implicat în operațiuni de introducere ilegală de tehnologie prin embargouri occidentale. [13] Celălalt era Nikolai Shamalov, reprezentantul din Sankt Petersburg al gigantului tehnologic german Siemens, care fusese mult timp infiltrat de agenți sovietici care încercau să furnizeze echipamente cu dublă utilizare KGB, [14] și un alt vechi prieten al lui Putin. „Era clar că se cunoșteau încă dinainte de anii nouăzeci", a spus Kolesnikov. „Dar să intru în istoria acestor lucruri nu a fost corect". [15]

Kolesnikov, Gorelov și Shamalov s-au alăturat afacerilor la începutul anilor 90 pentru a forma Petromed, o companie de consumabile medicale care vindea echipamente Siemens spitalelor din Sankt Petersburg. Ei au fost printre cei mai apropiați prieteni ai lui Putin, Shamalov în special, care s-au alăturat cooperativei dacha Ozero. Prin activitățile lor,

vechile rețele KGB au fost păstrate. „Au rămas fragmente din sistem", a spus un fost ofițer KGB care a lucrat cu Putin la Sankt Petersburg. Putin și echipa lui au fost unul dintre ei. [16]

Când Putin a preluat președinția, Petromed a devenit un centru de colectare a sute de milioane de dolari în așa-zise donații, aparent pentru a cumpăra echipamente medicale de la Siemens și General Electric pentru a moderniza Academia Medicală Militară din Sankt Petersburg. [17] Dar „donațiile" au fost în esență tributuri plătite de oligarhi noului țar rus, un bilet de intrare în cercul interior al lui Putin și au devenit parte dintr-un fond de nămol pentru domnia lui Putin. Un procent mare din bani a fost folosit pentru a finanța extinderea rapidă a Băncii Rossiya. Acesta a oferit numerar pentru ca Bank Rossiya să achiziționeze compania de asigurări Sogaz a Gazprom – iar pentru Gorelov și Shamalov pentru a achiziționa participații la Bank Rossiya. În acel moment, Matthias Warnig, fostul ofițer al Stasi cu care Putin lucrase îndeaproape și la transferurile de tehnologie, devenise președinte al Băncii Rossiya. Era un semn că fostele rețele KGB ale lui Putin erau mai mult decât păstrate: erau reînviate și apoi furnizate cu zeci de miliarde de dolari de bani gazprom sifonați.

Povestea pe care Kolesnikov avea să mi-o spună, ani mai târziu, când a ieșit din toate acestea, încă cu ochii mari la secretele pe care îndrăznea să le dezvăluie, a descris cum a lucrat cu Shamalov și Gorelov pentru a canaliza „donațiile" Petromed printr-o rețea de companii offshore care se întindeau de la Liechtenstein până la Insulele Virgine Britanice până la Panama. Treizeci și cinci la sută dintr-o astfel de donație – de 203 milioane de dolari de la oligarhul familiei Elțin, Roman Abramovici, în iulie 2001 – a fost transferată unei companii din BVI, Rollins International, iar 50 de milioane de dolari au ajuns apoi către o companie din Panama numită Santal Trading. , pe care lui Kolesnikov îi plăcea să-l numească „seif". [18] Acesta a fost magazinul de numerar care a finanțat extinderea Bank Rossiya, în timp ce Rollins International a finanțat achiziția de către Gorelov și Shamalov a 12,6% din participații fiecare la Bank Rossiya în ajunul creșterii rapide a băncii. În primul rând, a spus Kolesnikov, Rollins a plătit 22,3 milioane de dolari și, respectiv, 21,8 milioane de dolari în dividende către Gorelov și, respectiv, Shamalov, iar aceștia au folosit fondurile pentru a achiziționa mizele. [19] Apoi, în vara lui 2004, Santal a transferat în liniște împrumuturi și garanții de 18 milioane de dolari și 41 de milioane de dolari către două companii obscure – Aktsept și Abros – conectate la Bank Rossiya, care a folosit numerarul pentru a achiziționa 13,5% și 51% respectiv participații la Sogaz. [20] O altă participație de 12,5% a fost achiziționată printr-un alt grup de investiții, Lirus, care era condus de Kolesnikov.

Sumele implicate ar putea părea mici în comparație cu zecile de miliarde de dolari pe care le deține acum cercul lui Putin. Dar aceste transferuri au fost primii pași către construirea unui fond mult mai mare de active. Achiziția Sogaz a fost începutul unui proces remarcabil. Odată ce a fost achiziționat de oamenii lui Putin, rezultatul său a început să crească. Cele mai mari companii de stat din țară se întreceau pentru a se alătura listei de clienți. Nu mai era compania de asigurări aleasă doar pentru Gazprom, ci și pentru monopolul căilor ferate de stat rusești și Rosneft. Adăugând la greutatea sa ca ținută pentru clanul Putin, fiul lui Serghei Ivanov, ministrul apărării al lui Putin, un alt aliat apropiat al KGB-ului din Sankt Petersburg, a fost instalat în funcția de șef al consiliului de administrație Sogaz. Pe măsură ce clienții de nivel superior au venit în flux, până în 2006 profiturile sale nete s-au triplat. Apoi, odată cu înflorirea afacerilor, Sogaz a fost folosită drept rampă de lansare pentru un

premiu mult mai mare. Într-o serie de tranzacții din august 2006, a achiziționat un pachet de 75% din pachetul de acțiuni Leader Asset Management pentru o sumă nedezvăluită. [21] Aceasta a fost compania care gestiona activele vastului fond de pensii al Gazprom, Gazfond, care conținea peste 6 miliarde de dolari (167,7 miliarde de ruble), unul dintre cele mai mari case de pensii din țară, precum și un pachet de 3% din acțiunile Gazprom, în valoare de atunci. 7,7 miliarde de dolari. [22] Pe bună măsură, fiul lui Shamalov, Iuri, a fost numit șeful lui Gazfond.

Odată ce aceste piese au fost la locul lor, Gazfond a fost folosit pentru ca Bank Rossiya să preia o țintă mai mare – filiala bancară a Gazprom, Gazprombank, apoi a treia bancă ca mărime a țării și, cel mai important, un seif în care Gazprom parcase zeci de miliarde de dolari. dintre cele mai mari active ale sale. Înțelegerea, încă o dată, s-a petrecut sub radar, abia observată. În loc de o licitație în numerar cu oferte concurente și bănci de investiții occidentale, așa cum discutase odată guvernul lui Kasyanov, aceasta a fost predată într-un simplu schimb de active spre sfârșitul celui de-al doilea mandat al lui Putin. [23] Gazfond a schimbat pachetul de acțiuni pe care îl deținea într-o companie de energie electrică din Moscova numită Mosenergo, în valoare de atunci de 1,8 miliarde de dolari, cu pachetul de control al Gazprom în Gazprombank, apoi a transferat-o liderului de management al activelor Bank Rossiya, dând Bank Rossiya controlul direct asupra celui de-al treilea stat al țării. cea mai mare bancă pe care abia dacă cineva observă. [24] „Gazprom a dat totul degeaba, chiar așa”, a spus Milov, fostul ministru adjunct al energiei în cabinetul lui Kasyanov. [25]

Era ca și cum controlul celei de-a treia bănci ca mărime a țării ar fi fost transferat printr-un set de păpuși rusești, sau *matrioșci* , în mâinile Bank Rossiya. Acordul a fost plin de complexitate, parcă pentru a-și ascunde rezultatele finale și pentru a atrage controlul minim. Gazprom a susținut ulterior că tranzacția de schimb de active a fost în conformitate cu o evaluare de piață dată de Dresdner Bank. Dar Gazprom însăși a evaluat Gazprombank la 8 miliarde de dolari la doar câteva luni după tranzacția de 1,8 miliarde de dolari – o evaluare care s-a dublat mai târziu, pe măsură ce profiturile băncii au continuat să crească în timpul guvernării lui Putin.

În acord, Gazprom a predat, de asemenea, active industriale și media în valoare de zeci de miliarde de dolari pentru nimic în schimb. În primul rând, a fost imperiul media federal pe care Gazprom l-a acumulat, care includea NTV, canalul de televiziune cândva extrem de independent al lui Gusinsky. Cu un an înainte de finalizarea schimbului de active, Gazprom și-a vândut activele media către Gazprombank pentru 166 de milioane de dolari. Abia doi ani mai târziu, odată ce acest imperiu media a fost ferm sub controlul lui Kovalchuk și Bank Rossiya, Dmitri Medvedev, șeful de cabinet al lui Putin de la Sankt Petersburg, a estimat valoarea aceloraşi active media la 7,5 miliarde de dolari, transformându-l pe Kovalchuk în cel mai important magnat media al națiunii. , [26] în fruntea celui mai mare așa-numit conglomerat media „privat” din țară. Imperiul s-a extins pentru a include Canalul Unu, deținut cândva de Berezovsky și două canale mai mici, Ren TV și STS, precum și unul dintre cele mai respectate ziare din țară, *Izvestia* , și cel mai citit tabloidul său, *Komsomolskaya Pravda* , și postul de radio. cel mai iubit dintre intelectuali, Ekho Moskvy. Treptat, operațiunile sale au devenit un roți dințat crucial în mașina de propagandă a Kremlinului.

Apoi a fost Sibur, cea mai mare companie de petrochimie a Rusiei, în care Gazprombank deținea un pachet de 75%, în timp ce Gazfond deținea restul de 25%. Anul după ce Gazprombank a fost transferată sub controlul Bank Rossiya pentru 1,8 miliarde de dolari, Sibur a fost evaluată la 4-5 miliarde de dolari: veniturile sale au totalizat 6 miliarde de dolari, profiturile operaționale au fost de 1,2 miliarde de dolari. Cu toate acestea, transferul său către Bank Rossiya a trecut neobservat și fără observație. În 2011, Gazprombank l-a întors pe Sibur la doi oameni de afaceri apropiați de Putin, Timchenko și Leonid Mikhelson, pentru un preț nedezvăluit. În același timp, Gazprombank a spus că a evaluat compania la 7,4 miliarde de dolari.

Amestecarea acțiunilor a drenat pe furiș până la 60 de miliarde de dolari în active de la Gazprom controlată de stat în mâinile Băncii Rossiya, potrivit unei estimări a lui Vladimir Milov, dintre care unele au fost apoi predate celor mai apropiați prieteni ai lui Putin. [27] Cu toate acestea, nimic din toate acestea nu s-a confruntat cu nicio supraveghere independentă din partea guvernului, acționarilor sau parlamentului. Gazprom trebuia să fie cea mai mare și mai importantă companie a statului rus, cel mai mare generator de venituri, totuși diviziunea sa a avut loc fără discuții, cu ușile închise. „Acesta a fost o donație totală a tuturor activelor financiare și de altă natură. Și Gazprom nu a primit nimic. Este o poveste fantastică", a spus Milov. [28]

Milov, pe atunci în vârstă de treizeci de ani, cu părul întunecat și un aer sincer și curios, fusese unul dintre cei mai străluciți tineri oficiali ai guvernului Putin în timpul primului său mandat. Dar a plecat după mai puțin de un an, dezamăgit de lipsa reformelor pentru a destrăma monopoluri precum Gazprom, și a devenit una dintre rarele voci care criticau politica guvernamentală. După ce a înființat un think-tank independent care comentează cu privire la politica energetică a guvernului, el și-a câștigat reputația de expert aspru și liberal. În 2008, pe măsură ce guvernul lui Putin a început să semene din ce în ce mai mult cu o cleptocrație, Milov s-a alăturat mișcării liberale de opoziție condusă de fostul vicepremier Boris Nemțov. El a fost coautor al unei serii de rapoarte care au analizat eșecurile regimului Putin, inclusiv unul pe care l-a scris el însuși despre sifonarea de active de la Gazprom, numită „Putin și Gazprom".

În acele zile, Milov era o voce singuratică curajoasă care arăta amploarea epuizării activelor. Pe măsură ce oamenii lui Putin dominau din ce în ce mai mult toate pârghiile puterii, puține bănci de investiții sau investitori au investigat transferurile. Când am vorbit, Milov menționa adesea ironia cu privire la modul în care oamenii lui Putin pretindeau că au preluat Gazprom în încercarea de a elimina sifonarea de active de către directorii săi din epoca Elțin, făcând și mai cinic faptul că sifonarea de active a luat un nivel egal. o scară mai mare odată ce Putin a preluat controlul asupra gigantului gazos. „Conducerea anterioară a Gazprom distribuia active pe care aveau motive să le facă", a spus Milov. „Au dat altora la un preț redus activele pe care Gazprom nu era capabilă să le dezvolte singură. Dar când oamenii lui Putin erau la conducere, pur și simplu au dat bunuri fără motiv, aproape gratuit. [29]

După ce Serghei Kolesnikov a fugit în Occident, el s-a alăturat explicând că există un motiv simplu pentru asta. Putin făcuse din Gazprom feudul său personal, proprietatea sa de direcționat atât ca instrument geopolitic de proiectare a puterii Kremlinului, cât și ca sursă de bani pentru cercul său. — Știți cine este adevăratul proprietar al Gazprom? m-a întrebat

Kolesnikov. „Cel care îi spune CEO-ului Alexei Miller ce să facă, cine îi spune cui să dea ce contract și la ce preț, la ce preț să lucreze cu Sogaz, cui să-l vândă și cui să vândă Gazprombank? Toate acestea sunt ale lui Putin. [30]

Kolesnikov era la curent cu informații extrem de sensibile. A înțeles exact cum funcționează sistemul de fonduri de nămol și, dincolo de sifonarea activelor de la Gazprom, ceea ce l-a deranjat cel mai mult a fost cum din ce în ce mai mulți bani din rețeaua pe care o supraveghea au început să fie deturnați spre confortul personal al lui Putin. Unul dintre fondurile administrate de Kolesnikov era destinat să canalizeze o parte din „donația" numerar în investiții în economia reală a Rusiei, inclusiv în șantierele navale din Sankt Petersburg. La început, acest lucru făcuse o parte din sifonarea donațiilor plăcută pentru Kolesnikov – cel puțin o parte din bogăție era distribuită pentru crearea de locuri de muncă și creșterea economiei. O altă parte, însă, urma să fie cheltuită pentru construirea unui palat opulent pentru președinte pe litoralul Mării Negre. Proiectul fusese inițial conceput ca o casă relativ modestă de mii de metri pătrați. Dar s-a transformat într-un palat în stil italian de patru mii de metri pătrați, cu trei heliporturi, un amfiteatru de vară, un port de agrement și o ceainărie cu piscine, la un cost de 1 miliard de dolari. [31] Când, după criza financiară din 2008, Putin a dat instrucțiuni ca toate fondurile rămase din fondul slush Petromed să fie cheltuite pentru palatul său, nu pentru șantierele navale și alte proiecte din economia reală, Kolesnikov a început să facă planuri pentru o ieșire. „S-a dovedit că am lucrat în fiecare zi timp de cincisprezece ani, timp de zece ore pe zi, pentru a construi un palat pentru țar", a spus el. „Nu aș putea niciodată să fiu de acord cu asta. Dar când am obiectat, ei mi-au spus: „Împotriva cui vorbești? Te duci împotriva țarului."' [32]

Deturnarea fondurilor pentru palatul președintelui a fost cel mai clar semn că rețeaua de companii pe care Kolesnikov a ajutat-o la supraveghere era strâns legată de averea personală a lui Putin – că acesta era un fond de nămol în care putea fi folosit pentru uzul său. Kolesnikov a susținut că acesta a fost Shamalov, cel mai apropiat prieten al lui Putin, pe care Putin l-a instruit personal să cheltuiască sume tot mai mari pentru palat și nu pentru investițiile în economia reală. Într-adevăr, prin intermediul unei companii aparținând lui Shamalov palatul a fost deținut. [33] „Șamalov l-a reprezentat pe Putin", a spus o persoană din interior. [34] „El a fost cel care a primit ordinele unde trebuiau să meargă banii". Activitatea a ridicat o întrebare interesantă. Dacă Shamalov reprezenta interesele lui Putin în clădirea palatului, acționariatul său la Bank Rossiya a reprezentat și interesul personal al lui Putin? Shamalov a refuzat să comenteze. Dar când Kolesnikov a apărut să-și spună povestea, Dmitri Peskov, purtătorul de cuvânt al lui Putin, a luat în derâdere orice astfel de afirmații drept „prostii": „Putin nu a avut și nu are nicio legătură cu Bank Rossiya, nici cu nicio tranzacție sau tranzacție prin oricare dintre companiile offshore. sau companiile care sunt menționate. Nu are nicio legătură cu creșterea băncii. [35]

Dacă nu ar fi fost cheltuiți fondurile pentru confortul personal al lui Putin, orice legătură cu propriile sale interese ar fi fost imposibil de urmărit. „Nu există documente sau documente care să arate că Putin este proprietarul" de nimic, a spus Kolesnikov. [36] „Putin a fost o persoană care a fost învățată în mod special să nu lase nicio urmă". Cei care se ocupau de rețeaua Bank Rossiya au fost, de asemenea, instruiți să-și conducă afacerile în secret. Când s-au întâlnit pentru a discuta despre afaceri, au inventat un sistem de porecle pentru ca – în caz de interceptare – nimeni să nu știe despre cine vorbesc. Putin a fost „Mikhail Ivanovici" – numele unui șef de poliție omniscient într-un film de comedie sovietic clasic. [37]

Kovalchuk a fost numit în mod ciudat „Kosoi", sau încrucișat. „Când s-au hotărât să dea tuturor o poreclă, a avut o durere la ochi și, prin urmare, au decis să-i spună așa", a spus Kolesnikov. [38] Shamalov a ales „Profesor", după personajul care experimentează pe un câine fără stăpân din romanul satiric al lui Mihail Bulgakov despre starea omului sovietic, *Heart of a Dog* . Între timp, Alexei Miller de la Gazprom a fost „Soldat", sau soldat, un semn din cap către statutul lui de om loial, care a urmat ordinele. Aliatul apropiat al lui Putin, Timchenko, a devenit „Gangrena" sau gangrena, pentru că la acea vreme afacerea lui de comerț cu petrol se dezvolta atât de repede. [39]

Când Kolesnikov a fugit în străinătate, a luat cu el nu numai documente despre tranzacții, ci și casete de conversații dintre membrii acestui grup. Unul dintre ei părea să fie de la o întâlnire pe care o avusese cu Shamalov la Sankt Petersburg. În ea, ei adună banii cui este în stocul pe care îl administrează în Rollins International, partea BVI a rețelei Petromed. „Banii lui Mihail Ivanovici sunt de 439 de milioane de dolari. Aceștia sunt banii lui Mihail Ivanovici", spune Kolesnikov. [40]

Ceea ce se crea era un sistem elaborat de fronturi care puteau acționa în numele lui Putin și al regimului său de *komitetchiki* . Dacă magnații din epoca Elțin ar fi căutat să manipuleze un Kremlin slăbit pentru a împărți activele la un preț redus, Putin crea o rețea loială de custozi de încredere, conectați la KGB. Acest proces se extindea spre vest, în Europa, în Liechtenstein și Monaco, apoi în Panama și BVI. Timchenko se mutase de mult de la baza sa din Sankt Petersburg și își afundă rădăcinile adânc în Geneva. Înconjurat de Alpii înzăpeziți și de munții Jura, orașul era de multă vreme o destinație naturală pentru banii ruși. Parte a unei zone tampon neutre între Est și Vest de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, secretele financiare ale marilor puteri ale lumii au fost îngropate în siguranță în zidurile sale. „A fost un refugiu pentru ambele blocuri", a spus un fost ofițer KGB care a operat acolo. [41] „Este ca un restaurant în mijloc, între Chinatown și Little Italy, unde cei doi șefi mafioți pot merge să mănânce și să discute despre afaceri. Este cel mai sigur restaurant din lume. Banii KGB erau ascunși de mult în seifurile orașului: bancherii șopteau povești despre cum, în zilele Războiului Rece, oamenii de afaceri sovietici care transportau valize pline cu numerar îi sunau din cabinele telefonice. [42] Au fost zile de conturi numerotate, de cuvinte de cod și de afaceri desfășurate cu un semn din cap și cu ochiul. Acum, cu Războiul Rece pronunțat de mult terminat, Geneva devenea din nou un avanpost important pentru bogăția petrolieră comandată de oamenii KGB ai lui Putin.

Dintr-un loc privilegiat cu vedere la Lacul Geneva, compania de comerț cu petrol a lui Timchenko, Gunvor, a devenit beneficiarul cel mai imediat al preluării Yukos de către Kremlin. Pentru o vreme, ascensiunea sa a fost unul dintre marile mistere ale industriei. La început, puțini au observat când, după ce Rosneft lui Sechin a achiziționat Yuganknefteg az, noul campion de stat la petrol a început să redirecționeze cea mai mare parte a exporturilor sale prin Gunvor. Apoi, când Gazprom, controlată de stat, și-a luat propria parte din industria petrolieră, achiziționând Sibneft a lui Roman Abramovici în 2005, filiala sa petrolieră Gazpromneft a început, de asemenea, să acorde contracte mari lui Gunvor. Înspăimântați de puterea în creștere a Kremlinului, alți majori petrolieri, nerăbdători să beneficieze de curry, au urmat exemplul. În patru ani, Gunvor comercializa 30% din toate exporturile pe mare din Rusia. [43] Creșterea sa a fost atât de fulgerătoare încât nu mai putea fi ascunsă vederii: până în 2008 devenise al treilea cel mai mare comerciant de petrol din lume, cu venituri de 70 de miliarde de dolari.

Rând pe rând, ceilalți comercianți independenți de petrol ruși care au înflorit la Geneva în anii Elțin au închis. Când Yukos a vândut petrol prin Petroval, cu sediul la Geneva, miliardele de dolari pe care le-a obținut din diferența dintre prețurile interne și globale ale petrolului au reprezentat o mare problemă pentru regimul Putin. Dar acum că fluxurile de petrol fuseseră redirecționate printr-un comerciant deținut de unul dintre cei mai apropiați aliați ai lui Putin, îngrijorarea părea să dispară. Lipsit de petrol, Petroval, care avea sediul chiar după colț de Gunvor, pe strada centrală din Geneva, a fost forțat să se închidă. [44] Gunvor „a preluat toate butoaiele noastre", a spus un fost comerciant Petroval. [45]

Guvernul lui Putin părea să fi reprimat cele mai grave excese ale așa-numitelor scheme de tranzacționare a prețurilor de transfer din anii 90, prin care mărfurile erau vândute prin intermediari și comercianți la prețuri interne mai mici, compensând diferența față de prețul global. Dar Gunvor nu și-a dezvăluit niciodată profiturile și pentru o lungă perioadă de timp atât el, cât și Rosneft, principalul său furnizor, Gunvor au evitat orice control. Înainte de sfârșitul anului 2007, Rosneft nu a vândut niciunul dintre exporturile sale de țiței comercianților printr-un sistem de licitație deschisă. La început, „marjele erau incredibile", a spus o persoană implicată în operațiunile de tranzacționare ale lui Gunvor. [46] Timchenko, prin avocații săi, a spus că toate contractele cu Rosneft au fost acordate în întregime pe merit, reflectând „statutul de lider pe piață al lui Gunvor și profunzimea expertizei și experienței".

Pentru o vreme, o parte din proprietatea lui Gunvor părea la fel de mult un mister ca și finanțele sale. Pe hârtie era deținută de Timchenko și partenerul său de afaceri suedez Torbjorn Tornqvist, dar și de un al treilea acționar al cărui nume, a spus comerciantul de petrol, nu a putut fi dezvăluit. [47] Dintre toate cohortele KGB apropiate ale lui Putin, care acum creșteau în afaceri, Timchenko păstrase cel mai de jos profil. A operat într-o lume învăluită în secret, făcând navetă între Moscova și Elveția, unde locuia anonim într-un conac înconjurat de grădini îngrijite și un gard înalt păzit în suburbia salubră Cologny, cu vedere la Lacul Geneva. Afacerea de care se ocupa a fost atât de sensibilă încât nu a folosit niciodată e-mailul. [48] Dacă vorbea prin telefonul mobil, o făcea cu deplina conștientizare că era ascultat. [49] Nu a dat niciodată un interviu până în 2008, când ascensiunea meteorică a lui Gunvor l-a forțat să iasă în lumină. [50] În acel moment, doar o fotografie cu el fusese văzută vreodată.

În primele zile, Timchenko a fost ținut aproape invizibil chiar și pentru cei mai apropiați de Putin. Serghei Pugaciov a petrecut adesea timp cu oameni ca Iuri Kovalciuk, dar îl văzuse pe Timchenko o singură dată. „Putin mi l-a ascuns întotdeauna", a spus el. [51] Într-o seară de iarnă, ajunsese la reședința lui Putin Novo-Ogarevo, în afara Moscovei, pentru a-l găsi pe Timchenko în bucătărie. Putin îi ordonase imediat lui Timcenko să aștepte afară, în zăpadă, în timp ce discutau despre afaceri. Parcă încerca să-i demonstreze lui Pugaciov că nu era important pentru el. Dar lui Pugaciov i-a dezvăluit sensibilitatea relației dintre cei doi bărbați.

Motivul aparentului secret a devenit clar pentru Pugaciov atunci când un bancher a zburat să-l vadă din Elveția spre sfârșitul anului 2003. Bancherul l-a întrebat despre Timchenko și a spus că i s-a spus că el este deținător de fonduri pentru președinte. „Mi-a spus: „Există un tip pe nume Timchenko și ne-a adus o sumă uriașă de bani". Mi-a spus că toți acești bani sunt ai lui Putin', a spus Pugaciov. [52]

*

De când ascensiunea lui Gunvor a început să atragă speculații cu privire la legăturile financiare cu Putin, Timchenko a negat mereu cu fermitate că succesul companiei ar avea vreo legătură cu președintele, insistând că se datorează propriei sale priceperi în afaceri. După ce analistul politic bine conectat Stanislav Belkovsky a îndrăznit, spre sfârșitul celui de-al doilea mandat al lui Putin, să susțină public că Putin a fost beneficiarul final al lui Gunvor [53] , Putin a înlăturat acuzațiile cu mai mult disprețul său obișnuit. Erau o prostie, a spus el reporterilor, „scoase din nasul cuiva și mânjite pe bucăți de hârtie". [54]

Dar pentru Pugaciov sensibilitatea și secretul din jurul lui Timcenko nu puteau însemna decât un singur lucru: mai mult decât oricine altcineva din cercul apropiat al lui Putin, la începutul președinției lui Putin a fost primul aliat de afaceri care a deținut fonduri pentru el. Acesta, a spus el, trebuie să fi fost motivul pentru care Putin a părut șocat când Pugaciov l-a întrebat despre Timcenko, după ce l-a vizitat pe Berezovski, pe atunci în exil la Londra, și i-a spus că arhi-rivalul său amenința că va declanșa un scandal în care era implicat Timcenko. „A devenit absolut alb", a spus Pugaciov. — A închis conversația imediat. Nici măcar nu a întrebat care va fi scandalul. [55]

Pentru doi dintre foștii asociați ai KGB-ului lui Timchenko și doi aliați apropiați ai lui Putin, rădăcina succesului lui Gunvor ar putea sta doar în legăturile financiare cu președintele rus. „Banii lui Putin, desigur că sunt acolo", a spus unul dintre ei. — Altfel, cum crezi că Timchenko a devenit un astfel de miliardar? [56] „Când a fost creat Gunvor, era 100% compania lui Putin", a spus un magnat rus apropiat lui Putin. [57] „Timchenko este doar deținătorul unei poșete care are în cont 10 miliarde de dolari. S-ar putea să difere cât de mult este al lui și cât este al lui Putin. Dar într-adevăr este la fel. Mai târziu, Departamentul de Trezorerie al SUA a spus categoric că „Putin are investiții în Gunvor și poate avea acces la fondurile Gunvor". [58]

Timchenko a negat în mod repetat orice legătură între Gunvor și Putin și a numit sancțiunile doar o încercare de a pune presiune asupra regimului rus. Dar la Geneva, o rețea de bărbați de bani, dintre care unii au lucrat cu Timchenko, a pus și ea o urmă de legături cu președintele rus. Ele au oferit, de asemenea, un indiciu al unui obiectiv strategic mai mare. Printre ei se numărau descendenți ai aristocraților ruși albi care fugiseră în urma revoluției bolșevice, care visau să restabilească imperiul Rusiei și aveau de multă vreme legături cu KGB-ul. Aproape prin definiție, ei au susținut restabilirea puterii imperiale a Rusiei și, pe măsură ce oamenii lui Putin au preluat controlul asupra economiei, l-au susținut la fiecare pas.

Unul dintre ei a fost un bancher a cărui numire ca șef al departamentului bancar privat rus la HSBC din Geneva în 2007 a fost urmată îndeaproape de sosirea lui Timchenko și a fiicei sale ca clienți. [59] Bancherul, Jean Goutchkov, lucrase îndeaproape cu Timchenko la o serie de bănci private de top din Geneva, potrivit a două persoane familiarizate cu situația. [60] (Timcenko, prin avocații săi, a spus că îl cunoaște pe Goutchkov, dar nu are nicio relație de afaceri cu el. El a repetat că nu există nicio legătură cu Putin.)

Goutchkov era nepotul unui aristocrat rus alb care a servit ca președinte al unuia dintre primele Dumas și a fost un lider al mișcării octbriste care a impulsionat cu disperare reforme ale monarhiei constituționale înainte ca bolșevicii să ajungă la putere. [61]

Goutchkov și-a menținut prezența impunătoare a ilustrului său strămoș. Își ținea părul trântit pe spate peste o frunte înaltă, ochii îi erau reci și albaștri. Ani de zile, a lucrat îndeaproape cu regimul Putin, măturand și ieșind din Moscova cu stil, cultivând clienți ruși bogați, lucrând mai întâi pentru Intermaritime Bank of New York, apoi pentru Julius Baer și apoi pentru HSBC. Dar pentru majoritatea colegilor săi de la Moscova, mișcările lui erau un mister. „Nu ți-a spus niciodată când a fost la Moscova și nu ți-ar spune niciodată cu cine se întâlnește", a spus un fost asociat la HSBC. [62] „Ar sosi și pleca fără să lase urme". Cei care îl cunosc spun că secretul era întemeiat. „Acest tip este în centrul nervos al puterii ruse", a spus unul dintre asociații săi de la Geneva. [63]

În anii 1990, Goutchkov a jucat un rol cheie în prezentarea lui Timchenko partenerului său suedez de afaceri Torbjorn Tornqvist, potrivit doi dintre asociații săi la Geneva. [64] Pe atunci, Goutchkov și Tornqvist lucraseră în imperiul de afaceri al unui controversat finanțator elvețian, Bruce Rappaport, care avea de-a face de mult cu sovieticii – Goutchkov la Banca sa Intermaritime și Tornqvist la comerciantul său de petrol Petrotrade. [65] (Timchenko a susținut că întâlnirea sa cu Tornqvist a avut loc câțiva ani mai târziu, când suedezul lucra la o ținută comercială din Estonia.) Goutchkov a negat că l-a cunoscut vreodată pe Putin. Dar trei dintre asociații săi au spus că, după ce Putin a devenit președinte, Goutchkov s-a apropiat de el. [66] Când soția lui Goutchkov a murit în 2010, el a călătorit cu Putin și Timchenko la o mănăstire străveche de pe lacul Ladoga, lângă granița cu Finlanda, un loc venerat de mult timp de credincioșii ortodocși ruși, [67] a spus unul dintre acești apropiați, și avea să se întoarcă acolo cu ei de două-trei ori după aceea. În semn de mulțumire pentru serviciile sale, Putin i-a oferit lui Goutchkov un pașaport rusesc, au spus doi apropiați. [68] Când unul dintre asociații lui Goutchkov la Geneva a fost întrebat dacă prietenia lui Goutchkov cu Putin s-a extins la furnizarea de servicii financiare, el a oferit un răspuns strâns: „Este mult mai mult o prietenie. Dar este strategic. Dacă Putin vrea ceva, Goutchkov o poate face. [69]

Apropierea de Goutchkov a fost un indiciu că, la fel ca și în cazul lui Kovalchuk și Bank Rossiya, ascensiunea lui Timchenko a fost cu mult mai mult decât finanțele personale ale președintelui. Era vorba despre crearea unui fond de nămol pentru clanul KGB al lui Putin, menit să-și păstreze și să-și proiecteze puterea. Timcenko și Goutchkov păreau să facă parte dintr-o rețea strategică care, la fel ca rețelele financiare subterane ale KGB, care promovaseră interesele Partidului Comunist în perioada sovietică, vor gestiona și plăti bani pentru nevoile strategice ale regimului Putin. „Desigur, în activitățile lui Timchenko există unele interese ale lui Putin", a spus un fost ofițer superior KGB, un asociat al bănilor de la Geneva. [70] „Dar acest lucru nu este neapărat sub forma unor bani personali. Acesta poate fi bani negri pentru finanțarea activităților de partid sau un fond de caritate care poate influența situația electorală. Poate fi resurse strategice. „Timcenko pune în aplicare ceea ce este necesar", a spus un fost aliat apropiat al KGB-ului Putin. „El este o sursă de resurse pentru realizarea unei anumite politici pentru anumite interese". [71] Doi înalți oficiali americani au spus că împărtășesc acest punct de vedere. [72]

Era un mod de operare care era parte integrantă a KGB-ului – de parcă nu ar fi știut cum să supraviețuiască fără rețelele financiare netransparente pe care le desfășurase în vremea sovietică pentru a introduce contrabandă tehnologie sub embargo, pentru a finanța campaniile de influență ale Partidului Comunist. și operațiuni clandestine în străinătate. Oamenii lui Putin reproduceau sistemele conduse de KGB din trecut, în care exporturile de

petrol fuseseră o sursă cheie de numerar negru. Rusia a renunțat la regulile economiei de comandă și a devenit un participant cu adevărat în economia de piață globală. Dar acum, după ce Putin și oamenii săi din KGB au preluat puterea, ei transformau modul în care Rusia a interacționat cu ea, exercitând o formă de capitalism de stat sub care, așa cum recomandaseră cu mult timp înainte memoriile KGB pentru tranziția la piață, custozi de încredere. precum Timchenko a acționat în numele regimului. Erau extensii ale Kremlinului, nu companii independente care urmau doar maximele de interes propriu inerente economiilor occidentale standard.

Planul KGB solicitase înființarea companiilor în străinătate pentru a „participa la toate formele de informare și activitate de intermediar: comercianți, brokeraj, companii de servicii și reprezentanțe", dintre care „acționarii ar fi custozii de încredere". În special, memoriile indicaseră că astfel de operațiuni aveau sediul „într-una dintre țările capitaliste cu un regim fiscal blând precum Elveția". [73]

Pentru oamenii lui Putin, era logic ca cel mai mare și mai strategic cash flow al țării, din comerțul cu petrol, să fie pus în mâinile unui aliat apropiat. În opinia lor, provocarea politică pe care ei credeau că a pus-o Hodorkovski a demonstrat necesitatea acestui lucru. „Puteți spune că toți banii [ai lui Gunvor] sunt ai lui Putin", a spus Andrei Pannikov, fostul ofițer KGB care a fost unul dintre primii parteneri ai lui Timchenko în comerțul cu petrol. „Dar este mult mai complicat decât atât: dacă piața este în mâini loiale, atunci asta înseamnă control asupra prețurilor. Și înseamnă, de asemenea, că profiturile nu sunt destinate finanțării terorismului. [74] Pannikov a fost un pionier în operarea prin sistemul financiar occidental. [75] În anii optzeci, el a studiat finanțele offshore la Academia Sovietică pentru Comerț Exterior, exact când KGB-ul începea pregătirile pentru o nouă fază în lupta sa împotriva Occidentului.

Sistemul off-book propus inițial de KGB părea să fie pus în funcțiune sub Putin și a ocolit sistemele obișnuite ale contabilității de stat moderne, cum ar fi bugetul federal, în care cheltuielile pentru informații, alegeri, sistemul juridic și politica este aprobată de parlament. În schimb, au fost create fonduri uriașe, unde lipsa oricărei transparențe sau responsabilitate se potrivea unui regim intenționat să stăpânească autoritar și să restabilească puterea geopolitică a Rusiei.

Jean Goutchkov a crescut într-o comunitate strânsă de ruși albi din Paris, alături de un alt membru al grupului de bărbați de la Geneva. Serge de Pahlen, un bărbat înalt, încovoiat, cu sprâncene groase, dominatoare și cu o frunte înaltă, era de multă vreme aproape de Putin. [76] „De Pahlen este unul dintre cei mai apropiați prieteni ai lui Putin. Este dintr-una dintre cele mai nobile familii din Rusia', a spus un asociat de la Geneva. [77]

Când bunicul lui Goutchkov s-a stabilit la Paris, după ce s-a alăturat sutelor de mii de oameni care au fugit de revoluția bolșevică din 1917 [78] , familia lui și a lui de Pahlen trăiseră ca parte a unei diaspore strânse legate de durerea de la pierderea imperiului și de devotamentul lor față de cultura și cultura rusă. Biserica Ortodoxă. În cea mai mare parte, rușii albi din Paris trăiau foarte modest: orașul era plin de povești despre mari duci și prinți care conduceau taxiuri sau așteptau la mese. Era o comunitate care a fost mereu sfâșiată de intrigi, agenți dubli și comploturi. În timp ce mulți au continuat să protesteze împotriva bolșevicilor și au încercat să organizeze celule de opoziție din străinătate, alții au început să-și informeze compatrioții. Serviciile secrete sovietice au căutat de mult să se infiltreze în

diaspora rusă albă – în primul rând să pătrundă în mișcările de opoziție și apoi să recruteze agenți pentru a-și promova propria putere. Pentru cei pe care i-au recrutat, a fost o sursă de bani atât de necesar, iar pentru unii, o fereastră către un imperiu rus în care încă mai credeau, indiferent cine luase frâiele puterii.

Potrivit unui fost ofițer superior rus de informații externe, Serge de Pahlen și Alexander Trubetskoy, fiul unui prinț alb rus, se numărau printre credincioșii imperiali recrutați de KGB în anii optzeci. [79] Ei au devenit parte dintr-o rețea condusă de Igor Șcegolev, mai târziu ministrul comunicațiilor al lui Putin, care la acea vreme a servit sub acoperire pentru KGB ca corespondent la Paris al agenției de știri de stat sovietice TASS. [80] Într-o perioadă în care contrabanda cu tehnologia embargoută era la apogeu, Trubetskoy lucra la Thomson, o firmă de semiconductori și microelectronice care fusese mult timp infiltrată de agenți sovietici. Între timp, De Pahlen a făcut navetă între Paris și Moscova pentru o companie franceză care furnizează echipamente rafinăriilor de petrol sovietice, parte a rețelei de firme prietene care păreau să ajute la finanțarea operațiunilor de influență sovietice. În 1981 a făcut o legătură neprețuită când s-a căsătorit cu Margherita Agnelli, fiica capului familiei Fiat, [81] și a fost numit prompt vicepreședinte al Fiat pentru relații internaționale. De acolo, el a continuat să facă vizite frecvente la Moscova, făcându-și stăpânire cu marii din Partid și cu bancherii străini care susțin regimul sovietic. [82] Fiat a fost întotdeauna un partener sovietic cheie și, conform a doi foști intermediari KGB, a devenit un furnizor de tehnologie cu dublă utilizare printr-o multitudine de firme prietenoase. [83] Între timp, Goutchkov lucra la Moscova, supravegheând un grup de bănci franceze care furnizează finanțare pentru industria petrolieră sovietică. [84] Cei doi bărbați făceau parte dintr-o rețea de agenți care asistau regimul sovietic.

De Pahlen l-a întâlnit pentru prima dată pe Vladimir Putin în noiembrie 1991, când Putin era viceprimarul Sankt Petersburgului, iar de Pahlen a ajutat la organizarea întoarcerii ultimului moștenitor al țarilor, Marele Duce Vladimir, în Rusia. [85] El îl cunoștea deja pe primarul Sankt-Petersburgului, Anatoly Sobchak, prin comunitatea rusă albă din Paris, iar el și Putin au stabilit o relație imediată. De Pahlen „l-a ales pe Putin", a spus un alt membru al acestui grup cu minte imperială, Konstantin Malofeyev: „El a spus: „Tipul ăsta gândește ca noi." [86] Niciunul dintre cei doi nu ar putea gândi la Rusia ca altceva decât un putere mare. Amândoi au fost șocați de prăbușirea țării și de haosul care se desfășura după lovitura de stat eșuată din august. Ei au păstrat legătura strânsă: ori de câte ori Putin era la Paris, îl vizita pe de Pahlen, iar Sobchak și familia lui îi rămâneau și ei aproape.

Când Putin a devenit președinte, de Pahlen i-a oferit imediat sprijinul său. În ajunul primei sale întâlniri cu omologul său francez Jacques Chirac, Putin a apelat la de Pahlen pentru sfaturi. [87] Au luat masa împreună într-o cameră privată dintr-un restaurant din Paris, unde de Pahlen i-a spus că ar trebui să conducă timp de treizeci de ani, atâta timp cât Catherine cea Mare. Era singura modalitate de a restabili ordinea, i-a spus el. A fost singura modalitate de a restabili Rusia ca putere globală.

Goutchkov și de Pahlen au fost membri de frunte ai unei rețele de descendenți ruși albi care l-au ajutat să-l propulseze pe Putin într-o misiune de restabilire a poziției globale a Rusiei în urma prăbușirii sovietice. Putin s-a bazat pe scrierile și filozofiile rușilor albi exilați, care au scris despre calea unică a țării ca imperiu eurasiatic, despre destinul său ca un contracarat față de Occident, în timp ce căuta să creeze o nouă identitate rusă și să construiască punți cu

prealabil. -Trecut imperial revoluționar. Cuvintele lor păreau să-l facă o impresie profundă, iar Goutchkov și de Pahlen l-au sprijinit din toată inima în încercarea de a stăpâni puterea oligarhilor din epoca Elțin după preluarea președinției. Ei au aprobat accentul pus pe construirea unui nou sistem de loialiști ai Kremlinului. „Când ești în sectoare strategice faci parte din stat", a spus unul dintre asociații de la Geneva. „Petrol, gaze, telecomunicații – prin definiție acestea sunt sectoare strategice. Dacă sunteți în acest sector, serviți. Nu ești independent de stat. [88]

Putin „avea o misiune sacră de a salva țara", a spus un apropiat al lui Goutchkov. [89] Pentru de Pahlen, când ne-am întâlnit în biroul său plin de cărți de la Geneva, Putin a fost cheia renașterii Rusiei: „El a oprit dezintegrarea țării și a început restaurarea unei noi Rusii. Este foarte important pentru America, care nu vrea o lume multipolară. Ei nu vor o Rusia puternică. [90] Privatizările din anii nouăzeci, a spus el, au fost „barbare".

Lui Goutchkov și de Pahlen nu păreau să le pese în mod deosebit de faptul că bărbații KGB ai lui Putin se angajau în propriile lor metode barbare, călcând în picioare drepturile legale în timp ce își afirmau controlul asupra economiei. Ei și-au spus că subversia de la Kremlin a sistemului juridic face parte dintr-o misiune istorică de restabilire a puterii ruse ca o contracandă față de Occident. „Toată lumea fura", a spus unul dintre asociații lor de la Geneva. „Dar apoi a venit Putin și a spus: „Este suficient. Acum este momentul în care Rusia este o mare putere a secolului douăzeci și unu... Ați primit mult din resursele Rusiei. Acum este timpul să dai înapoi." Înțeleg că din punct de vedere al statului de drept poate ar fi trebuit să se facă altfel. Dar Putin nu a avut timp. A trebuit să ia scurtături. Poate că Hodorkovski a avut de suferit, dar Putin a trebuit să facă ceea ce trebuia să facă... Patriotismul este mai important". [91]

Nici lor nu păreau să le pese în mod deosebit de faptul că bărbații KGB ai lui Putin furau – și în cantități tot mai mari, pe măsură ce prețurile petrolului au început să crească. Cel mai important lucru a fost reafirmarea puterii Kremlinului. Nu conta cum au ajuns acolo. „Banii și puterea au mers împreună încă de pe vremea vechilor faraoni", a spus asociatul de la Geneva. „Întotdeauna a existat o sferă superioară în care banii și puterea se întâlnesc. Oamenii din Rusia nu sunt proști. Desigur, Putin are niște interese personale. Dar lucrul important este că nu există niciun alt lider atât de popular. Populația normală vrea să aibă un frigider, un televizor, o casă, copii, o mașină. În rest, mai mult sau mai puțin, nu îți pasă, atâta timp cât situația ta materială nu este afectată. Scopul a fost restabilirea poziției Rusiei ca putere geopolitică: „Ceea ce am văzut în ultimii douăzeci până la treizeci de ani cu sosirea lui Gorbaciov, a fost un moment de slăbiciune temporară. Așa cum ar putea avea orice mare putere... Acum că economia este restabilită, Putin vrea să recupereze sfera de interese.' [92] Un alt asociat KGB al banilor de la Geneva a criticat influența nejustificată pe care credea că SUA a exercitat-o asupra Germaniei încă de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și a vorbit că într-o zi a rupt-o.

Dar la început acestea erau obiective la care puteau doar visa, iar în al doilea mandat al lui Putin mai era un drum lung de parcurs. Eforturile de restabilire a influenței ruse urmau să înceapă, în primul rând, mult mai aproape de casă.

*

Era noiembrie 2005, aproximativ un an de când Revoluția Portocalie a trimis Ucraina să iasă de pe orbita Rusiei în brațele Occidentului, iar Oleh Rybachuk, șeful de cabinet al președintelui ucrainean Viktor Iușcenko, se îndrepta nervos spre Moscova. [93] Scopul vizitei sale a fost să poarte discuții asupra unui nou acord privind furnizarea de gaze din Rusia către Ucraina, iar semnele nu erau bune. Ucraina depindea de Rusia pentru cea mai mare parte a gazului său, iar economia sa începea deja să încetinească. Încă din vară, oficialii de la Kremlin au avertizat că vor impune o majorare semnificativă a prețurilor, iar acum, când a fost instalat Iuscenko pro-occidental, au spus clar că nu doresc să subvenționeze eficient economia ucraineană, mai ales că, susțin că liderii țării „primesc salarii de la americani fie direct, fie pe ascuns". [94]

Poziția Gazprom în centrul comerțului cu gaze dintre fostele republici sovietice, cu rezervele sale enorme de gaze și rețeaua sa extinsă de conducte care traversează Rusia, a făcut din aceasta o pârghie cheie a influenței ruse asupra vecinilor săi apropiați. În timp ce republicile din Asia Centrală aveau rezerve proprii de gaze, Georgia, Belarus și Ucraina erau dependente de aprovizionarea de la Gazprom și companiile conectate la aceasta. În cea mai mare parte, Gazprom a distribuit gaz la prețuri foarte reduse, la fel ca atunci când făceau parte din imperiul sovietic. Ucraina, mai presus de toate, s-a remarcat ca un coridor de tranzit vital pentru gazul rusesc către Europa, unde a furnizat 25% din nevoile continentului. Dar acum că conducerea sa a luat o înclinare spre vest, Kremlinul a indicat că intenționează să pună capăt oricăror alte subvenții.

Când Rybachuk a ajuns la Kremlin, Putin și-a clarificat intențiile. Rusia a vrut să crească substanțial prețurile, iar Ucraina ar trebui să fie de acord cu „anumite condiții", altfel gazul ar fi întrerupt. [95] Dar într-o întâlnire ulterioară, Dmitri Medvedev, pe atunci șeful de cabinet al Kremlinului și președintele consiliului de administrație al Gazprom, a deschis fereastra pentru un acord de compromis. Dacă Ucraina ar fi de acord să cumpere mai mult gaz printr-un anumit comerciant la alegerea Kremlinului, în loc de la Gazprom, atunci prețul total ar putea rămâne ieftin. Medvedev a spus că ar putea intra în mai multe detalii odată ce Rybachuk a obținut acordul deplin al lui Iuscenko, dar ca degustator i-a spus că o astfel de înțelegere va câștiga fiecărei părți 500 de milioane de dolari pe sfert - sau 2 miliarde de dolari pe an, asigurând în același timp o aprovizionare continuă cu gaz ieftin. „Mi-a spus că aceasta este cota care va fi a noastră – adică guvernul ucrainean", a spus Rybachuk. [96]

Lui Rybachuk abia îi venea să-și creadă urechilor. Ceea ce i s-a oferit suna ca o schemă de respingere: „A fost o înțelegere pentru a corupe întregul guvern". Comerciantul de gaze asupra căruia Medvedev și Kremlinul insistau ca intermediar se numea Rosukrenergo, iar proprietatea sa era învăluită în secret.

Ceea ce descria Medvedev era cea mai recentă încarnare a unei serii de scheme umbre operate de Kremlin de a face schimb de gaze între Rusia și Ucraina și cu Turkmenistanul. Cantități mari de gaz ieftin din Turkmenistan ar putea fi direcționate prin rețeaua de conducte a Rusiei și amestecate cu gaz rusesc, apoi trimise în Ucraina, făcând prețul total către Ucraina mai mic, chiar dacă Rusia și-a majorat prețurile. În loc să tranzacționeze gazul direct prin Gazprom, printr-un sistem transparent de prețuri, acesta ar fi vândut printr-un intermediar dubios, deschizând calea pentru ca profiturile de miliarde de dolari să fie evacuate – și potențial distribuite ca mărturii.

Modul în care s-a făcut acest lucru a fost dezvăluit de americanul William Browder, managerul cu părul negru și hotărât al celui mai mare fond de investiții străine din Rusia, Hermitage Capital. Nepotul liderului de lungă durată al Partidului Comunist din SUA, Earl Browder, era un capitalist devotat și devenise unul dintre cei mai agresivi susținători ai transparenței corporative rusești, făcându-l o piatră de temelie a strategiei de investiții a fondului său de a cerceta cărțile Gazprom în căutarea unor semne de active. -sifonare. La sfârșitul anului 2003, cercetătorii săi au dat peste un comerciant obscur, Eural Trans Gas, căruia Gazprom îi acordase drepturi de a transporta gaze în valoare de miliarde de dolari din Turkmenistan în Ucraina prin rețeaua sa de conducte cu o zi înainte ca compania să fie creată. [97] A fost o înțelegere care ar elimina aproape 1 miliard de dolari în profit înainte de impozitare pentru Gazprom, a spus Browder. Eural Trans Gas fusese înregistrată într-un sat maghiar, iar cei patru proprietari ai săi păreau aproape nepotriviți pentru sarcina pe care o urma. Erau trei români fără experiență în afaceri – o actriță care spera să câștige bani pentru a-și plăti factura de telefon, o asistentă și un programator de computere – și un avocat israelian care a numărat printre clienții săi unul dintre cei mai mari mafioți ai Rusiei. Nu a existat niciun motiv, a spus Browder, pentru care Gazprom ar fi trebuit să predea acest canal de tranzacționare oricărei organizații independente, nu contează uneia a cărei proprietate părea a fi în mod clar un front. [98] Gazprom a continuat să acorde Eural Trans Gas aproape 300 de milioane de dolari în împrumuturi și garanții. Ambasadorul SUA în Ucraina, Carlos Pascual, și-a exprimat în mod deschis îngrijorarea cu privire la legăturile aparente ale companiei cu crima organizată rusă.

În scandalul care a urmat, Gazprom a încheiat în liniște Eural Trans Gas, înlocuindu-l cu Rosukrenergo. Aparent, Rosukrenergo era mult mai respectabil decât predecesorul său – era deținut în proporție de 50% de Gazprom. Dar, deși a fost deținut prin Raiffeisen Bank din Austria, proprietatea finală a celorlalte 50 la sută a fost inițial necunoscută, iar participarea sa la schema de tranzacționare cu Ucraina ar costa în continuare Gazprom mai mult de 1 miliard de dolari în venituri pierdute în 2004 și 2005, a spus Browder. . Browder a criticat o vreme împotriva lui Rosukrenergo, informând presa despre aparenta corupție, dar schema pe care o viza a reprezentat mult mai mult decât o simplă exploatare a profiturilor pentru îmbogățirea personală: el pătrundea în câmpul minat al eforturilor Rusiei de a exercita influență asupra ei aproape. in strainatate. Rosukrenergo a fost în esență un fond de nămol care ar putea fi folosit ca instrument de influență politică pentru a cumpăra și a corupe funcționari, pentru a submina democrația în statele vecine cu Rusia. A fost esențial pentru operațiunile regimului KGB al lui Putin, unde o economie de contrabandă era reconstruită și unde influența, și nu doar profitul, era o motivație motrice. A fost prima operațiune de bani neagră a oamenilor lui Putin care a devenit vizibilă pentru Occident.

Până când Rybachuk se îndrepta spre Kremlin pentru a negocia noul acord de aprovizionare cu gaze, deschiderea lui Browder îl lăsase în apă fierbinte. I s-a interzis intrarea în Rusia – pentru că, a spus ministerul rus de externe, el reprezenta o amenințare pentru securitatea națională. Între timp, noua conducere pro-occidentală a Ucrainei s-a angajat să se îndepărteze de astfel de scheme tulburi de comercializare a gazelor. „Întotdeauna a fost un mecanism corupt care a permis ambelor părți să ia tone de numerar”, a spus Rybachuk. [99] El a adăugat că KGB a fost întotdeauna în spatele acestor comercianți

și că Rosukrenergo, înregistrat în bogatul oraș elvețian Zug, cu doi dintre cei trei directori ai săi foști ofițeri KGB, nu a fost diferit.

Dar acum se părea că Kremlinul propunea un nou acord de gaze, în care rolul lui Rosukrenergo va fi întărit și mai mult. Rybachuk s-a întors la Kiev așteptându-se pe deplin ca Iușcenko, care trebuia să îndrepte Ucraina pe o nouă cale, departe de afacerile tulburi din trecut, să respingă schema. În plus, actualul contract de aprovizionare cu gaze naturale al Ucrainei cu Rusia, care stabilea prețul la un preț scăzut de 50 de dolari per mia de metri cubi, trebuia să fie în vigoare până în 2009. Când Rybachuk a raportat, Iuscenko i-a cerut să-i întrebe pe aliații occidentali ai Ucrainei – Departamentul de Stat al SUA și ministerul german de externe – dacă ar putea furniza aprovizionare alternative în cazul în care Rusia ar opri gazul țării. În două săptămâni, Rybachuk primise asigurări de sprijin occidental. „Ne-au spus că nu vom fi sub presiune", a spus el. Rybachuk și familia sa au plecat într-o călătorie de vacanță de Anul Nou în Slovenia, convinși că conducerea nu va ceda presiunii ruse. În orice caz, i se părea puțin probabil ca Rusia să riște să continue cu o măsură atât de drastică precum întreruperea aprovizionării cu gaze.

Dar când a pornit televizorul în ziua de Anul Nou, titlurile de la CNN au arătat că criza a lovit. Rusia a întrerupt aprovizionarea cu gaze către Ucraina. Și întrucât Ucraina era un coridor de tranzit vital pentru gazul rusesc, presiunea scădea și la o serie de utilități din întreaga Europă. Iarna acelui an a fost neobișnuit de rece, iar liderii occidentali erau în stare de șoc. În aceeași zi, Rusia preia președinția grupului G8 de națiuni industrializate. Acesta trebuia să anunțe un mare pas înainte pentru integrarea țării în economia globală, iar tema conducerii acesteia a fost menită să fie securitatea energetică. În schimb, întreruperea gazelor din acea zi a fost primul semnal clar al modului în care Rusia își definea integrarea globală în propriile sale interese, cum va încerca să submineze sistemul global pentru a se potrivi, mai degrabă decât a se adapta la regulile Occidentului. Întreruperea, a spus Departamentul de Stat al SUA, „ ridică întrebări serioase cu privire la utilizarea energiei pentru a exercita presiuni politice". [100]

Rybachuk încă se aștepta ca Occidentul să intervină cu sprijin. El știa că Rusia nu poate lăsa gazul oprit mai mult de trei zile, altfel își va deteriora propria rețea de conducte. Dar la ora 15:00 a doua zi, alimentarea cu gaz a fost repornită brusc. [101] Fără știrea lui Rybachuk, Iuscenko fusese de acord cu înțelegerea la care a sugerat Medvedev. Condițiile erau surprinzătoare. În loc să piardă partea din comerțul pe care o avea deja, Rosukrenergo trebuia să i se acorde un monopol asupra tuturor furnizărilor de gaze către Ucraina, precum și acces la jumătate din piața sa de distribuție internă. Acest acord ar permite Rusiei să salveze fața și să spună că vinde gaz Ucrainei la prețul foarte crescut de 230 de dolari per mia de metri cubi. Dar acel gaz ar fi combinat cu gazul mai ieftin din Asia Centrală, permițând Ucrainei să plătească în total doar 95 de dolari la mie de metri cubi. [102] Iușcenko a declarat acordul un „compromis sănătos", în timp ce Putin a lăudat „deciziile reciproc avantajoase". [103] Dar pentru Rybachuk, mirosi: „Nu am înțeles. Era guvernul Rusiei și guvernul Ucrainei. De ce am avut nevoie de un intermediar? [104] Niciuna dintre ele nu se potrivea cu idealurile Revoluției Portocalii, care a încercat să transforme Ucraina într-o economie mai transparentă, în stil occidental. În plus, insistența Gazprom că a aplicat doar o formulă de piață la prețul gazului a fost o prostie, a spus Rybachuk: „Gazprom nu a folosit niciodată nicio formulă de piață. Întotdeauna folosea componente politice pentru a determina prețul gazului. Belarus încă plătea Gazprom 49 de dolari pentru fiecare mie de

metri cubi de gaz, în timp ce Rosukrenergo urma să plece cu potențial miliarde de dolari în profituri. [105]

Rybachuk a spus că nu va uita niciodată cuvintele pe care i le-a spus ambasadorul SUA în Ucraina când s-a întors la Kiev: „Bine ați venit la clubul corupției". [106] Acordul a trimis guvernul ucrainean în haos, semănând o diviziune profundă între Iuscenko și prim-ministrul său al Revoluției Portocalii, Iulia Timoșenko, care s-a opus cu înverșunare lui Rosukrenergo și schemelor sale de tranzacționare cu gaze. Dar Iuscenko și ministrul său de combustibil și energie, precum și șeful companiei energetice de stat Naftogaz, au fost hotărâți în spatele ei. S-a dovedit că, chiar înainte de a-l trimite pe Rybachuk la Moscova, Iuşcenko a purtat discuţii proprii, întâlnindu-se în secret cu un bărbat pe nume Dmitri Firtash, un comerciant de gaze ucrainean în vârstă de patruzeci de ani, care în secret, cu binecuvântarea Kremlinului, a ţinut majoritatea cealaltă acțiune de 50 la sută la Rosukrenergo. [107]

Precis cum s-a întâmplat, Rybachuk încă nu știe, dar se pare că Iuscenko fusese cumva compromis în înțelegere. Suspiciunea lui Rybachuk a căzut asupra relațiilor apropiate pe care Firtash le cultivase cu fratele lui Iuşcenko și cu un om de afaceri sirian apropiat familiei Iuşcenko: „Nu putem dovedi. Dar este singura logică pentru aprobarea acestei înțelegeri. [108] Prim-ministrul Timoșenko, al cărui aer și împletituri blonde în stil țărănesc simbolizaseră pentru mulți revoluția Ucrainei, a criticat și el împotriva înțelegerii. „Fără corupție era imposibil să semnăm un astfel de acord", a spus ea. [109]

Din momentul semnării acordului, coaliția pro-occidentală a Ucrainei a devenit din ce în ce mai divizată, iar țara a fost aruncată în haos politic. Parlamentul a adoptat un vot de neîncredere în guvern și, odată cu alegerile parlamentare care se pregătesc în martie 2006, candidatul pro-rus la președinție Viktor Ianukovici, fostul prim-ministru înlăturat de Revoluția Portocalie și Partidul Regiunilor au fost din nou în creștere. . Deja slăbit de luptele interioare și de o încetinire economică, Iuscenko a fost subminat și mai mult de acuzațiile că ar fi fost corupt în acordul cu gazul Rosukrenergo. Până în august, după luni de certuri politice, Ianukovici, omul Rusiei, a fost instalat ca prim-ministru. [110] Visul Revoluției Portocalii a Ucrainei de a construi legături politice și economice mai strânse cu Europa părea să se fi încheiat, la doar mai mult de un an de la început.

Pentru Rybachuk, acordul Rosukrenergo i se părea o operațiune tipică de influență rusă: „Pentru a se asigura că Ucraina nu este condusă de o alianță pro-occidentală, au încercat să corupă cu toate măsurile. Iuscenko a fost primul presedinte ucrainean care nu a fost autorizat de Moscova, ceea ce l-a infuriat pe Putin. Ideea a fost să spargem coaliția Orange și să-l recuperăm pe candidatul pro-rus. [111]

Acordul a fost, de asemenea, un indiciu al modului în care oamenii KGB ai lui Putin continuau să facă echipă cu crima organizată pentru a-și conduce operațiunile de influență. Firtash, ucraineanul care deținea în liniște aproape 50% din Rosukrenergo, a susținut întotdeauna că prin cunoștințele sale în afaceri și prin legăturile cu conducerea din Turkmenistan a reușit să preia comerțul cu gaze Turkmen-Ucraina când oamenii lui Putin au fost dat afară. șefii epocii Elțin. Dar, în realitate, nu ar fi fost niciodată capabil să realizeze asta fără sprijinul Kremlinului. „Era 100% omul lui Putin", a spus o persoană care îl cunoștea atât pe Firtash, cât și pe Putin. [112] De asemenea, nu ar fi fost niciodată în stare

să o facă fără asistența principalului personal rus al crimei organizate al cărui avocat israelian înregistrase inițial Eural Trans Gas.

Mafiotul care pândea în spatele Eural Trans Gas avea multe pașapoarte și două date diferite de naștere. Uneori se numea „Shimon", alteori se numea „Sergei Shnaider". Dar mai ales pentru cei care l-au cunoscut el era „Seva". [113] Numele său adevărat era Semyon Mogilevich, un fost luptător de trei sute de lire, care fumase în lanț, care făcuse timp pentru incendiere, cu mâinile ca farfurii și o față plină de urme, care devenise creierul din spatele mutării banilor în Vest pentru crima organizată rusă. Începuse în anii șaptezeci, ajutând primul val de emigranți evrei cărora li sa permis să părăsească Uniunea Sovietică să-și vândă bunurile pentru a-și finanța călătoriile. În cea mai mare parte, el a ajutat să le năruiască, a spus un fost asociat și un fost oficial occidental. [114] Mai târziu, el a devenit omul de referință pentru mafioții ruși care își spălau fondurile în Occident. [115]

Mogilevici însuși insistase întotdeauna că nu era decât un om de afaceri. Fusese atât de sigur pe el, încât le-a spus oamenilor că într-o zi a vrut să facă parte din *Sunday Times pe* lista bogată a celor mai bogați oameni din Marea Britanie. [116] „Este pur și simplu omul în care Occidentului îi place să se conecteze la orice", mi-a spus avocatul său Zeev Gordon. [117] Dar, potrivit FBI și a doi dintre foștii săi apropiați, el a lucrat cu cel mai puternic grup de crimă organizată care a apărut în acele vremuri. Acesta a fost grupul Solntsevskaya, o organizație vastă ale cărei tentacule s-au extins peste Rusia și apoi în Ucraina, Asia Centrală și Ungaria. Acesta era condus de Serghei Mihailov, altfel cunoscut sub numele de „Mikhas", un gangster dolofan cu o față heruvică și un rânjet angelic, și partenerul său Viktor Averin, sau „Avera". Lui Mihailov îi plăcea să spună că este doar un om de afaceri. Dar cei doi bărbați erau considerați printre cei mai periculoși din Rusia. Ei făcuseră primii bani prin rețele de prostituție și apoi au început să vândă arme și droguri. „Cine a fost Mikhas? Între noi era ospătar și proxeneț', a spus unul dintre foștii săi asociați. [118] „Ca ospătar avea acces la valută, iar ca proxeneț a avut acces la și mai mult valută de la curve". Mikhas și Avera aveau reputație de luptători de temut: unii îi numeau „psihopati". [119] Dar nu aveau nicio idee ce să facă cu dolarii pe care îi făceau rapid. Cu o diplomă în finanțe la o universitate din vestul Ucrainei, 'singurul care a știut să investească a fost Seva', a spus fostul asociat. — Avera și Mikhas furnizează banii. Seva făcea logistica. [120]

Dar Mogilevici a reprezentat întotdeauna interfața dintre KGB și crima organizată, deoarece KGB a căutat să mute bani din imperiul sovietic folosind rețele de crimă organizată pentru a acționa ca fronturi. Putin a continuat această practică atunci când s-a aliniat grupului Tambov din Sankt Petersburg și a consolidat-o și mai mult sub președinția sa. Mogilevich fusese recrutat de KGB în anii șaptezeci: „În schimbul informării despre comunitatea evreiască, i s-a permis să biciuie obiectele de valoare ale emigranților", a spus un fost oficial occidental. [121] Pe măsură ce activitățile sale de afaceri cu liderii crimei organizate s-au extins, la fel și cooperarea cu KGB-ul s-a extins. „Seva a lucrat mereu pentru serviciile de securitate", a spus o persoană care a lucrat cu el. „El era partea criminală a statului rus". [122]

Prezența lui Mogilevich în spatele Eural Trans Gas și în alte tranzacții a fost utilă Kremlinului, au spus oameni familiarizați cu chestiunea. El ar putea fi scos la iveală în timpul părților mai aprinse ale negocierilor cu Kievul privind prețul gazului: legăturile sale cu rețelele locale de crimă organizată au servit să le reamintească oficialilor ucraineni

puterea oamenilor cu care aveau de-a face. În plus, „Rolul lui a fost să le reamintească ucrainenilor că, la sfârșitul zilei, au fost cumpărați", a spus un fost oficial occidental. [123]

Dar implicarea deschisă a avocatului lui Mogilevich în înregistrarea Eural Trans Gas devenise prea mult un cartofi politic iute pentru Gazprom. Chiar dacă gigantul gazier de stat a negat că ar avea vreo legătură cu asta, amprentele sale de pe operațiune deveniseră prea evidente. În acele vremuri, Mogilevich se afla pe Lista celor mai căutate zece ale FBI: el și asociații săi fuseseră acuzați de fraudă de acțiuni de către Departamentul de Justiție al SUA pentru că i-au păcălit investitorii americani din investiții de 150 de milioane de dolari, reprezentând în mod fals afacerea unui producător de magneti. YBM Magnex, se listaseră la bursele din SUA și Canada. [124] Mai mult, FBI a susținut că el a fost implicat în trafic de arme, crime prin contract, extorcare, trafic de droguri și prostituție la scară internațională.

Firtash venise ca un înlocuitor, o față mai acceptabilă. El a insistat întotdeauna că a rupt toate legăturile cu Mogilevich de îndată ce a preluat comerțul cu gaze Turkmen-Ucraina, cumpărând o participație deținută de soția lui Mogilevich într-una dintre companiile pe care acesta a preluat controlul în 2003 [125] și că el Nu a avut niciodată vreo relație de afaceri cu Mogilevich însuși. [126] Dar au rămas urme de legături în rețeaua de companii din spatele Rosukrenergo. [127] Mai târziu, Firtash avea să recunoască ambasadorului SUA în Ucraina că a primit permisiunea lui Mogilevich de a înființa afaceri. [128] În acele vremuri, în explozia criminalității care a urmat destrămării Uniunii Sovietice, era imposibil să întâlnești un membru al guvernului ucrainean fără a intra și în contact cu figuri ale crimei organizate, a spus el. Dar alții au spus că legăturile s-au adâncit. „Fără Seva, Firtash nu ar fi nimic", mi-a spus unul dintre foștii asociați ai lui Mogilevici. — Orice are Firtash, el are de la Seva. [129]

La fel ca rețelele rusești de crimă organizată care au început să se întindă în Europa prin Austria și apoi în SUA, legătura Firtash și Mogilevich a făcut parte din partea de bază a operațiunilor de influență ale lui Putin. Dar, pe măsură ce conturile lui Rosukrenergo s-au umplut de numerar, Firtash a crescut în respectabilitate. A devenit un agent de putere în Ucraina, a cărui influență s-a extins peste diviziunea politică. Mai întâi lucrase cu Iușcenko. Apoi, pe măsură ce Iușcenko s-a stins, afectat de scandalul tranzacțiilor cu gaze, el a lucrat îndeaproape cu candidatul de la Kremlin, Ianukovici, care a început să înceapă aproape imediat o revenire politică. [130]

Mai târziu, Firtash s-a numărat printre câțiva magnați ucraineni care au lucrat cu Paul Manafort, lobby-ul politic american suav adus pentru a pregăti imaginea lui Ianukovici ca candidat anticorupție. [131]

Numerarul făcut de grupul Firtash în Ucraina a început să inunde în Europa. Rosukrenergo raporta un venit anual net de aproximativ 700 de milioane de dolari, în timp ce vastul grup de produse chimice deținut de Firtash câștiga miliarde de dolari în plus. Și-a stabilit imperiul la Viena, o poartă importantă pentru numerarul rusesc în Occident încă din vremea sovietică, înregistrându-și jumătate din Rosukrenergo acolo ca parte a unei companii mai largi pe care a numit-o GroupDF.

Firtash își făcea o bază într-un oraș încărcat cu secrete. Amplasarea Vienei la răscrucea dintre marile puteri care luptau în cel de-al Doilea Război Mondial și apoi pe linia de demarcație dintre Est și Vest în timpul Războiului Rece, a făcut din ea de multă vreme

capitala spionilor a lumii. Din 1955 Austria era o țară neutră, iar legile care guvernau spionajul acolo erau notoriu de laxe. Odată pline de refugiați înfometați gata să dezvăluie secretele țării lor pentru o felie de pâine și un pahar de bere, străzile sale istorice încă găzduiau mii de spioni. Dar, în timp ce unii au considerat spionajul politic ca fiind irelevant în zilele dominației Occidentului după Războiul Rece, mulți nu au remarcat că operațiunile rusești care au luat rădăcini în liniște la Viena, cum ar fi cele legate de Firtash prin Rosukrenergo și un alt comerț cu gaze umbră de la Gazprom. intermediar numit Centrex. Aceste companii se aflau în prima linie a unui alt tip de operațiune politică – o extindere, poate, a modului în care oamenii lui Putin funcționaseră în Ucraina. La interfața dintre puterea economică în creștere a Rusiei și ambiția lui Putin de a restabili poziția geopolitică a țării, ele reprezentau strat după strat de structuri de proprietate netransparente în care oportunitățile de sifonare a numerarului și trafic de influență erau numeroase.

La Viena, Firtash își unește forțele cu Andrei Akimov, unul dintre finanțatorii de top ai regimului Putin. Un bancher KGB care îl finanțase pe Ghenady Timchenko, Akimov înființase o ținută de investiții, IMAG, în oraș în 1990. Akimov, care dintre toți oamenii lui Putin păstrase cel mai jos profil, a devenit conectat cu mulți dintre intermediarii legați de Gazprom. La scurt timp după ce Putin a preluat președinția, el a fost numit șeful Gazprombank, care deținea active de zeci de miliarde de dolari și a devenit un cuib financiar pentru oamenii lui Putin prin transferul său la Bank Rossiya. Participația Gazprom la Rosukrenergo fusese deținută printr-o companie offshore din Cipru asociată cu Gazprombank, iar Akimov ocupase un loc în comitetul de coordonare al Rosukrenergo. Acolo i s-au alăturat Firtash și asociații săi, precum și propriul său adjunct de lungă durată, Alexander Medvedev, care până atunci era șeful celei mai strategice unități a Gazprom, Gazexport, care controla toate exporturile gigantului gazier de stat. Împreună, au supravegheat miliardele de dolari care au fost transferate din cuferele Gazprom către Rosukrenergo, deoarece a început să exporte în mod independent excesul de gaz din Ucraina în Europa.

Rețelele vechi din trecutul Războiului Rece erau reconectate, deoarece Rosukrenergo a devenit unul dintre zecile de intermediari comerciali conectați la Gazprom care au apărut în toată Europa. La Berlin a fost Gazprom Germania, care a fost angajat de mulți foști agenți ai Stasi. [132] Operațiunile externe ale Gazprom au fost întotdeauna „un cuib pentru informațiile rusești", a spus un bancher senior cu legături la vârful Kremlinului. [133]

La Viena, asociații lui Akimov și alții din spatele lui Rosukrenergo s-au intersectat, de asemenea, cu un alt membru al vechilor rețele KGB și Stasi, și unul care a fost conectat direct cu trecutul lui Putin din Dresda. Acesta era Martin Schlaff, fostul agent al Stasi care lucrase la Dresda pentru a introduce tehnologia sub embargo din Occident, sifonând sute de milioane de mărci germane prin contracte false pentru a păstra rețelele Stasi după căderea Zidului Berlinului. [134] Schlaff se înrădăcinase în Viena drept unul dintre cei mai puternici oameni de afaceri ai națiunii. Până la putere, Putin avea peste cincizeci de ani și extinsese comerțul de celuloză și hârtie în care îl angajase pe Herbert Kohler, șeful serviciilor de informații externe Stasi de la Dresda, în urma prăbușirii Uniunii Sovietice. [135] Un miliardar cu înclinație pentru trabucurile cubaneze adus la el personal de trimisul lui Fidel Castro, el deținea cazinouri în Europa Centrală și de Est și în Israel. El a avut legături în vârful sistemului bancar austriac și profund în sistemul său politic, în timp ce legăturile sale cu rețelele ruse de crimă organizată păreau să fie și mai profunde. [136]

Când Gazprom, prin Akimov, a înființat un alt intermediar european, Centrex, pentru furnizarea de gaze către Austria, Elveția, Italia și Ungaria, Schlaff și unul dintre partenerii săi apropiați de afaceri au luat participații la filiala sa din Viena, Centrex Europe Energy and Gas AG. [137]

Operațiunea Centrex a fost un alt avanpost al imperiului comercial al Gazprom, care a câștigat în curând sute de milioane de euro prin scheme de tranzacționare tulbure și structuri de proprietate opace. [138] A fost înființată de aceeași companie offshore din Cipru, prin care participația Gazprom la Rosukrenergo trebuia să fie deținută. Cu toate acestea, nu a depus rapoarte financiare pentru 2005 și 2006. [139] Unitățile de tranzacționare au fost structurate prin straturi bizantine de complexitate – iar cele mai multe dintre ele păreau să ocolească Gazprom. Pentru unii experți, structurile de proprietate complicate au dat semnale de alarmă. „Lipsa de transparență, practica de a ascunde numele beneficiarilor, folosirea companiilor offshore și caracterul secret al contractelor Gazprom cu clienții săi sunt de rău pentru UE", a scris expertul în energie Roman Kupchinsky în profunzime. raport asupra schemelor. „Astfel de straturi elaborate... sunt un indiciu al spălării banilor și al posibilelor retrageri la adresa funcționarilor implicați în crearea lor". [140]

În acele zile, puțini factori de decizie politică, se pare, au acordat multă atenție. Totuși, prezența lui Schlaff a fost un indiciu că schemele de tranzacționare cu gaz, precum Rosukrenergo, erau mai mult decât sifonarea de numerar. Era un reprezentant al rețelelor Războiului Rece din trecut, un traficant de influență care fusese investigat de poliția israeliană pentru presupusa mituire a prim-ministrului israelian Ariel Sharon. [141] Influența sa a fost departe și profundă, nu doar în Austria, ci și în Orientul Mijlociu, unde cultivase politicieni israelieni și arabi de rang înalt, inclusiv liderul palestinian Yassar Arafat, Muammar Gaddafi din Libia și Bashar al-Assad din Siria. [142] El părea a fi o parte integrantă a unei rețele de influență care se păstrase încă din vremea sovietică. Liderii lumii arabe cu care construise legături erau aceiași oameni cultivați de agenții sovietici de informații străine în timpul Războiului Rece.

În 2005, Centrex a intrat în scandal când parlamentul Italiei și-a dezvăluit implicarea într-o operațiune de direcționare a fondurilor către un prieten apropiat al președintelui italian Silvio Berlusconi. Gazprom convenise cu gigantul energetic italian Eni să vândă gaze Italiei printr-o altă companie tulbure, deținută în proporție de 41% de Centrex și 25,1% de filiala de export a Gazprom, Gazexport, în timp ce restul de 33,9% era deținut de două companii deținute de Berlusconi. prieten. Când au descoperit legătura, parlamentarii italieni au fost revoltați de faptul că o parte din veniturile anuale estimate de 1 miliard de dolari ale companiei se vor îndrepta către acest prieten, despre care credeau că nu era decât o fațadă pentru președintele însuși. [143]

Au putut să blocheze această afacere specială. Dar membrii partidului politic al lui Berlusconi i-au spus ulterior ambasadorului SUA în Italia că ei cred că el încă profită „frumos" din alte tranzacții nedezvăluite în domeniul energiei. [144] Oamenii lui Putin construiau din nou pe conexiuni făcute cu mult timp în urmă în timpul sovietic, când Berlusconi fusese unul dintre intermediarii care lucra îndeaproape cu Biroul Politic sovietic.

Intenția inițială a unor astfel de operațiuni a fost de a crea o platformă de pe care Rusia să poată încerca să influențeze politica europeană, mi-a spus un fost șef de securitate austriac

care a colaborat odată îndeaproape cu Akimov. [145] Până în 2009, ambasadorul SUA în Italia, de exemplu, s-a plâns că declarațiile publice pro-ruse ale lui Berlusconi subminau unitatea occidentală cu privire la inițiativele de securitate ale SUA, cum ar fi scutul de apărare antirachetă în Europa de Est și extinderea NATO. Oamenii lui Putin își puneau rădăcini adânci în Europa. Londra a devenit o țintă specială: Firtash și-a ocupat un loc în centrul orașului, iar servitorul său șef din Londra a canalizat donații importante către marii Partidului Conservator. Dacă, la început, s-a urmărit să se submineze unitatea occidentală pe inițiative de securitate contrare intereselor ruse, lucrurile aveau să ia mai târziu o întorsătură mai sinistră. Pentru Oleh Rybachuk, fostul șef de cabinet al președintelui ucrainean Viktor Iușcenko, investițiile lui Firtash la Londra păreau să urmeze o cale bătută anterior. „Ucraina a fost un teren de antrenament pentru subminarea UE de către Rusia", a spus el. [146]

Operațiunile cu bani negru ale rețelei de intermediari a Gazprom au fost doar începutul eforturilor lui Putin de a restabili influența globală a Rusiei. În Rusia însăși, o transformare treptată era încă în curs, oamenii KGB ai lui Putin preluând părți mai mari ale economiei. Până la sfârșitul celui de-al doilea mandat de președinte al lui Putin, economia semăna din ce în ce mai mult cu una feudală. Pentru bancherul de la Geneva Jean Goutchkov și asociații săi, era firesc ca oamenii de afaceri ruși să simtă că datorează totul unui țar modern. „Este un popor oriental. Ei au o altă înțelegere a vieții, a existenței", a spus unul dintre banii de la Geneva. „Din cauza dimensiunii teritoriului, înțelegerea proprietății este absolut diferită. Proprietatea asupra oamenilor făcea parte din această cultură centrală. Au fost deținute de stăpâni timp de secole, apoi au fost deținute de Partid. Trebuie să aibă un proprietar, un țar puternic. [147]

Înfricoșați de atacul legal asupra lui Hodorkovski, magnații rămași din epoca Elțin au început, unul câte unul, să jure fidelitate regimului Putin. Magnații nestăpâniți ai presei Gusinsky și Berezovsky fuseseră exilați, bunurile lor fiind preluate de stat. O consolidare a activelor avea loc în industrie – în special în sectorul strategic al metalelor – iar noii lideri care au apărut s-au închinat cu toții în fața puterii Kremlinului. Dar a fost Roman Abramovici, miliardarul comerciant de petrol care preluase imperiul de afaceri al lui Berezovsky, un puternic broker considerat de multă vreme deținătorul de poșetă al familiei Elțîn, care a făcut primul și cel mai evident act de fidelitate dintre toate.

11

Londongrad

Când Roman Abramovici a plecat pentru a servi ca guvernator al regiunii din estul îndepărtat Chukotka, o zonă îndepărtată, încuiată de gheață peste strâmtoarea Bering din Alaska, era încă primul an al președinției lui Vladimir Putin. Destinația lui era un loc părăsit de Dumnezeu la capătul pământului, la 3.700 de mile de Moscova, unde copacii creșteau rar și vânturile urlă atât de rău încât mătură câinii din picioare și i-au aruncat peste stradă. Chukotka a fost întotdeauna puțin populată, dar locuitorii săi au părăsit regiunea în urma prăbușirii sovietice. Populația scăzuse de la 153.000 la 56.000 până la sosirea lui Abramovici, iar cei care rămăseseră se luptau să supraviețuiască, abătuți de sărăcie și

alcoolism. S-a dus acolo, a spus el într-un interviu rar, pentru că era „sătuit” să facă bani tot timpul. [1] El a prezentat întotdeauna mișcarea ca pe propria sa decizie, susținând că vrea să conducă „o revoluție către viața civilizată”. [2] Promițând că va schimba lucrurile în bine, el a câștigat alegerile pentru guvernator din decembrie 2000 cu 92% din voturi.

Populația locală din Chukotka s-a închinat pământului pe care a păşit Abramovici. Magnatul cu chip de mirişte, cu un zâmbet timid, crescuse orfan, crescut de bunicii săi într-un oraș de petrol din nordul Rusiei sumbru și greu. Dar acum acționa ca binefăcător pentru locuitorii regiunii, trimițând într-o echipă de directori pentru a lucra la îmbunătățirea standardelor de viață. Au construit noi canale de televiziune și radio, o pistă de bowling, un patinoar interior încălzit și un cinematograf. El a cheltuit zeci de miliarde de ruble proprii în acest proces. [3] Parcă s-a înclinat imediat într-un act de fidelitate la apelurile lui Putin ca marile afaceri să-și asume mai multă responsabilitate socială după excesele din anii nouăzeci.

De fapt, nu i se lăsase prea mult de ales. Potrivit unui magnat apropiat lui, el a fost trimis la Ciukotka la ordinul lui Putin, [4] pentru că Putin dorea averea pe care Abramovici o făcuse prin participațiile sale la majorul petrolier Sibneft și la Rusal, gigantul de aluminiu care controla peste 90 la sută. a producţiei naţiunii, să fie la comanda lui. Nu a fost suficient ca fundația caritabilă a lui Abramovici, Pole of Hope, să fie gata să doneze ulterior 203 de milioane de dolari Petromed, compania de echipamente medicale, conectată la Bank Rossiya. [5] Putin dorea să poată accesa și restul banilor lui Abramovici, iar legile vremii făceau mai ușor să închidă oficialii decât oamenii de afaceri. „Putin mi-a spus că dacă Abramovici încalcă legea în calitate de guvernator, îl poate pune imediat la închisoare”, a spus asociatul lui Abramovici. [6] Investiția lui Abramovici de cantități mari din propria avere în Chukotka părea să-și reducă riscul. Dar amenințarea unor taxe înapoi similare cu cele aplicate lui Yukos părea să atârne mereu peste Sibneft-ul său – mai ales că investiția personală a lui Abramovici în Chukotka făcea parte dintr-un proces bidirecțional care l-a lăsat și mai ferm pe cârligul Kremlinului. La scurt timp după ce a devenit guvernator, Sibneft a transferat o mare parte din vânzările sale de petrol prin intermediul companiilor comerciale înregistrate în regiunea din Orientul Îndepărtat, cărora li sa acordat prompt sute de milioane de dolari în scutiri de taxe. [7]

Aceste scheme fiscale erau remarcabil de asemănătoare cu cele care l-au adus pe Hodorkovsky în închisoare – și i-au oferit lui Sibneft posibilitatea de a plăti taxe și mai puține decât a făcut Iukos. [8] Ca și cum ar fi un avertisment, la doar câteva luni de la începutul mandatului său de guvernator, Abramovici a fost transportat la procuratura din Moscova pentru audiere. [9] Presupusa fraudă fiscală în cauză părea relativ mică: 350.000 USD subplăți. Dar trei ani mai târziu, în martie 2004, imediat după ce ministerul rus de taxe a perceput prima dintr-o serie de creanțe de impozit înapoi care ar fi falimentat în cele din urmă Yukos și va fi preluată de stat, suma a crescut brusc. Sibneft era acum cercetat pentru peste 1 miliard de dolari în presupuse plăți insuficiente pentru anul 2001. [10]

Nu s-a întâmplat nimic în urma investigației, iar Sibneft a insistat întotdeauna că schemele sale fiscale sunt în conformitate cu legea. [11] Dar amenințarea mereu prezentă a acuzațiilor de fraudă fiscală a făcut parte dintr-un proces care transforma treptat pe oligarhii din epoca Elțin în vasali loiali. Abramovici, cu mult înaintea celorlalți, fusese primul dintre ei. Ca și pentru a sublinia că, când, după opt ani de muncă grea, mandatul său ca guvernator al Chukotka a fost în sfârșit încheiat, Putin i-a spus că următoarea sa destinație

va fi o altă regiune săracă și pustie din estul îndepărtat al Rusiei. „Este un tip tânăr. Lasă-l să lucreze', spusese Putin. [12] „El era menit să meargă în Kamchatka și să-și cheltuiască și mai multe resurse", a spus o persoană apropiată lui Abramovici. În cele din urmă, și numai după o lungă târguieală, Abramovici a fost în sfârșit lăsat de cap.

După procesul lui Hodorkovski, oamenii de afaceri ai Rusiei au fost prea conștienți că împotriva lor se poate deschide oricând un dosar penal în care, vinovați sau nu, șansele să fie strânse împotriva lor încă de la început. Reînviea un sistem feudal, în care proprietarii celor mai mari companii ale țării, în special cei din sectorul resurselor strategice, începeau să funcționeze ca manageri angajați, lucrând în numele statului. Nu erau mai mult decât gardienii și își păstrau afacerile prin grația Kremlinului.

Această mentalitate își are rădăcinile în sistemul țarist, în credințele unor oameni precum Jean Goutchkov și Serge de Pahlen. Oamenii KGB ai lui Putin erau noii conducători imperialiști ai țării, proprietarii de drept ai resurselor sale, iar bunurile sale urmau să fie împărțite favoriților de la Kremlin care aveau să lucreze pentru stat și, desigur, să plătească tribut stăpânilor lor. „Până în 2003, prima etapă a tranziției Rusiei – etapa capitalismului oligarh – s-a încheiat, iar cea de-a doua etapă – a capitalismului prietenos cu statul – a început", a spus Yevgeny Yasin, un economist influent care a fost o figură de frunte în acea tranziție. Oamenii KGB care au ajuns la putere, a spus el, au considerat că au tot dreptul să considere bogăția țării ca pe a lor: „Ei cred că au reținut țara de la colapsul total. Dar, de fapt, tocmai au preluat puterea, iar țara este condusă pentru conservarea elitei conducătoare. [13]

*

Semnele ar fi trebuit să fie tulburătoare. Dar pentru o lungă perioadă de timp, Occidentul părea că nu a înțeles profunzimea transformării Rusiei. Creșterea oamenilor KGB ai lui Putin a fost evidentă, deoarece aceștia și-au afirmat controlul asupra sectorului energetic strategic al țării și a consiliilor de conducere ale celor mai mari companii de stat. Dar, pentru ochii occidentali, restul afacerilor națiunii păreau în continuare a fi în mare măsură independente. Magnatii din epoca Elțin, cum ar fi Abramovici, erau văzuți ca simboluri ale forțelor pro-occidentale modernizării din economia rusă. Cel mai important, se părea, pentru o dată economia a fost în plină expansiune și au crescut speranța că o clasă de mijloc emergentă va cere într-o zi un cuvânt mai mare de spus în procesul politic. [14]

De când Putin a fost uns succesorul lui Elțin, prețul petrolului a crescut, alimentând o redresare economică. Până în 2005, acestea s-au triplat, iar dezastruoasa datorie de 40 de miliarde de dolari a Rusiei și devalorizarea rublei din 1998 păreau o amintire îndepărtată. Până atunci, țara avea rezerve valutare de 150 de miliarde de dolari, a cincea ca mărime din lume. [15] Sub îndrumarea ministrului de finanțe cu minte liberală Alexei Kudrin, guvernul a creat un fond de stabilizare din veniturile extraordinare din impozitele pe petrol pe care le obținuse de când a făcut modificările codului fiscal atât de rezistente de baronii petrolului. În 2005, acest fond, care trebuia să acționeze ca un tampon pentru economie în cazul unei scăderi bruște a prețului petrolului, se ridica la 30 de miliarde de dolari. [16] Până în anul următor, acesta era de 70 de miliarde de dolari, în timp ce rezervele valutare crescuseră la 260 de miliarde de dolari. [17] Prețurile petrolului crescuseră până atunci la peste 60 de dolari pe baril, comparativ cu 17,4 dolari în 1999, când Rusia abia ieșea din ultima sa criză economică și Elțin îl unsese pe Putin pe succesorul său. Creșterea prețului

petrolului a schimbat totul. Tulburările economice care ajutaseră să convingă familia lui Elțin să cedeze puterea oamenilor de la securitate păreau o lume departe.

În timp ce Roman Abramovici s-a străduit să îmbunătățească nivelul de trai în Chukotka, la Moscova și în alte capitale regionale era în curs de transformare mai spontană. Încet la început și apoi din ce în ce mai repede, în centrele orașelor erau construite mall-uri luminoase în stil european. Produse precum Mango, Benetton, Diesel și Adidas au înlocuit mâncarea urâtă și magazinele universale în stil sovietic din trecutul nu prea îndepărtat. [18] Restaurantele elegante din orașele din adâncurile Siberiei serveau miel din Noua Zeelandă, carne de vițel din Australia și vin din Franța. [19] Cheltuielile consumatorilor erau în creștere. Rusia începea brusc să crească o clasă de mijloc. Oamenii au avut în sfârșit bani de cheltuit după un deceniu în care economiile lor au dispărut de două ori peste noapte. Odată cu creșterea prețului petrolului, creșterea economică a fost în medie de 6,6% în anii de după ridicarea lui Putin la președinție, în timp ce salariul mediu lunar a crescut de patru ori. [20]

Au fost zile de belșug și stabilitate. Și, deși creșterea prețului petrolului care a determinat-o nu a avut nicio legătură cu el, acestea au fost zilele în care a fost stabilit statutul divin al lui Putin ca țar care a salvat Rusia. A făcut parte dintr-un pact nescris pe care poporul Rusiei părea să-l fi încheiat cu președintele lor. Ei au ales să nu observe corupția de stat în creștere, puterea arbitrară în creștere a FSB și a tuturor ramurilor de aplicare a legii asupra afacerilor mari și mici. Nu le-a păsat de restricția asupra libertății mass-media, atâta timp cât veniturile lor creșteau, atâta timp cât în sfârșit exista stabilitate. Începuseră să trăiască ca vecinii lor europeni. Putin și oamenii săi din KGB, se părea, ar putea pune la închisoare pe oricine doreau, atâta timp cât clasa de mijloc în curs de dezvoltare și-ar putea permite o vacanță anuală în Turcia.

În orice caz, poveștile despre preluarea KGB la vârf, despre sifonarea activelor și subversia procesului juridic, nu au ajuns la majoritatea populației, întrucât Kremlinul lui Putin preluase mass-media și eradicase orice competiție politică. Preluarea tuturor pârghiilor puterii de la Kremlin a însemnat că populația a fost înstrăinată de procesul politic. Dar în ceea ce un singur analist, Masha Lipman, a numit mai târziu „Pactul de neparticipare" al rușilor [21] , ei s-au mulțumit să lase Kremlinul să monopolizeze procesul de luare a deciziilor politice și economice, atâta timp cât acesta nu a intrat în propriile lor. vieți. Acesta a fost un model cu totul diferit de cel din vremurile sovietice. Apoi, puterea covârșitoare a Partidului și a KGB-ului a încălcat aproape toate aspectele vieții de zi cu zi. Acum, atâta timp cât interesele serviciilor de securitate nu au fost încălcate, ei au rămas departe de ele. Majoritatea populației a acceptat cu ușurință noul sistem, care a consolidat și mai mult modul de guvernare predominant în Rusia încă de pe vremea țarilor. Era, scria Lipman, „ordinea perenă a Rusiei – statul dominant și o societate fără putere, fragmentată". [22]

Oamenii de afaceri legați de KGB cu care am vorbit s-au referit adesea la această mentalitate pentru a-și justifica acțiunile și conducerea lor. A fost, au spus ei, tragedia Rusiei că oamenii ei nu voiau să participe la politică – într-adevăr, ei nu știau cum să facă. Acest lucru a fost adânc înrădăcinat în mentalitatea națională de când Rusia a început, ar spune ei, clătinând din cap cu tristețe. Dar, de fapt, ei doar profitau de o scuză convenabilă pentru a se convinge că au dreptate să nu permită oamenilor să participe la democrație. KGB-ul învățase bine lecțiile trecutului sovietic. În loc de un stat dominator, capitalismul devenise instrumentul

care le permitea să acționeze așa cum doreau. Într-adevăr, ei credeau că, așa cum a spus cu cinism asociatul de la Geneva al lui Jean Goutchkov, oamenii erau mulțumiți dacă au „un frigider, un televizor, o casă, copii, o mașină. În rest, mai mult sau mai puțin, nu îți pasă, atâta timp cât situația ta materială nu este afectată. [23]

Unii politicieni occidentali, totuși, au continuat să creadă într-un vis diferit pentru clasa de mijloc în creștere a Rusiei. Speranța lor era că în cele din urmă, pe măsură ce veniturile și capacitatea lor de a accesa țările occidentale creșteau, oamenii vor cere mai multe drepturi politice. [24] Încurajat de aparenta victorie a Războiului Rece și de extinderea Uniunii Europene în țările din fostul bloc estic, Occidentul a crezut în integrarea globală a Rusiei și și-a deschis piețele din ce în ce mai larg pentru aceasta. Credința în puterea globalizării, în piețele liberale și în democrație a fost la apogeu. Expansiunea spre est a Europei a fost „cea mai importantă contribuție la pace, stabilitate și prosperitate în Europa din ultimii ani", a declarat comisarul UE pentru Extindere, Gunter Verheugen, în zilele amețitoare ale anului 2004. [25]

Companiile rusești se grăbeau să-și coteze acțiunile la bursele de valori occidentale, în special la Londra. Numai în 2005 au strâns peste 4 miliarde de dolari în vânzări de acțiuni la Londra, comparativ cu 1,3 miliarde de dolari pe toate piețele în cei treisprezece ani de la prăbușirea sovietică. [26] În Occident se credea ferm că aceste companii și, în mare parte, magnații din epoca Elțin din spatele lor, reprezentau viitorul Rusiei. În ciuda temerilor stârnite de preluarea de către stat a Yukos, convingerea a fost că numărul tot mai mare de oferte era un semn că Rusia se maturizează ca economie de piață.

Afacerile care se îndreptau spre Londra trebuiau să aibă trei ani de conturi auditate conform standardelor internaționale, precum și cel puțin șase luni de acțiuni listate la Moscova, pentru a se califica pentru a fi listate la Bursa de Valori din Londra. [27] Mulți din lumea de elaborare a politicilor occidentale credeau că, cu cât mai multe companii rusești sunt listate în Occident, cu atât vor trebui să se adapteze la regulile occidentale de transparență și guvernare. „Convingerea era că oligarhii care se înregistrau pe listă ar trebui să respecte regulile de guvernanță corporativă, că vor deveni parte a sistemului global", a spus Nigel Gould-Davies, fost atașat economic la ambasada Marii Britanii la Moscova și, mai târziu, reprezentantul Marii Britanii. ambasador în Belarus. [28] În loc de comportamentul agresiv al tranziției din anii nouăzeci, a spus el, „și-ar schimba comportamentul pentru că trebuia". O listă din Londra a fost, de asemenea, văzută ca oferind un strat suplimentar de protecție împotriva atacurilor lui Putin *și* un simbol prețuit al respectabilității.

Bancherii occidentali și factorii de decizie și-au pus speranțele în armata în creștere a companiilor rusești din Londra, care contribuie în continuare la creșterea clasei de mijloc a Rusiei. Se credea că generația în curs de dezvoltare de oameni de afaceri va aduce într-o zi presiune asupra guvernului lui Putin pentru o liberalizare a mediului politic și economic. „Șansele sunt mari ca lucrurile să se miște în direcția corectă, din cauza schimbărilor din societate", a spus Stephen Jennings, șeful uneia dintre cele mai mari bănci de investiții din Moscova, Renaissance Capital, născut în Noua Zeelandă. „La un moment dat, aceste condiții vor cere un lider mult mai liberal și mai modernizator. Pur și simplu nu știm dacă acesta va fi următorul sau cel de după. [29]

Bancherii occidentali s-au înghesuit la Moscova în căutarea taxelor – unii fiind convinși că făceau „lucrarea lui Dumnezeu”, aducând piețele oamenilor și eliberându-i de mâna grea a statului. Delegațiile au zburat în mod regulat la Moscova din orașul Londrei, făcând afaceri, subliniind beneficiile „regulamentului de atingere ușoară” din Londra. [30] Într-o perioadă în care piețele emergente din întreaga lume erau în plină expansiune – mai ales în China și în India – Rusia devenise cea mai mare sursă de oferte internaționale la Bursa de Valori din Londra. [31]

Poate pentru că orașul Londrei devenise atât de captivat de valul de numerar, încât bancherii și investitorii au ales adesea să nu-și facă griji că următorul val de oferte rusești era cu totul diferit. Companiile care veneau la Londra erau acum în principal noii mașini ai capitalismului de stat al lui Putin, care nu avea niciun interes în liberalizarea economiei ruse. De asemenea, Primăria a ales să ignore faptul că existau decalaje mari în transparența structurilor de proprietate și a conturilor financiare ale unora dintre aceste companii. Unul dintre motivele pentru care companiile rusești se îndreptau în masă spre Londra a fost că standardele necesare pentru listarea acolo erau mult mai puțin stricte decât cele din New York. În SUA, reglementările impuneau directorilor executivi și directorilor financiari ai companiilor care doresc o cotare la bursă să aprobe acuratețea conturilor financiare. [32] Dacă ceva sa dovedit a fi neadevărat sau înșelător, a fost tratat ca o infracțiune penală. „Nici o companie rusă nu era pregătită pentru asta. Am avut nevoie de încă cinci ani pentru a face curățenie, poate mai mulți”, a spus Dmitri Gololobov, un avocat rus care a lucrat la o listă americană a certificatelor de depozit globale pentru Yukos, care a renunțat la planuri din cauza riscurilor. [33] La Londra, totuși, companiile care listau certificate de depozit globale au fost salutate de un sistem care permitea un nivel mult mai scăzut de due diligence și îi lăsa pe investitori responsabili să verifice dacă informațiile furnizate de companie erau corecte sau nu. [34]

Financial Times din Londra a remarcat ironic că paginile prospectului de acțiuni pentru o viitoare ofertă londoneze, oțelul Novolipetsk, conțineau „mai multă dramă decât un complot Dostoievski”. [35] Ea a dezvăluit o sălbăticie de tranzacții privilegiate și tranzacții opace. Zeci de milioane de lire sterline au fost date în împrumuturi fără dobândă unor companii obscure, achiziționate ulterior de acționarul de control al Novolipetsk. Alte milioane au fost înmânate în „comisionarie de consultanță” aceleiași persoane. Cel mai important, privatizarea Novolipetsk a avut loc în estul sălbatic darwinian al Rusiei, în anii 1990, iar compania a recunoscut că proprietatea și titlul de proprietate asupra oricărei alte companii pe care a achiziționat-o puteau fi contestate în orice moment. Dar totuși investitorii s-au adunat. Guvernul lui Tony Blair părea să fi dat ordin ca Londra să-și deschidă porțile banilor ruși, indiferent de proveniență.

Listările rusești asigurau Londrei un flux imens de venituri pentru armatele de bancheri, avocați, consultanți și firme de PR. Orașul era plin de bani rusești. Dar, în loc ca Rusia să fie schimbată prin integrarea sa pe piețele occidentale, Rusia era cea care schimba Occidentul. Magnații care veneau la Londra, despre care Occidentul spera să devină forțe motrice independente pentru schimbare, deveneau în schimb mai dependenți de Kremlin. Erau vasali ai statului din ce în ce mai autoritar și cleptocrat al lui Putin. În loc să aducă Rusia în conformitate cu sistemul său bazat pe reguli, încet Occidentul era corupt. Era ca și cum ar fi fost injectat un virus în el.

*

Calea fusese parțial netezită, se părea, când Roman Abramovici a cumpărat clubul de fotbal Chelsea din Londra, în vara anului 2003. Achiziția de 150 de milioane de lire sterline (240 de milioane de dolari) a fost un fel de lovitură de stat. Ziarele londoneze s-au mirat de Boeing-ul 767 privat al lui Abramovici în timp ce acesta a intrat în Londra pentru a-și inspecta noul club. Ei au dedicat coloană copioasă iahturilor sale de lux, inclusiv cel mai mare din lume, *Eclipse* , un palat plutitor de 168 de metri dotat cu două platforme de elicopter și propriul submarin. Oligarhul secret, cu chip de mirișteși îmbrăcat simplu în blugi, a fost lăudat în timp ce a cheltuit fonduri generoase cumpărând jucători de renume mondial pentru Chelsea și modernizând stadionul Stamford Bridge. Puțini au întrebat de unde au venit banii lui. „Este o expunere foarte bună", a spus un fost asociat al lui Abramovici. „Cu Chelsea, va primi trei pagini în spatele ziarelor și nu e nimic rău. Nimeni nu-l pune la îndoială. [36]

Kremlinul lui Putin calculase cu exactitate că modalitatea de a câștiga acceptarea în societatea britanică era cea mai mare dragoste a țării, sportul național. Potrivit lui Serghei Pugaciov, de la început achiziția a avut ca scop construirea unui cap de pod pentru influența rusă în Marea Britanie. [37] „Putin mi-a spus personal despre planul său de a achiziționa clubul de fotbal Chelsea pentru a-și crește influența și a ridica profilul Rusiei, nu numai în rândul elitei, ci și în rândul oamenilor obișnuiți britanici", a spus el. [38] Putin îi ordonase lui Abramovici să cumpere clubul, a susținut un magnat rus și un fost asociat cu Abramovici. „A fost o operațiune grozavă. Nu s-au pus întrebări. Achiziția a făcut din Abramovici o celebritate instantanee în Marea Britanie. O invitație de a urmări un meci din cutia lui privată a fost unul dintre cele mai tare bilete din oraș.

Trecerea lui Abramovici în fotbalul din Premier League a avut ca scop, de asemenea, creșterea influenței Rusiei în FIFA, Federația Internațională de Fotbal, care ulterior a ales Rusia să găzduiască Cupa Mondială din 2018. „Roman a fost rugat de Putin să intre în fotbal", a spus fostul asociat Abramovici. „El a crezut că ar trebui să o facă pentru a câștiga influență în FIFA, care era binecunoscută ca o organizație coruptă". [39] „Prin Chelsea, a primit un bilet de intrare în lumea fotbalului", a spus magnatul rus. „A putut să-l folosească pentru a face lobby pentru Cupa Mondială, ceea ce a însemnat mult pentru Moscova. Au vrut să câștige găzduirea pentru a arăta oamenilor că Rusia nu era izolată. A fost foarte important pentru ei. [40]

O persoană apropiată lui Abramovici a negat că magnatul acționa sub conducerea Kremlinului când a cumpărat clubul. [41] Dar oricare ar fi adevărul, alegerea lui Abramovici a lui Chelsea a devenit un simbol al numerarului rusesc care pătrundea în Marea Britanie, iar acceptarea sa promptă a ajutat banii ruși să devină parte din structura vieții londoneze. „A fost și un bilet de intrare în înalta societate din Marea Britanie. A fost o intrare în Camera Lorzilor', a spus un fost partener de afaceri. „A creat un club la Chelsea special pentru asta."

Motivul pentru care au fost puse puține întrebări despre Abramovici a fost parțial că el părea la prima vedere să nu aibă nimic de-a face cu oamenii KGB ai lui Putin. El a continuat să mențină legături strânse cu Familia Elțin – cu Valentin Yumashev și cu Alexander Voloshin, șeful de cabinet al Kremlinului din epoca Elțîn. El era văzut ca chipul acceptabil al afacerilor rusești, un reprezentant al aripii mai liberale a elitei ruse pe care Marea Britanie era atât de nerăbdătoare să o cultive. Dar această percepție nu a fost de fapt decât o

comoditate pentru Putin. „Putin îi place ca oameni precum Abramovici și Iumașev să călătorească prin lume și să spună oamenilor că nu este un asemenea crocodil", a spus Alexander Temerko, fostul acționar al lui Yukos, care până la sfârșitul anului 2004 a fugit din Rusia pentru Marea Britanie. — Are nevoie de ei să facă asta pentru el. Sunt ambasadori voluntari neplătiți pentru el. [42]

Fie că voia sau nu, Abramovici devenise parte din mașina lui Putin, unul dintre custozii de încredere ai Kremlinului. El a jucat un rol esențial în a ajuta la crearea unui capitalism KGB care a devenit turbocompresor pe măsură ce și-a extins raza de acțiune în Occident, în timp ce prețurile energiei continuau să crească. Maiorul său petrolier Sibneft a făcut parte din acea transformare. În septembrie 2005, și el a fost înghițit de stat, deoarece Kremlinul și-a continuat eforturile de a prelua controlul asupra sectorului energetic strategic. Dar, în loc să ajungă în închisoare precum Hodorkovski, compania sa a falimentat peste miliarde de dolari în taxe de impozit înapoi, Abramovici a reușit să vândă Sibneft statului pentru 13 miliarde de dolari – numerar. Dar abia dacă niciunul dintre câștiguri trebuia să fie considerat al lui. În loc să fuzioneze cu Yukos și să vândă compania americanilor Exxon sau Chevron, așa cum plănuiseră odată el și Hodorkovski, Abramovici se înclinase în schimb față de noua ordine a Kremlinului. Încă o dată, nu avea de ales. Vânzarea Sibneft către Gazprom la sfârșitul anului 2005 a fost o altă etapă a procesului prin care preluarea energiei de către Kremlin a câștigat legitimitate internațională, alimentând și mai mult boom-ul bursier rusesc. A fost momentul în care averea lui Abramovici a devenit și mai legată de Kremlin decât înainte.

Acordul a fost încheiat într-un proces în mai multe etape, care a început la abia două săptămâni după ce o instanță de la Moscova a pronunțat în cele din urmă verdictul de vinovăție împotriva lui Hodorkovski în mai 2005. Atunci guvernul rus a încercat să stimuleze dispoziția investitorilor străini cu ademenirea supremă, anunțând că urma să împrumute 7 miliarde de dolari de la băncile internaționale pentru a-și crește pachetul de acțiuni la Gazprom la 51 la sută. [43] Aceasta a fost mișcarea pe care investitorii străini o așteptau de mult. Ar fi putut părea contra-intuitiv că mai mult control guvernamental asupra Gazprom ar fi bine pentru ei, dar ani de zile au fost blocați de la tranzacționarea liberă a acțiunilor la cel mai mare producător de gaze din lume, deoarece guvernul rus nu deținea în mod oficial o majoritate. miză în ea. Desigur, statul controla gigantul gazier, dar pe hârtie deținea doar 38 la sută, iar guvernul se temea că, fără restricții asupra sumei pe care o pot deține, investitorii străini ar putea prelua cea mai importantă companie strategică a Rusiei. Anul precedent, când a anunțat intenția de a fuziona Gazprom cu Rosneft, guvernul și-a abătut perspectiva că își poate ridica miza la una de control și să ridice restricțiile, creând astfel cel mai mare major energetic din lume accesibil investitorilor străini. Dar aceste planuri s-au prăbușit atunci când Yukos și-a depus ultimul proces pentru protecție împotriva falimentului în Houston, iar Rosneft a achiziționat Yuganskneftegaz de la Yukos în loc de Gazprom, din cauza riscurilor legale. Preluarea Yugansk de către Rosneft a alimentat ambițiile președintelui său, Igor Sechin, de a-și construi propriul gigant energetic de stat, independent de Gazprom, iar luptele dintre cei doi titani ai statului au distrus planul de fuziune.

Acum că praful s-a așezat, guvernul anunța o înțelegere mult mai simplă. Urma să împrumute 7 miliarde de dolari de la băncile internaționale pentru a cumpăra acțiunile de care avea nevoie pentru a-și spori participația la Gazprom și urma să cumpere acțiunile de

la companie însăși. Anunțul a transmis valuri de urale pe bursă după epuizantul caz Hodorkovski. Acum că procesul lui Hodorkovsky s-a încheiat, investitorii credeau că s-a întors un colț. Ridicarea așa-numitelor restricții privind proprietatea străină a fost întotdeauna văzută ca o modalitate prin care Kremlinul poate cumpăra favoarea investitorilor străini după vânzarea forțată toxică a lui Iugansk. Acum investitorii străini sperau că verdictul Hodorkovski va fi sfârșitul atacului statului, că procesul lui era un caz izolat, iar Kremlinul nu avea de gând să mai sechestreze nicio avere. Bursa a crescut, indicele RTS din Rusia dublându-se în șase luni. Creșterea care fusese oprită în timpul afacerii Hodorkovski fusese pe deplin recuperată, impulsionată de acțiunile Gazprom, care au crescut cu peste 100%. [44] Făcea parte dintr-o orbire intenționată față de extinderea în creștere a statului: asta nu conta, atâta timp cât prețurile acțiunilor creșteau.

Gazprom, la rândul său, a anunțat că va folosi numerarul primit de la guvern pentru acțiunile sale pentru o achiziție proprie: în loc să falimenteze Sibneft-ul lui Abramovici și apoi să preia controlul, urma să-l cumpere. Acesta a fost un compromis pe fondul luptei interne cu Sechin, care ar oferi Gazprom o operațiune petrolieră proprie. În cele din urmă, Gazprom a cumpărat Sibneft de la Abramovici pentru 13 miliarde de dolari, într-o afacere care părea să sublinieze cât de mult diferă soarta lui Abramovici de cea a lui Hodorkovski. [45] Acordul a predat un alt major petrolier din sectorul privat în mâinile oamenilor lui Putin. Dar Abramovici părea să fi plecat cu un preț de piață echitabil pentru compania sa, fără taxele de vânzare forțată, faliment și taxe înapoi ale cazului Hodorkovski - în ciuda faptului că Sibneft a plătit o cotă efectivă de impozitare și mai mică decât a plătit-o vreodată Yukos. A fost lăudată ca fiind cea mai mare tranzacție de preluare din istoria Rusiei și a fost văzută de piață ca un semn că Kremlinul a renunțat la afacerea Yukos și că nu vor avea loc alte exproprieri.

Dar, de fapt, a fost doar o altă evoluție a unui capitalism KGB emergent în care nimic nu era așa cum părea. Au circulat zvonuri că Abramovici a trebuit să împartă partea leului din cele 13 miliarde de dolari pe care le-a primit cu oamenii lui Putin. „Spun de multă vreme că Putin este un partener de afaceri al lui Abramovici", a spus la acea vreme fostul său partener de afaceri Boris Berezovski. „Nu am nicio îndoială că profiturile din vânzarea Sibneft vor fi împărțite între Abramovici și Putin, precum și între câteva alte persoane." [46]

„Nu sunt doar banii lui", a spus un magnat rus cândva apropiat de Abramovici. [47] „El este reprezentantul lui Putin". „Nimeni nu știe cât de mult are", a spus un alt fost asociat. [48] Un alt magnat rus a spus că Abramovici i s-a plâns odată că a trebuit să cheltuiască mai mult decât partea lui din banii din vânzarea Sibneft pentru implementarea comenzilor pentru Putin - pentru construirea de stadioane de fotbal în Rusia, pentru investiții în Chukotka și alte operațiuni strategice în beneficiul Kremlinului. [49]

Devenea un sistem în care toate afacerile de orice scară erau dependente de bunăvoința Kremlinului, unde magnații trebuiau să servească statul pentru a-și păstra statutul și bogăția. Dar era și un sistem care, prin furtune, câștiga o acceptare și legitimitate internațională din ce în ce mai mare. În timp ce Occidentul acceptase imediat ceea ce credea că sunt magnați cu minte liberală precum Abramovici, începuse și să se împace cu noua ordine energetică a Kremlinului. În anul următor, în vara anului 2006, a lăsat deoparte preocupările legate de confiscarea de facto a unității principale de producție a lui Yukos,

Yugansk, și a permis lui Rosneft să efectueze o ofertă publică inițială la bursa londoneză. Atunci a avut loc prima lovitură reală adusă integrității piețelor occidentale.

Vânzarea de acțiuni a lui Igor Sechin Rosneft în acel an a fost salutată drept una dintre cele mai mari din lume. Inițial, compania a spus că plănuiește să strângă 20 de miliarde de dolari, o sumă care ar fi doborât recorduri. [50] Deși mai târziu s-a redus la jumătate din aceasta, volumul a fost încă emotionant pentru bancherii occidentali, care s-au grăbit să ia o parte din comisioanele de 120 de milioane de dolari. [51] IPO, încă a treia ca mărime din lume în acel an, a fost în esență un referendum pentru investitori privind preluarea de către Kremlin a sectorului energetic al Rusiei. Directorii occidentali care au continuat să conducă ceea ce a mai rămas din Yukos din exil s-au criticat împotriva vânzării, susținând că ar echivala cu sprijinirea vânzării proprietății furate și au făcut apel la autoritatea de reglementare a piețelor din Regatul Unit, Autoritatea pentru Servicii Financiare, să o oprească. [52] Totul despre preluarea Yugansk de către Rosneft, au spus ei, a fost ilegal – de la taxele selective și retroactive care au dus la vânzarea forțată, până la vânzarea cu reducere în sine, care a încălcat o ordonanță temporară emisă de Houston. tribunal.

Pentru cei care priviseră îngroziți cum oamenii KGB ai lui Putin subminaseră procesul legal de a prelua controlul asupra Iuganskului cu puțin peste un an înainte, lista a ridicat întrebări morale și etice profunde. George Soros, miliardarul investitor devenit filantrop, a scris pentru *Financial Times* întrebându-se dacă IPO ar trebui să fie permis: „Pentru a susține că va îmbunătăți transparența ignoră faptul că Rosneft este un instrument de stat care va întotdeauna servesc obiectivelor politice ale Rusiei în detrimentul intereselor acționarilor”. [53] Pentru alți apărători ai lui Yukos, se părea că o IPO de succes va fi văzută de Kremlin ca un sigiliu al aprobării pieței. „Liderii occidentali trebuie să aibă o perspectivă realistă și pe termen lung asupra implicațiilor liniștirii rușilor în astfel de probleme legate de drepturile fundamentale ale omului și statul de drept”, a scris Robert Amsterdam, avocat al lui Hodorkovski, aflat la începutul primului său an de activitate. lagărul de prizonieri din estul îndepărtat al Rusiei. „Dacă nu, cei care se află în prezent la putere în Rusia vor lua standardele occidentale duble drept o licență pentru impunitate. A nega, a respinge sau a ignora gravitatea consecințelor înseamnă a închide ochii la lecțiile istoriei. [54]

Deși ceea ce a scris Amsterdam acum sună ca un avertisment asupra a ceea ce urma, oamenii lui Putin calculaseră cu exactitate că, pentru Occident, banii vor depăși toate celelalte preocupări. „La sfârșitul zilei, toată lumea vrea să facă bani și Kremlinul știe asta”, a spus Harvey Sawikin, șeful fondului de hedge-uri Firebird Management din New York. [55] În ciuda tuturor protestelor și amenințării cu procese, IPO a mers înainte, prezentată ca un triumf pentru Putin, deoarece acesta a fost gazda grupului G8 de națiuni dezvoltate la Sankt Petersburg în acea vară. Rosneft a fost evaluat la 80 de miliarde de dolari, o transformare enormă încă de înainte de achiziționarea lui Yugansk pentru doar 9,4 miliarde de dolari, [56] când Rosneft a fost estimat a avea o valoare de nu mai mult de 6 miliarde de dolari. Evaluarea boltirii a fost o mărturie a puterii cohortei KGB a lui Putin și a cunoașterii faptului că sprijinul lor pentru Rosneft a fost o garanție a extinderii sale viitoare: sprijinul Kremlinului a însemnat că era sigur că va prelua restul activelor lui Yukos pentru un cântec la licitațiile de faliment. a veni.

Dar IPO-ul nu fusese deloc un IPO. În schimb, era mai degrabă un plasament privat. Majoritățile petroliere străine, inclusiv BP, compania petrolieră de stat din Malaezia

Petronas și China National Petroleum Corporation, nerăbdătoare să obțină favoarea Kremlinului, cumpăraseră aproape jumătate din totalul ofertei, în timp ce Gazprombank, conectată la KGB, cumpărase 2,5 miliarde de dolari în acțiuni. [57] S-a raportat pe scară largă că Kremlinul, care nu a putut permite vânzării să eșueze, a presat magnați precum Abramovici să ia parte la ea. S-a raportat că Abramovici a cumpărat acțiuni în valoare de 300 de milioane de dolari, un alt indiciu că opera la cererea Kremlinului. [58] BP nu ascunsese faptul că încerca să folosească oferta pentru a-și cumpăra drumul în favoarea Kremlinului, că era un exercițiu de „construire a relațiilor". „Credem că este o investiție strategică bună pentru poziția noastră în Rusia și relația noastră cu industria petrolieră rusă și cu autoritățile ruse", a declarat un purtător de cuvânt al companiei. [59] Dar alți investitori s-au plâns că vânzarea a fost o operațiune tipică KGB, în timp ce investitorii americani și companiile petroliere s-au îndepărtat de frica față de riscurile legale. „Acesta a fost un exercițiu major de extorcare", a spus un administrator de fond, susținând că vânzarea a fost mult prea scumpă. „S-au sprijinit pe investitori în mod adevărat KGB pentru a se asigura că oferta a avut succes". [60]

Dar părea să conteze puțin pentru investitori faptul că aceștia legitimează preluarea statului de către oamenii KGB ai lui Putin. Nici nu păreau îngrijorați că fondurile strânse vor ocoli bugetul rus, mergând în schimb către plata împrumutului de 7 miliarde de dolari pe care un vehicul special de stat, numit Rosneftegaz, l-a luat de la băncile internaționale când statul și-a majorat pachetul de acțiuni la Gazprom anul precedent. . A făcut parte din ceea ce fostul ministru adjunct al energiei, Vladimir Milov, a numit „un truc cu trei cărți", menit doar să evite transparența cerută în mod normal de privatizările de stat: „Acesta este foarte caracteristic regimului actual. Ei lucrează prin scheme netransparente în care bărbații lui Putin sunt personal beneficiari și pot împărți banii între ei fără a fi responsabili în fața nimănui. [61]

Pentru Andrei Illarionov, consilierul economic de la Kremlin, care până atunci demisionase dezgustat de schimbările care aveau loc, vânzarea lui Rosneft a fost „o crimă împotriva statului rus și a poporului rus". [62] Prin participarea și facilitarea acesteia, el a spus: „Companiile occidentale construiesc, de fapt, relații pe termen lung cu acele forțe din Rusia care distrug chiar pilonii societății moderne: o economie de piață, respectul pentru proprietatea privată, democrația. ' [63] Dar pentru oamenii KGB din spatele transformării lui Rosneft, a fost ștampila de aprobare pentru care lucraseră și le-a permis să-și adâncească infiltrarea pe pieţele internaționale.

Pe măsură ce Rosneft a acumulat activele rămase ale lui Yukos în vânzările de faliment, investitorii occidentali au început să se adune mai mult în ordinul Kremlinului. Alți doi giganți ai sistemului administrat de stat al Kremlinului au urmat rapid exemplul cu oferte de acțiuni la fel de enorme. Dar niciunul dintre ei nu a fost un far al transparenței. Erau mai degrabă reprezentativi pentru un sistem în curs de dezvoltare rapidă în care Kremlinul domina totul. Mai întâi a fost o ofertă de 8,8 miliarde de dolari în februarie 2007 de către banca de economii de stat Sberbank, care a atras investitori străini și autohtoni deopotrivă. [64] Deși investitorii erau îngrijorați de transparență, banca a fost văzută ca un proxy pentru economia de consum în plină expansiune a Rusiei, iar controlul statului asupra acesteia a fost considerat un avantaj. Nu ar fi permis niciodată să eșueze. Apoi, doar trei luni mai târziu, a doua cea mai mare bancă a Rusiei, VTB, fosta bancă comercială sovietică, deținută și de stat, s-a dus la Londra pentru o ofertă publică inițială de 8,2 miliarde de

dolari, cea mai mare din lume în acel an. [65] Reputația VTB ca bancă de buzunar pentru „proiectele speciale" ale Kremlinului strâns legate de KGB nu a redus entuziasmul investitorilor. Avuncularul director al său, Andrei Kostin, un fost diplomat sovietic la Londra, a arătat puțin talent ca bancher în afară de capacitatea sa de a câștiga miliarde de dolari pentru bancă în sprijinul statului. Cu doar doi ani înainte, un fost președinte al băncii centrale a numit VTB „un *Titanic care se scufundă* ". [66] Dar atunci când a menționat că cererea investitorilor de primăvară pentru acțiuni era de opt ori mai mare decât oferta reală. 2007 a fost anul în care interesul investitorilor la nivel mondial a atins apogeul. Prețurile petrolului se apropiau de un record de 70 de dolari pe baril și chiar și președintele Goldman Sachs, Lloyd Blankfein, un titan al Wall Street-ului, i-a scris lui Putin cerându-i o întâlnire – fapt care a fost afișat cu mândrie pe site-ul Kremlinului pentru ca toată lumea să-l vadă. [67]

Ademenite de miliardele de dolari în tranzacții care se învârteau, băncile de investiții globale se îngrămădeau înapoi la Moscova – unele pentru prima dată de când au fost incendiate în criza din august 1998. Fuziunile și achizițiile doar în 2006 au ajuns la 71 de miliarde de dolari. [68] Dar magnații cu care investitorii străini s-au descurcat în cluburile și restaurantele din ce în ce mai luxoase ale Moscovei erau până atunci adesea împuterniciți pentru interesele Kremlinului. Acolo era Suleiman Kerimov, în vârstă de patruzeci și unu de ani, originar din Daghestan, regiunea volatilă învecinată cu Cecenia. A apărut prima dată pe titluri în 2006, când și-a înfășurat Ferrari-ul în jurul unui copac de pe Promenade des Anglais din Nisa și aproape că a murit din cauza arsurilor, [69] după care s-a retras în răcoarea cu aer condiționat din biroul său de la ultimul etaj. dintr-o casă din Moscova puternic păzită, cu mâinile arse protejate de mănuși subțiri fără degete. Odată ce și-a revenit, a devenit din nou notoriu pentru petrecerile sale fastuoase, în care oameni ca Beyoncé au cântat în fața bancherilor seniori de la Morgan Stanley și Goldman Sachs la vila sa din Cap d'Antibes. La începutul lui 2007, Forbes își estima averea la 14,4 miliarde de dolari, făcându-l al doilea cel mai bogat om al Rusiei după Abramovici.

Kerimov făcea parte dintr-o nouă generație de magnați financiari care au apărut din capitalismul KGB al lui Putin, ale căror averi erau total dependente de accesul la resursele statului. [70] Dacă magnații Elțin din epoca nouăzeci și-au făcut averea inițial ținând conturile de trezorerie ale guvernului în băncile lor înainte de a trece la preluarea celor mai mari active industriale ale țării, averea lui Kerimov era aproape în întregime hârtie. În 2004, el a beneficiat de împrumuturi de 3,2 miliarde de dolari de la Sberbank, pe care le-a folosit pentru a construi un pachet de 6% din Sberbank, precum și un pachet de 4,2% din Gazprom. [71] Pe măsură ce valoarea Sberbank a crescut de zece ori și cea a Gazprom de șase ori, averea lui Kerimov sa extins rapid până la 17,5 miliarde de dolari. Acțiunile Gazprom și Sberbank tranzacționate la nivel global i-au permis lui Kerimov să-și folosească averea pentru a stabili legături profunde pe piețele financiare occidentale, construind pachete semnificative la Morgan Stanley, Lehman Brothers, Fortis și Credit Suisse, printre altele. [72]

Problema era că nimeni nu era sigur dacă averea pe care o adunase putea fi descrisă cu adevărat ca fiind a lui. Kerimov a activat întotdeauna într-un tărâm tulbure strâns asociat cu interesele serviciului de informații externe al Rusiei. [73] Înainte fusese puțin cunoscut, dar acum, când a ieșit în lumină, datorită împrumuturilor de miliarde de dolari de la o bancă de stat, chiar și bancherii occidentali care lucrau cu el nu erau exact siguri pe cine aveau de-a

face. „Au fost momente când m-am întrebat dacă el este un front pentru Kremlin", a spus unul. [74] „Nimeni nu ar fi surprins dacă ar fi", a spus altul. [75] „Există întotdeauna speculații că el este un custode al numerarului de la Kremlin", a spus un al treilea. — Dar cum ai putut dovedi asta? Nu există bani reali, așa că nu ai nimic de gestionat. Totul este o pârghie. [76]

Averile făcute sub Putin au fost de multe ori mai mari decât cele din anii Elțin, iar modul în care magnații și-au construit averea a fost foarte diferit. Totul a fost dictat de Kremlin. Oportunitățile în afaceri țineau de Putin, la care magnații și subalternii lor s-au referit în șoaptă drept „tatăl" sau „numărul unu", arătând spre tavan pentru a-l indica. (La multe au fost întâlnirile la care am fost unde mi se spunea să-mi las telefonul pe un birou în afara biroului persoanei pe care o intervieveam, așa era teama că totul era deranjat.) Deodată, temându-se și venerând de Putin, depindeau pe favoarea lui de a câștiga acces la împrumuturi de la băncile de stat sau la contractele de stat, până atunci principalele modalități de a face bani în Rusia. Era un sistem mafiot în care afacerile se făceau pe baza unor „înțelegeri" informale, precum cele care conduceau grupurile mafiote. Când întregul sistem a fost construit pe corupție, pe kickback-uri și acces, fiecare participant putea fi controlat. Putin și oamenii săi ar avea *kompromat* asupra tuturor – de la oameni de afaceri până la oficiali de stat care primesc mită. Era o modalitate de a-i ține pe toți pe un cârlig, pe deplin conștienți că oricând, dacă ieșeau din linie, puteau merge la închisoare. Autoritatea de stat s-a transformat în afaceri mari și se aștepta ca fiecare oficial guvernamental să-și folosească poziția pentru a câștiga bani, au spus doi foști membri ai Kremlinului.

Oleg Deripaska, un tânăr magnat al metalelor, care a apărut în fruntea industriei aluminiului a națiunii, după bătăliile vicioase pentru control din anii nouăzeci, a fost primul care a făcut un semn public din cap la schimbarea climatului. „Dacă statul spune că trebuie să renunțăm, vom renunța", mi-a spus el în 2007, referindu-se la gigantul său de aluminiu Rusal. „Nu mă separ de stat. Nu am alte interese. [77]

Dependența de Kremlinul lui Putin s-a consolidat și mai mult atunci când a lovit criza financiară din 2008. Prăbușirea companiei Lehman Brothers a ricoșat pe piața bursieră din Rusia, ștergând 230 de miliarde de dolari din valoarea sa de 300 de miliarde de dolari numai în septembrie și octombrie a aceluiași an. [78] Miliardarii Rusiei împrumutaseră foarte mult de la băncile occidentale pentru a finanța extinderea rapidă a imperiilor lor de afaceri. O practică cunoscută sub denumirea de creditare în marjă a devenit larg răspândită, prin care magnații ar promite participații în afacerile lor ca garanție pentru împrumuturi de miliarde de dolari. Acum că valoarea acelor acțiuni scădea, băncile străine apelau la împrumuturi. Participații semnificative la Rusal de la Deripaska și la Vimpelcom de la Mikhail Fridman, al doilea cel mai mare operator de telefonie mobilă din țară, erau în pericol de a fi confiscate de băncile occidentale. [79]

Când guvernul lui Putin a intervenit pentru a salva miliardarii țării, nu le-a renaționalizat bunurile. Avea loc un joc mai subtil. În loc să sechestreze acțiunile pentru stat, băncile de stat precum Sberbank, VTB și Vneshekonombank au oferit miliarde de dolari în împrumuturi de salvare magnaților cu probleme, lăsându-i și mai mult pe cârligul regimului. [80] Alți nenumărați au fost salvați de băncile de stat, acceptând să transfere miliarde de dolari în împrumuturi pe care oamenii de afaceri le datorau. „A fost o politică foarte atentă", a spus un magnat care fusese salvat într-unul dintre salvarile statului. „Putin

a vrut ca oamenii să-i fie recunoscători. A salvat companii atât de mari. Dacă guvernul ți-a dat împrumuturi de 2 sau 3 miliarde de dolari, iar apoi primești un telefon de la Kremlin care te spune că dai 1 miliard de dolari pentru un proiect, nu poți pur și simplu să-l respingi. Trebuie să te conformezi. [81]

A devenit o politică de temelie a regimului Putin. „Putin vede așa", a spus magnatul. „V-am dat împrumuturi. Trebuie să-mi fii loial." Este o abordare foarte orientală. Este un sistem feudal. Cercul custodelor Kremlinului se extindea cu mult dincolo de aliații lui Putin din Sankt Petersburg.

*

Pentru bancherii occidentali, care lucraseră atât de intens pentru a-i integra pe miliardarii ruși în economia globală, dependența de Kremlin părea întotdeauna o chestiune secundară. Fuseseră orbiți de fluxul de numerar care venea în orașul Londrei din fosta Uniune Sovietică și, din ce în ce mai mult, au ajuns să depindă de el, mai ales pe măsură ce sistemul bancar occidental se îndrepta spre criza financiară din 2008. În acele vremuri, un bancher occidental senior mi-a spus cum el și colegii săi vor comanda rapoarte de due diligence pentru clienții noi, care s-ar autodistruge convenabil pe computerele lor odată ce ar fi fost citite, ștergând orice ar fi putut suna alarma. [82] Pentru o bună măsură, o întreagă industrie a crescut de firme de investigații corporative care produc rapoarte de fundal care au văruit convenabil istoriile colorate ale magnaților ruși.

Datele despre intrările totale de numerar rusesc în Londra sunt limitate. Cea mai mare parte vine în oraș prin intermediul unor companii-fantasmă offshore, precum Cipru, Insulele Virgine Britanice și Panama, sau prin dependențele coroanei britanice din Jersey, Guernsey și Insula Man, toate binecunoscute pentru că ascunde proprietatea efectivă prin straturi. de inscrutabilitate. Unul dintre banii de la Geneva mi-a descris cum majoritatea clienților ruși și-au direcționat mai întâi fondurile în Cipru sau Austria, ambele având un tratat cu Rusia care împiedica impozitarea de două ori. [83] De acolo aveau să plece în Marea Britanie și apoi la un trust anonim din Panama. Acest sistem a exploatat o breșă între sistemul fiscal continental și anglo-saxon, care aproape a eliminat impozitarea în totalitate. Cea mai mare parte a numerarului care a invadat Londra în ultimii zece ani sau mai mult a fost de origine necunoscută. De exemplu, doar în al doilea trimestru al anului 2009, cele trei Dependențe ale Coroanei au adus 332,5 miliarde de dolari în finanțare netă City of London. [84] O mare parte din aceștia se credea a fi bani străini, originea sa inițială imposibil de identificat. Dar brokerii imobiliari londonezi erau conștienți de faptul că cei mai mari clienți ai lor, stropind milioane pe cele mai bune proprietăți a capitalei, erau din fosta Uniune Sovietică, în timp ce avocații și bancherii orașului stăteau la coadă pentru a deservi miliardele de dolari la comanda magnaților ruși. Proveniența acestor bani și cine i-a controlat cu adevărat nu au fost de îngrijorare.

Occidentul nu știa atunci că, de exemplu, atunci când Abramovici a cumpărat-o pe Chelsea, poate acționa la ordinele Kremlinului. Nu era prea puțin conștient că lorzii britanici plăteau salarii generoase pentru a se afla în consiliile de administrație ale companiilor rusești, nu i s-a acordat puțină supraveghere a activităților corporative. „La Londra, banii guvernează totul", a spus un magnat rus. „Orice și orice poate fi cumpărat. Rușii au venit la Londra pentru a corupe elita politică din Marea Britanie. [85] „Rușii știu foarte bine cum să joace jocul", a spus un fost bancher senior londonez, cu legături la vârful puterii de la Kremlin. „Ei

manipulează o mulțime de oameni cu bani. Sunt cincizeci de oameni aici pe care le-aș putea numi. Ce crezi că fac toți acei lorzi în consiliile companiilor rusești? Ei sunt plătiți cu 500.000 de lire sterline pe an. [86]

Pe măsură ce Londra a devenit cunoscută sub numele de Londongrad, sau *Moskva-na-Thames* (Moscova de pe Tamisa), doi dintre cei mai bogați miliardari ai Rusiei, Roman Abramovici și Alisher Usmanov, un magnat al metalelor născut în Uzbekistan, ale cărui afaceri merseseră întotdeauna mână în mână cu statul rus. , și-a stabilit reședința în oraș și a ocupat poziții de prim rang în primele zece ale listei bogate din *Sunday Times* . Pentru un magnat rus, procesul ia amintit de o veche anecdotă sovietică de cu mulți ani înainte. [87] În acele zile, când Uniunea Sovietică se îndrepta spre faliment, KGB-ul se pregătea să trimită un agent în SUA. Agentul își gândise o poveste de acoperire atractivă: va ajunge în America ca un om bogat, cu o flotă de iahturi și un conac prestigios. Întreaga societate a înaltei SUA ar veni la el. Îi spusese șefului său KGB cât de eficient va fi acest plan, iar șeful a aprobat din toată inima. Dar când a fost vorba de a solicita aprobarea de la departamentul financiar al KGB, conceptul a trebuit să fie schimbat. Agentului i s-a spus că nu există bani pentru o astfel de schemă. În schimb, ar trebui să se îndrepte în SUA ca persoană fără adăpost, fără bani. „Aceasta a fost situația", a spus magnatul. „Și acum visul s-a împlinit. Au iahturile mari și avioanele private. Și aici au casele lor mari. Există Chelsea Football Club. Nu este doar Abramovici, ci este un întreg grup care a coborât în Occident. Infiltrarea Regatului Unit a reușit.

12

Bătălia Începe

Nimic din toate acestea nu ar fi contat dacă oamenii KGB care conduceau Rusia ar fi căutat să folosească bogăția țării pentru a întări piața și instituțiile democratice, mai degrabă decât pentru a-și păstra și proiecta propria putere. Nu ar fi fost o problemă dacă *silovikii hardcore* din jurul lui Putin ar fi văzut Occidentul ca un posibil partener, și nu din ce în ce mai mult ca un inamic, intenționat să slăbească Rusia ca putere globală.

Dar au venit dintr-o lume în care Războiul Rece nu se terminase cu adevărat, unde singurul lucru care conta era restabilirea puterii geopolitice a Rusiei. A lor era o lume în care, de la începutul tranziției Rusiei la piață, facțiunile KGB-ului văzuseră capitalismul ca pe un instrument pentru a se împăca într-o zi cu Occidentul, o lume în care Putin credea că poate cumpăra pe oricine. Pentru poporul lui Putin, invadarea Occidentului, prin NATO, tot mai aproape de granițele Rusiei a fost o amenințare existențială, în timp ce mișcările pentru democrație care au răsturnat guvernele pro-ruse din Ucraina și Georgia au fost văzute ca revoluții finanțate de SUA, nu ca o expresie a liberul arbitru al poporului.

Aceste paranoii s-au născut din prăbușirea imperiului, bazată pe înfrângerea amară a sistemului comunist. Problema era că erau ținuți de un grup de oameni KGB care au devenit din ce în ce mai nemiloși în căutarea puterii.

Putin a evidențiat poziția cel mai clar când s-a adresat pentru prima dată liderilor mondiali la Conferința anuală de securitate de la München din februarie 2007. Mulți credeau că

acesta este ultimul an al președinției sale. În curând avea să ajungă la finalul celui de-al doilea mandat, iar conform constituției ar trebui să demisioneze. Dar a început imediat cu un avertisment combativ că unora ar putea să nu le placă ceea ce avea de spus. În următoarele douăzeci de minute, el a criticat ordinea mondială de după Războiul Rece, unde SUA dominau ca unică superputere: „Statele Unite și-au depășit granițele în toate sferele. Își impune voința altor state în economie, în politică și în sfera umanitară. Și cui îi place asta? Cui îi place? el a spus. [1]

El a atacat extinderea NATO în țările fostului Pact de la Varșovia. Occidentul, a spus el, a călărit dur peste garanțiile pe care le-a extins la Uniunea Sovietică după căderea Zidului Berlinului. Mai presus de toate, el a condamnat planurile americane de a construi un scut de apărare antirachetă în Polonia și Republica Cehă. SUA au susținut că acest lucru este necesar pentru a proteja Europa împotriva rachetelor din Iran și Coreea de Nord, dar Rusia a susținut de mult timp că scutul ar putea avea drept scop doar subminarea capacității Rusiei de a efectua un atac nuclear. Nici Coreea de Nord, nici Iranul nu aveau capacitatea de a ajunge în Europa, credea Rusia, și chiar dacă Coreea de Nord ar încerca să lanseze rachete care vizează SUA, nu le-ar dirija prin Europa. „Acest lucru este în mod clar împotriva legilor balisticii", a spus Putin. Construirea unui scut de apărare antirachetă la granițele Rusiei, a amenințat el, va duce doar la o nouă cursă a înarmărilor.

Tirada lui Putin s-a încheiat cu un avertisment pentru Occident. Războiul Rece lăsase în urmă un câmp minat care încă nu a fost curățat, a spus el. Stereotipurile ideologice, standardele duble, tiparele „gândirii în bloc" au rămas toate, în timp ce lumea unipolară în care SUA domina totul era obligat să eșueze: „Aceasta este o lume a unui singur stăpân, a unui suveran. Și acest lucru în cele din urmă este ruinător nu doar pentru toți cei care fac parte din acest sistem, ci și pentru suveranul însuși – pentru că îl va distruge din interior. Lumea, remarcă el în liniște, se schimba rapid. Așa-numitele țări BRIC – piețele emergente din Brazilia, Rusia, India și China – au crescut rapid și au provocat economiile lumii dezvoltate.

Dar în acele vremuri Occidentul avea alte necazuri. Încă se confrunta cu mahmureala de la atacurile teroriste din 11 septembrie și cu incursiunile sale militare în Irak și Afganistan. Amenințarea terorismului era încă mare. Ultimul lucru pe care a vrut să-l audă a fost o Rusia parvenită care revendică un loc în vârful arhitecturii globale de securitate. Convingerea fermă era că acele zile s-au încheiat de mult, iar Rusia a fost terminată ca putere globală. Această atitudine a fost rezumată succint de secretarul american al Apărării de la acea vreme, Robert Gates, care, auzind discursul lui Putin, a oftat: „Un război rece a fost suficient". [2]

În schimb, până la sfârșitul acelui an, Occidentul își punea speranțele în omul pe care Putin l-a uns ca înlocuitor al său ca președinte: Dmitri Medvedev, avocatul minuscul vorbit încet, care îi servise ca adjunct încă din zilele Sankt Petersburgului. Cu părul întunecat și creț și un aer strâns, înfășurat, Medvedev era un liberal autoproclamat. Crescuse într-o suburbie a Leningradului ca un băiat livresc care stătea la coadă pentru volume de literatură clasică și înregistrări underground ale muzicii rock occidentale. Medvedev, în vârstă de patruzeci și unu de ani, și-a lansat candidatura la președinție cu o declarație generală că „Libertatea este mai bună decât non-libertatea" și s-a angajat să reducă rolul statului în economie. Occidentul a pus atenție în speranța că, odată cu președinția sa, Rusia va reveni pe calea

spre a deveni o economie de piață normală și că integrarea ulterioară a țării în sistemul global va contribui la stimularea dezvoltării unei clase de mijloc activă politic. Ungerea lui Medvedev a fost văzută ca un semn încurajator că aripa mai liberală a administrației lui Putin era ascendentă și că cele mai grave excese ale *siloviki* – inclusiv preluarea sistemului judiciar și reprimarea crescândă a opoziției politice – vor fi înfrânate. Se spera că Rusia va urma aceleași reguli ca toți ceilalți. La scurt timp după ce administrația Obama a preluat mandatul în ianuarie 2009, SUA au anunțat o „resetare" a relațiilor, chiar și după conflictul militar al Rusiei cu fosta vecină sovietică, Georgia, din august 2008.

La începutul aceleiași luni, luptele dintre armata georgiană și separatiști din republica separatistă Osetia de Sud, care desfășurau arme grele rusești, au escaladat într-un război de cinci zile. Tancurile georgiene au bombardat separatiștii, care bombardau satele georgiene, apoi au intrat în capitala regională, Tskhinvali, unde și-au pierdut viața zeci, poate sute de civili. [3] Rusia și Georgia s-au învinovățit reciproc în timp ce luptele au scăpat de sub control. Avioanele rusești au bombardat pozițiile trupelor georgiene, în timp ce tancurile rusești s-au mutat pe teritoriul georgian. Președintele georgian, Mihail Saakașvili, a susținut că a ordonat asaltul asupra Tskhinvali abia după ce a aflat că forțele ruse au invadat prin tunelul Roki din Rusia spre nord, în timp ce Rusia a susținut că forțele sale au intrat abia după ce atacul georgian a început. Adevărul părea întunecat în ceața războiului. Dar mai mulți experți militari independenți credeau că Rusia a întins de mult o capcană pentru Saakașvili, escaladând în mod deliberat acțiunea militară a separatiștilor și planificând incursiunea cu mult timp înainte. [4] Confruntarea a dus la smulgerea unei mari părți de teritoriu din Georgia și a pus capăt oricărei speranțe pe care ar fi putut-o avea de aderare la NATO, discuțiile privind aderarea au avut loc la începutul aceluiași an. Rusia a recunoscut unilateral independența Osetiei de Sud, făcând-o o zonă de „conflict înghețat". Puțini au avut nicio îndoială că răspunsul agresiv al Rusiei a indicat o nouă asertivitate în căutarea controlului asupra străinătății sale apropiate. „Rusia pretinde un rol complet nou și va avea repercusiuni peste tot", a spus Dmitri Trenin, pe atunci analist politic la Centrul Carnegie din Moscova. „Rusia va începe să înfrunte SUA în întreaga lume mai activ. Această atitudine nu exista acum o lună – acum suntem într-un mediu diferit. Rusia vrea să-și afirme hegemonia regională. [5]

În pofida **acestor** agresiuni, noua administrație americană a lui Barack Obama a semnalat că dorește să înceapă relațiile cu Rusia pe plan curat. Urma să se încheie ceartă; în schimb, accentul ar fi pus pe angajament, cooperare și parteneriat. Medvedev a jucat un rol în acest sens, salutând alegerea lui Obama ca creând o „o șansă foarte bună" de a construi „relații bune de cooperare" [6] și semnalând dorința Rusiei de a se integra în continuare în sistemul financiar global, schițând un plan de reformare financiară internațională. piețe: „Rusia este pregătită să se angajeze în eforturi în cooperare deplină cu statele membre ale UE și alți parteneri și ar dori să participe la crearea unei noi arhitecturi financiare mondiale". Una dintre marile teme ale președinției sale a fost un impuls de a transforma Moscova într-un „centru financiar internațional". El s-a oferit să controleze planurile de a staționa rachete Iskander cu capacitate nucleară în enclava rusă Kaliningrad, blocată între Polonia și Lituania, ca răspuns la sistemul american de apărare antirachetă. [7] Pentru strategii de top al politicii externe americane, cum ar fi Strobe Talbott, secretarul adjunct de stat din epoca Clinton, credința era că criza financiară globală a slăbit Rusia, făcând-o să nu mai fie un pericol ca „superputere petrol". [8] Talbott credea, de asemenea, într-un viitor în care

integrarea Rusiei în sistemul global însemna că va urma „ordinea internațională bazată pe reguli”.

Ceea ce a apărut a fost o palmă reciprocă între Medvedev și Obama, care l-au lăudat pe președintele rus ca fiind un „individ gânditor, care privește înainte”. [9] Au fost lansate discuții cu privire la încetinirea planurilor de apărare antirachetă ale SUA, în schimbul asistenței ruse pentru a opri capacitatea Iranului de a construi rachete cu rază lungă de acțiune. [10] S-au ajuns la „înțelegeri comune” cu privire la reducerea arsenalelor nucleare ale ambelor țări și s-au încheiat acorduri pentru a consolida cooperarea în Afganistan. [11] În timpul primei vizite a lui Obama la Moscova în 2009, el și Medvedev păreau să stabilească o relație. Și când Medvedev s-a îndreptat în SUA pentru o vizită reciprocă în anul următor, accentul s-a pus pe aprofundarea legăturilor de afaceri. El a căutat să se înfățișeze ca un modernizator, un nou iPad care se învârte și pe Twitter președinte rus. El și-a propus să viziteze Silicon Valley, exprimând speranța unei cooperări care să ajute eforturile Rusiei pentru dezvoltarea tehnologiei înalte. [12] Bonomia a continuat, Obama și Medvedev vizitând localul de burgeri preferat al președintelui SUA. [13] SUA a investit masiv în Medvedev, în speranța că va conduce integrarea ulterioară a Rusiei.

Dar, după ce a demisionat din funcția de președinte, Putin i-a luat locul lui Medvedev ca prim-ministru, iar în culise a condus în mare parte emisiunea. Medvedev a luat puține decizii în mod independent, iar reformele sale pentru a încerca să reducă rolul statului în economie au fost puțin mai mult decât vitrine. În multe privințe, el nu era decât un cifr. Putin îl alesese drept succesor tocmai pentru că, dintre tot cercul său interior, era cel mai puțin probabil să câștige vreodată statura pentru a-l provoca. De la început, planul a fost ca Putin să revină în funcția de președinte după ce Medvedev a terminat un mandat. „Înțelegeți că toate acestea cu Medvedev s-au bazat pe găsirea unei modalități ca el să se întoarcă”, a spus Serghei Kolesnikov, fostul fizician care fusese unul dintre finanțatorii regimului lui Putin, legați de Bank Rossiya. [14] Una dintre primele acțiuni ale lui Medvedev în calitate de președinte a fost prelungirea mandatului celui care l-a succedat de la patru la șase ani, ca în pregătirea revenirii lui Putin. [15]

În loc să ușureze climatul politic, încercările SUA de a-l cultiva pe Medvedev nu au făcut decât să adâncească suspiciunea lui Putin față de Occident, iar mai târziu aveau să declanșeze o represiune mult mai puternică împotriva disidenței. Când Putin a anunțat în septembrie 2011 că, până la urmă, va candida pentru realege ca președinte, speranțele Occidentului pentru politica sa au primit o lovitură aproape fatală. Experimentul Medvedev părea terminat – dacă ar fi început vreodată.

Totuși, pentru un moment în acea iarnă, părea că Rusia s-ar putea confrunta cu un punct de cotitură, deoarece speranțele că președinția Medvedev ar fi putut avea un impact au fost revigorate pentru scurt timp. Când Putin a anunțat că se întoarce la președințe, pentru prima dată de la seif la putere, s-a confruntat cu o adevărată reacție politică. Semnele că totul nu a fost bine au venit la scurt timp după ce a făcut anunțul, când a fost huiduit când a păși în ring pentru a-l felicita pe câștigătorul unui meci de lupte televizat. [16] Fluierurile și batjocurile pe care mulțimea le-a îndreptat către el au fost primele pe care le-a experimentat în cei aproape doisprezece ani – opt ca președinte și aproape patru ca prim-ministru – la putere. Deși meciul a fost transmis în direct, editorii postului de televiziune de stat au reușit să stingă sunetul huiduielilor. Dar când, șase săptămâni mai târziu, pe 10

decembrie 2011, zeci de mii de protestatari care purtau pancarte ce chemau „Rusia fără Putin” s-au îndreptat către o mică insulă de pe râul Moscova pentru a cere încetarea regimului său, strigătele lor au fost mult mai greu de editat. afară.

Manifestația din acea zi a fost cea mai mare de la căderea sovietică. Pe măsură ce zăpada a căzut în Piața Bolotnaya, protestatarii au strigat sloganuri precum „Putin este un hoț!”. și „Hoțul ar trebui să stea la închisoare!”, erau doar la lățimea râului depărtare de zidurile roșii ale Kremlinului. Cea mai imediată cauză a demonstrației a fost frauda electorală pe scară largă, descoperită în timpul alegerilor parlamentare din săptămâna precedentă. [17] Membrii din ce în ce mai activi ai societății civile din Moscova au prins Kremlinul în flagrant, umplut buletinele de vot și falsifică rezultatele în favoarea partidului Rusia Unită, care era până atunci larg disprețuită ca o masă de birocrați gri a căror loialitate față de statul lui Putin era condus de nimic altceva decât de corupție și de dorința de avansare personală. Dar în spatele strigătelor de exasperare din cauza votului se afla o nemulțumire mult mai profundă, împărtășită de cei care îl batjocoriseră pe Putin la meciul de lupte. Oamenii s-au simțit înșelați de revenirea lui Putin la putere. Deși cei mai mulți l-au recunoscut pe Medvedev ca parte a clanului său, patru ani de retorica sa mai liberală au trezit cu adevărat speranțe pentru o dezgheț politic, în special în rândul elitei urbane a Moscovei. Se simțeau batjocoriți. Putin ținuse toată națiunea pe neînțelese dacă Medvedev ar putea rămâne pentru un al doilea mandat sau el însuși se va întoarce. Dar când și-a anunțat decizia la un congres al partidului pentru Rusia Unită în septembrie, el a indicat că el și Medvedev au decis-o între ei cu ani în urmă. A fost ca și cum Putin ar fi ieșit și le-ar fi spus că tot ce au auzit timp de patru ani a fost un șiretlic. Decizia sa „a umilit cu adevărat țara”, a spus Yevgenia Albats, redactorul *The New Times* , una dintre puținele reviste independente care critică Kremlinul.

Bancherii și oamenii de afaceri s-au alăturat pensionarilor și adolescenților în strigăte și dezamăgire, în timp ce anarhiștii de stânga s-au amestecat cu liberali și ultranaționaliști. Pe măsură ce demonstrațiile continuau până în iarna de la Moscova, opoziția Rusiei a găsit în cele din urmă un lider carismatic care i-a unit pentru prima dată de când Boris Elțin s-a ridicat împotriva sistemului sovietic: Alexei Navalny, un tânăr de treizeci și cinci de ani simpatic, ușor stricat. fost avocat, care căuta de multă vreme o cale în politică. În timpul președinției lui Medvedev, a câștigat o mulțime de urmăritori pe internet ca blogger anticorupție și mulți credeau că avea mai mult decât o asemănare trecătoare cu Elțin în anii săi mai tineri. Fusese una dintre puținele voci curajoase care chemau cele mai mari corporații de stat ale țării în legătură cu fraudarea contractelor și supărările. Dar, în timpul protestelor din acea iarnă, el a preluat prezența electrizantă a unui star rock, strigând: „Cine este puterea aici? Noi suntem puterea aici! în timp ce mulțimile urlă aceleași cuvinte înapoi la el. A ținut discursuri înflăcărate în care a denunțat corupția regimului Putin, pe care l-a numit regula „escrocii și hoților”. Pe măsură ce protestele au continuat după Anul Nou și în sezonul alegerilor prezidențiale din martie, au început chiar discuții despre o bătălie între forțele mai liberale și cele mai dure din Kremlin. [18] Pentru unii dintre membrii mai progresiști ai marilor afaceri din Rusia, vestea revenirii lui Putin a părut o lovitură. „Este ca și cum una dintre rudele tale este bolnavă în stadiu terminal”, a spus unul dintre ei. „Când mor ei, știai că se va întâmpla, dar asta nu te împiedică să te întristezi”. [19]

Dar, deși pentru o vreme atmosfera frenetică din acea iarnă a făcut să simtă că există speranță pentru o primăvară politică, în realitate protestatarii nu au avut nicio șansă. Erau

o mică minoritate urbană, în timp ce oamenii KGB ai lui Putin controlau întreaga forță de aplicare a legii. Putin făcuse un apel la inima Rusiei, la așa-numita „majoritate tăcută" a țării, la muncitorii care prețuiau stabilitatea mai presus de orice și îl lăudau în continuare pe Putin pentru că a pus capăt haosului care a stricat anii Elțin. Și lui Putin, mai ales, nu-i venea să creadă că valul de proteste a fost o adevărată revărsare de frustrare și dezamăgire că toate promisiunile lui Medvedev pentru o mai mare deschidere s-au dovedit a fi doar o șaradă. În schimb, a văzut mâna Departamentului de Stat al SUA. Cum altfel, se gândi el, ar fi putut fi posibil ca mulțimile de aproape 100.000 să fi mărșăluit în semn de protest? Pentru Putin, dacă înainte SUA au căutat să provoace revolte în Ucraina și Georgia, acum se amestecau în Rusia însăși.

„Nu vom permite nimănui să se amestece în treburile noastre interne!" a spus el unui stadion plin pentru un miting pentru alegerile prezidențiale din februarie. „Nu vom permite nimănui să-și forțeze voința asupra noastră, pentru că avem propria noastră voință... Suntem un popor învingător! Este în codul nostru genetic. Se transferă din generație în generație și vom avea victoria!' [20]

Acesta a fost un mesaj care a rezonat cu cea mai mare parte a populației, încă îndurerată de prăbușirea imperiului sovietic și la fel de profund suspicios față de Occident. L-a ajutat pe Putin să câștige realegerea cu 64% din voturi. [21] Dar când, în noaptea alegerilor, a urcat pe scenă pentru a declara victoria susținătorilor adunați în afara Kremlinului, Putin nu a putut să nu verse câteva lacrimi. Deși consilierii susțineau că era doar vântul, era ca și cum ar fi fost bântuit de spectrul Primăverii Arabe care a răsturnat regimurile autoritare din Orientul Mijlociu în 2010 și 2011. Kremlinul fusese la fel de convins de mâna SUA în a-i sponsoriza. mișcări pro-democrație, așa cum a fost prezența sa la protestele de la Moscova. (Probabil că nu a ajutat că John McCain, senatorul republican și criticul lui Putin, l-a batjocorit în acea iarnă într-un tweet: „Dragă Vlad, primăvara arabă vine într-un cartier de lângă tine." [22]) Se părea că nu a ajutat. a fost prins de emoția propriei sale bătălii autodeclarate pentru a reafirma poziția globală a Rusiei, de parcă ar fi crezut cu adevărat că a reușit să învingă un complot american.

Din momentul în care Putin s-a întors ca președinte, a început o represiune politică care a subliniat neputința elitei liberale a Rusiei. Mai întâi, în iunie, în ajunul învestirii lui Putin, zeci de protestatari care participau la o demonstrație care a devenit violentă au fost arestați și închiși, acuzați de participarea la revolte în masă și de atacul poliției. Apoi, locuințele liderilor opoziției, inclusiv Navalnîi, au fost percheziționate și percheziționate, în timp ce o lună mai târziu Navalnîi a fost acuzat de delapidare pe scară largă, care presupunea o pedeapsă de până la zece ani de închisoare. [23] A existat o nouă lege care a impus restricții semnificative oricăror organizații neguvernamentale care primesc finanțare străină. Impactul a fost înfiorător. În loc de orice slăbire a controlului asupra sistemului politic sub mult-promisa dezgheț al lui Medvedev, oamenii KGB ai lui Putin și-au menținut – și și-au întărit – controlul asupra puterii. Ei încă controlau sistemul judiciar și întregul organ de aplicare a legii. Ei puteau pune la închisoare pe oricine le-a intersectat calea. Chiar dacă și-ar fi dorit, magnații din epoca Elțin nu au putut rezista noii traiectorie a țării. Au fost prea profund investiți. „Toți depind de numărul unu", a spus un apropiat al unuia dintre ei. „Rusia este singurul loc în care fac bani. Deci toți depind de încuviințarea lui Putin pentru asta. [24] „Cum putem lucra împotriva lor, când ei au toată puterea?" spuse unul dintre miliardari. [25]

Și în loc de liberalizarea lăudată a lui Medvedev, ceea ce a rezultat din conducerea sa de patru ani a fost de fapt un sistem în care stăpânirea statului asupra economiei era mai puternică decât înainte. Acest lucru nu a fost doar din cauza salvarilor de stat care i-au salvat pe magnati de creditorii occidentali in urma crizei financiare din 2008, ci si pentru ca sub presedintia lui Medvedev miliarde de dolari guvernamentali au fost turnati in proiecte emblematice ale statului in numele modernizarii economiei. Mai întâi a fost Rosnano, o corporație creată ca incubator pentru dezvoltarea nanotehnologiei, un domeniu pe care oamenii lui Putin l-au identificat ca fiind crucial în concurența cu progresele occidentale în tehnologia militară și inteligența artificială. A existat Skolkovo, un hub de înaltă tehnologie creat de Medvedev în 2010, menit să stimuleze dezvoltarea startup-urilor tehnologice. Ambele întreprinderi s-au transformat în găuri negre enorme pentru banii guvernamentali, cu puțină supraveghere sau transparență asupra modului în care au fost cheltuiți. Când Rosnano a investit peste 1 miliard de dolari în firme de tehnologie din SUA și Skolkovo și-a aprofundat cooperarea în Silicon Valley și cu Institutul de Tehnologie din Massachusetts, forțele de ordine din SUA au devenit îngrijorate că Rusia revine la vechile metode ale Războiului Rece. FBI i-a avertizat pe liderii tehnologiei din Boston că, în realitate, proiectele statului rus erau fronturi sofisticate care vizează accesarea tehnologiei americane cu dublă utilizare și militară. [26]

Apropierea de SUA sub președinția lui Medvedev și fluxul constant de investiții occidentale pe care le-a încurajat nu făcuseră decât să susțină stăpânirea bărbaților KGB asupra puterii. „Occidentul a fost foarte naiv", a spus Lilia Shevtsova, un analist politic la Chatham House. Asistența acordată de regimul Obama a fost ca „Viagra" financiar și tehnologic pentru sistemul existent al lui Putin, a spus ea. [27] Resurgențele prețurilor petrolului au oferit un sprijin suplimentar. Când Putin a revenit la președinție, acestea s-au ridicat la aproape 100 de dolari pe baril, de aproape trei ori mai mult decât 35 de dolari care au însoțit colapsul financiar din 2008. Rezervele de valută forte ale Rusiei au revenit la peste 500 de miliarde de dolari, a patra ca mărime din lume.

Sistemul feudal sub care bogăția depindea de favorurile Kremlinului nu făcuse decât să se adâncească. În ciuda tuturor discuțiilor lui Medvedev despre combaterea corupției, doi bancheri occidentali de rang înalt au susținut că câțiva miliardari au acționat ca fronturi pentru el, în timp ce cel puțin un magnat a conceput o înțelegere care avea nevoie de aprobarea Kremlinului și a încercat să se asigure că Medvedev va primi o reducere. Medvedev a respins anterior cererile de corupție. Chiar dacă a predicat despre reducerea rolului statului în economie, bogăția deținută de cei mai apropiați aliați de afaceri ai lui Putin a crescut. [28]

*

În timp ce averea cohortei KGB a lui Putin creștea, bărbați precum Serghei Pugaciov erau în evidență. Pugaciov devenise un anacronism, un simbol al unei alte ere, al anilor Elțin și al trecerii la Putin, când afacerile erau mult mai libere. În urma atacului asupra lui Hodorkovski, Pugaciov fusese treptat lăsat deoparte. „După această preluare a puterii de către KGB, nu am mai putut influența lucrurile", a spus el. [29] „Au preluat controlul ca un tsunami". La un moment dat, în al doilea mandat al lui Putin, el a renunțat la biroul său de la Kremlin. Părea că nu mai avea nevoie de el și se simțea prea vizibil. El a rămas aproape într-o oarecare măsură cu Putin, ajutând la organizarea unei vacanțe pentru el și prințul Albert

de Monaco în vara lui 2007 în sălbăticia siberiană Tuva, regiunea de lângă granița cu Mongolia pe care Pugaciov o reprezenta în calitate de senator. Acolo, înconjurați de splendoarea munților Siberieni, cei doi bărbați au pescuit în râul Yenesei, iar Putin, celebru, a pozat mai întâi topless, portretizându-se ca un erou macho îmbrăcat doar în pantaloni verzi kaki și mânuind o undiță.

Dar Pugaciov nu reușise să se închină în fața lui Putin, ca oamenii da din jurul lui. Întotdeauna ireverențios, îi spusese adesea ceea ce credea. Întotdeauna a existat o fricțiune între ei, de parcă lui Putin s-ar fi supărat să știe că era îndatorat cu Pugaciov pentru că l-a ajutat să-l aducă la putere. Și treptat, frecarea a crescut. Chiar înainte să izbucnească criza financiară și Medvedev să fie uns succesorul lui Putin în funcția de președinte, norii se adunaseră peste imperiul de afaceri al lui Pugaciov, care se întindea pe cele două cele mai mari șantiere navale ale țării din Sankt Petersburg, un vast zăcământ de cărbune de cocs din Siberia și dezvoltarea proprietății.

Pugaciov a demisionat din funcția de președinte al Mezhprombank la scurt timp după ce Putin a venit la președinție în 2001, predându-și proprietatea unui trust din Noua Zeelandă. Dar, în ciuda ireverentei sale personale față de Putin, Pugaciov finanțase tot ce i-a cerut. Încă mai era cunoscut drept bancherul Kremlinului. [30]

În primul an de președinție a lui Medvedev, Putin i-a cerut lui Pugaciov să finanțeze ascensiunea unui alt magnat, considerat mai loial și mai apropiat de Putin. Pe măsură ce Rusia se îndrepta spre criza financiară globală din 2008, magnații cu acces la numerar deveneau din ce în ce mai greu de găsit. Dar Pugaciov era încă printre ei. În vara anului 2008, a primit un telefon de la Putin în care i-a cerut să obțină împrumuturi de 500 de milioane de dolari pentru a-l ajuta pe prietenul său Arkady Rotenberg. „Mi-a spus: „Este doar un împrumut. Vă va fi rambursat în șase luni", a spus Pugaciov. [31] Pugaciov s-a întâlnit des în acel an cu Rotenberg, care a crescut cu Putin dezmințit pe străzile din Leningrad și apoi se antrenase împreună la aceeași sală de judo. Deși interesele de afaceri ale lui Rotenberg au crescut după ce Putin a preluat președinția, înființând împreună cu fratele său Boris o bancă la Sankt Petersburg numită SMP, el nu era foarte cunoscut. Dar Pugaciov îl ajuta să-și extindă rolul băncii sale ca un alt finanțator al regimului Putin, în timp ce Rotenberg era pe linia unui acord care să-i acorde miliarde de dolari în contracte de stat. În acea primăvară, Rotenberg a achiziționat o serie de companii de construcții de la Gazprom [32] și, la doar câteva săptămâni mai târziu, Gazprom a atribuit holdingului pe care Rotenberg a creat, Stroigazmontazh, un contract de conducte de mai multe miliarde de dolari pentru a construi partea rusă a unei noi conducte strategice de gaz. sub Marea Baltică până în Germania. [33] Singura problemă a fost că până în vară Rotenberg încă nu a reușit să vină cu bani ca să plătească Gazprom pentru companiile de construcții. [34] Atunci Putin l-a sunat pe Pugaciov, care a spus că a ajutat cu ușurință. Dar interesul direct al lui Putin pentru această chestiune i-a arătat clar lui Pugaciov cine era cu adevărat în spatele afacerii de construcții a lui Rotenberg. „Putin a vrut să-l aducă pe Rotenberg pentru că el putea cu adevărat să-l controleze", a spus Pugaciov. — Era absolut al lui. Spre deosebire de ceilalți aliați de afaceri ai lui Putin de la Sankt Petersburg, „Rotenberg nu avea nicio afacere reală înainte de atunci". [35] Acordul l-a transformat pe Rotenberg într-un miliardar. Rotenberg a negat că averea în creștere a avut vreo legătură cu prietenia lui cu Putin. Dar s-a alăturat rapid în rândurile lui Timchenko, Sechin și Kovalchuk, fiind unul dintre aliații apropiați ai lui Putin, care a preluat părți din ce în ce mai mari ale economiei ruse. [36]

Aceasta a fost favoarea finală pe care Pugaciov i-a făcut lui Putin înainte de a fi aruncat brusc afară în frig. Când criza financiară a sfâșiat sistemul bancar al Rusiei la doar câteva luni după ce i-a împrumutat banii lui Rotenberg, Mezhprombank, pe care a co-fondat-o (dar a pretins că nu mai este proprietarul direct) a rămas, la fel ca multe alte bănci rusești, profund în roșu. . Dar, în comparație cu alte bănci cu efect de levier excesiv, banca centrală a fost mai puțin dornică să reînnoiască sau să restructureze împrumuturile de salvare acordate ca susținere a vieții. La început, a intervenit rapid, așa cum a făcut în întregul sistem bancar rus lovit de criză, oferind împrumuturi de salvare în valoare de 2,1 miliarde de dolari pentru a menține Mezhprombank pe linia de plutire. [37] Dar până în vara anului 2010, când Mezhprombank încă nu plătise sprijinul băncii centrale, datoria restante a devenit un mecanism prin care guvernul lui Putin a încercat să preia controlul asupra celor două șantiere navale ale lui Pugaciov, Șantierul Naval de Nord și Baltisky Zavod.

În ciuda zgomotelor entuziaste făcute de Medvedev cu privire la reducerea rolului statului în economie, Putin a vrut să creeze o corporație de stat de construcții navale care să fie condusă de Igor Sechin, apropiatul aliat al KGB care a conceput atacul statului asupra lui Yukos. Șantierele navale ale lui Pugaciov, situate peste debarcaderul de portul maritim din Sankt Petersburg, urmau să fie active cruciale. Șantierul Naval de Nord și Baltisky Zavod au fost cele mai mari șantiere militare din Rusia, producătoare de fregate militare și nave de război din clasa corvetă ale marinei ruse. Pugachev investise enorm în modernizarea producției, iar șantierele navale erau principalii concurenți la câștigarea unui contract revoluționar între Rusia și ministerul francez al apărării pentru a construi două nave de război din clasa Mistral ale Franței pentru marina rusă. Când Putin a vizitat curțile pentru prima dată, pentru lansarea primului spărgător de gheață nuclear al Rusiei, *Cincizeci de ani de victorie* , nu-i venea să-și creadă ochilor. „Îmi amintesc de uimirea lui", a spus Pugaciov. „La bord era o piscină, grădini, o portocalie. Acesta a fost un spărgător de gheață în valoare de peste 1 miliard de dolari. Dar pentru el era de neînțeles. În opinia sa, un proprietar privat poate face chifle, dar nu poate face spărgătoare de gheață și nave militare. Parcă Putin ar fi înțeles pentru prima dată ce a făcut Pugaciov. „Nu i se potrivea lui Putin că am un constructor de nave militar. El nu a considerat că ar trebui să-l dețin. Este un sovietic, un cekist. Cred că a decis că mi-o va lua. [38]

Când Putin l-a sunat pe Pugaciov pentru o întâlnire în noiembrie 2009 și i-a spus că guvernul va crea o corporație de transport maritim de stat, Pugaciov a înțeles imediat că afacerea lui șantierul naval era în plină desfășurare. Putin i-a spus că Sechin va preda. „Mi-a spus: „Uite, vei avea mari probleme cu el. Nu vrei să vinzi?"' Dar în acele zile, Pugaciov credea că poate ajunge la un acord. Șantierele navale valorau mult. Aveau contracte guvernamentale în valoare de zeci de miliarde de dolari. A cerut 10 miliarde de dolari. Dar, după unele negocieri, ministrul de finanțe Alexei Kudrin i-a spus că guvernul ar putea plăti 5 miliarde de dolari, nu mai mult. Pugaciov fusese de acord.

Dar undeva pe parcurs, a spus el, Sechin a decis că vrea să ia yarzile pentru o fracțiune din valoarea lor. Era un an de după criză, iar nou-înființată corporație de transport maritim de stat nu avea numerar. Chiar dacă Pugaciov a susținut că nu mai are nimic de-a face cu conducerea Mezhprombank, el a spus că a acceptat să predea participațiile sale la șantierele navale ca garanție pentru împrumuturile de salvare de 2,1 miliarde de dolari ale băncii centrale. Auditorii independenți BDO le evaluase la 3,5 miliarde de dolari, în timp ce banca

de investiții japoneză Nomura le evaluase la 2,2 miliarde și 4,2 miliarde de dolari. Vânzarea lor ar fi trebuit să strângă mai mult decât suficient pentru a acoperi datoria. [39]

Dar, în loc să continue pregătirile pentru vânzare, în octombrie 2010 banca centrală a revocat brusc licența Mezhprombank după ce a ratat plata dobânzii. Apoi a intentat o acțiune pentru a sechestra mizele șantierului naval, declanșând un lanț de evenimente care au dus la vânzarea lor forțată în 2012. Procedura a urmat același traseu ca și vânzările forțate Yukos. Un tribunal de la Moscova a convenit cu ușile închise să vândă Northern și Baltisky pentru o fracțiune din valoarea lor – acestea au mers la United Shipbuilding Corporation controlată de stat a lui Sechin pentru 415 milioane de dolari și, respectiv, doar 7,5 milioane de dolari. [40]

În loc să strângă suficiente fonduri pentru a plăti datoriile Mezhprombank, statul achiziționase șantierele navale ale lui Pugaciov pentru o mică parte din valoarea lor. Încă o dată, sistemul judiciar a fost strâns controlat pentru a dobândi active strategice pentru oamenii lui Putin. „Când i-au retras licența Mezhprombank, acesta devenise un raid în afacerea mea și apoi orice a fost posibil", a spus Pugaciov. [41] De parcă i-ar fi fost declarat sezonul deschis, Pugaciov se confrunta în curând cu exproprierea restului bunurilor sale. Proiectul său de proprietate de la Piața Roșie 5, unul dintre cele mai prestigioase repere ale Moscovei, pe care Putin i-a atribuit drepturi de dezvoltare cu ani în urmă, a fost pur și simplu transferat înapoi Departamentului de Proprietăți de la Kremlin fără nicio compensație. Apoi, rivalii s-au mutat la EPK, compania de cărbune de cocsificare pe care o crease. Deși Pugaciov credea că a ajuns la un acord să-l vândă unui consorțiu condus de Ruslan Baisarov, un aliat apropiat al președintelui cecen, pentru 4 miliarde de dolari (cumpărătorii chiar anunțaseră afacerea în presa rusă), odată ce a vândut primul tranșă a companiei pentru 150 de milioane de dolari, guvernul rus a revocat licența EPK de a dezvolta vastul câmp de cărbune de cocsificare Elegestskoye și a acordat-o unei noi companii deținute de Baisarov.

Chiar dacă Medvedev predica necesitatea reducerii stăpânirii statului asupra economiei și cerea forțelor de ordine să oprească afacerile „de coșmar", Putin și Sechin au lansat un atac coordonat elaborat. [42] A fost un exemplu al cât de sofisticate deveniseră preluările de stat de către Putin. În loc să strângă suficiente fonduri pentru a plăti datoria Mezhprombank către banca centrală prin vânzarea șantierelor navale, Pugaciov a fost acuzat de prăbușirea băncii. Curând, el a fost în fața unei anchete penale, susținând că el a provocat falimentul Mezhprombank atunci când a transferat 700 de milioane de dolari din fondurile sale proprii dintr-un cont pe care îl deținea la bancă într-un cont elvețian la apogeul crizei din 2008. [43]

Omul care a manevrat să-l aducă pe Putin la Kremlin devenise consumabil. Pugaciov nu se mai potrivea cu obiectivele regimului; nu mai era judecat a fi suficient de loial. KGB-ul ascultase și urmărise cum i-a întâlnit pe Yumashev, Pyotr Aven, ministrul de Finanțe Alexei Kudrin și șefii celor mai mari bănci de stat din Rusia în sala de mese a biroului său din Moscova. Au auzit tonul lui ireverențial în discuțiile despre Putin și despre cum funcționează sistemul acum. „A fost o victimă a propriei limbi", a spus un alt magnat. [44] Mai presus de toate, duriștii KGB dezaprobaseră eforturile lui Pugaciov de a obține cetățenia în Franța, unde păstrase o vilă de la începutul anilor nouăzeci și unde mai târziu urma să fugă.

*

Când ne-am întâlnit, era deja septembrie 2014 și stăteam în biroul lui Pugachev din Knightsbridge, zona bogată a Londrei care devenise un loc de joacă pentru bogații Rusiei. Alături se afla Mandarin Oriental, un hotel somptuos în care cu doi ani înainte Igor Sechin, de atunci renumit ca omul dur al Kremlinului, rostise primul său discurs către investitorii globali în ajunul celei mai recente incursiuni a lui Rosneft în ceea ce rămânea din partea privată a Rusiei. sectorul petrolier deținut. Peste drum se afla piața înfrunzită Lowndes, de unde Roman Abramovici cumpărase două vile din stuc după colț de la cele mai exclusiviste două magazine comerciale din Londra, Harrods și Harvey Nichols. Puțin mai departe, în Piața Eaton, se afla reședința de 25 de milioane de dolari a lui Oleg Deripaska, magnatul metalelor care se căsătorise cu fiica ginerelui lui Elțin, Valentin Yumashev, și apoi și-a jurat public loialitatea față de statul lui Putin. Pugaciov a spus că și-ar fi dorit să nu fi închiriat niciodată un birou acolo. — Este dezgustător, spuse el. Concentrarea numerarului rusesc în mila pătrată din jurul lui a fost o amintire amară a cât de adâncă ajunsese Rusia în elita londoneze.

Până atunci, Pugaciov se lupta cu un ordin de înghețare a activelor sale emis de Înalta Curte din Londra, în timp ce Kremlinul își extindea campania juridică împotriva lui. Nu părea să conteze că dintre cei doi martori principali împotriva lui, unul dintre ei, fostul președinte al Mezhprombank, dispăruse complet, în timp ce celălalt, fostul director executiv al băncii, Alexander Didenko, făcuse o înțelegere cu procurorii prin care, în revenit pentru a depune mărturie împotriva lui Pugaciov, propria pedeapsă i-ar fi tăiată. (Mai târziu, Didenko avea să obțină un loc de muncă la o bancă condusă de aceeași agenție guvernamentală rusă, care îl urmărea pe Pugaciov.) Kremlinul îl urmărea pe Pugaciov pentru transferul de 700 de milioane de dolari, dar Pugaciov putea vedea cazul doar ca parte a campaniei mai ample a regimului Putin de a prelua controlul. imperiul său de afaceri. Casetele cu documente despre acțiunile guvernului împotriva lui includeau o notă a lui Sechin în care se discuta despre modul de preluare a șantierelor navale care fuseseră copiate către FSB, comisia de anchetă a procurorului și instanța de arbitraj de la Moscova, în care se numește dosarul penal precis care urmează să fie deschis împotriva lui Pugaciov. [45]

După cum arată nota lui Sechin, Kremlinul nu a fost mai presus de a emite instrucțiuni directe către forțele de ordine ale țării pentru a sechestra un bun. Dar confiscarea unui bun nu a fost întotdeauna cea mai bună modalitate de a construi cu adevărat puterea statului – sau o economie eficientă. Pe măsură ce oamenii lui Putin și-au extins raza de acțiune, economia rusă a început să se blocheze. După ce corporația de construcții navale a lui Sechin a preluat șantierele navale ale lui Pugaciov, producția de nave de război acolo s-a oprit. [46] Rând pe rând, noua conducere a fost arestată sub acuzația de corupție și delapidare, pe măsură ce luptele interne privind fluxurile de numerar au escaladat. [47] Și după ce aliatul președintelui cecen, Ruslan Baisarov, a preluat proiectul de cărbune de cocs care aparținea EPK, toată dezvoltarea sa încheiat. Când era deținut de Pugachev, producția era de zece milioane de tone, iar lucrările la planurile pentru o cale ferată de 1,5 miliarde de dolari de la zăcământul de cărbune până în China mergeau în ritm maxim. Acum nu producea deloc.

Același lucru se întâmpla la Rosneft lui Sechin. După ce gigantul petrolier de stat a preluat Yuganskneftegaz la sfârșitul anului 2004, producția a rămas în cea mai mare parte plată.

Creșterea producției Rosneft s-a bazat aproape în întregime pe achizițiile sale, în timp ce datoria sa a crescut peste 80 de miliarde de dolari. [48] Directorii s-ar plânge în privat despre modul în care Sechin ar încerca să se implice în fiecare decizie, până la semnarea călătoriilor de afaceri ale conducerii.

Toate acestea au indicat o problemă mai largă. Creșterea economică a primelor două mandate ale lui Putin la putere, care s-au redresat pentru scurt timp după criza din anii Medvedev, începea să zbată. În primele două mandate ale lui Putin, creșterea prețului petrolului a alimentat o creștere medie de 6,6%, dar în 2013 aceasta a încetinit la 1,3%, iar mulți economiști prognozau o recesiune. Păcatul originar al regimului Putin – subversia sistemului judiciar pentru a asigura preluarea lui Yukos – ajunsese în sfârșit din urmă. Teama de raiduri ale autorităților a împiedicat investițiile. Oamenii lui Putin abuzau de sistemul legal pentru a prelua afaceri cu impunitate, iar giganții de stat pe care i-au construit deveneau atât de mari încât nu știau ce să facă cu ei. „Cazul Yukos a fost un impuls suplimentar pentru corupție în agențiile de aplicare a legii", a spus un fost oficial înalt de la Kremlin. „După aceasta, au început să se extindă, deoarece au înțeles că au carte albă pentru a pătrunde activ în economie. Toată lumea s-a speriat și au redus investițiile.

Necazurile economice au afectat, de asemenea, ratingurile lui Putin, care se situau la 47%, cel mai scăzut de când a devenit președinte. [49] Regimul său părea să fie pe un drum spre nicăieri, iar singura modalitate de a porni creșterea ar fi fost lansarea de reforme pentru a debloca preluarea de stat a economiei – și puterea cercului lui Putin – care era o inițiativă înăbușitoare. Doar corupția a înflorit.

Dar până când Pugachev și cu mine stăteam în biroul lui din Knightsbridge încercând să ne dăm seama cum au ajuns lucrurile până acum, în loc să abordăm problemele economice, Putin schimbase dramatic narațiunea. Au dispărut grijile sâcâitoare legate de economie și de propria sa popularitate slăbită, care stătuseră în cea mai mare parte a primilor doi ani de la întoarcerea sa la președinție. Teama de proteste se evaporase total.

În schimb, Putin miza totul pe o nouă fază a renașterii imperiale a Rusiei. El a lansat un gambit uriaș pentru a reafirma locul țării în ordinea globală. În martie, Rusia a anexat Crimeea, peninsula ucraineană de pe coasta Mării Negre, unde Rusia păstrase de mult o bază navală. Pentru prima dată de la sfârșitul Războiului Rece, Rusia invadase și preluase teritoriul unei alte țări, cufundând instantaneu regimul Putin într-o confruntare din ce în ce mai adâncă cu Occidentul.

La Londra, bancherii occidentali care ajutaseră ceea ce credeau ei că este integrarea globală a Rusiei se luptau să înțeleagă cum a mers totul prost. Evenimentele păreau să fi scăpat de sub control. Dar părți ale acțiunii militare păreau să se desfășoare cu precizie. Puțini s-au îndoit că Rusia și Occidentul se aflau de mult pe un curs de coliziune asupra viitorului Ucrainei – fie în apropierea Uniunii Europene, fie în spațiul economic comun eurasiatic al Rusiei. Dar Putin, așa cum a sugerat un bancher senior occidental, „a făcut praf un plan"? „A trebuit să facă ceva pentru a se pune pe picior din față. Singura modalitate prin care ar fi putut stimula economia ar fi fost descentralizarea puterii. Însă, când a venit împins, nevoia de a controla și nevoia de a rămâne la putere l-au învins... Ceea ce vedem acum pare parte dintr-o strategie veche de a se abate de la probleme și de a mobiliza sprijin. [50] Ar putea propriile dificultăți economice ale Rusiei să-i fi făcut pe oamenii lui Putin cu atât mai

hotărâți să domine Ucraina, declanșând criza care a dus la anexarea Crimeei? Când și cum a început?

*

Prima dată când Kremlinul a semnalat că Rusia s-ar putea îndrepta către un conflict profund cu Ucraina, a venit mult mai devreme, în septembrie 2013. Până atunci, pro-Kremlinul Viktor Ianukovici – cu ajutorul lui Firtash și Paul Manafort – a urcat la președinția ucrainei. , după ce coaliția Revoluția Portocalie și președinția lui Iușcenko s-au prăbușit ca urmare a unor acuzații de conflict și corupție în urma acordului de gaze din 2006. Ianukovici a câștigat independență și bogăție de când a venit la putere în 2010. În ciuda înclinațiilor sale pro-Kremlin, încurajate de alți oligarhi ucraineni independenti, el a purtat discuții cu privire la semnarea unui acord comercial și de cooperare cu UE, care să aibă consolidarea legăturilor politice și economice ale Ucrainei cu Occidentul. Aceste discuții au reînviat un bătrân vechi pentru Rusia și nu ar fi putut veni într-un moment mai sensibil. Orice mișcare către vest a Ucrainei, mai ales atât de curând după reacția politică care a salutat revenirea lui Putin, a reprezentat o amenințare serioasă pentru oamenii lui Putin din KGB. A amenințat întregul model al dezvoltării etatiste a Rusiei sub Putin și era probabil să întărească hotărârea oponenților săi liberali. Ianukovici urma să semneze acordul cu UE în luna noiembrie, iar pe măsură ce data se apropia, regimul lui Putin a început să exercite presiuni asupra lui. În septembrie, un reprezentant al Kremlinului, Serghei Glazyev, a avertizat public că Ucraina se va confrunta cu o catastrofă dacă ar semna acordul, deoarece Rusia ar impune tarife punitive care ar costa-o miliarde de dolari și ar putea duce la neplata cu împrumuturi de 15 miliarde de dolari. [51] Mai mult, Glazyev a înfuriat și mai amenințător, ar putea duce la prăbușirea statului ucrainean, întrucât Rusia nu ar mai fi obligată să respecte un tratat care să-și delimiteze granița cu Rusia. Kremlinul ar putea interveni dacă regiunile pro-ruse din Ucraina ar face apel direct la Moscova. „Semnarea acestui tratat va duce la tulburări politice și sociale", a spus Glazyev. „Standardul de trai va scădea dramatic... va fi haos". [52]

Ianukovici luase atât de în serios amenințările lui Glazyev încât s-a retras brusc de la semnarea acordului cu UE în noiembrie. Dar, deși evenimentele aveau să ia un curs foarte diferit, avertismentul lui Glazyev cu privire la acțiunea Rusiei avea să se dovedească înfricoșător de prevestitor. Pasul înapoi al lui Ianukovici a aprins un butoi de pulbere. Așteptările de mult prețuite că Ucraina ar fi în sfârșit pe o înclinație spre vest au fost spulberate din nou, aprinzând proteste pro-UE care au ajuns în spirală în sute de mii de oameni care au ieșit în stradă. Studenții, susținuți de oligarhii ucraineni sătui de corupția îndrăzneață a regimului Ianukovici, au înființat din nou un oraș de corturi în simbolica Piață Maidan din Kiev, locul revoltei pro-occidentale din 2004 care a dus la Revoluția Portocalie. [53] Timp de aproape trei luni, un grup central de protestatari a scos-o prin gheață și zăpadă, ciocnindu-se din când în când cu poliția împotriva revoltei, în timp ce administrația încerca să elibereze piața. Violența a escaladat atunci când Ianukovici a impus o legislație draconică care interzicea demonstrațiile și amenința protestatarii cu amenzi mari și pedepse cu închisoarea. [54] Protestatarii au capturat autobuze sfidând, dând foc pe unul și conducând pe alții în coloanele de poliție. Unii au dărâmat gardurile metalice și au folosit gratiile ca arme împotriva poliției. Protestatarii erau infiltrați de o forță radicală de dreapta care devenea din ce în ce mai organizată, condusă de grupuri naționaliste care conduceau baricadele din jurul pieței. Înarmați chiar și cu catapulte, aceștia se aflau în primele linii ale

confruntărilor cu polițiștii. [55] Protestele păreau la un pas de a scăpa de sub control. Și apoi, într-o zi, au făcut-o.

În dimineața zilei de 20 februarie 2014, s-a auzit focul lunetistului. Până în ziua de azi, nimeni nu știe exact cum a început, sau de unde au venit primele fotografii. În două ore, patruzeci și șase de protestatari au fost morți. [56] Până la sfârșitul zilei, numărul morților ajunsese la șaptezeci, iar Ianukovici era în discuții de criză pentru supraviețuirea sa politică cu miniștrii de externe francez, german și polonez. Negocierile s-au încheiat cu liderul ucrainean fiind de acord să convoace alegeri prezidențiale înainte de expirarea anului și să schimbe constituția țării pentru a reduce puterile prezidențiale. Dar totuși Rusia întărea retorica. Un înalt oficial al guvernului rus a declarat în acea zi pentru *Financial Times* că, dacă Ucraina va continua pe o tendință vestică, Rusia este gata să intre în război în Crimeea pentru a-și proteja baza militară de acolo și populația etnică rusă: „Nu vom permite Europei și SUA. să ne ia Ucraina de la noi', a spus un oficial de politică externă. Ei cred că Rusia este încă la fel de slabă ca la începutul anilor nouăzeci, dar noi nu suntem.

Lumea s-a trezit pe 22 februarie cu vestea că Ianukovici a fugit în miezul nopții, părăsind administrația sa, în ciuda acordurilor la care părea să ajungă cu privire la demisia devreme de la putere. Se părea că credea că nu mai este în siguranță. Garda lui prezidențială îl abandonase, iar liderii mai radicali ai opoziției refuzaseră să-i recunoască acordul de compromis, angajându-se să continue protestele până nu va fi plecat. În vid, un guvern temporar pro-UE a preluat puterea.

Dar în mai puțin de o săptămână, aparenta descoperire pentru Ucraina a luat o nouă întorsătură. Rusia și-a îndeplinit amenințările. Înainte de zorii zilei de 27 februarie, trupele mascate care nu purtau însemne militare au luat cu asalt parlamentul Crimeei, arborând un steag rus peste clădirea din epoca sovietică, în timp ce o sesiune de urgență a numit un nou prim-ministru regional și a cerut un referendum pentru aderarea la Rusia. [57] Între timp, 150.000 de soldați ruși s-au masat lângă granița cu Ucraina. Evenimentele se desfășurau cu o viteză incredibilă, aproape exact așa cum avertizase Glazyev. Mai târziu, oficialii occidentali s-au întrebat cât de meticulos a fost pregătită operațiunea. [58]

Occidentul se zguduia de acțiunile îndrăznețe ale regimului Putin. Rusia i-a justificat susținând că a fost forțată să reacționeze pentru a-și proteja interesele ca răspuns la lovitura de stat susținută de SUA de la Kiev. „Asistăm la un joc geopolitic uriaș în care scopul este distrugerea Rusiei ca oponent geopolitic al SUA sau al oligarhiei financiare globale", a declarat Vladimir Yakunin, un apropiat al Putin KGB din zilele Sankt Petersburg. America, mi-a spus el când ne-am întâlnit în mijlocul tensiunii militare, continua să urmeze o doctrină pe care CIA o urmărea încă din anii șaizeci – separarea Ucrainei de Rusia. [59] Fostul consilier al SUA pentru securitate națională Zbigniew Brzezinski scrisese în 1996 că, cu Ucraina, Rusia era o mare putere, dar fără ea nu era: „Nu era o idee nouă", a spus Yakunin. „Cu mai bine de patruzeci de ani în urmă, când SUA au dezvoltat planuri pentru distrugerea Uniunii Sovietice, documentele CIA spuneau că ar trebui să fie însoțită de separarea Ucrainei de Rusia. Undeva pe rafturile liderilor CIA există astfel de dosare cu aceste proiecte și le activează poate la fiecare trei ani. [60]

Fără să ofere vreodată vreo dovadă sau dovezi, oficialii ruși și mass-media de stat au lansat o campanie de propagandă fără precedent, susținând că SUA s-au aflat în spatele protestelor care au lovit regimul lui Ianukovici. „Neo-naziștii" au condus protestele, au spus ei – în ciuda

faptului că marea majoritate a protestatarilor erau aceiași ucraineni educați de orientare occidentală care au condus Revoluția Portocalie în 2004, în timp ce majoritatea elitei ucrainene s-au săturat. cu corupția care distinsese regimul Ianukovici. [61] Potrivit rușilor, „luptătorii înarmați" neonaziști au fost cei care au tras împușcăturile în ziua fatidică din februarie care a provocat peste șaptezeci de morți în Piața Maidan. [62] Nu s-a făcut nicio mențiune despre faptul că membrii Berkut, o unitate a forțelor de securitate ucrainene care au condus baricadele de protest în acea zi, au fugit atunci în cea mai mare parte în Rusia sau în părțile controlate de ruși ale Ucrainei, cu armele lor mai târziu. fiind găsit pe fundul unui lac. [63] Berkut fusese notoriu infiltrat de agenți ruși, în special în timpul domniei lui Ianukovici; mai târziu, procurorii ucraineni ar pretinde că serviciile de securitate ruse au fost implicate în crime. [64] În urma unei investigații criminalistice a înregistrărilor video, procurorii au acuzat o escadrilă de elită din Berkut, îmbrăcată în negru, că a ucis treizeci și nouă dintre protestatari. Un oficial de la parchet și o sursă din serviciul de securitate ucrainean a declarat pentru *Financial Times* că o forță neidentificată a declanșat focuri de armă trăgând atât în protestatari, cât și în poliție de pe acoperișurile din jurul Pieței Maidan. [65]

Dar nimic din toate acestea nu se potrivea cu propaganda rusă care saturau undele. Când Ianukovici a fugit la două zile după împușcături, din nou, conform propagandei de stat ruse, a fost din cauza loviturii de stat susținute de SUA și nimic de-a face cu faptul că propriul său detaliu de securitate îl părăsise.

Oficialii ruși au insistat că ultima picătură care i-a îndemnat la acțiune a venit atunci când parlamentul ucrainean a abrogat în grabă o lege lingvistică din 2012 care a îmbunătățit drepturile vorbitorilor de limbă rusă din Ucraina. [66] Dar noul guvern ucrainean, adunat în grabă, cu înclinație occidentală, a recunoscut rapid că aceasta era o greșeală și a refuzat mișcarea. Campania rusă a continuat însă indiferent.

Când l-am întâlnit pe Yakunin, Putin creștea și mai mult tensiunea, cerând desfășurarea de trupe rusești în Ucraina. Yakunin a spus că speră că această amenințare să fie „un duș rece" pentru liderii occidentali: „Ar fi grozav dacă ar înțelege că nu este decent să-ți ții cizmele în casa altcuiva".

Retorica și propaganda de stat care a însoțit acțiunea militară păreau să reflecte paranoia profundă care bântuise pe Putin și pe oamenii săi încă din zilele Revoluției Portocalii din 2004 și cu mult înainte de când Putin a văzut cum imperiul sovietic se prăbușește în jurul lui. de la stâlpul lui din vila KGB cu vedere la râul Elba din Dresda, că au fost înconjurați de un complot occidental pentru a submina puterea Rusiei. Dar, de asemenea, părea doar o simulare pentru a justifica acțiunile Kremlinului. Era ca și cum toate discuțiile despre integrarea globală a Rusiei, nevoia de a aduce investiții străine directe, de a moderniza economia și de a ajunge la un acord cu SUA, ar fi fost lăsate deoparte, iar regimul lui Putin și-a arătat brusc adevărata față. Un fost consilier al ultimului lider sovietic, Mihail Gorbaciov, a spus că atmosfera din acele vremuri era ca și cum cineva ar fi deschis ușile pivnițelor de la Kremlin și că fantomele și duhoarea trecutului sovietic s-au stins. [67]

Pentru Putin, anexarea Crimeei a fost momentul declarării triumfătoare a unei noi ordini mondiale post-Război Rece, momentul în care Rusia a început sfidător să întoarcă situația asupra SUA, refuzând să se plece în fața dominației sale. După ce Crimeea a votat cu o majoritate covârșitoare în favoarea aderării Rusiei, Putin a fost întâmpinat de ovații în

picioare din partea oficialilor adunați sub arcadele boltite și candelabrele de aur ale sălii Georgievsky a Kremlinului pentru a-l auzi vorbind. „Ceea ce s-a întâmplat în Ucraina reflectă situația care s-a desfășurat în întreaga lume", a spus el. „După ce lumea a două superputeri s-a prăbușit, SUA au decis că ar putea folosi o politică puternică. Ei cred că au fost încredințați de Dumnezeu.' [68] De secole, Occidentul a încercat să pună la colț și să oprească Rusia, le-a spus el. „Dar totul are limitele sale... Dacă apăsați prea tare arcul, acesta va reveni... Rusia, la fel ca orice altă țară, are interese naționale pe care trebuie să le respectați". [69]

Până la sfârșitul discursului său, unii oficiali își ștergeau lacrimile de mândrie din ochi, în timp ce alții scandau „Rusia! Rusia!' Putin profita de un dor profund înrădăcinat pentru zilele de glorie ale trecutului imperial sovietic, care era împărtășit de mulți ruși. A fost același dor nostalgic care l-a ajutat să-l aleagă de trei ori drept *candidat-rezident* , omul KGB la Kremlin. Abia acum, în ochii multor ruși, se acționa în sfârșit asupra acesteia. Crimeea fusese pierdută cu mulți ani înainte de prăbușirea imperiului sovietic, în 1954, când Nikita Hrușciov, pe atunci liderul Partidului Comunist, a predat-o Ucrainei. Însă majoritatea rușilor l-au învinuit pe Boris Elțin că a confirmat-o când, cu o lovitură de stilou în decembrie 1991, el și liderii celorlalte republici sovietice au semnat Uniunea Sovietică din existență, lăsând Crimeea ferm în granițele Ucrainei.

Când Uniunea Sovietică s-a prăbușit și Crimeea a ajuns într-o altă țară, „Rusia a simțit că nu doar a fost jefuită, ci a fost jefuită", le-a spus Putin oficialilor adunați în acea zi. „Milioane de ruși s-au culcat într-o țară și s-au trezit peste graniță; într-un moment au devenit minorități în fostele republici sovietice... Dar apoi Rusia pur și simplu a lăsat capul și a înghițit rușinea. [70]

Acum că făcea pași pentru prima dată pentru a restabili imperiul rus, popularitatea lui Putin a crescut la peste 80%. El nu a trebuit niciodată să demonstreze vreo dovadă a implicării SUA în revolta populară împotriva lui Ianukovici – propaganda a sunat prea bine cu o populație încă convinsă de umilirea Rusiei în urma prăbușirii sovietice. A fost suficient să arăți imagini cu vicesecretarul de stat al SUA, Victoria Nuland, dând prăjituri demonstranților pro-europeni în frigul înghețat din Piața Maidan din Kiev. Mai târziu, propaganda a devenit din ce în ce mai sofisticată. Unitățile cibernetice care lucrează pentru agenția de informații militare a Rusiei, GRU, au inundat Facebook și o rețea de socializare rusă cu povești false care justificau invazia Rusiei și condamnau revoluția ca fiind condusă de neonaziști, în timp ce Ucraina devenise un focar pentru teroriștii ceceni. [71] Când conflictul s-a extins în estul Ucrainei, televiziunea rusă a transmis acuzații că armata ucraineană a lansat un „genocid", raportând chiar că soldații au crucificat un copil de trei ani. [72] Încet, barajul constant a spălat creierul cel mai mult.

Occidentul trebuia să se trezească cu asertivitatea Rusiei într-un mod cum nu a făcut-o în timpul scurtului război victorios al Moscovei împotriva Georgiei în 2008. Teama era că războiul proxy al Rusiei s-ar putea răspândi în Europa. Nimeni nu a înțeles cât de departe va ajunge Putin. Manevra sa în Ucraina a pus în discuție „întreaga ordine pașnică europeană", a spus cancelarul german Angela Merkel. [73]

În Europa și în SUA, guvernele s-au luptat să găsească un răspuns. Când Kremlinul a continuat în martie cu organizarea unui referendum în Crimeea cu privire la aderarea sa în Rusia, guvernul SUA a respins cu sancțiuni economice care au vizat cercul cel mai apropiat

al lui Putin. Cele douăzeci de ruși care se confruntă cu înghețarea activelor și interzicerea vizelor au inclus personalități de rang înalt din administrație, cum ar fi Serghei Ivanov, care a fost ministru al Apărării și acum șeful de cabinet al lui Putin, și Viktor Ivanov, fostul șef adjunct de cabinet, un alt fost KGB. aliat de la Sankt Petersburg, care acum a făcut parte din Consiliul de Securitate al Rusiei, și șeful serviciului de informații militare, Igor Sergun. [74] De asemenea, a trecut pe lista neagră aliații care au devenit cunoscuți ca cei mai apropiați parteneri de afaceri ai lui Putin, custozii de încredere în sistemul fronturilor de la Kremlin: comerciantul de petrol Gunvor Gennady Timchenko, principalul acționar al Băncii Rossiya, Iuri Kovalciuk și Arkady Rotenberg, fostul lui Putin. partener de judo căruia Pugachev îi împrumutase 500 de milioane de dolari cu doar patru ani înainte pentru a-l stabili ca antreprenor pentru Gazprom, cu afaceri de miliarde de dolari.

Pentru prima dată, guvernul SUA îi numea și îi făcea de rușine pe acești bărbați drept casierii lui Putin. Putin, a spus, „are investiții în Gunvor și ar putea avea acces la fondurile Gunvor", în timp ce Kovalchuk a fost „bancherul personal pentru înalți oficiali ai Federației Ruse, inclusiv Putin". [75] Rotenberg, a continuat, a beneficiat de miliarde de dolari în contracte de stat, inclusiv cel mai recent 7 miliarde de dolari în proiecte de construcție pentru Jocurile Olimpice de iarnă de la Soci din 2014. Guvernul SUA făcea publică sistemul celor mai apropiați oameni de față ai lui Putin. Un înalt oficial al administrației a spus că nu vor putea accesa niciun serviciu financiar din SUA și că le va fi dificil să tranzacționeze în dolar: „Acești indivizi își vor găsi capacitatea de a continua să acționeze în economia mondială în orice mod sever constrânsă". [76]

Uniunea Europeană a sancționat, de asemenea, membri ai parlamentului rus și liderii ruși recent instalați din Crimeea – iar apoi, pentru a adăuga insulte, Europa s-a alăturat SUA pentru a suspenda Rusia din grupul G8 al națiunilor dezvoltate, a cărui apartenență țara avea atât de mult. căutat cu tărie ca semn al integrării sale în economia globală. Dar, după ce s-a temut de măsuri economice și mai dure, similare cu cele care paralizaseră economia iraniană, bursa rusă și-a revenit curând, iar trupele ruse, nedescurajate, au continuat să se înmulțească lângă granița cu Ucraina.

Conflictul a escaladat. Luptătorii proxy – despre care Rusia a insistat că sunt „voluntari" – au început să se îndrepte spre estul Ucrainei, unde s-au alăturat unui contingent considerabil de militanți pro-ruși locali echipați cu echipament militar rusesc. Până în aprilie, ei preiau administrații în regiunile din estul Ucrainei Donețk, Lugansk și, pentru o vreme, Sloviansk. [77] Pentru guvernele occidentale și administrația ucraineană, situația arăta remarcabil de asemănătoare cu modul în care unitățile ruse neidentificate preluaseră și anexaseră Crimeea.

Amenințarea unor sancțiuni economice mult mai dure a evitat o invazie pe scară largă în estul Ucrainei. Dar ceea ce s-a declanșat în schimb a fost un război hibrid în care împuterniciții Rusiei s-au luptat cu armata ucraineană a Ucrainei, în timp ce guvernul de la Kiev se străduia să lupte împotriva incursiunii pe teritoriul său. Trupele ruse încă staționate în zeci de mii la graniță au acționat ca o formă de război psihologic pentru a intimida armata ucraineană, în timp ce armamentul greu rusesc și așa-zișii „voluntari ruși" au continuat să se strecoare în estul Ucrainei necontrolate. [78]

În iulie, SUA și UE au ripostat cu mai multe sancțiuni în încercarea de a forța Rusia să dea înapoi. De data aceasta, SUA au vizat cele mai mari companii de stat rusești, împiedicând

titanii sectorului bancar de stat – inclusiv Gazprombank a lui Andrei Akimov, VTB a lui Andrei Kostin și Vneshekonombank – de la accesarea finanțării americane pe termen lung. [79] A trecut, de asemenea, pe lista neagră pe preciatul campion al petrolului de stat al Rusiei, Rosneft, precum și pe producătorul de gaze al lui Timchenko, Novatek, limitându-le capacitatea de a accesa fonduri. UE a urmat două săptămâni mai târziu cu măsuri similare. Confruntarea a fost agravată și mai mult de doborârea, la 17 iulie, a unui avion de pasageri Malaysia Airlines în timp ce traversa teritoriul deținut de separatiștii pro-ruși, ucigând toate cele 298 de persoane aflate la bord. [80]

Pe măsură ce Rusia continua să alimenteze războiul proxy care devasta estul Ucrainei, încet, guvernele occidentale au început să se trezească înțelegând că politica plină de speranță pe care o urmaseră încă de la colapsul sovietic – că Rusia va converge inevitabil cu lumea occidentală – nu era mai mult decât o iluzie. [81] Ei trebuiau să se confrunte cu un regim care părea să-și urmărească în mod agresiv interesele, indiferent de consecințele pentru poziția sa față de Occident. Al lui Putin a fost un regim pentru care restabilirea poziției globale a țării a fost singura prioritate. Rusia nu a dorit să facă parte din ordinea dominată de Occident. În schimb, a vrut să-și stabilească propriile reguli.

Devenise clar pentru Occident că acesta era un regim de multe măști care avea să recurgă la subterfugii pentru a-și ajunge în cale. Tactica devenise în sfârșit evidentă când Putin a negat pentru prima dată că trupele rusești se aflau în Crimeea și apoi, odată finalizat procesul de anexare, a recunoscut că trupele neidentificate care au devenit cunoscute drept „omuleți verzi" erau până la urmă ruși. Era un regim pentru care urmărirea imperiului devenea atot consumatoare, indiferent de sancțiunile pe care lumea occidentală le punea în cale. Până când a fost atinsă o încetare a focului provizorie, în septembrie 2015, războiul proxy al Rusiei s-a soldat cu peste opt mii de vieți, în timp ce fortărețele separatiste pro-ruși din Donețk și Lugansk au rămas în vigoare. [82] Rusia reușise să împartă Ucraina și, în ciuda așa-numitului încetare a focului, luptele sporadice continuă până în prezent, cu 13.000 de morți, mai mult de un sfert dintre ei civili. [83]

S-ar putea să nu știm niciodată exact cum a început totul, cine a tras primul foc. Dar se pare că Rusia se pregătea de mult pentru mai multe situații neprevăzute. Dacă revanșa a fost în vreun fel planificată, bazele fuseseră puse cu mult înainte – în zilele în care KGB-ul își planificase în liniște supraviețuirea prin păstrarea rețelelor și a firmelor prietenoase, sifonând numerar în ultimii ani înainte de căderea sovietică. Procesul a fost consolidat când Putin a preluat președinția, permițând bărbaților KGB să preia fluxurile strategice de numerar, începând cu Yukos și apoi extinzându-se în restul economiei.

Dacă vreunul dintre oligarhii din epoca Elțin mai avea vreo îndoială cu privire la posibilitatea de a acționa independent, li s-a dat semnalul final la scurt timp după anexarea Crimeei. Atunci chiar și unul dintre cei mai loiali magnați, Vladimir Yevtushenkov, a fost forțat să predea statului majorul său petrolier Bashneft. A fost arestat, iar pachetul de control al lui Bashneft a fost mai întâi naționalizat și apoi preluat de Rosneft al lui Sechin.

Era un semn că economia de piață a Rusiei nu era decât o simulare. În schimb, în culise a existat o împărțire neîncetată a fluxurilor de venituri. Fondurile urmau să fie direcționate în cutia de numerar comună a Kremlinului, *obschak* , și fiecare tranzacție, oricât de mică ar fi fost, trebuia convenită cu numărul unu. „Evtușenkov a crezut că Bashneft este al lui și că a plătit bani pentru asta", a spus un înalt oficial de la Kremlin. — Dar s-a dovedit că nu era a

lui și că în orice secundă i se putea lua. Pentru afacerile rusești, astăzi este absolut clar că Kremlinul poate lua totul de la oricare dintre ei. Proprietatea în Rusia de astăzi nu este sacră, mai ales proprietatea câștigată în anii nouăzeci. Este apărat doar de autoritatea lui Putin. [84]

Economia Rusiei se afla acum pe picior de razboi, cu totul subsumat vointei Kremlinului, a spus Pugaciov: „Acum doar Putin si locotenentii lui ii indeplinesc ordinele. Toți banii generați sunt pusi în balanța lui Putin. Țara este în stare de război. Afacerile mari nu pot trăi ca înainte. Trebuie să trăiască sub regulile militare. [85]

Aproape întreaga economie era acum la comanda lui Putin să se desfășoare așa cum credea de cuviință. „Toți sunt banii lui Putin", a spus un bancher senior, cu legături cu serviciile de securitate. „Când a ajuns la putere, a început să spună că nu era mai mult decât managerul angajat. Dar apoi a devenit acționarul de control al întregii Rusii. Mai întâi i-au dat o miză și apoi a preluat controlul. Este o companie cu acționari de tip închis. [86] „Putin este țarul, împăratul tuturor țărilor", a fost de acord un alt magnat. [87]

Pentru unul dintre cei mai apropiați aliați ai lui Putin, Vladimir Yakunin, fostul ofițer KGB care fusese unul dintre primii acționari ai Băncii Rossiya și care ocupa acum funcția de șef al Căilor Ferate Ruse, a fi pe lista de sancțiuni a SUA a fost o insignă de onoare. Dar, în ceea ce îl privește, guvernul SUA a fost în urmă cu vremurile susținând că doar Timcenko și Kovalciuk erau casierii pentru Putin: „Președintele rus are acces la fondurile întregii țări", a spus el. [88]

A fost un sentiment reluat în avertismentul unui alt fost partener apropiat al lui Timchenko. Când ne-am întâlnit într-o zi ploioasă din noiembrie 2014, el m-a avertizat că sancțiunile SUA ar putea fi prea puțin și prea târziu. Până atunci, o vastă rețea de bărbați și magnați acționau ca mandatari pentru regimul Putin. „Ar trebui să-i sancționezi pe fiecare", a spus el. [89]

Deși rubla a scăzut în decembrie 2014 sub presiunea sancțiunilor și a lipsei de refinanțare a datoriei corporative rusești, în cele din urmă economia țării s-a dovedit rezistentă. Guvernul suspendase regulile economiei normale de piață. Băncile de stat nu au solicitat împrumuturi atunci când companiile rusești și-au încălcat condițiile. Majoritatea datoriilor au fost reportate și restructurate, parte a unei piramide de refinanțare fără sfârșit. Guvernul a săpat în o parte din fondul de stabilizare pe care îl colectase din veniturile extraordinare din petrol pentru cea mai mare parte a deceniului precedent pentru a salva companiile legate de stat care aveau cea mai mare nevoie de refinanțare. Mai presus de toate, un finanțator rus mi-a zâmbit, Occidentul subestimase amploarea economiei informale rusești: vastul rețea de fonduri nebunești care erau neînregistrate și neînregistrate în cifrele oficiale ale PIB-ului care conțineau fonduri mari de numerar.

În timp ce Occidentul a continuat să amenințe cu noi sancțiuni dacă Rusia nu a acceptat încetarea focului, Putin a cerut o rescriere a regulilor arhitecturii globale de securitate, dând Rusiei un rol mai proeminent. Angela Merkel a ieșit dintr-un set de discuții, declarând că Putin nu a avut contact cu realitatea. [90] Dar pentru fostul consilier economic al lui Putin, Andrei Illarionov, Occidentul a fost deconectat: „Oamenii din Occident cred că Putin este irațional sau nebun. De fapt, este foarte rațional, conform propriei sale logici, și foarte bine pregătit. [91]

Semnele puterii banilor ruseşti care se revărsaseră în Europa în ultimul deceniu deveneau vizibile în rupturile apărute între ţările Uniunii Europene cu privire la cât de departe ar trebui să meargă sancţiunile economice. În Marea Britanie, un oficial al Ministerului de Externe a fost fotografiat cu un document de informare în care susţinea că Marea Britanie nu trebuie să „închidă ruşilor centrul financiar al Londrei", în timp ce un grup de lobby al unei firme de avocatură a avertizat despre impactul potenţial asupra statutului Londrei ca centru pentru soluţionarea litigiilor legale. [92]

Pentru Pugaciov, pericolul era clar. Sistemul de numerar negru pentru a corupe şi a cumpăra oficiali a depăşit de mult primii custozi ai regimului Putin, dincolo de Timcenko, Kovalciuk şi Rotenberg şi se extinsese la toţi miliardarii ruşi care au acţionat ca fronturi la comanda Kremlinului. „Toţi primesc apeluri pentru a trimite bani pentru asta şi pentru asta. Toţi spun: „Vom da. De ce mai ai nevoie?" Acesta este sistemul. Totul depinde de prima persoană, pentru că are putere nelimitată. Toţi sunt pregătiţi să lucreze conform acestor reguli. Iar cei care nu sunt sunt fie în închisoare, fie în străinătate. [93]

Dacă Uniunea Sovietică ar fi desfăşurat operaţiuni de influenţă adânc în Orientul Mijlociu şi Africa, acum capitalismul KGB al lui Putin pătrunsese adânc în Europa. „Aceşti bani negri sunt ca o bombă atomică murdară", a spus Pugaciov. „În unele privinţe este acolo, în unele privinţe nu este. În zilele noastre este mult mai greu de urmărit. [94]

Pentru guvernul ucrainean, ceea ce Kremlinul făcea ţării lor era un avertisment că Rusia ar putea încerca să-şi extindă activităţile pentru a perturba şi a diviza Occidentul. „Rusia încearcă să creeze turbulenţe în UE prin sprijinirea mişcărilor politice de extremă-dreapta", a declarat prim-ministrul ucrainean de orientare occidentală, Arsenii Yatsenyuk, la începutul anului 2015. „Acesta este un caz imitator a ceea ce au făcut în Ucraina". [95]

13

Cash negru

Când un denunţător misterios care se numeşte „John Doe" a scurs o cantitate fără precedent de date de la o firmă de avocatură din Panama, lumea a văzut de aproape operaţiunile unui fond de slush al regimului Putin. [1] Troveul de date a devenit cunoscut sub numele de Panama Papers şi a deschis o fereastră către o lume secretă. Existau directorii nominalizati offshore, straturile de companii-fantasmă care se întindeau prin Seychelles, Insulele Virgine Britanice şi Panama, sistemul secret de nume de cod inventat pentru ca clienţii să-şi ascundă averea. [2] Scurgerea de la cel de-al patrulea furnizor de servicii offshore din lume, Mossack Fonseca, a dezvăluit mecanismul unui sistem financiar care funcţionează peste legile care guvernează cel mai mult.

Printre gigaocteţii de date căutaţi de Consorţiul Internaţional al Jurnaliştilor de Investigaţie (ICIJ) au fost documente legate de un rus pe nume Serghei Roldugin. Din 2005, el a fost acţionar al Bank Rossiya, banca din Sankt Petersburg deţinută de aliaţii lui Putin legaţi de KGB-ul pe care Trezoreria SUA a numit-o „banca personală pentru înalţi oficiali ai Federaţiei Ruse, inclusiv Putin". [3] Documentele au arătat că Roldugin a jucat un rol central într-o reţea de companii conectate la Bank Rossiya care se întindea din Insulele Virgine

Britanice până în Panama. Peste 2 miliarde de dolari au fost canalizați prin ea între 2009 și 2012. [4]

Roldugin era departe de a fi unul dintre operatorii offshore gri și anonimi asupra cărora cea mai mare parte a documentelor aruncate în lumina reflectoarelor. A fost un violoncelist apreciat, solist principal la Teatrul Marinsky din Sankt Petersburg. A fost rector al conservatorului din Sankt Petersburg. A fost unul dintre cei mai apropiați prieteni ai lui Putin. Cei doi bărbați s-au întâlnit pentru prima dată la sfârșitul anilor șaptezeci, când fratele lui Roldugin, Evgheni, a slujit cu Putin în KGB. Au călătorit împreună în jurul Leningradului, într-o mașină sovietică minusculă și dărâmată, cunoscută sub numele de Zaporojhets, în zilele în care chiar și a deține o mașină era considerat un lux. Au cântat cântece împreună și au mers la teatru. Uneori se băgau în lupte. Și atunci când Roldugin a început să se întâlnească cu o însoțitoare de bord Aeroflot din Kaliningrad, el i-a prezentat lui Putin unuia dintre colegii ei, o blondă cu ochi de căprioară pe nume Lyudmilla. După o lungă curte, Lyudmilla a devenit soția lui Putin. Când s-a născut primul lor copil, Maria, Roldugin i-a devenit naș.

Acest fond special părea a fi unul dintre cele mai personale expuse în Panama Papers. Dintre toți aliații apropiați ai lui Putin care dețineau acțiuni la Bank Rossiya, Roldugin a fost cel care a rămas cel mai mult sub radar: el a rămas neobservat mult timp după ce ceilalți – Shamalov, Gorelov, Timchenko și Kovalchuk – fuseseră expuși ca strâns legat de Putin. Era și cel mai incongruent, un muzician profesionist care, spre deosebire de ceilalți, nu avea o afacere proprie. El a servit, a spus un magnat apropiat lui Putin, ca unul dintre fronturile de ultimă instanță ale președintelui. [5] El a făcut parte din „parașuta de aur a lui Putin". [6]

Înainte de a fi expus, Roldugin se confruntase rar cu întrebări despre cum a devenit acționar la Bank Rossiya. Când a fost întrebat pentru prima dată despre asta de *New York Times* în 2014, el a răspuns vag că a luat miza pentru că „trebuia să aibă niște bani". „Nu erau bani pentru artă nicăieri", a spus el, adăugând că a reușit să găsească fonduri pentru acțiuni prin strângerea de împrumuturi și prin „multe manipulări". [7] Dar nu a dezvăluit niciodată când exact și-a achiziționat participația sau cât a costat. Ulterior, au fost publicate documente Bank Rossiya care arătau că el a luat-o până în 2005, într-o emisiune de acțiuni de 13,5 milioane de dolari. [8] Nu a fost niciodată clar cum un violoncelist ar fi putut avea acces la acest tip de bani. Până în 2014, participația lui Roldugin era în valoare de aproape 350 de milioane de dolari. Cu toate acestea, el a insistat întotdeauna că a trăit modest. „Uite, chiar și violoncelul meu este la mâna a doua", i-a spus el unui reporter după expunerea Panama Papers. [9]

Rețeaua dezvăluită în Panama Papers arăta că companiile offshore conectate la Roldugin au primit sute de milioane de dolari în plăți indirecte de la magnați apropiați de Putin. [10] Offshore-urile conectate la Roldugin au beneficiat și de o serie de tranzacții cu acțiuni retrodatate care părea să fi generat zeci de milioane de ruble pe zi. [11] Una dintre companii, Sandalwood Continental, înregistrată în Cipru, a primit o linie de credit de 650 de milioane de dolari, fără garanție, de la filiala cipriotă a VTB, banca de stat pentru „proiecte speciale" condusă de un fost diplomat sovietic. [12] Filiala din Cipru a VTB era renumită printre bancheri și magnați pentru că era o pâlnie pentru kickback-uri, în timp ce VTB, de la

IPO-ul său din Londra din 2007, devenise locul de muncă pentru fiii celor mai înalți ofițeri de securitate din Rusia. [13]

Una dintre companiile lui Roldugin – International Media Overseas SA sau IMO – deținea în secret un pachet de 20% din cea mai mare agenție de publicitate TV din Rusia, Video International, care a generat venituri anuale de peste 800 de milioane de dolari. [14] În documentele scurse ca parte a tezei, Roldugin a fost dezvăluit ca fiind beneficiarul IMO, o poziție care i-a oferit acces la active în valoare de 19 milioane de lire sterline (26,6 milioane de dolari) în numerar. [15]

Dezvăluirile Panama Papers au aruncat în aer coperta lui Roldugin și au dezvăluit o schemă offshore de 2 miliarde de dolari. Mai târziu, Putin și-a dezvăluit gradul de nemulțumire față de scurgeri, susținând că acestea sunt un complot orchestrat de „oponenți" pentru a destabiliza Rusia prin acuzații fabricate de corupție. „Ei încearcă să ne legăne din interior, să ne facă mai flexibili", a spus el. [16] Alți oficiali ruși au fost mai direcți, susținând că personalul ICIJ era foști membri ai Departamentului de Stat al SUA și ai CIA. Schema descoperită de ICIJ a arătat, la prima vedere, să ofere o privire de aproape asupra unuia dintre fondurile de nămol de prieteni care devenise endemice pentru regimul Putin, o mașină de bani prin care magnații plăteau „donații" sau tributuri *obschak -ului lui Putin* , uneori. în schimbul unor oferte. [17]

Documentele au arătat, de asemenea, cum o parte din numerarul din rețea a fost canalizat în proiecte pentru confortul lui Putin și al oamenilor săi. Jurnaliștii ICIJ au descoperit cum au fost transferate milioane de dolari către o companie rusă care deținea stațiunea de schi preferată a lui Putin, Igora, nu departe de clădirea dacha Ozero, unde el și acționarii Bank Rossiya au început. Sandalwood Continental, conectat la Roldugin, a făcut împrumuturi practic fără dobândă de 3 milioane de dolari companiei ruse Ozon în 2011, chiar înainte de a achiziționa stațiunea. [18] La scurt timp după, Ozon a început să dezvolte un complex hotelier de lux la Igora, complet cu un complex spa de ultimă generație și un palat de gheață. [19] Până în 2013, stațiunea odată degradată a fost transformată într-un loc pentru o ocazie foarte specială, o nuntă fastuoasă la care toți oaspeții au jurat păstrarea secretului. [20] Mireasa care plecase cu o sanie trasă de cai în acea zi a fost Katerina, a doua fiică a lui Putin. Se căsătorise cu Kirill, fiul lui Nikolai Shamalov, acționarul Bank Rossiya care fusese cel mai apropiat de Putin. La un an după nuntă, Kirill a primit un pachet de 17% din cea mai mare companie de petrochimie a Rusiei, Sibur, de la cel mai apropiat aliat al lui Putin, Ghenadi Timcenko. El a fost asistat la achiziție printr-un împrumut de 1 miliard de dolari de la Gazprombank, prietenoasă cu Kremlinul. [21]

Schema urmărită în Panama Papers arăta similar cu sistemul offshore pentru „donații" descris pentru prima dată de Serghei Kolesnikov. Companiile pe care le-a supravegheat Kolesnikov au oferit banii de început pentru extinderea Băncii Rossiya, permițând acționarilor săi să devină fabulos de bogați, iar mai târziu au devenit o sursă de fonduri pentru construirea fastuosului palat al lui Putin la Marea Neagră. Datele din Panama au dezvăluit următoarea etapă în evoluția fondurilor slush, pe măsură ce aliații apropiați ai lui Putin au beneficiat de fluxuri financiare din ce în ce mai mari îndreptate spre ei. O rețea vastă de companii offshore fusese creată la o scară mult mai sofisticată și complexă.

Sistemul offshore expus în Panama Papers nu era doar o modalitate de a acumula avere personală: era, de asemenea, conectat la un sistem mai larg de numerar negru, un fond de

slush care devenise atât de vast încât putea trece acum la următoarea etapă și poate fi folosit pentru a cumpăra influență în străinătate. În desișurile de informații din sutele de mii de documente erau în joc urme ale gambitului mai larg. Unul dintre cei doi avocați elvețieni care conduc o mare parte din companiile legate de Roldugin și Bank Rossiya s-a dovedit a avea o activitate secundară legată de politica cehă. A reieșit că avocatul, Fabio Delco, deținea o serie de companii în Republica Cehă ai căror angajați au oferit mai mult de jumătate din totalul donațiilor partidului politic al președintelui ceh Miloš Zeman, considerat mult timp un apropiat al lui Putin. [22]

Fondul de slush Roldugin a indicat un proces mai larg. În toată Rusia, amploarea fuga de capital în conturile bancare occidentale devenise uluitoare. O estimare a Biroului Național de Cercetare Economică din SUA, ai cărui autori l-a inclus economistul francez Thomas Piketty, a constatat că 800 de miliarde de dolari au fost ascunse în larg de la colapsul sovietic, mai mult decât bogăția deținută de întreaga populație rusă în țara însăși. [23] Cei care au folosit acest sistem au inclus nu numai criminali, ci și oameni de afaceri obișnuiți care căutau adăposturi mai sigure pentru averea lor, un semn al riscurilor interne profunde în economie. Prețul ridicat al petrolului și stabilitatea crescândă sub Putin ar fi trebuit să încetinească rata capitalului care părăsește țara, dar în a doua jumătate a guvernării lui Putin, potopul de bani care părăsește țara s-a înmulțit de multe ori peste ratele văzute în anii Elțîn. [24]

Aceste ieșiri au redus impozitele, au slăbit moneda și au afectat investițiile în întreaga economie. Dar Putin nu făcuse nimic pentru a opri ceva. Lansase o campanie și apoi o legislație ștampilă, îndemnând oamenii de afaceri să-și aducă averea acasă. Dar, în realitate, aceste măsuri nu au avut nicio mușcătură reală. În schimb, cercul său de custozi de încredere au fost o parte integrantă a sifonării. Era un sistem prin care bărbații KGB care au condus Rusia au exploatat o gamă amețitoare de firme offshore pentru a-și ascunde bogăția și în care jefuirea sistemică de la companiile de stat și kickbackurile le-au permis nu numai să trăiască ca noua nobilime a Rusiei, ci și să creeze magazine strategice. de bani negri pentru a submina democrațiile occidentale. Chiar și bogăția offshore deținută de magnații din era Elțin ar putea fi direcționată la comanda bărbaților KGB.

La început, ochilor occidentali arăta ca un banal amploare și cleptocrație. Se construiau palate nu numai pentru Putin, ci și pentru curtenii săi. A fost cea bazată pe splendoarea epocii țariste Peterhof, plină de grădini ornamentale și un canal impunător, despre care se presupune că ar fi fost construit pentru directorul executiv al Gazprom Alexei Miller. [25] Exista o proprietate de șaptezeci de hectare în afara Moscovei, cu un conac de marmură, o piscină de cincizeci de metri, un garaj pentru cincisprezece mașini și o cameră de depozitare pentru haine de blană care se pare că i-a aparținut lui Vladimir Yakunin, fostul ofițer superior KGB și Bank Rossiya. acționar care din 2005 fusese președinte al Căilor Ferate Ruse, monopolul de stat ale cărui venituri anuale au totalizat 42 de miliarde de dolari, sau aproape 2% din PIB. [26]

Accesul la miliarde de dolari din contractele de stat supraumflate devenise o altă nouă cale de îmbogățire – rezervată aproape exclusiv oamenilor lui Putin. Acest lucru a fost subliniat atunci când Rusia s-a angajat într-o serie de proiecte de infrastructură vitrine. Printre acestea se numără Jocurile Olimpice de iarnă de la Soci, ale căror costuri aproape s-au dublat de la cele 12 miliarde de dolari anunțate pentru prima dată în 2007 la peste 50 de

miliarde de dolari până la începutul anului 2014, făcându-le cele mai costisitoare Jocuri Olimpice din lume, depășind cele 40 de miliarde de dolari cheltuite de Beijing pentru Jocurile de vară din 2008. Majoritatea contractelor pentru aceasta fuseseră predate celor mai apropiați aliați ai lui Putin. [27] Cea mai costisitoare a fost construcția unui drum de patruzeci și opt de kilometri și a unei căi ferate din Parcul Olimpic principal, lângă coasta Mării Negre din Soci, care șerpuia prin tuneluri și poduri sus în munți până la complexul de schi. A costat o valoare astronomică de 9,4 miliarde de dolari, o sumă care, după cum a subliniat politicianul de opoziție Boris Nemțov, a fost de trei ori și jumătate mai scumpă decât proiectul NASA de a trimite un rover pe Marte. [28] Una dintre principalele companii care a câștigat drepturile de a construi calea ferată și drumul fără licitație, SK-Most, a devenit parțial deținută de aliatul apropiat al lui Putin, Gennady Timchenko, când s-a extins în domeniul construcțiilor în 2012. [29] Fostului partener de judo al lui Putin, Arkady Rotenberg, i s-au acordat proiecte de construcții în valoare de 235 de miliarde de ruble, sau 7,2 miliarde de dolari. [30] Prin comparație, mai degrabă decât să câștige contracte de stat de mai multe miliarde de dolari, magnații din epoca Elțin au înregistrat pierderi. Oleg Deripaska, Vladimir Potanin și Viktor Vekselberg, cândva printre cei mai mari câștigători ai privatizărilor din anii nouăzeci, au fost ordonați de la Kremlin să investească miliarde de dolari din banii lor. [31]

Cei mai apropiați aliați de afaceri ai lui Putin erau ridicați deasupra tuturor. „Oamenii din cercul interior trăiesc pe o altă planetă", a spus un bancher rus înalt. „Au propriile bănci. Ei chiar călătoresc pe drumuri diferite de noi. Există drumuri pentru toți ceilalți, iar când încalcă regulile sunt prinși. Dar oameni precum familia Rotenberg au propriile drumuri și nu pot încălca regulile acolo. [32] Foștii bărbați KGB care atinseseră această bogăție o considerau ca nu mai mult decât meritau. Ei și-au spus că au salvat Rusia de la prăbușire și de strânsoarea magnaților din epoca Elțin: ei înviau țara ca putere împotriva Occidentului. Ei și-au acordat medalii în semn de recunoaștere a realizărilor lor. Rotenberg, care se luptase cândva să se descurce în anii nouăzeci, chiar și-a comandat o stemă a familiei. [33]

Dar preluarea fluxurilor de numerar de către oamenii lui Putin a atins o asemenea amploare încât nu ar fi putut fi motivată doar de auto-imbogățire. Economia de contrabandă pe care s-au construit întotdeauna operațiunile KGB era reînviată. Accesul la numerar umflat din contractele de stat a fost o modalitate de a forma bugete paralele, departe de orice supraveghere democratică, care ar putea fi folosite pentru a influența alegerile, pentru a cumpăra oficiali din țară și din străinătate, au spus participanții la acest proces. A fost un mecanism de control autoritar acasă și de subminare a instituțiilor din Occident.

Spălătoria Moldovei

Când un bancher rus a fost împușcat în stradă, când era pe punctul de a intra în casa lui, la umbra Canary Wharf din Londra, în martie 2012, una dintre aceste scheme a început să fie dezvăluită. Bancherul, German Gorbuntsov, a fost coproprietar al unei rețele de bănci prin care marii contractori ai Căilor Ferate Ruse din statul Yakunin au sifonat miliarde de dolari în numerar contractual și apoi au spălat veniturile.

Gorbuntsov a fost prins în focul încrucișat între oficiali puternici ai statului și grupuri de crimă organizată care se războiau pentru banii care au dispărut în accidentul financiar din 2008. [34] A supraviețuit atacului. Dar povestea pe care a început să o spună când a ieșit în

cele din urmă dintr-o comă indusă a dus la o schemă enormă de spălare a banilor, care a devenit cunoscută sub numele de Spălătoria Moldovei, prin care peste 20 de miliarde de dolari au fost transferați ilicit din Rusia prin Republica Moldova, Letonia și Băncile estoniene în paradisuri offshore din Occident între 2010 și 2014. [35] Fluxul de numerar care a trecut prin spălătoria moldovenească a fost legat de același grup de contractori ai Căilor Ferate Ruse conduși de Andrei Krapivin, un apropiat al Yakunin din anii 1990, și Valery. Markelov. [36] Pretinzând că ei s-au aflat în spatele atentatului asupra vieții lui, Gorbuntsov a predat Scotland Yard o bază de date cu unele dintre tranzacții. [37]

În 2014, procurorii moldoveni au început să cerceteze schema. Au fost nevoie de încă patru ani până când forțele de ordine ruse au început să o examineze: până atunci, antreprenorii au căzut victimele facțiunilor aflate în război de la Kremlin. Când un grup rival din forțele de ordine ruse a percheziționat apartamentul unui colonel din Ministerul de Interne, a găsit un seif construit la comandă, care conținea peste 124 de milioane de dolari în numerar îndesat în cutii de vin și pungi de plastic - o parte din banii de la antreprenorii feroviari la închide ochii la înșelătorie. [38] Mărturia colonelului de poliție a dus la peste 3 miliarde de dolari pe care acești bărbați le-au sifonat de la Căile Ferate Ruse și apoi le-au spălat prin schema moldovenească în Occident. [39]

Aceste 3 miliarde de dolari au fost ascunse printre straturi de ieșiri ilicite mult mai mari de numerar, în mare parte din partea oamenilor de afaceri ruși care foloseau schema pentru a evita plata taxelor vamale sau a taxelor. Bancherii din spatele schemei de spălare din Moldova au gândit o modalitate ingenioasă de a scoate fonduri din Rusia, înființând o rețea de companii-fantasmă înregistrate în Marea Britanie care au semnat mari acorduri de împrumut false între ei. [40] Aceste împrumuturi fictive au fost garantate de o rețea separată de companii ruse și cetățeni moldoveni, care au fost apoi forțați să plătească numerar companiilor din Marea Britanie după ce bancherii au trucat hotărâri împotriva lor cu judecători complici în instanțele moldovenești. Peste 20 de miliarde de dolari au fost evacuați din Rusia în paradisuri offshore în acest fel, înainte ca procurorii moldoveni să accepte schema și să o închidă. Deoarece banii furați de la Căile Ferate Ruse s-au amestecat cu ieșirile și mai mari din partea antreprenorilor care încercau să-și canalizeze banii departe de brațul lung al statului rus, a fost aproape imposibil de urmărit, majoritatea pierdut într-o rețea de companii offshore. a cărui proprietate reală era ascunsă.

Toate acestea făceau parte dintr-o ieșire mult mai mare, îndepărtată de la îndemâna statului rus și investită în apartamente și bunuri de lux. „Fuda totală de capital acoperă comerțul. Este necesar să se reducă plățile vamale și taxelor', a spus bancherul senior. „În fiecare zi vin la Moscova un număr mare de mărfuri. Să luăm ca exemplu un televizor. Pentru a reduce taxele și taxele, ar putea veni cu un cost raportat artificial de 100 USD. Dar prețul de producție este de 300 USD. Deci 100 USD se plătesc direct în Rusia, iar ceilalți 200 USD se plătesc în afara Rusiei, în străinătate. Fondurile trebuie scoase din Rusia pentru a plăti bunurile. Acesta este întregul flux. Comercianții sunt principalii clienți. Însă procurorii moldoveni care investighează schema s-au temut că în ea se ascunde și numerar negru legat de serviciile de securitate ruse pentru operațiuni de influență în străinătate – pentru finanțarea partidelor politice de extrema stângă și dreapta pentru a perturba și submina instituțiile din Occident. [41] Rezistența pe care procurorii moldoveni pro-occidentali au întâmpinat din partea serviciilor de securitate ruse atunci când au început să investigheze schema a fost un indiciu că aceasta dispunea de protecție la cel mai înalt nivel. Când unul

dintre anchetatorii moldoveni s-a deplasat în Rusia pentru a investiga înșelătoria, în 2017, a fost reținut și percheziționat la graniță, în timp ce procurorii ruși au ignorat cererile de asistență. [42] Un alt indiciu că transferurile au fost mult mai mult decât simpla sifonare de numerar a fost că rețeaua de bănci ruse din spatele schemei a condus la Igor Putin, un văr al președintelui rus, precum și la oficiali de rang înalt în serviciile de securitate. [43]

Jurnaliștii de la Proiectul de Raportare a Crimei Organizate și a Corupției au urmărit unul dintre transferuri direct către o mică organizație non-guvernamentală poloneză condusă de activistul politic pro-Kremlin, Mateusz Piskorski, care a cerut public și „deamericanizarea" Europei. ca sprijin pentru alte puncte cheie de pe agenda Rusiei. [44] Piskorski a fost mai târziu arestat pentru spionaj pentru Rusia și pentru acceptarea plăților. Mai târziu, în 2018, când forțele de ordine ruse au început în cele din urmă să adună unii dintre participanții la escrocherie, un oficial înalt implicat în contractele Căilor Ferate Ruse mi-a recunoscut că sifonarea a fost o modalitate de a crea un buget paralel de numerar pentru Kremlin. operațiuni strategice. Fără reguli sau supraveghere, a spus această persoană, a fost ușor să estompeze liniile dintre strategic și personal. Dar era, de asemenea, un sistem în care, dacă scădeai din favoare, puteai fi vizat de forțele de ordine ruse în orice moment: „Ceea ce era permis și aprobat înainte, dintr-o dată nu este", a spus el. [45]

Una dintre principalele bănci rusești care canaliza numerar prin schema moldovenească a fost un indiciu al unui gambit și mai mare în joc. Russian Land Bank, sau RZB, era parțial deținută și controlată de un fost boxer luptător cu legături cu crima organizată, omul de afaceri din Sankt Petersburg Alexander Grigoryev. Multă vreme, avusese protecție chiar de sus. [46] Când el și oamenii săi au achiziționat RZB la începutul anului 2012, vărul prim-ministrului de atunci, Igor Putin, a intrat în calitate de președinte al consiliului de administrație. [47] Mai târziu în acel an, după ce Vladimir Putin a revenit la președinție, Grigoriev și Igor Putin, împreună cu un alt bancher, Alexei Kulikov, s-au alăturat consiliului de administrație al unei alte bănci mijlocii, Promsberbank, care a lansat în curând o altă schemă majoră de transfer ilicit de bani. . [48]

Meserii cu oglinzi

Promsberbank făcea parte dintr-o rețea de instituții financiare desfășurate de aceeași rețea strânsă de oficiali ai serviciilor de securitate și crime organizate pentru a inunda Occidentul cu numerar ilicit. Între 2011 și 2014, a devenit un canal important pentru transferul a peste 10 miliarde de dolari din Rusia. [49] Aceste fonduri au fost canalizate prin ceea ce trebuie să fi părut acoperirea perfectă: una dintre cele mai mari instituții financiare din Occident, Deutsche Bank. Iar transferurile nu au implicat hotărâri judecătorești frauduloase ca în Moldova, ci un sistem de tranzacții cu acțiuni. Din 2011, o rețea interconectată de companii și brokeri rusești a început să plaseze tranzacții cu valori mobiliare cu filiala din Moscova a Deutsche Bank. Ei ar plasa comenzi pentru a cumpăra blocuri mari de acțiuni rusești de top în ruble, în timp ce, în același timp, ceea ce păreau a fi companii neconectate cu sediul în Marea Britanie sau zone offshore precum BVI ar plasa comenzi de a vinde aceeași cantitate din același stoc prin intermediul Deutsche Bank din Londra. Ar fi plătiți pentru acțiuni în dolari sau euro. [50] Mai târziu, autoritățile de reglementare au descoperit că multe dintre aceste companii erau conectate prin directori, adrese sau proprietari comuni. Tranzacțiile, care au devenit cunoscute sub denumirea de „tranzacții în oglindă", nu erau despre a face bani, ci despre ocolirea reglementărilor rusești privind transferul de fonduri în afara țării.

Multe dintre casele de brokeraj care făceau tranzacții erau conectate într-un fel cu Promsberbank. A existat IK Financial Bridge, un acționar al Promsberbank care a devenit unul dintre principalii jucători care plasau comenzi pentru acțiuni la Deutsche la Moscova. [51] A existat Lotus Capital, un alt brokeraj din Moscova, care, conform băncii centrale ruse, își plătea acțiunile dintr-un cont de ruble la Promsberbank și își deținea acțiunile printr-un depozitar numit Laros Finance, deținut tot de Promsberbank. Unul dintre proprietarii Promsberbank, Alexei Kulikov, s-a întâlnit cu directori de la Deutsche Bank din Moscova pentru a-i convinge să continue schemele, potrivit mărturiei ulterioare a lui Kulikov.

Bancherii păreau să fi găsit un canal ideal. Brațul din Moscova a Deutsche Bank a menținut întotdeauna o relație specială cu regimul Putin. În cea mai mare parte a anilor 2000 a fost feudul lui Charlie Ryan, bancherul american care l-a întâlnit pentru prima dată pe Putin în zilele de la Sankt Petersburg și apoi a co-fondat United Financial Group, compania de brokeraj din Moscova pe care Deutsche Bank l-a cumpărat în cele din urmă. S-a ocupat întotdeauna de clienți sensibili la nivel înalt pentru regimul Putin. Igor Lojevsky, care l-a înlocuit pe Ryan când a demisionat din funcția de șef al Deutsche la Moscova, a fost la fel de bine conectat. El ocupase funcții de conducere în băncile de stat rusești și l-a înlocuit pentru scurt timp pe cel mai apropiat aliat al lui Putin de la Stasi, Matthias Warnig, în funcția de șef al Dresdner Bank din Moscova. Se credea că are legături strânse cu serviciile secrete străine ruse.

Tinerii bancheri occidentali care au lucrat pentru Deutsche la Moscova au dus o viață fericită de expat. A lor era o lume în care cluburile de noapte erau pline de prostituate și banii turnați în voie, ca de la robinet. Comercianții de acțiuni au avut puține nelamuriri sau întrebări cu privire la efectuarea tranzacțiilor în oglindă. „Jumătate din volumul zilnic de tranzacționare era în tranzacțiile în oglindă", a spus un comerciant care a lucrat cu ei atunci. — Nu a fost mare lucru. A fost ceva despre care au vorbit deschis. [52]

Dar lumea lor s-a prăbușit în jurul lor, când un ofițer de conformitate din Moscova a decis în sfârșit că tranzacțiile erau suspecte și a justificat un control suplimentar. [53] Unora dintre ținutele rusești care plasau comenzile li s-au revocat licențele pentru încălcarea legilor privind valorile mobiliare și spălarea banilor, iar în februarie 2015, poliția din Moscova a vizitat biroul Deutsche Bank din Moscova, ca parte a unei anchete privind frauda asupra uneia dintre casele de brokeraj. [54] Ca urmare, ancheta internă lansată de Deutsche Bank a pus vina pe umerii unui angajat de nivel relativ scăzut: Tim Wiswell, șef de treizeci și șase de ani al biroului de acțiuni. În mod convenabil, probabil, pentru directorii mai seniori ai Deutsche, 3,8 milioane de dolari în fonduri nedemontate au fost găsite într-un cont bancar offshore aparținând soției lui Wiswell – iar 250.000 de dolari din aceștia proveneau de la o companie care a luat parte la tranzacțiile cu oglindă. [55] Unii dintre colegii lui Wiswell erau îngroziți. Bineînțeles, mai mulți directori seniori fuseseră la curent cu meseriile. „Nu poți muta pur și simplu 10 miliarde de dolari offshore fără ca cineva să știe că se întâmplă. Și peste patru ani', a spus unul. „Tim a avut o mulțime de conversații despre acești tipi cu Londra... Toată lumea știa că acești tipi vor suna și vor cumpăra și vinde în fiecare zi timp de patru ani. Este destul de greu să păstrezi asta secret. Tipul din Londra – chiar dacă pretinde că nu știe nimic despre asta – a trebuit să știe cine sunt clienții când timp de patru ani au fost unul dintre cei mai buni cinci clienți. [56]

Când autoritățile de reglementare de la Moscova au restrâns schema, și ei s-au hotărât pe jucători de nivel inferior. Kulikov, acționarul slab și livresc al Promsberbank care încercase să aranjeze unele dintre tranzacțiile cu Deutsche, a fost judecat pentru că ar fi deturnat 3,3 miliarde de ruble de la Promsberbank, în timp ce Grigoryev, proprietarul atât al Promsberbank, cât și al RZB, a fost ulterior acuzat de conducere. o organizație criminală pentru rolul său în schema moldovenească. [57] Dar atât Kulikov, cât și un alt bancher senior, care cunoaște îndeaproape schema, au indicat că adevăratele minți erau mult mai sus. [58] Escrocheria moldovenească și cea din comerțul în oglindă au fost interconectate și au fost la o scară atât de mare încât nu ar fi putut avea loc fără supravegherea și participarea FSB. „Aceasta a fost o operațiune la scară industrială", a spus fostul bancher Deutsche Roman Borisovich. [59] „Nu s-ar fi întâmplat la o asemenea amploare fără implicarea FSB", a spus un alt bancher senior de la Deutsche Bank, cu legături cu serviciile de securitate. [60]

Numerarul canalizat pătrunsese în companii-paravan din Londra și SUA prin scheme atât de complexe, încât nimeni nu a înțeles cum au fost cheltuiți. Pentru fostul bancher senior Deutsche, schema de comerț în oglindă, de exemplu, nu arăta ca o operațiune care vizează evitarea taxelor sau a vămilor, ci ca o schemă de a crea depozite de bani negri pentru funcționarii corupți, fie că sunt acasă, în Rusia, fie în străinătate. . [61] Prin intermediul unui proces cunoscut sub numele de *obnalichivaniye* , numerarul din registrele companiei a fost convertit în numerar negru de negăsit. [62] „În anii nouăzeci", a spus bancherul, „ *obnalichivaniye* a fost folosit pentru a evita impozitele. Acum este folosit pentru corupție, pentru cumpărarea funcționarilor de stat. Este nevoie doar de criminali și de FSB.' [63]

După ce Kulikov a fost judecat pentru acuzațiile de delapidare, el și un alt director de la Promsberbank au arătat cu degetul către un alt acționar ascuns – Ivan Myazin, o siluetă zveltă de cincizeci de ani, căruia îi plăcea să se îmbrace în haine scumpe, care se afla în centrul legăturii. între crima organizată și FSB care canalizează banii ilicit. [64] Myazin, au spus ei, a fost adevăratul creier atât al spălătoriei moldovenești, cât și al schemei de tranzacționare în oglindă a Deutsche Bank. „Acesta este un personaj foarte interesant", a spus un bancher rus senior, care cunoaște îndeaproape ambele scheme. „Aceasta este persoana reală care a dezvoltat aceste scheme. Este prieten cu oameni foarte respectați din FSB.' [65]

În spatele Myazin, totuși, a existat un alt nivel care a urcat și mai sus – în vârful FSB și al crimei organizate rusești. [66] Când și Myazin a fost în cele din urmă arestat în 2018, o altă victimă a luptelor interne vicioase din cadrul serviciilor de securitate ale Rusiei și al ministerului de interne, totuși acești jucători de nivel superior au dansat departe. Un indiciu al grupului puternic din spatele lui stă în prietenia de odinioară a lui Myazin cu unul dintre cei mai cunoscuți mafioți ai Rusiei, Vyacheslav Ivankov, altfel cunoscut sub numele de „Yaponchik", argou rusesc pentru Micul Japonez. Scund și slăbănog, cu o barbă zdrențuită și ochi reci ca gheața, ceea ce lui Yaponchik îi lipsea ca statură, a compensat cu o energie vicioasă. Fusese temut pentru temperamentul său violent și, pentru o perioadă, la începutul anilor nouăzeci, a trăit în New York, conducând acolo operațiuni pentru cel mai mare grup de crimă organizată din Rusia, Solntsevskaya. FBI l-a catalogat drept „unul dintre cei mai puternici șefi internaționali ai criminalității eurasiatice". [67] În 1995, el a fost acuzat de forțele de ordine din SUA pentru extorcare de 3,5 milioane de dolari de la doi oameni de afaceri ruși, pentru că le-a amenințat viața și pentru a organiza un atac violent asupra

tatălui unuia dintre ei, care a dus la moartea acestuia. [68] Dar pentru Myazin era „un om liniștit, deștept, simplu" cu care obișnuia să sărbătorească Anul Nou „împreună cu familiile noastre". [69]

În timp ce Yaponchik era ținut într-o închisoare din SUA, își făcuse un prieten foarte apropiat: Yevgeny Dvoskin, un bandit rus de la Brighton Beach care făcea timp pentru o schemă frauduloasă de comerț cu combustibil. [70] S-a dovedit a fi nepotul lui Yaponchik. Când cei doi bărbați s-au întors împreună la Moscova în 2004, cu ajutorul legăturilor lui Yaponchik și a prieteniei strânse pe care Dvoskin a făcut-o ulterior cu Ivan Myazin, Dvoskin a devenit forța motrice din spatele multor dintre cele mai mari scheme de spălare a banilor, [71] bancherul din umbră care a devenit cunoscut drept regele numerarului negru rusesc. [72] „S-a dovedit a exista o astfel de conexiune: Myazin, Yaponchik și Zhenya [diminutivul pentru Evgheni]", a spus un fost bancher rus senior care a lucrat cu toți cei trei bărbați. „Și împreună au decis să cucerească lumea". [73]

Yaponchik a fost împușcat la Moscova în 2009. Dar Dvoskin a fost un supraviețuitor, care a reușit întotdeauna să scape cumva de investigațiile în escrocherii legate de spălarea banilor. El a dezvoltat o sursă puternică de protecție, lucrând îndeaproape cu generalul FSB Ivan Tkachev, care a devenit șeful Direcției atotputernice a serviciului de securitate K. [74] Acesta era departamentul presupus însărcinat cu investigarea crimelor economice, dar în esență a făcut-o. aproape opusul: a supravegheat și a controlat cele mai mari canale de spălare a banilor din Rusia în Occident, potrivit a doi bancheri ruși de rang înalt cu cunoștință directă a chestiunii. [75]

Primul indiciu despre cât de sistemice au devenit aceste scheme pentru conducerea lui Putin – și cât de profund au fost implicate serviciile de securitate în ele – a venit atunci când fostul președinte al băncii centrale ruse, Serghei Ignatiev, a îndrăznit să facă aluzie publică. Într-un interviu de absolvire cu ziarul rus *Vedomosti* în 2013, slabul și serios Ignatyev a vorbit despre cele 49 de miliarde de dolari care părăsiseră ilegal țara doar în anul precedent. [76] El a spus că mai mult de jumătate din această sumă părea să fi fost sifonată de firme care erau legate între ele: „Se creează impresia că toate sunt controlate de un grup organizat de indivizi". Un fost ofițer FSB și un bancher rus înalt au spus că sunt siguri că Ignatiev vorbește despre FSB. [77]

Mai târziu, Ignatiev s-a plâns unui coleg că de fiecare dată când a încercat să închidă schemele, s-a confruntat cu o opoziție puternică din partea FSB: „Mi-a spus că le-ar fi închis pe toate cu mult timp în urmă dacă FSB nu ar fi venit să dea mai departe. ușa lui și încearcă să-l oprești', a spus această persoană. [78]

Banca Diskont

Ignatiev avea toate motivele să fie precaut. La două săptămâni după ce un bancher central adjunct pe nume Andrei Kozlov a încercat să închidă o versiune timpurie a acestor scheme de sifonare a numerarului prin revocarea licenței unei bănci ruse numită Diskont Bank în 2006, el a fost împușcat pe stradă. [79] Cu puțin timp înainte, Kozlov făcuse o vizită urgentă colegilor săi din Estonia, avertizându-l pe șeful de luptă împotriva spălării banilor de acolo că sucursala din Estonia a Sampo Bank spăla miliarde de ruble în numerar rusesc murdar și cerând ca mai multe conturi să fie deschise. închis. [80] Potrivit unui raport din jurnalul de investigații *The New Times* , o investigație ulterioară a poliției ruse asupra morții lui Kozlov

a constatat că schema de spălare a banilor era legată de înalți oficiali ai Kremlinului și de șeful adjunct al FSB. [81] Dar conexiunile cu oricine dețineau autoritate au fost rapid acoperite, iar oficial traseul – și banii pentru ucidere – s-au oprit cu un bancher din Moscova de nivel inferior, care a fost închis pentru crimă. [82] Alte persoane implicate în înființarea schemei de spălare a banilor au fost conectate cu Dvoskin și Myazin, dar din nou au scăpat liber. [83]

În timp ce procurorii austrieci și ruși au decis să închidă schema Diskont, alte scheme i-au luat locul, iar ruta pentru banii negri ruși prin Estonia sa extins doar. Când banca daneză Danske Bank a preluat Banca Sampo din Estonia în 2007, în ciuda avertismentelor repetate din partea băncii centrale ruse, aceasta a devenit unul dintre canalele centrale de direcționare a numerarului de spălătorie moldovenească și a tranzacțiilor cu oglindă Deutsche în Occident. [84] În total, anchetatorii au descoperit mai târziu, peste 200 de miliarde de dolari în numerar negru au fost transferați prin conturile Danske. Aceeași bancă a distribuit, de asemenea, 200 de milioane de dolari în reduceri false de taxe acordate de ministerul rus al fiscalității, parte a unei escrocherii separate din 2007 descoperită de avocatul fiscal rus Serghei Magnitsky, care a murit într-o închisoare din Moscova după ce a suflat. [85] Investigații ulterioare au arătat că un total de peste 800 de milioane de dolari au fost evacuați din țară prin reduceri frauduloase de taxe între 2006 și 2010, folosind o parte din aceeași rețea de companii și bănci. [86]

Numărul de numitori comuni dintre toate schemele – reducerile de taxe false, Spălătoria moldovenească și tranzacțiile cu oglindă – a fost uimitor, iar pentru un bancher din mijlocul ei s-au dovedit mortale. Alexander Perepelichny a fost proprietarul IK Financial Bridge, care a fost, la rândul său, acționar la Promsberbank și un mare plasator de comenzi la Deutsche Bank Moscow în escrocheria de tranzacționare în oglindă. După ce a început să împărtășească informații cu anchetatorii despre unele dintre transferurile prin schemele frauduloase de reduceri de taxe, la care participase și el, a murit de un atac de cord în circumstanțe suspecte în timp ce făcea jogging într-un parc de lângă Londra.

Deși toate schemele au fost în cele din urmă închise după ce au atras prea multă atenție, de fiecare dată a fost prea puțin prea târziu. Până la momentul în care autoritățile de reglementare ruse au intervenit asupra lor, zeci de miliarde de dolari s-au mutat deja ilegal în Occident. Dvoskin și managerii săi de nivel superior din FSB au rămas nepedepsiți, în siguranță deasupra luptei. În cazul Spălătoriei moldovenești și al schemei de comerț cu oglindă Deutsche, vărul președintelui, Igor Putin, a demisionat din consiliile de administrație ale băncilor implicate chiar înainte ca autoritatea de reglementare să ia măsuri, în timp ce canalele de spălare a banilor s-au replicat prin alți bancheri din alte părți. bănci. Când schema de tranzacționare în oglindă a fost închisă, de exemplu, a fost înlocuită cu alte mecanisme de mutare a banilor, cum ar fi prin hotărâri judecătorești frauduloase sau escrocherii de reasigurare. „Există doar de câteva ori în care poți folosi un obiect", a spus un bancher rus, familiarizat cu schemele. „Nu poți să te uiți la același televizor timp de o sută de ani, de exemplu. Același lucru este și cu băncile. Când există un cadru și oamenii implicați încep să depășească limitele acestuia, încep să submineze totul. Încep să fie observați.

Myazin, a spus el, de exemplu, „îi plăcea să se îmbrace bine și să călătorească cu stil. Acest lucru nu era potrivit pentru funcția lui. În Rusia, există două tipuri de scheme. Sunt cei cu

Vanya Myazin, care are legături cu toate grupurile și care vorbesc prea tare. Și apoi sunt structurile care sunt pe jumătate militare și lucrează cu disciplină, despre care nimeni nu știe. Schemele se transformau pentru totdeauna. De îndată ce un canal a fost închis, s-a deschis un nou canal. — Schema aia pe care ai văzut-o – nu o poți urmări. Banii sunt luați și amestecați. Este inutil să încercăm să urmăresc", a spus bancherul rus. [87]

Banca din New York

Primul semn că serviciile de securitate ruse și crima organizată erau profund implicate în direcționarea de miliarde de dolari pe piețele occidentale a revenit în vara lui 1999. Când a apărut vestea că anchetatorii americani cercetau dacă unul dintre pilonii sistemului bancar american , Banca din New York, a spălat peste 7 miliarde de dolari în numerar rusesc potențial legat de mafiote, semnalele de alarmă sunaseră puternic. Inițial, scandalul a părut uluitor: după cum am văzut, titlurile de pe prima pagină au ajutat să grăbească predarea puterii lui Elțîn lui Putin, după ce ancheta a amenințat să se extindă și asupra conturilor familiei Elțin. Întreaga Washington DC era în alertă maximă cu privire la puterea potențială corozivă a banilor negri din Rusia. Două zile de audieri ale Congresului au analizat posibilele legături dintre operațiunea de spălare a banilor, crima organizată și KGB. [88] Congresmenii au auzit de la fostul director CIA James Woolsey, precum și de la alți foști specialiști ai CIA Rusia. Yury Shvets, fostul ofițer superior KGB staționat la Washington, a fost direct în privința originii tuturor: „Infiltrarea pe scară largă a sistemului financiar occidental de către crima organizată rusă a început chiar în ajunul prăbușirii Uniunii Sovietice... Principalul Jucătorii jocului au fost oficiali de rang înalt ai Partidului Comunist Sovietic, conducerea KGB de vârf și șefi de top ai lumii criminale. [89]

Operațiunea Bank of New York fusese uluitoare prin simplitatea ei îndrăzneață. A fost mult mai puțin sofisticat decât schemele moldovenești de mai târziu și de comerț în oglindă. Doi bancheri ruși de la bănci de dimensiuni medii puțin cunoscute au transferat fonduri pentru clienții ruși, adesea prin intermediul unor companii fictive offshore și al unei bănci ființe înregistrate în Nauru, Sinex Bank, în conturi deținute de două companii obscure, Benex și Becs, la bancă. din New York. [90] Fondurile fuseseră apoi transferate instantaneu în alte conturi ale terților. Anchetatorii au descoperit că contul Benex a mutat în medie „un transfer bancar la fiecare cinci minute, noapte și zi, douăzeci și patru de ore pe zi, timp de optsprezece luni". [91] Până în 1998, volumele atinseseră până la 200 de milioane de dolari pe lună. [92]

Ceea ce i-a deranjat cel mai mult pe anchetatorii din SUA și Marea Britanie a fost că unele dintre tranzacțiile Benex au dus înapoi la unul dintre cei mai cunoscuți mafioți ai Rusiei, Semyon Mogilevich. Anchetatorii britanici au dat peste Benex pentru prima dată când cercetau cutii cu documente legate de un alt caz – o investigație privind frauda de acțiuni asupra unei companii-paravan Mogilevich. [93] Apoi, FBI a constatat că o agenție de turism Benex conectată a sponsorizat cereri de viză din SUA pentru un număr de asociați cunoscuți ai lui Mogilevich. [94]

Oamenii legii occidentali au început să suspecteze că Mogilevich ar putea fi creierul din spatele întregii scheme de spălare. Numai legătura a avut „implicații uimitoare", a spus fostul adjunct adjunct al secretarului de stat pentru aplicarea legii internaționale Jonathan Winer, când a depus mărturie în fața Congresului despre caz: „A sugerat ca o posibilitate

serioasă ca Benex să fie o afacere de spălare a banilor de miliarde de dolari. operat de câțiva ruși, inclusiv un insider la o bancă importantă din centrul monetar al Statelor Unite, și că Benex spăla, printre altele, fonduri în New York City pentru unele dintre cele mai rele elemente ale mafiei ruse. Mi-a căzut literalmente falca când mi s-au oferit aceste informații. [95]

Mogilevich, mafiotul de trei sute de lire, care fumează în lanț, cu o față plină de urme, pe care oamenii lui Putin de la KGB-ul îl folosiseră ca intermediar în schemele umbre de comerț cu gaze dintre Turkmenistan, Rusia și Ucraina, fusese întotdeauna legat de serviciile de securitate rusești. [96] Chiar și atunci când a început să lucreze în anii șaptezeci, ajutându-i pe emigranții evrei să părăsească Uniunea Sovietică – deseori scăpandu-i de posesiunile lor în acest proces – el lucra cu KGB. [97] Educația sa universitară în finanțe l-a ajutat să devină omul de referință pentru a canaliza fondurile crimei organizate rusești în Occident [98] și, potrivit a trei foști asociați Mogilevich și a unui dosar FBI despre el, el a lucrat cel mai îndeaproape cu Grupul de crimă organizată Solntsevskaya, care a devenit cel mai puternic din Rusia, și a dezvoltat legături strânse cu guvernul orașului Moscova. [99] „Aveau o mulțime de valută și nu știau ce să facă cu ea... Seva investea pentru ei", a spus un fost asociat. „El este bancherul lor", a spus altul. „Ei fac bani, dar nu știu ce să facă cu ei". [100]

FBI credea că Mogilevich a progresat de mult la conducerea unui imperiu criminal al său, care sa extins la conducerea unor rețele de prostituție și contrabandă de arme și droguri. [101] Operațiunile sale au mers întotdeauna mână în mănușă cu KGB. „Jumătate din afacerile lui Seva au fost întotdeauna cu serviciile de securitate", a spus un fost asociat. — A lucrat mereu pentru ei. KGB-ul nu se va întoarce niciodată împotriva lui. El este partea criminală a statului rus. [102] Înșelătoria de transferuri de bani de la Bank of New York nu părea să fie diferită de aceasta. Părea o continuare a procesului prin care, chiar înainte de colapsul sovietic, KGB s-a alăturat crimei organizate pentru a începe să canalizeze averea Partidului Comunist în conturi bancare din străinătate. Niciuna dintre ieșirile prin Benex și în conturile de la Bank of New York nu ar fi fost posibile fără coordonarea cu FSB și serviciul de informații străine – iar procurorii din New York credeau că tot mai mult crima organizată rusă folosea mecanisme offshore sofisticate utilizate anterior de cocaină. traficanți, inclusiv prin manipularea acțiunilor cotate la bursă, a spus Jonathan Winer. [103]

În timp ce o mare parte din arhitectura schemei părea să fie condusă de o alianță a KGB-ului care lucrează cu crima organizată, cei care au folosit-o au inclus pe oricine dorea să mute bani din Rusia într-un refugiu sigur în Occident. La fel ca în cazul schemelor rusești de mai târziu, cum ar fi spălătoria moldovenească și tranzacțiile cu oglindă Deutsche Bank, majoritatea banilor care au trecut prin Benex au provenit de la oameni de afaceri ruși care căutau să evite taxele vamale și impozitele. Însă printre beneficiari s-au numărat și mafioți, crima organizată italiană și, se pare, membri ai Familiei Elțin. KGB-ul și bărbații din crima organizată au lucrat în afiliere liberă: au creat schemele și apoi le-au promovat tuturor. „Odată ce aveți un astfel de vehicul, îl comercializați", a spus Mark Galeotti, expert în schemele rusești de bani negru. A fost ca și cum ai merge la un magazin alimentar a spus Jonathan Winer: „Poți merge la același magazin alimentar de zece ori pe săptămână. Nu înseamnă că faci parte din organizație. Oamenii din spatele lui făceau parte dintr-o rețea de „angajați" ad-hoc. „Se adună pentru a muta bani", a spus Winer. „Sunt oameni care pot face lucrurile. Dar niciunul dintre ei nu este angajat. [104]

Chiar dacă inițial soneriile de alarmă asupra schemei Bank of New York sunaseră puternice, zgomotul a început să scadă când s-a dovedit că departe de toate tranzacțiile erau legate de crima organizată. În loc de o investigație la scară largă, scandalul a fost tapetat și curând uitat. Doi cetățeni americani – ambii ruși care au emigrat în SUA – Lucy Edwards, care conducea divizia din Europa de Est a Bank of New York, și soțul ei Peter Berlin, care a condus Benex dintr-un mic birou din Queens – au fost condamnați pentru spălare de bani. . [105] Dar nimeni nu mai înalt de la Bank of New York nu a suferit consecințe. Banca a stabilit în cele din urmă o înțelegere cu procurorii, fiind de acord să plătească penalități de 38 de milioane de dolari. [106] Pentru Yury Shvets, aceasta a fost o eroare fatală: „Investigația nu a dus nicăieri. A fost blocat. [Președintele] Clinton nu a avut timp pentru asta. Știa că Elțin era un fiu de cățea. Dar ei au crezut că principalul lucru era că era fiul lor de cățea. SUA dădeau bani Rusiei și erau furați. Dar nu le-a păsat. Clinton doar a dat mai mult. Mai avea prea multe lucruri de întâmplat. Dar cazul Bank of New York a fost o operațiune condusă de serviciul rus de informații externe prin Mogilevich. A fost absolut o operațiune a serviciilor de securitate ruse, iar SUA nu au recunoscut niciodată acest lucru. Drept urmare, am primit ceea ce avem acum. În SUA îl avem pe Trump, iar în Marea Britanie este la fel. [107]

Era deschisă calea pentru schemele ulterioare, inclusiv tranzacțiile cu oglindă a Moldovei și Deutsche Bank, care aveau să canalizeze zeci de miliarde de dolari în numerar negru rusesc în Occident. O parte din acești bani s-au dus pentru achiziționarea de apartamente și conace de lux sau în conturi bancare private. Unii s-au întors în Rusia pentru reinvestire. Dar o parte din fonduri părea să fie investită, printr-o rețea de fonduri și brokeraj legate de crima organizată, în bursa americană. [108] Slush fonduri erau create care într-o zi puteau fi folosite pentru a cumpăra influență. Și Mogilevici a stat la rădăcina tuturor. La începutul anilor '90, el a lucrat cu KGB pentru a asigura eliberarea anticipată din închisoarea rusă a lui Yaponcik, înfricoșătorul hoț care mai târziu și-a unit forțele cu Yevgeny Dvoskin, ajutându-l să înființeze noua generație de oameni mai sofisticați. scheme de spălare după ce Mogilevich a fost expus în scandalul Bank of New York, precum și în schemele de tranzacționare cu gaze. În acele zile, Mogilevich devenise prea vizibil. El a primit o pedeapsă scurtă de închisoare în 2007, deoarece oamenii de securitate ai lui Putin și-au afirmat primatul și, potrivit unui fost asociat, el a fost forțat în același timp să predea o parte din afacerea lui FSB. [109] „Dvoskin face cu siguranță parte dintr-o nouă generație”, a spus Mark Galeotti, expert în mafia rusă. — Ar fi putut să i se acorde unele dintre conturile cu care s-a ocupat Mogilevich. [110]

În urma scandalului de la Bank of New York și a atacurilor teroriste din 11 septembrie, SUA au introdus reglementări bancare mai stricte, care la prima vedere au îngreunat calea pentru numerarul negru rusesc în America. Aceste măsuri – care fac parte din Patriot Act – au impus băncilor americane să identifice proprietarii efectivi ai conturilor și au interzis utilizarea băncilor fictive. Schemele simple precum cele folosite de Benex nu aveau să mai fie atât de ușoare. Dar schemele mai sofisticate au găsit în curând rute. La Londra, ușile erau deschise din ce în ce mai larg pentru banii ruși. Spălătoria moldovenească, comerțul cu oglindă Deutsche și escrocheria Danske Bank au arătat că bancherii din umbră ruși au profitat în mod deosebit de o formă de companie din Marea Britanie numită Limited Liability Partnership, sau LLP, care a oferit aproape zero transparență. [111] LLP-urile din Marea Britanie au fost create la începutul anilor 2000, în urma scandalului Enron și a

prăbușirii lui Arthur Andersen, ca o modalitate pentru partenerii din cele patru mari firme de contabilitate de a evita răspunderea personală pentru datoriile companiilor lor. [112] Se pare că nimeni nu și-a dat seama că creația lor ar putea avea consecințe de amploare. Dar, la mijlocul anilor 2000, LLP-urile britanice erau vehiculul preferat de spălatorii de bani, iar Londra și-a câștigat reputația de spălătorie a lumii, spălând sute de miliarde de lire sterline de bani murdari în fiecare an, conform estimărilor Agenției Naționale pentru Crimă din Marea Britanie. . [113] LLP-urile nu numai că au permis companiilor ființe să dobândească eticheta de a fi înregistrate în Regatul Unit fără a desfășura afaceri în Marea Britanie, ci au făcut și posibilă depunerea unor conturi complet false. LLP-urile nu erau impozabile, așa că nu exista nicio modalitate de a verifica dacă conturile depuse la registrul oficial din Regatul Unit, Companies House, erau sau nu corecte. Proprietatea unor astfel de companii era în principal prin jurisdicții offshore notoriu impenetrabile, cum ar fi Insulele Marshall sau Seychelles. „Nu avem idee ce se întâmplă în continuare cu numerarul", a spus Graham Barrow, expert independent în spălarea banilor. [114] Băncile occidentale deveneau din ce în ce mai susceptibile, pe măsură ce criza financiară din 2008 care se profilează, a lăsat instituțiile financiare disperate după fluxuri de numerar.

Profunzimea problemei a fost recunoscută doar când era deja mult prea târziu. Jurnalista cruciată Daphne Caruana Galizia, renumită pentru investigațiile asupra corupției în Malta natală, a avertizat despre posibilele consecințe atunci când a vorbit cu un deputat britanic în Parlament, cu puțin timp înainte de a fi ucisă într-un atac cu bombă în 2017. „A venit să vadă. eu în biroul meu", a spus deputatul, „și mi-a spus că banii ruși și azeri au cumpărat întregul [guvernul maltez] și că au trimis totul la Londra. Ea mi-a spus: „Este un zid de numerar care se îndreaptă spre Londra". Dar nu m-am implicat. Sunt un om de familie. Am copii. [115]

În multe privințe, „regularea atingerii ușoare" a Occidentului a creat mecanismul pentru propria sa distrugere. KGB-ului i se deschisese calea de a crea o vastă rețea de bani negri, mult mai mare și mult mai sofisticată decât rețelele pe care le utilizase pentru operațiuni negre și trafic de influență în lupta pentru imperiul din zilele sovietice. Aceste rețele au fost păstrate când KGB-ul a făcut pregătirile pentru tranziția la economia de piață în amurgul Uniunii Sovietice. Dar deveniseră atât de complexe încât forțele de ordine occidentale, subfinanțate și cu personal insuficient, încă se luptă să-i dea de urma pe oricare dintre ei.

Pentru un fost ofițer superior KGB, care a petrecut ani de zile studiind sistemele offshore, în operațiunile de bani negru, Rusia a dezvoltat o armă mai puternică decât orice a deținut până acum: „Nu poți folosi arme nucleare în fiecare zi, dar poți folosiți acesti bani negri în fiecare zi. Poate fi desfășurat pentru a demonta sistemul occidental din interior. [116]

Înalt oficial rus care a supravegheat Căile Ferate Ruse în momentul în care numerarul contractual era sifonat prin escrocheria moldovenească era activ de mult timp în Occident, creând o rețea de think tank-uri și alianțe care au ajuns sus în serviciile de securitate din Germania, Parlamentul britanic. și cercurile de vârf ale politicii franceze. Vladimir Yakunin, fostul ofițer senior KGB din cercul apropiat al lui Putin, a demisionat din funcția de șef al Căilor Ferate Ruse cu doi ani înainte ca fiul aliatului său apropiat, Andrei Krapivin, să fie găsit cu 277 de milioane de dolari de la spălătoria moldovenească în conturile sale bancare. [117] Yakunin susține că nu cunoștea niciuna dintre mașinațiunile financiare.

14

Putere moale într-un pumn de fier – „Eu îi spun Talibanii Ortodocși”

Operațiunile de influență au început în liniște în Ucraina, cu mult înainte ca agenții ruși să se infiltreze în administrațiile regionale din estul țării, ajutând separatiștii pro-Kremlin să le preia cu ușurință. Politicienii ucraineni avertiseră până atunci de multă vreme asupra puterii corozive a banilor negri din Rusia, a căror influență se simțea în schemele umbre de tranzacționare cu gaze despre care se credea că ar fi corupt și subminat o succesiune de președinți ucraineni. Prezența sa a fost percepută în investiția în creștere a Rusiei în activitățile Bisericii Ortodoxe Ruse, ale cărei rădăcini s-au întins istoric adânc în Ucraina. Cu mult înainte ca regiunea să fie preluată de militanții pro-Kremlin, preoții ortodocși ruși chemau în timpul rugăciunilor pentru ca Moscova să salveze „Sfânta Rus”, numele pentru leagănul imperiului rus fondat cu secole înainte la Kiev, care a unit Rusia, Ucraina și Bielorusia. Din ce în ce mai mult, Ortodoxia rusă era promovată ca un contrapunct la valorile liberale occidentale, acoperirea ei fiind finanțată de oligarhii ortodocși ruși adânci, mai întâi în Ucraina și apoi mai adânc în Occident.

Printre acești oligarhi ortodocși s-au numărat Vladimir Yakunin, fostul șef al Căilor Ferate Ruse KGB, și Konstantin Malofeyev, asociatul cu chip de heruvim al rețelei de bărbați bani de la Geneva, un protejat al lui Serge de Pahlen și al lui Jean Goutchkov, alb cu minte imperialistă din Geneva. Ruși care erau apropiați de Putin și de aliatul său, comerciantul de petrol, Ghenadi Timcenko.

Când l-a întâlnit pentru prima dată pe de Pahlen în lumina slabă și spectrală a Catedralei Sf. Petru și Pavel din Sankt Petersburg, Malofeyev era un monarhist de șaptesprezece ani. [1] Ultimul moștenitor direct al țarilor ruși, Marele Duce Vladimir Kirillovich, se ruga pentru prima dată la locul de înmormântare al strămoșilor săi, iar Uniunea Sovietică intra în ultima lună a existenței sale. Relația pe care Malofeyev a creat-o cu de Pahlen înalt și încovoiat în acea zi gri din noiembrie 1991, ca și a lui Putin înaintea lui, s-a transformat într-una de durată. De Pahlen „a jucat un rol important în soarta mea personală”, a spus Malofeyev. „Este o persoană unică. Prin el curge întreaga istorie a Rusiei. [2] Malofeyev urma să devină o parte integrantă a unei rețele de oameni KGB și imperialiști care încercau să restabilească puterea imperială a Rusiei după ce Putin a preluat președinția. Susținătorilor săi le plăcea să se laude că el este versiunea rusă a lui George Soros, finanțatorul miliardar care și-a dedicat o mare parte din avere încurajării liberalismului în țările fostului bloc sovietic. Dar, desigur, Malofeyev era și antiteza lui.

În 2005, la fragedă vârstă de treizeci și unu de ani, Malofeyev a devenit fondatorul unui fond de investiții, Marshall Capital, care a crescut rapid pentru a deține active de peste 1 miliard de dolari în telecomunicații, producători de alimente pentru copii, hoteluri și imobiliare. [3] El nu a dezvăluit niciodată cine sunt investitorii săi, [4] dar cam în același timp, împreună cu de Pahlen, care a slujit în consiliu, a înființat o organizație de caritate ortodoxă rusă, Fundația Sfântului Vasili cel Mare, aparent pentru a sprijini răspândirea valorilor ortodoxe și a idealurilor conservatoare în Ucraina, Europa și apoi în SUA. [5] El a câștigat în curând sprijin la nivel înalt din partea cercului interior al bărbaților KGB ai lui Putin, iar până în 2009 a câștigat un rol intern ca director independent în consiliul de administrație al

giganților telecomunicațiilor de stat Svyazinvest și Rostelecom, exact în momentul în care aceștia treceau printr-un proces radical. restructurare. [6] În timp ce partenerul lui Malofeyev de la Marshall Capital a preluat rolul de președinte al Rostelecom, [7] Gazprombank, controlată de Bank Rossiya, a început să cumpere în liniște o participație de 7% la Rostelecom în numele lui Malofeyev. [8] A fost o preluare târâtoare care i-a ajutat pe partenerii apropiați ai lui Malofeyev, la fel ca Yakunin, să beneficieze de miliarde de ruble în numerar din contractele de stat ruse. Rostelecom a plătit peste 12 miliarde de ruble în contracte, mai mult de 80% din total, unei companii conduse de un alt aliat Malofeyev de la Marshall Capital. [9] „Malofeyev a devenit centrul pentru extragerea numerarului din Rostelekom", a spus Yevgeny Yurchenko, fostul șef al Svyazinvest, care a fost ulterior inclus în Rostelecom. [10]

Sprijinul statului l-a transformat rapid pe Malofeyev într-un miliardar, în timp ce fondurile gestionate de Marshall Capital au crescut și mai repede. S-a dovedit că există un motiv pentru asta. Fundația Sfântul Vasily cel Mare a lui Malofeyev urma să devină un actor esențial în proiectul politic în creștere al Kremlinului de a extinde influența Rusiei; iar Malofeyev ar fi un om de frunte în lupta Rusiei pentru imperiu împotriva Occidentului. El a făcut parte dintr-un proces care a început la scurt timp după întorsătura pro-occidentală a Ucrainei în Revoluția Portocalie, când Kremlinul a început să creeze o rețea de organizații neguvernamentale ruse și grupuri de proxy de stat care au căutat mai întâi să se oprească în Ucraina, apoi s-au extins în Vest. Misiunea lor a fost să contracareze organizațiile neguvernamentale finanțate de SUA, cum ar fi National Endowment for Democracy, Freedom House și Open Society a lui George Soros, care a fost disprețuită mai ales de Putin și de prietenii săi. [11] Oamenii KGB ai lui Putin credeau că aceste grupuri au conspirat cu Departamentul de Stat al SUA pentru a diminua influența Rusiei în Ucraina. În ochii Kremlinului, concentrarea lor pe drepturile omului, libertățile civile și susținerea democrației nu era decât un pretext cinic pentru a trage pe orbita Occidentului fostele state sovietice, pe care Moscova le-a considerat întotdeauna propria curte.

Spre deosebire de Soros, o persoană publică, Malofeyev a operat în umbră. Nu și-a dezvăluit niciodată bugetul sau ce punea la cale. Și în loc de deschiderea liberală pe care Societatea Deschisă a lui Soros a căutat să o promoveze, oamenii lui Putin au vrut să promoveze o ideologie, bazată pe valorile slave comune ale ortodoxiei ruse, care propovăduia aproape opusul valorilor liberale occidentale de toleranță. Ortodoxia rusă s-a văzut pe sine drept singura credință adevărată, cu orice altceva considerat o erezie. Drepturile individuale, predica ea, trebuie să fie subordonate tradiției și statului, iar homosexualitatea era un păcat. Oamenii KGB ai lui Putin au ales o rațiune ideologică pentru demersul de a restaura imperiul rus, care a rezonat cu cei care s-au simțit lăsați pe margine în tumultul globalizării, precum și cu prejudecăți înnăscute. Ei au apelat la filozofi cândva marginalizați, cum ar fi Alexander Dugin, un gânditor politic cu barbă lungă scos direct din paginile unui roman Dostoievski, pentru a propune teorii despre destinul Rusiei ca imperiu eurasiatic care își va ocupa locul cuvenit ca singura putere adevărată a lumii. , ca a treia Roma. Ei se înțeleseseră pentru o ideologie care să-și unească aliații împotriva Occidentului liberal, iar Putin discutase de mult despre aceste idei și pe cele ale altor imperialiști albi ruși exilați, cu de Pahlen și cu ceilalți bani de la Geneva. Cuvintele lor, se părea, au făcut o impresie profundă asupra lui. „Am fost foarte norocoși cu acest grup", a spus Malofeyev. „Acest proiect civilizațional a luat naștere din cauza antecedentelor lor și a înțelegerii trecutului și

viitorului țării. Putin a vorbit mult cu ei. [12] KGB-ul a încercat să cultive grupurile naționaliste și imperialiste de extremă-dreapta din Rusia încă de la colapsul sovietic. Dar, după Revoluția Portocalie din Ucraina de la sfârșitul anului 2004, treptat, aproape imperceptibil la început, aceștia au fost atrași de la margini, obținând încet acces la un flux constant de finanțare.

Malofeev și Yakunin – prin organizația de binefacere ortodoxă rusă pe care a fondat-o, Andrei Cel Întâi chemat, numit după Apostolul Sfântul Andrei – au fost departe de a fi singurii mobilizați. Bogăția în creștere oficială și neoficială a Rusiei a însemnat că cantități tot mai mari de numerar au fost turnate într-o rețea de agenții de stat create pentru a promova „puterea soft" rusă în străinătate. Printre acestea se numără Rossotrudnichestvo și Russky Mir, sau Russian World, create în 2008 și, respectiv, 2007. [13] Ei au condus programe culturale și lingvistice pentru diaspora rusă și nu numai, turnând milioane în promovarea versiunii Kremlinului a evenimentelor. După cum spunea Russky Mir, ei furnizează „informații obiective" despre Rusia contemporană și cetățenii săi. Dar bugetele lor au fost întotdeauna tulburi și, potrivit unui fost ofițer senior sovietic de informații externe, ei erau în esență fronturi pentru informațiile rusești. [14] Nici Rossotrudnichestvo, nici Russky Mir nu au publicat vreodată rapoarte financiare și, deși sprijinul statului pentru astfel de operațiuni a fost estimat (pe baza unui site web guvernamental care enumera contractele de stat) la aproximativ 130 de milioane de dolari în 2015, această cifră nu a reflectat fondurile totale, deoarece sprijinul a fost procurat și de Kremlin de la oligarhi. [15]

O multitudine de alte organizații proxy au intrat, de asemenea, în acțiune. Grupuri de cazaci ruși au condus lagăre de tineret paramilitare. O bandă de motocicliști pestrițe, cunoscută sub numele de Lupii Nopții, care a servit alternativ ca grup de propagandă și paramilitar, a câștigat sprijinul expres al lui Putin. Cu patru ani înainte ca „omuleții săi verzi" să pară să pună stăpânire pe peninsula Crimeea, Putin a călărit triumfător în Crimeea cu o bandă de Lupi de noapte îmbrăcați în jachete de piele și purtați bandana pe o enormă Harley Davidson cu trei roți, ridicând nori de praf în timp ce au urlat ei. [16] Nimeni nu a fost vreodată în stare să calculeze fondurile totale pentru astfel de grupuri. Lupii de noapte, de exemplu, au primit optsprezece milioane de ruble în finanțare de la Kremlin în 2014, una dintre cele mai mari astfel de granturi, pentru „educația patriotică a tineretului". [17] Dar, deoarece Kremlinul – și FSB în special – putea apela la orice om de afaceri sau fond ilegal de nămol pentru sprijin, sursele neoficiale de numerar erau, de asemenea, ușor accesibile.

Operațiunea din Ucraina a început aproape imperceptibil. Când un grup zdrențe de separatiști pro-ruși a înființat mișcarea politică „Republica Donețk" în estul Ucrainei în 2005, la scurt timp după Revoluția Portocalie, nimeni nu i-a luat în mod deosebit în serios. Liderii săi erau văzuți ca „trei nebuni" [18] și nici una dintre biografiile lor nu părea să fie prea mare: unul dintre ei, Andrei Purgin, un naționalist rus îndesat, cu o barbă slăbită, părea să fi avut șaptezeci de slujbe diferite, inclusiv o perioadă la circ, înainte să se mulțumească cu o viață ca separatist. [19] Grupul a organizat mitinguri puțin frecventate, cerând ca Donețkului să i se acorde un statut federal special mai aproape de Rusia. Ei au împărțit pamflete cu aspect deznădăjduit condamnând naționaliștii ucraineni drept fasciști. Și au început să creeze afilieri libere cu noile grupuri naționaliste ruse sponsorizate de Kremlin, participând la taberele de tineret de la Kremlin și alăturându-se unei mișcări de tineret eurasiatice fondată de Alexander Dugin, cu care a lucrat și Malofeev. [20] Pentru o vreme, guvernul pro-occidental al Ucrainei a interzis Republica Donețk, dar a continuat să

funcţioneze în subteran. „Au călătorit la Moscova şi au luat parte la programele Rossotrudnichestvo”, a spus Konstantin Batozsky, consilier al unuia dintre foştii guvernatori şi industriaşi de seamă ai Donețkului, Serghei Taruta. „Nu au fost niciodată luaţi în serios”. [21] Chiar şi administraţia pro-Kremlin a lui Viktor Ianukovici i-a ignorat în mare parte.

La un moment dat însă, lucrurile s-au schimbat. Până în 2012, mişcarea Republicii Donețk a avut suficiente mijloace pentru a-şi deschide propria „ambasada” în sediul mişcării Tineretului Eurasiatic a lui Dugin din Moscova, unde au înmânat paşapoarte Republicii Donețk, nerecunoscute de nimeni. [22] Şi apoi, într-o zi, potrivit lui Batozsky, când Ucraina s-a prăbuşit în haos în timpul protestelor din Piaţa Maidan din ianuarie şi februarie 2014, mai mulţi ruşi neidentificaţi au apărut la auto-numita ambasadă şi le-au spus liderilor Republicii Donețk că trebuie să lucrează acum şi că Rusia ar fi în spatele lor. [23]

Când Ianukovici a fugit la scurt timp după crimele de pe Maidan, obiectivele politice ale grupului marginal au devenit realitate. Ei s-au alăturat asaltării clădirilor administraţiei din Donețk, arborând pentru scurt timp steagul Rusiei. [24] Deşi prima lor încercare de a autoproclama Republica Populară Donețk a durat doar câteva zile înainte de a fi înlăturaţi de poliţia antirevoltă, ei au fost în fruntea a ceea ce Kremlinului îi plăcea să numească „Primăvara Rusă”, prima adevărată a Rusiei. răspuns la mişcările pro-democraţie de pe tot globul. Mişcarea Republicii Donețk a condus demonstraţii care au crescut rapid de la câteva sute de oameni în primele zile ale lunii martie 2014 la mii, în timp ce naţionaliştii ruşi au trecut peste graniţă pentru a li se alătura. [25] Oficialii ucraineni au susţinut că unii au fost transportaţi în autobuz îmbrăcaţi în turişti, printre care ofiţeri de informaţii militare care fac contrabandă cu arme.

Până în aprilie, demonstraţiile deveniseră o insurecţie militară, în timp ce sute de bărbaţi înarmaţi mascaţi au luat cu asalt şi au preluat clădirile guvernamentale din toată Ucraina. [26] Deşi sprijinul public local părea să fie încă doar în sute, cumva până în mai, când trupele ucrainene luptau pentru a prelua controlul asupra guvernelor regionale, ceea ce a început ca protestul a câteva zeci de „nebuni” devenise o armată de dintr-o dată, separatişti pro-Kremlin foarte bine organizaţi şi foarte bine înarmaţi. [27] Liderii mişcării Republicii Donețk nu au fost uitaţi: Andrei Purgin, care până acum nu a reuşit să-şi păstreze un loc de muncă, a devenit prim-viceprim-ministru al autoproclamatei Republici Populare Donețk [28] şi Liderii militari sosiţi de la Moscova li s-au alăturat pentru a prelua frâiele noii republici separatiste. [29] Guvernul rus a insistat că toţi sunt voluntari, dar legăturile unora dintre ei cu oligarhii pro-Kremlin au fost lungi şi profunde.

Războiul din Ucraina, care s-a soldat cu peste 13.000 de vieţi şi a devenit o criză majoră pentru Occident, nu s-ar fi întâmplat niciodată fără banii negri ruşi. O parte a fost produsul unor scheme complexe de spălare, altele a unei simple sifonări. A fost un element cheie într-un război proxy în care totul a fost neoficial: de la militarii ruşi care conduceau lupta până la armele în care le-au introdus ilegal. Totul trebuia să fie negat. Nimic nu era de urmărit. O parte din banii pentru insurecţia separatiştilor pro-Kremlin din acea primăvară păreau să fi fost direcţionaţi peste graniţă în Ucraina de către rebeli. A existat întotdeauna un volum mare de comerţ neoficial între Ucraina şi Rusia şi a existat o economie subţire substanţială între cele două ţări, în timp ce graniţa era extrem de poroasă, făcând aproape imposibilă orice încercare de a urmări mişcările de numerar. — Totul a fost bani negri. A fost adus în

valize', a spus Batozsky. „Nu am putut prinde pe nimeni de mână”. [30] Oficialii ucraineni credeau că o mare parte din finanţarea timpurie pentru revoltă fusese adusă de serviciile secrete ruse, care au sosit în regiune la scurt timp după anexarea Crimeei.

Malofeyev era în mijlocul tuturor. Biroul său central din Moscova nu găzduia doar o colecție extinsă de icoane antice și hărți rare țariste, ci a fost și locul de muncă al bărbaților care au devenit liderii invaziei secrete ucrainene a Rusiei: fostul șef al securității al lui Malofeev, un ofițer de informații militare cu o mustață creion cunoscută în mod diferit sub numele de Igor Strelkov, „Strelok” sau Igor Girkin [31] a condus forțele ruse ad-hoc sosite în estul Ucrainei din Crimeea; corpul său consilier de relații publice era noul lider al Republicii Populare Donețk. [32] În noiembrie 2013, înainte de izbucnirea luptei, Malofeyev și-a încasat participația la Rostelecom, vânzând-o înapoi companiei de stat pentru 700 de milioane de dolari, astfel încât să se poată concentra pe „proiecte umanitare”. [33]

Șeful de securitate al lui Malofeev, Igor Strelkov, a luptat anterior în războaie ascunse pentru Rusia în Cecenia și Bosnia [34] și a ajuns să fie denunțat drept „monstru și ucigaș” de ministrul de interne al Ucrainei. [35] Cu o lună înainte ca situația din Ucraina să devină haos, el l-a însoțit pe Malofeyev într-un turneu triumfător pe care l-a organizat pentru Biserica Ortodoxă Rusă, aducând darurile celor trei magi de la o mănăstire ortodoxă din Grecia la Moscova, apoi la Kiev. și mai departe în Crimeea. [36] Strelkov era aparent responsabil cu securitatea pentru aurul antic, tămâia și smirna, așa cum mii de credincioși ortodocși s-au înghesuit să-l vadă. Dar în Crimeea, cei doi bărbați aveau și o altă misiune. Acolo l-au întâlnit pe Serghei Aksyonov, care o lună mai târziu urma să devină noul lider pro-rus al Crimeei [37] , ridicat din obscuritate ca lider al unui mic Partid al Unității Ruse pro-Moscova aproape la fel de brusc pe cât au apărut trupele ruse nemarcate în peninsulă. [38] „La aceste expoziții Malofeev și Strelkov s-au cunoscut bine”, a spus Batozsky. „Nu există martori la ceea ce s-a întâmplat mai târziu”. [39] Cel puțin un fost lider al Bisericii Ortodoxe Ruse a crezut că turul sfintelor moaște nu era decât o acoperire pentru o misiune de recunoaștere a tot ceea ce avea în față. „Darurile au fost aduse în Crimeea pentru a pregăti terenul și pentru a colecta informații”, a spus Valery Otstavnykh, care ulterior a renunțat la Biserică pentru că se temea că ar fi folosit ca un braț al statului Putin. [40]

Se credea că Malofeyev este cheia centrală în direcționarea de numerar către separatiștii pro-Kremlin, lucrând printr-o rețea de organizații caritabile conectate la fondul său Sfântul Vasily cel Mare. Ulterior, serviciile de securitate ucrainene au scurs ceea ce au spus că sunt apeluri telefonice interceptate între el și Strelkov, în care cei doi bărbați au discutat despre succesele în lupta cu armata ucraineană. Potrivit unei transcriere a unui apel, Strelkov îi spune lui Malofeyev: „Din partea noastră, nicio poziție nu a fost abandonată. Toate pozițiile din Kramatorsk au fost deținute. Dar Konstantin Valerevich, ai putea să-mi spui pe cine am lovit exact? Malofeyev răspunde spunând că va transmite vestea succeselor lui Strelkov liderului din Crimeea Aksyonov, care îl vizitează. [41]

Malofeyev a negat că ar fi fost implicat în conflict, în afară de faptul că a oferit fonduri pentru refugiații care fug de lupte și a spus că legăturile sale cu liderii rebeli nu au fost decât o „coincidență”. [42] Dar chiar și UE a constatat că a fost implicat până la gât, sancționându-l pentru legăturile sale cu separatiștii, [43] în timp ce guvernul ucrainean a deschis o anchetă penală, susținând că a finanțat teroriști. [44]

Pentru Kremlin, totuși, Malofeyev a fost o folie ideală. Participarea sa a dat guvernului rus un grad de negare. Ei puteau pretinde că a fost un imperialist cap fierbinte care acționează independent. Cu siguranță, în interviuri, Malofeyev de multe ori nu s-a putut abține. „Îmi pare rău pentru lipsa mea de corectitudine politică", a spus el pentru Bloomberg, „dar Ucraina face parte din Rusia... Este o creație artificială pe ruinele imperiului rus". [45] „Pentru Rusia, aceasta este o bătălie pentru supraviețuirea istorică", mi-a spus el. „Rusia în natura ei este un imperiu. Când SUA se născuse, era un imperiu. Și nu putem exista în altă calitate. [46] Dar în culise, legăturile lui cu vârful Kremlinului au fost lungi și profunde. Pe lângă prietenia sa cu de Pahlen, el a construit și legături cu Putin prin preotul ortodox care devenise mărturisitorul președintelui, Tihon Shevkunov din ce în ce mai puternic. [47]

Pe măsură ce Malofeyev a contribuit la extinderea influenței Rusiei în estul Ucrainei, bănății de la Geneva, legați de KGB, care în culise au lucrat cu Putin și Timchenko, au privit cu aprobare. „Este într-adevăr un război religios", a spus unul dintre ei. „Oamenii din Donețk și Harkov, dacă vă uitați la strămoșii lor, au fost întotdeauna ruși. Au fost ruși pentru totdeauna. [48]

Încă de la început, operațiunile lui Malofeyev păreau legate de informațiile rusești. Sectorul telecomunicațiilor, în care și-a construit cea mai mare parte a averii, fusese întotdeauna domeniul informațiilor militare. Sprijinul Kremlinului pentru grupurile naționaliste de extremă-dreapta ruse care urmăreau să spargă Ucraina și să o împiedice să adere la UE începea să arate ca un flashback la zilele sovietice ale lui Putin la Dresda. Pe atunci, KGB-ul (inclusiv Putin, conform celor doi foști asociați pe care i-am întâlnit înainte) a condus agenți în adâncul grupurilor neonaziste germane și în facțiunea de extrema stângă a Armatei Roșii, care a ucis ofițeri militari americani și titani ai industriei germane de vest. pentru a semăna haos și instabilitate. [49] Incursiunea Kremlinului în Ucraina părea un pasaj rupt dintr-un vechi manual al KGB pentru a împărți și a perturba, pentru a canaliza armele și numerarul printr-o serie de fronturi și intermediari, într-un moment în care economia operațiunilor strategice se baza pe contrabandă, și nimic nu părea să conteze pentru liderii sovietici în afară de proiecția puterii și bătălia pentru supremație împotriva Occidentului. Oamenii lui Putin ștergeau praful tacticilor pe care le folosiseră atunci, când, la fel ca acum, Rusia nu era egală cu un război direct la sol și trebuia să recurgă la simulații, împuterniciri, agenți de influență și organizații de front, la propagandă și la minciuni simple, pentru a-și dezechilibra adversarul și a-l submina din interior.

În perioada sovietică, astfel de tactici erau cunoscute sub denumirea de „măsuri active". Și până în 2014, după ce Rusia a finalizat tranziția la propria sa versiune distorsionată a capitalismului de stat, Kremlinul era gata să preia din nou Occidentul. Unele dintre tacticile pe care le-a perfecționat în Ucraina au fost rapid extinse mai întâi în Europa de Est și apoi mai departe în vest. Rețelele vechi erau trezite și se puneau în joc fronturi noi.

Ucrainenii au fost primii care au avertizat că o Rusie renașterea căuta să semene diviziune în Occident. „Toată lumea credea că rușii doar fură", a spus Konstantin Batozsky, consilierul fostului guvernator Donețk. „Dar ei lucrează pentru a-și crea propriul cerc de politicieni corupți. Acest lucru se întâmplă de mult timp, iar Rusia va submina Europa. Rusia pune o bombă uriașă în fundațiile Uniunii Europene. Rusia caută puncte vulnerabile pentru a împărți Europa. Acesta este un risc uriaș astăzi. ONG-urile ruse lucrează foarte activ, acordând granturi grupurilor de ultra-stânga și ultra-dreapta.' [50]

În Occident, unii experți au devenit, de asemenea, din ce în ce mai conștienți de faptul că operațiunile de influență cu bani negru ale Rusiei nu se limitau la Ucraina. „Rusia finanțează Frontul Național din Franța, Jobbik în Ungaria, Liga Nord, precum și mișcarea Cinci Stele din Italia", mi-a spus Michael Carpenter, pe atunci consilier pentru Rusia al vicepreședintelui american Joe Biden, în septembrie 2015. „Ei Am finanțat Syriza în Grecia și bănuim că moare Linke în Germania. Ei merg după toate aceste partide anti-establishment din stânga și din dreapta. Ei sunt total promiscui în acest sens și folosesc aceste fonduri slush pentru a face asta. Scopul lor este de a viza țările europene pentru a slăbi UE și a rupe consensul asupra sancțiunilor. E foarte grav. Au cheltuit mult timp și bani pentru asta. Dar astfel de temeri au fost înăbușite pe fondul altor amenințări care păreau mai imediate și mai reale pentru factorii de decizie politică mai puțin cunoscători în Rusia. „Ne-au spus că avem părtinire implicită", a spus Carpenter. „Au spus: „Tu lucrezi la Rusia, așa că, desigur, crezi că Rusia este o amenințare." [51]

Epuizat de conflictul din Ucraina, de luptele tot mai mari din Orientul Mijlociu și de valul tot mai mare de refugiați, a existat o neîncredere larg răspândită în Occident că Rusia lui Putin ar putea pătrunde în instituțiile sale politice și economice. În ciuda succesului său aparent în împărțirea Ucrainei, acest lucru a fost în mare parte văzut de Occident ca o victorie pirică. Economia Rusiei a fost mult timp privită ca un caz de coș, iar serviciul său de informații străine se credea că a fost emasculat în urma prăbușirii sovietice. Banii care inundă în Occident au fost văzuți doar ca bani furați, nu ca un mare fond de nămol care ar putea fi folosit pentru orice agendă strategică.

Dar în toată Europa, vechile rețele KGB au fost reînviate. În timp ce Konstantin Malofeyev era încă un copil și creștea într-o suburbie a Moscovei, Serge de Pahlen a servit sub acoperire la Paris pentru KGB, ca parte a unei rețele cultivate de Igor Shchegolev [52] și a lucrat cu Jean Goutchkov pentru firme prietenoase care ajutau la echiparea. Industria sovietică, [53] în timp ce un alt aliat apropiat al Rusiei Albe, Alexander Trubetskoy, făcuse parte din rețeaua lui Șcegolev care furnizează sovieticii cu tehnologie computerizată franceză. [54] Acum toți se mutaseră pentru a-l susține pe Malofeyev: de Pahlen stătea în consiliul de administrație al Fundației Sfântul Vasily cel Mare, iar Goutchkov în cel al unei companii legate de Malofeyev. [55] În 2011, Trubetskoy a fost uns președinte al Svyazinvest, gigantul de telecomunicații de stat care a fost inclus în Rostelecom, care era deținut în parte de Malofeyev. [56] De asemenea, a făcut parte din consiliul de administrație al Fundației Sfântul Vasily cel Mare, în timp ce Șcegolev, în calitate de ministru al comunicațiilor al lui Putin, a supravegheat progresul afacerilor lui Malofeyev.

Fără patronajul lor, Malofeyev nu ar fi ajuns niciodată nicăieri. Au părut la început să păstreze distanța pe măsură ce Fundația sa Sfântul Vasily cel Mare s-a extins în Europa de Est. În Republica Cehă, Malofeyev părea să desfășoare o campanie haotică pentru a cultiva politicieni anti-occidentali de orice tip politic, oferind cel puțin 100.000 de euro unui reparator politic născut în Belarus care a încercat să orchestreze ascensiunea la putere a grupurilor pro-ruse de acolo. , potrivit e-mailurilor scurse între cei doi bărbați. [57] Dar scurgerile au expus doar suprafața a ceea ce era deja o operațiune sofisticată, în care Malofeyev era doar unul dintr-o rețea de jucători. Yakunin, de exemplu, îl curtase pe politicianul Miloš Zeman cu mult înainte de alegerea sa ca președinte ceh în 2013, în timp ce Martin Nejedly, șeful filialei cehe a Lukoil, o mare companie petrolieră rusă loială Kremlinului, a fost un consilier cheie al lui Zeman. , și un co-fondator al partidului politic

care a finanțat campania prezidențială a lui Zeman. [58] Angajații companiilor deținute de unul dintre avocații elvețieni din fondul slush Bank Rossiya/Roldugin au fost, de asemenea, susținători majori ai lui Zeman, [59] care a devenit un susținător consecvent al Kremlinului lui Putin: el a fost unul dintre primii lideri ai UE care solicită public anularea sancțiunilor UE împotriva Rusiei.

În Ungaria, interesele Kremlinului erau susținute în ascensiunea rapidă a Partidului Jobbik de extremă-dreapta, ale cărui averi fuseseră transformate de când se lupta la margine în 2005. E-mailurile scurse au arătat că reparatorul politic al lui Malofeyev lucra și cu Jobbik. [60] Dar catalizatorul care a transformat-o în cel mai mare partid de opoziție din Ungaria a fost sosirea, aparent de nicăieri, a unui enigmatic om de afaceri maghiar pe nume Béla Kovács, care după ani de muncă în Rusia s-a alăturat partidului și apoi l-a salvat prompt de pragul faliment. [61] Kovács a insistat că a salvat-o cu fonduri proprii, dar în 2014 procurorii maghiari au început o anchetă pentru a stabili dacă el este un agent al KGB, iar Parlamentul European a fost suficient de convins să-l dezlipească de imunitate ca europarlamentar. . Ancheta, însă, nu a mers nicăieri: președintele ungar Viktor Orbán devenise și el un aliat apropiat al Kremlinului.

Sprijinind grupurile politice atât de extremă stângă, cât și de dreapta, Kremlinul s-a agățat și a alimentat un val în creștere de nemulțumire în Europa de Est. Acum, că fostele țări din blocul estic erau membre UE de aproape un deceniu, strălucirea Occidentului și a liberalismului începea să dispară. Dorința pentru bunuri de larg consum după penuria economiei planificate a fost mult timp satisfăcută, iar Europa de Est era plină de centre comerciale strălucitoare și de iPhone-uri de ultimă generație. Dar consecințele aderării la ordinea liberală de liberă circulație a UE s-au simțit profund, iar fantomele trecutului sovietic – rețeaua de agenți care au lucrat cândva cu KGB – au pătruns în continuare în societate.

Când Rusia, proaspătă să ajute la scindarea Ucrainei, a pătruns în Orientul Mijlociu, lansând o campanie de bombardamente în Siria în 2015 pentru a proteja regimul vechiului aliat al Kremlinului, Bashar al-Assad, problemele Europei s-au adâncit. Atentatul a alimentat și mai mult un val deja substanțial de sute de mii de refugiați care caută un refugiu sigur în Europa. În 2015, peste un milion au fugit din Siria în Europa. Pentru Kremlinul lui Putin, aceasta a reprezentat o oportunitate de a stârni tulburările, ura și opoziția față de ordinea liberală de guvernământ. Tactica Kremlinului a găsit un teren deosebit de fertil în Europa de Est, unde răspândirea bogăției economice a fost extrem de inegală, iar apelul conservator al Bisericii Ortodoxe Ruse împotriva libertăților liberale ale Occidentului și-a găsit urechea gata.

La Geneva, bancherul elvețian apropiat lui Timchenko, Jean Goutchkov, a visat deschis la crearea unei Europe slave care să fuzioneze Polonia, Republica Cehă și Bulgaria cu Rusia și Ucraina, să se extindă în Ungaria și să se despartă de francezii și francezii. UE dominată de germani. [62] În mai 2014, în apogeul crizei din Ucraina, Goutchkov a susținut că Uniunea Europeană a fost condamnată și că liderii francezi și germani doreau să creeze o nouă Europă fără noii membri supărați din est. A fost doar începutul unui proces pe care oamenii lui Putin sperau că va fractura UE.

Extinderea tacticilor pe care le-a început în Est, Kremlinul a început să scufunde resurse adânc în Occident. Baniiștii de la Geneva, de exemplu, formaseră de multă vreme legături cu

vârful elitei franceze, în special cu aristocrația. Când Ghenadi Timchenko a început să construiască o relație cu cel mai important major energetic al Franței, Total, calea a fost deschisă pentru a consolida și mai mult influența rusă în vârful societății franceze. În 2009, Alain Bionda, un avocat avuncular de la Geneva, care a lucrat îndeaproape cu Goutchkov și Timchenko, a luat vin și a luat masa pe doi dintre directorii de top ai Total exact în momentul în care Timchenko cumpăra al doilea producător de gaze din Rusia, Novatek, în timp ce la începutul lui 2013 Goutchkov a participat la o întâlnire de mic dejun. cu François Hollande la prima sa vizită la Moscova în calitate de președinte francez. [63]

Cu ajutorul asociaților săi de la Geneva, Timchenko a cimentat aceste legături prin vânzarea unui pachet de 12% din Novatek și un pachet de 20% din proiectul de gaz natural lichefiat al companiei către Total pentru 4 miliarde de dolari. Doi ani mai târziu, Timchenko a primit cea mai înaltă onoare a Franței, Legion d'honneur. De asemenea, el a fost ales să prezideze consiliul economic al Camerei de Comerț Franco-Ruse, un organism comercial care a devenit în scurt timp umplut cu cei mai înalți industriași ai Franței, precum și cu membri de top ai capitalismului KGB al lui Putin, inclusiv Andrei Akimov, grupul legat de KGB. șeful Gazprombank și Serghei Chemezov, tovarășul KGB al lui Putin din vremurile Dresda, care conducea acum monopolul de stat al armelor din Rusia. [64] Pe măsură ce Occidentul a trecut să sancționeze Rusia în urma incursiunii acesteia în Crimeea, Timchenko și Akimov au rămas în afara listei de sancțiuni ale UE, în ciuda faptului că erau vizați de SUA, în timp ce Chemezov a rămas cumva în consiliul consiliului economic, în ciuda faptului că se confrunta cu sancțiunile UE. Total a cerut ridicarea sancțiunilor, punct.

Eforturile Rusiei nu s-au bazat doar pe crearea de legături de afaceri sau pe încercările de a împărți unitatea occidentală pe baza sancțiunilor. Prin intermediul agențiilor de stat precum Rossotrudnichestvo și Russky Mir, o rețea de think tank-uri începuse să-și pună rădăcini adânc în Paris. Institutul Rusiei pentru Democrație și Cooperare și-a înființat magazinul pe o stradă liniștită din arondismentul 7 în 2008. A fost menit să fie răspunsul Rusiei la Carnegie Endowment for International Peace al SUA, contracarând opiniile negative occidentale despre Rusia și punând capăt celor spuse de unul dintre fondatorii săi. a fost „monopolul occidental" privind definirea drepturilor omului și respectarea acestora de către Rusia. Aceasta a făcut parte dintr-o ofensivă de relații publice care a început când guvernul lui Putin a înființat Russia Today, rețeaua globală de televiziune în limba engleză care urmărea să conteste hegemonia canalelor occidentale precum CNN și BBC. [65] Dar nu era nimic pe clădirea impunătoare de piatră pe care se presupune că o ocupa institutul care să indice prezența acestuia, în timp ce șeful acestuia era un agent de informații rusesc abia ascuns – un fost diplomat al Națiunilor Unite din epoca sovietică de rang înalt pe nume Natalia Narochnitskaya, care, potrivit un fost ofițer superior de informații rusești lucra pentru KGB încă din vremea sovietică. Bruneta cu costumul ascuțit, asemănător unei păsări, fusese o protejată a maestrului spion Evgheni Primakov la Institutul pentru Economie Mondială din Moscova în timpul reformelor *perestroika* . [66] În timp ce institutul ei și-a făcut contribuția pentru propagarea viziunii despre lume a bărbaților KGB ai lui Putin, a avut, de asemenea, un rol secundar în țintirea și recrutarea viitorilor agenți de influență. [67] Finanțarea sa era obscură – unul dintre fondatorii săi nu putea să-i spună ambasadorului SUA la Moscova decât că va fi susținut, printre alții, de „zece oameni de afaceri". [68]

Narochnitskaya era aproape de Vladimir Yakunin, care prin organizația sa ortodoxă rusă, Fundația lui Andrei cel Primul Chemat și think tank-ul său „Dialogul civilizațiilor", construia legături profunde în cercurile politice europene, inclusiv cu vârful Republicanului Franței. Partid, cu care a fost legat și Serge de Pahlen. În mai 2014 de Pahlen și cu mine am vorbit în biroul său din Geneva, pe biroul căruia erau presărate câteva cărți de la editura pe care o conducea (în spatele căreia stătea un fond de investiții impenetrabil). Mi-a spus că zilele hegemoniei americane s-au încheiat. „Puterea soft din SUA eșuează", a spus el, un gigant blând în timp ce se apleca deasupra biroului său. — Deja nu o au. Zilele în care a dominat UE s-au încheiat. Acum Rusia este mare, la fel ca și China. SUA nu au credibilitate astăzi. Ceea ce au făcut în Libia, ei fac la fel și acum în Ucraina. Poate că nu este clar pentru America că sunt o putere în declin. Când l-am întrebat dacă încearcă să recreeze rețelele europene de influență din trecutul sovietic, m-a privit neîncrezător înainte de a izbucni într-un rânjet larg. — Dacă vorbești despre lobby, atunci da. Toată lumea face asta. [69]

Așa cum Uniunea Sovietică a finanțat aliați politici și partide din întreaga Europă printr-o rețea de firme prietenoase pentru a încerca să submineze unitatea occidentală în zilele Războiului Rece, Moscova desfășura acum o nouă rețea de oameni de față și împuterniciți pentru a finanța partidele politice din extrema stângă și extrema dreaptă peste vest. Părți din vechile rețele și unii dintre bărbații, printre care Goutchkov și de Pahlen, au rămas și acum primeau un nou aflux de numerar. În Franța, Moscova s-a concentrat mai ales pe finanțarea partidelor politice de extrema dreaptă. Deși a găsit un avocat de bunăvoie în extrema stângă în Jean-Luc Melenchon (el era deja declarat anti-SUA și anti-NATO fără prea multe îndemnuri din partea Moscovei), a fost rapid să deschidă linii de credit pentru Frontul Național al lui Jean-Marie le Pen și fiica lui Marine. Această sursă de finanțare a fost din nou făcută prin împuterniciri pentru a oferi Kremlinului o negație plauzibilă, dar unele dintre ele deveneau mai ușor de observat. În noiembrie 2014, de exemplu, a rezultat că Front National a împrumutat 9,4 milioane de euro de la o bancă cehă cu legături cu Gennady Timchenko. [70] (Avocații lui Timchenko au spus că el nu a jucat niciun rol în decizia băncii și nu a fost niciodată implicat în managementul băncii și nici nu a fost vreodată un beneficiar al acesteia.) Între timp, Konstantin Malofeyev a ajutat la stabilirea unei noi tranzacții pentru a împrumuta 2 milioane euro lui Jean-Marie le Pen. [71] Într-un alt caz, un realizator francez de documentar a filmat filmarea lui Le Pen intrând în biroul lui Malofeyev Marshall Capital din Moscova, iar mai târziu plecând cu o carcasă de aluminiu. Prezumția a fost că ar fi fost plin cu bani, o acuzație le Pen (și Malofeyev) a negat cu fermitate. [72]

Activitatea devenea amețitoare. Moscova își asigura de mult sprijin în toată Europa. În Germania, Putin a avut un aliat ferm în fostul cancelar Gerhard Schröder, care a fost răsplătit din belșug pentru eforturile sale de a apăra acțiunile lui Putin în Ucraina și Siria și pentru reprimarea democrației acasă. Împreună cu Matthias Warnig, aliatul apropiat al lui Putin de la Stasi, Schröder a fost în consiliul de administrație al consorțiului de gazoduct Nord Stream, un proiect de 14,8 miliarde de euro condus de Rusia pentru a exporta gaze direct din Rusia sub Marea Baltică, ocolind Ucraina. În Italia, Putin avea de mult un prieten în Silvio Berlusconi. Cei doi bărbați au fost împreună în vacanță în Sardinia, iar Berlusconi a fost un oaspete frecvent la reședința lui Putin de la Soci. Berlusconi era, de asemenea, membru al unei rețele financiare și de influență care existase în vremurile sovietice. La sfârșitul anilor optzeci, editura sa Fininvest a câștigat timp de antenă de la televiziunea de stat sovietică pentru a difuza filme italiene. [73] De asemenea, a lucrat îndeaproape cu

bancherul Antonio Fallico, care cunoștea îndeaproape operațiunile de finanțare externă ale Partidului Comunist și a cărui bancă Intesa a continuat să fie un susținător financiar major al capitalismului KGB al lui Putin. Când parlamentul italian a descoperit o tentativă aparentă a unui intermediar legat de Gazprom de a canaliza bani pe calea lui Berlusconi, politicienii din partidul lui Berlusconi și din opoziție i-au spus ambasadorului SUA la Roma că cred că nu este singura schemă a Kremlinului destinată personalului lui Berlusconi. beneficiu. [74]

În timp ce aceste relații erau cunoscute de mult timp, activitățile Rusiei în Occident intrau în mod clar într-o fază mult mai activă. În toată Europa, Malofeyev promova o agendă populistă de dreapta, o rebeliune împotriva establishment-ului liberal. În iunie 2014, el a găzduit la Viena o conferință pentru forțele de dreapta, la care nepoata lui Marine le Pen, Marion, s-a amestecat cu liderii Partidului Libertății de dreapta din Austria și partidului de extremă dreapta Ataka din Bulgaria, precum și cu Serge de Pahlen. [75] Malofeyev a insistat întotdeauna că promovează o agendă religioasă, ca susținător și protector al creștinilor, nu una politică. [76] Dar amprentele aliaților săi au fost peste tot în ascensiunea Syriza, partidul de stânga radical care a ajuns la putere în Grecia în ianuarie 2015: e-mailurile scurse au dezvăluit că eurasiastul Alexander Dugin, care a lucrat cu Malofeyev, a ajutat e pe strategie și PR. Malofeyev a dezvoltat, de asemenea, legături strânse cu grecii independenți de dreapta conduși de Panos Kammenos, un naționalist care a devenit ministrul apărării al Greciei. [77] Kammenos fusese un vizitator frecvent la Moscova, făcând o prietenie strânsă cu Malofeyev, în timp ce Institutul său de Studii Geopolitice din Atena semnase un „memorandum de înțelegere" pentru cooperare cu influentul Institutul Rus de Studii Strategice, care funcționa și el. strâns cu ținuta Nataliei Narochnitskaya din Paris și, în esență, a fost un braț al informațiilor străine ruse. [78]

Niciuna dintre aceste activități nu s-a oprit când SUA și Europa au impus sancțiuni împotriva Rusiei în martie 2014. În schimb, Rusia nu a făcut decât să accelereze și să-și intensifice eforturile de a împărți Occidentul. Alianțele au fost aprofundate în Italia, de exemplu, unde un alt asociat Malofeyev a lucrat îndeaproape cu Gianluca Savoini, un consilier de top al șefului partidului de extremă dreapta Liga Nord, Matteo Salvini. [79] Împreună au creat Asociația Culturală Lombardia Rusia, care a început să promoveze opiniile de dreapta prietenoase cu Kremlinul și apoi și-a propus „să schimbe toată Europa". [80] Pe parcurs, Savoini a explorat tranzacțiile petroliere legate de Kremlin pentru a finanța campania electorală a Ligii Nord, discutând mai întâi despre vânzările prin intermediul unei companii petroliere puțin cunoscute, Avangard – care, conform unei investigații a revistei italiene *L'Espresso* , i sa întâmplat. au aceeași adresă ca biroul lui Malofeyev din centrul Moscovei. [81] Savoini a discutat apoi despre o înțelegere pentru a canaliza zeci de milioane de euro către partid prin vânzări de petrol de la Rosneft, printr-un intermediar, către Eni din Italia. [82] Aceste tranzacții urmau să fie structurate în același mod ca cele mai vechi contracte de finanțare externă conduse de KGB-ul Partidului Comunist. Uleiul urma să fie vândut printr-un intermediar la un preț redus, permițând intermediarului să păstreze diferența și să canalizeze veniturile (aproximativ 65 de milioane de dolari pe parcursul unui an) în cuferele Ligii Nord, a raportat BuzzFeed. „Aceasta este la fel ca și tranzacțiile de finanțare pe care le-am făcut prin intermediul firmelor prietenoase", a spus un fost ofițer senior KGB implicat în tranzacțiile de tranzacționare cu petrol din epoca sovietică. [83]

Salvini a negat că înțelegerea a mers vreodată înainte. Însă, potrivit unei transcriere a discuțiilor publicate de BuzzFeed, consilierul său Savoini a precizat clar că alianța creată ca

urmare a acordului propus ar trebui să devină un punct de sprijin pentru o coaliție pro-rusă în toată Europa. „Noua Europă trebuie să fie aproape de Rusia pentru că vrem să avem suveranitatea noastră", a spus el. „Nu trebuie să depindem de deciziile luate de Illuminati la Bruxelles sau în SUA. Salvini este primul om care vrea să schimbe toată Europa... Împreună cu aliații noștri", a continuat el, enumerând alte partide de extremă dreaptă pro-Kremlin, cum ar fi Partidul Libertății din Austria, Alternative für Deutschland din Germania și Rassemblement National a lui Marine le Pen în Franța. „Ne dorim cu adevărat să avem o alianță grozavă cu aceste partide care sunt pro-Rusia". [84]

În loc să încerce să înlăture sancțiunile prin aderarea la ordinea dominată de liberali occidentali, bazată pe reguli, Rusia lui Putin urma să încerce să-și iasă din ele. Dar și scopul a fost mult mai adânc decât atât. Oamenii lui Putin căutau să-și construiască propriul bloc în Europa și să submineze peisajul politic al întregului continent. Iar politicienii din multe grupuri politice de extremă dreaptă au fost prea dispuși să primească banii și influența neagră a Kremlinului. În Austria, șeful Partidului Libertății, Heinz-Christian Strache, a fost forțat să demisioneze după ce s-a scurs un videoclip cu o întâlnire alimentată cu băutură la o vilă din Ibiza, la care a căutat sprijin politic de la o femeie care spunea că este nepoata. a unui magnat rus al gazelor. [85] Strache a oferit contracte guvernamentale profitabile în schimbul sprijinului în alegeri, inclusiv prin preluarea de către Rusia a celui mai mare ziar din Austria, *Kronen Zeitung* . Toate obiecțiile față de rebeliunea Rusiei printre magnații de orientare occidentală fuseseră depășite de Putin și oamenii săi cu mult înainte. Imediat după sancțiunile din martie 2014, Putin s-a întâlnit cu ușile închise cu titani de frunte ai industriei ruse. Unul dintre ei a încercat cu respect să-i explice că a avea astfel de sancțiuni atunci când Rusia exista acum într-o lume globală nu a fost un rezultat bun. Această opinie a fost primită cu pumnii bătuți pe masă. Putin le-a spus că nu-i pasă dacă le place sau nu. „Va fi", a spus el, potrivit unui asociat de la Geneva al unuia dintre oligarhii care fusese prezent. [86] Poate că magnații au fost dezamăgiți personal, dar nu au avut de ales decât să accepte acest lucru. În euforia care a urmat preluării Crimeei, patriotismul a învins totul.

Prietenii au spus că Timchenko a fost devastat când s-a trezit pe lista sancțiunilor SUA. Întotdeauna visase să fie un om de afaceri internațional. Și-a făcut bagajele la Geneva, lăsându-și conacul ornamentat din suburbia salubră de pe malul lacului din Cologny. Temându-se de ceea ce el a numit „provocari" din SUA, poate chiar de arestare, deoarece Departamentul de Justiție ar fi lansat o anchetă privind spălarea banilor în operațiunile lui Timchenko [87] , nu a îndrăznit să se aventureze spre vest din Rusia, în Europa, deși el" d a evitat să figureze pe lista de sancțiuni a UE. În schimb, a zburat spre est, în China, unde cu ajutorul lui Alain Bionda, avocatul de la Geneva care a lucrat cu Timchenko și Goutchkov, a început să cultive legături cu conducerea. [88] Jetul său privat Gulfstream a fost blocat de sancțiunile datorate producției americane. (Piloții săi nu au putut să folosească hărțile de navigație încorporate, iar corporația Gulfstream din SUA și-a anulat contractul de service al avionului.) [89] În rest, afacerile au continuat în mare măsură ca de obicei.

Amploarea lui Timchenko în cercurile politice occidentale a fost de așa natură încât, se pare, el ar fi putut afla din timp despre sancțiunile SUA. Cu câteva zile înainte de a fi anunțați, un grup mic de oameni a lucrat până târziu în noapte în biroul Biondei din districtul financiar din Geneva, restructurand de urgență holdingul unuia dintre clienții ruși ai Biondei. „Toată echipa a fost aici", a spus unul dintre cei prezenți. „Camera era plină de fum de trabuc. Unul dintre clienți devenea foarte îngrijorat de sancțiuni. I s-a spus că este pe lista extinsă. [90]

Bionda a negat că această activitate ar avea vreo legătură cu Timchenko, dar când au fost anunțate sancțiunile a doua zi, comerciantul de petrol Gunvor al lui Timchenko a fost pregătit. A anunțat că Timchenko și-a vândut participația din companie partenerului său de afaceri suedez Torbjorn Tornqvist, permițându-i lui Gunvor să continue activitatea în ciuda sancțiunilor. Potrivit unuia dintre asociații lui Bionda, afacerea a fost „o operațiune de fronting": „Băncile au oprit toate liniile de credit până când au făcut anunțul. Problema a fost că toate tranzacțiile lor sunt în dolari. Dar de îndată ce au anunțat că au vândut pachetul, problemele au dispărut. [91] (Timchenko a spus că Bionda nu a avut nicio implicare în tranzacție și că negocierile privind vânzarea au început „cu mult înainte de" anunțarea sancțiunilor. Orice sugestie că vânzarea nu a fost decât o „operațiune de fronting" era complet falsă, a spus el.)

Sancțiunile au îngreunat viața. Au fost deschise conturi bancare în China și Hong Kong. Au fost întreprinse restructurări. Jean Goutchkov s-a retras în liniște din postul său de șef al departamentului bancar privat la Société Générale din Geneva, aparent îngrijorat de controlul legăturilor sale cu Timchenko. [92] „Astăzi acest tip de conexiuni te pun în pericol", a spus unul dintre asociații săi. [93] Dar sancțiunile nu au oprit afacerile și nici traficul de influență al bărbaților de la Geneva. Lui Bionda, de exemplu, îi plăcuse întotdeauna să-i înțeleagă pe titanii industriei energetice globale prin miza deținută de una dintre companiile sale în echipa de curse Lotus Formula 1. „Dacă ești în Shanghai sau Singapore, este grozav ca directorii din industria petrolieră să vină cu amantele lor. E bine din acest punct de vedere', a spus unul dintre banii de la Geneva. [94] După sancțiuni, una dintre legăturile lui Bionda a transmis bani către Partidul Conservator al Marii Britanii.

Prin legăturile sale cu Timchenko și Goutchkov, Bionda se afla de mult timp la legătura dintre banii ruși și puterea. Din biroul său din Place du Port nr. 1, poarta de acces către cartierul financiar din Geneva, el deținea o acțiune la o companie numită Genii Energy. Partenerul său din Genii și din echipa Lotus de Formula 1 a fost un spaniol pe nume Gerard Lopez, care a făcut primul său miliard printr-o investiție în Skype și care s-a împrietenit apoi cu președintele rus, petrecându-și timp cu el la reședința de vară. , hrănind cu mere animalele de companie și ascultând muzică de pian. [95] O altă companie în care a investit Lopez, Rise Capital, a început curând să primească miliarde de dolari în contracte de stat ruse. În timp ce Marea Britanie se îndrepta spre referendumul său privind aderarea la UE în iunie 2016, Lopez a făcut o donație surprinzătoare de 400.000 de lire sterline Partidului Conservator. Nu s-au pus întrebări. [96]

Făcea parte dintr-un val de bani rusești care intraseră în politica britanică, inclusiv de la doi bărbați proeminenți cu legături strânse cu KGB, care donaseră, de asemenea, masiv Partidului Tory. Unul dintre ei a fost Alexander Temerko, acționarul de odinioară a Iukos, care a început să lucreze în fruntea industriei de arme de stat ruse. După ce a rămas în Rusia pentru a negocia cu Kremlinul în timp ce ceilalți acționari ai Yukos au fugit, el dobândise cetățenia britanică în 2011 și a turnat peste 1 milion de lire sterline în cuferele conservatorilor. Prezentându-se drept un critic disident al regimului Putin, în privat a continuat să-l laude pe membri de rang înalt ai instituției de securitate ruse, inclusiv pe puternicul șef al Consiliului de Securitate Nikolai Patrushev. El a luat vin și a luat masa pe marii Partidului Tory, făcând o relație strânsă cu Boris Johnson, care a condus campania de părăsire a UE. În public, el pretindea că este împotriva Brexit-ului, dar în privat, din când în când, îl lăuda ca „o revoluție împotriva birocrației", în timp ce toți cei mai apropiați aliați ai

săi îi conduceau pe Brexitei. Foşti parteneri de afaceri au spus că a avut legături de lungă durată cu serviciile de securitate ruse. Leonid Nevzlin, fostul acționar principal al Yukos, a declarat că Temerko a fost adus inițial în Yukos pentru legăturile sale cu „Serviciul Federal de Securitate și Ministerul Apărării" rus, adăugând că Temerko îl cunoștea „bine" pe Patrushev. [97]

Dar, în cea mai mare parte, activitatea rusă părea îndreptată către oamenii de afaceri britanici care apăruseră de nicăieri să conducă finanțarea campaniei care împinge Marea Britanie să părăsească UE. Unul dintre ei a fost Arron Banks, un milionar nerăbdător care și-a făcut averea inițial în afacerile de asigurări, apoi s-a extins în minele de diamante din Africa de Sud. Soția lui Banks sosise în Marea Britanie la sfârșitul anilor 90, ca tânără rusoaică cu o viză de student și evitase deportarea după ce suspiciunile au fost ridicate de prima ei căsătorie, cu un marinar negustor pensionar de peste două ori vârsta ei. [98] (După ce a fost investigată pe scurt de Special Branch, ea cumpărase plăcuța de înmatriculare a mașinii „XMI5 SPY".) Banks a fost cel mai mare finanțator al campaniei Leave.EU, donând 8,4 milioane de lire sterline. Dar o comisie parlamentară care investighează referendumul a spus că nu a precizat niciodată de unde au venit acești bani. Comisia Electorală a înaintat un caz Agenției Naționale pentru Criminalitate, considerând că are motive întemeiate să concluzioneze că Banks nu este „adevărata sursă" a fondurilor. Dar NCA s-a întors cu mâinile goale, spunând că nu a găsit nicio dovadă că vreo lege a fost încălcată. [99] Băncile strânseseră fondurile împrumutând 6 milioane de lire sterline de la o companie din Insula Man pe care o deținea majoritar, Rock Holdings Ltd, un împrumut pe care NCA a spus că băncile avea dreptul să-l ia. Dar atât Comisia Electorală, cât și Transparency International au criticat ancheta ca demonstrând o „slăbiciune" a legilor din Regatul Unit care a deschis calea pentru finanțarea de peste mări în politica Marii Britanii. [100] Băncile au negat în mod repetat și vehement orice legătură de afaceri cu Rusia. Speculațiile au început să se răsucească după ce e-mailurile scurse au dezvăluit că s-a întâlnit cu înalți diplomați ruși în lunile dinaintea referendumului și i s-au oferit o serie de afaceri profitabile cu Rusia, asupra cărora Banks a spus că nu a acționat niciodată. [101] În timp ce sursa finală a numerarului Rock Holdings poate rămâne neidentificata, cel mai apropiat partener de afaceri al lui Banks avea propriile legături. Jim Mellon, coproprietarul cu Banks al extinsului Manx Financial Group (deținut de Banks prin Rock Holdings), a fost fondatorul unui fond de investiții care a făcut sute de milioane de dolari investind pe bursa rusă în anii nouăzeci. Mai recent, Mellon a continuat să dețină o participație de aproape 20% într-un alt fond axat pe Rusia, Charlemagne Capital, care a lucrat îndeaproape ca co-investitor cu fondul suveran de avere al Kremlinului până la sfârșitul anului 2016. [102]

Mizele erau puse pentru divizare, deoarece Europa se îndrepta spre cea mai tulbure perioadă de la sfârșitul Războiului Rece.

*

Când ne-am întâlnit – la Sankt Petersburg și Moscova, iar mai târziu la Londra, unde fiul său dobândise cetățenia britanică – lui Vladimir Yakunin îi plăcea să se înfățișeze pe sine și pe regimul lui Putin ca luptători pentru valorile conservatoare care fuseseră abandonate în căutarea globalizării de către Occident. El a fost patriotul avuncular care sa întâmplat să nu fie de acord cu o mare parte din Occident.

Una dintre primele noastre întâlniri a fost în iunie 2013, imediat după ce parlamentul rus condus de Kremlin a adoptat o legislație care interzice distribuirea „propagandei relațiilor sexuale netradiționale" între minori. Legea a provocat critici pe scară largă în Europa pentru întărirea homofobiei deja profunde a Rusiei: bărbații homosexuali erau supuși în mod regulat la bătaie, iar mai târziu în Cecenia aveau să fie arestați, închiși și torturați. Dar Yakunin era mândru de lege și a susținut că mulți politicieni europeni i-au spus în privat că doresc o legislație similară. „Reprezentanții organizațiilor sociale franceze care au manifestat împotriva legii căsătoriilor între persoane de același sex mi-au spus că privesc Rusia ca și cum ar fi singura fortăreață care poate opri această depravare", a spus el. „Nu se așteptau ca cuvintele lor să fie transmise lui Putin. Nu contau pe nicio recompensă. Ei doar vorbeau despre disperarea lor. Sunt foarte des în Grecia. Astăzi practic nu există nici un grec care, dacă știe că ești rus, să nu spună: „Contăm pe tine din punctul de vedere al apărării Ortodoxiei". Și când mă întâlnesc cu parteneri și politicieni occidentali, ei spun că înțelegem în mod obiectiv că astăzi Rusia este principala forță pozitivă care poate împiedica umanitatea să cadă în abis. Aceasta nu este o lingușire a lui Putin. Este doar o declarație de fapt. [103]

Această așa-zisă apărare a valorilor „familiale" împotriva toleranței și liberalismului Occidentului devenea laitmotivul regimului Putin în susținerea sprijinului naționaliștilor și conservatorilor de extremă dreaptă din Rusia, Europa și SUA. Yakunin a fost unul dintre primii bărbați KGB apropiați de Putin care a făcut o demonstrație de convertire la ortodoxia rusă după ce și-a petrecut cea mai mare parte a carierei apărând statul sovietic oficial ateu. Organizația sa de binefacere, Andrei Cel Întâi Chemat, a investit bani pentru restaurarea mănăstirilor și avanposturilor ortodoxe ruse ale imperiului Bisericii. Konstantin Malofeyev a pretins, de asemenea, că apără valorile creștine împotriva depravării occidentale, iar el și Yakunin și-au unit forțele pentru a organiza un eveniment la Moscova în septembrie 2014 pentru Congresul Mondial al Familiilor, o organizație obscura anti-homosexuală cu sediul în SUA, care făcea legături strânse cu Puternica mișcare evanghelică a Americii. [104] Malofeyev a spus întrunirii, care a avut loc în ciuda noului regim de sancțiuni al SUA, și a inclus membri proeminenți ai Frontului Național al Franței și ai Partidului pentru Libertate de extremă-dreapta din Austria, că lumea asista la „un triumf fără precedent al Ortodoxiei" și că Rusia a fost un bastion care apăra valorile creștine împotriva secularismului din Occident. [105]

Cea mai mare parte a acestui nou zel religios a fost de fapt doar acoperire. În interiorul Rusiei, unirea dintre Biserică și stat a fost doar un alt element al erodării oricăror rămășițe de democrație; abaterea către Ortodoxie a elitei conducătoare le-a permis să răspundă în continuare împotriva oricui operează în afara sistemului lor. „Le numesc talibanii ortodocși", a spus Lyudmilla Narusova, văduva fostului mentor al lui Putin, Anatoly Sobchak. „Este o întoarcere la un fel de Evul Mediu. Ei folosesc religia pentru a submina constituția și drepturile fundamentale ale cetățenilor ruși. [106]

Pentru Yakunin și alții din cercul interior al lui Putin, această tactică fusese de mult înrădăcinată. Când Yakunin a început în KGB, s-a alăturat departamentului de luptă împotriva dizidenților, împotriva homosexualilor, împotriva oricărei persoane care gândea diferit. [107] Acum foloseau aceeași tactică pentru a se infiltra în politica occidentală. Legătura cu Congresul Mondial al Familiilor a fost unul dintre vehiculele care a permis oamenilor lui Putin să facă saltul în dreapta conservatoare a SUA. De asemenea, Yakunin

construia legături strânse cu Dana Rohrabacher, un membru republican al Congresului care a devenit binecunoscut pentru opiniile sale pro-Putin, [108] în timp ce Malofeyev și Serge de Pahlen construiau o relație prin mișcarea pro-viață cu Rand Paul, Senator republican al cărui tată libertar Ron Paul fusese o inspirație pentru Tea Party. [109]

Aceste tactici au fost, din nou, scoase din playbook-ul vremurilor sovietice, când KGB-ul se infiltrase în mișcarea antinucleară a SUA și în protestele împotriva războiului din Vietnam. Dar acum aliații lui Putin făceau apel la populismul de bază, la prejudecățile împotriva imigranților și minorităților. A fost un mesaj seducător pentru mulți dintre cei care s-au simțit lăsați în urmă de goana globalizării și multiculturalismului și au fost nostalgici pentru ceea ce părea a fi zile mai simple – un contingent care a crescut în număr încă de când prăbușirea financiară din 2008 a crescut diferența dintre bogați și săraci. .

Dar chiar și Yakunin a trebuit să admită că ceea ce el a numit o „bătălie a civilizațiilor" nu era în realitate decât o nouă acoperire ideologică pentru aceeași veche bătălie geopolitică pentru supremație pe care Rusia o dusese împotriva Occidentului de la începutul Războiului Rece: „Dacă înainte era o bătălie a două ideologii – comunist versus capitalist... astăzi este conflictul de idei al unei societăți umaniste de tradiții versus consumerismul absolut. Nu am de gând să vă cert, a spus el, că această bătălie este folosită de Rusia pentru a-și restabili poziția globală. Desigur, bătălia ideilor este întotdeauna o formă de politică de stat și ar trebui să urmărească un scop concret. Dar ar trebui să mă întorc la discursul lui Putin de la München', a spus el, incapabil să se abțină referindu-se la momentul din 2007 în care Putin a smuls pentru prima dată nemulțumirile profunde ale clanului său KGB împotriva Occidentului: extinderea NATO până la granițele Rusiei, antiracheta. sistemul de apărare din România și Polonia și șirul de revoluții de culoare care au transformat fostele republici sovietice în direcția vestului. „Putin a vorbit deschis atunci despre ceea ce îngrijorează Rusia. Nu a ascuns-o. El nu a trimis nicăieri serviciile secrete rusești... A ieșit și a spus: „Băieți, de asta suntem îngrijorați. Acest lucru este nedrept." Și după aceea l-au făcut un proscris. L-au respins. Înțelegi?' [110]

Aceasta a fost explicația pentru creșterea activității Rusiei, motivația din spatele eforturilor Kremlinului de a diviza și de a perturba Occidentul, de a spulbera ordinea post-Război Rece. Putin a cerut un loc pentru Rusia la prima masă a securității globale și a simțit că a fost ignorat răsunător. În timp ce Barack Obama i-a făcut propuneri lui Dmitri Medvedev în timpul mandatului său de președinte, administrația americană a păstrat distanța față de Putin și oamenii săi de securitate, ca și cum ar fi sperat să-i releve într-o epocă trecută. Putin credea că SUA au avut o mână de ajutor în a stârni protestele împotriva lui când a revenit la putere.

Putin a avertizat în discursul său de la Munchen că Occidentul ar trebui să ia notă de ascensiunea economiilor emergente din Rusia, India și China. Occidentul a văzut întotdeauna economia Rusiei ca pe un caz bazat pe resurse, incapabil de câștigurile de productivitate ale Occidentului. Dar a vedea Rusia prin prisma aceea însemna să ratezi ambițiile pe termen scurt ale oamenilor de securitate ai lui Putin. Nu le-a păsat în mod deosebit de bunăstarea economică a oamenilor din țara lor, atâta timp cât economia era suficient de sigură pentru a le permite să păstreze puterea – și să proiecteze puterea la nivel global. PIB-ul Rusiei era acum de 1,6 trilioane de dolari, iar bărbații KGB ai lui Putin aveau jumătate, sau mai mult, ascunși în conturi bancare offshore.

Acesta era un punct pe care lui Yakunin îi plăcea să-l facă din când în când, deşi avea grijă să o facă puţin mai subtil. El avea să povestească despre modul în care, în primele zile ale preşedinţiei sale, Putin şi cercul său apropiat s-au întâlnit cu Zbigniew Brzezinski, consilierul american pentru securitate naţională din perioada Războiului Rece, care a menţionat, cu o clătinare regretabilă din cap, miliardele de dolari deţinute. în conturile de peste mări ale elitei ruse. Brzezinski a întrebat, dacă toţi aceşti bani erau în conturi în Occident, atunci a cui elită era oricum? – sugerând că acum erau sub control occidental. Rușii fuseseră furioși la astfel de comentarii ale unui războinic din Războiul Rece. Dar acum, spuse Yakunin încet, „fondul s-a schimbat". [111] Aceşti bani erau acum în cea mai mare parte sub controlul oamenilor lui Putin.

Unii comentatori au sugerat că scurgerea Panama Papers, cu detaliile lor despre conturile bancare ale lui Putin, a fost motivul pentru care Putin a început să se amestece în politica occidentală. Dar asta era să ratez ideea. Bătălia dintre oamenii KGB ai lui Putin cu Occidentul se pregătea cu mult înainte. Era pregătit chiar înainte de prăbuşirea Uniunii Sovietice, când părţi ale KGB-ului au căutat să-şi păstreze reţelele după tranziţia la economia de piaţă, ajutând facţiunile să comploteze şi să-l ajute pe Putin în ascensiunea sa la putere.

„Bush a anunţat victoria în Războiul Rece şi asta a fost tot", a spus Yakunin. „Dacă ei sunt învingătorii, au decis că pot dicta. Dar brusc s-a dovedit că nu toată lumea este pregătită să trăiască în conformitate cu această ordine. Eforturile lui Putin au fost respinse din mana. Acum, astăzi, culegem cu toţii roadele acestei politici miope a Occidentului. Sancţiunile impuse de Occident ca urmare a incursiunii Rusiei în Ucraina nu au făcut decât să aprofundeze şi să accelereze impasul, a spus el. — Îi cunoşti bine pe ruşi. Putem fi leneşi, putem fi beţi. Ne putem străpunge până iese sânge. Dar de îndată ce există o ameninţare externă, atunci aceasta este scrisă în codul nostru genetic, indiferent dacă suntem tineri sau bătrâni: ripostăm. Sancţiunile au făcut mai mult pentru unificarea societăţii ruse decât orice campanie de informare a Kremlinului. De ce ar trebui să stăm pe spate şi să ne ştergem când suntem scuipaţi? Impunerea de sancţiuni a fost ca o declaraţie de război. [112]

*

Pe măsură ce Rusia s-a aruncat din ce în ce mai adânc în conflictul cu Occidentul, unii din administraţia Obama au devenit din ce în ce mai alarmaţi cu privire la capacităţile regimului Putin. Unul dintre cei mai vocali la acea vreme a fost vicepreşedintele Joe Biden, care a avertizat despre modul în care Kremlinul a generat capacitatea de a direcţiona oligarhii loiali pentru a efectua operaţiuni strategice geopolitice şi a folosit corupţia ca putere pentru a submina regimurile democratice. „Corupţia este noul instrument al politicii externe", a spus Biden. „Nu a fost niciodată la fel de util şi la fel de util în mâinile naţiunilor care vor să perturbe şi oligarhilor care le răspund. Este ca criptonitul unei democraţii funcţionale... Miza este atât strategică, cât şi economică, deoarece Rusia şi alţii folosesc corupţia şi oligarhii ca instrumente de constrângere. [113]

Pentru experţii occidentali despre Rusia a existat o socoteală treptată. În cadrul Departamentului de Justiţie al SUA şi al FBI, primele semnale de alarmă despre adevărata natură a regimului Putin au venit mai întâi în noiembrie 2006, cu moartea chinuitoare prin otrăvirea cu poloniu la Londra a lui Alexander Litvinenko, un fost ofiţer FSB apropiat Boris Berezovsky şi apoi cu ancheta asupra mafiei ruse la care lucrase Litvinenko în Spania.

Acolo, cu ajutorul lui, procurorii au adunat o rețea rusă de spălare a banilor care a implicat membri de frunte ai grupului de crimă organizată Tambov, cu care Putin a colaborat îndeaproape în anii Sankt Petersburg. Ceea ce au descoperit, inclusiv în urma interceptărilor telefonice ale apelurilor mafioților, a fost uluitor. Șefii grupului, printre care și Gennady Petrov, fost acționar la Bank Rossiya, au fost în contact regulat cu membri de seamă ai forțelor de ordine ruse. Un apel către ei ar putea deturna o investigație rusă care se apropia prea mult, un altul ar putea ajuta la exercitarea presiunii asupra oficialilor vamali pentru a permite transporturile prin portul maritim din Sankt Petersburg, încă o poartă de acces pentru livrările de droguri în Europa. Plățile către forțele de ordine de rang înalt ar duce la arestarea rivalilor și ar elimina dovezile incriminatoare din bazele de date guvernamentale, în timp ce Petrov avea o comunicare regulată cu ministrul rus al apărării, care provenea și din Sankt Petersburg. [114]

Rusia, a declarat procurorul spaniol care conduce ancheta omologilor săi din Departamentul de Justiție al SUA, este un „stat mafiot virtual". [115] Alianța care a început în biroul primăriei din Sankt Petersburg și-a extins puterea pe întreaga Rusie, crima organizată împletită cu cele mai înalte niveluri ale serviciilor de securitate. Activitățile grupului Tambov în Spania au inclus traficul de droguri și contrabanda de arme: avanpostul său acolo, a spus fostul ofițer de informații militare Anton Surikov, a fost cheia pentru supravegherea canalelor negre de vânzare de arme în Siria și Iran. [116]

Preocupările tot mai mari cu privire la fuziunea crimei organizate rusești cu cele mai înalte niveluri de guvernare au coincis cu o conștientizare tot mai mare a activității de informații rusești în Occident. În 2010, FBI a adunat zece ruși pe care i-a acuzat că acționează ca agenți ai informațiilor străine rusești, inclusiv o *femeie fatală cu părul de flacără pe* nume Anna Chapman, care a condus un broker imobiliar online în New York, în tot acest timp căutând top- contacte politice la nivel. Opt dintre ei au fost acuzați că au acționat sub acoperire ca „ilegali", că și-au asumat identități false și că păreau să trăiască o viață normală a americanilor. Activitățile grupului de spionaj au fost respinse de mulți comentatori ca demonstrând doar cât de mult s-au degradat capacitățile rusești de informații externe de la sfârșitul Războiului Rece. Dar pentru foștii ofițeri de informații occidentali, afacerea a fost un semn că rețelele de informații externe ale Rusiei erau departe de a fi moribunde. Grupul pe care l-au arestat era doar „vârful aisbergului", a spus unul. [117] „Numărul agenților de informații ruși din SUA este mult mai mare decât credea cineva", a spus un altul. [118]

Dar administrația Obama, încă intenționată să restabilească relațiile cu Rusia pe care le-a început sub președinția lui Medvedev, a ales să dea deoparte multe dintre preocupările experților. „A existat un interes real pentru resetare", a spus Frank Montoya Jnr, șeful de atunci al diviziei de contrainformații a FBI. „S-a bazat parțial pe gândul că ar putea încerca să influențeze prin Medvedev și ar fi o lume diferită". [119]

Până când vicepreședintele Biden și-a dat avertismentul în 2015, lumea urma să descopere curând că amenințarea reprezentată la adresa unității occidentale era mult mai profundă decât a sugerat el. Slăbiciunile sistemului politic occidental lăsaseră o amprentă profundă în societate. Creșterea inegalității și politica de austeritate care a urmat crizei financiare din 2008 au lăsat Occidentul larg deschis noilor tactici agresive ale Rusiei de a alimenta extrema dreaptă și extrema stângă. „Am văzut o nouă îndrăzneală în Georgia, Crimeea și Țările Baltice", a spus Montoya. „Era foarte mare îngrijorare că s-ar putea întoarce

împotriva noastră. Dar asta a fost respins, pentru că nu făcuseră niciodată asta. Dar apoi, dintr-o dată, a explodat.

Când Marea Britanie s-a trezit, pe 24 iunie 2016, cu rezultatul șoc al referendumului care a adus o majoritate în favoarea părăsirii Uniunii Europene, ordinul de după Războiul Rece a intrat pe un teritoriu neexplorat. În SUA, viitoarele alegeri prezidențiale se preconizau să fie, de asemenea, un referendum privind ordinea stabilită. Sentimentul larg răspândit că elita conducătoare a abandonat și a uitat inima americană și clasa muncitoare a lăsat calea deschisă pentru ca un celebru mogul imobiliar să devină principalul candidat republican. „Dacă Donald Trump câștigă, atunci va îngropa UE", a spus Alexander Temerko, fostul magnat rus al armelor, care cultivase legături strânse cu membri de frunte ai campaniei Leave din Marea Britanie. „Asta va fi pentru alianța transatlantică". [120]

15

Rețeaua și Donald Trump

*

„Tu din Vest, crezi că joci șah cu noi. Dar nu vei câștiga niciodată, pentru că nu respectăm nicio regulă.

Un mafiot rus către avocatul său

*

„Odată, un agent sovietic a fost trimis în Marea Britanie și a rămas fără bani. A fost introdus într-un cerc de joc de poker și a decis să joace pentru a-și salva situația. El a observat că atunci când joci poker în Marea Britanie, cărțile tale nu sunt în mod normal verificate sau afișate. Toată lumea te crede pe cuvânt ca gentleman. A început să câștige, pentru că nimeni nu-i verifica cărțile. Câștiga mari bani. Este aceeași situație aici.

Un magnat rus care a fost printre primul val de ilegali trimiși în Occident în epoca *perestroika*

*

Când Shalva Tchigirinsky l-a întâlnit pentru prima dată pe Donald Trump la cazinoul Taj Mahal din Atlantic City, în noiembrie 1990, el era în Occident de mai bine de trei ani. [1] El a părăsit Rusia înainte de căderea Uniunii Sovietice, fiind permis de guvern să se alăture soției sale, un cetățean spaniol care fusese crescut în Uniunea Sovietică și apoi i-a permis să plece într-un val de repatriere la începutul anilor optzeci. . Dar această presupusă căsătorie, după recunoașterea lui Cigirinsky, a fost o ficțiune. Cu mult înainte de a părăsi Uniunea Sovietică, se împrieteniseră cu două lumini de frunte ale informațiilor străine sovietice. Le-a spus oamenilor că a fost urmărit de KGB din cauza afacerii sale de pe piața neagră într-o asemenea măsură încât timp de cinci ani nu a folosit niciodată telefonul. Dar, de fapt, maestrul de spionaj rus Yevgeny Primakov a fost ca un tată pentru el, în timp ce fostul șef al informațiilor militare sovietice din Statele Unite, Mihail Milshtein, îi era cunoscut drept

„Profesor” și mergea des la el acasă. „Era general și era și prietenul meu”, mi-a spus Cigirinsky. „M-a iubit foarte mult și mi-a plăcut să discut cu el despre istorie”. [2]

Cigirinsky, un etnic georgian cu o coamă groasă de păr întunecat și un aer distins, se pregătise ca medic la Moscova, dar afacerea lui era contrabandă de antichități: vindea icoane antice, picturi și alte obiecte de valoare în Occident. În timp ce o ramură a KGB-ului l-a urmărit pentru activitatea sa pe piața neagră, minții de vârf din informațiile străine l-au încurajat și cultivat, apoi l-au ajutat să-l trimită în Occident. Dihotomia a reflectat diviziunea mai largă a serviciilor de securitate sovietice, deoarece, începând din vremea fostului șef KGB, Iuri Andropov, progresiștii s-au împins și s-au pregătit pentru o tranziție către piață ca singura modalitate de a supraviețui rivalității cu Occidentul, în timp ce vechea gardă a luptat cu orice semn de schimbare. Progresiștii au cultivat o rețea de agenți pe piața neagră și au canalizat prin ei antichități și apoi materii prime. Au apelat la rețelele de crimă organizată, care au trimis reprezentanți în valul de emigrare permis la sfârșitul anilor șaptezeci și începutul anilor optzeci, care și-au deschis afaceri comerciale în Austria și Elveția, apoi mai adânc în Occident. Oamenii de securitate precum Primakov de la Institutul pentru Economie Mondială din Moscova și Mikhail Milshtein de la Institutul pentru SUA și Canada, au condus în promovarea reformelor. [3] Când Uniunea Sovietică s-a prăbușit sub forța frenetică a schimbării și a inundației de active în Occident, progresiștii KGB au fost într-o oarecare măsură pregătiți. Agenții lor erau deja încorporați, rețelele de numerar pe care le creaseră – cel puțin parțial – încă sub controlul lor.

Cigirinsky nu ar admite niciodată direct că a făcut parte din acest proces. Dar povestea despre el a părăsit Rusia pentru a se alătura soției sale nu a fost decât o acoperire, iar identitățile bărbaților cu care s-a hobnobbed în timp ce își făcea drum în afaceri de cealaltă parte a Cortinei de Fier, erau indicii că avea înalt- suport de nivel. [4] El a susținut că a trăit în sărăcie în primele luni după plecarea sa din Uniunea Sovietică în 1987: „Am dormit pe podea două luni în apartamentul prietenului meu”. [5] Dar în același an, el a înființat una dintre primele asociații comune ale Uniunii Sovietice de la baza sa din Berlin, pe partea de vest a Zidului, pe care a început să o încrucișeze cu țigări și alcool de contrabandă către bazele militare sovietice din Est. A închiriat un mic apartament deasupra unui cazinou condus de emigranți sovietici, chiar lângă Kurfürstendamm, artera principală a Berlinului de Vest, și a frecventat în curând sălile mari ale Hotelului Bristol, lângă care și-a înființat un birou. În partea de vest a Berlinului a avut o protecție la nivel înalt, împrietenindu-se cu consulul sovietic, Rudolf Alexeyev. În anul căderii Zidului, Cigirinsky a participat la sărbătorile victoriei din 9 mai în Castelul Spandau din Berlin, alături de Alexeyev și alți demnitari sovietici. [6]

Până la întâlnirea cu Donald Trump în noiembrie 1990, Tchigirinsky reușise. Societatea mixtă pe care o înființase – aproape întocmai după memoriile KGB pentru tranziția la economia de piață – se extinsese în comerțul de computere, apoi în construcții. Contractul său de a construi primul centru de afaceri pentru companii străine la Moscova, care urma să găzduiască majorul energetic francez Elf Aquitaine, a făcut ochii partenerilor săi din ministerul de externe sovietic să udă de bucurie. Nu numai că ar putea supraveghea îndeaproape chiriașii lor străini, dar ar primi și sume uriașe de la ei. Tchigirinsky era deja suficient de bogat pentru a fi ceea ce industria cazinourilor numește un high roller, iar când a intrat în Taj Mahal al lui Trump din Atlantic City, i-a plăcut ceea ce a văzut. Taj Mahal era un palat vast, de treizeci și nouă de etaje, prelungit cu candelabre și aur și acoperit cu o

cupolă de ceapă. Erau sute de mese de joc și saloane elegante, restaurante și baruri. „L-am văzut pentru prima dată în jurul orei 3 dimineața”, și-a amintit Cigirinsky. „Deodată a apărut Trump și în jurul lui erau patruzeci de oameni. Am fost acolo trei sau patru zile, iar în fiecare seară apărea la 3 sau 4 dimineața. Era un proiect irepetabil. A fost o operațiune uriașă. A cheltuit bani uriași pe asta. Trump a fost un bărbat atât de atractiv. Era foarte lustruit și plin de energie. Ne jucam în cazinou. Aveam deja bani până atunci. Aveam bani mari până atunci. Trump ne-a arătat Taj Mahal-ul, unde era casa de numerar, unde era seiful, unde erau computerele și tot. El locuia acolo, iar în jurul lui erau multe fete frumoase. [7]

Relația pe care Tchigirinsky a început să se construiască cu Trump în acea noapte va forma rădăcinile unei rețele de agenți de informații ruși, magnați și asociați ai crimei organizate, care a orbit Trump aproape de atunci. Oamenii legați de Cigirinsky au inclus un georgian, Tamir Sapir, partenerul său de afaceri Sam Kislin și un azer, Aras Agalarov, care au înființat unele dintre primele întreprinderi mixte sovieto-americane și operațiuni comerciale americane înainte de căderea sovietică. Ei făceau parte dintr-o rețea interconectată de cifre care au devenit mărturie despre puterea durabilă a rețelelor de bani negru create în ultimii ani ai regimului comunist. Unii dintre ei s-au alăturat mai târziu lui Trump în afaceri imobiliare, ajutându-l să-l elibereze atunci când a căzut în dificultăți financiare, oferind perspectiva unor afaceri profitabile de construcții la Moscova, în timp ce Agalarov a organizat pentru el concursul Miss Univers 2013 la Moscova. Ei au fost printre cei care, potrivit lui Yury Shvets, l-au ajutat mai târziu „să-l salveze pe Trump de la faliment”. [8]

Fluxurile de bani care au trecut prin o parte a acestei rețele către operațiunile de afaceri ale lui Trump nu au fost încă pe deplin descoperite – rămân în centrul unei conflicte juridice între Organizația Trump și Congres cu privire la ce înregistrări pot fi dezvăluite. Dar unele dintre contururile influenței Moscovei asupra lui Trump pot fi urmărite. Cigirinsky, Agalarov, Sapir și partenerul său de afaceri Kislin s-au numărat printre cei în avangarda primelor experimente KGB de a canaliza bani în Occident. Aceștia au funcționat în semi-lumina dintre serviciile de securitate ruse și mafie, ambele părți folosindu-se de cealaltă în beneficiul lor. Cigirinsky s-a confruntat cu zvonuri conform cărora ar fi conectat la grupul de crimă organizată Solntsevskaya, care a apărut la sfârșitul anilor optzeci drept cel mai puternic din Rusia, având legături cu conducerea guvernului orașului Moscova și cu care Semyon Mogilevich a lucrat în timp ce conducea. bani în Occident pentru KGB și mafie. [9] Tchigirinsky a negat întotdeauna orice legătură cu crima organizată („Nu există crima organizată”, a spus el. „Există doar un grup de oameni care se sprijină și se protejează reciproc”). Dar a recunoscut că îl cunoaște pe Mogilevich, precum și pe un alt apropiat al lui. [10] Alții din aceeași rețea au fost, de asemenea, strâns legați de grup.

Tchigirinsky fusese invitat să-l întâlnească pe Trump în acea seară de un jucător de frunte din industria cazinourilor din Atlantic City – un avocat pe nume Martin Greenberg, care redactase legile cazinourilor din New Jersey la începutul anilor optzeci și devenise apoi președintele unuia dintre cele mai mari state din stat. cazinouri, Nuggeta de Aur. [11] Greenberg îl întâlnise pentru prima dată pe Tchigirinsky cu un an mai devreme, în 1989, la fel când progresiștii din brațul de informații externe al KGB-ului își intensificau planurile de a transfera bogăția Partidului Comunist în paradisuri din străinătate. [12] Împreună cu Alfred Luciani, un procuror general adjunct care lucrase și la legile cazinourilor din New Jersey și care devenise apoi vicepreședintele executiv al Nuggetului de Aur, Greenberg

fusese atras să discute afaceri cu Cigirinsky de zvonurile despre legendarul Partid Comunist. bogatie. [13] Cei trei bărbați s-au întâlnit în gloria stinsă a stațiunii sovietice Ialta, pe peninsula Crimeea, și au discutat despre potențiale investiții, inclusiv posibilă construirea unui cazinou sovietic acolo. Dar americanii „căutau și investiții în cazinourile lor", a spus Tchigirinsky. „Au auzit mitul banilor partidului și au decis că cazinourile vor fi o casă bună pentru ei".

Cigirinsky a negat că discuțiile au avut ca rezultat vreo investiție. („Afacerile din SUA sunt prea transparente. Nu se poate face nimic", a spus el.) Dar la scurt timp, a călătorit la Atlantic City cu unul dintre prietenii săi din serviciile de informații străine, iar Greenberg l-a dus la Taj Mahal și i-a prezentat Atu. [14] Până atunci, Cigirinsky se alăturase într-un parteneriat de afaceri cu fiul bărbatului pe care îl numea „Profesor", fostul șef al informațiilor militare ruse din SUA, Mihail Milshtein, care a predat generații de viitori ofițeri de informații. Fiul său, Vadim, a fost oficial economist, [15] dar a înființat și o agenție de traduceri care arăta ca un front, unde partenerii săi de afaceri includ un fost membru al forțelor speciale Alfa de elită a KGB și fostul trimis sovietic la ONU. . [16]

În momentul în care l-a cunoscut pe Tchigirinsky, Trump a vărsat atât de mulți bani – peste 1 miliard de dolari – în construirea Taj Mahal-ului, pe care îi plăcea să-l numească „a opta minune a lumii", încât era adânc îndatorat și se confrunta cu faliment. [17] Tchigirinsky și-a amintit că a spus că afacerea cu cazinouri a fost „o luptă dificilă". Ulterior, Trump a declarat pentru *New York Magazine* că în 1990 avea datorii de 5 miliarde de dolari, cu 980 de milioane de dolari în garanții personale. „Am valorat minus 900 de milioane", a spus el. Piața imobiliară intrase într-o recesiune, iar el a povestit revistei cum arătase un cerșetor orb în fața Tiffany's, în New York, când se plimba cu soția sa din acea vreme, Marla Marples, o frumusețe blondă plină de farmec. - câștigător al concursului și i-a spus: „Cum ți-ar plăcea să știi că valorează cu 900 de milioane de dolari mai mult decât mine astăzi?" [18]

Dar până în 1992, Trump a obținut o schimbare remarcabilă. Și-a redus garanțiile personale la 115 milioane de dolari vânzând o serie de iahturi și avioane și ajunsese cumva la o restructurare pentru restul datoriilor sale. [19] În iulie 1991, Taj Mahal a intrat în faliment pre-ambalat, dar Trump a fost salvat de către deținătorii de obligațiuni care au fost de acord să-și prelungească plățile datoriilor atâta timp cât le dădea 50% din cazinou. [20] Fusese ajutat în acest proces de doi titani ai Wall Street-ului: proprietarul fondurilor speculative Carl Icahn și Wilbur Ross, care conducea divizia de faliment la banca de investiții NM Rothschilds. [21] Împreună, s-a raportat că i-au ajutat pe deținătorii de obligațiuni să convină asupra înțelegerii. Același Martin Greenberg care îl prezentase pe Tchigirinsky lui Trump avea și el o legătură: el reprezenta deținătorii de obligațiuni în restructurare; Cigirinsky, la rândul său, a recunoscut că îl cunoaște pe Icahn. [22]

S-ar putea să nu știm niciodată dacă Tchigirinsky a fost implicat în pactul deținătorilor de obligațiuni Taj Mahal. (El a insistat că nu a investit niciodată în Taj Mahal, dar la un moment dat, când vorbeam despre dificultățile financiare cu care se confrunta cazinoul în acel moment, a vorbit despre afacere aproape ca și cum ar fi a lui. „Noi" n-am fost niciodată în această afacere", a spus el. "Nu am înțeles totul despre această afacere atunci." [23]) În orice caz, afacerile de la Taj Mahal au început curând să crească din nou. Până în septembrie 1992, Trump se lăuda cu profituri record pentru casă trei luni la rând, cu peste 80 de milioane de dolari strânși în cele două luni precedente. [24] Emigranții ruși mergeau acolo

în mulțime aproape de când s-a deschis, atrași de bling-ul său, de numele lui Trump și de starurile pop ruse aduse să cânte acolo. High Rollers ruși ar reduce cu 100.000 de dolari pe vizită și ar primi tratamentul special rezervat clienților favorizați, [25] inclusiv camere de hotel de pluș, mâncare și alcool gratuite și servicii de șofer în limuzine extensibile sau chiar elicoptere. Taj Mahal a fost, de asemenea, un loc unde au fost puse puține întrebări și a devenit un loc favorit pentru spălarea numerarului. Rețeaua de aplicare a infracțiunilor financiare a Trezoreriei SUA a constatat ulterior că nu a raportat în mod regulat tranzacțiile suspecte și a depus rapoartele pe care trebuia să le facă ori de câte ori un client a pariat mai mult de 10.000 USD într-o perioadă de douăzeci și patru de ore. [26]

A devenit un loc favorit al lui Vyacheslav Ivankov, sau „Yaponchik", asociatul temut al grupului Solntsevskaya, cu ochii reci de gheață și temperamentul violent, care aterizase la New York în martie 1992, după Mogilevich, în parteneriat cu KGB, l-a ajutat să-i câștige eliberarea anticipată din închisoarea rusă unde a ispășit zece ani pentru fals și trafic de droguri. [27] FBI credea că Yaponchik conducea o organizație criminală internațională în afara bazei sale din Brighton Beach, traficând cu droguri, extorcare și crimă și supraveghend interesele americane ale Solntsevskaya. [28] În cele din urmă, agenții l-au urmărit într-un apartament de lux din Trump Tower din Manhattan și apoi la Taj Mahal, la care a făcut nouăsprezece vizite în timp ce era supravegheat între martie și aprilie 1993, jucând acolo 250.000 de dolari. [29]

Trump supraviețuise primei sale amenințări de faliment, iar rușii se numărau printre cei care l-au ajutat să facă acest lucru. Taj Mahal a devenit un loc atât de popular pentru emigranții ruși, încât o parte dintr-un film rusesc a fost filmat acolo, o comedie care prezenta un cazinou deținut de mafia rusă. [30]

În timp ce Trump a ieșit din aproape faliment, Cigirinsky a rămas aproape. S-a apropiat de proprietarul Sotheby's, Alfred Taubman, și de ginerele său Louis Dubin, un dezvoltator imobiliar din New York care era prieten cu Trump. [31] L-a angajat pe unul dintre cei mai înalți directori ai lui Trump, Louise Sunshine, care a servit ca vicepreședinte executiv al Organizației Trump, și aproape că a cumpărat Mar-a-Lago, proprietatea palatială a lui Trump din Palm Beach, Florida – a decis să nu facă asta, spuse el, pentru că Taubman a avertizat că erau prea multe avioane care zboară joase. S-a înțeles cu Steve Wynn, proprietarul cazinoului Golden Nugget, care a fost la rândul său un rival și apoi un prieten apropiat al lui Trump.

Sutele de milioane de dolari câștigate de fermecătorul și elegantul Cigirinsky în timp ce și-a extins afacerile la Moscova îi câștigaseră intrarea ușoară în înalta societate din SUA. [32] El lucra în strânsă cooperare cu guvernul orașului Moscova al lui Iuri Luzhkov, chiar împărțind un birou cu înalți oficiali ai departamentului de construcții noi al orașului. Împreună cu Milshtein și Yelena Baturina, soția primarului Moscovei, a devenit proprietar al rafinăriei de petrol din Moscova, care aproviziona cea mai mare parte a orașului și a regiunii înconjurătoare printr-un contract profitabil cu BP. [33] Rafinăria a fost contractată să vândă exporturi de produse petroliere în valoare de cel puțin 800 de milioane de dolari prin enigmaticul coleg georgian al lui Tchigirinsky, Tamir Sapir, la New York. [34]

Sapir emigrase din Uniunea Sovietică la New York în 1975, devenind un pionier în primele operațiuni comerciale cu petrol susținute de KGB acolo. [35] A lucrat mai întâi ca șofer de taxi și apoi oferise unei clientele exclusive de oficiali sovietici și ofițeri KGB cele mai noi

produse electronice americane. În acei ani, operase dintr-un magazin numit Joy Lud din centrul Manhattanului, ai cărui clienți erau ministrul de externe sovietic Eduard Shevardnadze și Evgheni Primakov. Dar magazinul a devenit un front pentru o operațiune mult mai mare, care i-a acordat lui Sapir licențe profitabile pentru a comercializa cantități mari de îngrășăminte și produse petroliere sovietice. Curând a devenit miliardar. Partenerul său în afacere a fost Sam Kislin, un emigrat cu piept de butoi din portul ucrainean Odessa, care a făcut și comerț cu metale cu Mikhail Cherney, unul dintre primii presupuși mafioți care au transferat averea sovietică prin firme legate de KGB. Niciunul dintre ei nu ar fi fost capabil să desfășoare astfel de operațiuni din New York fără sprijinul și implicarea explicită a KGB-ului. [36] Kislin l-a cunoscut pe Trump încă din anii șaptezeci, când i-a dat lui Trump un împrumut pentru șapte sute de televizoare, a spus el mai târziu. [37]

Mai târziu, Sapir și un asociat de afaceri al lui Kislin, un fost oficial comercial sovietic pe nume Tevfiq Arif, urmau să își unească forțele pentru a finanța construcția unui Trump Tower în Manhattan, SoHo, exact în momentul în care Trump avea cea mai mare nevoie de numerar. Kislin, între timp, a continuat să creeze o relație strânsă cu primarul New York-ului Rudy Giuliani, ulterior avocat personal al lui Trump.

Agalarov

Miliardarul de la Moscova care mai târziu urma să-l invite pe Trump să organizeze concursul de frumusețe Miss Univers 2013 la Moscova – și avea să organizeze o întâlnire fatidică între Trump și un misterios avocat din Moscova care promitea murdărie pentru candidatura lui Hillary Clinton la președinție – a fost protejatul lui Cigirinsky, magnatul construcțiilor Aras. Agalarov. Un fost oficial impunător al Partidului Comunist născut în republica sovietică Azerbaidjan, Agalarov fusese ales să înființeze o altă dintre primele întreprinderi mixte sovietice în conformitate cu memoriile KGB pentru tranziția la economia de piață. Fusese printre puținii permisi de KGB să plece în SUA, unde, în 1989, a fondat compania mixtă dintre SUA și sovietice Crocus International. „El este elevul meu", a spus Cigirinsky. — Îl cunosc de multă vreme. [38] Cigirinsky a continuat să explice în grabă că a vrut să spună că l-a învățat pe Agalarov tot ce știa despre afacerea construcțiilor. Dar în cea mai mare parte a anilor 90, înainte să intre în construcții la Moscova, Agalarov a rămas în SUA, conducând o afacere de import-export dintr-un mic birou din centrul orașului Manhattan și apoi în New Jersey.

Agalarov părea să fie un alt dintre agenții recrutați de KGB în anii crepusculari ai Uniunii Sovietice pentru a canaliza numerar în Occident, conform lui Yury Shvets. [39] „În acele vremuri, orice societate mixtă sovietică-americană putea fi înființată numai cu aprobarea KGB", a spus Shvets. „Analiza mea profesională din punctul de vedere al modus operandi al serviciilor de securitate ruse arată că a fost recrutat". La fel ca mulți operatori de joint-venture la acea vreme, Agalarov și partenerii săi au început prin a importa tehnologia computerizată atât de necesară în Uniunea Sovietică. Apoi s-au extins în comerțul cu bunuri de larg consum, inclusiv din China, în Rusia, după căderea sovietică. [40] Agalarov dobândise, de asemenea, o participație pe cea mai mare piață în aer liber a Europei, Cherkizovsky Rynok, un vast lavă de barașe din placaj de la periferia Moscovei, care și-a câștigat reputația de Mecca pentru importurile și mărfurile de contrabandă din China și ca „stat în interiorul un stat" cu propria „poliție, serviciu vamal și instanțe" și legiuni de

lucrători migranți. [41] Coproprietarii pieței ai lui Agalarov au inclus și alți asociați azeri ai lui Tevfiq Arif, fostul oficial comercial sovietic care a finanțat ulterior construcția Turnului Trump din SoHo. [42]

Pe măsură ce afacerea de import-export a lui Agalarov din SUA a început să crească în anii nouăzeci, unul dintre cei mai apropiați parteneri ai săi din SUA a devenit subiectul unei anchete privind spălarea banilor. Oficialii americani deveneau conștienți de numerarul negru rusesc care începea să inunde în țară și îl bănuiau pe Irakli Kaveladze că ar fi implicat. Potrivit lui Yury Shvets, elegantul etnic georgian era un „ilegal" – un agent pe care serviciile ruse de informații căutau să se infiltreze în America, unde se intenționa să obțină cetățenia americană. [43] Dacă inițial KGB-ul și-a concentrat în mare parte eforturile pe dezvoltarea unui program elaborat pentru agenții săi „ilegali" de a prelua identitățile furate ale cetățenilor occidentali adevărați, odată ce emigrarea din Uniunea Sovietică a început să crească din anii șaptezeci încolo, ea de asemenea a căutat să cultive agenți în rândul emigranților. Kaveladze a fost unul dintre ei, a spus Shvets. În 1989, la vârsta de douăzeci și opt de ani, după ce a absolvit prestigiosul Moscow Finance Institute, i s-a permis să călătorească în SUA, unde s-a apropiat de o familie americană din Gettysburg, Pennsylvania. Doi ani mai târziu, a dobândit cetățenia americană: se pare că fusese „adoptat" de mama familiei, Judith Shaw. (Când a murit în 1993, la vârsta de patruzeci și nouă de ani, necrologul ei a descris-o pe Kaveladze drept „fiul ei adoptiv". [44]) „A fost trimis acolo sub linia de imigrare", a spus Shvets. „Serviciile de informații sovietice i-au invidiat întotdeauna pe chinezi și pe Mossad. Ai putea merge în orice țară și ar exista întotdeauna un mare contingent de diaspora chineză și evreiască. Ei puteau oricând să meargă la compatrioții lor. Înainte de prăbușirea Uniunii Sovietice, a existat un val uriaș de emigrare care se afla sub controlul KGB. Kaveladze a fost trimis ca emigrat. [45] (Kaveladze, însuși, nu a răspuns la solicitările de comentarii.)

Timp de aproape un deceniu, Kaveladze a servit drept vehicul pentru transferul a peste 1,4 miliarde de dolari în numerar negru rusesc și est-european în conturile bancare din SUA. [46] După absolvire, fusese rapid angajat ca vicepreședinte la compania mixtă Crocus International a lui Agalarov, iar în octombrie 1991, proaspăt dobândită cetățenie americană i-a permis să înceapă să deschidă o rețea de conturi bancare din SUA. Și-a înființat propria afacere, International Business Creations, care a împărțit o adresă din centrul orașului Manhattan cu alte ținute Agalarov și prin care anchetatorii americani au descoperit mai târziu că a deschis conturi pentru mai mult de o sută de clienți ruși suspecti la un pilon al sistemului financiar american. Citibank și încă o sută de la Banca Comercială din San Francisco, care era deținută parțial de un leton, care se pretindea că avea legături cu KGB. [47] Ulterior, Citibank a recunoscut anchetatorilor că Kaveladze a deschis aceste conturi fără ca clienții săi ruși să fie vreodată să se prezinte în persoană sau să furnizeze dovezi ale activităților lor de afaceri. [48] Kaveladze a înregistrat, de asemenea, aproximativ două mii de corporații în Delaware pentru clienții ruși despre care pretindea că știe puține – nici măcar adevăratele lor identități. [49]

Potrivit unui fost oficial de la Kremlin, o parte din fluxul de numerar provenea dintr-un fond de slush de un miliard de dolari creat de o ținută cunoscută sub numele de Fondul Național pentru Sport al Rusiei [50] , căruia, la mijlocul anilor 90, i s-a dat dreptul de a importa alcool de către Elțin. și tutun în Rusia fără tarife. Fondul a devenit o gaură neagră pentru contrabandă și a fost legat de înalți oficiali ai serviciilor de securitate din epoca Elțîn,

inclusiv garda de corp al lui Elțîn, Alexander Korzhakov. Ceea ce l-a tulburat cel mai mult pe unul dintre anchetatorii americani care examinau conturile create de Kaveladze a fost faptul că nu fuseseră transferați vreodată numerar prin unele dintre ele, în timp ce alte companii erau folosite pentru a face transferuri o singură dată. Parcă erau înființate celule pentru operațiuni viitoare, a spus o persoană familiarizată cu ancheta. — A înființat atâtea naibii de corporații. Le folosește când are nevoie de ele – la fel cum ar fi fost telefoane. [51]

Conturile Kaveladze au fost doar vârful aisbergului. S-a constatat că unele dintre transferurile prin intermediul Commercial Bank of San Francisco sunt legate de o operațiune mult mai mare: scandalul de spălare a banilor de la Bank of New York, de 7 miliarde de dolari. [52] În esență, fondurile pe care le gestiona Kaveladze făceau parte din fluxul de numerar negru rusesc care a inundat în SUA încă de dinainte de colapsul sovietic – și o mare parte din arhitectura sistemului de transfer părea să fie condusă de KGB și de Rusia. gloată.

Canalul de numerar al Băncii din New York era legat de mafiotul rus Semyon Mogilevich, pe care Shvets l-a descris ca fiind un „agent deosebit de important pentru informațiile externe rusești" și care de mult făcuse bani în Occident pentru Solntsevskaya și KGB. Dar după ce schema a fost dezvăluită în vara lui 1999, scandalul fusese în curând uitat. Nu a existat o investigație penală reală, iar schema a fost eliminată ca fiind în mare parte evaziune fiscală și vamală de către afacerile rusești de zi cu zi. Arhitecții legăturilor schemei cu Mogilevich și serviciile de securitate ruse au fost acoperiți, la fel ca posibile legături cu agenții de brokeraj din SUA și escrocherii prin fraudă de acțiuni. Pentru Shvets, aceasta a fost o greșeală fatală. Occidentul fusese orbit de ceea ce credea că este victoria sa în Războiul Rece: „Ei credeau că Rusia s-a terminat pentru totdeauna... Nu le-a păsat să fure, atâta timp cât nu era prea vizibilă. Când Bush Senior a spus că Războiul Rece sa încheiat și că începe o nouă eră a cooperării, asta a fost. Dar rușii au folosit cooperarea pentru a înșela SUA. Americanii, sunt ca niște copii. Dacă cooperezi, cooperezi. Asta este, și nu se pun întrebări – chiar dacă rușii țin o cărămidă la spate. [53]

Calea fusese lăsată deschisă pentru serviciile de informații ruse și partenerii lor din crima organizată să găsească alte modalități de a canaliza bani în SUA. Mai târziu, o nouă generație de bancheri din umbră legați de aceeași mafie și KGB a inventat spălătoria moldovenească și schemele de comerț cu oglindă. Dar înainte de asta, potrivit lui Shvets și a unui fost asociat de la Mogilevich, se pare că unul dintre canalele pe care s-au concentrat a fost operațiunile de afaceri ale lui Donald Trump. [54] „Trebuiau să găsească modalități mai subtile de a spăla numerar prin intermediul întreprinderilor și nu direct prin intermediul băncilor din SUA", a spus Shvets. „Și au fost Trump și problemele sale financiare – a fost o soluție care a fost foarte la timp". [55]

Nu există nicio dovadă că Trump știa că ar putea exista probleme cu foștii oameni de afaceri sovietici care au început să se alinieze la începutul anilor 2000 pentru a-i oferi oferte de afaceri profitabile. Consilierul șef al Organizației Trump, Alan Garten, a spus că nu a avut niciun motiv să pună la îndoială sursa fondurilor. [56] Dar în acele vremuri, Trump era încă cufundat în datorii. Scăpase deja de falimentul personal la începutul anilor 90, dar fusese forțat să vândă proprietăți prețioase precum Hotelul Plaza și un proiect de dezvoltare prestigios din Upper West Side din Manhattan, precum și o parte a cazinoului Taj Mahal. [57] Proprietatea restului vastului său imperiu imobiliar era în cel mai bun caz sumbre și

încă se lupta cu aproape 2 miliarde de dolari în obligațiuni datorate de grupul său de cazinouri și hoteluri, Trump Hotels and Casino Resorts. [58] Băncile occidentale – în afară de Deutsche Bank – au devenit precaute să-i împrumute bani. În schimb, unul câte unul, un șir de foști oameni de afaceri sovietici au venit la el cu propuneri de a construi o succesiune de Trump Towers. Pentru prima dată, lui Trump i s-au oferit licențe și taxe de administrare frumoase doar pentru onoarea de a-și prezenta numele pe clădiri. În cel puțin un caz, el ar primi o participație de 18% fără a face nicio investiție. Ofertele nu ar fi putut fi mai întâmplătoare pentru Trump. Și au fost puse puține întrebări. „Donald nu face due diligence", a spus mai târziu un fost director senior al Organizației Trump, Abe Wallach. [59]

Majoritatea oamenilor de afaceri care au venit atunci la Trump au fost conectați la aceeași legătură de bărbați cu bani legați de KGB, unii cu legături cu grupul Solntsevskaya. A fost asociatul georgian al lui Shalva Cigirinsky, Tamir Sapir. Era Tevfik Arif, un fost oficial comercial sovietic cu legături cu Aras Agalarov, susținut de un trio de magnați kazahi ai metalelor care se alăturaseră mai devreme în afaceri cu un presupus asociat al grupului Solntsevskaya. Era Alex Shnaider, ginerele care face comerț cu metale al unui presupus asociat de la Solntsevskaya, care a canalizat banii Partidului Comunist în anii crepusculari ai regimului sovietic.

Farmecul și ofensiva în numerar a acestei rețele au început cu fiul unui asociat al lui Semyon Mogilevich, care a crescut în Brighton Beach, enclava din New York care găzduia emigranții ruși și bandele mafiote.

Sater

Când Felix Sater l-a abordat pentru prima dată pe Donald Trump, cândva în 2001, el trăise deja mai multe vieți și, după recunoașterea lui, lucrase de mult cu personalități de rang înalt din serviciile secrete rusești. [60] Fostul agent de bursă luptator cu chip de boxer părăsise Uniunea Sovietică împreună cu familia sa la vârsta de opt ani, parte a valului de emigrare evreiască permisă la începutul anilor șaptezeci. S-au stabilit acasă în Brighton Beach, unde, potrivit a doi foști asociați Mogilevich, tatăl lui Sater, Mihail Sheferovsky, a devenit un „executor" pentru unele dintre interesele lui Mogilevich acolo. [61] Sater a fost crescut într-o lume în care împușcăturile din bande și războaiele pe teren între grupurile mafiote erau obișnuite. Era, de asemenea, o lume în care crima organizată rusă se extindea în crima cu guler alb, făcând alianțe cu familiile criminale italiene – mai întâi pentru a vinde benzină contrabandită, apoi în industria diamantelor din Sierra Leone, apoi în manipularea stocurilor, fraudă și mărfuri elaborate. scheme de comerț, precum și traficul de arme și droguri mai standard.

Sater ar pretinde că nu a fost niciodată implicat în toate astea. Dar când am vorbit, nu și-a putut ascunde mândria în trecutul său. „Eu și prietenii mei am crescut în Brooklyn și să-ți fie frică nu a fost primul lucru în minte", mi-a spus el, umflându-și pieptul. „Aș spune că este un grup destul de unic de oameni". [62] La scurt timp după ce a început ca agent de bursă la o serie de firme din Wall Street, a avut probleme cu legea. În 1991, a ajuns în închisoare pentru cincisprezece luni pentru că a înjunghiat un broker de mărfuri în față și gât cu tulpina spartă a unui pahar de cocktail. Apoi a scăpat de acuzațiile pentru derularea unei scheme de fraudă a stocurilor de 41 de milioane de dolari „pump and dump" în colaborare cu membrii familiilor criminale italiene Gambino și Gravese, contacte pe care le-a făcut prin

relațiile tatălui său. [63] Prin intermediul a două case de brokeraj din New York pe care le-a co-fondat, Sater și partenerii săi au achiziționat în secret blocuri mari de acțiuni și apoi și-au umflat artificial prețul, plătind brokerilor pentru a emite declarații false și dezvoltând mușchiul familiilor criminale italiene. [64] Unele dintre agențiile de brokeraj implicate au fost investigate pentru legături cu schema de spălare a banilor Bank of New York. [65] Când această schemă s-a prăbușit în 1996, Sater a părăsit New York-ul pentru Moscova, unde conexiunile sale cu Brighton Beach l-au ajutat să-și facă prieteni în vârful serviciilor secrete rusești. El a susținut că a plecat în Rusia în calitate de consultant pentru firma americană de telecomunicații AT&T, pentru a negocia un acord de 100 de milioane de dolari pentru a închiria un cablu transatlantic către Statele Unite și că prin acest acord propus a intrat în contact cu înaltul -ofițeri de nivel din serviciile secrete militare ruse, care controlau telecomunicațiile țării. [66] Dar niciodată nu ar fi obținut un astfel de acces atât de repede dacă nu ar fi fost pentru legăturile sale în crima organizată rusă. Aceste legături au inclus pe Mogilevich, care a colaborat cu serviciile de informații externe rusești, potrivit lui Yury Shvets și un fost apropiat al lui Mogilevich care îl cunoștea pe Sater atunci. [67]

În ianuarie 1998, la scurt timp după ce FBI-ul din New York a descoperit un teanc de documente care dezvăluie implicarea sa în schema de fraudă a acțiunilor, Sater a contactat ofițerii de informații americani la Moscova și și-a oferit cooperarea. [68] El va furniza informații de top despre activitățile talibanilor și ale Alianței de Nord în Afganistan, unde agenții de informații ruși și crima organizată erau activi de mult timp. Pentru Sater – și pentru informațiile rusești – a fost începutul unei frumoase prietenii. Sater a furnizat mai întâi informații despre rachetele Stinger pierdute pe care guvernul SUA încercase de mult să le urmărească, furnizând chiar și numerele lor de serie și transmisând informațiile că acestea se aflau în mâinile Alianței de Nord, care acum dorea să le vândă. [69] Apoi, după ce a furnizat informații suplimentare, inclusiv coordonatele taberelor Al Qaeda și ceea ce el a spus că sunt cinci numere de telefon prin satelit aparținând lui Osama bin Laden, s-a întors în SUA pentru a se preda. La sosirea sa, el a încheiat o înțelegere cu FBI care ia permis să evite acuzațiile – și o potențială pedeapsă de douăzeci de ani de închisoare – pentru înșelătoria de fraudă a acțiunilor. În schimb, a câștigat aplaude pentru ceea ce au devenit zece ani de cooperare fructuoasă cu FBI. [70]

Dar și Sater urma o tradiție veche. Încă din perioada sovietică, asociații mafiei ruse de la Brighton Beach s-au oferit ca informatori FBI în schimbul renunțării la acuzațiile penale. [71] Dar contactele lui Sater pentru crima organizată și serviciile secrete ruse ar fi trebuit să sune alarma. Ajutase chiar și FBI-ul să descopere schema de fraudă a acțiunilor, lăsând un teanc de documente într-o cutie de valori pe care nu a plătit-o și apoi ajutându-i pe agenți să le descifreze. [72] Când ne-am întâlnit în mai 2018, el mi-a spus că contactele sale de informații rusești, inclusiv în serviciile de informații militare, GRU, au fost de acord să-i furnizeze informații deoarece erau disperați după numerar. „GRU nu era îngrijorat să spioneze America atunci. S-au îngrijorat doar să facă bani. Ei nu erau tocmai pricepuți din punct de vedere financiar, iar eu eram cineva care lucra pe Wall Street, vorbea fluent rusă și engleză și înțelegea finanțele – și vorbeam cu ei despre o afacere care ar aduce 100 de milioane de dolari. Acea afacere nu s-a încheiat niciodată, iar Sater nu a putut explica ce bani le-a plătit vreodată – dacă au existat.

Potrivit lui Yury Shvets, contactele de vârf ale lui Sater în serviciile secrete rusești urmau o tradiție veche, care datează din vremea sovietică - canalizarea informațiilor printr-un atu

pentru a-și ridica statutul și influența. Ar fi fost imposibil pentru Sater să obțină acces la astfel de informații fără cooperarea și asistența activă a membrilor de rang înalt ai informațiilor ruse și ai crimei organizate. Shvets a spus că crede că legăturile lui Sater provin dintr-o alianță cu Mogilevich și Shabtai Kalmanovich, un alt asociat al KGB-ului Solntsevskaya, care fusese închis de israelieni în anii optzeci pentru spionaj pentru sovietici: „Kalmanovici a decis totul pentru Sater". [73] Mogilevici și Kalmanovici se aflau în centrul unui imperiu de contrabandă de arme care făcea comerț cu arme cu toate părțile – cu talibanii și cu oponenții lor Alianța de Nord – și îndeplinea sarcini pentru informațiile ruse. Potrivit unui fost asociat Mogilevich care l-a cunoscut atunci, Sater nu pusese niciodată piciorul în Afganistan, iar informațiile de pe numerele de telefon ale lui bin Laden și rachetele Stinger dispărute „ar fi venit cel mai probabil de la Seva". [74]

Încă din copilărie, Sater făcuse parte dintr-o lume vicioasă în care a supraviețui era să joace un joc dublu sau chiar triplu, schimbându-și masca în funcție de circumstanțe. „Toată lumea are multe fețe și ne este foarte greu să știm care este adevărat și care nu", a spus un alt fost asociat al lui Mogilevich. „Trebuiau să fie așa pentru a supraviețui". [75] A lor era o lume a afacerilor din spate și o economie subterană care funcționase în umbră încă din vremea sovietică, unde un singur pas greșit te putea duce la închisoare pe viață sau, mai probabil, un glonț în cap.

Sater a insistat că nu a avut niciodată vreun contact cu Mogilevich și nici mafiotul nu l-a ajutat vreodată în relațiile sale cu urmărirea armelor și a taberelor Al Qaeda pentru FBI. Orice sugestie a fost legată de Mogilevich: „Vă spun că este o prostie completă și totală. Este o minciună completă. Nu l-aș cunoaște dacă ar veni și s-ar așeza lângă noi. [76] Cu toate acestea, nu s-a putut abține să se laude că legăturile sale au fost mai mari decât atât: „Orice pretenție că sunt asociat cu Mogilevich este un fel de insultă. Sunt activ la un nivel mult mai înalt decât el.' [77]

De fapt, legăturile lui Sater s-au extins și în noua generație de mafioți ruși care au preluat unele dintre schemele ilicite de transferuri de numerar negru după ce Mogilevich a fost demascat în scandalul Bank of New York. Cel mai apropiat prieten al său încă din copilărie a fost Yevgeny Dvoskin, bancherul din umbră care a lucrat în strânsă colaborare cu un general senior al FSB pentru a deveni arhitect al multor dintre noile scheme de spălare a banilor din anii 2000 – Spălătoria Moldovei și tranzacțiile cu oglindă Deutsche Bank. – care a canalizat zeci de miliarde de dolari de transferuri ilicite în Occident. [78] Cei doi crescuseră împreună pe același bloc din Brighton Beach, Brighton Twelfth Street. [79] „L-am cunoscut foarte bine", a spus Sater. „Am cunoscut-o pe prima lui soție și apoi am cunoscut-o pe a doua lui soție. Am crescut cu el. Este un vechi și drag de-al meu prieten. [80]

Sater a fost mândru de legătura lui cu Dvoskin, care, a spus el, „nici măcar nu s-ar pisa pe Mogilevich dacă ar fi în flăcări". El a povestit despre modul în care Dvoskin a lucrat îndeaproape cu Ded Hasan, un alt mafiot rus puternic, care mai târziu a fost împușcat într-un restaurant din Moscova. Când l-am întrebat naiv dacă nu a fost îngrijorat când cel mai bun prieten al lui făcea afaceri cu Ded Hasan, Sater a pufnit disprețuitor: „Uite ce sa întâmplat cu Ded Hasan. Ei au fost cei care ar fi trebuit să fie îngrijorați să facă afaceri cu [Dvoskin].' [81]

*

Până la întâlnirea cu Donald Trump în 2001, Sater și-a unit forțele în afaceri cu fostul oficial comercial sovietic Tevfik Arif. [82] Arif își făcuse bani tranzacționând crom din Kazahstan ca agent pentru comerciantul de metale al lui Mikhail Cherney, TransWorld Group. Apoi făcuse un parteneriat strâns cu un grup de magnați kazahi ai metalelor, cunoscut sub numele de „trioul", condus de Alexander Mashkevich, care a început în afaceri lucrând pentru Boris Birshtein, un presupus asociat Solntsevskaya. [83] (Mashkevich nu a răspuns solicitărilor de comentarii.) Arif „făcea afaceri cu Mashkevich. Se cunosc de douăzeci sau treizeci de ani, a spus Sater. „A fost Transworld... și Mikhail Cherney. A lucrat cu Cherney la început. [84]

Sater a susținut că îl cunoștea pe Arif de doar trei luni înainte de a accepta să intre în afaceri cu el. S-au întâlnit, a spus el, pentru că Arif era vecinul său din Sands Point, o enclavă exclusivistă din Long Island, cândva adăpostul lui William Randolph Hearst și al familiei Guggenheim, care fusese modelul pentru East Egg al lui *Great Gatsby* . [85] Împreună au înființat o firmă de dezvoltare imobiliară numită Bayrock Group și s-au mutat într-un birou, la un etaj sub sediul organizației Trump din Trump Tower, la 725 Fifth Avenue, cu femei „atrăgătoare" din Europa de Est. [86] Unul dintre managerii lui Trump a început să treacă pe aici și, în curând, i-a oferit lui Sater o prezentare lui Trump. [87] După cum spune Sater, întâlnirea a fost spontană și la inițiativa lui: „Am intrat în biroul lui și i-am spus: „Voi fi cel mai mare dezvoltator din New York." El a râs. Cred că i-a plăcut abordarea mea trumpesc. Am început să lucrăm împreună imediat. [88]

Sater și Arif i-au oferit lui Trump o înțelegere pe care cu greu l-ar putea refuza. Grupul Bayrock ar urma să-și asume finanțarea și construcția unei serii de dezvoltări de lux, plătindu-i lui Trump o taxă de licență pentru onoarea de a-și folosi numele. [89] La sfârșitul anului 2003 a fost anunțată o stațiune de condominiu-hotel de lux la Fort Lauderdale în Florida. [90] Ar exista hotelul și reședința Trump International de 200 de milioane de dolari din Phoenix, Arizona, achiziționat de Bayrock cam în același timp. [91] Apoi, în 2005, Bayrock a cumpărat un teren pe o stradă în plină dezvoltare din SoHo din Manhattan, care avea să devină Trump SoHo, un turn de sticlă cu patruzeci și șase de etaje de lux și exces, de apartamente, un hotel și Mobila Fendi. [92] Lui Trump urma să i se acorde o participație de 18% din capitalul propriu al proiectului și un flux constant de comisioane de administrare, în ciuda faptului că nu trebuia să contribuie cu un cent. [93] Ofertele nu ar fi putut veni într-un moment mai bun pentru Trump. Până în 2004, filiala cazinourilor și a hotelurilor din imperiul său a solicitat protecția împotriva falimentului din capitolul 11 și o altă înțelegere de restructurare. [94]

Legătura a oferit și beneficii potențiale pentru Bayrock. Evoluțiile imobiliare au oferit o cale de a evita reglementările bancare mai stricte din SUA impuse în urma scandalului Bank of New York și a atacurilor teroriste din 11 septembrie. „Nu mai puteau aduce cu ușurință bani prin intermediul companiilor fictive", a spus Jack Blum, un avocat din Washington specializat în infracțiuni financiare cu guler alb. „Dar banii au trecut apoi în imobiliare din Miami, New York și Londra. Imobilele au fost scutite de orice fel de raportare a activității suspecte. Dintr-o dată ai apărut aceste apartamente de lux. Nimeni nu a întrebat de unde vin banii. Dacă sunt un escroc și caut pe cineva care să ajute la acoperirea lucrurilor, atunci toată afacerea a fost ce zici să investesc în imobilul tău. „Eu voi face construcția și tu oferi acoperirea. Chiar vei câștiga niște bani din asta." A devenit un model pentru Organizația Trump din întreaga lume. [95]

A fost nevoie de aproape două decenii pentru ca oficialii Trezoreriei SUA să avertizeze că imobilele premium din SUA devin un vehicul pentru oficialii străini corupți și criminalii transnaționali pentru a spăla bani murdari. O investigație a Trezoreriei din 2018 a constatat că unul din trei cumpărători în numerar de proprietăți de ultimă generație erau suspecti, în timp ce majoritatea vânzărilor din vârful pieței au avut loc prin intermediul companiilor a căror proprietate era ascunsă. [96] Și chiar dacă cei din spatele schemelor au vândut apartamente cu pierdere, a spus un anchetator american, ar putea obține un profit luând o reducere pentru spălarea numerarului.

Pentru fostul director financiar al lui Bayrock, Jody Kriss, sursa de finanțare a companiei a devenit o întrebare alarmantă. Mai târziu, el a susținut într-un proces pentru racket împotriva Bayrock că susținătorii săi includ „interese ascunse în Rusia și Kazahstan" și că compania nu era decât un front pentru spălarea numerarului. „Evaziunea fiscală și spălarea banilor sunt nucleul modelului de afaceri al lui Bayrock", a declarat inițial procesul intentat de Kriss. [97] Bayrock, a susținut el, era „în mare parte o afacere deținută și operată de mafiote", care avea „acces la conturi de numerar la o rafinărie de crom din Kazahstan". [98] Bayrock a negat pretențiile.

Rafinăria la care se referea Kriss era uzina de produse chimice de crom din Aktyubinsk, al doilea cel mai mare producător mondial de substanțe chimice pe bază de crom, care a eructat fum în steppa sumră a Kazahului și a scurs toxine în sursa de apă locală, făcându-l de nebăut. [99] A fost deținut de Arif și de fratele său, care a servit ca oficial înalt în ministerul industriei din Kazahstan în anii nouăzeci. În semn al legăturilor strânse care legau această rețea, mina de crom care aproviziona centrala era deținută de magnații kazahi ai metalelor, cunoscuți sub numele de „trio", sau mai oficial Eurasian Natural Resources Corporation (ENRC).

Orașul care înconjura fabrica nu era decât un centru sărac pentru muncitorii migranți. În mod clar, toate profiturile au fost trimise în altă parte. Bayrock în sine nu părea să rămână niciodată fără numerar. Arif și Sater, a susținut Kriss, aveau să vină cu fonduri „lună după lună, timp de doi ani, de fapt mai des, ori de câte ori Bayrock rămânea fără numerar". [100] De fiecare dată când fluxul de numerar începea să fie strâns, conform procesului, proprietarii „ar apărea în mod magic cu un fir de „undeva" suficient de mare pentru a menține compania în funcțiune". [101] Dar Trump nu părea să pună niciodată întrebări. De fapt, el a recunoscut ulterior în cadrul procedurilor judiciare că „nu a înțeles niciodată cu adevărat cine deține Bayrock".

În același timp, Trump a început să semneze acorduri similare cu o serie de alte ținute foste sovietice. La începutul anului 2002, un emigrat sovietic israelian, Michael Dezer, și fiul său Gil au semnat un acord de licență cu Trump pentru Trump Grand Ocean Resort and Residences, în valoare de 600 de milioane de dolari, pe o porțiune de pe malul mării din Sunny Isles, lângă Miami. [102] O investigație Reuters a estimat că Trump a câștigat zeci de milioane de dolari din afacere, în care Dezers și-a asumat toate costurile și riscurile. [103] În total, proprietăți în valoare de peste 98,4 milioane de dolari din sudul Floridei au fost cumpărate de ruși în șapte turnuri de lux cu marca Trump. Șase dintre ele au fost dezvoltate de Dezers. O treime din cele peste 2.000 de apartamente din cele șapte clădiri Trump fuseseră cumpărate prin intermediul vehiculelor cu proprietate anonimă – companii cu răspundere limitată sau SRL-uri. O serie de oameni de afaceri ruși de rangul doi și trei, sau

„minigarhi”, cu cablaj politic, inclusiv trei foşti oficiali de stat, au plătit milioane de dolari pentru apartamente în proiectele Trump. [104]

Apoi a fost Alex Shnaider, un comerciant de metale de treizeci şi şase de ani, născut în Rusia, care a făcut o avere de 2 miliarde de dolari achiziţionând o fabrică de oţel ucraineană şi apoi extinzându-se în Europa de Est în Serbia, Muntenegru şi Armenia, unde deţinea reţeaua electrică a ţării. [105] Construit ca un boxer, cu părul tuns strâns şi o falcă pătrată şi hotărâtă, Shnaider s-a întâmplat să fie ginerele lui Boris Birshtein, care, potrivit FBI, era asociat al grupului Solntsevskaya. [106] În 2003, Shnaider's Midland Resources a devenit dezvoltatorul Trump International Hotel and Tower, în valoare de 500 de milioane de dolari, din Toronto, un bloc de apartamente şi camere de hotel cu şaizeci şi cinci de etaje în spatele unei faţade de sticlă strălucitoare. [107] În epoca sovietică, socrul său înfiinţase Seabeco, comerciantul de mărfuri care a fost printre primul val de vehicule înfiinţate de KGB pentru a canaliza averea comunistă în conturi bancare din Occident. [108] Pe parcurs, el a devenit, de asemenea, un agent cheie pentru grupul Solntsevskaya. Potrivit unui raport FBI, în octombrie 1995, Birshtein a găzduit o întâlnire pentru şefii Solntsevskaya la biroul său din centrul de diamante din Tel Aviv. [109] Printre ei s-au numărat Semyon Mogilevich şi şeful Solntsevskaya Serghei Mihailov. Subiectul în discuţie, a raportat FBI, a fost „împărţirea intereselor în Ucraina”.

FBI nu a fost singurul braţ al forţelor de ordine occidentale care examina legăturile. Serviciile secrete elveţiene, într-un raport din 2007, au menţionat, de asemenea, „legăturile strânse” ale lui Birshtein cu Solntsevskaya, [110] în timp ce poliţia elveţiană a remarcat că, atunci când Birshtein a părăsit Seabeco mai târziu, în anii nouăzeci, pentru a-şi înfiinţa propria operaţiune în Anvers, Belgia, a înfiinţat cel puţin o companie. acolo, MAB International, cu Mihailov. [111] Birshtein, cu toate acestea, printr-un avocat, a negat că a lucrat vreodată cu Solntsevskaya. [112] El a stabilit, de asemenea, o legătură strânsă cu trio-ul de magnaţi kazahi ai metalelor care au lucrat îndeaproape cu Arif şi Bayrock. Un membru al trio-ului, Patokh Chodiev, a fondat o filială a Seabeco la Bruxelles în 1991, în timp ce un altul, Alexander Mashkevich, care a început la sfârşitul anilor optzeci ca vicepreşedinte al Seabeco, a înfiinţat şi o altă companie cu sediul la Bruxelles, cu o Seabeco separată. asociat. [113] Shnaider a pretins că este înstrăinat de socrul său, dar cel mai apropiat partener de afaceri al său a mărturisit la Înalta Curte din Londra că şi-a datorat cariera relaţiei cu Birshtein. [114]

Trump a fost curtat în curând de alţii care l-ar ajuta să se extindă mai departe. În 2005, un importator-exportator libanez fără experienţă în industria imobiliară, Roger Khafif, l-a abordat cu o ofertă de a construi Trump Ocean Club International Hotel and Tower în Panama. [115] Clădirea strălucitoare de şaptezeci de etaje avea să-i aducă lui Trump taxe de 75 de milioane de dolari. Brokerul adus de Khafif pentru a vinde apartamente în turn a fost un fost vânzător de maşini brazilian pe nume Alexandre Ventura Nogueira, care ulterior urma să fie acuzat de spălare de bani. [116] Nogueira, care fusese surprins pe bandă de un fost partener de afaceri vorbind despre spălarea „banilor de droguri”, la rândul său, a lucrat îndeaproape pentru a vinde apartamentele Trump Ocean Club cu doi foşti emigraţi canadieni sovietici, Alexander Altshoul şi Stanislau Kavalenka, în ciuda faptului că faptul că ambii s-au confruntat cu acuzaţii din partea forţelor de ordine canadiane de legătură cu crima organizată. [117] Altshoul a fost acuzat de participarea la o schemă de fraudă

ipotecară, în timp ce Kavalenka a fost acuzată de răpire și proxenetism prostituate rusești. [118] În ambele cazuri, acuzațiile au fost ulterior renunțate.

Alan Garten, consilierul juridic șef al Organizației Trump, a declarat pentru Reuters că nimeni din companie nu și-a amintit să fi avut vreo relație cu Nogueira și nici vreo implicare în vânzarea apartamentelor. Trump, a spus el, nu face decât să-și licențieze marca și să ofere servicii de management. Însă pentru Trump, indiferent de cine sau de ce se afla în spatele lor, ofertele au părut neînțelese. Au devenit un totem care semnifică sănătatea lui financiară. Când SUA se prăbușeau în criza creditului la sfârșitul anului 2007, Trump le-a prezentat drept dovadă că imperiul său plutea ferm. „Într-un mediu în care niciun dezvoltator nu primește finanțare pentru locurile lor de muncă", a scris el într-o scrisoare către *Wall Street Journal* în noiembrie 2007, „am asigurat cu succes finanțare în ultimele trei luni pentru Trump International Hotel & Tower din Toronto, Trump SoHo și Trump International Hotel & Tower din Panama. Aceste fapte sunt o dovadă a forței numelui și mărcii Trump în cadrul comunității financiare. [119]

Bărbații care s-au alăturat lui Trump în afaceri erau toți interconectați și, în momentul în care el a scris scrisoarea *WSJ* , aceștia într-adevăr făcuseră măsuri pentru a aduce mai multă finanțare. În 2006, Tamir Sapir, locuitorul proprietății imobiliare din New York, care își făcuse avere tranzacționând petrol sovietic, sa alăturat lui Bayrock în dezvoltarea Trump SoHo. Și la începutul lui 2007, trio-ul kazah, prin holdingul lor ENRC, a intrat oficial ca parteneri strategici ai Bayrock, care ar putea oferi finanțare prin capitaluri proprii. [120] Fără acces la finanțele Bayrock, nu este clar ce finanțare ar fi putut oferi, dacă este cazul. Dar rețeaua devenea completă. Și Shalva Cigirinsky a fost printre ei. El, Mashkevich, Sapir, Arif și Sater erau toți prieteni și asociați. Au participat la nunțile urmașilor [121] și toți au făcut afaceri la un moment dat cu Trump.

Pe măsură ce criza financiară s-a apropiat din ce în ce mai mult, Bayrock a continuat să caute sprijin. În mai 2007, a semnat un „acord de împrumut" de 50 de milioane de dolari cu o neclară companie financiară islandeză, FL Group. Acest împrumut s-ar transforma într-o participație de control într-o nouă asociere în comun compusă din interesele Bayrock în patru dintre proiectele sale, inclusiv Trump SoHo, chiar înainte ca proiectele să fie de așteptat să plătească acționarilor profituri de peste 500 de milioane de dolari în următorii doi ani. [122] De fapt, conform versiunii inițiale a procesului pentru racket, intentat ulterior de directorul financiar Bayrock, Jody Kriss, aranjamentul a fost menit să fie o modalitate prin care FL Group, Sater și Arif să „decapate" veniturile de sute de milioane de dolari. a proiectelor, lăsându-i pe alți creditori la starea de sus. [123] Dar această cerere a fost retrasă ulterior și nu este clar dacă numerar și active au fost transferate în această nouă afacere, lăsând principala firmă de dezvoltare Bayrock o carcasă goală, sau dacă Trump a primit vreo parte din aceste profituri din pachetul de 18% pe care îl avea. a fost acordat în afacerea Trump SoHo. Proprietatea ținutei islandeze făcea parte dintr-o rețea încurcată de companii despre care se zvonește în mod persistent că ar fi conectate la Kremlinul lui Putin și care urmau să se prăbușească în curând în criza financiară, pe fondul acuzațiilor de crime financiare. Jody Kriss, fostul director financiar Bayrock, a mărturisit ulterior că Arif și Sater i-au spus că FL Group este „aproape de Putin". Dar adevărul părea îngropat în prăbușirea financiară. [124]

Când criza de numerar s-a înăsprit și mai mult, un alt magnat rus a apărut la orizont pentru a-l ajuta pe Trump. În iulie 2008, în ajunul crizei, magnatul îngrășămintelor Dmitri Rybolovlev a fost de acord să cumpere un conac din Palm Beach de la Trump pentru 95 de milioane de dolari, mai mult de două ori mai mult decât a plătit Trump inițial pentru el. (Rybolovlev nu a locuit niciodată în proprietate. În cele din urmă, a demolat conacul și a împărțit terenul pentru vânzare.)

Apoi, când multe dintre aceste proiecte s-au prăbușit după criza financiară, nu părea să conteze prea mult pentru niciunul dintre ele. În primul rând, dezvoltarea lui Bayrock din Fort Lauderdale, pentru care se cheltuiseră peste 140 de milioane de dolari pentru construcție, a intrat în faliment. [125] În 2009, cu turnul încă o carcasă de beton goală, Trump și-a scos numele din proiect, în timp ce Bayrock a înțepenit zeci de cumpărători din milioanele de dolari pe care i-au depus în depozite – precum și principala bancă creditoare. . Până la acel moment, în orice caz, Bayrock ar părea să transfere în esență un interes de control în acest proiect și în alte proiecte către noua societate susținută de FL Group. [126] Dezvoltarea strălucitoare pe care Bayrock o promisese în Phoenix, Arizona, nici măcar nu a demarat niciodată, blocată în conflict cu un investitor local care a pretins că Felix Sater a scos bani din el. [127] Trump SoHo s-a deschis în 2010, dar Bayrock și Trump s-au confruntat cu procese din partea cumpărătorilor, susținând că au fost păcălițisă cumpere unități prin intermediul cifrelor de vânzări umflate artificial. [128] Trei ani mai târziu, Trump SoHo a intrat în executare silită. [129] La patru ani de la deschidere în 2012, Trump Tower al lui Alex Shnaider din Toronto era încă pe trei sferturi gol. Până în 2016 a intrat în faliment, în timp ce compania de dezvoltare fondată pentru construirea lui Shnaider a dat faliment în 2015, neobândind un împrumut de 300 de milioane de dolari de la Raiffeisen Bank, banca austriacă cunoscută pentru legăturile strânse cu elita conducătoare a Kremlinului și, mai devreme, cu negru. -transferuri de numerar care implică Diskont Bank. [130]

Dacă totul a fost un miraj, Trump a beneficiat totuși masiv de plățile de licență și taxele de administrare nedezvăluite, în timp ce oameni ca Bayrock și Shnaider au reușit să canalizeze bani prin proiecte și, potențial, să facă o crimă. „În multe locuri falimentul a fost foarte profitabil”, a spus avocatul criminalist Jack Blum. „Împrumuți bani de la bănci pentru proiect și apoi îl dai în faliment. Încă mai pleci cu banii de construcție. [131]

The Dangle

Evan, pe măsură ce ofertele de proprietate din SUA s-au reunit, aceeași rețea a pus o serie de propuneri pentru un turn grandios al lui Trump la Moscova, în care Trump ar face din nou un procent mare pentru a-și împrumuta numele fără a suporta niciunul dintre costurile de construcție. Niciuna dintre aceste tranzacții nu avea să depășească vreodată, dar au fost suficiente pentru a menține interesul lui Trump – și pentru a-l face pe el și familia lui să călătorească la Moscova. În 2005, Sater, prin Bayrock, a promis un Trump Tower pe locul unei vechi fabrici de creioane pe râul Moscova. [132] Terenul era deținut de doi bancheri, dintre care unul era în consiliul de administrație al Diskont Bank, aceeași bancă din Moscova care fusese în centrul scandalului de spălare a banilor care a dus la uciderea bancherului central adjunct Andrei Kozlov. . [133] Acordul a căzut când bancherul a fugit din Rusia după scandal, susținând că a fost forțat să efectueze operațiuni financiare sub amenințarea serviciilor de securitate. [134] Dar până atunci, Sater o escortase pe fiica lui

Trump, Ivanka, și pe fiul său cel mai mare, Donald Jnr, în vizite la Moscova. Cu o ocazie, în griul înghețat al unei ierni de la Moscova din februarie 2006, el și-a folosit conexiunile pentru a aranja un tur al biroului lui Putin de la Kremlin pentru Ivanka. [135]

Curând, Cigirinsky a intrat în luptă. Omul de afaceri născut în Georgia s-a bătut frecvent cu Ivanka și Donald Trump Jnr la Moscova și Mayfair și a propus un zgârie-nori elaborat de sticlă proiectat de Norman Foster, planificat să fie cel mai înalt din Europa și care costă 2-2,5 miliarde de dolari, în viitorul district financiar al Moscovei. [136] El a spus că este dispus să-i dea lui Trump 20% din profituri doar pentru onoarea de a-și folosi numele. Acest proiect a mers la sud în criza financiară din 2008, când imperiul de afaceri al lui Tchigirinsky – exploatat până la mâner – s-a prăbușit.

Aras Agalarov, fostul oficial al Partidului Comunist care fusese protejatul lui Cigirinsky, a fost rapid să preia conducerea. Până atunci, Agalarov a absolvit de mult rădăcinile sale, conducând una dintre primele întreprinderi mixte sovietice-americane, devenind unul dintre cei mai mari magnați din construcții ai Moscovei, remarcat pentru Crocus City, un imens centru comercial de lux și sală de concerte pe care le construise la periferia Moscovei. . În noiembrie 2007, l-a invitat pe Trump la Târgul Milionarilor, o expoziție anuală de bunuri de lux pe care a găzduit-o acolo. Se pare că Trump a participat la acest festival de extravaganță și bling, în care iahturi de lux, telefoane mobile încrustate cu diamante și insule întregi au fost scoase la vânzare, pentru a comercializa lansarea „24K Super Premium Vodka" cu marca Trump, care a venit într-o sticlă decorată cu aur de 24 de carate. Acest efort de a lansa o afacere cu vodcă la Moscova a fost la fel de reușit ca și aducerea cărbunilor la Newcastle, dar se pare că la Agalarov, Trump și-a făcut o nouă și fatidică cunoștință.

În noiembrie 2013, Agalarov l-a găzduit din nou pe Trump la Moscova, de data aceasta pentru concursul de frumusețe Miss Univers, deținut de Trump. Agalarov era legendar pentru ospitalitatea sa și, potrivit unui bancher occidental, pentru fetele frumoase care lucrau pentru el. Trump a stat două nopți în apartamentul penthouse al luxosului hotel Ritz-Carlton din Moscova, cu vedere la Piața Roșie, și a ieșit radiant. Faptul că nu l-a întâlnit pe Vladimir Putin, așa cum spera el, nu i-a atenuat starea de spirit. „Am avut un weekend grozav la Moscova cu tine și familia ta", a scris el pe Twitter Agalarov. „TRUMP TOWER – MOSCOVA este următorul". Proiectul unui Trump Tower din Moscova fusese reînviat, iar Agalarov a început să vorbească despre planuri pentru o nouă dezvoltare majoră a afacerii. Irakli Kaveladze, care a lucrat cu Agalarov pentru a deschide sute de conturi bancare din SUA, a condus discuțiile. Se planifică construirea a douăsprezece proprietăți în apropiere de Crocus City Mall, un proiect care s-ar fi numit „Manhattan", cu două turnuri în centru – unul care va fi numit după Trump, celălalt după Agalarov. [137] Sberbank, banca de stat rusă, a fost menită să își alinieze finanțarea.

Acesta a fost încă un proiect care nu s-a materializat. Cu toate acestea, în timp ce Agalarov și-a adâncit relația cu Trump, el a urcat rapid în rândurile Moscovei. Guvernul lui Putin l-a selectat pentru o serie de proiecte de prestigiu de infrastructură de stat: mai întâi pentru un contract de 73 de miliarde de ruble pentru o nouă universitate în Orientul Îndepărtat, iar apoi pentru construirea a două stadioane de fotbal pentru Cupa Mondială din 2018, pentru 18 miliarde de ruble. o bucată. [138]

În 2015, când Trump a decis să candideze la președinția SUA, Shalva Cigirinsky era în apropiere. Mi-a spus că este alături de prietenul și aliatul apropiat al lui Trump, Steve

Wynn, proprietarul cazinoului care urma să devină un donator major pentru campania electorală a lui Trump și, ulterior, președintele de finanțe al Partidului Republican, la scurt timp după anunțarea deciziei. Tchigirinsky își amintește că a clătinat din cap cu bucurie, dar și cu neîncredere: „Wynn mi-a spus: „Shalva, va dura maxim două luni, apoi va termina. El știe despre asta. Dar apoi în trei luni nu a cedat. Era din ce în ce mai popular, ținând discursuri în toată SUA. Avea atât de multă energie. Când am vorbit cu el, am fost surprins de determinarea, energia și încrederea în sine.' [139]

Chiar dacă Trump și-a intensificat candidatura pentru președinție, aceeași rețea rusă și-a intensificat curtarea față de el. Felix Sater a reapărut pe fața locului aproape imediat ce decizia a fost anunțată. El a început să lucreze cu avocatul personal al lui Trump, Michael Cohen, de care a fost aproape încă din adolescența sa pe Brighton Beach, și al cărui socru Yefim Shusterman, un proprietar de flotă de taxiuri născut în Ucraina, a păstrat legături strânse cu fruntea guvernului orașului Moscova. [140] Împreună, au început să caute un alt proiect al turnului Trump din Moscova, de data aceasta chiar mai măreț decât toate propunerile care fuseseră înainte. Sater s-a lăudat că turnul, un obelisc de sticlă de o sută de etaje, care ar fi cel mai înalt din Europa, i-ar aduce lui Trump 100 de milioane de dolari în cadrul unui acord de licență. [141] Într-o scrisoare către Cohen din octombrie 2015, el a promis că va valorifica toate legăturile sale cu Kremlinul pentru a face acest lucru: „Îl voi aduce pe Putin în acest program și îl vom alege pe Donald", a scris el. „Amândoi știm că nimeni altcineva nu știe cum să facă asta fără ca prostia sau lăcomia să stea în cale... Voi convinge toată echipa lui Putin să accepte acest lucru". [142] Sater apelase la VTB, banca de stat pentru proiecte speciale de la Kremlin, și apoi la Genbank, o bancă obscure din Crimeea, deținută și condusă parțial de prietenul său din copilărie, Yevgeny Dvoskin, bancherul din umbră din spatele atâtor scheme de bani negru, pentru finanțare. Era ca și cum toate scrupulele legate de potențiale conflicte de interese ar fi fost aruncate pe margine. Dar pentru Sater – și pentru informațiile rusești – poate că acesta a fost ideea. În această analiză, ei trebuiau să continue să compromită candidatul. Ca pentru a sublinia acest lucru, Sater a propus chiar ca un penthouse de 50 de milioane de dolari în turn să fie dăruit lui Putin. Această sugestie avea zero șanse să apară vreodată, dar era una care ar compromite viitorul președinte al SUA. E-mailurile despre turnul propus încă zburau înainte și înapoi în iunie 2016, când Trump a fost anunțat oficial drept candidat la președinție al Partidului Republican.

În același timp în care Michael Cohen și Sater comploteau, Agalarov lucra într-un alt unghi. El a stabilit o întâlnire între un avocat din Moscova căruia îi era apropiat, Natalia Veselnitskaya, și Donald Trump Jnr. Întâlnirea a fost susținută de fiul lui Agalarov, Emin, care devenise o vedetă pop cunoscută în fosta Uniune Sovietică, prin intermediul publicistului lui Emin, un fost jurnalist ghemuit din nordul Angliei, pe nume Rob Goldstone, care i-a spus lui Donald Trump Jnr că Veselnitskaya îi oferea murdărie pe rivala democrată a lui Trump, Hillary Clinton. Detaliile întâlnirii, care a avut loc la Trump Tower din New York pe 9 iunie 2016, au apărut după ce Paul Manafort, lobbystul american legat de Kremlin, care a condus o vreme campania lui Trump și care a fost prezent la întâlnire, a mărturisit că Anchetatorii Congresului SUA. Ulterior, e-mailurile scurse au arătat că Goldstone i-a scris lui Donald Jnr, declarând cu îndrăzneală că Aras Agalarov s-a întâlnit cu „procurorul coroană al Rusiei" și se oferea „să furnizeze campaniei lui Trump niște documente și informații oficiale care ar incrimina pe Hillary și relațiile sale cu Rusia și ar fi

foarte util pentru tatăl tău... Face parte din sprijinul Rusiei și al guvernului său pentru domnul Trump – ajutat de Aras și Emin. [143] „Dacă este ceea ce spui, îmi place", a scris Donald Jnr. [144]

Dacă e de crezut relatările celor mai mulți dintre cei prezenți, însă, întâlnirea s-a dovedit a fi un explozie. Veselnitskaya făcuse doar lobby pentru ridicarea legii Magnitsky, un set de sancțiuni punitive împotriva forțelor de ordine ruși pentru încălcarea drepturilor omului, promovate în Congres de activistul investitor american Bill Browder în urma morții într-o închisoare din Moscova a avocatului său Serghei Magnitsky. Singura murdărie pe care Veselnitskaya părea să o aibă asupra rivalului lui Trump pentru președinție au fost niște documente care arătau că un susținător al unui fond speculativ al lui Browder a donat câteva milioane de dolari campaniei Clinton. Până și Goldstone părea jenat de întâlnire. Dar a doua zi, Goldstone a avut un nou mesaj de la Agalarov pentru Trump, spunându-i asistentului lui Trump că Emin și Aras Agalarov „au un cadou de ziua de naștere destul de mare pentru Trump", a cărui zi de naștere a fost câteva zile mai târziu, pe 14 iunie. Un tablou, însoțit printr-o notă pe care nimeni în afară de Trump nu pare să fi citit-o, a fost transmisă la scurt timp după aceea. [145] Câteva zile mai târziu, a apărut știrea că serverele de computer ale Comitetului Național Democrat au fost sparte mai devreme în acea primăvară, se pare că de către un grup rus care se autointitula „Guccifer2.0". [146]

Restul este istorie. Cu o lună înainte de alegeri, WikiLeaks a început să lanseze o serie de e-mailuri piratate de ruși din contul lui John Podesta, președintele campaniei lui Clinton. Aceste scurgeri par banale acum, în comparație cu ceea ce a fost dezvăluit despre funcționarea Organizației Trump. Dar învârtirea care i-a înconjurat a susținut afirmațiile populiste ale lui Trump că Washingtonul era o mlaștină, din care Statele Unite erau conduse de și în beneficiul unei elite din interior. Înainte de scurgeri, aliatul apropiat al lui Trump, Roger Stone, a scris de două ori pe Twitter că WikiLeaks era pe cale să o distrugă pe Clinton. [147]

Când Trump a câștigat alegerile prezidențiale din noiembrie 2016, la început rușii nu le-a putut crede norocul. Scenele din parlamentul rus au fost zgomotoase: când un parlamentar a alergat în sesiunea parlamentară în acea dimineață pentru a striga vestea că Trump a câștigat, întreaga sală a sărit în picioare în aplauze zgomotoase. În acea seară, s-a turnat șampanie. „Aseară este o noapte a lui Trump pentru toți americanii și pentru întreaga lume", a declarat Boris Chernyshev, membru al LDPR naționalist. „În această seară putem folosi sloganul cu domnul Trump: Da, am făcut-o", a spus el, citând sloganul lui Barack Obama din 2008. [148] „Aceasta este o zi grozavă pentru democrația americană", a cântat Serghei Markov, unul dintre principalii ideologi ai Kremlinului. „Trebuie să respectăm democrația americană". La New York, aparent pentru un turneu de șah, purtătorul de cuvânt al lui Putin, Dmitri Peskov, abia și-a putut ascunde exuberanța. Putin și Trump, a spus el, „au stabilit aceleași principii principale de politică externă, iar asta este incredibil. Este fenomenal cât de aproape sunt unul de celălalt când vine vorba de abordarea lor conceptuală a politicii externe". [149]

*

Ar fi realizat Rusia o operațiune monumentală pentru a-și instala omul la Casa Albă? Dacă nu, care ar fi fost rostul cultivării, a legăturilor de către cei cu legături cu serviciile secrete rusești înaintea seifului lui Trump la președinție? A fost totul planificat cu meticulozitate

sau pur oportunism? Chiar ar putea să aibă stăpânire pe el? Potrivit lui Yury Shvets, Trump a fost mult timp interesat. Abordări au fost făcute în iulie 1987, când a vizitat pentru prima dată Moscova la invitația lui Iuri Dubinin, ambasadorul sovietic de atunci în SUA. [150] Fusese uluit de arhitectura spectaculoasă, de ospitalitatea generoasă și în special de femei. „Interesul lui pentru fetele ruse, pentru fetele slave, a fost întotdeauna, fără îndoială, foarte mare", mi-a spus râzând un fost ofițer senior KGB, apropiat de Putin. [151]

Potrivit lui Shvets, KGB-ul cel puțin credea că l-a recrutat pe Trump atunci. Dacă Trump era conștient de toate acestea este o altă întrebare. Dar, la scurt timp după întoarcerea sa de la Moscova, a difuzat un anunț pe o pagină întreagă în trei ziare americane în care își declara părerea că America ar trebui să-și retragă sprijinul și apărarea aliaților strategici cheie din Japonia și Golful Persic. „Este timpul ca noi să punem capăt deficitelor noastre uriașe făcând Japonia și pe alții care își permit să plătească", a scris el. „Protecția noastră mondială valorează sute de miliarde de dolari pentru aceste țări, iar miza lor în protecția lor este mult mai mare decât a noastră". A fost o politică care părea concepută pentru a dezlega poziția SUA ca superputere globală. Și conform lui Shvets: „A fost o colecție totală de opinii și interese transmise de KGB". [152]

S-ar putea să nu știm niciodată dacă Rusia i-a oferit lui Trump bani în numerar cu atâta timp în urmă. Trump însuși a negat în mod constant că a primit vreodată fonduri de origine rusă. „NU AM NIMIC CU RUSIA – FĂRĂ OFERTE, FĂRĂ împrumuturi, NIMIC!" el a postat pe Twitter în ianuarie 2017. Dar ceea ce este clar este că, de când Tchigirinsky a apărut pentru prima dată la Taj Mahal în 1990, o rețea de bărbați din Moscova/Solntsevskaya și agenți de informații l-au înconjurat și că au intensificat legătura de afaceri după 2000, când Bayrock a aparut pe scena.

Acordul nu a fost niciodată finalizat pentru un Trump Tower Moscova. Dar nu a contat dacă Trump a încheiat sau nu o înțelegere acolo: a fost suficient ca acesta să fie în mod constant în fața lui. Ofertele imobiliare din SUA aranjate de aceeași rețea de foști oameni de afaceri sovietici legați de Solntsevskaya au furnizat în schimb fluxul de numerar. Același principiu s-a aplicat și la întâlnirea Trump Tower din New York din iunie 2016. Pentru ruși, a fost suficient ca Don Jnr să aprobe pe deplin ideea de a primi murdărie pe adversarul tatălui său de la cineva trimis de „procurorul coroanei" – adică un reprezentant al guvernului rus. În opinia lui Yury Shvets, întâlnirea a fost vorba despre jocuri de informații. Până atunci era o oportunitate de a compromite în continuare viitorul președinte.

Încă nu știm cât de mult ar fi putut câștiga Organizația Trump din acordurile de licențiere și din participația de 18% din Trump SoHo sau dacă Trump a avut alte mize ascunse în proiectele de dezvoltare Bayrock sau în Trump Tower Toronto al lui Alex Shnaider. . Într-o declarație legală din 2008, Sater a spus că Organizația Trump a primit plăți lunare „în curs de desfășurare" de la Bayrock pentru „servicii de dezvoltare" pentru Trump Tower din Phoenix, chiar dacă nu a demarat niciodată. [153] Dar el nu a dezvăluit cât de mult au fost acele plăți, în afară de un transfer de 250.000 USD pentru „servicii prestate". [154] Fără acces la evidențele financiare ale lui Trump, deocamdată este imposibil de știut cât l-a plătit Bayrock.

Într-un interviu acordat rețelei americane ABC, Serghei Millian, un fost emigrat sovietic care a spus că a lucrat ca agent pentru proprietățile Trump din Florida, aducând cumpărători ruși și că i-a întâlnit pe Trump și Michael Cohen pe parcurs, a susținut că știe unele dintre

răspunsuri. El a spus că Trump a făcut „afaceri semnificative cu rușii” și a primit „sute de milioane de dolari ca urmare a interacțiunii cu oamenii de afaceri ruși”. El a vorbit mai ales despre Tamir Sapir, omul de afaceri născut în Georgia, care a colaborat cu Bayrock pentru a finanța Trump SoHo. Unii dintre rușii cu care s-a confruntat Trump, a spus Millian, au pierdut „zeci de milioane de dolari” ca urmare. Dar, în timp ce au pierdut, „Donald Trump a câștigat mulți bani făcând afaceri cu rușii”. [155]

Au persistat zvonuri despre sprijin financiar suplimentar din partea Moscovei prin Deutsche Bank, care i-a oferit lui Trump mai mult de 4 miliarde de dolari în angajamente de împrumut și potențiale oferte de obligațiuni în anii după ce s-a confruntat cu falimentul personal la începutul anilor '90. Banca germană a devenit creditorul lui Trump de ultimă instanță, când alte bănci de pe Wall Street l-au evitat ca fiind un risc financiar prea mare. După 2011, filiala sa de private banking a oferit peste 300 de milioane de dolari în împrumuturi proiectelor Trump, inclusiv pentru Trump International Hotel and Tower din Chicago și Doral Golf Resort and Spa din Florida. Acest lucru a provocat o mare controversă în cadrul băncii, deoarece Trump deja nu plătea o plată de 334 de milioane de dolari pentru un împrumut de 640 de milioane de dolari de la filiala bancară comercială a Deutsche pentru Trump Tower din Chicago. Deutsche a menținut întotdeauna o relație specială cu Kremlinul lui Putin. Sub Charlie Ryan, care l-a întâlnit pentru prima dată pe Putin la Sankt Petersburg la începutul anilor nouăzeci, brațul său din Moscova a fost casa pentru conturile corporative ale celor mai apropiați aliați ai lui Putin – Timchenko, Rotenberg și Kovalciuk – în timp ce cultivase relații strânse cu puternica bancă de stat rusă. VTB, angajându-l pe fiul șefului acesteia, Andrei Kostin. Josef Ackerman, șeful de atunci a Deutsche Bank, s-a înțeles cu Kostin și l-a consultat frecvent. Deutsche Bank Moscova a devenit mai târziu vehiculul pentru cele peste 10 miliarde de dolari în transferuri ilicite prin schema de tranzacționare în oglindă a cărei arhitect a fost prietenul apropiat al lui Felix Sater, Yevgeny Dvoskin.

La început, afacerea lui Trump nu a fost probabil altceva decât un vehicul convenabil prin care să canalizeze fonduri în SUA. „Nu cred că aceasta a fost o operațiune strategică planificată de mult timp”, a spus Yury Shvets. [156] Dar, la un moment dat, Trump a devenit o oportunitate politică.

Răzbunarea KGB-ului

Oamenii de securitate ai lui Putin s-au bucurat de victoria lui Trump. Pentru mulți, li s-a părut o răzbunare pentru colapsul sovietic. „În timp ce Occidentul îl juca pe James Bond... ne-am îndreptat atenția către câștigarea respectului”, a spus Konstantin Zatulin, un proeminent parlamentar rus. „Când Occidentul a crezut că competiția Războiului Rece s-a încheiat, și-a pierdut respectul pentru adversarul lor. Acum se trezesc din nou la asta. [157]

După ce praful s-a așezat de mult, Putin nu a putut să nu-și exprime bucuria. Liderii populiști se ridicau, de asemenea, în întreaga Europă, iar odată cu alegerea lui Trump și plecarea din UE a Marii Britanii, ordinea de după Războiul Rece se destrama. „Ideea liberală a devenit învechită. A intrat în conflict cu majoritatea covârșitoare a populației”, a declarat Putin pentru *Financial Times* în iunie 2019. Liberalii, a spus el, „nu pot dicta nimic nimănui așa cum au încercat să facă în ultimele decenii”. Chiar înainte de victoria lui Trump, Vladimir Yakunin, de exemplu, încercase să facă paralele între valul în creștere a populismului în Occident și cererile de dezmembrare a monopolului politic al comuniștilor

care anunța colapsul sovietic. De fapt, cele două procese nu puteau fi mai diferite, dar Yakunin a încercat să argumenteze că elita occidentală era aproape la fel de îmbătrânită și îndepărtată de populație precum fusese elita sovietică în ultimele sale zile. „Brexit-ul și Trump ar trebui să fie utile în sensul că ar trebui să provoace îngrijorare în elita politică și să le arate că s-au îngrășat prea mult", a spus el în vara dinaintea alegerilor lui Trump. „Au pierdut capacitatea de a reacționa la situațiile politice și s-au separat de mase… Este un proces firesc. Când elita îmbătrânește, sosesc noi forțe pentru a le înlocui. [158] După alegerea lui Trump, Yakunin s-a bucurat de ceea ce a văzut ca fiind înfrângerea ordinii mondiale liberale: „Neoconții care credeau că controlează întreaga lume, că au toată lumea de mingi, au fost loviti brusc în față, așa că greu că totul s-a cutremurat pentru ei. Acest sistem pe care l-au construit nu poate exista atunci când există o alternativă. Cel mai rău lucru pentru ei este o alternativă. Putin este o alternativă. Apariția lui Trump este o alternativă. Europa zguduitoare este o alternativă. [159]

Rusia, a recunoscut în cele din urmă, și-a folosit, ca orice altă putere mondială, serviciile secrete pentru a profita de slăbiciunile existente în Occident. „Toate serviciile de informații efectuează măsuri active", a spus el. — Știu despre ce vorbesc. Desigur, ori de câte ori există conflicte, fiecare parte încearcă să găsească un avantaj. Nemții fac asta. Francezii fac asta. Rușii fac asta. Nu a fost niciodată scopul de a influența pe cineva. Era scopul de a ridica Rusia din genunchi. Acest lucru se poate face prin desfășurarea unei politici independente... Pentru aceasta, trebuie să aveți un cerc de prieteni. Acesta, a spus el, a fost un proces care nu seamănă cu vremurile Războiului Rece, când sovieticii au finanțat mișcarea pentru pace în Occident. „Când a existat Uniunea Sovietică, îți amintești cât de puternică era mișcarea pentru pace. Uniunea Sovietică a finanțat această mișcare. Acum avem o configurație absolut diferită. Problema este că politicienii noștri nu au înțeles încă că nu vor fi învingători în această bătălie', reflectă el, clătinând încet din cap. [160]

Astfel de „măsuri active" au dus la o reacție negativă. În SUA, acuzațiile conform cărora Rusia ar fi avut parte în ascensiunea lui Trump au fost investigate. Dezvăluirea involuntară de către un consilier pentru politică externă Trump că știa dinainte că rușii aveau acces la e-mailurile lui Hillary Clinton a determinat FBI să deschidă o anchetă, în timp ce demiterea de către Trump a directorului FBI James Comey nu a făcut decât să agraveze situația. Aceasta a dus la numirea unui consilier special care să investigheze eforturile Rusiei de a interveni în alegeri, inclusiv dacă Trump a obstrucționat justiția atunci când l-a concediat pe Comey și o posibilă coluziune între Rusia și campania lui Trump. Comunitatea de informații din SUA a concluzionat în majoritate covârșitoare că informațiile militare ruse au spart serverele Comitetului Național Democrat și au căutat să influențeze opinia publică în favoarea lui Trump printr-o campanie pe rețelele de socializare – constatări care i-au determinat pe membrii mai soliciți ai administrației lui Trump să impună sancțiuni din ce în ce mai stricte asupra economia rusă și magnații săi. Timp de mai bine de doi ani, acuzațiile privind implicarea Rusiei au dominat titlurile. Decenii de operațiuni au fost anulate încet.

Pentru Yury Shvets, campania regimului Putin fusese un dezastru, o operațiune grea, neclintită și oportunistă care, a adulmecat el cu dispreț, era cam la fel de subtilă ca un *colhoz* , o fermă colectivă uriașă sovietică plină de țărani. „Cum ar putea fi un succes?" el a exclamat. „Au transformat întreaga Rusie într-un paria global!"

*

Dar, în ciuda noilor sancțiuni impuse de administrația sa, Trump a fost încă un președinte care a răspuns multor visuri ale bărbaților KGB ale lui Putin. El a fost condus de propriile sale sensibilități de lungă durată, în primul rând America, precum și de stilul său haotic de luare a deciziilor. Dar, de asemenea, și-a exprimat imediat respectul față de Putin și cercul său. Într-o întâlnire fără precedent a Biroului Oval la începutul președinției sale, el le-a spus ministrului de externe al Rusiei, Serghei Lavrov, și ambasadorului Rusiei în SUA, Serghei Kislyak, că nu este îngrijorat de afirmațiile comunității de informații americane cu privire la interferența Rusiei în alegerile prezidențiale, din moment ce America a făcut la fel în altă parte. [161] Curând, a început să scape de ordinea occidentală, de alianțele stabile care dominaseră de la sfârșitul Războiului Rece. În timpul campaniei sale, el a susținut că NATO este învechită, sugerând în același timp că ar putea recunoaște anexarea Crimeei de către Rusia. După alegerea sa, el l-a încurajat în mod activ pe premierul Marii Britanii Theresa May – și apoi pe succesorul ei, Boris Johnson – să aprofundeze separarea Regatului Unit de Europa, amenințând că va retrage un acord comercial cu SUA dacă nu vor face acest lucru. El a bătut în mod constant statele membre NATO cu plângeri că nu își plătesc cotizațiile. Relațiile sale cu cancelarul german Angela Merkel, un bastion al ordinii liberale globale, au fost în cel mai bun caz nesigure, iar el a criticat-o pentru politica ei de imigrare. În 2019, va retrage trupele americane din Siria, o mișcare devastatoare care l-a abandonat pe aliatul kurd al SUA și a lăsat Rusia și Iranul să umple vidul de putere rezultat. Era neregulat, imprevizibil și fiecare afirmație a lui părea să submineze conducerea americană. Sub supravegherea sa instituțiile democratice din SUA au fost erodate, iar societatea americană a devenit din ce în ce mai divizată. Politica externă a fost folosită ca un instrument de schimb cu propriile interese politice ale lui Trump. Fosta ambasadoră a SUA în Ucraina, amintită din postul ei de Trump, a spus că Departamentul de Stat este „atacat și scobit din interior". [162] Până în 2019, Trump chiar făcea lobby public pentru reintegrarea Rusiei în G8.

Shalva Tchigirinsky, unul, a fost încântat de eficacitatea lui Trump. „Tot ce a promis că va face", a spus el când ne-am întâlnit în mai 2018. I s-a părut aproape imposibil să nu se bucure. Un vechi vis sovietic că Europa, rămasă fără sprijin militar al SUA, se va dizolva în bătălia dintre statele sale naționale, ar putea chiar să devină realitate. „Atunci nu va mai rămâne nimic decât să vină rușii să ia toate femeile", a râs el. [163]

Cigirinsky, care a rămas în contact cu personalități de rang înalt din Rusia, precum fostul ministru de externe Igor Ivanov, părea să glumească, desigur. Dar râsul lui avea o margine. Lumea se afla dintr-o dată într-o nouă realitate disonantă, în care totul părea să fie întors pe cap. Când Trump s-a întâlnit în sfârșit cu Putin, pentru primul lor summit de la Helsinki, în iulie 2018, mulți dintre cei care au respins ca o boală mediatică acuzațiile potrivit cărora regimul Putin ar fi avut un fel de control asupra lui au fost confruntați cu o imagine dură. A existat președintele SUA înaintea lumii întregi, se pare că i-a spus lui Putin, plin de laudă pentru felul în care a condus recent încheiata Cupa Mondială de fotbal, închinându-se în fața liderului rus ca un „concurent bun". Trump a contrazis direct concluziile propriilor sale agenții de informații despre interferența Rusiei în alegerile prezidențiale din 2016, preferând ceea ce el a numit negarea „extrem de puternică și puternică" a lui Putin. [164] În fața unei săli de presă plină, un zâmbitor și uneori zâmbitor Putin a preluat conducerea în aproape orice. Întrebat despre încercările Rusiei de a influența alegerile din SUA, el le-a ignorat ca fiind acțiuni ale „persoanelor private", subliniind în special rechizitoriul de către

procurorii americani a unui aliat apropiat al său, un fost catering supranumit „bucătarul lui Putin", Yevgeny Prigozhin. , și compania sa Concord Management. Prigozhin a fost acuzat că a condus o fabrică de troli de internet care a fost în spatele unui efort amplu online de a influența alegătorii americani să-l susțină pe Trump. „Ei nu reprezintă statul rus", a susținut Putin. „Este o chestiune de persoane private, nu de stat... Aveți mulți oameni, inclusiv cei cu averi de miliarde, domnul Soros, de exemplu, și se amestecă peste tot. Și aceasta este poziția statului american? Nu. Este poziția unei persoane private. La fel este și aici. [165]

Putin făcea față. Utilizarea termenului „persoane private" a fost o tactică tipică a KGB-ului, care a permis o negare plauzibilă pentru orice implicare a Kremlinului și a mers în centrul modului în care a funcționat regimul lui Putin. Până atunci, sub capitalismul său KGB, toți așa-zișii oameni de afaceri „privați" importanți ai Rusiei deveniseră agenți ai statului. De la arestarea lui Mihail Hodorkovski în 2003, li s-a luat din ce în ce mai mult independența. Criza financiară din 2008 aprofundase procesul, mulți dintre miliardarii țării fiind dependenți de salvarea statului. În 2014, în timp ce Rusia se îndrepta spre un impas cu Occidentul, li s-a dat semnalul final, chiar și un miliardar loial fiind forțat să-și predea afacerile statului. Magnații cunoscuți cândva drept oligarhi puternici erau acum vasalii Kremlinului lui Putin, fiecare mișcare a acestora fiind urmărită îndeaproape, majoritatea telefoanelor lor fiind defectate. Colecția de *kompromat* pentru a-i ține în lesă devenise o afacere mare pentru forțele de ordine. Mulți magnați au căutat să rămână în favoarea lui Putin, îndeplinind sarcini pentru el. „Acestea sunt pisici cărora le place să aducă șoareci morți la Kremlin", a spus Mark Galeotti, expert în operațiunile de influență a lui Putin la Institutul de Relații Internaționale din Praga. [166] Aveau nevoie de aprobarea lui Putin pentru a avansa în afaceri și, de asemenea, pentru a supraviețui atacurilor din partea forțelor de ordine și a oligarhilor rivali. „Toți depind de numărul unu", a spus un apropiat al unui miliardar. „Rusia este principalul loc în care fac bani și toți depind de acordul de la numărul unu pentru asta". [167]

Au devenit parte dintr-un sistem feudal în care rolul lui Putin ca arbitru suprem între rivalii care luptă pentru afaceri era sursa puterii sale. Aproape orice tranzacție care depășește un anumit nivel – unii au spus că peste 50 de milioane de dolari – necesita aprobarea lui Putin pentru a merge înainte, deși un bancher senior occidental a spus că uneori a intervenit în tranzacții care valorează mai puțin decât atât: „Ceea ce m-a dezamăgit absolut este că Putin s-a implicat într-un afacere în intervalul de 20 de milioane de dolari. Acest caz particular a implicat un om de afaceri care a vrut să vândă și să părăsească țara. „Dar i s-a spus că nu merge nicăieri și că trebuie să-i țină companie", a spus bancherul. [168] Într-un astfel de sistem, nu este greu de imaginat oameni de afaceri ruși oferindu-se voluntari pentru a cultiva politicieni străini în numele Kremlinului, în schimbul încuviințării lui Putin pentru o bucată de pământ sau o licență de dezvoltare, sau pur și simplu pentru a rămâne în afara închisorii.

Și era un sistem în care, mai ales după anexarea Crimeei, oamenii lui Putin dăduseră un semnal clar unde doreau să ajungă lucrurile. „Ideea este foarte clară", a spus un om de afaceri rus. „Occidentul va distruge Rusia pentru că suntem ortodocși... Avem rezerve pe care vor să ni le ia. Avem cei mai talentați sportivi, artiști și balerini și suntem invidiați. Avem cei mai avansați oameni, cei mai inteligenți. Până acum, fiecare parte a utilajului se ocupă de propria afacere, iar mașina funcționează de la sine. Fiecare face ce poate. [169]

Putin și oamenii lui KGB au mers departe. Rețelele create în ajunul prăbușirii sovietice pentru a canaliza activele în Occident au fost păstrate și umplute cu bani noi. Presușii asociați ai crimei organizate precum Boris Birshtein erau încă activi și la îndemână, în timp ce oamenii de afaceri aparent mai respectabili care i-au urmat, precum Shalva Cigirinsky, erau, de asemenea, profund aliniați cu statul rus. Dacă, pentru o scurtă perioadă sub Elțîn, ar fi existat riscul ca unele dintre aceste rețele să scape de sub control, sub Putin serviciile de securitate și-au reafirmat primatul. În cazul lui Cigirinsky, de exemplu, oamenii de securitate ai lui Putin au avut control asupra lui. Fratele său Alexandru a rămas la Moscova după ce Cigirinsky a părăsit din nou Rusia în urma crizei financiare din 2008. Cigirinsky le-a spus tuturor că este în exil și că nu mai vorbea cu fratele său, cu care s-a certat. Dar mi-a arătat un set de mesaje pe care le schimbaseră recent, care includeau fotografii cu ceremonia de pensionare a unui înalt oficial al orașului Moscova la care a participat Alexandru, iar afacerile cu proprietăți ale lui Alexandru depindeau aproape în întregime de menținerea unor bune relații cu Kremlinul. [170] Rețelele de bani negri înființate cu atâta timp în urmă prin Mogilevich și asociații săi, prin Solntsevskaya și prin Sam Kislin, Tamir Sapir, Aras Agalarov și Cigirinsky erau încă în curs de desfășurare. Astfel de rețele de servicii de securitate, a spus Thomas Graham, directorul pentru Rusia al Consiliului de Securitate Națională al SUA sub George W. Bush, „nu sunt niciodată abandonate. Ei rămân mereu pe loc. [171]

Chiar și dincolo de această rețea de bărbați din Moscova care se extinsese pentru a include noua generație de pe Brighton Beach (Sater și Dvoskin), Putin dezvoltase alte pârghii de influență. A fost Dmitry Rybolovlev, magnatul îngrășămintelor care a plătit exagerat pentru conacul lui Donald Trump din Palm Beach. A fost Roman Abramovici, fostul magnat al petrolului care în ultimii ani și-a mutat atenția de la Londra la New York, unde a doua lui soție (până la divorțul lor din august 2017) a cumpărat un conac brun și au luat vin și au luat masa pe fiica lui Trump, Ivanka, soțul ei Jared. Kushner și fratele său. „Știu că Putin l-a trimis pe Abramovici acolo pentru a continua campania de influență”, a spus un fost apropiat. [172] Apoi a fost Viktor Vekselberg, șeful de tip mandarin al centrului de înaltă tehnologie din Skolkovo, care a cheltuit o parte din averea pe care o dobândise în petrolul rusesc cumpărând active americane, inclusiv controlul CIFC, unul dintre cei mai mari manageri ai SUA. de obligații de împrumut garantate, care a gestionat datorii private de 14 miliarde de dolari, făcându-l un vehicul de levier și influență potențial nespus asupra oamenilor de afaceri americani îndatorați. „Fiecare dintre primii zece oameni de afaceri ruși face ceva”, a spus un fost apropiat al unui miliardar rus. — Au atât de mulți bani. Ei pot cumpăra pe oricine. SUA se gândea cum îl au pe Bill Gates și cum îl au pe Mark Zuckerberg, iar Rusia a venit și a distrus [iluzia]. Rușii sunt mereu mai deștepți. La un nivel rece, Putin face o treabă fantastică pentru Rusia. Oricum ar putea ocoli regulile, o fac. Au întotdeauna trei sau patru povești diferite și apoi totul se pierde în zgomot. Oamenii lui Putin, a spus el, erau activi de mult timp pe mai multe niveluri. „Pentru ei, nu sunt bani mari dacă dai 3 milioane de dolari Idaho-ului pentru un centru de sănătate și ajuți să alegi un tip. Este ieftin.' [173]

Dmitri Peskov, puternicul secretar de presă al lui Putin, care anterior a servit în străinătate ca diplomat, se lăudase cândva că eforturile lui Robert Mueller, consilierul special desemnat să investigheze legăturile lui Trump cu Rusia, nu vor ajunge niciodată nicăieri. „În rusă, se numește trecerea apei printr-o sită”, a spus el. — Exact așa arată procesul. [174] S -a

dovedit a avea destul de mult dreptate. Fostul ofițer KGB Yury Shvets nu a avut decât dispreț pentru rezultatele publicate ale anchetei Mueller. „Nu a fost decât o colecție de interviuri", a spus el. Ceea ce a fost publicat conținea zero contrainformații. „Cum îl poți investiga pe Trump fără asta?" [175]

Ancheta Mueller, în declarațiile publice ale lui Trump și ale Partidului Republican, părea să fi eșuat. Dar a devenit clar că părți ale aceleiași rețele de bărbați din Moscova continuau să opereze. Pe măsură ce alegerile prezidențiale din SUA din 2020 se apropiau, unii dintre ei păreau să încerce încă să orienteze lucrurile în direcția lui Trump. Partenerul de afaceri al lui Sapir și asociatul lui Tchigirinsky, Sam Kislin, stabilise relații strânse cu Rudy Giuliani, fostul primar al New York-ului, care la acel moment acționa ca avocat personal al lui Trump. Lui Kislin îi plăcea să se laude cu relațiile sale de prietenie cu Trump și a canalizat donații substanțiale pentru campania de primar a lui Giuliani în anii nouăzeci. [176] Până în 2019, el îl îndemna pe Giuliani să investigheze acuzațiile de corupție din Ucraina [177] și solicita administrației lui Trump să investigheze fostul președinte ucrainean Piotr Poroșenko, care a condus țara prin războiul său amar cu Kremlinul susținut. separatiștii și anexarea Crimeei de către Rusia. Făcea acest lucru într-un moment crucial, când Giuliani căuta în mod activ murdărie în Ucraina împotriva potențialului rival democrat al lui Trump în cursa prezidențială din 2020, Joe Biden – iar Kislin părea să-i deschidă ușile acolo. [178]

Apoi au fost doi oameni de afaceri născuți sovietici, Igor Fruman și Lev Parnas, arestați în cele din urmă sub acuzația de conspirație pentru eludarea legilor împotriva influenței străine, care se împrieteniseră și cu Giuliani și – susținea unul dintre ei – Trump. [179] Acționaseră ca intermediari, prezentându-l pe Giuliani la trei actuali și foști procurori ucraineni cu informații despre acuzațiile de corupție în jurul unei companii ucrainene de gaze, Burisma, în consiliul căreia făcuse fiul lui Joe Biden, Hunter. [180] În același timp, au început, de asemenea, să caute orice lucru care ar putea amplifica o teorie vândută de Trump, potrivit căreia Ucraina a colaborat cu democrații în 2016 pentru a stârni afirmațiile de coluziune a campaniei Kremlin-Trump. [181]

Cei doi bărbați, care au plătit zeci de mii de dolari pentru servicii de limuzină și sejururi la hoteluri Trump și au canalizat sute de mii în super-PAC-uri aliniate cu Trump, s-au dovedit a fi lucrat pentru Dmitry Firtash, [182] magnatul gazului care" a preluat comerțul cu gaz Turkmenistan-Rusia-Ucraina cu sprijinul Kremlinului și al Mogilevici, creând un fond de năMol care a corupt o serie de președinți ucraineni. Până atunci, Firtash se afla în arest la domiciliu la Viena încă din 2014, în timp ce SUA solicitau extrădarea lui sub acuzația de luare de mită. Dar totuși, s-a extins mult – mai întâi în Europa și apoi în SUA, unde Parnas a început să lucreze în 2019 ca interpret pentru el. Cei doi bărbați s-au lăudat că Firtash își finanțează stilul de viață generos [183] , în timp ce procurorii federali din Chicago i-au observat pe Parnas și Fruman în timpul anchetei lor în cazul de mită Firtash. [184]

Rețelele rusești de numerar negru păreau să sape din ce în ce mai adânc. Activitățile lor, combinate cu disprețul lui Trump față de instituțiile și codurile democrației americane, au condus la un impas sistemic. Când Trump a fost surprins la un apel telefonic din 27 iulie 2019 în care i-a cerut noului președinte al Ucrainei, Volodomyr Zelensky, să se întâlnească cu Giuliani și să continue o anchetă asupra lui Biden, pentru mulți acțiunile sale au reprezentat un abuz în serviciu. Trump a cerut în mod direct unei puteri străine să-l asiste în alegerile din 2020. Trump pare să sugereze că asistența militară a SUA pentru Ucraina ar

putea fi condiționată de respectarea cererii sale. Pentru mulți, astfel de acțiuni au reprezentat o degradare a democrației și o subminare a tot ceea ce diplomații americani au încercat să susțină de la colapsul sovietic. Guvernul SUA a căutat de mult să susțină democrația în Ucraina și să o protejeze de dominația rusă, căutând să elimine schemele corupte care îi subminaseră guvernarea. Acest „canal de politică neregulată era contrar obiectivelor politicii externe a SUA de lungă durată", a declarat William Taylor, reprezentantul principal al SUA în Ucraina la momentul apelului. [185] Singura modalitate de a rezolva problema a fost printr-o anchetă de demitere.

Rușii păreau încântați de haos, dar și frică de unde ar putea duce acuzarea. Scandalul a scos la iveală atât fragilitatea sistemului politic american, cât și felul în care acesta fusese corodat din interior. „Se pare că întreaga politică americană este de vânzare", a spus un fost bancher senior rus, cu legături cu serviciile de securitate. „Am crezut în valorile occidentale... Dar s-a dovedit că totul depindea de bani și toate aceste valori erau pură ipocrizie". [186]

Dar de la început, rețelele rusești de bani negru au fost încorporate, parțial, pentru a eroda sistemul și a exacerba corupția în Occident. Pentru un om de afaceri rus de rang înalt, Rusia lui Putin reprezenta o amenințare tot mai mare pentru democrația liberală occidentală. În ancheta de demitere și cursa prezidențială a SUA din 2020, ciocnirea dintre valorile liberale și o ordine autoritar coruptă în stilul lui Putin ajungea la un deznodământ. „Putin înțelege că Rusia poate cheltui orice sumă de bani dorește [pentru a semăna haos în Occident]. *Obschak* - ul , cutia neagră de numerar, a devenit dimensiunea bugetului și pot da ordine și oligarhilor. Este o mafie care a preluat puterea, iar statul acționează ca mafia. [187]

Sistemul capitalismului KGB încă funcționa. Rețelele erau încă la locul lor.

Epilog

Sistem

Dacă, dincolo de granițele sale, Rusia lui Putin reprezenta o amenințare din ce în ce mai mare la adresa ordinii liberale occidentale, în interior sistemul capitalismului KGB părea să se calcifieze și poate deveni nesustenabil. Sistemul mafiot de control strict și corupție pătrundea în fiecare crăpătură a societății, în fiecare decizie politică și în fiecare afacere. După înlăturarea lui Iukos și Mihail Hodorkovski, puterea oamenilor de securitate s-a extins într-o asemenea măsură încât FSB a avut o pârghie asupra aproape fiecărui om de afaceri și a fiecărui politician regional, indiferent cât de jos era în lanțul alimentar. Era un sistem de clanuri în război – inclusiv diferite ramuri ale forțelor de ordine – care se luptau pentru bucăți din bogăția țării, în care pentru a supraviețui însemna că trebuia să cooperezi. Cei care s-au răzvrătit s-au găsit în închisoare. Povestea unui birocrat relativ modest exemplifica funcționarea sistemului. Spre deosebire de alte mii de alții care au dispărut fără urmă după ce au fost aruncați în arest preventiv, acest birocrat a publicat dovezi documentare dăunătoare care au scos la iveală împletirea coruptă a serviciilor de securitate și crima organizată determinând chiar și cele mai mici chestiuni ale puterii regionale. Traseul pe care a dezvăluit-o a condus la generalul FSB care a lucrat cu prietenul lui Felix Sater, Yevgeny Dvoskin, la schemele de bani negru.

Alexander Shestun era șeful districtului Serpuhov, o mică porțiune de țară la aproximativ o sută de kilometri sud de Moscova. În capitalismul aspru al Rusiei din anii '90, succesul său ca vânzător de materiale de construcții a făcut din el unul dintre cei mai bogați oameni de afaceri din zonă, un pește mare într-un iaz mic. [1] Încă de la alegerea sa ca șef al regiunii în 2003, el a depus toate eforturile pentru a-și demonstra loialitatea față de statul lui Putin. S-a alăturat Partidului Unității pro-Kremlin și a lucrat îndeaproape cu FSB. Shestun a fost ceea ce FSB a numit o „torpilă". El a fost de acord să înregistreze în secret conversațiile cu oameni de afaceri și oficiali locali pentru a oferi FSB informații compromițătoare care ar putea scufunda rivalii lor. Era aproape o reproducere a sistemului sovietic de informatori, când cetățenii spuneau povești despre vecinii lor pentru a rămâne de partea dreaptă a autorităților și în afara închisorii – doar că acum era de o sută de ori mai sofisticat.

Munca lui Shestun se dovedise extrem de valoroasă pentru FSB; el a ajutat-o să-și mențină ascendentul atunci când a informat despre un grup de procurori regionali care conduceau o afacere ilegală cu cazinouri. [2] Dar când un nou guvernator puternic al regiunii Moscova a fost numit în 2013, zilele sale ca șef al districtului au fost numărate. Noul guvernator a fost un fost adjunct al ministrului apărării, Serghei Șoigu. Aliatul apropiat al lui Putin, Gennady Timchenko, a investit în afacerea familiei sale și dorea porțiunea de bunuri imobiliare de calitate pe care Shestun o controlează pentru el. Pe măsură ce mandatul lui Shestun ca șef de district se apropia de sfârșit, FSB a deschis o anchetă penală pentru achiziționarea de către acesta a terenului pe care și-a construit casa. Dar în loc să se încline în fața inevitabilului, Shestun a săpat în călcâie. Când Ivan Tkachev, generalul FSB cu care a cooperat anterior, a început să-l șantajeze în privința cazului, Shestun a înregistrat conversațiile lor, iar mai târziu a descărcat unele dintre ele pe YouTube.

Tkachev era șeful puternicului Departament K al FSB, care era menit aparent să investigheze crimele financiare, dar de fapt a supravegheat multe dintre schemele de bani negri. Potrivit unui fost bancher senior care l-a cunoscut pe Yevgeny Dvoskin, el lucrase îndeaproape cu Dvoskin și Ivan Myazin pentru a conduce multe dintre schemele de transfer de numerar negru. [3] Shestun a spus mai târziu că l-a văzut deseori pe Tkachev în compania lui Dvoskin, precum și cu un alt bancher care a condus scheme de spălare a banilor conectate care au canalizat zeci de miliarde de ruble în conturi în Occident. [4] Tkachev și-a folosit poziția pentru a preveni o anchetă a Ministerului de Interne asupra unora dintre aceste scheme. Când doi anchetatori de poliție, Denis Sugrobov și Boris Kolesnikov, s-au apropiat prea mult în 2014, Tkaciov a organizat arestarea lor. Kolesnikov a căzut până la moarte de la un balcon în timp ce era în arest.

Într-una dintre casetele descărcate de Shestun, Tkachev și un înalt oficial din administrația Kremlinului s-au referit la soarta ofițerilor de poliție în timp ce acesta încerca să-l forțeze să părăsească postul său. „Nu vei fi lăsat în pace", a amenințat Tkaciov. „Problema a fost dusă la președinte. Șeful FSB, șeful administrației prezidențiale au vorbit cu toții despre asta. Dacă te încurci, te vor trece peste cu o cilindrică. Nu ai văzut ce s-a întâmplat cu Sugrobov? … De ce ai nevoie de asta? De ce tu, sau soția ta sau copiii tăi ai nevoie de astfel de probleme? Oricum te vor băga în închisoare și vei sta acolo atâta timp cât te țin acolo. Trebuie să înțelegi asta. Apoi i-a spus că a închis deja un șir de guvernatori regionali mult mai puternici, care s-au băgat pe călcâie pentru a fi înlocuiți și i-a enumerat unul câte unul. — Arată-mi Udmurtia – acolo era țarul și zeul. Arată-mi Mari El, de asemenea, țarul și zeul.

Sakhalin, Vladivostok – a fost cel mai tare, dar l-am dus cu mâinile goale. Am lucrat cu toți guvernanții, cu toți șefii regionali. [5]

Tkaciov i-a spus lui Shestun că ar avea mai multe șanse de a supraviețui dacă ar fi în conflict cu crima organizată, și nu cu statul lui Putin: „Ești un tip normal. Nu ești un trădător. Întotdeauna ai știut să primești o lovitură. Dar acum chiar ai căzut sub compresor. Ar fi mai bine pentru tine dacă te-ai încurca cu bandiți. [6] În orice caz, i-a spus el, Putin a fost în legătură cu șeful unui grup local de crimă organizată, Serghei Lalakin, altfel cunoscut sub numele de Luchok. „Președintele vorbește cu el. A primit o medalie. Cum a putut să nu vorbească cu el? Viața este așa, înțelegi. [7]

Era un sistem, a spus un insider de la Kremlin, care devenea nesustenabil. [8] Succesul operațiunilor de politică externă a lui Putin l-a propulsat de mult timp pe președinte cu mult peste restul cercului său interior. Dar printre oamenii de securitate ai lui Putin luptele interioare erau în creștere. Încetinirea economică rezultată din sancțiunile occidentale ducea la o luptă din ce în ce mai acerbă pentru controlul resurselor și a bogăției. Igor Sechin, a șoptit persoana din interiorul Kremlinului, câștiga rapid putere. Rapid, și fără zgomot, el a atins unul dintre cele mai înalte grade din FSB, cel de general colonel, și și-a numit proprii adepți, care îi executau ordinele, în posturi superioare în FSB. Odinioară puternicul fost șef al Căilor Ferate Ruse și aliat apropiat al lui Putin Vladimir Yakunin, de exemplu, părea să se lupte. Asociații săi apropiați erau arestați și arestați. Un magnat rus a speculat că erau doar la o semnătură de a depune mărturie împotriva lui Yakunin însuși. [9] În același timp, corupția a pătruns în fiecare parte a sistemului, până la tranzacții cu prietenii la prețuri umflate pentru aprovizionarea cu cârnați și alte produse alimentare către forța de securitate personală de elită a lui Putin, garda națională. [10]

Pe fondul luptei din ce în ce mai intense și al izolării tot mai mari a Rusiei, „cei care obișnuiau să-și facă griji despre ceea ce ar putea crede Occidentul au uitat de mult de toate acestea", a spus un magnat rus. „Acum este doar o bătălie pentru supraviețuire". Un judecător înalt din Moscova, căruia cândva îi păsa măcar de aspectul respectării statului de drept, fusese de mult înghițit în sistem. Fiica ei câștiga un salariu enorm la Rosneft, campioana de stat la petrol, și nu avea să facă nimic pentru a pune în pericol asta. „Acești oameni s-au schimbat", a spus magnatul. — Parcă ar fi băut sânge. Ea face parte total din sistem. Acum se gândesc doar la cum pot fi mai duri și mai cruzi decât ceilalți. [11]

Oficialilor ruși păreau să le pese atât de puțin de investițiile occidentale în urma sancțiunilor, încât chiar l-au arestat pe unul dintre puținii investitori occidentali rămași în Rusia, Michael Calvey, în februarie 2019, înghețând activele fondului său, gata de preluare de către oamenii de securitate ai lui Putin.

Dar sancțiunile, luptele interioare și aproape monopolul oamenilor lui Putin s-au dovedit a fi o lovitură neîncetată asupra economiei. Înainte de campania din Crimeea, a remarcat ironic un avocat occidental, Rusia era pe cale să devină a cincea economie din lume până în 2020. [12] Acum, a spus el, va fi norocos să ajungă pe locul treisprezece și nimeni nu părea a-ti pasa. Creșterea a stagnat la puțin peste 1 la sută. Dacă, înainte, cei mai mulți dintre clienții săi fuseseră oameni de afaceri privați, acum toți păreau să acționeze într-o anumită calitate în numele statului lui Putin, a spus el.

„Asta se întâmplă când KGB-ul ajunge la putere. Tot ceea ce știu ei este cum să conducă operațiunile negre', a spus un fost înalt oficial guvernamental. [13]

Creșterea patriotismului și a mândriei după anexarea Crimeei de către Rusia a rămas în vigoare suficient de mult pentru a-l conduce pe Putin până la realege în martie 2018, cu 77% din voturi. Dar, la scurt timp, în interiorul Rusiei, sprijinul public pentru Putin a început în sfârșit să scadă. Pactul nescris care îi permisese lui și cercului său să conducă după cum doreau, atâta timp cât veniturile creșteau, se dezlănțuia.

La fel ca în perioada sovietică, Rusia lui Putin se concentra pe operațiuni de influență și pe restabilirea influenței țării în străinătate, neglijând în același timp dezvoltarea economiei interne. Guvernul lui Putin creștea din ce în ce mai deschis cheltuielile pentru demonstrarea puterii militare în Orientul Mijlociu și pentru sprijinul politic pentru națiunile prietene, în timp ce încerca să rupă alianțele occidentale. Un raport al TVRain independent a stabilit costul cheltuielilor țării pentru campania sa militară din Siria la 3 miliarde de dolari, în timp ce un alt miliard de dolari a fost promis pentru refacerea infrastructurii siriene. [14] În același timp, Rusia a lansat noi generații de rachete. Au fost acordate împrumuturi țărilor în curs de dezvoltare – Venezuela primise peste 20 de miliarde de dolari – în speranța că vor sprijini cauza Rusiei împotriva Occidentului liberal. Toate acestea s-au adăugat sumelor nespuse de bani negri care au fost evacuați din țară pentru a-i cheltui pe operațiuni ascunse de cumpărare a politicienilor străini și de influență.

Dar, în același timp, în 2018, guvernul a spus populației că fondurile pentru plata pensiilor se scad și va trebui să majoreze vârsta de pensionare. „Oamenii înțeleg că regimul are mulți bani", a spus fostul ministru adjunct al energiei și acum politician de opoziție Vladimir Milov, „și în acest context, ca guvernul să spună că nu avem bani pentru pensii este o mare greșeală. Pensiile sunt una dintre principalele garanții pe care statul este menit să le ofere populației. Oamenii și-au construit întreaga strategie de viață în jurul acestui lucru. Kremlinul credea că sprijinul poporului pentru Putin este necondiționat, ca pentru un mare țar. Dar ei nu-l vor ierta pentru tot. [15]

În timp ce Moscova se îndrepta spre alegerile locale din septembrie 2019, au apărut primele semne că într-o zi ar putea exista o confruntare critică între țar și poporul său. În acea vară, poliția a reținut cu forța sute de protestatari în timp ce ieșeau în stradă pentru a demonstra împotriva interzicerii candidaților din opoziție, amenințându-i pe unii cu pedepse de cincisprezece ani de închisoare, în temeiul unor noi legi draconice, în timp ce liderii opoziției au fost arestați și ținuți săptămâni în închisoare. . Răspunsurile cu mâna grea la protestele pașnice au însemnat un singur lucru: frica se instala printre oamenii de securitate ai lui Putin. Încrederea publicului în Putin a scăzut la un nivel scăzut de 31,7% – până când Kremlinul a ordonat în grabă o modernizare a metodologiei de votare.

Tulburările s-au domolit în curând și, susținută de o dietă constantă de propagandă de stat și alocații bugetare, ratingurile lui Putin au început din nou să crească. Dar Putin și oamenii săi de securitate au luat în serios semnele de avertizare. Putin avea să se confrunte în curând cu o altă limită constituțională în ceea ce privește deținerea puterii: de data aceasta, în 2024 – sfârșitul celui de-al doilea mandat consecutiv de președinte de la revenirea sa în 2012 – când constituția a dictat că demisionează. Creșterea incertitudinii cu privire la cine îl va înlocui aprofunda deja luptele interioare în rândul elitei, iar oamenii lui Putin înțelegeau prea acut pericolele oricărui transfer de putere. Văzuseră pericolul cu care se confrunta

Familia Elțîn când intra în ultimul an al domniei lui Elțin. Și cu fiecare an care a trecut de propria guvernare de douăzeci de ani a lui Putin, potențialele amenințări pe care el – sau oricare dintre oamenii săi de securitate – le-ar putea confrunta personal au depășit cu mult orice se confruntase cu Familia Elțin. Orice predare, chiar și în cadrul elitei conducătoare, era plină de pericole. Au fost atentatele la apartamente, asediul teatrului din Dubrovka, gestionarea atacului terorist de la Beslan, doborarea celui mai bogat om al Rusiei și apoi subversia sistemului juridic și a economiei țării și sutele de miliarde de dolari pe care le-au. d a preluat comanda în timp ce și-au consolidat propria putere și apoi au proiectat-o în străinătate. Nu se știa unde ar putea duce o reacție. Demersurile pe care le făcuseră pentru a-și construi propria fortăreață a puterii i-au târât pe Putin și oamenii săi de securitate atât de adânc într-o rețea de compromis și criminalitate, încât singura modalitate de a-și asigura poziția era să găsească o modalitate de a prelungi domnia lui Putin – sau la cel mai puțin o modalitate de a prelungi tranziția.

Ei și-au înăsprit deja stăpânirea asupra sistemului politic al țării într-un asemenea grad, încât orice provocare exterioară părea o posibilitate îndepărtată. Însă incertitudinea și luptele interioare din propriile rânduri creau vulnerabilități, în timp ce frământarea sprijinului pentru partidul de guvernământ al Kremlinului Rusia Unită reprezenta un risc din ce în ce mai mare. Pe 15 ianuarie 2020, Putin a făcut un pas înainte cu un anunț surpriză: propunea modificări ale constituției care să-i lase calea deschisă pentru a-și menține controlul asupra sistemului politic. Puterile parlamentului ar fi sporite, oferindu-i o mai mare supraveghere asupra guvernului, dar și mai important ar fi și cele ale președintelui. Viitorii președinți ar putea demite judecători, miniștri și prim-ministru după bunul plac. Cel mai important, anunțul a lăsat calea deschisă pentru Putin să rămână președinte, în cazul în care tulburările sociale tot mai mari sau luptele interne crescânde îi fac imposibil să-și asigure o ieșire în siguranță de la putere. Conform unei noi constituții, el ar putea candida pentru încă două mandate ca președinte, permițându-i în esență să conducă Rusia pe viață. Alternativ, amendamentele propuse i-au permis lui Putin să continue să supravegheze elaborarea politicilor de la mare înălțime: ca părinte al unei figuri de tip națiune care conduce un Consiliu de Stat nou împuternicit. Aceasta părea la început calea mai probabilă, dar în cele din urmă părea exclusă. Ar putea fi luată doar dacă Putin crede că este sigur să înceapă să se retragă treptat din politica mai activă. Putin, însă, a început să semnaleze clar că nu crede că este cazul, prezentând modificările constituționale ca fiind necesare pentru a stabiliza țara într-o perioadă de „turbulențe extreme".

Într-o singură lovitură, Putin părea să caute să preia orice potențială provocare politică. Niciodată până acum nu îndrăznise să se distreze să schimbe în mod oficial constituția țării. Deși, în esență, oamenii săi încălcaseră deja conținutul său, acesta fusese întotdeauna păzit ca piatra de bază a stabilității țării. Mai mult, de parcă ar fi prezis potențiale amenințări externe, Putin a mai afirmat cu îndrăzneală că Rusia nu va mai respecta deciziile instanțelor internaționale, adâncind și mai mult izolarea țării sale – de data aceasta prin alegerea regimului său.

Regatul oamenilor lui părea a fi calcifiant. Dar acum că deschisese cutia Pandorei pentru schimbarea constituțională, era, de asemenea, în pericol să devină mai fragilă pe zi ce trece.

Socoteala

Când Vladimir Putin a fost de acord în decembrie 2013 cu eliberarea anticipată a lui Mihail Hodorkovski după zece ani petrecuți într-un lagăr de prizonieri din Siberia, acesta a fost ultimul gest măreț al unui țar generos. Era în ajunul Jocurilor Olimpice de iarnă de la Soci, în ceea ce acum pare o lume diferită. Aceasta a fost epoca de dinaintea sancțiunilor, înainte ca lumea să se trezească cu puterea corozivă a banilor negri din Rusia și renașterea ambițiilor Rusiei pe scena globală. Dar chiar și atunci, poate ca simbol al tot ceea ce urma, eliberarea lui Hodorkovski a fost un ecou al unui schimb de prizonieri din perioada Războiului Rece.

Timp de zece ani, Hodorkovski supraviețuise cu o dietă de carne subțire și cartofi, adunând dosare de hârtie într-un hangar vast și cu curenti de aer din nordul îndepărtat al Rusiei, înghețat, în timp ce camerele de supraveghere zbârneau deasupra capului său, urmărindu-i fiecare mișcare. Fără avertisment, a fost strâns într-o dubă de închisoare care zdrăngăni printr-o pădure acoperită de zăpadă până la o mică pistă de aterizare înghețată, unde îl aștepta un avion cu două motoare. A fost dus la Schönefeld, aeroportul teribil de la sud de Berlin, care a fost cândva cel mai vestic avanpost al stăpânirii sovietice, unde a fost întâmpinat de Hans-Dietrich Genscher, fostul ministru de externe german care fusese cândva în centrul negocierilor privind reunificarea Germaniei. . A doua zi dimineață, după o scurtă odihnă și o reuniune emoționantă cu părinții săi, s-a îndreptat către muzeul Checkpoint Charlie, pe locul faimosului punct de trecere a Războiului Rece dintre Est și Vest.

Acolo a salutat un grup select de jurnaliști pe care îi cunoscuse înainte de închisoare. Cu zâmbetul lui ușor, bărbierit imaculat și costum Armani clar, a părut la prima vedere de parcă tocmai ar fi ieșit direct dintr-o sală de consiliu. Dar paloarea lui cenușiu-pal și ochii anxioși trădau calea istovitoare care îl condusese acolo. Părul îi era tuns frumos, dar devenise alb în anii care trecuseră. — Pe majoritatea v-am văzut ultima oară acum zece ani, spuse el. „Pentru mine, această întâlnire este un fel de punte către libertate. Vreau să vorbesc mai întâi cu oamenii pe care îi cunosc. A răspuns la întrebări despre timpul petrecut în închisoare și despre evenimentele care l-au condus acolo. Întrebarea care i-a dat cea mai mare pauză a fost despre reacția Occidentului la arestarea sa. S-a împiedicat de răspunsul său, înroșindu-se și spunând că fusese dezamăgit de acțiunile unora.

Când am vorbit aproape patru ani mai târziu în confortul biroului său din Piața Hanovra din Londra, problema participării băncilor occidentale și a majorarilor energetici și a facilitării preluării Yukos încă l-a enervat profund. Am întrebat dacă Occidentul, prin aceste acțiuni, a pregătit într-o oarecare măsură terenul pentru încercările ulterioare ale Rusiei de a submina instituțiile occidentale. „A fost o greșeală strategică a unor instituții occidentale să creadă că pot trăi fără principii", a răspuns el. „Au crezut că este grozav – „Vom lucra cu Putin, pentru că putem face bani din asta". Dar s-a dovedit a nu fi o idee atât de bună. Această lipsă de principii a adus Occidentul la consecințele pe care le experimentează acum. Această schimbare constantă în a spune ce este bine și ce este rău a făcut ca societatea să piardă aceste principii pentru ea însăși. Și acum avem o situație în care populiștii vin la putere. Totul este întors pe cap. Ei indică exemplul lui Putin și spun: „Uite că i-a înșelat pe toată lumea, dar a avut totuși succes politic." [16]

Deși Hodorkovski nu este un sfânt și este un luptător pentru libertate puțin probabil, susținerea Occidentului pentru preluarea companiei sale de către Kremlin și uzurparea statului de drept a facilitat dominarea oamenilor de securitate ai lui Putin și a favorizat integrarea acestora pe piețele financiare occidentale. Slăbiciunea sistemului capitalist occidental, în care banii au depășit în cele din urmă toate celelalte considerente, a lăsat Kremlinului posibilitatea de a le manipula.

În Rusia, complicitatea de bună voie a Occidentului a ajutat la producerea unei simulări KGB a unei economii de piață normale. Instituțiile puterii și piața care trebuiau să fie independente nu erau de fapt decât fronturi ale Kremlinului. Hotărârile pronunțate de instanțele ruse păreau, pe hârtie, de parcă ar putea fi legitime. În cazul Hodorkovski, magnatul petrolului a trecut prin mai bine de doi ani de audieri și două seturi de acuzații penale, al doilea fiind acuzat că a furat tot petrolul pe care Iukos l-a produs vreodată, același ulei pe care a fost acuzat anterior. cu evadarea impozitelor pe. Dar, în realitate, hotărârile instanței nu erau hotărâri, ci directive ale Kremlinului. Sistemul judecătoresc nu era un sistem judiciar, era un braț al Kremlinului. Același lucru a fost și pentru parlament, pentru alegeri și pentru oligarhie. Oamenii KGB ai lui Putin i-au controlat pe toți. Era un sistem fantomă de drepturi fantomă, atât pentru persoane fizice, cât și pentru întreprinderi. Oricine a traversat Kremlinul putea fi închis în orice moment pentru acuzații trucate sau false. Drepturile de proprietate erau condiționate de fidelitatea față de Kremlin.

Într-un sistem în care furtul era omniprezent, în care proprietățile erau în mod constant împărțite pe bază de cap și mită către persoana relevantă de la Kremlin și din forțele de ordine, oamenii lui Putin aveau informații compromițătoare despre toată lumea. Țara se întorsese la vremea informatorilor. Toți se înregistrau unul pe altul. Se știa că totul era deranjat. În decembrie 2017, ministrul dezvoltării economice Alexei Ulyukaev, surprins de camerele de filmat primind o mită de 2 milioane de dolari de la Sechin într-o operațiune de înlăturare a acestuia din calitatea de rival politic care fusese înființat de însuși Sechin, a fost condamnat la opt ani de închisoare. Frații Magomedov, cândva oligarhi de seamă în fruntea industriei portuare strategice, au fost închiși în martie 2018, aparent pentru racket și furt de fonduri de stat. Dar adevărata lor crimă, potrivit unui bancher rus de rang înalt, a fost depășită de bun venit: „Au mers prea departe. Totul este foarte simplu: când filmul se termină trebuie să ieși din sala de cinema. Nu stai și aștepți următorul spectacol. [17] „Ei pot face pe oricine să dispară acum", a spus un alt magnat. — Oligarhi, miniștri. Nimeni nu știe ce se întâmplă în cazul fraților Magomedov. Au fost super oligarhi, iar acum nimeni nu știe unde sunt. [18]

Toți au fost ostatici ai sistemului, inclusiv agenții de putere din epoca Elțin, care au deschis calea pentru ascensiunea la putere a oamenilor de securitate ai lui Putin. Foști oficiali ai Kremlinului precum Alexander Voloshin și fostul prim-ministru Mihail Kasyanov nu ar fi niciodată liberi să vorbească sau să acționeze liber. Putin le spusese clar când au demisionat de la putere că știe unde sunt banii lor. [19]

Putin și oamenii săi de securitate au fost cei mai strâns blocați din sistem. După tot ce făcuseră pentru a-și susține propria putere, ei nu puteau avea încredere în nimeni, nici măcar în propriul lor cerc, în timp ce Putin, eliminând cu fermitate toți rivalii politici și concentrând puterea în propriile sale mâini, se încadrase și el însuși într-un astfel de cerc. un grad în care aproape că nu avea nicio ieșire pentru el.

Chiar și cei care fugiseră din Rusia, precum Serghei Pugaciov, știau că nu puteau scăpa niciodată de accesul sistemului. Pentru Pugaciov, manevrele și manipularea lui pentru a ajuta la propulsarea lui Putin la putere acum douăzeci de ani sunt acum o sursă constantă de remușcări și regrete. „Am învățat o lecție importantă", a spus el când am vorbit la casa lui din Franța, pe fondul ultimului atac legal împotriva lui. — Și asta înseamnă că puterea este sacră. Când crezi că oamenii sunt proști și că dacă nu acționezi vor vota în comuniști, a fost o mare greșeală. Cu toții credeam că oamenii nu sunt pregătiți și îl vom instala pe Putin. Dar puterea vine de la Dumnezeu. Și dacă puterea vine de la Dumnezeu, atunci nu este nevoie să intervină... Oamenii nu știau nimic despre Putin. Și în trei luni a devenit președinte. Desigur, ni s-a părut mișto. Am crezut că am salvat țara de comuniști, de Primakov și Lujkov. Dar acum nu este clar care rezultat ar fi fost mai rău. Ar fi fost mai bine dacă Primakov ar fi venit la putere. Ar fi fost dat afară într-un an. Când am plecat din Rusia, am crezut că am lăsat toate astea în urma mea. Dar totuși asta mă urmărește peste tot. Soarta mea este legată de cea a lui Putin... Suntem legați unul de celălalt, indiferent de ce. [20]

În graba de a ajuta la instalarea omului său la putere și de a salva Familia Elțîn de la arest, Pugaciov ignorase avertismentele lui Boris Berezovski că numirea pe cineva din KGB era „a intra într-un cerc vicios. Ei nu pot schimba nimic. El a ignorat reacția șocată a fostului mentor al lui Putin, Anatoli Sobchak, care, auzind că Putin urmează să fie numit prim-ministru, a spus: „Nu mă speria!". „M-am gândit că poate este gelos", a spus un Pugaciov abătut, cu obrajii încă înroșindu-se la amintire. — Dar, desigur, știa totul. Sunt îngrozit acum. [21]

Dar, în multe privințe, istoria recentă a Rusiei fusese scrisă cu mult înaintea lui. Moarul fusese deja aruncat. KGB-ul era încă peste tot în elita conducătoare a Rusiei. Ideea lustrației – o interdicție a posturilor oficiale pentru oricine a lucrat cu KGB – fusese ridicată de Elțîn, dar fusese rapid eliminată de înalții oficiali din administrația sa, toți oameni din KGB cu experiență și rang diferit. . „I-au spus că acest lucru va fi imposibil", a spus Pugaciov. — N-ar mai fi nimeni să lucreze. Ar fi lovit 90% din elita conducătoare. Oamenii care nu au cooperat într-un fel au fost foarte puțini. [22]

Revoluția Rusiei se încheiase. Reformatorii care au declarat lumii cu o promisiune atât de mare în urmă cu aproape treizeci de ani că țara se află pe o nouă cale de piață către integrarea globală, fie au fost compromisi în curând, fie au lucrat cu KGB la tranziția Rusiei tot timpul. Cei care credeau că lucrează pentru a introduce o piață liberă au subestimat puterea de durată a oamenilor de securitate. „Aceasta este tragedia Rusiei secolului al XX-lea", a spus Pugaciov. „Revoluția nu a fost niciodată completă". De la început, oamenii de securitate au pus rădăcini pentru revanche. Dar de la început, se pare, au fost sortiți să repete greșelile trecutului.

Secțiunea de imagini

Cartea de identitate a lui Putin ca ofițer al Stasi i-ar fi oferit acces direct la clădirile Stasi și i-ar fi făcut mai ușor să recruteze agenți.

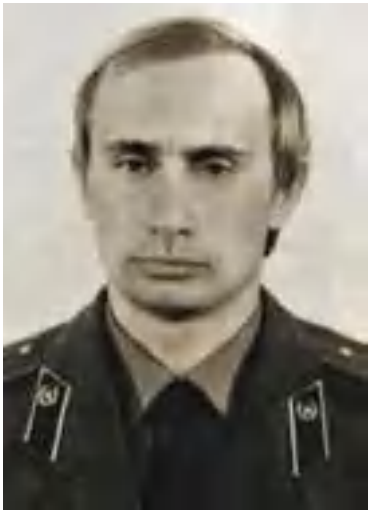

Putin s-a ocupat de agenți de dormit, altfel cunoscuți ca „ilegali”, în timp ce slujea la Dresda ca ofițer de legătură între KGB și Stasi.

Katerina, sau Katya, a doua fiică a lui Putin și a soției sale Lyudmilla, s-a născut în timp ce familia era staționată la Dresda în august 1986.

Serghei Pugaciov (stânga), cunoscut atunci ca bancherul Kremlinului, a lucrat îndeaproape cu Pavel Borodin (dreapta), șeful departamentului de proprietate al Kremlinului, în anii nouăzeci.

În 1999, președintele rus Boris Elțin (dreapta) se confrunta cu o provocare tot mai mare din partea Evgheni Primakov (stânga), fostul maestru de spioni pe care l-a uns prim-ministru.

Fiica lui Elţîn, Tatyana Dyachenko, și soțul ei Valentin Yumashev, fostul șef de cabinet al lui Elţin.

În miezul nopții, de Revelion 1999, Elțin (dreapta) i-a predat președinția lui Putin.

Alegerea lui Putin ca președinte a fost o veste bună pentru Pugaciov (dreapta), fotografiat aici cu Putin în timpul unei seri la Sankt Petersburg împreună cu aliații apropiați Vladimir Yakunin și Iuri Kovalciuk.

Războiul lui Putin din Cecenia a ajutat la propulsarea seifului său la președinție și a asigurat ascensiunea *siloviki din Sankt Petersburg* , „oamenii forței" conduși de Nikolai Patrushev, pe atunci șef al Serviciului Federal de Securitate (dreapta).

Zilele libere de belșug pentru oligarhii din epoca Elțin, precum Mihail Hodorkovski (stânga) și Borls Berezovski (dreapta) au fost numărate după ce Putin a preluat președinția.

Cel mai bogat om al Rusiei, Mihail Hodorkovski (stânga), și cel mai apropiat locotenent al său, Platon Lebedev, vor fi judecați în 2005 pentru fraudă și evaziune fiscală.

Averea la comanda lui Igor Sechin, președintele majorului petrolier de stat Rosneft (stânga) și a lui Ghenadi Timchenko, fondatorul comerciantului de petrol Gunvor (dreapta), a crescut rapid după preluarea de către Kremlin a majorului petrolier Yukos al lui Hodorkovski.

Yury Kovalchuk, cel mai mare acționar al Bank Rossiya.

Martin Schlaff, miliardarul fost agent al Stasi care ar fi făcut contrabandă cu tehnologie sub embargo prin Dresda în anii 1980.

Konstantin Malofeyev, magnatul ortodox rus.

Magnatul Dmitry Firtash, legat de Kremlin, s-a aflat în centrul unei scheme de comercializare a gazelor umbre între Rusia, Ucraina și Turkmenistan.

Putin a mângâiat-o pe Lyudmilla Narusova, văduva fostului său mentor, Anatoly Sobchak, primarul Sankt Petersburgului, care a murit în mod misterios cu doar o lună înainte ca Putin să fie ales președinte în 2000.

Candidatul *rezident a păşit* cu paşi mari în sala strălucitoare Andreevsky în timpul învestirii sale ca preşedinte în mai 2000.

Peste 115 ostatici au murit în octombrie 2002, după ce forțele speciale ruse au deversat un gaz neidentificat în teatrul Dubrovka din Moscova, într-o încercare disperată de a rupe asediul teroriștilor ceceni.

A fost prima criză de ostatici a președinției lui Putin și, potrivit unei relatări din interior, Putin a intrat în panică pe măsură ce evenimentele s-au desfășurat departe de a fi conform planului.

Vremurile au fost bune pentru aliații apropiați ai lui Putin, deoarece Pugaciov a băut și a luat masa pe Tikhon Shevkunov, Igor Sechin și Nikolai Patrushev.

Putin și Lyudmilla au fost întâmpinați cu o ceremonie în timpul unei vizite de stat în Marea Britanie în 2003. Acasă însă, procurorii ruși au lansat o campanie legală necruțătoare împotriva celui mai bogat om al Rusiei, Mihail Hodorkovski.

Îndoliați la locul gimnaziului de la școala din Beslan, unde au murit 330 de ostatici, mai mult de jumătate dintre ei copii, după ce teroriști ceceni înarmați au capturat școala și au conectat-o cu bombe.

Criza ostaticilor s-a încheiat cu o conflagrație mortală, când o serie de explozii au răsunat în sala de sport și forțele speciale ruse au început să tragă cu aruncătoare de flăcări în școală. Rămân întrebări cu privire la cauza inițială a exploziei.

Semyon Mogilevich a fost condamnat la optsprezece luni de închisoare sub acuzația de evaziune fiscală. La intersecția dintre serviciile de securitate ruse și crima organizată, el a fost creierul care muta bani în Occident pentru crima organizată rusă încă din anii optzeci.

Poliția din Moscova a percheziționat casa lui Serghei Mihailov, presupusul șef al puternicei grupări criminale organizate Solntsevskaya, în 2002. Nicio acuzație nu a fost depusă vreodată.

Vladimir Yakunin a fost unul dintre primii bărbați KGB apropiați de Putin care s-au convertit la ortodoxia rusă după o carieră de apărare a statului sovietic ateu.

Miliardarul rus Roman Abramovici (dreapta sus) a devenit o persoană cunoscută pe scena fotbalului din Marea Britanie după ce a cumpărat clubul de fotbal Chelsea din Londra în 2003.

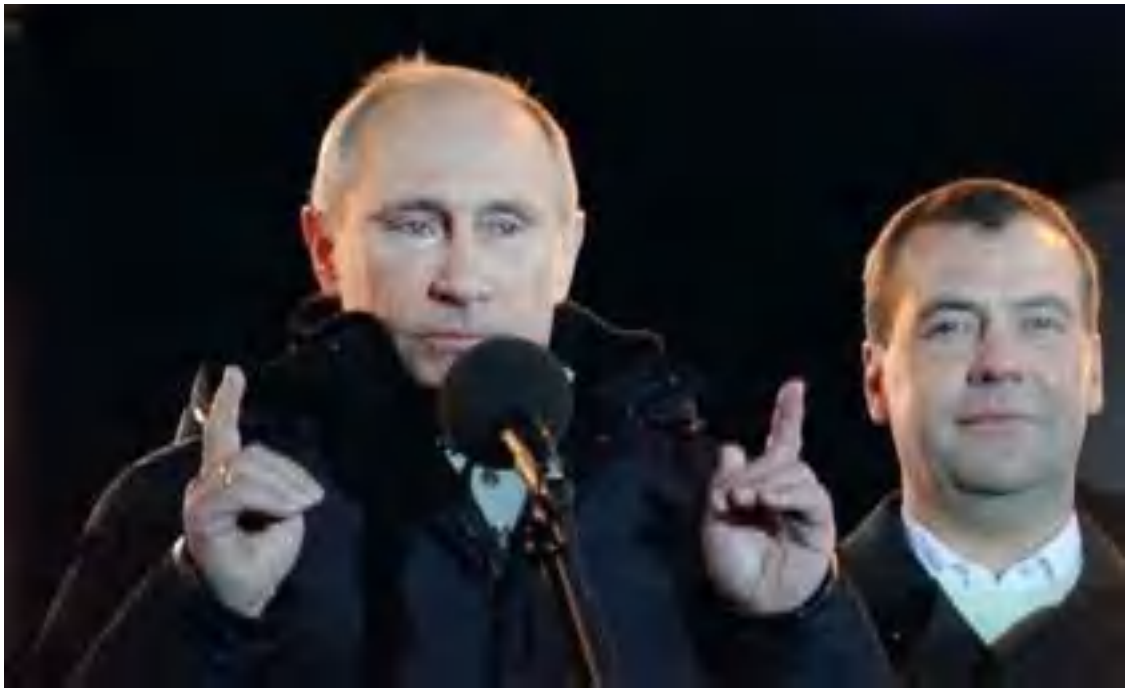

Putin nu a putut să nu vărseze câteva lacrimi când și-a declarat victoria la alegerile din 2012. Vestea că intenționa să revină la putere după patru ani de președinție mai liberală sub Dmitri Medvedev (dreapta) a stârnit primele proteste serioase ale guvernării sale.

Averile aliaților apropiați ai lui Putin, cum ar fi Ghenadi Timcenko, au continuat să crească în timpul celui de-al treilea mandat al lui Putin ca președinte.

Donald Trump în interiorul cazinoului său Taj Mahal cu câteva săptămâni înainte ca afacerea strălucitoare din Atlantic City să fie deschisă în aprilie 1990. Cazinoul a devenit un loc favorit al mafioților și emigranților ruși.

Donald Trump cu Tevfik Arif și Felix Sater, foștii emigranți sovietici din spatele Bayrock Group, dezvoltatorul imobiliar din New York.

Note

Prolog

1. Evaluările pentru activele enumerate se bazează pe documente văzute de autor, depuse ca parte a unei cereri privind tratatul bilateral de investiții de 12 miliarde de dolari de către Pugaciov privind presupusa expropriere a activelor sale. Acestea arată că firma de contabilitate occidentală BDO a evaluat șantierele navale la 3,5 miliarde de dolari, în timp ce Nomura le estimase la între 2,2 și 4,2 miliarde de dolari. Ernst & Young evaluase compania de cărbune de cocsificare EPK la 4 miliarde de dolari. Într-adevăr, cumpărătorii EPK, Ruslan Baisarov și Igor Altushkin, anunțaseră inițial presa rusă că l-au cumpărat cu 4 miliarde de dolari.

Înapoi la text

2. Copiile corespondenței dintre creditorii reprezentați de banca de investiții Nomura și banca centrală rusă arată că participațiile din șantierele navale au fost deținute ca garanție pentru un împrumut de salvare a băncii centrale. O vânzare la un preț de piață ar fi garantat că toate cererile creditorilor ar putea fi îndeplinite, se arată în corespondență.

Înapoi la text

3. Interviu autor cu Richard Hainsworth, iunie 2014

Înapoi la text

4. O înregistrare a acestei conversații a fost depusă la Ministerul de Interne francez în cadrul unei anchete penale privind amenințările. Autorul a analizat dovezile.

Înapoi la text

5. Jane Croft și Neil Buckley, „Kremlin Critic Loses $6.5 Billion Lawsuit Against Fellow Oligarch", *Financial Times* , 1 septembrie 2012; Konstantin Kagalovsky, fostul reprezentant al guvernului rus la instituțiile financiare internaționale și un arhitect al schemelor de privatizare prin împrumuturi pentru acțiuni, mi-a spus mai târziu că „mulți din Rusia știau că [Abramovici și Berezovski] sunt parteneri 50:50". El a spus că el însuși a găsit documente care să dovedească acest lucru, dar de atunci le-a distrus. (Kagalovsky a fost, de asemenea, prim-adjunct al băncii Menatep a lui Hodorkovski și lucra la planuri de fuziune între Yukos și Sibneft a lui Hodorkovski.) „În timpul procesului [a lui Berezovsky], nimeni din Rusia nu a venit să depună mărturie despre proprietatea lui Berezovski pentru că nu a vrut să deterioreze relația lor cu autoritățile ruse și cu romii [Abramovici]", a spus el.

Înapoi la text

6. Berezovski condamnase hotărârea la acea vreme. „Uneori am impresia că Putin însuși a scris această judecată", a spus el. „Roman Abramovici câștigă Bătălia Curții împotriva lui Berezovsky", BBC News, 31 august 2012. Ulterior, s-a dovedit că fiul vitreg al doamnei judecător Gloster a fost plătit cu aproape 500.000 de lire sterline pentru a-l reprezenta pe Abramovich în primele etape ale cazului. David Leppard, „Berezovsky Cries Foul Over £3.5bn Abramovich Trial Judge", *Sunday Times* , 22 septembrie 2012. Doamna judecător Gloster a refuzat să comenteze, în timp ce Biroul Judiciar, care reprezintă judecătorii, a declarat că a declarat problema și că Berezovsky a ridicat problema nicio obiecție la momentul respectiv.

Înapoi la text

7. Ablyazov a susținut că a fost victima unei vânătoare de vrăjitoare politice. El a fost singurul dușman politic real al lui Nazarbayev. Prăbușirea băncii, a susținut el, a fost cauzată de faptul că Nazarbayev i-a luat-o.

Înapoi la text

8. Interviu autor cu Pugaciov, mai 2014

Înapoi la text

9. Medicul legist a înregistrat un verdict deschis în ancheta cu privire la moartea lui Berezovsky, în ciuda protestelor Poliției din Valea Tamisei. Un expert criminalist care acționează în numele familiei lui Berezovsky a mărturisit că examinarea fotografiilor post-mortem l-a făcut să creadă că Berezovsky nu sa sinucis. Nu avea niciun semn în formă de V în jurul gâtului lui, ceea ce ar fi trebuit să existe dacă s-ar fi spânzurat. Poliția nu a putut găsi

o potrivire în bazele de date FBI și Interpol pentru amprenta găsită pe șina dușului. (Jane Croft, „Open Verdict Fails to Dispel Mystery Over Death of Kremlin Critic Berezovsky", *Financial Times* , 28 martie 2014)

Înapoi la text

10. În martie 2018, pe atunci ministrul de interne Amber Rudd a declarat că poliția din Marea Britanie și MI5 vor redeschide investigațiile asupra unui șir de morți ruși pe teritoriul britanic, inclusiv pe cel al lui Berezovsky. („Russia Spy Poisoning: Rudd Says Enquiry Widened to Other Deaths", BBC News, 13 martie 2018)

Înapoi la text

11. Documente de la Parchetul Elveţian obţinute de autor. Comitetul de Investigații al Rusiei susține însă că fondurile transferate nu au fost de la compania OPK Development a lui Pugaciov, ci din împrumutul de salvare a băncii centrale. Procurorii ruși susțin că depozitele OPK la Mezhprombank, care dețin fonduri dintr-un împrumut comercial de la banca de stat rusă, VTB, din 19 iunie 2008, cu mult înainte de împrumutul de salvare a băncii centrale, au fost falsificate și retrodatate. Cu toate acestea, dovezile lor s-au bazat pe mărturia a doi directori superiori ai Mezhprombank, care au convenit asupra unor înțelegeri cu procurorii sub constrângere. Unul dintre directori, Dmitry Amunts, a fost de acord să spună că depozitele au fost falsificate după ce procurorii i-au promis că va fi eliberat din detenție, potrivit stenogramelor conversațiilor înregistrate dintre soția lui Amunts și un avocat, Marina Yarosh, citând înalți oficiali ai FSB. (El a depus mărturia, dar nu a fost eliberat.) Celălalt director executiv, Alexander Didenko, a fost, de asemenea, de acord să coopereze cu procurorii și a fost eliberat devreme. În prezent, el ocupă o funcție de conducere la o bancă aflată în conducerea agenției de asigurare a depozitelor de stat, adică organismul guvernamental care conduce dosarul împotriva lui Pugaciov. Pentru mai multe despre toate acestea, a se vedea Ilya Rozhdestvennsky, „Sbezhavshie Milliardy: kak Bankir Pugachev Vyvodil Dengi iz Rossii", *RBK* , 14 noiembrie 2016

Înapoi la text

12. Interviu autor cu o persoană apropiată echipei juridice de stat ruse, februarie 2018. Dosarul de faliment împotriva lui Pugaciov s-a bazat, de asemenea, pe pretenții conform cărora acesta a ordonat unui alt director senior al băncii să ridice gajurile care dețin acțiuni la compania sa de cărbune de cocs, EPK, în pregătirea acesteia. vânzare, care ar fi înrăutățit și situația financiară a băncii.

Înapoi la text

13. Interviu autor cu o persoană apropiată echipei juridice de stat ruse, februarie 2018

Înapoi la text

14. Interviu autor cu un bancher rus senior, martie 2018

Înapoi la text

Capitolul 1: „Operațiunea Luch”

1. Igor Shadkhan, Vlast, 1992

Înapoi la text

2. Interviu autor, Igor Shadkhan, iunie 2013

Înapoi la text

3. Vladimir Usolţev, *Sosluzhivets* , p.239

Înapoi la text

4. Interviu autor cu locotenent-colonelul Horst Jehmlich, asistent special al șefului Stasi din Dresda, Horst Böhm, martie 2018; Mark Franchetti, „Germanii îndepărtează spionii lui Putin”, *Sunday Times* , 16 ianuarie 2000

Înapoi la text

5. Andreas Forster, *Auf der Spur der Stasi Millionen: Die Wien-Connection* , pp.20–2

Înapoi la text

6. John O. Koehler, *Stasi: The Untold Story of the East German Secret Police* , p.75

Înapoi la text

7. Interviu autor cu Jehmlich, martie 2018

Înapoi la text

8. Kristie Mackrakis, Seduced *by Secrets: Inside the Stasi's Spy-Tech World* , p.116

Înapoi la text

9. Interviu autor cu Franz Sedelmayer, aprilie 2018

Înapoi la text

10. Interviu autor cu Jehmlich, martie 2018

Înapoi la text

11. Forster, *Auf der Spur* , p.111

Înapoi la text

12. Forster, *Auf der Spur* , pp.50, 51, 68–71

Înapoi la text

13. Ibid., pp.23–5

Înapoi la text

14. Deutscher Bundestag, Beschlussempfehlung und Bericht, 27 mai 1994, pp.97–102, 117–28, 137–41, 176–211

Înapoi la text

15. Koehler, *Stasi* , pp.74, 76, 79–80

Înapoi la text

16. Christopher Andrew și Vasily Mitrokhin, *The Mitrokhin Archive: The KGB in Europe and the West* , pp.598, 285 (Autorii afirmă, de asemenea, că HVA a fost o sursă principală de informații despre tehnologia occidentală.)

Înapoi la text

17. Interviu autor cu Jehmlich, martie 2018

Înapoi la text

18. https://www.youtube.com/watch?v=9PAQ_Y5ins8 , 21/7/2017, Putin răspunzând la întrebările elevilor la centrul de educație pentru copii supradotați Sirius din Soci

Înapoi la text

19. Interviu autor cu fostul membru al Fracțiunii Armatei Roșii, martie 2018

Înapoi la text

20. Michael Wines, „Putin a fost odată decorat ca spion. Few Agree on his Deeds', *New York Times* , 10 ianuarie 2000. Vezi și interviul autorului cu Franz Sedelmayer, aprilie 2018

Înapoi la text

21. Guy Chazan și David Crawford, „In From the Cold: A Friendship Forged in Spying Pay Dividends in Russia Today", *Wall Street Journal* , 23 februarie 2005

Înapoi la text

22. Ibid.

Înapoi la text

23. Warnig a fost recrutat de Departamentul de Știință și Tehnologie Rachete. Până în 1989, Warnig devenise șef adjunct al unității de informare și tehnologie a Stasi. Vezi Mackrakis, Seduced *by Secrets* , p.50; Karen Dawisha, *Kleptocrația lui Putin: cine deține Rusia* , pp.51-2

Înapoi la text

24. Interviu autor cu fostul membru al Fracțiunii Armatei Roșii, martie 2018

Înapoi la text

25. Mark Franchetti, „Germans Flush Out Putin's Spies", *Sunday Times* , 16 ianuarie 2000; Geoffrey York, „Putin Brings Spies in From the Cold", *Globe and Mail* , 8 mai 2000

Înapoi la text

26. Interviu autor cu Jehmlich, martie 2018

Înapoi la text

27. Natalia Gevorkyan, Natalia Timakova, Andrei Kolesnikov, *In the First Person: Conversations with Vladimir Putin* , p.69

Înapoi la text

28. Forster, *Auf der Spur* , p.111

Înapoi la text

29. Interviu autor cu bancherul occidental, februarie 2018; prințesa a apărut mai târziu în Sankt Petersburg, orașul ei natal, când Putin era viceprimar al acesteia. Ea a condus Ordinul Sf. Lazăr, un ordin caritabil care a trimis asistență umanitară și alimente la Sankt Petersburg în lunile de după prăbușirea sovietică. Mai târziu s-a spus că Putin o ține la „stima mare". (Acest lucru preluat din necrologul Tatianei von Metternich, *Daily Telegraph* , 19 august 2006. De asemenea, Putin a semnat o scrisoare de mulțumire lui von Metternich în calitate de șef al Ordinului Caritabil al Sfântului Lazăr de la Ierusalim: „Putin mulțumește liderului Ordinului Caritabil German" , ITAR-TASS, 25 februarie 2003)

Înapoi la text

30. Forster, *Auf der Spur* , p.31

Înapoi la text

31. Koehler, *Stasi* , p.411

Înapoi la text

32. Forster, *Auf der Spur* , p.29

Înapoi la text

33. Ibid.

Înapoi la text

34. Ibid., p.31

Înapoi la text

35. Ibid., pp.29–31

Înapoi la text

36. Arhivele Stasi Dresda, numărul BSTU 10448. Documentul din 22 decembrie 1988 enumeră zilele de naștere ale camarazilor sovietici din Dresda. Putin este listat ca ofițer de

legătură și ca secretar de partid. Putin însuși în *In the First Person: Conversations with Vladimir Putin* , p.73, susține că nu a interacționat cu Modrow decât de câteva ori la recepții oficiale. „În general, nu am lucrat cu funcționari de partid, inclusiv cu ai noștri, de altfel. A fost interzis. – o afirmație care este dezmințită de rolul său oficial de secretar de partid.

Înapoi la text

37. Forster, *Auf der Spur* , p.33

Înapoi la text

38. Leonid Nikitinsky și Yuriy Shpakov, „Putin v razvedke", interviuri cu Vladimir Kryuchkov și Markus Wolf, *Moskovskie Novosti* , 20 ianuarie 2000, http://flb.ru/info/3508.html

Înapoi la text

39. Ibid.

Înapoi la text

40. Interviu cu autorul cu Jehmlich, martie 2018. Din nou în *In the First Person: Conversations with Vladimir Putin* , pp.72–4, Putin susține că nu a fost implicat în Operațiunea Luch. „Sunt nedumerit să citesc că țările occidentale caută agenți pe care i-am recrutat. Totul este o prostie. Prietenii noștri, așa cum îi numim agenții de securitate din RDG, au copii ale tot ceea ce am produs. Totul este păstrat în arhivele lor... Totul este transparent și de înțeles.' Putin însuși și propriii săi colegi au descris însă cum și-au distrus toate dosarele, inclusiv pe cele păstrate de Stasi, în timp ce oficialii de la arhiva Stasi din Dresda și Jehmlich confirmă că rușii au reușit să distrugă aproape totul.

Înapoi la text

41. Forster, *Auf der Spur* , p.26

Înapoi la text

42. Ibid., pp. 9–10 (Înalt oficial german era Dr. Klaus-Peter Wild, pe atunci responsabil cu „active speciale" într-o agenție de stat înființată pentru a reprivatiza activele est-germane.)

Înapoi la text

43. Ibid., p.36; a se vedea, de asemenea, Deutscher Bundestag, 2 Untersuchungsausschuss „DDR Vermogen", Protocolul declarației martorilor lui Herbert Kohler, Bonn, 27/2/1997

Înapoi la text

44. Raportul comisiei Schalck, Beschlussempfehlung și Bericht des 2. Untersuchungsausschusses nach Artikel 44 des Grundgesetzes. Drucksache 13/10900, 1998, p.221–3. De asemenea Andreas Forster, *Auf der Spur* , pp.98–107; vezi, de asemenea, Kristie Mackrakis, Seduced *by Secrets* , pp.130–2

Înapoi la text

45. Forster, *Auf der Spur* , p.131. Întrebat de autoritățile federale ale Germaniei reunificate în 1997, Kohler a susținut că planurile de a crea o rețea de firme operative în caz de colaps nu au fost niciodată puse în mișcare, deoarece viteza căderii RDG a luat pe toată lumea prin surprindere și ele învechite. Dar documentele din arhiva Stasi par să arate că Stasi de la Dresda, sub supravegherea lui Kohler, a semnat un șir de acorduri pentru importul de componente pentru fabrica de hard-disc în urma prăbușirii Zidului Berlinului, în timp ce componentele par să nu aibă niciodată. au apărut. Alte sute de milioane de mărci au dispărut în companiile-paravan Schlaff din Liechtenstein, Elveția și Singapore într-o serie de tranzacții. Companiile lui Schlaff au făcut, la rândul lor, o serie de împrumuturi negarantate companiilor cu angajați foști membri ai Stasi, inclusiv unui lanț de agenții de turism și unui colaborator Stasi care a cumpărat o pensiune de elită cu vedere la Elba, care a fost frecvent vizitată de Markus Wolf. Kohler, între timp, a plecat să lucreze ca consilier al lui Schlaff. Tocmai ceea ce s-a întâmplat cu fabrica de hard-disc rămâne un secret. Guvernul german a intentat proces împotriva lui Schlaff în Elveția la sfârșitul anilor 90 pentru sifonarea a zeci de milioane de mărci destinate fabricii de hard-disc. În 2002, o instanță elvețiană a respins cererea. Schlaff a negat că a lucrat vreodată pentru Stasi. El nu a răspuns la o cerere de interviu pentru această carte.

Înapoi la text

46. Interviu autor cu Jehmlich, martie 2018

Înapoi la text

47. Vezi capitolul 11

Înapoi la text

48. Forster, *Auf der Spur* , p.91

Înapoi la text

49. Interviu autor cu Sven Scharl, Arhiva Stasi Dresda, martie 2018

Înapoi la text

50. Dosarul lui Putin Stasi, Dresda, BSTU MfS BV Dresda 1.Stellvertr. d. LTR. 3, BSTU 000004, 7 septembrie 1989

Înapoi la text

51. Christoph Seils, „Was tat Putin in Dresda?”, *Cicero Magazin* , noiembrie 2004; vezi, de asemenea, Leonid Nikitinsky și Yuriy Shpakov, „Putin v razvedke”

Înapoi la text

52. Vladimir Usolțev, *Sosluzhivets* , pp.61–2; Putin și-a recunoscut pentru prima dată munca cu divizia ilegală de agenți de dormit într-un interviu acordat canalului rusesc de televiziune de stat Rossiya, la cea de-a nouăzeci și cinci de ani de la infamul Upravleniye S, 24 iunie 2017, https://ria.ru/politics/20170624/1497226538 .html

Înapoi la text

53. Vladimir Usolțev, *Sosluzhivets* , pp.69–70, 109–10. Cartea descrie în principal viața de zi cu zi a ofițerilor KGB care servesc în Dresda și a familiilor lor, inclusiv excursiile turistice pe care le-au făcut, târgurile de Crăciun și alte atracții din Dresda, berea pe care au băut-o și numeroasele evenimente oficiale de sărbătoare la care au trebuit să participe. protocol' cu 'prietenii' lor Stasi. Are grijă să nu intre în aproape niciun detaliu asupra muncii lor operative, subliniind doar banalitatea acesteia. Vezi și „Intervyu s byvshim sosluzhivtsom Vladimira Putina", Radio Svoboda, 11 noiembrie 2003

Înapoi la text

54. Putin, *Persoana I* , p.70

Înapoi la text

55. Interviu autor cu fostul membru RAF, martie 2018

Înapoi la text

56. Din arhivele Biroului Politic preluate de disidentul sovietic Vladimir Bukovski. www.bukovsky-archives.net , numerele documentului 0903, 0911, 0912

Înapoi la text

57. Koehler, *Stasi* , p.359

Înapoi la text

58. Dr Marian K. Leighton, „Strange Bedfellows: The Stasi and the Terrorists", *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence* , volumul 27, 2014 (Conform acestei lucrări, Leighton a lucrat în comunitatea de informații din SUA din 1980, mai întâi ca sovietic analist la CIA, apoi ca specialist în combaterea terorismului la Agenția de Informații pentru Apărare și apoi din nou cu CIA ca contractant independent.)

Înapoi la text

59. Koehler, *Stasi* , p.360

Înapoi la text

60. Ibid., pp.361–2, 368–71; vezi și Leighton, „Strange Bedfellows"

Înapoi la text

61. Leighton, „Strange Bedfellows"

Înapoi la text

62. Koehler, *Stasi* , p.333

Înapoi la text

63. Ibid., p.344

Înapoi la text

64. Oleg Kalugin, interviu CNN, 6 februarie 2007

Înapoi la text

65. Ion Mihai Pacepa, „Urmele Rusiei: Ce legătură are Moscova cu războiul recent din Liban?", National Review Online, 24 august 2006

Înapoi la text

66. Ibid.

Înapoi la text

67. Koehler, *Stasi* , p.389

Înapoi la text

68. Interviu autor, aprilie 2018

Înapoi la text

69. Koehler, *Stasi* , p.392

Înapoi la text

70. Butz Peters, „Dresden Vergessen", *Sächsische Zeitung* , 1 august 2017, https://web.archive.org/web/20170802045025/http:/www.sz-online.de/sachsen/dresden-vergessen-3739077. html ; vezi și Leighton, „Strange Bedfellows"

Înapoi la text

71. Koehler, *Stasi* , p.392; vezi, de asemenea, Steven Kinzer, „Spy Charges Widen in Germany's East", *New York Times* , 28 martie 1991

Înapoi la text

72. Jeffrey Steinberg, „Arrests Prove Stasi-KGB Control of Baader-Meinhof Terrorists", *EIR* , volumul 17, numărul 27, 29 iunie 1990

Înapoi la text

73. Interviu autor cu fostul membru RAF, martie 2018

Înapoi la text

74. Koehler, *Stasi* , p.370

Înapoi la text

75. Leighton, „Strange Bedfellows"

Înapoi la text

76. Koehler, *Stasi* , p.392

Înapoi la text

77. Interviu autor, martie 2018

Înapoi la text

78. Lally Weymouth, „Secretul murdar al Germaniei de Est", *Washington Post* , 14 octombrie 1990. Dezertorul intervievat pentru acest articol este descris de oficialii din Germania de Vest drept „unul dintre cei mai importanți agenți de informații din blocul de est care au emigrat".

Înapoi la text

79. Interviu autor cu fostul membru al Fracțiunii Armatei Roșii, martie 2018

Înapoi la text

80. Koehler, *Stasi* , p.392; vezi, de asemenea, David Crawford, „The Murder of a CEO", *Wall Street Journal* , 15 septembrie 2007

Înapoi la text

81. Interviu autor cu expert în informații occidentale, martie 2018

Înapoi la text

82. Koehler, *Stasi* , p.392

Înapoi la text

83. Interviu autor, martie 2018; Alte atacuri în care a fost implicată Fracțiunea Armată Roșie în timp ce Putin se afla la Dresda includ bombardamente la baza aeriană Rhein-Main a USAF și asasinarea ofițerului șef de tehnologie de la Siemens.

Înapoi la text

84. Interviu autor cu Horst Jehmlich, martie 2018

Înapoi la text

85. Interviu autor cu aliatul lui Putin, octombrie 2018

Înapoi la text

86. David Crawford și Marcus Bensmann, 'Putin's Early Years', *Correctiv* , 30 iulie 2015

Înapoi la text

87. Ibid.

Înapoi la text

88. Putin, *Persoana I* , p.76

Înapoi la text

89. Ibid., p.79

Înapoi la text

90. Ibid.

Înapoi la text

91. Ibid., p.80

Înapoi la text

92. Vladimir Usolțev, *Sosluzhivets* , p.253 . „Toate documentele care aveau vreo legătură cu noi au fost strânse de Thomas Muller, iar acesta le-a predat în întregime lui Volodya Putin, executând ordinele lui Böhm. În câteva ore, nu a mai rămas nimic din ei în afară de un morman de cenușă.

Înapoi la text

93. Vladislav Kramar, „Gruppa v Dresdene byla nebolshaya, no moshchnaya", *Voenny-Promyshlenny Kurier* , 14 decembrie 2005

Înapoi la text

94. Ibid.

Înapoi la text

95. Masha Gessen, *Omul fără față: Ascensiunea improbabilă a lui Vladimir Putin* , p.97

Înapoi la text

96. Interviu autor cu Jehmlich

Înapoi la text

97. Cu toate acestea, Zuchold a dezertat în Occident aproape imediat și, potrivit lui Thomas Schade, „Verbrannte Vogel", *Sächsische Zeitung* , 15 octombrie 2015, ar fi expus cincisprezece agenți din Berlin, Leipzig, Dresda și Erfurt.

Înapoi la text

98. „Putin Rasskazal o nelegalnoi razvedke i svoei rabote v KGB", RIA Novosti, 24 iunie 2017

Înapoi la text

99. Weymouth, „Secretul murdar al Germaniei de Est". Dezertorul a spus că Modrow a fost desemnat succesorul lui Egon Krenz, pe atunci liderul SED, la o conferință secretă la ambasada sovietică din Berlinul de Est, pe 12 noiembrie 1989, la care a participat Valentin Falin, șeful Partidului Comunist Sovietic. Departamentul Internațional, Markus Wolf, Krenz și Modrow

Înapoi la text

100. Forster, *Auf der Spur* , p.122

Înapoi la text

101. Weymouth, „Secretul murdar al Germaniei de Est”

Înapoi la text

102. Oleg Blotsky, *Vladimir Putin: Doroga k Vlasti* , pp.281–86

Înapoi la text

103. Interviu autor cu Andrei Illarionov, fost consilier economic prezidențial al lui Putin și prieten cu Starovoitova din Leningrad, septembrie 2014

Înapoi la text

104. Interviu autor cu Franz Sedelmayer, aprilie 2018

Înapoi la text

105. Imagini de arhivă în *Delo Sobchaka* , film de Ksenia Sobchak și Vera Krichevskaya, 2018, îl arată pe Putin intrând în turnul TV cu Sobchak înaintea discursului

Înapoi la text

106. Interviu autorului cu Alexander Belyayev, pe atunci șef adjunct al consiliului orașului Sankt Petersburg și martor ocular la aceste evenimente, iunie 2013

Înapoi la text

107. Ibid.

Înapoi la text

108. Interviu autor cu Sedelmayer, aprilie 2018

Înapoi la text

Capitolul 2: În interiorul lui Job

1. Sovershenno Sekretno, *Taina Zolota Partii* , 2007. Interviu cu Valentin Falin.

Înapoi la text

2. Valentin Stepankov, *Kremlievsky Zagovor: Versiya Sledstviya* , pp.238–9. Această relatare a procurorului general rus însărcinat cu investigarea fondurilor dispărute ale Partidului se bazează pe mărturia soției lui Kruchina și a paznicului KGB care i-a găsit cadavrul. Vezi și Sovershenno Sekretno, *Taina Zolota Partii*

Înapoi la text

3. Ibid., pp.235–6

Înapoi la text

4. Ibid., p.236

Înapoi la text

5. Interviu autor cu Gerashchenko, septembrie 2013

Înapoi la text

6. Interviu autor cu Leonov, septembrie 2013

Înapoi la text

7. „Tulburări sovietice; New Suicide: Budget Director", *New York Times* , 27 august 1991

Înapoi la text

8. Serghei Pluzhnikov și Serghei Sokolov, „Kak KGB Svodil Schety c KPSS", *Komsomolskaya Pravda* , 1 ianuarie 1992

Înapoi la text

9. Peter Torday și Tony Barber, „Comunists Pillaged Party Gold – Officials Investigate Flight of Soviet Billions", *Independent* , 27 martie 1992; John Rettle, „Russian Government Launches Investigation into Missing Communist Party Billions", *Guardian* , 10 septembrie 1991. Nikolai Ryzhkov a declarat mai târziu în cadrul unei audieri parlamentare că, atunci când Gorbaciov a venit la putere, rezervele de aur ale Uniunii Sovietice erau de 1.200 de tone, dar până când a au demisionat erau aproape de zero. Un ziar rusesc *Komsomolskaya Pravda a* citat documente care aparent arată că partidul a transferat 280 de miliarde de ruble (12 miliarde de dolari) în conturi în valută în bănci străine. De atunci, articolul original a dispărut de pe internet. Sovershenno Sekretno, *Taina Zolota Partii*

Înapoi la text

10. Stephen Handelman, „How Man's Conscience Overcame His Fear", *Toronto Star* , 14 februarie 1992

Înapoi la text

11. Stepankov, *Kremlevsky Zagovor* , pp.313–14

Înapoi la text

12. Ibid., p.284; Handelman, *Toronto Star* , 14 februarie 1992

Înapoi la text

13. Stepankov, p.286–7

Înapoi la text

14. Ibid., p.290

Înapoi la text

15. Handelman, *Toronto Star* , 14 februarie 1992

Înapoi la text

16. Atunci când au fost chestionați mai târziu, mulți dintre agenții de vârf ai Partidului au crezut că au dreptate și că interesele Partidului sunt sinonime cu cele ale statului. De fapt, partidul *era* statul și fusese încă de la Revoluția bolșevică. „Nu este nimic neobișnuit în această practică", a declarat ulterior procurorilor fostul secretar general adjunct al partidului, Vladimir Ivașko. „Sprijinul forțelor sociale... pentru a influența opinia publică a fost întotdeauna una dintre cele mai importante funcții ale statului". Mărturie de la Ivashko, *Kremlevsky Zagovor* , pp.295–6

Înapoi la text

17. Stepankov, p.285; Totuși, Smirnov a mai spus că cel puțin 200 de milioane de dolari pe an au fost transferați din Uniunea Sovietică pentru a finanța partidele legate de comuniști între 1977 și 1989: Handelman, *Toronto Star* , 14 februarie 1992

Înapoi la text

18. Stepankov, p.301; Vadim Belykh și Valery Rudnev, „Dengi Partii: Milliardy Obnaruzheny, no sledstvie, pokhozhe, v tupike", *Izvestia* , 10/02/92, https://old.flb.ru/info/4896.html

Înapoi la text

19. Interviu autorului cu Antonio Fallico, iunie 2013. Fallico a numit trei firme prietenoase prin care afacerile italiene au trebuit să lucreze pentru a face afaceri în Uniunea Sovietică. Una a fost numită Restital și, chiar dacă nu a participat direct la o afacere, a spus el, firmele italiene ar trebui să plătească un procent. Ceilalți doi erau Italimpec și Esteuropa, în timp ce orice turiști care doresc să meargă în Uniunea Sovietică ar trebui să treacă printr-o firmă deținută de Partidul Comunist, Italtourism.

Înapoi la text

20. Mary Dejevsky, „Fota firmă a lui Maxwell pe Lista favoritelor sovietice", *Independent* , 9 noiembrie 1991; Peter Pringle, „Soviets to Conduct Enquiry Over Friendly Firms", *Independent* , 11 noiembrie 1991

Înapoi la text

21. Interviuri ale autorului cu fostul agent senior al KGB, mai 2013 și cu un intermediar care conducea una dintre firmele prietenoase care furnizează echipamente medicale/militare cu dublă utilizare, martie 2013. Christopher Andrew și Vasily Mitrokhin, *The Mitrokhin Archive: The KGB in Europe iar West* , pp.597–8, totuși, descrie o explicație mai realistă: că Thyssen, Siemens și alții au fost infiltrați de agenți sovietici care furau tehnologia occidentală.

Înapoi la text

22. Interviu autor cu fostul consilier al lui Gorbaciov, iunie 2014

Înapoi la text

23. Vadim Belykh și Valery Rudnev, Izvestiya, „Dengi Partii: Milliardy Obnaruzheny, no sledstvie, pokhozhe, v tupike", 10 februarie 1992, https://old.flb.ru/info/4896.html ; interviu autorului cu Tommy Helsby, fost președinte Kroll, martie 2013. Pentru mai multe informații despre activitatea firmelor prietenoase și despre jefuirea fondurilor Partidului de către agenții KGB, vezi și mărturia excelentă a lui Richard Palmer, fost șef de stație CIA în Fosta Uniune Sovietică, privind infiltrarea în sistemul financiar occidental de către elemente ale crimei organizate rusești, în fața Comisiei pentru servicii bancare și financiare a Camerei, 21 septembrie 1999

Înapoi la text

24. Stepankov, p.301

Înapoi la text

25. Interviu autor cu Vitali Shlykov, septembrie 2006

Înapoi la text

26. Stepankov, pp.301–3

Înapoi la text

27. Stepankov, p.236; Belykh și Rudnev, „Dengi Partii: Milliardy Obnaruzheny, no sledstvie, pokhozhe, v tupike", *Izvestiya* , 10 februarie 1992; Sokolov și Pluzhnikov, „Zoloto KPSS: Desyat Lyet Spustya", *Moskovskie Novosti* , 18 septembrie 2001, http://kompromat.flb.ru/material1.phtml?id=566

Înapoi la text

28. Sokolov și Pluzhnikov, „Zoloto KPSS: Desyat Lyet Spustya", *Moskovskie Novosti* , 18 septembrie 2001

Înapoi la text

29. Stepankov, p.296; Sokolov și Pluzhnikov, „Zoloto KPSS: Desyat Lyet Spustya", *Moskovskie Novosti* , 18 septembrie 2001; Richard Palmer, Mărturia Comitetului Bancar al Camerei, 21 septembrie 1999; interviu autor cu Yury Shvets, mai 2018

Înapoi la text

30. Sokolov și Pluzhnikov, *Moskovskie Novosti* , 18 septembrie 2001

Înapoi la text

31. Ibid.

Înapoi la text

32. Interviu autor cu Shvets, mai 2018

Înapoi la text

33. Sokolov și Pluzhnikov, *Moskovskie Novosti* , 18 septembrie 2001. Urmărirea penală de către procurorii ruși cu privire la averea dispărută a Partidului a fost ulterior clasificată – toate cele două sute de volume ale acesteia. Au fost dezvăluite doar fragmente de informații.

Înapoi la text

34. Sovershenno Sekretno, *Taina Zolota Partii* , interviu cu Oleg Sheinin, fost membru al Biroului Politic, care spune că Gorbaciov a ignorat nota Ivashko și nu s-a făcut nimic

Înapoi la text

35. Stepankov, p.303

Înapoi la text

36. Una dintre întreprinderile mixte pe care Seabeco le-a înființat la Toronto a fost Consiliul Central Sovietic al Sindicatelor, pentru a „construi stațiuni, un magazin universal și chiar o agenție de închiriere de mașini" („Organizația sovietică, Grupul de firme din Toronto Join Forces in Projects" , *Globe and Mail* , 12 octombrie 1988); o alta a fost între Seabeco și Georgy Arbatov, directorul Institutului de Studii Canadiene și Americane din Moscova, despre care se crede că este un front pentru informațiile rusești (Canada Newswire, 15 noiembrie 1988).

Înapoi la text

37. Sovershenno Sekretno, *Taina Zolota Partii* . Interviu cu Kriuchkov

Înapoi la text

38. Sovershenno Sekretno, *Taina Zolota Partii* . Se pare că conversația înregistrată este între Dmitri Yakubovsky, care a lucrat pentru Seabeco la începutul anilor nouăzeci, și Yury Kotov, un fost colonel în SVR, serviciul de informații externe, care a lucrat îndeaproape cu Primakov în anii șaptezeci.

Înapoi la text

39. „Ex-Aide to Gaidar Targets Rutskoi in business scandal", Agence France-Presse, 12 august 1993. Serviciul de informații elvețian l-a numit ulterior pe Seabeco ca fiind una dintre firmele despre care se crede că se află în centrul transferurilor statului și partidului sovietic averea de către KGB, în timp ce acesta pretindea că Birshtein era un fost ofițer KGB.

Înapoi la text

40. Sokolov și Pluzhnikov, „Zoloto KPSS: Desyat Lyet Spustya", *Moskovskie Novosti* , 18 septembrie 2001. Sovershenno Sekretno, *Taina Zolota Partii* , raportează că procurorii au putut găsi șase sute de bănci și firme în interiorul Uniunii Sovietice, precum și alte cinci sute în străinătate, inclusiv zeci de firme germane, elvețiene și offshore.

Înapoi la text

41. Andrei Illesh și Valery Rudnev, „Poisk deneg KPSS: Pessimistichesky Konyets”, *Izvestiya* , 1 aprilie 1993, https://old.flb.ru/info/4910.html

Înapoi la text

42. Interviu autor cu Pyotr Aven, mai 2015

Înapoi la text

43. Interviu cu autorul cu Helsby, martie 2013

Înapoi la text

44. Ibid. Rich a fost inculpat pentru fraudă și racket, iar ulterior grațiat controversat de președintele american Bill Clinton. Un magistrat-șef de instrucție din Bologna, Italia, Paolo Giovagnoli, a declarat că Marc Rich a lucrat îndeaproape cu o firmă comercială din Viena deținută de Grigory Loutchansky, un presupus mafiot rus. Giovagnoli a spus că Nordex a fost un alt grup creat pentru a canaliza fondurile Partidului Comunist înainte de colapsul sovietic. (PK Semier, „Bogații fugari din SUA legate de spălarea banilor; procurorii mafiei ruse îl pot cita în judecată”, *Washington Times* , 21 iunie 2002)

Înapoi la text

45. Interviu autor cu Pavel Voshchanov, martie 2013

Înapoi la text

46. Interviu autor cu un senior om de afaceri rus, mai 2018

Înapoi la text

47. David Remnick, „Soviet Union’s Shadow Economy – Bribery, Barter, Black Market Deals are the Facts of Life”, *Washington Post* , 22 septembrie 1990; pentru citiri suplimentare despre penuria economiei sovietice deformate, vezi excelentul lui David Hoffman *The Oligarchs: Wealth and Power in the New Russia* , pp.11–20

Înapoi la text

48. Interviu autor cu fostul comerciant de valută de pe piața neagră

Înapoi la text

49. Interviu autor cu Shvets, mai 2018

Înapoi la text

50. Interviu autor cu asociatul Milshtein, mai 2018; Vesti, Programma 60 Minut: „Mikhail Milshtein: Genialny Razvedchik I Borets s Kholodnoi Voinoi”, 15 septembrie 2010, http://www.vesti.ru/doc.html?id=392836

Înapoi la text

51. Interviu autor cu Rair Simonyan, noiembrie 2013

Înapoi la text

52. Interviu autor cu Vladimir Yakunin, august 2018; vezi, de asemenea, Vladimir Yakunin, *The Treacherous Path* , p.21

Înapoi la text

53. Interviu autor cu Christian Michel, iunie 2004

Înapoi la text

54. Interviu autor cu Anton Surikov, februarie 2005

Înapoi la text

55. Un raport al serviciului de informații elvețian, obținut de autor și scris în iunie 2007, a afirmat că Luchansky și Birshtein au fost recrutați de KGB pentru a transfera averea statului și a partidului în mâini private în ajunul colapsului sovietic: „ banii ar fi trebuit parțial folosiți pentru finanțarea operațiunilor politice, dar parțial banii au fost furați pentru a finanța activitatea economică privată”.

Înapoi la text

56. Mihail Hodorkovski și Natalya Gevorkyan, *Tyurma I Volya* , pp.91–2

Înapoi la text

57. Interviu autor cu fostul partener Hodorkovski

Înapoi la text

58. Hodorkovski și Gevorkyan, p.94

Înapoi la text

59. Interviu autor cu Hodorkovski, mai 2014

Înapoi la text

60. Hoffman, *Oligarhii* , pp.107–10; interviu autor cu Hodorkovski, mai 2014; Hodorkovski și Gevorkyan, pp.75–82

Înapoi la text

61. Hoffman, *Oligarhii* , pp.107–8; interviu autor cu Hodorkovski, mai 2014

Înapoi la text

62. Interviu autor cu Christian Michel, ianuarie 2014

Înapoi la text

63. Interviu autor cu Thomas Graham, iunie 2014

Înapoi la text

64. Interviu autor cu Michel, septembrie 2013

Înapoi la text

65. Interviu autor cu Hodorkovski, mai 2014

Înapoi la text

66. Potrivit fostului șef al comitetului de securitate al Dumei de Stat, Viktor Ilyukhin, care a scris într-o scrisoare către ministrul de interne al Rusiei că Fridman a cooperat cu KGB încă din perioada studenției sale.

Înapoi la text

67. Interviu autor cu fostul oficial guvernamental, iunie 2014

Înapoi la text

68. Interviu autor cu Hodorkovski, mai 2014; Hodorkovski și Gevorkyan, pp.82–6

Înapoi la text

69. Interviu autor cu Artyom Tarasov, noiembrie 2013; vezi și autobiografia lui Artyom Tarasov, *Millionaire: The Sermon of the New Russia's First Capitalist* , Capitolul 5

Înapoi la text

70. Interviu autor cu Michel, ianuarie 2014

Înapoi la text

71. Un intermediar cheie în discuțiile cu KGB pentru a opri orice furtună a fost Arkadi Volsky, un fost consilier economic al șefului KGB, Iuri Andropov, care a construit legături strânse cu KGB și mai târziu a fost văzut ca bunicul noii clase de magnați din Rusia. în calitate de șef al puternicei Uniunii Industriașilor și Antreprenorilor din Rusia. Volsky participase și la goana aurului: companiei sale Simako i s-a permis să convertească ruble în dolari la o rată specială de Partid de 1,8 ruble pentru dolar, precum și să exporte cantități mari de arme.

Înapoi la text

72. Interviu autor cu Andrei Illarionov, septembrie 2015

Înapoi la text

73. Interviu autor cu Simonyan, noiembrie 2013

Înapoi la text

74. Interviu autor cu Graham, iunie 2014

Înapoi la text

75. Interviu autorului cu fostul agent senior al KGB, mai 2013

Înapoi la text

76. Richard Palmer, mărturie în fața Comisiei Camerei pentru servicii bancare și financiare, 21 septembrie 1999; vezi și mărturia lui pentru o relatare clară a diferitelor etape ale planurilor KGB de a transfera bogăția partidului din țară în Occident.

Înapoi la text

77. Ibid.

Înapoi la text

78. Vezi capitolul 15 ; Interviu autor cu Yury Shvets, mai 2018

Înapoi la text

79. Pete Earley, *Camrade J: The Untold Secrets of Russia's Master Spy in America After the End of the Cold War* , pp.285–8

Înapoi la text

80. Una dintre cele mai mari conducte, o companie numită Fimaco, fusese înființată în liniște în Jersey de înalți oficiali ai băncilor sovietice la doar câteva luni după decretul lui Ivașko privind crearea „economiei invizibile". Un procuror rus a susținut ulterior că acesta a fost folosit pentru a canaliza până la 50 de miliarde de dolari în rezervele băncii centrale în anii nouăzeci, inclusiv miliarde de dolari în împrumuturi de la Fondul Monetar Internațional. („Opt tone metrice de platină, 60 de tone metrice de aur, tezaure de diamante și aproximativ 15-50 de miliarde de dolari în numerar au fost... transferate în mâini necunoscute de filiala de spionaj a KGB-ului între 1989 și 1991", a mărturisit mai târziu Palmer în fața Congresului SUA. .)

Înapoi la text

81. Yevgenia Albats, *KGB: State Within a State* , p.303

Înapoi la text

82. Interviu autor cu intermediar KGB, martie 2013

Înapoi la text

83. Interviu autor cu Andrei Illarionov, septembrie 2015. Plata de 200 de milioane de dolari a venit din diferența de preț dintre produsele petroliere furnizate și importurile de zahăr primite. Pentru o descriere completă a acestei scheme, vezi Illarionov, „Trudny Put k Svobode" Part II, *Zhurnal Kontinent,* No 146, May 4 2011, pp.13–17

Înapoi la text

84. Interviu autorului cu Illarionov, septembrie 2015. Împrumutul de 1 miliard de dolari FMI lipsă îl tulburase pe asociatul lui Illarionov, Boris Fyodorov, pe atunci ministru de finanțe, din 1992. Illarionov a putut afla ce s-a întâmplat cu el abia după ce a fost numit consilier economic de la Kremlin în 2000. Apoi, în calitate de membru al consiliului de supraveghere al băncii centrale, a putut accesa conturile băncilor de stat străine ruse,

inclusiv Eurobank: „Studiam conturile după ce rețeaua Eurobank a fost vândută și am spus: „De unde vine acest miliard de dolari? Trebuie să fim atenți la această sumă pe care a primit-o la sfârșitul anului 1992". S-a dovedit că împrumutul FMI a fost transferat pentru a salva Eurobank. Era banca KGB, iar Gaidar reușise să salveze totul. Guvernul a transferat mai întâi împrumutul de la banca centrală la banca de stat pentru operațiuni economice străine, Vneshekonombank, de acolo la Eurobank, iar apoi la Fimaco, în paradisul offshore din Jersey, care a folosit fondurile pentru a cumpăra datorii neperformante ale Eurobank. Pentru mai multe detalii despre aceasta, vezi Illarionov, „Trudny Put k Svobode" Part II, *Zhurnal Kontinent* , No 146, pp.150–6

Înapoi la text

85. Interviu autor cu Michel, ianuarie 2014

Înapoi la text

86. Filip Bobkov, fostul șef al celei de-a cincea direcții pentru minorități a KGB, a plecat să lucreze cu apropiatul său protejat Vladimir Gusinsky la Most Bank, în calitate de șef al departamentului său de analiză. Leonid Shebarshin, șeful direcției de informații externe a KGB în ultimii ani ai regimului, a ocupat funcția de șef al securității primei bănci care a primit o licență în valută, All Russian Exchange Bank. Nikolai Leonov, puternicul șef al departamentului de analiză al serviciului de informații externe, a preluat un post de vicepreședinte al acestuia. Pe hârtie, banca era condusă de un expert în finanțe în vârstă de douăzeci și trei de ani, Alexander Konanykhin. Dar, în realitate, a fost un front pentru KGB. Leonov lucrase îndeaproape și cu un om care era pe atunci unul dintre cei mai ignorați bancheri ai țării, Serghei Pugaciov, a cărui bancă Mezhprombank fusese, de asemenea, unul dintre primii care primise o licență în valută.

Înapoi la text

87. Interviu autor cu Shvets, mai 2018

Înapoi la text

88. Hoffman, *Oligarhii* , pp.120–1

Înapoi la text

89. Jeffrey D. Sachs, „Russia's Failure to Reform", Project Syndicate, 30 august 1999

Înapoi la text

90. Janine R. Wedel, „The Harvard Boys do Russia", *The Nation* , 14 mai 1998 (Wedel se referă la unul dintre acești economiști de la Harvard, Andrei Shleifer, notând în cartea sa *Privatizing Russia* că „Aid poate schimba echilibrul politic prin explicit ajutând reformatorii pieței libere să-și învingă adversarii politici."

Înapoi la text

91. Interviu autor cu Yavlinsky, februarie 2014

Înapoi la text

92. Interviu autor cu Pavlovsky, mai 2014

Înapoi la text

93. Chrystia Freeland, *Sale of the Century* , p.169

Înapoi la text

94. Ibid., pp.173–4

Înapoi la text

95. Chrystia Freeland, John Thornhill și Andrew Gowers, „Grupul celor șapte din Moscova”, *Financial Times* , 1 noiembrie 1996. În mod evident, Hodorkovski, de exemplu, a asigurat mai întâi un pact cu conducerea Yukos, inclusiv doi foști agenți seniori ai KGB, fiind de acord să le plătească ulterior 30 la sută din valoarea companiei. Unul dintre oficialii din privatizare responsabili de licitația Iukos a recunoscut mai târziu că Hodorkovski și-a folosit conexiunile de acolo pentru a se angaja în viitoarele vânzări de petrol de la Iukos pentru a strânge banii pentru licitație.

Înapoi la text

96. Interviu autor cu Michel, decembrie 2012

Înapoi la text

97. Interviu autor cu Simonyan, noiembrie 2013

Înapoi la text

98. Interviu autor cu Shvets, mai 2018

Înapoi la text

Capitolul 3: „Vârful unui aisberg”

1. Interviu autor, februarie 2014

Înapoi la text

2. Interviu autor, iunie 2014

Înapoi la text

3. Interviu autorului cu fostul ofițer superior KGB, mai 2013

Înapoi la text

4. Interviu autor cu fostul ofițer local FSB, iunie 2014

Înapoi la text

5. Marina Salye, „V. Putin – „Președintele” Korrumpirovannoi Oligarkhii!', Fundația Glasnost, 18 martie 2000

Înapoi la text

6. Anastasia Kirilenko, 'Pochemu Marina Salye Molchala o Putine 10 Lyet?', interviu cu Marina Salye, Radio Svoboda, 2-4 martie 2010; pentru mai multe informații vezi și articolul excelent al lui Vladimir Ivanidze, „Spasaya Polkovnika Putina: Vtoraya Popytka”, Radio Svoboda, 16 martie 2010

Înapoi la text

7. Vladimir Ivanidze, „Spasaya Polkovnika Putina: Vtoraya Popytka”, Radio Svoboda, 16 martie 2010. Conform documentelor privind tranzacțiile culese de fundația Salye și văzute de autor, Putin trimite o scrisoare lui Aven pe 4 decembrie 1991 prin care îi cere orașului să i se acorde cote pentru exportul de materii prime în valoare de 124 de milioane de dolari în schimbul importurilor de alimente, ca singura modalitate de a asigura aprovizionarea orașului cu alimente în primele două luni ale anului 1992. În scrisoare, Putin îi cere Comitetul pentru Relații Externe va primi dreptul de a elibera licențe de export firmelor care lucrează la tranzacții. Semnătura lui Yegor Gaidar, prim-ministrul rus, spunând că este de acord, se pare că este datată 5 decembrie 1991 (unii comentatori au pus la îndoială semnătura, spunând că cred că este un fals). Dar ordinul guvernamental de acord asupra schemei este emis abia pe 9 ianuarie 1992. Cu toate acestea, o scrisoare din 3 februarie 1992 din partea șefului reprezentantului din Sankt Petersburg pentru Ministerul Relațiilor Economice Externe A. Pakhomov către Aven indică o altă schemă de troc a fost aprobată pentru Sankt Petersburg. mai devreme în noiembrie, dar eșuase. Această scrisoare spune că prima cotă pentru vânzarea a 100.000 de tone de motorină a fost emisă de Gaidar pe 21 noiembrie 1991 și acordată lui Kirishinefteorgsintez, despre care a spus că a vândut motorina, dar nu a dat niciunul din veniturile orașului pentru achiziționarea de alimente. Scrisoarea lui Pakhomov spune că guvernul Gaidar a emis apoi un nou set de cote.

Înapoi la text

8. Interviu autorului cu Alexander Belyayev, fost președinte al Consiliului orașului Sankt Petersburg, iunie 2013

Înapoi la text

9. Marina Salye, „Nastal Chered Putina – „Presidenta” Korrumpirovannovo Klana”, 29 februarie 2012; Ivanidze, „Spasaya Polkovnika Putina: Vtoraya Popytka”; Scrisoare de la Belyayev către V Putin prin care îi cere să se adreseze consiliului orașului la 14 ianuarie 1992 și să prezinte toată documentația privind tranzacțiile.

Înapoi la text

10. Ivanidze, „Spasaya Polkovnika Putina”; Marina Salye, „Nastal Chered Putina – „Presidenta” Korrumpirovannovo Klana”; cele două pagini de note pe care le-a predat Putin se regăsesc și în documentele Comisiei Salye: Prilozhenie 16 'O sostoyanii del po Vydache Litsenzii pod obespechenie goroda prodovolstviem', V. Putin; Tablitsa nr. 1 „Prodovolstvie, poluchaemoe v schet Vydannoi Litsenzii”

Înapoi la text

11. Ivanidze, „Spasaya Polkovnika Putina”

Înapoi la text

12. Salye, „V. Putin – „Președintele” Korrumpirovannoi Oligarkhii!'

Înapoi la text

13. Ibid.

Înapoi la text

14. Ibid.; Salye, „Nastal Chered Putina – „Presidenta” Korrumpirovannovo Klana”

Înapoi la text

15. Documente de la Comisia Salye: scrisoare din 27 ianuarie 1992 a șeful Vămilor din Sankt Petersburg, VT Stepanov, către Putin, în care se spunea că încărcătura de cherestea nu poate fi trecută deoarece licența de export nu este în conformitate cu legile care reglementează astfel de scheme de troc: doar 50 la sută din venitul din vânzare urmează să fie utilizat pentru achiziționarea de alimente, licența nu a fost semnată de persoana potrivită, valoarea mărfurilor este artificial scăzută; Scrisoarea din 12 februarie 1992 a lui Fyodor Shkrudnev, reprezentant adjunct al președintelui în regiunea Sankt Petersburg, către Putin, în care se spunea că licențele conțin greșeli grave de calcul cu privire la valoarea mărfurilor exportate și la sancțiunile care trebuie aplicate dacă intermediarul nu îndeplinește condițiile; Scrisoare din 3 februarie 1992 a lui Alexander Pakhomov, reprezentantul din Sankt Petersburg pentru Ministerul Comerțului Exterior, către Aven, subliniind că cotele emise lui Putin nu au fost confirmate de Ministerul Economiei și Finanțelor, licențele au fost eliberate unor firme obscure care nu specialişti în operaţiuni de comerţ exterior, 50:50 împărţirea veniturilor, jumătate mergând la oraş pentru importurile de alimente, iar restul către intermediari nu este în conformitate cu legile care reglementează schemele de troc.

Înapoi la text

16. Comisia Salye; Opinia expertului, Prilozhenie 12

Înapoi la text

17. Comisia Salye: Copii ale contractelor și licențelor; Salye, 'V. Putin – „Președintele” Korrumpirovannoi Oligarkhii!'

Înapoi la text

18. Salye, „V. Putin – „Președintele” Korrumpirovannoi Oligarkhii!'

Înapoi la text

19. Ibid.; Documente ale Comisiei Salye: scrisoarea lui Putin din 4 decembrie 1991 către Aven prin care se cere ca Comitetului său pentru Relații Externe să i se acorde dreptul de a elibera licențe de export firmelor care lucrează la tranzacții de troc. Semnătura lui Yegor

Gaidar, prim-ministrul rus, spunând că este de acord, se pare că este datată 5 decembrie 1991 (unii comentatori au pus la îndoială semnătura, spunând că cred că este un fals). Dar ordinul guvernamental de aprobare a schemei a fost emis abia la 9 ianuarie 1992. Mai târziu, Găidar se pare că anulează autoritatea lui Putin de a elibera astfel de licențe, scriind șefului Comitetului Vamal că, potrivit unui decret guvernamental din 31 decembrie 1991, doar Ministerul Economiei Externe. comerțul și reprezentanții săi regionali au dreptul să facă acest lucru. Dar Aven, acoperindu-l din nou pe Putin, scrie un ordin din 25 martie 1992 prin care îl instruiește pe A. Pakhomov, reprezentantul din Sankt Petersburg pentru Ministerul Comerțului Exterior, să predea autoritatea pentru activitatea economică externă Comitetului pentru Relații Externe al lui Putin – adică comitetul lui Putin trebuie să-și păstreze sfera de autoritate asupra licențelor.

Înapoi la text

20. Acte Comisiei Salye: Prilozhenie 3, data 20/12/91

Înapoi la text

21. Acte Comisiei Salye: Prilozhenie 30, 59, data 14/1/92

Înapoi la text

22. Salye, „V. Putin – „Președintele" Korrumpirovannoi Oligarkhii!'

Înapoi la text

23. Acesta era un azer numit Dzhandir Ragimov. „A fost foarte apropiat de Putin", a spus un fost angajat al companiei, interviu autorului cu fostul angajat al Dzhikop, martie 2014. Pe hârtie, firma era deținută de un german pe nume Peter Bachmann, despre care nu s-a mai auzit niciodată de atunci – Ivanidze, „Spasaya Polkovnika Putina"

Înapoi la text

24. Salye, „V. Putin – „Președintele" Korrumpirovannoi Oligarkhii!'; Ivanidze, „Spasaya Polkovnika Putina"

Înapoi la text

25. Irena Pietsch, *Pikantnaya Druzhba* , p.171

Înapoi la text

26. Interviu autor cu Belyayev, iunie 2013

Înapoi la text

27. Potrivit documentelor obținute de autor de la Comisia Salye [Prilozhenie 44, data de 31/3/1992], cote pentru exportul de 150.000 de tone de motorină și păcură au fost acordate în cadrul schemei petrol-contra-aliment către Kirishineftorgsintez, rafinăria Kirishi care la acea vreme deținea Kirishineftekhimexport unde Timchenko lucra ca manager senior. (Andrei Korchagin, un fost oficial al guvernului orașului Sankt Petersburg, mi-a spus că Timchenko a lucrat și ca director financiar al lui Kirishineftorgsintez în 1991–

92.) Conform acestor documente, totuși, în mod neobișnuit, licența de a vinde aceste exporturi a fost acordată unei ținute pe nume Nevsky Dom, nu către Kirishineftekhimexport al lui Timchenko, care se ocupa în mod normal de toate exporturile pentru rafinăria Kirishi. Cu toate acestea, unul dintre foștii parteneri ai lui Timchenko din Kirishineftekhimexport mi-a spus că compania a participat la schema petrol contra alimente și și-a îndeplinit obligațiile în totalitate (a se vedea nota 34), în timp ce Belyayev este un înalt funcționar care a avut o supraveghere mai largă a schemei decât Salye. (Comisia lui Salye nu a avut acces la toate documentele din schemă) și susținerile sale că Timchenko și colaboratorii au luat parte la schemă sunt credibile.

Înapoi la text

28. Interviu autorului cu fostul partener Timchenko la Kirishineftekhimexport, iunie 2013. „Am decis să creăm o firmă de comerț extern pentru rafinărie", a spus fostul partener Timchenko. „Așa am început... Ne-am dus [la șefii rafinăriei] și i-am cunoscut. A fost inițiativa noastră.

Înapoi la text

29. Interviu autor cu fosta sursă de informații occidentale, iulie 2013

Înapoi la text

30. Interviu autor cu fostul senior KGB, ofițer, martie 2014; Interviu autorului cu un alt fost ofițer senior KGB și fost partener Timchenko, septembrie 2013

Înapoi la text

31. Irina Mokrousova și Irina Reznik, 'Chelovek s Resursom', *Vedomosti* , 21 ianuarie 2013

Înapoi la text

32. Interviu autor cu ofițer superior KGB, martie 2014

Înapoi la text

33. Interviu autor cu un bancher rus senior cu legături cu serviciile de securitate, septembrie 2017; vezi, de asemenea, Alexander Levinsky, Irina Malkova și Valery Igumenov, „Kak Matthias Warnig stal samim nadezhnym „ekonomistom" Putina", *Forbes* , 28 august 2012

Înapoi la text

34. Interviu autorului cu fostul partener Timchenko, iunie 2013. În interviu, fostul partener Timchenko a spus următoarele despre participarea firmei lor la tranzacțiile petrol contra alimente: „Am vândut produse petroliere – motorină și păcură – în schimbul alimente. Erau tranzacții de troc în temeiul unui decret special al guvernului Gaidar... Desigur, nu ne-am ales pe noi înșine. Am venit în oraș și am spus ce ai nevoie – vindem pentru tine – și ce să cumpărăm pentru orașul pe care nu-l știam. Pentru asta, bineînțeles, ni s-au dat ordine de la administrația orașului... 100 la sută din câștig au mers pentru a cumpăra alimente. Întrebam ce este necesar. Nu-mi amintesc acum ce am cumpărat. Cred că am cumpărat mâncare pentru copii, de exemplu. Fostul partener Timchenko a mai spus că fondatorii companiei s-

au întâlnit atunci cu Putin. „O parte din autoritatea lui era comerțul economic exterior. Bineînțeles că am dat peste el. Într-un interviu anterior acordat *Rusiei Forbes* (Irina Malkova și Igor Terentyev, „U menya vezde yest optsiony", noiembrie 2012), Timchenko a negat că Kirishineftekhimexport, altfel cunoscut sub numele de Kinex, a luat parte la tranzacțiile petrol contra hrană. „Kinex nu a avut niciodată vreo legătură cu această poveste. Multă vreme nu am înțeles de unde vin toate astea. Am fost verificați tot timpul. Și recent am primit în sfârșit documente care arătau că Kinex nu are nicio legătură cu povestea cu acest motorină. A existat doar o companie cu un nume similar. În plus, avocații lui Timchenko au spus într-un comentariu pentru această carte că orice acuzație Kinex a fost implicată în orice formă de comportament ilegal sau impropriu sau lipsit de etică în această privință – și că domnul Timchenko a fost, prin urmare, complice la orice astfel de abatere – ar fi „ total neadevărat. Toate activitățile Kinex au fost pe deplin transparente și legitime.

Înapoi la text

35. Interviu autor cu asociatul Salye, martie 2014

Înapoi la text

36. Interviu autor cu Felipe Turover, timp de trei zile, mai 2013

Înapoi la text

37. Ibid.

Înapoi la text

38. Al doilea interviu cu autorul cu Felipe Turover, martie 2014

Înapoi la text

39. Ibid.

Înapoi la text

40. Interviu autor cu Viktor Gerashchenko, septembrie 2013

Înapoi la text

41. Interviu autor cu Turover, martie 2014

Înapoi la text

42. Alții care s-au adâncit în aceste tranzacții fuseseră speriați, sau mai rău. Iuri Gladkov, un deputat din Sankt Petersburg care a lucrat îndeaproape cu Salye la ancheta parlamentară, a refuzat ani de zile să acorde interviuri pe această temă. Când a murit în 2007, după o lungă boală, un asociat a spus că credea că a fost otrăvit: „Când l-am văzut cu un an înainte de moarte, tremura. Era ca și cum ar fi fost pompat cu ceva. Un alt fost consilier al lui Sobchak, Iuri Shutov, care fusese dușmanul jurat al lui Putin, a murit într-una dintre cele mai dure și mai îndepărtate colonii penale din Rusia, fiind arestat în 1998, când Putin urca pe scara Kremlinului. Multe secrete pe care le dezgroase pe vremea lui Putin ca viceprimar au dispărut pentru totdeauna împreună cu el.

Înapoi la text

43. Interviu autor cu Illarionov, septembrie 2015

Înapoi la text

44. Interviu autor cu asociatul Kharchenko, noiembrie 2013

Înapoi la text

45. S. Ochinsky, 'Vozrozhdenie Flota – Zalog Stabilnosti Razvitiya Rossii. Konkurentskiya I Rynok', 2013, nr. 4 (60). În 1991, profiturile nete ale flotei Mării Baltice au ajuns la 571 milioane USD numai din serviciile de transport.

Înapoi la text

46. Ibid.

Înapoi la text

47. Interviu autor cu asociatul Kharchenko, noiembrie 2013

Înapoi la text

48. Interviu autor cu doi asociați ai Harcenko, noiembrie 2013 și martie 2014; „Vmeste rabotali, vmeste I syadem", *Kommersant* , 24 octombrie 1996

Înapoi la text

49. „Ubistvo Gendirektora Parokhodstva", *Kommersant* , 4 octombrie 1995

Înapoi la text

50. Interviu autor cu asociatul Kharchenko, martie 2014

Înapoi la text

51. Ibid.

Înapoi la text

52. Interviu autor cu asociatul Kharchenko, noiembrie 2013

Înapoi la text

53. Înscrisuri de la instanța spaniolă: Protocoale din ancheta inițială nr. 321/06, Tribunalul central de primă secție nr. 5, Fiscalia Especial Contra la Corrupcion y la Criminalidad Organizada; de asemenea, o notă de la Interpol Monaco, din 3 iulie 2006, obținută de autor, care spune că Traber a fost interzis de pe teritoriul Monaco din aprilie 2000 din cauza „activităților sale legate de crima organizată rusă"; iar într-o notă către șeful de cabinet al Prințului Albert, Jean-Luc Allavena, din 10.04.2006, din care autorul deține și o copie, Robert Eringer, pe atunci șef al serviciului de informații din Monaco, scrie că Traber are „legături cu grupul criminal organizat rus Tambov" și a fost „activ în comerțul cu droguri, petrol și metale în numele lor".

Înapoi la text

54. Interviu autor cu fostul asociat Traber, noiembrie 2015

Înapoi la text

55. Interviu autor cu fostul partener Traber, noiembrie 2015; DozhdTV, „Minstr Porta: Kak Peterburgsky Avtoritet Ilya Traber Svyazan s Vladimirom Putinym I yevo okruzheniem", 25 august 2017

Înapoi la text

56. Interviu autorului cu fostul ofițer FSB din Sankt Petersburg, iunie 2014

Înapoi la text

57. Interviuri ale autorului cu doi foști asociați Traber, septembrie 2015 și martie 2013 și noiembrie 2015; și cu fostul oficial al orașului Sankt Petersburg, martie 2014. Documentele obținute de autor arată că, în mai 2001, Traber deținea un pachet de 52,5% din pachetul de petrol din Sankt Petersburg prin intermediul a trei companii din Cipru: Hellman Holdings Ltd, Myra Holdings Ltd și Almont Holdings Ltd. .

Înapoi la text

58. Interviuri ale autorului cu doi foști asociați Traber, septembrie 2015 și martie 2013 și noiembrie 2015

Înapoi la text

59. Interviu cu Lyudmilla Narusova, iunie 2014, în care aceasta a confirmat că soțul ei a rămas în legătură strânsă cu Traber după ce acesta a fugit din Rusia la Paris în 1996 și că erau vecini acolo

Înapoi la text

60. Interviu autorului cu fostul oficial al orașului Sankt Petersburg, martie 2014

Înapoi la text

61. Interviu autorului cu fostul ofițer din Sankt Petersburg de la divizia de contrabandă FSB, iunie 2014

Înapoi la text

62. Kumarin a devenit vicepreședinte al PTK în 1996, în timp ce partenerul său apropiat Vladimir Smirnov a devenit președinte al consiliului de administrație, deoarece controlul lui Kumarin asupra PTK a ieșit la iveală. Printre co-fondatorii PTK în 1994 a fost Bank Rossiya.

Înapoi la text

63. Acte de la instanța spaniolă: Protocoale din ancheta inițială nr. 321/06, Tribunalul central de primă secție nr. 5, Fiscalia Especial Contra la Corrupcion y la Criminalidad Organizada

Înapoi la text

64. Roman Anin, 'Druzya – Ne Razlei Neft', *Novaya Gazeta* , 15 aprilie 2011; interviu autor cu Maxim Freidzon, fost proprietar al comerciantului de petrol Sovex, septembrie 2015; „Totul era o singură structură, iar în vârf era Putin. Nu ar fi fost posibil să se creeze PTK fără el, în timp ce [Viktor] Cherkesov a asigurat acoperire în calitate de șef al FSB", a declarat Andrei Korchagin, un fost oficial al guvernului orașului Sankt Petersburg.

Înapoi la text

65. Procurorii germani au deschis o anchetă penală cu privire la spălarea banilor pentru grupul Tambov de către SPAG în 2003. La momentul respectiv, erau foarte specifici cu privire la legăturile sale suspectate: „SPAG este Kumarin. Toate ordinele vin de la Kumarin', a spus atunci unul dintre procurori. Un acționar fondator al SPAG a fost un finanțator din Liechtenstein pe nume Rudolf Ritter, care în 2003 a fost arestat și acuzat de fraudă și spălare de milioane de dolari în fonduri de trafic de droguri pentru cartelul columbian Cali și transfer de fonduri prin SPAG pentru crima organizată rusă. Un tribunal din Liechtenstein l-a găsit pe Ritter vinovat de fraudă în octombrie 2003. Ancheta generală asupra SPAG s-a încheiat în 2009, când termenul de prescripție a expirat în urma rezistenței la anchetă din partea omologilor ruși. Kremlinul a respins rolul lui Putin în consiliul de supraveghere al SPAG, fiind doar una dintre multele astfel de poziții „onorifice" în consiliile de supraveghere ale companiilor în calitatea sa de viceprimar din Sankt Petersburg responsabil de afacerile economice externe. Un document văzut de autor, totuși, pare să indice un rol mai activ: o declarație pe propria răspundere din decembrie 1994, semnată de Putin, îi conferă lui Vladimir Smirnov, partenerul de afaceri al lui Kumarin în PTK sau St Petersburg Fuel Company, și unui apropiat al lui Putin, „drepturi de vot". în lipsa noastră' la 200 de acțiuni SPAG, care valorează apoi aproximativ 20 la sută din companie. În plus, un alt co-fondator al SPAG, Klaus-Peter Sauer, mi-a spus în 2003 că s-a întâlnit cu Putin de cinci sau șase ori la Frankfurt și Sankt Petersburg pentru a discuta despre subsidiarele SPAG din Sankt Petersburg.

Înapoi la text

66. A se vedea, de exemplu, Irina Malkova și Igor Terentyev, „Tot samy Timchenko: Pervy Interview Bogateishevo iz Druzei Putina", *Russian Forbes* , 26 octombrie 2012

Înapoi la text

67. Irina Mokorusova și Irina Reznik, „Chelovek s Resursom", 21 ianuarie 2013

Înapoi la text

68. Acest raport de informații francez, din care autorul deține o copie, a fost citat de Robert Eringer, pe atunci șef al serviciului de informații din Monaco, într-o notă către șeful de cabinet al Prințului Albert, Jean-Luc Allavena, din 10/04/2006. , din care autorul are și o copie.

Înapoi la text

69. Interviu autor cu fostul partener Timchenko, august 2019

Înapoi la text

70. Ibid.

Înapoi la text

71. Documente de înregistrare la Sankt Petersburg furnizate de Vladimir Pribylovsky

Înapoi la text

72. Interviuri ale autorului cu un bancher occidental principal implicat în proces, mai 2014, și cu fostul partener Timchenko implicat în proces, mai 2014 și august 2019

Înapoi la text

73. Ibid.

Înapoi la text

74. Interviu autorului cu fostul partener Timchenko, mai 2014 (bancherul occidental senior a spus că discuțiile au eșuat deoarece proiectul era atacat de crima organizată)

Înapoi la text

75. Ibid.

Înapoi la text

76. Interviu autorului cu doi bancheri occidentali seniori, mai 2014 și iunie 2013. Potrivit acestora, bărbatul care garantase siguranța fiicei lui Putin în Germania era bancherul german Matthias Warnig – fostul ofițer al Stasi care lucrase cu Putin la Dresda ca parte a unei celule KGB. Warnig a preluat tutela legală a fiicelor lui Putin, a spus una dintre ele. Putin i-a fost frică. Warnig sosise la Sankt Petersburg la scurt timp după numirea lui Putin ca viceprimar, ca șef al noului birou din Sankt Petersburg al Dresdner Bank, care a fost deschis în decembrie 1991.

Înapoi la text

77. Interviuri ale autorului cu doi foști parteneri Timchenko, iunie 2013, martie 2014 și mai 2014, august 2019

Înapoi la text

78. Interviu autor cu fostul asociat Traber, noiembrie 2015

Înapoi la text

79. Interviu autor cu fostul ofițer KGB care a lucrat la Sankt Petersburg cu Putin, mai 2013

Înapoi la text

80. Roman Anin, 'Druzya – Ne Razlei Neft', *Novaya Gazeta* , 15 aprilie 2011

Înapoi la text

81. Alexander Levinsky, Irina Malkova și Valery Igumenov, „Kak Matthias Warnig stal samym nadezhnym „ekonomistom" Putina", *Russian Forbes* , 28 august 2012

Înapoi la text

82. Potrivit fostului partener Timchenko intervievat de autor în iunie 2013 și martie 2014

Înapoi la text

83. Potrivit lui Maxim Freidzon, fostul partener Skigin în Sovex, pe care autorul l-a intervievat în septembrie 2015

Înapoi la text

84. Ibid.

Înapoi la text

85. Ibid.

Înapoi la text

86. Anastasia Kirilenko, 'On Prosto Pisal Summu vo vremya besedy', interviu cu Freidzon, Radio Svoboda, 24 mai 2015

Înapoi la text

87. Interviu autor cu fostul asociat Traber, martie 2013

Înapoi la text

88. Robert Eringer, pe atunci șef al serviciului de informații din Monaco, notă către șeful de cabinet al Prințului Albert, Jean-Luc Allavena, din 10.04.2006

Înapoi la text

89. Interviu autor cu doi foști asociați Traber. Potrivit lui Freidzon, interesul lui Putin pentru afacerile cu petrol s-a extins la plata pentru sprijinul său logistic. Cel puțin, asta a spus că s-a întâmplat cu comerciantul de petrol mult mai mic, Sovex, pe care îl deținea împreună cu Skigin. Sovex a cumpărat combustibil de la Timchenko și l-a vândut aeroportului Pulkovo al orașului. Putin îi acordase Sovex tot ceea ce avea nevoie pentru a opera: o licență de a comercializa combustibil, dreptul de a folosi instalațiile de depozitare din aeroport, precum și dreptul de a folosi terminalul de conducte. Freidzon a susținut că lui Putin i s-a acordat un pachet de 4% din acțiuni în schimbul eforturilor sale. El a spus că miza a fost deținută de doi dintre cei mai apropiați parteneri de afaceri ai lui Traber, Alexander Ulanov și Viktor Korytov, un fost ofițer KGB care a lucrat îndeaproape cu Putin în KGB-ul din Leningrad. Era convins că același aranjament trebuie să se extindă și asupra altor afaceri, cum ar fi portul și terminalul petrolier, dar nu a avut niciodată vreo dovadă. Banii pe care Sovex i-a făcut au fost direcționați prin Liechtenstein, unde Skigin înregistrase ținuta. (Documentele arată că Nasdor Incorporated, vehiculul prin care Traber și Skigin controlau portul maritim, a fost înregistrat acolo, în timp ce Hassler reprezenta interesele lui Skigin în terminalul petrolier și în port până în 2000 și mai departe.) Același lucru a fost

valabil și pentru participațiile Skigin și Traber în portul maritim si terminalul petrolier. Mizele de control au fost deținute și gestionate de o ținută numită Fibeko Treuhandstalt, unde doi manageri financiari care distribuiseră propagandă comunistă în Europa de Vest în timpul perioadei sovietice conduceau o librărie de antichități ca front. Unii dintre intermediarii financiari desfășurați în epoca sovietică au rămas pe loc. „Aceste rețele nu au mers nicăieri", a spus un fost intermediar pentru KGB care lucrase cu banii din Liechtenstein. (Interviu autor cu fostul intermediar KGB, noiembrie 2015) „Legăturile au rămas. Când oamenii au stabilit contacte de încredere, nu le place să experimenteze cu altele noi.

Înapoi la text

90. Raportul citat de Yury Shvets spunea că Viktor Ivanov, un apropiat al lui Cherkesov și Putin, care a servit ca șef al diviziei de contrabandă a FSB în acei ani, a dezvoltat legături strânse cu șeful grupului de crimă organizată Tambov. , Vladimir Kumarin, și prin el a dobândit un interes în port. De asemenea, a afirmat că Putin a fost complice la aceste afaceri. Ancheta Litvinenko, Raportul asupra morții lui Alexander Litvinenko, Președinte: Sir Robert Owen, ianuarie 2016, pp.100–1, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/ file/493860/The-Litvinenko-Inquiry-HC-695-web.pdf ; https://www.litvinenkoinquiry.org/files/2015/03/INQ006481.pdf

Înapoi la text

91. Olbi-Dzhaz, o companie deținută în comun de un om de afaceri rus, odată investigată de FBI pentru importul de cocaină în Sankt Petersburg la începutul anilor 90, a importat aparent banane. Potrivit lui *Vedomosti* , compania avea legături cu Shabtai Kalmanovich, mafiotul rus care, potrivit FBI, a lucrat îndeaproape cu KGB și Solntsevskaya.

Înapoi la text

92. Interviu autor cu fostul asociat Traber, noiembrie 2015; DozhdTV, „Minstr Porta: Kak Peterburgsky Avtoritet Ilya Traber Svyazan s Vladimirom Putinym I yevo okruzheniem", 25 august 2017

Înapoi la text

93. Interviu autor cu fostul asociat Traber, noiembrie 2015

Înapoi la text

94. Konstantin Alexeev, „Zavety Ilyicha, Versiya v Pitere", 28 septembrie 2009, care citează un articol din ziar din *Sovershenno Sekretno-Versiya* , 9 octombrie 2001, care citează integral mărturia lui Shevchenko. La fel și Nadezhda Ivanitskaya, „Namyvnoe delo", *Russian Forbes* , 2 noiembrie 2012; Dmitry Matveyev, „Tsapki Ministra Levitina", Versiya v Pitere, 20 decembrie 2010; Arkady Butlitsky, „Rokovaya Druzhba", *Moskovskaya Pravda* , 16 august 2003; Anton Grishin, 'Vorotily „Zolotykh Vorot'", *Versiya* , 9 octombrie 2001. Acest articol citează această mărturie ca fiind dată de Șevcenko la 19 februarie 1999, șefului adjunct al investigațiilor din cadrul parchetului din Sankt Petersburg, NA Litvinova.

Înapoi la text

95. Într-un e-mail trimis de avocatul său din Moscova, Traber a refuzat să răspundă la o serie de întrebări legate de concluziile acestui capitol, spunând doar „Nu este posibil să comentezi fantezie, calomnie, invenție și prostie”.

Înapoi la text

96. Potrivit documentelor portuare maritime obținute de autor, care arată, de asemenea, că 50% din OBIP era deținută de Nasdor. Interviu autor cu fostul partener Traber, noiembrie 2015. Vezi și: Anastasia Kirilenko, '4% Putina. Kak blizkie k Kremlyu kriminalniye avtoritety otmyvayut neftyaniye dengi v Monako', *The Insider* , 19 decembrie 2017; și Roman Anin, „Zavody, Tsisterny, Offshory, Sosedy”, *Novaya Gazeta* , 20 aprilie 2011. Noul șef de proprietate din Sankt Petersburg care l-a înlocuit pe Manevich și a semnat acordul a fost germanul Gref, un apropiat al lui Putin, care a devenit un înalt oficial de stat. sub Putin și se pare că urma să păstreze legături strânse cu Traber.

Înapoi la text

97. Anatoly Sobchak, „Kak Rossiya Poteryala Flot na Baltike I Kto v Etom Vinovat?”, *Moskovskie Novosti* , 6 octombrie 1998, preluat de la https://web.archive.org/web/20131029211741/http://datarhiv.ru /51/85

Înapoi la text

98. Interviu cu fostul asociat Kharchenko, martie 2014. Pentru moartea lui Sobchak, vezi capitolul 5

Înapoi la text

99. Interviu autorului cu fostul ofițer KGB, mai 2013

Înapoi la text

100. Interviu autor cu Yakunin, iunie 2013

Înapoi la text

101. Interviu autorului cu Yakunin, iunie 2013. „Tot ceea ce este legat de metalele pământurilor rare era conectat la Institutul Ioffe”, a spus Alexander Belyayev, fostul șef al Consiliului orașului Sankt Petersburg. „Erau specialiști”, a spus el.

Înapoi la text

102. Interviu autor cu Yakunin, iunie 2013

Înapoi la text

103. Ibid.

Înapoi la text

104. Conform copiei auditului Ministerului de Finanțe al Twentieth Trust pentru anii 1993-1996, efectuat în perioada 12 decembrie – 7 aprilie 1997 și obținut de autor. Pentru mai multe informații, a se vedea Roman Shleynov, „Ugolovniye Dela, v kotorykh upominalsya

Vladimir Putin, obyasnyayut kadrovuyu politiku prezidenta", *Novaya Gazeta* , 3 octombrie 2005; Ilya Barabanov, „Ptentsy gnezda Petrova. Delo XX Tresta', *The New Times* , 23 martie 2009

Înapoi la text

105. Informații furnizate de Lt-colonelul Andrei Zykov, fost investigator principal în Ministerul de Interne, care conduce investigațiile penale asupra lui Putin și canalizarea fondurilor bugetare din Sankt Petersburg prin Twentieth Trust. Interviu cu autorul, martie 2014

Înapoi la text

106. Interviu autor cu fostul asociat Putin, ianuarie 2013

Înapoi la text

107. Interviu autor cu vecinul cooperativ Ozero dacha, iunie 2014

Înapoi la text

108. Interviu autor cu fostul asociat Putin, ianuarie 2013

Înapoi la text

109. Interviu autorului cu vecinul cooperativ Ozero dacha, iunie 2014

Înapoi la text

110. Alexander Bondarenko, „Ob etom, mozhet byts, kogda-nibud rasskazhut", *Krasnaya Zvezda* , 10 ianuarie 2002, interviu cu Gennady Belik

Înapoi la text

111. Interviu autor cu aliatul lui Putin, august 2018

Înapoi la text

112. Interviu autor cu Yakunin, iunie 2013

Înapoi la text

113. Interviu autorului cu fostul ofițer KGB, mai 2013

Înapoi la text

114. Interviu autor cu văduva lui Sobchak, Lyudmilla Narusova, iunie 2014

Înapoi la text

115. Interviu autor cu Narusova, iunie 2014; *Delo Sobchaka* , film de Ksenia Sobchak și Vera Krichevskaya, Moscova, 2018

Înapoi la text

116. Interviu autor cu aliatul lui Putin, august 2018

Înapoi la text

117. Ibid.

Înapoi la text

118. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

119. Interviu autor cu fostul asociat Putin, ianuarie 2013

Înapoi la text

120. Interviu autor cu Andrei Korchagin, fost oficial din Sankt Petersburg, ianuarie 2015

Înapoi la text

121. Interviu autor cu Linkov, noiembrie 2013

Înapoi la text

122. Mariya Kaluzhskaya, Desyat Lyet bez Starovoitovy, Valeria Novodvorskaya pe Starovoitova, grani.ru, 20 noiembrie 2008, https://graniru.org/Politics/Russia/m.144242.html .

Înapoi la text

123. Interviu autor cu fostul asociat Traber, noiembrie 2015

Înapoi la text

124. Interviu autor cu fostul ofițer FSB, iunie 2014; Procurorii din Sankt Petersburg l-au acuzat în cele din urmă pe fostul lider al grupului Tambov, Vladimir Kumarin, de organizarea uciderii lui Starovoitova în aprilie 2019. La acel moment, Kumarin ispășea deja al doisprezecelea an dintr-o pedeapsă de 24 de ani de închisoare pentru acuzații, inclusiv conducerea unei crime organizate. grup, după ce s-a certat cu autoritățile de la Kremlin, poziția sa de lider al grupului Tambov a fost preluată de mult de Ghenadi Petrov.

Înapoi la text

125. Interviu autor cu Eringer, iunie 2016; Eringer a publicat o fotografie a acestei întâlniri; Într-o scrisoare deschisă către Putin, Prelin a scris despre cum, la o conferință de presă din primăvara anului 1999, ar fi prognozat că următorul președinte al Rusiei va fi cineva puțin cunoscut, care nu face parte din actuala elită politică. Prelin a scris că după ce predicția sa s-a adeverit, presa străină a susținut că știa dinainte cine va fi președinte și chiar a luat parte la o operațiune specială a serviciilor secrete pentru a aduce „persoana lor" la putere. Prelin scrie: „Oricât de ciudat ar părea, după aceste publicații stupide, am simțit o anumită responsabilitate personală pentru acțiunile tale ca președinte al Rusiei, ca și cum, de fapt, aș avea un rol direct în alegerea ta pentru această funcție înaltă". Prelin a spus că speră că a fost o inspirație pentru Putin și a sugerat că faptul că Putin își purta ceasul la încheietura

mâinii drepte, deși era dreptaci, ar putea fi un semn al acestui lucru. „Am o oarecare speranță în asta pentru că, din câte știu eu, după ce m-ai cunoscut, ai început să porți ceasul la încheietura mâinii drepte, așa cum am făcut toată viața mea”, a scris el. (Prelin purta ceasul la încheietura mâinii drepte pentru că era stângaci.) O copie a scrisorii poate fi găsită la krasvremya.ru/veteran-vnesnej-razvedki-igor-prelin-otkrytoe-pismo-vladimiru-putinu/. La momentul scrierii, încă nu îl localizasem pe Prelin însuși.

Înapoi la text

Capitolul 4: Operațiunea succesor: „Era deja după miezul nopții”

1. Interviu autor cu Vavilov, ianuarie 2013

Înapoi la text

2. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

3. Arkadi Ostrovsky, „Ailing Yeltsin will not Stand Down”, *Financial Times* , 30 octombrie 1998. Asistentul de la Kremlin este adjunctul șefului de personal, Oleg Sysuyev, care s-a dovedit a fi un apropiat al lui Primakov. El a declarat pentru ziarul Elțin că va schița un nou rol redus într-un discurs în parlament în Anul Nou și va preda funcționarea de zi cu zi a economiei lui Primakov.

Înapoi la text

4. Autorul are o copie a acestei scrisori de șase pagini către președintele Dumei de Stat, Ghenadi Seleznyov, din 1 februarie 1999

Înapoi la text

5. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

6. Interviu autor cu Turover, mai 2013

Înapoi la text

7. Turover a oferit autorului o serie de documente care arată că Banco del Gottardo acționează ca intermediar în plata datoriilor externe din epoca sovietică, datorate în principal pentru aprovizionarea cu echipamente strategice, prin diferite scheme de troc. Un document, semnat la 9 martie 1994 de prim-viceministrul rus de finanțe Andrei Vavilov și ministrul comerțului economic exterior Oleg Davydov, anunță crearea „Clubul bancar comun ruso-elvețian Gottardo”. Întrebat despre acest lucru de către autor, Vavilov a spus că planurile ca Banco del Gottardo să acționeze ca intermediar în achitarea datoriilor din epoca sovietică nu au demarat niciodată. Însă numeroase documente furnizate de Turover arată că Banco del Gottardo a continuat să acționeze în acest rol timp de cel puțin trei ani.

Rolul Banco del Gottardo în efectuarea acestor plăți nu a fost niciodată dezvăluit de guvernul rus. Într-adevăr, la acea vreme, oficial exista un moratoriu internațional asupra oricăror plăți ale datoriilor externe de către Federația Rusă. Alți creditori străini nu au fost plătiți. Un alt document din 4 martie 1994 îl numește pe Turover ca consilier al Banco del Gottardo pentru „toate chestiunile legate de relația noastră cu autoritățile și agențiile guvernamentale ale Federației Ruse și ale relațiilor noastre cu entitățile financiare, comerciale și economice, companii și corporații ale Federației Ruse. '. Un alt protocol din 2 iunie 1997 propune ca guvernul rus să plătească datoriile restante datorate companiei comerciale elvețiene NOGA prin vânzarea sistemelor rusești de apărare aeriană construite de Mari-El Engineering Works [producatorul sistemului de apărare aeriană extrem de strategic S-300 al Rusiei.] prin NOGA. Acesta a fost un alt acord care nu a fost niciodată dezvăluit de guvernul rus.

Înapoi la text

8. Interviu autor cu Turover, mai 2013

Înapoi la text

9. Ibid.

Înapoi la text

10. Yury Skuratov, *Kremlyevskie Podryady Mabeteksa* , pp.63–4

Înapoi la text

11. Interviu autor cu Turover, mai 2013

Înapoi la text

12. Interviu autor cu Skuratov, octombrie 2013; sumele pe care Skuratov o numește pe Tatyana Dyachenko în cartea sa *Kremlievskie Podryady* , pp.185–6, sună însă mult mai puțin. El citează documentele cărților de credit trimise de procurorii elvețieni care arată că Tatyana și sora ei Elena au cheltuit în total „multe zeci de mii de dolari”. Tatyana, a spus el, a cheltuit o dată 13.000 de dolari într-o singură zi. El adaugă, de asemenea, că are copii ale conturilor bancare ale Tatyanei Dyachenko, care arată că ea a cheltuit mai mult de 100.000 de dolari în trei ani.

Înapoi la text

13. Interviu autor cu Skuratov, octombrie 2013; din nou, *Kremlievskie Podryady a lui Skuratov* , p.185, face ca suma cheltuită de Elțîn să sune mult mai puțin. El îl citează pe Turover spunând pentru *New York Times* că suma cheltuită de El însuși era „pur simbolică”.

Înapoi la text

14. Interviu autor cu Turover, mai 2013

Înapoi la text

15. Skuratov, *Kremlievskie Podryady* , p.76

Înapoi la text

16. Thane Gustafson, *Wheel of Fortune: The Battle for Oil and Power in Russia* , p.90, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 2012

Înapoi la text

17. Interviu autor cu Skuratov, mai 2014

Înapoi la text

18. Skuratov, *Kremlyevskie Podryady* , pp.78–9

Înapoi la text

19. Ibid.

Înapoi la text

20. Ibid., p.80

Înapoi la text

21. Ibid., p.78; Skuratov îl citează pe procurorul elveţian Daniel Devaud spunând că MES ar fi putut câştiga până la 1,5 miliarde de dolari din vânzările de petrol, în timp ce doar 200 de milioane de dolari din această sumă au fost destinate finanţării reconstrucţiei Kremlinului.

Înapoi la text

22. Interviu autor cu Pugaciov; Skuratov în *Kremlyevskie Podryady* , p.95, descrie relaţia strânsă dintre Departamentul de Proprietăţi de la Kremlin al lui Borodin şi Mezhprombank a lui Pugaciov. Se spune că Mezhprombank a fost principalul creditor al Departamentului de Proprietăţi al Kremlinului şi, de asemenea, spune că Mezhprombank a deservit împrumuturi externe sub garanţiile ministerului de finanţe, inclusiv pentru reconstrucţia Kremlinului.

Înapoi la text

23. Borodin şi-a estimat chiar şi acţiunile în valoare de 600 de miliarde de dolari într-o conferinţă de presă pe care a susţinut-o în ianuarie 1999. Această cifră este aproape sigur exagerată, dar Borodin a susţinut că se bazează pe o evaluare dată de experţii americani.

Înapoi la text

24. Interviu cu autorul cu Pugaciov, mai 2014 (Iumashev a spus că Borodin a cumpărat apartamente pentru „toată lumea” – interviu autor în octombrie 2017)

Înapoi la text

25. Interviu autor cu Pugaciov, iunie 2018

Înapoi la text

26. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016; vezi și Skuratov în *Kremlyevskie Podryady* , p.95

Înapoi la text

27. Un document furnizat de Pugaciov autorului este o scrisoare a Patriarhului Alexei al II-lea către Elțîn din 21 martie 1996. În aceasta, Alexei al II-lea îl solicită pe Elțîn să-l numească pe Pugaciov drept reprezentant al său la președintele rus. „În timpul uneia dintre cele mai recente întâlniri ale noastre (1 februarie), am pus problema oportunității de a avea o persoană care să poată acționa ca intermediar între tine și mine pentru a decide mai operativ întrebările dintre Biserică și președinte, ținând cont de situație internă complicată din țară și vremurile fatidice în care trăim. În opinia mea, Serghei Viktorovich Pugachev, președintele Mezhprombank, ar putea fi o astfel de persoană pe care v-am menționat. Îl cunosc bine pe SV Pugachev ca un bun creștin care a făcut mult pentru a ajuta Biserica la restaurarea ei.

Înapoi la text

28. Brațul financiar al Mezhprombank din San Francisco se numea International Industrial Bank Corp.

Înapoi la text

29. Documentele văzute de autor includ o notă de mulțumire a lui Tatyana Dyachenko către Pugaciov, prin care îi mulțumește pentru ajutorul acordat în campania electorală din 1996, precum și corespondența dintre Pugaciov și Fred Lowell, un avocat din San Francisco cu legături strânse cu Partidul Republican din California. Lowell l-a adus pe George Gorton, un fost consilier al lui Pete Wilson, guvernatorul Californiei, care a lucrat la campanie ca consultant împreună cu Joseph Shumate și Richard Dresner. Oficial, ei au fost angajați de Oleg Soskovets, viceprim-ministru în guvernul lui Elțin. Dar Felix Braynin, unul dintre angajații lui Pugachev la International Industrial Bank Corp din San Francisco, a fost prima și cea mai directă legătură cu ei. Povestea consultanților americani este relatată în acest articol de Michael Kramer, „Rescuing Boris”, revista *Time* , 24 iunie 2001. Rolul consultanților americani în campania de realegere a stârnit mai târziu controverse din cauza afirmației Tatyanei Dyachenko că au exagerat-o. importanța lor. Cu toate acestea, s-ar putea să fie și cazul în care ea a dorit să minimizeze impactul lor, deoarece nu era bine din punct de vedere politic să se știe că consultanții americani l-au ajutat pe Elțin. Rolul lor în campanie a fost ținut secret până în 2001 *Time* Articol *de revista* .

Înapoi la text

30. Skuratov, *Kremlyevskie Podryady* , pp.60–1

Înapoi la text

31. Ibid.

Înapoi la text

32. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

33. Skuratov, *Kremlievskie Podryady* , p.62

Înapoi la text

34. Ibid.

Înapoi la text

35. Ibid., p.81; interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016, în timpul căruia a spus că s-a sprijinit pe Vavilov pentru a oferi garanții ministerului de finanțe pentru obligațiuni

Înapoi la text

36. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

37. Paul Beckett și David S. Cloud, „Banking Probe Reaches Yeltsin Family – Cayman Accounts Now Draw US Scrutiny", *Wall Street Journal* , 22 septembrie 1999. *WSJ* a raportat că banii au fost plătiți în conturi de Belka Energy, petrolul lui Dyachenko. companie comercială, despre care a spus, la rândul său, relații cu Runicom, comerciantul de petrol din Elveția al lui Abramovici. Un avocat al lui Belka a declarat pentru *Washington Post* (Robert O'Harrow Jr „Bank Subpoenas Trading Firm", *Washington Post* , 1 octombrie 1999) că fondurile au fost plătite pentru munca lui Dyachenko pentru companie și că nu există nicio legătură cu vreo activitate criminală. .

Înapoi la text

38. „Podrobnosti Dela Mabeteksa", Vremya MN, 28 ianuarie 1999; interviu autor cu Turover, mai 2013; interviu autor cu Skuratov, octombrie 2013

Înapoi la text

39. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

40. Interviu autor cu Skuratov, octombrie 2013

Înapoi la text

41. Skuratov, *Kremlievskie Podryady* , p.25

Înapoi la text

42. Ibid., pp.34–44

Înapoi la text

43. Ibid., p.29

Înapoi la text

44. Ibid., pp.54–5

Înapoi la text

45. Interviu autor cu Skuratov, octombrie 2013

Înapoi la text

46. Interviu autor cu Turover, mai 2013

Înapoi la text

47. Interviu autor cu Skuratov, octombrie 2013

Înapoi la text

48. Înregistrările din jurnal din această perioadă văzute de autor includ trei zile de întâlniri cu „Tanya" și „Valya", așa cum erau cunoscuți cu afecțiune Yumashev și Dyachenko, din 27 ianuarie 1999, imediat după raidul asupra Mabetex; precum și numeroase alte întâlniri cu Valya, Tanya, Bereza (cum era cunoscută Berezovsky), Putin și Voloshin de-a lungul anului.

Înapoi la text

49. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

50. Într-un interviu din octombrie 2017, Yumashev a recunoscut că poate Pugaciov a fost cel care a procurat banda, dar nu a detaliat mai mult: „Nu știu cine a găsit caseta. Probabil că era Pugaciov, pentru că avea relații bune cu Khapsirokov. Și Khapsirokov era șef al departamentului de proprietate al parchetului. Yumashev a spus că este „pe deplin posibil" să fie important pentru Pugaciov, deoarece a fost implicat cumva în afacerea Mabetex prin munca sa cu Borodin. Dar el a insistat că cazul nu a influențat decizia Kremlinului de a-l înlătura pe Skuratov: „Repet pentru Elțin – și în conversațiile noastre cu afacerile, cu Chubais, cu Gaidar – ceea ce era important a fost că procurorul general a fost transformat într-un instrument pentru afaceri. în loc să se ocupe de cauze penale reale. Skuratov, din cauza slăbiciunilor umane legate de faptul că credea că poate face afaceri cu oameni care îi dădeau mită și prostituate, și-a pierdut independența. Poziția Kremlinului era că un procuror general care putea fi manipulat nu avea dreptul să ocupe o astfel de funcție. În 2000, Khapsirokov a plecat să lucreze pentru Pugaciov la Mezhprombank, iar în 2001 a fost numit consilier al lui Voloshin, care era atunci șef de personal al Kremlinului.

Înapoi la text

51. David McHugh, „Primakov Plan Sees Sidelined President", *Moscow Times* , 27 ianuarie 1999

Înapoi la text

52. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

53. Simon Saradzhyan, „Primakov to Clear Jails for Corrupt”, *Moscow Times* , 2 februarie 1999

Înapoi la text

54. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

55. Simon Saradzhyan, „Procurorul demisionează din cauza raidării petroliere a Sibneft”, 3 februarie 1999

Înapoi la text

56. Michael Wines, „Yeltsin Son-in-law at Center of Rich Network of Influence”, *New York Times* , 7 octombrie 1999

Înapoi la text

57. Interviu autor cu asociat Berezovsky, iunie 2018

Înapoi la text

58. Iumașev a făcut loc lui Nikolai Bordiuzha, și el reprezentant al serviciilor de securitate, care se bucura de relații mult mai strânse cu Primakov.

Înapoi la text

59. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

60. Interviu autor cu Pugaciov, ianuarie 2015

Înapoi la text

61. Sarah Karush, „Kremlin Rulers Set Up at Elite Hospital”, *Moscow Times* , 17 martie 1999

Înapoi la text

62. Natalya Shulyakovskaya, „Procurorul Skuratov se întoarce la muncă”, *Moscow Times* , 10 martie 1999

Înapoi la text

63. Procurorul elvețian Carla del Ponte îl telefonase pe Skuratov cu știrea că raidurile asupra Mabetex au scos, așa cum speraseră ei, copii ale cardurilor de credit ale familiei Elțin, plătite și garantate de Pacolli. Deși dovezile directe care leagă ancheta de familie nu au fost făcute publice atunci, piesele erau la locul lor pentru o revoltă.

Înapoi la text

64. David McHugh, „Upper House Reinstates Prosecutor”, *Moscow Times* , 18 martie 1999

Înapoi la text

65. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

66. Ibid.

Înapoi la text

67. Interviu autor cu Pugaciov, iunie 2018

Înapoi la text

68. Sarah Karush, „Procurorul intensifică presiunea asupra lui Elțin”, *Moscow Times* , 24 martie 1999

Înapoi la text

69. „Ilyukhin Nashel Scheta Yeltsina”, *Kommersant* , 24 martie 1999

Înapoi la text

70. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

71. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

72. Interviu autor cu Pugaciov, ianuarie 2015

Înapoi la text

73. Interviu autorului cu un magnat rus apropiat de Luzhkov, aprilie 2018

Înapoi la text

74. Interviu autor cu Pugaciov, ianuarie 2015

Înapoi la text

75. Mai târziu s-a dovedit că Borodin era printre ei.

Înapoi la text

76. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

77. Ibid.

Înapoi la text

78. În *Kremlyevskie Podryady* , pp.354–6, Skuratov oferă o versiune ușor diferită a evenimentelor din acea noapte. El spune că a aflat mai târziu (prin intermediul unui deputat care a vorbit cu Rosinsky) că Rosinsky a fost într-adevăr adus la Kremlin de către FSB la 2

dimineața, dar că a fost dus să-l vadă pe Voloshin, care i-a arătat caseta și apoi un dosar penal pregătit dinainte. Voloshin ia spus să meargă la biroul neocupat al Tatyanei Dyachenko pentru a lucra la el și a spus că, dacă are vreo dificultăți, sunt doi procurori generali adjuncți la îndemână. Potrivit acestei relatări, Putin și Stepashin fuseseră în birou cu Voloshin, în timp ce mașinile lui Chaika și Demin au fost văzute parcate la Kremlin în acea noapte. Nu se face nicio mențiune despre Pugaciov. Cu toate acestea, este posibil ca Rosinsky să nu fi menționat Pugaciov dacă el a fost cel care a organizat recompensa pentru el. (Skuratov mai spune că crede că motivul pentru care s-a întâmplat acest lucru este pentru că a doua zi biroul procurorilor plănuia să-l aresteze pe Berezovsky.)

Înapoi la text

79. Valeria Korchagina, „Elțin pierde votul pentru a-l înlătura pe Skuratov", *Moscow Times* , 22 aprilie 1999

Înapoi la text

80. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2015

Înapoi la text

81. Ibid.

Înapoi la text

82. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

83. Elțîn dorise să-l concedieze pe Primakov cu luni înainte, iarna. Dar asistenții săi, a spus Yumashev, l-au reținut: „Am înțeles că iarna forțe puternice erau încă în spatele lui Primakov, iar Kremlinul era încă slab. Iarna, consecințele implicite încă nu trecuseră. Dar până în primăvară era clar că ieșim din criză și era posibil să luăm mișcări politice dure.

Înapoi la text

84. Interviu autor cu Turover, mai 2013

Înapoi la text

85. Interviu autor cu Skuratov, iunie 2014

Înapoi la text

86. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016. Au existat și îngrijorări cu privire la modul în care Stepashin a continuat să mențină relații cu Primakov, cu care era apropiat din zilele în care conducea FSB.

Înapoi la text

87. Stepashin a susținut ulterior că i s-a clarificat încă de la început că ar putea fi înlocuit de Aksyonenko. interviu Stepashin cu *Nezavisimaya Gazeta* , 14 ianuarie 2000; Cu toate acestea, Pugaciov susține că Aksyonenko a fost întotdeauna un candidat marginal și că Elțin

nu-i plăcea comportamentul său agresiv, care era similar cu cel al unui șef de fabrică sovietic.

Înapoi la text

88. Ibid.; *Kremlievskie Podryady* din Skuratov afirmă, de asemenea, că banca lui Pugaciov a fost cel mai mare creditor al Departamentului de Proprietăți.

Înapoi la text

89. Interviu autor cu Pugaciov, septembrie 2014

Înapoi la text

90. Interviu autorului cu Yumashev, octombrie 2017. Yumashev se referea atunci la decembrie 1998-martie 1999, imediat după ce a demisionat din funcția de șef de personal pentru a face loc lui Bordyuzha și apoi lui Voloshin: „Sarcina principală în acest moment era să găsească pe cineva care ar fi președinte... și Putin în acest moment – nu aveam idee despre Putin. Am avut mai multe gânduri pe parcurs despre cine ar putea fi președinte. De exemplu, am avut ideea că ar putea fi [Sergei] Yastrzhembsky. Dacă nu ar fi existat această criză [din cauza susținerii lui Yastrzhembsky pentru Luzhkov], atunci unul dintre cei mai puternici candidați ar fi putut fi Yastrzhembsky. Vorbea strălucit. Era frumos și interesant. Era un liberal absolut... Și sincer, m-am uitat la cine era în guvern și în guvern erau candidați care ar fi putut fi președinte. De exemplu, a fost Aksyonenko [ministrul căilor ferate] care era un dependent de muncă absolut. Singurul sector care a continuat să funcționeze bine în ciuda crizei teribile a fost căile ferate, care s-au datorat talentelor organizatorice ale lui Aksyonenko… În înțelegerea sa despre ceea ce trebuia să facem cu piața și din punct de vedere ideologic, era potrivit." În plus, a spus Iumașev, în momentul în care Elțin la numit pe Stepashin prim-ministru, May Putin „era candidat". Dar nu era candidatul principal... Stepashin a apărut în acest moment pentru că Elțîn a considerat că are experiență politică și Chubais a fost foarte activ în sprijinul lui. Opinia lui Chubais a fost foarte importantă pentru Boris Nikolaevici. Putin a continuat să lucreze ca secretar al Consiliului de Securitate și, desigur, nu a visat să devină președinte'.

Înapoi la text

91. Ibid.

Înapoi la text

92. Chiar și forțele mai întunecate conduse de un general necinstit, Lev Rokhlin, nemulțumit de pierderile zadarnice și vărsarea de sânge din războiul din Cecenia, fuseseră suspectate că ar fi pus la cale o lovitură de stat împotriva Elțin la începutul aceluiași an – până când Rokhlin a fost oprit pe drum de misteriosul său și crimă brutală cu doar câteva săptămâni înainte de numirea lui Putin ca șef al FSB. În aceste circumstanțe, „Familia Elțîn chiar avea nevoie de propria persoană responsabilă de FSB", a spus Leonid Nevzlin, un alt oligarh din epoca Elțîn din Menatep al lui Hodorkovski.

Înapoi la text

93. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

94. Interviu autor cu văduva lui Sobchak, Lyudmilla Narusova, iunie 2014; *Delo Sobchaka* , film de Ksenia Sobchak și Vera Krichevskaya, Moscova, 2018

Înapoi la text

95. Yumashev a mai spus că credea că Putin i-a dat încredere că îl ajută pe Sobchak să scape, deoarece „aveam relații destul de deschise. Și din punctul meu de vedere, el a considerat că dacă nu îmi spunea mă va submina. Când un deputat face un astfel de act sinucigaș – iar eu l-am recomandat lui Elțin și a lucrat în echipa mea – a crezut că nu are dreptul să ia o astfel de acțiune fără să mă avertizeze. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

96. Ibid.

Înapoi la text

97. Ibid.

Înapoi la text

98. Ibid.

Înapoi la text

99. Interviu autor cu fostul apropiat al lui Putin

Înapoi la text

100. Interviu autorului cu un bancher rus/agent de informații străine, decembrie 2018

Înapoi la text

101. Interviu autor cu un apropiat Berezovsky, octombrie 2019

Înapoi la text

102. Berezovsky a sprijinit, de asemenea, inițial, Aksyonenko să preia funcția de prim-ministru.

Înapoi la text

103. Masha Gessen, *Omul fără față: Ascensiunea improbabilă a lui Vladimir Putin* , pp.18–19. Interviu autorului cu Leonid Nevzlin, iulie 2018, în care Nevzlin a spus, de asemenea, că crede că Berezovsky ar fi putut juca un rol în a ajuta la propulsarea lui Putin la postul de șef al FSB. Berezovsky îl cunoștea pe predecesorul lui Putin deoarece șeful FSB, Nikolai Kovalyov, îl ura. „Kovalyov nu a fost un tip rău", a spus Nevzlin. — Dar îl ura foarte mult pe Berezovski. Acesta este motivul pentru care l-au înlocuit... L-a urât atât de mult încât nu vă puteți imagina. Berezovski s-a întâlnit de câteva ori cu Kovalyov și l-a văzut mereu ca pe un dușman.

Înapoi la text

104. Interviu autor cu asociat Berezovsky, iulie 2018

Înapoi la text

105. Interviu autor cu Alex Goldfarb, iulie 2015. Totuși, Berezovsky a susținut în interviurile sale cu Gessen, *Omul fără față,* că la mijlocul lunii iulie 1999 a mers la Putin și i-a sugerat să devină președinte. Cu toate acestea, el nu a intrat niciodată în detalii și Yumashev și Dyachenko au spus totuși că la acel moment decizia fusese deja luată.

Înapoi la text

106. Melissa Akin și Natalya Shulyakovskaya, „Swiss Tie Kremlin to Money-Laundering", *Moscow Times* , 15 iulie 1999; Andrew Higgins, „Eltsin Aide is Focus of Corruption Probe – Swiss Investigators Allege Money-Laundering", *Wall Street Journal* , 16 iulie 1999

Înapoi la text

107. Interviu autor cu Pugaciov, august 2019

Înapoi la text

108. „Luzhkov Schitayet „Politicheskoi Provokatsii" Vozbuzhdeniye FSB Ugolovnovo Dela, v Kotorom Figuriruet Firma Evo Zheny", Interfax, 17 iulie 1999

Înapoi la text

109. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

110. Interviu autorului cu Iumașev, octombrie 2017. Iumașev a negat că Pugaciov ar fi putut juca vreun rol în ascensiunea lui Putin la putere. El a insistat că Pugaciov a exagerat totul. „De fapt, el a jucat un rol minim în toate poveștile politice ale vremii", a spus el. — Am vorbit cu el, da. Dar am vorbit și cu zeci de alți oameni de afaceri în calitate de șef de cabinet – cu Potanin, cu Hodorkovski și Alekperov... Pentru noi era important să fie aliații noștri. El a recunoscut că Pugaciov îl cunoștea bine pe Khapsirokov, oficialul de la procuratura generală care furnizase caseta Skuratov și că s-ar putea să fi fost Pugaciov cel care a procurat banda. El a recunoscut, de asemenea, că Pugachev a lucrat îndeaproape cu Borodin, inclusiv la contractele Mabetex. Dar Yumashev a susținut că ideea de a-l înainta pe Putin ca înlocuitor al lui Stepashin a venit inițial de la Voloșin, care a fost apoi șef de personal al Kremlinului. „Principalul inițiator a fost Voloshin. El a considerat că din cauza escaladării situației din Caucaz – exista o amenințare constantă cu terorismul – să intre când mai era cu un an înainte de alegerile prezidențiale cu un prim-ministru care era sub călcâiul soției sale... și care era periculos pentru a da țara la... era clar că nu era posibil să se înlăture premierul cu trei luni înainte de alegeri. Persoana care ar face asta ar pierde alegerile. Noul premier ar trebui să aibă la dispoziție cel puțin un an pentru ca țara să-l cunoască. Era clar că trebuie să o facem destul de repede și să nu amânăm până în toamnă. Prin urmare, desigur, am luat parte la aceste discuții. Eram eu, Tatyana, Voloshin și Chubais. Am avut discuții destul de zbuciumate. Chubais a considerat că este o greșeală... El a crezut

că a-l elimina pe Stepashin acum, când a lucrat doar trei luni, ar însemna să demonstreze insuficiența totală a Kremlinului. El credea că Duma nu-l va aproba pe Putin pentru că nu-l cunoștea.

Înapoi la text

111. Alți oameni de afaceri nu au servit ca consilier la o succesiune de șefi de cabinet de la Kremlin, așa cum a făcut Pugaciov (documentele văzute de autor arată). De asemenea, nu au avut aceleași discuții confortabile cu Yumashev, precum cea din înregistrarea despre cum s-au grăbit să-l aducă pe Putin la putere. Înregistrările din jurnal arată întâlnirile frecvente ale lui Pugaciov la acea vreme cu Iumașev și cu Dyachenko. Un jurnal al apelurilor telefonice de la biroul lui Pugaciov din centrul Moscovei arată că el și Iumașev au vorbit de cel puțin optzeci și opt de ori în 1999 numai pe linia de birou a lui Pugaciov, fără a include apelurile de pe telefoanele mobile sau de la biroul lui Pugaciov de la Kremlin. Jurnalul indică, de asemenea, profunzimea celorlalte legături ale lui Pugaciov în Kremlin: există apeluri între el și Putin și cu Tatyana Dyachenko; sunt întâlniri cu Voloshin, apeluri cu procurorul general Vladimir Ustinov și mesaje că „Derevo" – o poreclă pentru Berezovsky – a sunat.

Înapoi la text

112. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

113. Interviu autorului cu Pugachev, martie 2015. Chubais a recunoscut că a făcut tot ce i-a putut pentru a opri numirea lui Putin, spunând Lyudmilla Telen, *Pokolenie Putina* , p. 53 că: „Am considerat că Stepashin candidatul avea șanse mai mari să fie ales decât Putin candidatul. Am luptat pentru punctul meu de vedere până la capăt. Până în acel moment [pe 9 august] când Elțin l-a informat pe Stepashin despre înlăturarea lui. Eltsin , de asemenea, în *Midnight Diaries* p.332, scrie că Chubais a făcut o încercare ultimă de a opri întâlnirea în weekend, dar a aflat despre asta abia mai târziu. „Chubais ar fi putut schimba totul", a recunoscut Pugaciov. „Pentru Elțin, Yumashev a fost o familie. Dar l-a respectat pe Chubais ca pe un mare profesionist. Dacă ar fi reușit să-i spună să nu-l atingă pe Stepashin, atunci probabil [numirea lui Putin] nu s-ar fi întâmplat.' (De asemenea, în Jurnalele de la *miezul nopții* , p.329, Elțin scrie că îi cheamă mai întâi pe Stepashin și Putin (separat) la biroul său pentru a-i informa cu privire la decizia sa din 5 august. Dar apoi își ia weekendul pentru a se gândi mai departe.) În cartea sa *Vremya Berezovskovo* , Pyotr Aven, oligarhul rus și președintele Alfa Bank, a vorbit și despre ultimele eforturi ale lui Chubais în acea duminică de a convoca o „întâlnire a oligarhilor" pentru a forma o poziție consolidată a marilor afaceri. „Era clar că Stepashin va fi înlăturat cel mai probabil luni dimineața, dar a fost posibil să încercăm să facem ceva în weekend", a spus Aven. „La această întâlnire, Chubais a vorbit foarte clar împotriva candidaturii lui Putin". Aven povestește și despre cum Chubais i-a cerut să se întâlnească cu Putin și să-l convingă să refuze numirea. Aven spune că a mers la casa lui Putin duminică seara, dar când s-au întâlnit, Putin i-a spus că a fost deja de acord.

Înapoi la text

114. Interviu autor cu Pugaciov, august 2019. „În acest caz, el nu acționa ca președinte sau țar. El se comporta ca un bunic care se temea mai ales pentru Tanya și pentru nepoții săi", a spus Pugaciov.

Înapoi la text

115. Brian Whitmore, „Elțin Sacks Stepashin, Anoints Putin", *Moscow Times* , 10 august 1999

Înapoi la text

116. Candidatura lui Putin abia a obținut majoritatea necesară, cu doar șase voturi.

Înapoi la text

117. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

118. Rapoartele sugerează că Familia plănuise într-adevăr un al doilea război cecen: Voloshin, șeful de stat major al Kremlinului, ar fi fost detectat de serviciile secrete franceze întâlnindu-se cu un lider rebel cecen, Shamil Basayev, la o vilă pe 4 iulie la periferie. de la Nisa cu o lună înainte ca cecenii să-și înceapă incursiunea armată în Daghestan – John Dunlop, *The Moscow Bombings of September 1999* , pp.66–8. Mai târziu, Stepashin a acordat o serie de interviuri în care a recunoscut că un plan de lansare a unei noi acțiuni militare împotriva Ceceniei – chiar să pună stăpânire pe teritoriul cecen – fusese în discuție la Kremlin cu câteva luni înainte, când era încă prim-ministru, și chiar a sugerat că planurile făcuseră parte din discuțiile de destabilizare a situației și de a impune o regulă de urgență: Dunlop citează trei interviuri acordate de Stepashin: unul lui *Frankfurter Rundschau* în februarie 2000, în care a spus că planurile erau în curs din martie pentru a închide granița cu Cecenia și a crea „un cordon sanitar" în jurul Ceceniei „ca Zidul Berlinului". „În iulie, am decis să punem mâna pe teritoriul [în Cecenia] la nord de Terek". El a recunoscut că planurile de invadare a Ceceniei au fost autorizate înainte ca cecenii să înceapă incursiunile armate în Daghestan în august. Altul lui Michael Gordon, „A Look at How the Kremlin Slid into the Cecen War", *New York Times* , 1 februarie 2000, în care Stepashin spunea că în martie planul fusese doar să securizeze granițele Ceceniei, dar până în iulie s-a extins. pentru a ocupa treimea superioară a Ceceniei, cu forțele speciale urmărind rebeli. Al treilea, cu ziarul rus *Moskovsky Komsomolets* în septembrie 1999, l-a citat ca indicând că Berezovsky a căutat să provoace un conflict limitat care să-i permită lui Elțin să impună o guvernare de urgență. „În ceea ce privește versiunea unei conspirații, [trebuie să ne dăm seama că] după ce a provocat un război, este dificil în acea regiune să câștigi rapid o victorie.. Este o altă chestiune [cu totul] că anumite acorduri au fost posibile, pentru a a destabiliza situația și a o aduce sub Regulă de urgență. Acum asta e o versiune.

Înapoi la text

119. Gleb Pavlovsky, „Eksperimentalnaya Rodina", Moscova, iulie 2018

Înapoi la text

120. Interviu autorului cu doi asociați apropiați Berezovsky, octombrie 2019. Ambii au confirmat că Berezovsky îl cunoaște pe liderul cecen Shamil Basayev.

Înapoi la text

121. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

122. Carlo Bonini și Giuseppe D'Avantso, „Svizerra, carte di credito accusano Eltsin", *Corriere della Sera* , 25 august 1999

Înapoi la text

123. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

124. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

125. Andrew Higgins, „Former Legislator Clears Yeltsin Family", *Wall Street Journal* , 28 septembrie 1999

Înapoi la text

126. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

127. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

128. Raymond Bonner și Timothy L. O'Brien, „Activity at Bank Raises Suspicion of Russian Mob Tie", *New York Times* , 19 august 1999

Înapoi la text

129. Paul Beckett și David S. Cloud, „Banking Probe Reaches Yeltsin Family – Cayman Accounts Now Draw US Scrutiny", *Wall Street Journal* , 22 septembrie 1999. Un avocat al domnului Dyachenko a spus că fondurile erau plata pentru munca pentru tranzacționarea petrolului firma Belka Trading și nu aveau legătură cu nicio activitate ilicită.

Înapoi la text

130. Documentul de la parchetul elvețian, din 28 iulie 2000, arăta că procurorii investigau un transfer de 235 milioane USD prin Banco del Gottardo într-un cont deținut la East-West United Bank din Luxemburg de către o companie numită Questor Corporation Ltd, care procurorii au spus că Dyachenko a fost beneficiarul. Ca răspuns la întrebările scrise, Yumashev a spus că orice sugestie că Tatyana ar fi primit vreodată astfel de fonduri era „minciuni absolute". Tatiana nu a avut niciodată companii offshore - nicio companie în străinătate sau în Rusia. Și dacă acest transfer a avut loc, atunci Tatyana nu a avut niciodată nicio legătură cu această companie.

Înapoi la text

131. Interviu autor cu Pugaciov, mai 2014

Înapoi la text

132. Interviu autor cu Pugaciov, septembrie 2014

Înapoi la text

133. Primakov, „Vosem mesiatsev plus", pp.222–3: Primakov scrie că, după ce a fost demis din postul său de prim-ministru, Putin l-a sunat și i-a propus să se întâlnească cu conducerea FSB. Putin a adus toate rândurile de vârf ale FSB în casa lui Primakov, unde l-au prăjit. „Acesta a fost un gest serios și nu cred că Putin a fost de acord cu nimeni asupra detaliilor", a scris Primakov. Apoi, când Putin, la rândul său, a fost numit prim-ministru, a acceptat o invitație de a participa la sărbătorirea a șaptezeci de ani a lui Primakov și a ținut din nou un discurs. „Desigur, nu am invitat nicio persoană din cercul interior al lui Elțin", a scris Primakov. Primakov spune că au rămas în contact strâns după alegerea lui Putin ca președinte.

Înapoi la text

134. Valentin Yumashev, „My glotnuli svobody I otravilis yeyu", interviu cu *Moskovsky Komsomolets* , 31 ianuarie 2011

Înapoi la text

135. Gleb Pavlovsky, „Eksperimentalnaya Rodina", Moscova, iulie 2018

Înapoi la text

136. Interviu autor cu Turover, mai 2013

Înapoi la text

Capitolul 5: „Jucării pentru copii în bazine de noroi"

1. Interviu autor cu fostul ofițer superior KGB apropiat de Putin, august 2018

Înapoi la text

2. Ibid.

Înapoi la text

3. Interviu autor cu Graham, iunie 2014

Înapoi la text

4. Pavlovsky, „Eksperimentalnaya Rodina", iulie 2018. „Din 1996 până la sfârșitul președinției lui Elțin, am vorbit la Kremlin nu despre un „succesor", ci despre întărirea puterii", a spus Pavlovsky.

Înapoi la text

5. Interviu autor cu Illarionov, septembrie 2015

Înapoi la text

6. Ibid.

Înapoi la text

7. Interviuri autor cu Pugaciov, septembrie 2014, august 2018

Înapoi la text

8. Afirmația lui Pugaciov că decizia a fost luată mai devreme, aproape de îndată ce Putin a fost numit prim-ministru și anunțat ca succesor al lui Elțin, se potrivea mult mai bine cu ceea ce s-a întâmplat de fapt atunci. Alți doi oficiali de la Kremlin au mai indicat că decizia a fost luată cu mult timp înainte. Într-un interviu acordat *Newsweek International* (10 ianuarie 2000), Anatoly Chubais, fostul șef al personalului Kremlinului și țarul privatizării, a spus că ideea a fost cunoscută și discutată de mult, în timp ce Gleb Pavlovsky, spin doctorul Kremlinului, a spus că decizia a fost luată. la începutul anului. („Eksperimentalnaya Rodina”, iulie 2018)

Înapoi la text

9. Interviu autor cu un apropiat al lui Putin, august 2018

Înapoi la text

10. Oksana Yablokova, Simon Saradzhyan și Valeria Korchagina, „Apartment Block Explodes, Dozens Dead”, *Moscow Times* , 10 septembrie 1999

Înapoi la text

11. Valeria Korchagina, Simon Saradzhyan, „Tensions Grow as Toll Rises to 118”, *Moscow Times* , 15 septembrie 1999

Înapoi la text

12. Serghei Iușenkov, un important parlamentar liberal, a fost împușcat în fața casei sale în aprilie 2003, la un an după ce a devenit parte a unei comisii publice independente înființate pentru a investiga atentatele la apartamente. Yury Schekochikin, un cunoscut jurnalist de investigație care s-a alăturat și comisiei, a murit trei luni mai târziu din cauza unei boli misterioase care purta semnele otrăvirii cu materiale radioactive. Un fost colonel al FSB, Mihail Trepașkin, care s-a alăturat și el la comisie, a fost arestat în octombrie 2003 și condamnat pentru patru ani de închisoare într-o închisoare militară pentru presupusa manipulare necorespunzătoare a materialelor clasificate, la scurt timp după ce a împărtășit informații unui jurnalist care arăta că un agent FSB ar fi fost implicat. în bombardarea străzii Guryanova nr. 19.

Înapoi la text

13. Said Islamyev, „Thousands Flee Grozny as Bombs Fall”, *Moscow Times* , 25 septembrie 1999

Înapoi la text

14. Brian Whitmore, „Real Target of Airstrikes May Be PR", *Moscow Times* , 28 septembrie 1999

Înapoi la text

15. Putin în elicopter și cort – https://www.youtube.com/watch?v=8Xn7pJQmATI ; www.ntv/ru/video/1749560

Înapoi la text

16. Brian Whitmore, „Evaluarea popularității primului ministru crește vertiginos", *Moscow Times* , 30 noiembrie 1999

Înapoi la text

17. Brian Whitmore și Simon Saradzhyan, „Moscow Awash in Explosion Theories", *Moscow Times* , 14 septembrie 1999

Înapoi la text

18. „Gennadiya Seleznyova Predupredili o vzryve v Volgodonske za tri dnya do terakta", Newsru.com , 21 martie 2002

Înapoi la text

19. John Dunlop, *Bombardele de la Moscova din septembrie 1999: Examinarea atacurilor teroriste rusești la începutul domniei lui Vladimir Putin* , pp.170–1; „Taimer Ostanovili za Sem Chasov do Vzryva: Terakt Predotvratil Voditel Avtobusa", *Kommersant* , 24 septembrie 1999; „Nezavisimoye Rassledovanie: Ryazansky Sakhar", NTV, 24 martie 2000: înainte de represiunea lui Putin asupra mass-mediei, NTV a organizat un program de discuții de aproape o oră despre evenimentele din Ryazan, unde locuitorii, inclusiv cel care a raportat totul, Alexei Kartofelnikov, au vorbit de neîncrederea lor fusese un exercițiu și ceruse răspunsuri de la FSB.

Înapoi la text

20. Ibid., pp.170–1; vezi, de asemenea, Pavel Voloshin, 'Chto bylo v Ryazani: sakhar ili geksogen?', *Novaya Gazeta* , 14 februarie 2000; și „Taimer Ostanovili za Sem Chasov do Vzryva: Terakt Predotvratil Voditel Avtobusa", *Kommersant* , 24 septembrie 1999

Înapoi la text

21. Dunlop, *The Moscow Bombings of September 1999* , pp.172–7; Simon Saradzhyan, „Police Find Dummy Bomb in Ryazan", *Moscow Times* , 24 septembrie 1999; „Taimer Ostanovili za Sem Chasov do Vzryva: Terakt Predotvratil Voditel Avtobusa", *Kommersant* , 24 septembrie 1999

Înapoi la text

22. „Nezavisimoye Rassledovanie: Ryazansky Sakhar" https://www.youtube.com/watch?v=K-lEi_Uyb_U

Înapoi la text

23. Ibid.: programul arată imagini cu Rushailo adresându-se oamenilor legii la sediul ministerului de interne pe 24 septembrie și spunându-le că o explozie în Ryazan a fost împiedicată. Include, de asemenea, imagini cu Patrushev ieșind pentru a spune unui reporter TV treizeci de minute mai târziu că nu a fost decât un exercițiu; în saci era doar zahăr.

Înapoi la text

24. Patrushev a început în contrainformații KGB din Leningrad cu Putin, apoi a trecut la conducerea diviziei de contrabandă a orașului. Până în 1994 s-a mutat la Moscova, unde a ocupat funcția de șef al importantei divizii de securitate internă a FSB.

Înapoi la text

25. Alexander Litvinenko și Yury Felshtinsky, „FSB Vzryvayet Rossiyu". Autorii citează o declarație, aparent emisă de FSB-ul Ryazan la scurt timp după ce Patrushev a susținut că incidentul nu a fost decât un exercițiu, spunând: „După cum a devenit cunoscut, dispozitivul a descoperit pe 22.09.99, care era o imitație a unui dispozitiv exploziv. a unui exercițiu interregional. Vestea asta a fost neașteptată pentru noi și a venit după momentul în care FSB a descoperit locul de reședință în Ryazan al celor care au plasat dispozitivul exploziv și când se pregătea să-i rețină. De asemenea, îl citează pe șeful diviziei de investigații a FSB-ului Ryazan, Iuri Maksimov, care a spus la 21 martie 2000: „Am luat foarte în serios evenimentele din acea noapte, ca și cum ar fi fost o situație militară. Vestea că acesta este un exercițiu FSB a fost total neașteptată pentru noi și a venit în momentul în care descoperisem locurile de reședință ale persoanelor care plasaseră dispozitivul de imitație (după cum sa dovedit mai târziu) și se pregăteau să-i rețină. .' Anatoly Medetsky, „Sacks in the subsol Still Trouble Ryazan", *Moscow Times* , 24 septembrie 2004

Înapoi la text

26. „Nezavisimoye Rassledovanie: Ryazansky Sakhar"; Medetsky, „Sacii în subsol încă mai dă probleme cu Ryazan"

Înapoi la text

27. „Nezavisimoye Rassledovanie: Ryazansky Sakhar"

Înapoi la text

28. Alexander Litvinenko și Yury Felshtinsky, „FSB Vzryvayet Rossiyu"; *Blow up Russia* , film documentar, producătorii Jean Charles Deniau și Charles Gazelle, 2002

Înapoi la text

29. Medetsky, „Sacks in the subsol Still Trouble Ryazan"

Înapoi la text

30. „Nezavisimoye Rassledovanie: Ryazansky Sakhar"

Înapoi la text

31. Igor Korolkov, „Fotorobot ne pervoi svezhosti", *Moskovskie Novosti* , 11 noiembrie 2003; MI Trepashkin, „Na pervom fotorobote byl agent FSB", chechenpress.com , 18 septembrie 2003; vezi, de asemenea, Scott Anderson, „None dare call it conspiracy", *GQ* , septembrie 2009

Înapoi la text

32. Ibid.

Înapoi la text

33. Interviu autorului cu fostul oficial de la Kremlin, decembrie 2014. Purtătorul de cuvânt al Kremlinului, Dmitri Peskov, a spus că afirmațiile făcute de fostul oficial de la Kremlin sunt „un gunoi total". „Nu acordați nicio atenție acestui insider. Nu știe nimic", a spus Peskov.

Înapoi la text

34. Ibid.

Înapoi la text

35. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

36. Brian Whitmore, „Real Target of Airstrikes May be PR", *Moscow Times* , 28 septembrie 1999; Articolul *Vremya MN* , 27 septembrie 1999, în care Putin afirmă: „De data aceasta nu ne vom pune băieții sub foc... Vom folosi toate forțele și mijloacele moderne pentru a distruge teroriștii. Le vom distruge infrastructura. Vom folosi forțele speciale doar pentru a curăța teritoriul. Ne vom proteja oamenii. Desigur, asta necesită timp și răbdare.

Înapoi la text

37. Pavlovsky, „Eksperimentalnaya Rodina", iulie 2018

Înapoi la text

38. Interviu autor cu o persoană apropiată familiei Elțin, iulie 2018. O teorie ar putea fi că familia a lucrat cu Putin și FSB pentru a instiga incursiunea cecenă în Daghestan, ca o modalitate de a provoca un al doilea război cecen care l-ar propulsa pe Putin la putere, în timp ce atentatele cu bombă la apartamente din septembrie au fost FSB – și anume Patrushev – luând chestiunea în propriile mâini și depășind cu mult orice planuit inițial pentru a-l propulsa pe Putin la putere. Un apropiat al lui Berezovsky (interviu cu autorul din octombrie 2019) a sugerat, de asemenea, că atentatele ar fi putut fi efectuate de ceceni care se răzbunau pentru că nu au fost plătiți pentru incursiunile armate anterioare în Daghestan – dacă într-adevăr acele incursiuni ar fi fost planificate ca o modalitate de a ajuta la stimularea lui Putin. bolta la putere.

Înapoi la text

39. Vezi capitolul 1

Înapoi la text

40. Interviu autor cu fostul membru al Fracțiunii Armatei Roșii, martie 2018

Înapoi la text

41. Interviu autor cu oligarhul rus, iulie 2018

Înapoi la text

42. Interviu autorului cu un bancher rus senior cu legături cu informații străine, ianuarie 2019

Înapoi la text

43. Pavlovsky, „Eksperimentalnaya Rodina”

Înapoi la text

44. Patrick E. Tyler, „Russian Says Kremlin Faked „Terror Attacks””, *New York Times* , 1 februarie 2002

Înapoi la text

45. Alexander Goldfarb și Marina Litvinenko, *Death of a Dissident* , pp.180-2. Cartea îl citează pe Berezovsky descriindu-și nemulțumirile când, la sfârșitul lui august 1999, după ce Putin a devenit prim-ministru, l-a vizitat în noul său birou și a văzut pe biroul său o statuie a lui Felix Dzerjinski, fondatorul poliției secrete sovietice. Își făcuse griji că Putin era încă atașat KGB și se întreba dacă nu era prea târziu pentru a găsi un alt succesor. Abia când l-a trimis pe Abramovici la petrecerea de naștere a lui Putin, pe 7 octombrie, iar Abramovici a raportat că nu există niciun semn de alți spioni la petrecere, că a luat decizia să-l susțină pe Putin.

Înapoi la text

46. Interviu autor cu asociat Berezovsky, iunie 2018

Înapoi la text

47. Brian Whitmore, „Agende Clash on Sunday TV News”, *Moscow Times* , 12 octombrie 1999

Înapoi la text

48. Andrei Zolotov Jr, „Media Wars Turn to Blood and Guts”, *Moscow Times* , 26 octombrie 1999

Înapoi la text

49. Interviu autor cu asociat Berezovsky, iunie 2018

Înapoi la text

50. O persoană apropiată lui Berezovsky a spus că Berezovsky a interceptat anterior o corespondenţă între Primakov şi Skuratov care arăta că acesta era numărul unu pe lista de arestări (interviu cu autorul, iulie 2018)

Înapoi la text

51. Michael McFaul, „Russia's 1999 Parliamentary Elections: Party Consolidation and Fragmentation", demokratizatsiya.pub/archives/08-1_McFaul.PDF: Datele sondajelor citate de McFaul arată că ratingul Patriei-Rusia a scăzut de la 28 la sută în iulie.

Înapoi la text

52. Andrei Zolotov Jr, „Shoigu's Unity Rides on Putin's Coattails", *Moscow Times* , 4 decembrie 1999

Înapoi la text

53. „Putin Soars High on War's Wings", *Moscow Times* , 1 decembrie 1999

Înapoi la text

54. Sarah Karush, „Pro-Kremlin Parties Sweep into Duma", *Moscow Times* , 21 decembrie 1999

Înapoi la text

55. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

56. Boris Elţin, *Jurnalele de la miezul nopţii* , p.6

Înapoi la text

57. Putin FSB reuniune din decembrie 1999:
https://www.youtube.com/watch?v=6xkLdzrniyo

Înapoi la text

58. Vladimir Putin, „Rossiya na Rubezhe Tysyacheletii", 27 decembrie 1999. Articolul nu mai este disponibil pe portalul guvernului, a fost publicat pe www.government.gov.ru . Dar poate fi citit aici: myruwin.ru/Vladimir-putin-rossija-na-rubezhe-tysjacheletij

Înapoi la text

59. Putin, 'Rossiya na Rubezhe Tysyacheletii'

Înapoi la text

60. „Vladimir Putin Obnarodoval Svoyu Programmu", *Nezavisimaya Gazeta* , 30 decembrie 1999

Înapoi la text

61. Eltsin, discurs de Revelion, citare YouTube
https://www.youtube.com/watch?v=q0Zb8QqXo0A

Înapoi la text

62. Interviu autorului cu un fost înalt oficial guvernamental apropiat serviciilor de securitate, ianuarie 2014

Înapoi la text

63. Interviu autorului cu fostul oficial înalt de la Kremlin, noiembrie 2017, în care a spus că sub conducerea Lujkov/Primakov, „Ceea ce i-a luat lui Vladimir Vladimirovici șaptesprezece ani s-ar fi întâmplat în patru ani. Toate acestea au fost târâte. De asemenea, interviu de autor cu fostul consilier economic prezidențial Andrei Illarionov, septembrie 2015, în care acesta spunea: „Dacă ar fi fost Primakov, nu ar fi fost o perioadă inițială de reformă economică așa cum a fost sub Putin. Dar Primakov nu ar fi fost la fel de dur în lichidarea opoziției. Ar fi fost mai ușor să-i răstoarne regimul în doi-trei-patru ani. Ar fi existat o uniune a democraților și oligarhilor împotriva KGB-ului și ar fi existat șansa de a răsturna regimul KGB. Primakov nu ar fi fost în stare să aducă generația mai tânără a KGB și nu ar fi fost capabil să mențină stabilitatea regimului.

Înapoi la text

64. Catherine Belton, „Campania lui Putin trece prin regiuni”, *Moscow Times* , 22 martie 2000

Înapoi la text

65. Putin noaptea alegerilor, https://www.youtube.com/watch?v=DhQynqCXWAkn

Înapoi la text

66. Catherine Belton, „Putin Walks his Way into Women’s Hearts”, *Moscow Times* , 9 martie 2000

Înapoi la text

67. Catherine Belton, „Luzhkov Shows Putin About Town”, *Moscow Times* , 24 martie 2000

Înapoi la text

68. Interviu autor cu Pugaciov, septembrie 2014

Înapoi la text

69. Anatoly Sobchak, „Kak Rossiya Poteryala Flot na Baltike I Kto v Etom Vinovat?”, *Moskovskie Novosti* , 6 octombrie 1998, preluat de la
https://web.archive.org/web/20131029211741/http://datarhiv.ru /51/85

Înapoi la text

70. Elena Masyuk, 'Volodya Tolko ne Bronzovei', *Novaya Gazeta* , 9 noiembrie 2012, interviu cu Lyudmilla Narusova

Înapoi la text

71. Raport FBI despre imperiul și asociații lui Semyon Mogilevich, 1995, obținut de autor.

Înapoi la text

72. Interviu autor cu Narusova, iunie 2014

Înapoi la text

73. „Sobchak Ostavil Dver Otkrytoi", *Kommersant* , 22 februarie 2000

Înapoi la text

74. Ibid.; „ *Kommersant* specula despre moartea lui Sobchak", *Moscow Times* , 23 februarie 2000

Înapoi la text

75. Masyuk, „Volodya Tolko ne Bronzovei"

Înapoi la text

76. Interviu autor cu fostul asociat Traber, noiembrie 2015

Înapoi la text

77. Catherine Belton, „Thousands Say Farewell to Sobchak", *Moscow Times* , 25 februarie 2000

Înapoi la text

78. Masyuk, „Volodya Tolko ne Bronzovei"

Înapoi la text

79. Când autoarea a intervievat-o pe Narusova în iunie 2014, aceasta a refuzat să răspundă la întrebări despre comentariile ei anterioare adresate *Novaya Gazeta .*

Înapoi la text

80. Interviu autor cu Pugaciov, august 2016

Înapoi la text

81. Interviu autor cu Pugaciov, mai 2015

Înapoi la text

82. Catherine Belton, „Putin Wins, Promises no Miracles", *Moscow Times* , 28 martie 2000

Înapoi la text

83. Vitaly Mansky, 'Svidetely Putina', 2018

Înapoi la text

84. Interviu autor cu aliatul lui Putin, martie 2015; interviu autor cu fostul oficial guvernamental, ianuarie 2013

Înapoi la text

85. Catherine Belton, „Aluminium Sale Gets Stamp of Approval", *Moscow Times* , 10 martie 2000

Înapoi la text

86. Interviu autorului cu aliatul lui Putin, martie 2015. El a clarificat mai târziu: „O condiție era clară pentru mine și că timp de patru ani a fost să nu se amestece în funcționarea economiei. Era foarte clar, dar pot doar să presupun.

Înapoi la text

87. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

88. Pare clar că Putin și Familia Elțin au fost altoiți împreună. Un simbol al fuziunii dintre casele oamenilor lui Putin și ale familiei Elțin a apărut la scurt timp după venirea lui la putere. La doar câteva luni după alegeri, s-a născut un comerciant de petrol puțin observat. A fost numit Urals Energy și a fost deținut de doi parteneri de afaceri ai lui Gennady Timchenko și a lui Leonid Dyachenko. („Sky's the Limit for reborn Urals Energy", *Platts Energy in East Europe* , 31 martie 2006)

Înapoi la text

89. Interviu autor cu Pugaciov, iulie 2015

Înapoi la text

90. Interviu autor cu Nevzlin, iulie 2018

Înapoi la text

Capitolul 6: „Cercul interior l-a făcut"

1. Discursul lui Elțin la inaugurarea prezidențială a lui Putin din 2000, www.youtube.com/watch?v=Q2AF_2gHHeQ

Înapoi la text

2. Inauguratsionnaya Rech Vladimira Putina 7 maya 2000 goda, *Moskovskie Novosti* , www.mn.ru/blogs/blog_reference/80928

Înapoi la text

3. Apoi fusese trimis să servească pentru scurt timp ca șef al securității pentru republica Karelian ă la granița strategică a Rusiei cu Finlanda.

4. Interviu autor cu o persoană apropiată lui Patrushev, februarie 2015

Înapoi la text

5. Interviu autor cu aliatul lui Putin, august 2018

Înapoi la text

6. Interviu autor cu o persoană apropiată lui Patrushev, februarie 2015

Înapoi la text

7. Cum ar fi lucrările lui Halford Mackinder, un academic englez care, la începutul secolului, scrisese unele dintre versiunile fondatoare ale teoriei geopolitice care au influențat politica externă în timpul Războiului Rece

Înapoi la text

8. Totuși, un fost membru al Fracțiunii Armatei Roșii a spus că Ivanov a apărut adesea la Dresda cu Putin.

Înapoi la text

9. Interviu autor cu fostul coleg FSB al lui Ivanov, iunie 2014

Înapoi la text

10. Raport scris de Yury Shvets cu contribuția fostului ofițer FSB Alexander Litvinenko și difuzat în timpul anchetei Înaltei Curți din Londra privind uciderea lui Litvinenko. Acesta poate fi găsit la webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160613091026/https://www.litvinenkoinquiry.org/files/2015/03/INQ006481.pdf

Înapoi la text

11. Interviu autor cu o persoană apropiată lui Ivanov, iunie 2018

Înapoi la text

12. webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160613091026/https://www.litvinenkoinquiry.org/files/2015/03/INQ006481.pdf

Înapoi la text

13. Interviu autor cu fostul om de afaceri din Sankt Petersburg, Andrei Korchagin, ianuarie 2015

Înapoi la text

14. Interviu autor cu fostul apropiat al lui Putin, ianuarie 2017

Înapoi la text

15. Interviuri de autor cu două persoane apropiate lui Sechin: unul în februarie 2015, celălalt în august 2018

Înapoi la text

16. Interviu autor cu o persoană apropiată lui Sechin, februarie 2015

Înapoi la text

17. Ibid.

Înapoi la text

18. Ibid.

Înapoi la text

19. Ibid.

Înapoi la text

20. Interviu autor cu asociatul lui Kharchenko, fostul șef al Flotei Mării Baltice, martie 2014; și interviu autor cu fostul aliat al lui Putin, august 2018

Înapoi la text

21. Interviu autor cu o persoană apropiată de Cerkesov, noiembrie 2015

Înapoi la text

22. Interviu autorului cu fostul oficial superior american, iunie 2014

Înapoi la text

23. Interviu autor cu Pugaciov, septembrie 2014

Înapoi la text

24. Catherine Belton, „A Russian Volley over the ABM Treaty", *BusinessWeek* , 9 noiembrie 2001

Înapoi la text

25. Pentru o discuție asupra acestor asigurări, a se vedea analiza Svetlana Savranskaya și Tom Blanton, de la Universitatea George Washington, a documentelor recent lansate din Arhiva Securității Naționale, „Extinderea NATO: Ce a auzit Gorbaciov", 12 decembrie 2017, https:/ /nsarchive.gwu.edu/briefing-book/russia-programs/2017-12-12/nato-expansion-what-gorbaciov-heard-Western-leaders-early

Înapoi la text

26. Ian Traynor, „Putin Urged to Apply the Pinochet Stick", *Guardian* , 31 martie 2000

Înapoi la text

27. Hans Leyendecker și Frederik Obermaier, „Diskrete Geschafte am Affenfelsen”, *Suddeutsche Zeitung* , 11 aprilie 2013

Înapoi la text

28. Interviu autor cu Pugaciov, septembrie 2013

Înapoi la text

29. Interviu autor cu insider de la Kremlin, decembrie 2014

Înapoi la text

30. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2015

Înapoi la text

31. Conform estimărilor Fondului Monetar Internațional; vezi Prakash Loungani și Paolo Mauro, „Capital Flight from Russia”, Documentul de discuție privind politica Fondului Monetar Internațional, 1 iunie 2000

Înapoi la text

32. Interviu autor cu Bogdanchikov, august 2013

Înapoi la text

33. Alexander Voloshin, pe atunci șef de personal al Kremlinului, a spus: „Republicile nu plăteau taxe. A fost război în Cecenia. Unele republici refuzau să trimită trupe în armată. Datoriile pentru salarii și pensii erau în creștere, iar popularitatea președintelui era de doar 4%. Pe acest fond, comuniștii erau puternici, la fel și Primakov și Lujkov. Dușmanii erau puternici și noi slabi. Exista un risc real ca țara să se prăbușească.

Înapoi la text

34. Interviu autor cu Yakunin, iunie 2013

Înapoi la text

35. Interviu autor cu Yakunin, noiembrie 2016

Înapoi la text

36. Alan A. Block și Constance A. Weaver, *All is Clouded by Desire* , p.125, International and Comparative Criminology, Westport, Connecticut, 2004

Înapoi la text

37. Interviu autor cu Christian Michel, mai 2005

Înapoi la text

38. Interviu autor cu asociatul lui Putin, mai 2013

Înapoi la text

39. Andrew Jack, „Putin Appears to Distance Himself from Oligarchs", *Financial Times* , 29 februarie 2000

Înapoi la text

40. „Oligarhii vor dispărea, Putin jură", Agence France-Presse, 18 martie 2000

Înapoi la text

41. Interviu autor cu o persoană apropiată lui Putin, august 2018

Înapoi la text

42. Interviu autor cu asociat Berezovsky, iunie 2018

Înapoi la text

43. Nikolai Vardul, „Kak Putin Budet Upravlyats Stranoi", *Kommersant* , 3 mai 2000

Înapoi la text

44. Maura Reynolds, „Russia Raids Media Company Critical of Kremlin", *Los Angeles Times* , 12 mai 2000

Înapoi la text

45. David Hoffman, „Putin Moves to Bolster Central Rule; Planul va controla guvernatorii regionali, *Washington Post* , 18 mai 2000

Înapoi la text

46. Gregory Feifer, „Scrisoarea lui Berezovsky domină ştirile", *Moscow Times* , 1 iunie 2000

Înapoi la text

47. Interviu autor cu asociat Berezovsky, iunie 2018

Înapoi la text

48. Interviu autor cu Yumashev, octombrie 2017

Înapoi la text

49. Ibid.

Înapoi la text

50. Guy Chazan şi Alan Cullison, „Russia's Oligarchs Protest Arrest of Media Magnate", *Wall Street Journal* , 15 iunie 2000

Înapoi la text

51. Igor Semenenko, „Suit Filed to Undo Norilsk Auction", *Moscow Times* , 21 iunie 2000

Înapoi la text

52. Dmitry Zaks, „Tax Police Raid Russian Business Giants Following Putin Threat", Agence France-Presse, 11 iulie 2000

Înapoi la text

53. Andrew Kramer, „Tax Police Open Case against Auto Giant", Associated Press, 12 iulie 2000

Înapoi la text

54. Dmitry Zaks, „Putin Vows to Punish Russian Oligarhis as Tax Police Strike Again", Agence France-Presse, 12 iulie 2000

Înapoi la text

55. Serghei Shagorodsky, „Președintele rus își apără politicile cu mâinile grele", Associated Press, 13 iulie 2000

Înapoi la text

56. Marielle Eudes, „Russian Business Barons Want Frank Talk with Putin", Agence France-Presse, 14 iulie 2000

Înapoi la text

57. Nick Wadhams, „Anunțul lui Berezovsky că va demisiona din Parlamentul Rusiei O altă ghicitoare", Associated Press, 17 iulie 2000

Înapoi la text

58. Maura Reynolds, „Putin Reaches Out to Oligarchs", *Los Angeles Times* , 29 iulie 2000

Înapoi la text

59. Interviu autor cu Pugaciov, decembrie 2013

Înapoi la text

60. Andrei Savitsky, „Favorit", *Nezavisimaya Gazeta* , 6 noiembrie 2001; vezi, de asemenea, „Semya Kopilka", *Moskovsky Komsomolets* , 28 iunie 2000; „Sekretniye Druzya Putina", *Moskovsky Komsomolets* , 4 aprilie 2001; Konstantin Remchukov, „Bodrym Shagom k BoNY-2", *Vedomosti* , 27 noiembrie 2001; Andrei Savitsky, 'Syn Otvechayet za Otsa', *Nezavisimaya Gazeta* , 30 noiembrie 2001; Mikhail Kozyrev, „Tuvynets Pugachev", *Vedomosti* , 26 decembrie 2001

Înapoi la text

61. Henry Meyer, „Russian Media Magnate Says Government Forced Sale in Prosecution Deal", Agence France-Presse, 18 septembrie 2000

Înapoi la text

62. Ibid.

Înapoi la text

63. „Berezovsky Warns About More Possible Terrorist Acts in Russia", Interfax, 10 august 2000

Înapoi la text

64. Interviu autor cu fostul apropiat al lui Putin, ianuarie 2015

Înapoi la text

65. Guy Chazan, „Putin lambasts the Media Over Coverage of Sub Disaster", *Wall Street Journal* , 31 august 2000

Înapoi la text

66. Ibid.

Înapoi la text

67. Interviu autor cu asociat Berezovsky, iunie 2018

Înapoi la text

68. Goldfarb și Litvinenko, „Moartea unui disident", p.210

Înapoi la text

69. Vladimir Isachenkov, „Oligarch Says Kremlin Moves to Take His Share in Television Station", Associated Press, 4 septembrie 2000

Înapoi la text

70. „Pavlovsky Outlines Kremlin's Information Security Plans", Bază de date strategice de informații IPR, 26 septembrie 2000

Înapoi la text

71. „Magnatul rus Berezovsky se teme să se întoarcă în Rusia", Agence France-Presse, 14 noiembrie 2000

Înapoi la text

72. Interviu autor cu Nevzlin, iulie 2018

Înapoi la text

73. Interviu autor cu Pugaciov, martie 2015

Înapoi la text

74. Andrei Zolotov Jr, „Putin sprijină investitorul străin la NTV", *Moscow Times* , 30 ianuarie 2001

Înapoi la text

75. Ibid.

Înapoi la text

76. Interviu autor cu Pugaciov, martie 2015

Înapoi la text

77. „Media Most Chief Compares NTV Seizure to August 1991 Coup", Raportul de monitorizare al BBC al interviului Ekho Moskvy, 14 aprilie 2001

Înapoi la text

78. „Raidul NTV arată „KGB la putere" în Rusia: ex-disident", Agence France-Presse, 14 aprilie 2001

Înapoi la text

Capitolul 7: „Energie de operare"

1. Peste 70 la sută din petrol extras și 87 la sută din producția de gaz au mers pe piața internă în principal pentru a sprijini industria militară: Serghei Yermolaev, „The Formation and Evolution of the Soviet Union's Oil and Gas Dependence", 29 martie 2017, Carnegie Endowment for International Peace

Înapoi la text

2. Yermolaev, „Formarea și evoluția dependenței de petrol și gaze a Uniunii Sovietice"

Înapoi la text

3. Thane Gustafson, *Wheel of Fortune: The Battle for Oil and Power in Russia* , p.76, The Belknap Press of Harvard University, Cambridge Massachusetts, 2012. Cartea descrie modul în care Eltsin a semnat un decret în noiembrie 1992 prin care se creează primele trei pe verticală. companii petroliere integrate – Lukoil, Yukos și Surgutneftegaz, în care statul urma să păstreze un pachet de 45 la sută timp de trei ani, când va fi luată o decizie cu privire la privatizarea lor. Restul industriei a intrat într-o companie de stat temporară Rosneft, care rapid a fost interzisă de raiders corporativi care au căutat să ia unități de producție de top.

Înapoi la text

4. Gustafson, *Roata Norocului* , p.90

Înapoi la text

5. Veniturile din petrol au reprezentat 35,5% din veniturile federale totale în 1996 și 27,4% în 1997, conform lui Goohoon Kwon, „The Budgetary Impact of Oil Prices in Russia",

Document de lucru al FMI, 1 august 2003, p.4 www .
.imf.org/external/country/rus/rr/2003/pdf/080103.pdf

Înapoi la text

6. Interviu autor cu Pannikov, aprilie 2008

Înapoi la text

7. Robert Cottrell, „Russia's Richest Man Reveals Himself", *Financial Times* , 21 iunie 2002

Înapoi la text

8. Compania era în genunchi financiar pentru că în prima jumătate a anilor '90 a fost nevoită să-și vândă cea mai mare parte a producției către stat la prețuri interne mici fixe, conform regulilor care guvernau atunci comerțul cu petrol, în timp ce a făcut schimb de petrol către plătiți pentru servicii.

Înapoi la text

9. Miller a fost directorul pentru investiții și dezvoltare al portului maritim din 1996 până în 1999, în același timp în care portul se afla sub controlul lui Ilya Traber, mafiotul rus care a fost un intermediar cheie între oamenii de securitate ai lui Putin și organizația mai largă Tambov- grup criminal. Miller a adus cu el un alt oficial din portul maritim: Alexander Dyukov, care a lucrat ca director general al acestuia din 1998 până în 1999, iar apoi ca șef al terminalului său petrolier, care a fost numit pentru a servi mai întâi ca șef al Sibur, gigantul petrochimic, iar mai târziu, în al doilea mandat al lui Putin ca șef al nou-creatului braț petrolier al Gazprom, Gazpromneft. Un alt dintre cei mai apropiați aliați ai lui Traber, un bărbat KGB pe nume Viktor Korytov, a devenit șef adjunct al Gazprombank.

Înapoi la text

10. Interviu autor cu un bancher senior apropiat de serviciile de securitate, mai 2016

Înapoi la text

11. Interviu autor cu Pugaciov, decembrie 2014

Înapoi la text

12. Interviu autor cu Pugaciov, iunie 2018

Înapoi la text

13. Interviu autor cu un bancher senior apropiat de serviciile de securitate, mai 2016

Înapoi la text

14. Interviu autor cu o persoană apropiată lui Putin, ianuarie 2015

Înapoi la text

15. Interviu autor cu un bancher senior apropiat de serviciile de securitate, mai 2016

Înapoi la text

16. Ibid.; interviu autor cu directorul petrolier apropiat de serviciile de securitate, ianuarie 2014

Înapoi la text

17. Melissa Akin, „Tax Police Target Boss of Lukoil", *Moscow Times* , 12 iulie 2000; vezi, de asemenea, Elizabeth LeBras și Natalya Neimysheva, „Report – Oil Evades $9 Billion in Taxes", *Moscow Times* , 29 noiembrie 2000

Înapoi la text

18. Anna Raff, „Ofițer financiar Lukoil răpit", *Moscow Times* , 13 septembrie 2002

Înapoi la text

19. „Cazul Lukoil închis", *Moscow Times* , 13 februarie 2003

Înapoi la text

20. Natalya Neimysheva, „Illuziya Lgot", *Vedomosti* , 6 februarie 2003

Înapoi la text

21. Interviu autorului cu directorul executiv al industriei petroliere, martie 2014

Înapoi la text

22. Interviu autor cu Milov, septembrie 2013

Înapoi la text

23. Interviu autor cu Hodorkovski, septembrie 2015

Înapoi la text

24. Jeanne Whalen, „Oil Tender Pricing Formula Proposed", *Moscow Times* , 16 august 1997; Boris Aliabayev, „Kremlinul angajează licitații echitabile de petrol", *Moscow Times* , 12 noiembrie 1997

Înapoi la text

25. Interviu autorului cu un bancher occidental senior care participă la vânzare, septembrie 2013

Înapoi la text

26. Asocierea lui Akimov cu informațiile externe sovietice a fost remarcată de trei surse: „El slujea ca ofițer în rezerva activă", a spus un bancher rus înalt, care îl cunoaște bine pe Akimov. „Tatăl său a fost colonel în KGB."; „Nu era posibil să avem un post înalt într-una dintre băncile sovietice străine fără astfel de legături cu KGB", a spus Vladimir Milov, fostul ministru adjunct al energiei; Akimov ar fi putut dobândi o astfel de poziție doar prin legături strânse cu KGB, a spus un director care a lucrat îndeaproape cu el. În acele zile,

rețeaua bancară străină sovietică era un canal cheie pentru finanțarea operațiunilor strategice sovietice. Când în 1979 au fost furați opt saci de gunoi cu documente de la banca străină sovietică din Paris, Eurobank, câteva luni mai târziu a fost publicată o carte bazată pe documentele dispărute, care detalia modul în care banca finanțase Partidul Comunist din Franța. O poziție în acest sistem era o muncă prestigioasă și râvnită. Prima detașare a lui Akimov a fost în 1985 ca șef adjunct al băncii sovietice de comerț exterior, Vneshtorgbank, din Zürich, și a crescut rapid prin sistem.

Înapoi la text

27. Vladimir Pribylovsky, biografia Akimov, Anticompromat.org/akimov/akimbio.html ; vezi, de asemenea, Irina Reznik și Anna Baraulina, „Cold War Banker to Putin Billionaires Walks Sanctions Wire", Bloomberg, 24 octombrie 2014; Irina Mokrousova, „Bankir pod Prikrytiem", Forbes Rusia, 2 aprilie 2015; Alexander Birman, „Orden Natsionalnovo Dostoyaniya", *Zhurnal Kompaniya* , 16 mai 2005; Akimov a creat IMAG cu sancțiunea deplină a Biroului Politic și a Sovietului Suprem al Federației Ruse – și a folosit fondurile acestuia pentru a oferi prima finanțare externă pentru comerciantul de petrol Kirishineftekhimexport al lui Timchenko din Sankt Petersburg, potrivit partenerului lui Timchenko în comerțul de petrol. , Andrei Katkov. Akimov a ținut, de asemenea, o companie strânsă cu un partener al lui Martin Schlaff, agentul Stasi care lucrase cu șeful serviciilor de informații externe din Dresda, Herbert Kohler, pentru a sifona fonduri pentru a păstra rețelele Stasi prin transporturi false de bunuri electronice sub embargo ca Zidul Berlinului s-a prăbușit. Legăturile strânse dintre Akimov și Schlaff aveau să apară mult mai târziu în timpul președinției lui Putin, când au creat un centru comercial central european pentru gazul Gazprom în Austria. A servit ca adjunct al lui la Donau Bank și mai târziu la IMAG un fost colonel al serviciilor de securitate austriece, Peter Haenseler. Haenseler s-a ocupat de menaj, de flota de mașini a Donau Bank, de întreținerea birourilor și de asigurarea pașapoartelor în timp ce lucra la alte „misiuni speciale", potrivit celui care a lucrat cu Akimov.

Înapoi la text

28. Două surse: o persoană care a lucrat îndeaproape cu Akimov (ianuarie 2014) și un agent senior al KGB care a lucrat cu Putin (martie 2014) au indicat, de asemenea, că Donau Bank a jucat un rol în transferul de fonduri ale Partidului Comunist în străinătate înainte de colapsul sovietic. Persoana care a lucrat îndeaproape cu Akimov a mai spus că Akimov a continuat să lucreze în Donau Bank după colapsul sovietic și după ce a creat IMAG în 1990, după plecarea sa oficială din bancă. Vezi și „Istoria băncilor sovietice și rusești în străinătate", în capitolul scris de fostul șef al OstWestHandelsbank, Serghei Bochkarev. Bochkarev dezvăluie că, atunci când șefii băncilor străine sovietice au călătorit la Frankfurt în toamna anului 1991 pentru a discuta urgent despre supraviețuirea instituțiilor lor, Akimov a călătorit și el. Persoana care a lucrat îndeaproape cu Akimov a spus că Akimov îl cunoștea bine pe Grigory Luchansky, șeful grupului comercial Nordex din Viena, un presupus lider al crimei organizate la intersecția activității cu KGB care mută bani din Uniunea Sovietică în ajunul căderea. Mai târziu, Luchansky a format și o afacere comună cu Schlaff. — Faptul că Luchansky l-a cunoscut bine pe Akimov este binecunoscut. S-au întâlnit la Viena', a spus persoana care a lucrat îndeaproape cu Akimov. Fostul ministru adjunct al energiei, Vladimir Milov, a mai susținut că Akimov era apropiat de o altă persoană

importantă a crimei organizate care a lucrat îndeaproape cu KGB, Semyon Mogilevich (interviu cu autorul, noiembrie 2013). Gazprombank a lui Akimov urma să înființeze ulterior un comerciant de gaze cu sediul în Viena, Rosukrenergo, cu Dmitri Firtash, un apropiat al lui Mogilevich.

Înapoi la text

29. Interviu autor cu Rair Simonyan, colegul apropiat al lui Medvedev la Institutul pentru Economie Mondială, septembrie 2013; A se vedea, de asemenea, Birman, „Orden Natsionalnovo Dostoyaniya", *Zhurnal Kompaniya* , 16 mai 2005; Reznik și Baraulina, „Cold War Banker to Putin Billionaires Walks Sanctions Wire", Bloomberg, 24 octombrie 2014

Înapoi la text

30. Interviu autor cu un bancher occidental senior implicat în oferta lui Akimov; vezi și biografia oficială a lui Medvedev: https://www.gazprom-neft.ru/company/management/board-of-directors/medvedev/

Înapoi la text

31. Interviu autor cu Charlie Ryan, noiembrie 2013

Înapoi la text

32. Ibid.; și „Eastern Oil Bidding Has Begun", *Moscow Times* , 11 octombrie 1997

Înapoi la text

33. „Russia's Yukos plătește 775 milioane USD pentru 45% din participația din Eastern Oil", Dow Jones, 8 decembrie 1997; John Thornhill, „Grupul rusesc de petrol câștigă controlul rivalului", *Financial Times* , 9 decembrie 1997

Înapoi la text

34. Interviu autor cu Ryan, noiembrie 2013

Înapoi la text

35. Interviu autor cu persoana care a lucrat îndeaproape cu Akimov; vezi și Ilya Zhegulev, „Nevzlin Poprosil Zaschity u Genprokurora", gazeta.ru, 21 iulie 2004; „Delo o dvukh pokusheniyakh na ubiistvo direktora avstriiskoi kompanii East Petroleum, Yevgeniya Rybina", *Vremya Novostei* , 4 iulie 2003; și interviu cu Rybin, Oleg Lurye, Vslukh, 10 septembrie 2003

Înapoi la text

36. Interviu autor cu o persoană apropiată lui Rybin, ianuarie 2014

Înapoi la text

37. Ibid.

Înapoi la text

38. Ibid.

Înapoi la text

39. Interviu autor cu bancher senior apropiat serviciilor de securitate, mai 2015

Înapoi la text

40. Interviu autor cu Michel, mai 2005

Înapoi la text

41. Interviu autor cu Hodorkovski, mai 2014

Înapoi la text

42. Interviu autor cu Hodorkovski, septembrie 2015

Înapoi la text

43. Catherine Belton, „Kremlin, Big Oil on Collision Course", *Moscow Times* , 28 ianuarie 2003; Jeanne Whalen, „În Rusia, Politică vs Conducte – Kremlinul ezită să ofere companiilor petroliere puterea de a investi în infrastructură", *Wall Street Journal* , 29 ianuarie 2003

Înapoi la text

44. Interviu autorului cu Hodorkovski, februarie 2003

Înapoi la text

45. Dmitri Zhdannikov și Andrew Hurst, „Standing at a Crossroads", Reuters, 27 ianuarie 2003

Înapoi la text

46. Valeria Korchagina, „Cabinet Agrees to Slash Tax Burden", *Moscow Times* , 24 aprilie 2003

Înapoi la text

47. Schimbul lui Hodorkovski cu Putin la întâlnirea RSPP, https://www.youtube.com/watch?time_continue=20&v=u6NKb79VN8U

Înapoi la text

48. Torrey Clark, „Tycoons Talk Corruption in Kremlin", *Moscow Times* , 20 februarie 2003

Înapoi la text

49. https://www.youtube.com/watch?time_continue=20&v=u6NKb79VN8U

Înapoi la text

50. Interviu autor cu Kondaurov, mai 2014

Înapoi la text

51. Interviu autor cu o persoană fostă apropiată a lui Putin, iunie 2018

Înapoi la text

52. Interviu autor cu Vavilov, ianuarie 2013

Înapoi la text

53. Interviu autor cu Kondaurov, mai 2014

Înapoi la text

54. Catherine Belton, „$36 Billion YukosSibneft Joins the Global Elite", *Moscow Times* , 23 aprilie 2003

Înapoi la text

55. Andrew Jack și Carola Hoyos, „Yukos Eyes Up Western Partnership", *Financial Times* , 24 septembrie 2003

Înapoi la text

56. Interviu autor cu fostul acționar Yukos, septembrie 2013

Înapoi la text

57. Arkady Ostrovsky, „Yukos to Expand Beyond Russia", *Financial Times* , 28 septembrie 2003

Înapoi la text

58. Interviu autor cu Hodorkovski, septembrie 2015

Înapoi la text

59. Interviu autorului cu fostul oficial înalt de la Kremlin, noiembrie 2013

Înapoi la text

60. Gregory L. White și Jeanne Whalen, „De ce petrolul rusesc este o afacere lipicioasă – Baronii energetici exercită mai multă influență în Parlament într-un moment critic pentru Putin", *Wall Street Journal* , 1 august 2003.

Înapoi la text

61. Interviu autor cu un bancher occidental senior, noiembrie 2013

Înapoi la text

62. Moises Naim, „Russia's Dilemna: It's Sinking While it's Swimming in Oil", *The Australian* , 15 decembrie 2003

Înapoi la text

63. Goohoon Kwon, „The Budgetary Impact of Oil Prices in Russia", document de lucru, 1 august 2003, www.imf.org/external/country/rus/rr/2003/pdf/080103.pdf

Înapoi la text

64. Victoria Lavrentieva, „Gref Says it's Time to Squeeze Big Oil", *Moscow Times* , 20 februarie 2003. Venitul net din sectorul petrolului creștea mult mai repede decât impozitul, dând mult spațiu guvernului să ia mai mult. Vezi: „Companiile petroliere ruse s-au îmbogățit cu 20 de miliarde de dolari", *Finansoviye Izvestia* , 24 ianuarie 2003

Înapoi la text

65. Interviu autor cu un bancher occidental senior, noiembrie 2013

Înapoi la text

66. „Doklad Soveta po Natsionalnoi Strategii: „Gosudarstvo I Oligarkhiya"', https://web.archive.org/web/20150325094708/ http://www.utro.ru/articles/2003/05/26/201631.shtml ; raportul a fost publicat pe site-ul de știri utro.ru, 26 mai 2003

Înapoi la text

67. Interviu autor cu Belkovsky, mai 2016

Înapoi la text

68. Interviu autorului cu unul dintre participanții la întâlnire, fost acționar Yukos, mai 2015

Înapoi la text

69. Stenograma conferinței de presă a lui Putin 23 iunie 2003, www.kremlin.ru/events/president/transcripts/22028

Înapoi la text

70. Simon Saradzhyan și Valeria Korchagina, „Șeful companiei-mamă a lui Yukos arestați", *Moscow Times* , 3 iulie 2003

Înapoi la text

71. Ibid.

Înapoi la text

72. „Valoarea Yukos scade cu 2 miliarde de dolari din cauza arestărilor", Combined Reports (Reuters, MT), *Moscow Times* , 4 iulie 2003

Înapoi la text

73. Valeria Korchagina, „Four Yukos Murder Probes Opened", *Moscow Times* , 21 iulie 2003

Înapoi la text

74. Catherine Belton, „Orașul petrolului care nu va uita Yukos”, *Moscow Times* , 25 aprilie 2006

Înapoi la text

75. Chrystia Freeland, „A Falling Tsar”, *Financial Times* , 1 noiembrie 2003

Înapoi la text

76. Belton, „Orașul petrolului care nu va uita Yukos”

Înapoi la text

77. Interviu autor cu o persoană apropiată acționarilor Yukos, mai 2014

Înapoi la text

78. Valeria Korchagina, „Prosecutors Summon Khodorkovsky”, *Moscow Times* , 4 iulie 2003

Înapoi la text

79. Catherine Belton, „Stocks See Blackest Day Since 1998”, *Moscow Times* , 17 iulie 2003

Înapoi la text

80. Catherine Belton, „Khodorkovsky Sees Totalitarian Threat”, *Moscow Times* , 22 iulie 2003

Înapoi la text

81. „Putin spune că cazul lui Yukos totul despre crimă”, *Moscow Times* , 22 septembrie 2003

Înapoi la text

82. Interviu autor cu fostul acționar Yukos, septembrie 2013

Înapoi la text

83. Ibid.

Înapoi la text

84. Andrew Jack și Carola Hoyos, „ExxonMobil May Offer $25 Billion for 40% of Yukos”, *Financial Times* , 2 octombrie 2003

Înapoi la text

85. Catherine Belton, „Yukos Targeted in Three New Raids”, *Moscow Times* , 6 octombrie 2003

Înapoi la text

86. Ibid.

Înapoi la text

87. Caroline McGregor, „Președintele îi liniștește pe investitori”, *Moscow Times* , 6 octombrie 2003

Înapoi la text

88. Catherine Belton, „Șeful Yukos – „Nu este corect””, *Moscow Times* , 7 octombrie 2003

Înapoi la text

89. Interviu autor cu Pugaciov, mai 2014

Înapoi la text

90. Catherine Belton, „Hodorkovski arestat din șapte acuzații”, *Moscow Times* , 27 octombrie 2003

Înapoi la text

91. Ibid.

Înapoi la text

92. Valeria Korchagina, „The Elite Demand Some Answers”, *Moscow Times* , 27 octombrie 2003

Înapoi la text

93. Interviu autor cu Gololobov, august 2018

Înapoi la text

94. Interviu autor cu fostul ofițer superior GRU, aprilie 2005

Înapoi la text

95. Interviu autorului cu directorul petrolier legat de FSB, ianuarie 2014

Înapoi la text

96. Valeria Korchagina și Maria Danilova, „Putin Defends Attack on Yukos”, *Moscow Times* , 28 octombrie 2003

Înapoi la text

Capitolul 8: Din teroare, o trezire imperială

1. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2016

Înapoi la text

2. Putin nu ar mai trebui să împartă conducerea economiei cu resturile din epoca Elțin. Potrivit unui fost aliat apropiat, acest lucru făcuse parte din acordul pe care Putin l-a încheiat cu Familia Elțin când a venit la putere.

Înapoi la text

3. Natalia Yefimova, Torrey Clark și Lyuba Pronina, „Armed Chechens Seize Moscow Theater", *Moscow Times* , 24 octombrie 2002. Vezi și descrierea în Steven Lee Myers, *The New Tsar: The Rise and Reign of Vladimir Putin* , Simon & Schuster, Londra, 2015

Înapoi la text

4. Michael Wines, „Chechens Kill Hostage in Siege at Russian Hall", *New York Times* , 25 octombrie 2002

Înapoi la text

5. „NTV rusesc arată filmări filmate anterior cu liderul luătorilor de ostatici", *BBC Monitoring Fosta Uniune Sovietică* , 26 octombrie 2002

Înapoi la text

6. Eric Engleman, „Cecenii înarmați țin ostatici sute de oameni în teatrul din Moscova", Associated Press, 23 octombrie 2002

Înapoi la text

7. „Evenimente, fapte, concluzii – Ancheta Nord Ost neterminată", Organizația Publică Regională pentru Sprijinul Victimelor Atacurilor Teroriste

Înapoi la text

8. Luc Perrot, „Rusia marchează aniversarea asediului de ostatici a teatrului din Moscova", Agence France-Presse, 23 octombrie 2003

Înapoi la text

9. Michael Wines, „Hostage Toll in Russia Over 100; Aproape toate decesele legate de gaz", *New York Times* , 28 octombrie 2002

Înapoi la text

10. Sergei Topol, Aleksandr Zheglov, Olga Allenova, 'Antrakt posle Terakta', *Kommersant* , 23 octombrie 2003

Înapoi la text

11. Susan B. Glasser și Peter Baker, „Gas in Raid Killed 115 Hostages; Doar 2 uciși de rebeli; Peste 600 de persoane rămân internate la Moscova", *Washington Post* , 28 octombrie 2002: A durat cel puțin două zile până când autoritățile au fost gata să dezvăluie totalitatea numărului de decese, încă două înainte să numească gazul. Medicii care încercau să-i trateze pe ostatici fuseseră lăsați până atunci în întuneric despre ceea ce aveau de-a face; stocurile de antidot standard erau insuficiente sau absente.

Înapoi la text

12. Valeria Korchagina, Lyuba Pronina și Torrey Clark, „Om, a Bottle, a Shot, Then Gas", *Moscow Times* , 28 octombrie 2002

Înapoi la text

13. Michael Wines, „Russia Names Drug in Raid, Defending Use", *New York Times* , 31 octombrie 2002

Înapoi la text

14. Serghei Topol, Aleksandr Zheglov, Olga Allenova, 'Antrakt posle Terakta', *Kommersant* , 23 octombrie 2003

Înapoi la text

15. Interviu autor cu fostul oficial de la Kremlin, martie 2015

Înapoi la text

16. Ibid., martie 2015 și iunie 2018

Înapoi la text

17. Topol, Zheglov și Allenova, „Antrakt posle Terakta", *Kommersant* , 23 octombrie 2003

Înapoi la text

18. David McHugh, „Doctors Say Knockout Gas Killed All, dar două dintre victimele crizei ostaticilor de la Moscova", Associated Press, 27 octombrie 2002

Înapoi la text

19. Topol, Zheglov și Allenova, „Antrakt posle Terakta", *Kommersant* , 23 octombrie 2003

Înapoi la text

20. Irina Khakamada, pe atunci vicepreședinte al Dumei, „Obraschenie Iriny Khakamady", 14 ianuarie 2004, https://graniru.org/Politics/Russia/President/m.56704.html (Khakamada a făcut declarația ca parte a ei oferta eșuată pentru președinție în cursa prezidențială din 2004.) Această afirmație este citată și de raportul rudelor ostaticilor morți: „Evenimente, fapte, concluzii – Investigația Nord Ost neterminată", Organizația Publică Regională pentru Sprijinul Victimelor Atacurilor Teroriste.

Înapoi la text

21. Anne Nivat, „Cecenia: Brutalitate și indiferență", *Crimes of War Project* , 6 ianuarie 2003. Relatarea lui Nivat este citată de John Dunlop, cercetătorul principal în politica sovietică și rusă la Instituția Hoover, într-un raport despre asediul pentru „RFE/RL Organizat Crime and Corruption Watch", 8 ianuarie 2004. Nivat spune că GRU, serviciul rus de informații militare, a anunțat arestarea lui Movsar Barayev cu două luni înainte de asediu.

Înapoi la text

22. Yury Schekochikin, „Nezamechenniye Novosti nedeli kotoriye menya udivili", *Novaya Gazeta* , 20 ianuarie 2003: Schekochikin a raportat că o mamă a unuia dintre teroriști i-a spus că fiica ei, recunoscută de ea din filmările de la televiziune ca fiind unul dintre teroriști, a a fost de mult închis într-o colonie penală rusă. „Nu poate înțelege cum a ajuns fiica ei la Moscova ca terorist dintr-o celulă de închisoare". Vezi și Dunlop pentru mai multe despre acest lucru, precum și Nivat, care a raportat că două mame dintr-un sat cecen din regiunea de unde au venit bărbații lui Barayev spunând că fiicele lor au fost arestate la sfârșitul lui septembrie 2002 și au reapărut ulterior ca sinucigași.

Înapoi la text

23. *Kommersant* a îngropat constatarea conform căreia bombele erau manechine în partea de jos a povestirii – a cărei prima jumătate a fost dedicată acuzării unui grup de ceceni acuzați că au fost implicați în pregătirea unui șir de atacuri teroriste la Moscova, inclusiv asediul Dubrovka – și nimeni altcineva nu l-a ridicat.

Înapoi la text

24. Politicienii au sărit să laude o operațiune de succes. Utilizarea gazului fusese singura alegere. „Ne-am trezit într-o situație între o tragedie oribilă care a implicat moartea tuturor ostaticilor și o rușine incredibilă dacă am îndeplinit toate cerințele ostaticilor", a declarat primarul Moscovei, Iuri Lujkov.

Înapoi la text

25. Caroline Wyatt, „Moscow Siege Leaves Dark Memories", BBC, 16 decembrie 2002. Raportul citează sondajele de opinie care arată că 83% dintre ruși au fost mulțumiți de guvernarea lui Putin.

Înapoi la text

26. Valeria Korchagina, „Duma Seeks Probe of Theatre Attack", *Moscow Times* , 30 octombrie 2002

Înapoi la text

27. Timur Aliyev, „Cecenii dispar în vălul întunericului", *Moscow Times* , 23 decembrie 2002

Înapoi la text

28. „Moscow Gunmen Threaten to Begin Killing Hostages Sat", Dow Jones, 25 octombrie 2002. Raportul îl citează pe ministrul adjunct de interne al Rusiei, Vladimir Vasiliev, spunând că Mashadov a fost în spatele atacului, în timp ce rețelele de televiziune ruse au difuzat un videoclip cu Mashadov spunând că rebelii au avut a trecut de la războiul de gherilă la o strategie „ofensivă", adăugând: „Sunt sigur că în etapa finală va avea loc o acțiune și mai unică, asemănătoare jihadului, care va elibera pământul nostru de agresorii ruși". Canalul 1, controlat de stat din Rusia, a susținut mai târziu că înregistrarea a fost făcută cu cinci zile înainte de luarea de ostatici, dar a reieșit că de fapt a fost făcută cu luni mai devreme, în timpul verii. Vezi, de asemenea, John B. Dunlop, „RFE/RL Organizated Crime and Corruption Watch", 8 ianuarie 2004, care îl citează pe purtătorul de cuvânt al lui Maskhadov spunând că Maskhadov se referea la o operațiune militară împotriva forțelor

federale, nu la vreo luare de ostatici. Dunlop îl citează, de asemenea, pe purtătorul de cuvânt al lui Putin, Serghei Yastrzhembsky, care a spus că Mashadov nu mai poate fi considerat „un reprezentant legitim al acestei rezistențe”. În interviul NTV cu Barayev, liderul aparent al luatorilor de ostatici, Barayev a spus că aceștia acționau la ordinele „emirului nostru militar suprem”, numit lider rebel Shamil Basayev, și că Maskhadov era președinte și „noi suntem foarte mult sub comanda lui'.

Înapoi la text

29. Steven Lee Myers, „Russia Recasts Bog in Caucaus as War on Terror”, *New York Times* , 5 octombrie 2002

Înapoi la text

30. Andrew Jack, „Asediul Moscovei poate fi legat de Al Qaeda”, *Financial Times* , 24 octombrie 2002. Forțele de securitate ruse au mai spus că au interceptat apelurile făcute de cei ceceni care iau ostatici către Emiratele Arabe Unite și Turcia.

Înapoi la text

31. Steven R. Weisman, „US Lists 3 Cechen Groups as Terrorist and Freezes Assets”, *New York Times* , 1 martie 2003

Înapoi la text

32. Nabi Abdullaev, „There are No Rebels Left for Peace Talks”, *Moscow Times* , 1 noiembrie 2002

Înapoi la text

33. Interviu autor cu Pugaciov, februarie 2015

Înapoi la text

34. Interviu autor cu Pugaciov, martie 2013

Înapoi la text

35. Ibid.

Înapoi la text

36. Interviu autor cu Voloshin, noiembrie 2013

Înapoi la text

37. Catherine Belton, „Anointed Enigma: The Quiet Rise of a Dedicated Dmitry Medvedev”, *Financial Times* , 28 februarie 2003

Înapoi la text

38. Catherine Belton, Valeria Korchagina și Alex Nicholson, „Yukos Shares Frozen, Voloshin is Out”, *Moscow Times* , 31 octombrie 2003

Înapoi la text

39. Pyotr Netreba, „Otstavka Voloshina Sovpala s Kontsom Epokha Yeltsina", *Kommersant* , 3 noiembrie 2003, interviu cu Kudrin

Înapoi la text

40. Belton, Korchagina și Nicholson, „Yukos Shares Frozen, Voloshin is Out"

Înapoi la text

41. Ibid.

Înapoi la text

42. Catherine Belton și Lyuba Pronina, „Duma unei noi epoci politice", *Moscow Times* , 9 decembrie 2003

Înapoi la text

43. Catherine Belton, „Homeland a Force to be Reckoned With?", *Moscow Times* , 5 decembrie 2003

Înapoi la text

44. Belton și Pronina, „Duma unei noi ere politice"

Înapoi la text

45. Francesca Mereu și Oksana Yablokova, „United Russia Set to Get 300 Seats", *Moscow Times* , 22 decembrie 2003. Rusia Unită a câștigat 37,6% din voturi și o majoritate de locuri după ce deputații independenți s-au alăturat rândurilor sale.

Înapoi la text

46. Interviu autor cu bancher senior apropiat serviciilor de securitate, mai 2016

Înapoi la text

47. Interviu autor cu Kasyanov, ianuarie 2013

Înapoi la text

48. „Gazprom Off Reform Agenda", Reuters, *Moscow Times* , 29 septembrie 2003

Înapoi la text

49. „Președintele Putin cere oprirea istericilor și speculațiilor cu privire la arestarea lui Hodorkovski", ntv.ru, 29 octombrie 2003

Înapoi la text

50. Interviu autor cu Kasyanov, ianuarie 2013

Înapoi la text

51. Alexander Bekker și Vladimir Fedorin, „Interviu: Mikhail Kasyanov, predsedatel pravitelstva RF: Reformy vo vsekh sferakh budut prodolzheny", *Vedomosti* , 12 ianuarie 2004

Înapoi la text

52. Valeria Korchagina, „Gazprom Cuts Supplies to Europe", *Moscow Times* , 19 februarie 2004

Înapoi la text

53. Ibid.

Înapoi la text

54. Caroline McGregor, „Putin îl dă pe Kasyanov cu 19 zile înainte de vot", *Moscow Times* , 24 februarie 2004

Înapoi la text

55. Interviu autor cu Kasyanov, ianuarie 2013

Înapoi la text

56. Caroline McGregor, „Putin Picks Fradkov for Prime Minister", *Moscow Times* , 2 martie 2004

Înapoi la text

57. Interviu autor cu Kasyanov, ianuarie 2014

Înapoi la text

58. Simon Saradzhyan, „Early Returns Give Putin 70%", *Moscow Times* , 15 martie 2004

Înapoi la text

59. Interviu autor cu Pugaciov, martie 2015

Înapoi la text

60. Interviu autor cu Pugaciov, mai 2013

Înapoi la text

61. Valeria Korchagina, „Duma set to revive the Soviet Hymn", *Moscow Times* , 6 decembrie 2000

Înapoi la text

62. Natalia Gevorkyan, Natalia Timakova, Andrei Kolesnikov, *In the First Person: Conversations with Vladimir Putin* , pp.11–12, Vagrius, Moscova

Înapoi la text

63. Ana Uzelac, „Putin, Bush Reach Across the Divide”, *Moscow Times* , 18 iunie 2001

Înapoi la text

64. Interviu autor cu magnatul rus, noiembrie 2013

Înapoi la text

65. Interviu autor cu Pugaciov, martie 2016

Înapoi la text

66. Parlamentul rus a ratificat un tratat prin care se cere crearea unui spațiu economic unic între cele patru foste republici sovietice în aprilie 2004; Anterior, guvernul lui Putin a cerut ca rubla să fie moneda unificată pentru uniune. Askold Krushelnycky, „Parlamentele ratifică Tratatul privind spațiul economic unic”, RFE/RL, 21 aprilie 2004

Înapoi la text

67. Interviu autor cu descendent al emigratului rus alb apropiat lui Putin, mai 2014

Înapoi la text

68. La începutul aceluiași an, liderul pro-Kremlin nou instalat, Akhmad Kadyrov, fusese ucis într-o explozie uriașă pe un stadion de fotbal, iar numărul voturilor abia a ajuns la omul care să-l înlocuiască, fostul ministru de interne cecen. , un alt loial al Kremlinului. Cu o zi înainte de atacul de la Beslan, sa anunțat că Alu Alkhanov a fost ales cu 74% din voturi. Votul – precum și un referendum organizat de Kremlin anul precedent pentru ca Cecenia să rămână parte a Federației Ruse – au fost denunțate pe scară largă de grupurile pentru drepturile omului ca fiind fraudate. Cea mai mare parte a infrastructurii republicii era încă în ruină după anii de bombardamente cu covor din campania militară a lui Putin.

Înapoi la text

69. Simon Ostrovsky, „Over 300 Killed in School Carnage”, *Moscow Times* , 6 septembrie 2004

Înapoi la text

70. Ibid.

Înapoi la text

71. Simon Saradzhyan, „30 Women and Children Freed in Beslan”, *Moscow Times* , 3 septembrie 2004

Înapoi la text

72. „Hostage Takers Demands in N Ossetia Not Changed”, Interfax, 1 septembrie 2004; vezi, de asemenea, Peter Baker și Susan B. Glasser, „Hundreds Held Hostage at School in Russia; Mulți copii capturați în orașul de lângă Cecenia”, *Washington Post* , 2 septembrie 2004, și Kim Murphy, „Critics Detail Misssteps in School Crisis”, *Los Angeles Times* , 17 septembrie 2004

Înapoi la text

73. Andrew Jack, „Siege Gunmen Release 26 Mothers and Babies", *Financial Times* , 2 septembrie 2004

Înapoi la text

74. Murphy, „Criticii detaliază greșelile în criza școlară"

Înapoi la text

75. „Svidetel na Protsesse po Delu Kulaeva utverzhdaet, chto Maskhadov byl gotov priekhats v Beslan dlya peregovorov c terroristami ob osvobozhdenii zalozhnikov", Interfax, 22 decembrie 2005

Înapoi la text

76. Ibid.; vezi, de asemenea, Simon Ostrovsky, „Over 300 Killed in School Carnage", *Moscow Times* , 6 septembrie 2004

Înapoi la text

77. CJ Chivers, „For Russians, Wounds Linger in School Siege", *New York Times* , 26 august 2005; Kim Murphy, „Aching to Know", *Los Angeles Times* , 27 august 2005. Rusia a negat inițial că a lansat aruncatoarele de flăcări termobarice Shmel la școală, dar în 2005, un procuror rus înalt a recunoscut că au fost folosite: vezi și Anatoly Medetsky și Yana Voitova, „A Reversal Over Beslan Only Fuels Speculation", *Moscow Times* , 21 iulie 2005. Procurorul, Nikolai Shepel, a negat că aruncatoarele de flăcări ar fi putut declanșa incendiul care a cuprins școala. El a susținut că tipul desfășurat, RPO-A, nu a avut efect incendiar. O anchetă independentă efectuată de Stanislav Kesayev pentru administrația regională Osetia de Nord a găsit însă urme de fosfor pe cadavre, semn că au fost folosite obuzele incendiare PRO-Z.

Înapoi la text

78. Chivers, „Pentru ruși, rănile persistă în asediul școlii"; vezi, de asemenea, „Russia: Beslan Reports Compared", RadioFreeEurope/RadioLiberty, 3 ianuarie 2007, pentru comentariile martorului ocular Kesayev cu privire la utilizarea tancurilor de către ruși: „Ca șef al comisiei republicane și ca persoană care se afla la locul tragedie, continui să spun că tancurile au început să tragă cu mult înainte ca ostaticii să părăsească clădirea"; de asemenea, mărturia dată de aghiotantul lui Kesayev, Izrail Totoonti, în timpul procesului unuia dintre teroriștii implicați în asediu, în „Zarema, a kovo nam seichas ubyvats?", *Kommersant* , 23 decembrie 2005. Totoonti a spus: „Am auzit împușcăturile". de foc de tancuri pentru prima dată, în jurul orei 14:00. Era înainte să începem să tragem ostaticii din școală.

Înapoi la text

79. Chivers, „Pentru ruși, rănile persistă în asediul școlii"

Înapoi la text

80. Ibid.: O investigație independentă a spus că teroriștii i-au forțat să-și fluture îmbrăcămintea ca un indiciu forțelor federale că ar trebui să țină focul. Dar focuri de armă nu s-au oprit.

Înapoi la text

81. Chivers, „Pentru ruși, rănile persistă în asediul școlii”

Înapoi la text

82. Ibid.

Înapoi la text

83. Kim Murphy, „Critics Detail Misssteps in School Crisis”, *Los Angeles Times* , 17 septembrie 2004

Înapoi la text

84. Ibid.

Înapoi la text

85. Nikolai Sergeyev și Zaur Farniev, „Kommisiya Zavershila Terakt”, *Kommersant* , 23 decembrie 2006

Înapoi la text

86. Ibid.

Înapoi la text

87. Chivers, „Pentru ruși, rănile persistă în asediul școlii”; vezi Kim Murphy, „Aching to Know”, *Los Angeles Times* , 27 august 2005 pentru o relatare detaliată a foștilor ostatici care descriu modul în care acoperișul a început să tremure în timp ce erau încă ținuți în școală. Articolul citează un fost ostatic, un expert în explozivi din armată, care a spus că a crezut că a fost foc de tancuri „pentru că toată clădirea tremura și acestea nu erau grenade, era ceva mai serios decât atât... În acel moment, eram mai mult. frică de propriul nostru popor decât de teroriști; vezi, de asemenea, „Rusia: Comparația rapoartelor Beslan” și „Zarema, a kovo nam seichas ubyvats?”

Înapoi la text

88. „Rusia: rapoartele Beslan comparate”

Înapoi la text

89. Nikolai Sergeyev și Zaur Farniev, „Kommisiya Zavershila Terakt”, *Kommersant* , 23 decembrie 2006

Înapoi la text

90. Iuri Savelyev, „Beslan: Pravda Zalozhnikov”, www.pravdabeslana.ru/doklad/oglavlenie.htm ; Maria Danilova, „Legislatorul rus face pretenții Beslan”, Associated Press, 30 august 2006

Înapoi la text

91. Andrew Osborne, „Kremlinul de vină pentru decesele din Beslan, pretinde un parlamentar rus”, *Independent* , 30 august 2006

Înapoi la text

92. „Video Rekindles Russian Debate on Blame for Beslan Death Toll”, Associated Press, 31 iulie 2007

Înapoi la text

93. Murphy, „Doare să știi”

Înapoi la text

94. Interviu autor cu fostul insider de la Kremlin, august 2017

Înapoi la text

95. Catherine Belton, „Putin is Faceing his Biggest Challenge”, *Moscow Times* , 9 septembrie 2004

Înapoi la text

96. Ibid.

Înapoi la text

97. „Sondaj: Popularitatea lui Putin la minim de 4 ani”, *Moscow Times* , 23 septembrie 2004

Înapoi la text

98. Adresa lui Vladimir Putin, 4 septembrie 2004, www.kremlin.ru/events/president/transcripts/22589

Înapoi la text

99. Belton, „Putin se confruntă cu cea mai mare provocare”

Înapoi la text

100. Nabi Abdullaev, „Putin: Scrap Popular Vote for Governors”, *Moscow Times* , 14 septembrie 2004

Înapoi la text

101. Nikolai Petrov, „Reformele lui Putin sunt periculoase pentru Rusia”, *Moscow Times* , 15 septembrie 2004

Înapoi la text

102. Simon Saradzhyan, „Putin Lashes Out at the US", *Moscow Times* , 8 septembrie 2004; Guy Faulconbridge, „Putin vizează finanţarea terorismului", *Moscow Times* , 6 octombrie 2004

Înapoi la text

103. Interviu autor cu fostul insider de la Kremlin, august 2017

Înapoi la text

104. Jason Burke, „London Mosque link to Beslan", *Observer* , 3 octombrie 2004. Un oficial rus, Ilya Shabalkin, purtător de cuvânt al forţelor federale pentru Caucazul de Nord, a confirmat pentru *Moscow Times* că participantul la moschee, Kamel Rabat Bouralha, a fost arestat de forţele ruse în timp ce încerca să treacă graniţa ruso-azeriană, dar a refuzat să comenteze dacă a jucat un rol în atacul de la Beslan. (A se vedea: Valery Dzutsev, „Raport: 3 rezidenţi britanici asistaţi în atacul din Beslan", *Moscow Times* , 5 octombrie 2004)

Înapoi la text

105. Valeria Korchagina, „Putin Tells West to Meddle in Ukraine", *Moscow Times* , 27 iulie 2004

Înapoi la text

106. Simon Saradzhyan, „Putin Goes on Stump in Ukraine", *Moscow Times* , 27 octombrie 2004; Francesca Mereu, „Campania lui Putin are Kievul pe margine", *Moscow Times* , 28 octombrie 2004

Înapoi la text

107. Anatoly Medetsky, „Outrage as Yanukovych Takes Lead", *Moscow Times* , 23 noiembrie 2004

Înapoi la text

108. Oksana Yablokova, „Youthful Pora Charges Up the People", *Moscow Times* , 3 decembrie 2004

Înapoi la text

109. Interviuri de autor cu doi apropiaţi lui Putin: unul în martie 2014, celălalt în noiembrie 2014

Înapoi la text

110. Simon Saradzhyan, „President Lashes Out at the West", *Moscow Times* , 24 decembrie 2004

Înapoi la text

111. Vladimir Putin, Discurs anual privind starea naţiunii, 25 aprilie 2005, www.kremlin.ru/events/president/news/33219

Înapoi la text

112. Vladimir Putin, Discurs anual privind starea națiunii, 26 mai 2004, www.kremlin.ru/events/president/news/31034

Înapoi la text

113. Vladimir Putin, Discurs anual privind starea națiunii, 25 aprilie 2005, www.kremlin.ru/events/president/news/33219

Înapoi la text

Capitolul 9: „Pofta de mâncare apare în timpul mesei"

1. Catherine Belton, „Foștii șefi din Yukos se confruntă cu un proces împreună", *Moscow Times* , 17 iunie 2004

Înapoi la text

2. Peter Baker, „Russian Oil Tycoons Lose Bid for Release", *Washington Post* , 17 iunie 2004

Înapoi la text

3. A se vedea Leonid Ragozin, „When Russian Officials Nightmare Your Business, You Can Lose Everything – Even Your Life", Bloomberg, 29 ianuarie 2018. Situația urma să escaladeze într-o asemenea măsură încât până în 2015, 200.000 de dosare penale legate de afaceri au avut au fost deschise, dintre care doar 46.000 au mers în judecată. Cu toate acestea, 83% dintre oamenii de afaceri implicați în cele 200.000 de cazuri și-au pierdut afacerile. A se vedea, de asemenea, Kathrin Hille, „Business Behind Bars", *Financial Times* , 10 august 2018, pentru alte cifre privind arestarea preventivă a oamenilor de afaceri, care a atins un vârf în 2016, la 6.856.

Înapoi la text

4. Potrivit statisticilor BERD și Vladimir Milov, fost ministru adjunct al energiei și economist independent; Interviu autor cu fostul oficial guvernamental, 2012; vezi, de asemenea, „Câinele de supraveghere antimonopol rusesc spune că strângerea statului asupra economiei crește", *Vedomosti,* 6 mai 2019. Raportul citează Serviciul Federal Antimonopol spunând că ponderea statului în PIB-ul Rusiei era de peste 50% până în 2013.

Înapoi la text

5. Interviu autor cu Michel, ianuarie 2013

Înapoi la text

6. Interviu cu Vladimir Putin, *New York Times* , 5 octombrie 2003, www.nytimes.com/2003/10/05/international/06PTEXT-CND.html

Înapoi la text

7. Catherine Belton, „NTV Speculates on Yukos, Terorists", *Moscow Times* , 27 septembrie 2004

Înapoi la text

8. Ilya Bulavinov, „Sergei Ivanov – Eto Ne Smena Epokh, a navedenie poryadka", *Kommersant* , 17 noiembrie 2003

Înapoi la text

9. Catherine Belton, „Kremlin Playing Oil Game for Keeps", *Moscow Times* , 29 decembrie 2003

Înapoi la text

10. John McCain, Remarks to Senat, 4 noiembrie 2003, https://www.aei.org/research-products/speech/senator-mccain-decries-new-authoritarianism-in-russia/

Înapoi la text

11. Interviu autor cu Thomas E. Graham, septembrie 2018

Înapoi la text

12. Graham, unul, a fost întotdeauna un sceptic cu nasul dur, care, mai devreme decât colegii săi din anii nouăzeci, a subliniat pericolele de a vedea politica rusă din epoca Elțin ca pe o bătălie în alb-negru între tinerii reformatori ai lui Elțin și comuniștilor. Apoi, diplomat la Moscova, el a subliniat riscurile pe care politica oligarhilor condusă de clan le prezenta pentru democrație. Pentru mai multe despre aceasta, vezi Hoffman, *The* Oligarchs, pp.322–3

Înapoi la text

13. Interviu autor cu Graham, septembrie 2018

Înapoi la text

14. Belton, „Kremlin Playing Oil Game for Keeps"

Înapoi la text

15. Andrew Jack, „Facing Judgment: Turmoil at Yukos Drains Investors of Their Confidence in Putin's Russia", *Financial Times* , 16 iunie 2004

Înapoi la text

16. Catherine Belton, „Nevzlin Offers Shares for Freedom", *Moscow Times* , 17 februarie 2004

Înapoi la text

17. Pentru mai multe despre utilizarea sofisticată a ordinelor judiciare în Rusia și despre modul în care acestea s-au înrădăcinat, a se vedea lucrarea lui Thomas Firestone (fost consilier juridic rezident, Departamentul de Justiție al SUA, Ambasada SUA la Moscova),

„Criminal Corporate Raiding in Russia", *The International Avocat* , vol. 42, nr. 4 (iarna 2008), pp.1207–29

Înapoi la text

18. Catherine Belton, „Banks Warn that Yukos May Default", *Moscow Times* , 27 aprilie 2004

Înapoi la text

19. Jack, „Facing Judgment". În ciuda faptului că a insistat că toate acțiunile lor au fost în conformitate cu legea, cu o zi înainte de începerea procesului lui Hodorkovsky, conducerea lui Iukos a anunțat că au oferit guvernului o înțelegere prin care ar putea emite acțiuni pentru achitarea taxei. .

Înapoi la text

20. Catherine Belton, „Putin Tip Powers Yukos Recovery", *Moscow Times* , 18 iunie 2004

Înapoi la text

21. Interviu autor cu insider de la Kremlin, iunie 2017

Înapoi la text

22. Interviu autor cu Temerko, iunie 2016

Înapoi la text

23. Ibid. Temerko a spus că atunci când lucra cu ministerul apărării era civil, dar că generalii de trei și patru stele lucrau sub el.

Înapoi la text

24. Ibid.

Înapoi la text

25. Ibid.

Înapoi la text

26. Catherine Belton, „Police Surround Yukos Headquarters", *Moscow Times* , 5 iulie 2004

Înapoi la text

27. Peter Baker, „Court Defeat Brings Yukos to Verge of Bankruptcy", *Washington Post* , 4 iulie 2004

Înapoi la text

28. Catherine Belton, „Khodorkovsky Offers Deal, Deadline Passes", *Moscow Times* , 8 iulie 2004

Înapoi la text

29. Erin E. Arvedlund, „Yukos Says it Offered to Pay $8 Billion in Back Taxes", *New York Times* , 12 iulie 2004

Înapoi la text

30. Valeria Korchagina, „Unitatea de producţie Yukos va fi vândută", *Moscow Times* , 21 iulie 2004

Înapoi la text

31. Denis Maternovsky, „Putin Aide Named Head of Rosneft", *St Petersburg Times* , 30 iulie 2004

Înapoi la text

32. Interviu autor cu Temerko, iunie 2016

Înapoi la text

33. Guy Faulconbridge, „Dresdner Will Set a Price for Yugansk", *Moscow Times* , 13 august 2004

Înapoi la text

34. Interviu autor cu Graham, septembrie 2018

Înapoi la text

35. Gregory L. White şi Chip Cummins, „Russia to Form Energy Giant Open to West But Led by Kremlin", *Wall Street Journal* , 15 septembrie 2004

Înapoi la text

36. Ibid.

Înapoi la text

37. Peter Baker, „Russia State Gaz, Oil Firms Merge; Scopul este de a crea un furnizor internaţional dominant", *Washington Post* , 15 septembrie 2004

Înapoi la text

38. Catherine Belton, „Gazprom to Grab Rosneft, Alter Market", *Moscow Times* , 15 septembrie 2004

Înapoi la text

39. Guy Faulconbridge, „Second Leak Puts Fair Price on Yugansk", *Moscow Times* , 4 octombrie 2004

Înapoi la text

40. Guy Faulconbridge, „Yugansk Goes on the Block for $8.6 Billion", *Moscow Times* , 22 noiembrie 2004

Înapoi la text

41. Ibid.

Înapoi la text

42. Interviu autor cu Temerko, iunie 2016

Înapoi la text

43. Faulconbridge, „Yugansk Goes on the Block pentru 8,6 miliarde de dolari”

Înapoi la text

44. Martin Sixsmith, *Putin's Oil: The Yukos Affair and the Struggle for Russia* , p.175 (autorul a vorbit și cu Misamore)

Înapoi la text

45. Interviu autor cu Temerko, iunie 2016

Înapoi la text

46. Interviu autorului cu Charles Ryan, bancherul american care a ocupat apoi funcția de șef al Deutsche-UFG, o casă de brokeraj din Moscova în care Deutsche Bank deținea o participație de 40% și care a lucrat îndeaproape cu Gazprom și Kudrin pentru a aduce la bord băncile occidentale.

Înapoi la text

47. Catherine Belton, „Foreign Banks to Lend Gazprom $13.4 Billion”, *Moscow Times* , 8 decembrie 2004

Înapoi la text

48. Interviuri ale autorului cu două persoane familiarizate cu problema: septembrie 2018 și noiembrie 2013

Înapoi la text

49. Catherine Belton, „Yukos Files for Bankruptcy Protection in Houston”, *Moscow Times* , 16 decembrie 2004

Înapoi la text

50. Catherine Belton, „Report: Gazprom Loan Put on Hold”, *Moscow Times* , 17 decembrie 2004

Înapoi la text

51. Inclusiv un tanc cu țiței pe care l-a trimis la Houston în 2002

Înapoi la text

52. Alex Nicholson, „Putin Defends Yukos Unit Sale”, Associated Press, 23 decembrie 2004

Înapoi la text

53. Guy Faulconbridge, „Mystery Bidder Wins Yugansk for $9.4 Billion", *Moscow Times* , 20 decembrie 2004; Catherine Belton, „Putin Says He Knows Mystery Buyer", *Moscow Times* , 22 decembrie 2004

Înapoi la text

54. Belton, „Putin spune că știe cumpărător misterios"

Înapoi la text

55. Andrew Osborn, „Rumours Abound as Mystery Buyer is Tracked Down to London Bar", *Independent* , 21 decembrie 2004

Înapoi la text

56. Belton, „Putin spune că știe cumpărător misterios"

Înapoi la text

57. Ekaterina Derbilova, Irina Reznik, Svetlana Petrova, „Pobeditel, pokhozhy na „Surgutneftegaz", *Vedomosti* , 21 decembrie 2004. Directorii au fost identificați ca fiind Igor Minibayev și Valentina Komarova, ambii manageri de nivel mediu la Surgutneftegaz.

Înapoi la text

58. Interviuri ale autorului cu Milov, noiembrie 2013, cu un fost partener de afaceri Timchenko, iunie 2014, și cu bancher senior rus, mai 2015; înregistrările corporative au arătat că Baikal Finance Group a fost fondată de o altă companie obscure, OOO Makoil, care era deținută de un alt director al Surgutneftegaz, Alexander Zhernovkov, care mai târziu a făcut parte din consiliul lui Surgut. „Baikal Finance Group a fost structura lui Gennady Timchenko", a spus un fost partener de afaceri Timchenko.

Înapoi la text

59. Anna Raff, „State-Owned Rosneft Buys Mystery Buyer of Yukos Unit Auction", Dow Jones Newswires, 23 decembrie 2004

Înapoi la text

60. Interviu autor cu un bancher occidental care lucrează cu Gazprom la oferta de la Yugansk, noiembrie 2013

Înapoi la text

61. „Kto Oplatil „Yugansk"", *Vedomosti* , 3 iunie 2005; Catherine Belton, „The Money Trail Leading to Yugansk", *Moscow Times* , 6 iunie 2005. Datele băncii centrale au arătat că la 30 decembrie 2004, 5,3 miliarde de dolari au fost transferate dintr-un cont de trezorerie federală la banca centrală către Vneshekonombank, deținută de stat. În aceeași zi, Vneshekonombank a primit aceeași sumă în bilete la ordin de la filialele Rosneft, iar Rosneft a primit, la rândul său, aceeași sumă în contul său la Sberbank, o altă bancă de stat. Apoi Baikal Finance Group, care avea și un cont la Sberbank, a transferat ministerul justiției

restul de 7,6 miliarde de dolari pe care îi datora pentru Iugansk. Analistii au spus ca parea ca Rosneft a transferat fondurile catre Baikal Finance Group.

Înapoi la text

62. Catherine Belton, „Chinese Lend Rosneft $6 Billion for Yugansk", *Moscow Times* , 2 februarie 2005

Înapoi la text

63. Catherine Belton, „Putin retrocedează consilierul Illarionov", *Moscow Times* , 11 ianuarie 2005

Înapoi la text

64. Interviu autor cu Illarionov, ianuarie 2005

Înapoi la text

65. Catherine Belton, „Houston Court Rejects Yukos Appeal", *Moscow Times* , 28 februarie 2005

Înapoi la text

66. Interviu autor cu Temerko, iunie 2016

Înapoi la text

67. Interviu autor cu intermediar occidental implicat în proces, ianuarie 2017

Înapoi la text

68. Ibid.

Înapoi la text

69. Isabel Gorst, „Exxon and Rosneft Sign Arctic Deal", *Financial Times* , 30 august 2011

Înapoi la text

70. Aceste e-mailuri au fost obținute de către autor și fac parte dintr-un litigiu aflat în desfășurare în Țările de Jos.

Înapoi la text

71. Catherine Belton, „Half of Rosneft IPO Goes to 4 Buyers", *Moscow Times* , 17 iulie 2006

Înapoi la text

72. Interviu autor cu Temerko, iunie 2016

Înapoi la text

73. Catherine Belton, „Banks Want Yukos Ruled Bankrupt", *Moscow Times* , 13 martie 2006

Înapoi la text

74. Ibid.

Înapoi la text

75. Catherine Belton, „Creditor Banks Sell Yukos Loan to Rosneft", *Moscow Times* , 16 martie 2006

Înapoi la text

76. Catherine Belton, „Western Banks Fund Rosneft Move on Yukos", *Financial Times* , 21 martie 2007

Înapoi la text

77. Catherine Belton, „Analiștii sceptici, deoarece BP renunță la licitația Yukos la prima etapă", *Financial Times* , 28 martie 2007

Înapoi la text

78. Catherine Belton, „Russian Bargain That Comes at a Price", *Financial Times* , 5 aprilie 2007

Înapoi la text

79. Ibid.

Înapoi la text

80. Catherine Belton, „The State's Unsated Appetite", *Financial Times* , 20 aprilie 2007

Înapoi la text

81. Catherine Belton, „Yukos Finally Expires, Victim of its Battle with the Kremlin", *Financial Times* , 11 mai 2007

Înapoi la text

82. Argumentele de încheiere ale lui Hodorkovski, 11 aprilie 2005. Transcriere completă: www.freerepublic.com/focus/news/1382298/posts

Înapoi la text

83. Valeria Korchagina, „Procesul Yukos se termină cu aplauze", *Moscow Times* , 12 aprilie 2005

Înapoi la text

84. Raportul martorului ocular bazat pe material documentar. Tribunalul din Moscova a răspuns la o solicitare de comentarii despre cont spunând că este o „invenție care nu necesită niciun comentariu". Legalitatea și justificarea hotărârilor pronunțate în urma dosarelor penale au fost verificate de toate instanțele din țară și au fost studiate și de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Hotărârile au fost confirmate ca fiind legale. (CEDO a decis, însă, în ianuarie 2020, că lui Hodorkovski i s-a refuzat un proces echitabil în 2009 și 2010, când a fost condamnat pentru un al doilea set de acuzații de delapidare și spălare de

bani. Refuzul judecătorului rus de a „permite apărării să examineze urmărirea penală". și martori ai apărării și de a prezenta expertiză importante sau dovezi justificative" au încălcat drepturile lui Hodorkovski, a constatat CEDO.)

Înapoi la text

85. Ibid.

Înapoi la text

86. Ibid.

Înapoi la text

87. Valeria Korchagina, „Până acum, verdictul pare să fie vinovat", *Moscow Times* , 17 mai 2005

Înapoi la text

88. Catherine Belton, „Judges Drag Out Verdict for a Second Day", *Moscow Times* , 18 mai 2005

Înapoi la text

89. Lyuba Pronina, „Nouă ani pentru Khodorkovsky și Lebedev", *Moscow Times* , 1 iunie 2005

Înapoi la text

90. Catherine Belton, „Șoc și apoi plictiseală în tribunal", *Moscow Times* , 1 iunie 2005

Înapoi la text

91. Ibid.

Înapoi la text

92. Relatarea martorului ocular

Înapoi la text

93. Ibid.

Înapoi la text

94. Ibid.

Înapoi la text

95. Ibid.

Înapoi la text

96. Valeria Korchagina, „Court Rejects Khodorkovsky Appeal", *Moscow Times* , 23 septembrie 2005

Înapoi la text

97. Ibid.

Înapoi la text

98. Nabi Abdullaev, „Hodorkovsky Jaled in Polluted Chita”, *Moscow Times* , 21 octombrie 2005

Înapoi la text

99. Relatarea martorului ocular

Înapoi la text

100. Ibid.

Înapoi la text

101. Kathrin Hille, „Afaceri în spatele gratiilor”, *Financial Times* , 10 august 2018

Înapoi la text

Capitolul 10: Obschak

1. Pavel Miledin, Anna Scherbakova, Svetlana Petrova, 'Sogaz prodali v Piter. Samy pribylny v Rossii strakhovschik dostalsya banku „Rossiya””, *Vedomosti* , 21 ianuarie 2005

Înapoi la text

2. Interviu autor cu Vladimir Milov, octombrie 2011

Înapoi la text

3. Catherine Belton, „A Realm Fit for a Tsar”, *Financial Times* , 1 decembrie 2011

Înapoi la text

4. A se vedea excelentii Neil Buckley și Arkady Ostrovsky, „Aliatii lui Putin transformă Rusia în stat corporativ”, *Financial Times* , 18 iunie 2006

Înapoi la text

5. Interviu autor cu bancher senior, Geneva, decembrie 2013

Înapoi la text

6. Buckley și Ostrovsky, „Aliații lui Putin transformă Rusia într-un stat corporativ”

Înapoi la text

7. Interviu autor cu Kolesnikov, septembrie 2011; Oleg Roldugin, „Kak za Kammenym Ostrotom, Kuda Peresilsya znamenity Putinsky Dachny Kooperativ „Ozero"", *Sobesednik* , 26 februarie 2014

Înapoi la text

8. Un interpret la unul dintre aceste evenimente a fost mai târziu să descrie totul: Natalia Vetlitskaya, „Netsenzurnaya Skazka", LiveJournal, 15 august 2011

Înapoi la text

9. Interviu autor cu Serghei Kolesnikov, septembrie 2011

Înapoi la text

10. Ibid.; vezi, de asemenea, Yevgenia Albats, 'Chisto Konkretny Kandidat', *New Times* , 26 februarie 2012, pentru casete despre acest

Înapoi la text

11. Interviu autor, septembrie 2011

Înapoi la text

12. Interviu autor cu Kolesnikov, septembrie 2011

Înapoi la text

13. Ibid.

Înapoi la text

14. Potrivit unui fost intermediar al KGB și a documentelor preluate din Uniunea Sovietică de un ofițer KGB care dezerta, Vladimir Mitrokhin

Înapoi la text

15. Interviu autor cu Kolesnikov, septembrie 2011

Înapoi la text

16. Interviu autor cu fostul ofițer KGB, martie 2014

Înapoi la text

17. Interviu autor cu Kolesnikov, septembrie 2011

Înapoi la text

18. Conform documentelor furnizate de Kolesnikov autorului

Înapoi la text

19. Interviu autor cu Kolesnikov, septembrie 2011; și documentele furnizate autorului

Înapoi la text

20. Conform documentelor furnizate de Kolesnikov autorului; Aktsept era deținut de una dintre rudele lui Putin, nepotul unchiului său, Mihail Shelomov, și deținea un pachet de 4,5% din acțiunile Bank Rossiya. Abros era deținut în proporție de 100% de Bank Rossiya.

Înapoi la text

21. Aleksei Rozhkov, Irina Reznik, Anna Baraulina și Yelena Myazina, 'Pristroili 3% Gazproma. „Sogaz" kupil Kompaniyu upravlyayushchuyu rezervami „Gazfonda"', *Vedomosti* , 23 august 2006; Belton, „Un tărâm potrivit pentru un țar"

Înapoi la text

22. Încă de la început, Leader Asset Management și Gazfond au fost mână în mână. Cele două companii împart aceleași birouri, iar pereții sălii de conferințe a Gazfond purtau sigla Leader. Detaliile despre modul în care au fost gestionate fondurile de pensii de 6 miliarde de dolari ale Gazfond au fost rare. (Detaliile despre ceea ce s-a întâmplat cu participația de 7,7 miliarde USD deținută de Gazprom în bilanțul Gazfond erau încă mai rare – până în 2008, de fapt, aceste acțiuni dispăruseră fără nicio explicație sau raport.) Cu toate acestea, Gazfond fusese imediat retrasă în contul Bank Rossiya. orbită. Nikolai Shamalov, partenerul de afaceri al lui Kolesnikov, medicul dentist devenit reprezentant Siemens devenit prieten al lui Putin, și-a numit fiul Iuri, șef al Gazfond în august 2003, înainte ca procesul de transferuri să fi început chiar.

Înapoi la text

23. Gazfond a acumulat un pachet de 20 la sută într-o companie de generare a energiei din Moscova numită Mosenergo – iar la sfârșitul anului 2006, consiliul de administrație al Gazprom a decis că își va schimba pachetul de control din Gazprombank (50 la sută plus o acțiune) cu acțiunile Gazfond. Participația de 20% la Mosenergo, în valoare de 1,8 miliarde de dolari. Când, la scurt timp după tranzacție (începutul lui 2007), a intrat în vigoare o nouă lege care interzicea fondurilor de pensii să dețină mai mult de 10% din acțiunile necomercializate, Gazfond a transferat pachetul de acțiuni către Lider Asset Management, dând astfel controlul Băncii Rossiya.

Înapoi la text

24. Belton, „Un tărâm potrivit pentru un țar"; vezi, de asemenea, Boris Nemtsov și Vladimir Milov, „Putin I Gazprom", *Nezavisimy Ekspertny Doklad* , 2 octombrie 2008

Înapoi la text

25. Interviu autor cu Milov, septembrie 2011

Înapoi la text

26. Belton, „Un tărâm potrivit pentru un țar"

Înapoi la text

27. Interviu autorului cu Milov, septembrie 2011. Estimarea a inclus pachetul de 3% din pachetul de acțiuni la Gazprom deținut de Gazfond, în valoare de 7,7 miliarde de dolari; a se vedea și Nemțov și Milov, „Putin I Gazprom", pentru această estimare.

Înapoi la text

28. Interviu autor cu Milov, septembrie 2011

Înapoi la text

29. Ibid.

Înapoi la text

30. Interviu autor cu Kolesnikov, septembrie 2011

Înapoi la text

31. Ibid.

Înapoi la text

32. Ibid.

Înapoi la text

33. După ce au apărut pentru prima dată acuzațiile lui Kolesnikov, Shamalov a vândut pachetul pe care îl deținea la palat unui alt om de afaceri apropiat de Kremlinul lui Putin, Alexander Ponomarenko. Vezi Rinat Sagdiev și Irina Reznik, „Troe iz Dvortsa", *Vedomosti* , 4 aprilie 2011

Înapoi la text

34. Interviu autor cu o persoană familiară cu Shamalov și Putin

Înapoi la text

35. Interviu autor cu Peskov, noiembrie 2011

Înapoi la text

36. Interviu autor cu Kolesnikov, septembrie 2011

Înapoi la text

37. Filmul se numește *Brilliantovaya Ruka.* Serghei Pugaciov a mai confirmat că în culise Putin a fost supranumit Mihail Ivanovici după șeful poliției din acest film.

Înapoi la text

38. Interviu autor cu Kolesnikov, septembrie 2011

Înapoi la text

39. Bank Rossiya devenise un cuib pentru toți cei mai apropiați prieteni ai lui Putin. Aliații săi cheie de afaceri s-au mutat și au trecut ca acționari: doar Kovalchuk a rămas constant ca cel mai mare acționar al său, deținând 37,6% la începutul lui 2005, când a fost finalizată achiziția acțiunilor Sogaz. Comerciantul internațional de petrol de produse petroliere al lui Timchenko deținea 20,7% între 1998 și 2002, în timp ce celălalt comerciant al său, Kinex, a

continuat să dețină această acțiune până în 2003. A fost, de asemenea, pentru o vreme, un punct de intersecție cu unele dintre interesele criminalității organizate Putin. s-a confruntat cu. Timp de doi ani, între 1998 și 1999, Ghenadi Petrov, un lider al grupării criminale organizate Tambov, a deținut un pachet de 2,2% din acțiuni în bancă, în timp ce unul dintre partenerii săi de afaceri, Serghei Kuzmin, deținea încă 2,2%, parte dintr-un rețeaua de afaceri care se suprapun strâns, care părea la acea vreme să dețină până la 14 la sută. A fost un semn revelator al alianței cu crima organizată pe care oamenii lui Putin de la KGB o făcuseră pentru a conduce orașul – și apoi țara – în propriile lor interese. Această alianță a fost mai târziu să iasă prea clar la suprafață, când procurorii spanioli l-au arestat pe Gennady Petrov în Spania în 2009, ca parte a unei investigații de amploare asupra spălării banilor rusești prin imobiliare spaniolă. Cazul s-a bazat parțial pe interceptări telefonice în care Petrov și partenerii săi de afaceri au fost surprinși discutând despre conexiuni la cel mai înalt nivel al puterii de la Kremlin. În tot acest timp, soția lui Petrov a rămas rezidentă a complexului Kamenny Ostrov, unde locuiseră Kolesnikov, Kovalchuk și alți acționari ai Bank Rossiya.

Înapoi la text

40. Yevgenia Albats, 'Chisto Konkretny Kandidat', *New Times* , 26 februarie 2012

Înapoi la text

41. Interviu autorului cu fostul ofițer KGB, mai 2013

Înapoi la text

42. Interviu autor, decembrie 2012

Înapoi la text

43. Belton și Buckley, „On ofensive: How Gunvor Rose to the Top of Oil Trading”, *Financial Times* , 14 mai 2008

Înapoi la text

44. Ibid.

Înapoi la text

45. Ibid.; interviu autor cu fostul comerciant Petroval, mai 2007. (Gunvor și-a dezvăluit rar câștigurile. În 2008, Tornqvist ar spune doar că profiturile anuale se așteptau să fie „de sute de milioane” la venituri de 70 de miliarde de dolari. Dar alți comercianți de petrol au spus că această sumă suna destul de scăzut: unul a estimat că Glencore – care atunci nu și-a dezvăluit profiturile – a făcut aproximativ 6 miliarde de dolari din venituri de 140 de miliarde de dolari în 2007.) În primul an, Gunvor a început să-și dezvăluie public profiturile în 2010, a spus că profitul net după impozitare anul a fost de 299 de milioane de dolari cu venituri de 96 de miliarde de dolari.

Înapoi la text

46. Interviu autor, Geneva, februarie 2013

Înapoi la text

47. Când l-am intervievat pe Tornqvist în 2008, el a spus doar că al treilea acționar era „un om de afaceri privat care nu are nimic de-a face cu politica". Al treilea acționar a fost expus de Roman Shleynov în 2012 drept Pyotr Kolbin, un alt om de afaceri din Sankt Petersburg pe care asociații lui Timchenko la Geneva l-au descris drept „prieten apropiat" al lui Putin. Vezi: Roman Shleynov, „Tainstvennym tretim vladeltsem Gunvor byl Peterburgets Petr Kolbin", *Vedomosti* , 8 octombrie 2012. Unul dintre foștii parteneri de afaceri cei mai apropiați ai lui Timchenko a spus că poate spune povestea despre cine a fost Kolbin doar „în zece ani".

Înapoi la text

48. Andrei Vandenko, 'Gennady Timchenko: Za Vsyo v Zhizni Nado Platits. I za znakomstvo s rukovodstvom strany tozhe' (interviu cu Timchenko), ITAR-TASS, 4 august 2014

Înapoi la text

49. Ibid. În interviu, Timchenko spune că Edward Snowden l-a învățat „să folosească această tehnologie cu mai multă atenție". Suntem urmăriți.

Înapoi la text

50. Andrew Higgins, Guy Chazan și Alan Cullison, „The Middleman: Secretive Associate of Putin Emerges as Czar of Russian Oil Trading – In First Interview, Gennady Timchenko Denies Ties", *Wall Street Journal* , 11 iunie 2008

Înapoi la text

51. Interviu autorului cu Pugaciov, septembrie 2014. Timchenko, prin avocații săi, a spus că orice sugestie că a existat un fel de „secret" în jurul relației sale cu Putin este absurdă.

Înapoi la text

52. Ibid.

Înapoi la text

53. Luke Harding, „O firmă secretă de petrol neagă că Putin are vreo miză în proprietatea sa: compania respinge pretențiile că beneficiază de legăturile cu Kremlinul", *Guardian* , 22 decembrie 2007

Înapoi la text

54. „Președintele rus spune că afirmațiile că a adunat o avere personală sunt o prostie", Associated Press, 14 februarie 2008

Înapoi la text

55. Interviu autor cu Pugaciov, ianuarie 2015

Înapoi la text

56. Interviu autorului cu fostul ofițer KGB și asociat apropiat Timchenko, mai 2014

Înapoi la text

57. Interviu autor cu un magnat rus apropiat de Putin, septembrie 2014

Înapoi la text

58. Departamentul de Trezorerie al SUA, „Treasury Sanctions Russian Officials, Members of Russian Leadership's Inner Circle, and an Entity for Involvement in the Situation in Ukraine", 20 martie 2014, https://www.treasury.gov/press-center /press-releases/Pages/jl23331.aspx . Trezoreria SUA nu a oferit niciun detaliu. Câteva semne ale unei relații financiare strânse între Timchenko și familia lui Putin au apărut într-o investigație din 2015 a Reuters. În 2012, Timchenko a transferat proprietatea unui conac de 3,7 milioane de dolari de pe coasta sudului Franței, în Biarritz, pentru un preț nedezvăluit, bărbatului care urma să devină în curând soțul fiicei celei mai mici a lui Putin, Kirill Shamalov. (Stephen Grey, Andrei Kuzmin și Elizabeth Piper, „Fiica lui Putin, un tânăr miliardar și prietenii președintelui", Reuters, 10 noiembrie 2015) La un an după nunta lui Shamalov în 2013 cu fiica cea mică a lui Putin, el a achiziționat și un pachet de 17% din acțiunile Rusiei. cel mai mare gigant petrochimic, Sibur, de la Timchenko pentru un preț nedezvăluit cu ajutorul unui împrumut de 1 miliard de dolari de la Gazprombank, strâns aliată. (Jack Stubbs, Andrei Kuzmin, Stephen Gray și Roman Anin, „The Man Who Married Putin's Daughter and then Made a Fortune", Reuters, 17 decembrie 2015) (Un purtător de cuvânt al Timchenko a declarat că transferul a avut loc la un preț de piață.)

Înapoi la text

59. Această secțiune se bazează pe zeci de ore de interviuri pe care autorul le-a efectuat cu asociații din Geneva ai Timchenko în perioada decembrie 2012 și aprilie 2015. Semne ale legăturilor bancare ale lui Goutchkov cu Timchenko au apărut într-un cache de înregistrări bancare scurse de la HSBC, distribuite de International International. Consorţiul pentru Jurnalişti de Investigaţie. Potrivit acestora, Timchenko și fiica sa Xeniia au deschis conturi la banca privată a HSBC din Geneva la sfârșitul lunii martie 2007 – la doar șase săptămâni după ce HSBC a anunțat că Goutchkov și echipa sa i s-au alăturat pentru a conduce servicii bancare private ruseşti de la Julius Baer, 180- bancă privată elvețiană veche de ani. Goutchkov a refuzat să comenteze, spunând că legea elvețiană a secretului bancar l-a împiedicat să facă acest lucru. De asemenea, HSBC a refuzat să răspundă la întrebările adresate clienților lui Goutchkov, dar a indicat că știa că legăturile sale cu Rusia sunt profunde, spunând că l-a angajat din cauza dorinței sale de a-și crește prezența pe piața rusă. La doi ani după ce s-a alăturat băncii sale private, HSBC a lansat o acțiune de 200 de milioane de dolari pentru a-și extinde prezența în Rusia, iar Goutchkov s-a alăturat consiliului de administrație al HSBC Rusia.

Înapoi la text

60. Două persoane care au avut relații directe cu Goutchkov, decembrie 2012 și septembrie 2013.

Înapoi la text

61. Interviuri cu autori, Geneva, decembrie 2012 până în aprilie 2015; vezi și interviul acordat de Goutchkov pentru banki.ru: „Ivan Goutchkov: „Rossiya – odna iz takikh stran, kuda seichas vygodno investirovats", 30 decembrie 2015

Înapoi la text

62. Interviu autor cu fostul coleg HSBC la Moscova, iulie 2013.

Înapoi la text

63. Interviu autor, Geneva, mai 2013

Înapoi la text

64. Interviuri ale autorului cu doi dintre asociații lui Goutchkov la Geneva, aprilie 2013, decembrie 2013, ianuarie 2014, martie 2014, ianuarie 2014, martie 2015

Înapoi la text

65. Ibid. Petrotrade a fost partea din imperiul lui Rappaport care a făcut majoritatea banilor miliardarului. Deținea o vastă rafinărie de petrol în Anvers, Belgia, care fusese de multă vreme aprovizionată cu transporturi de țiței sovietic prin intermediul monopolului sovietic al comerțului cu petrol.

Înapoi la text

66. Interviuri ale autorului cu un asociat, septembrie 2014, al doilea la Geneva, decembrie 2013, și al treilea în aprilie 2014

Înapoi la text

67. Interviu autor cu asociatul de la Geneva, Geneva, decembrie 2013. Prin avocații săi, Timchenko a negat că a vizitat mănăstirea Valaam cu Goutchkov și Putin.

Înapoi la text

68. Interviuri ale autorului cu doi asociați Goutchkov, septembrie 2014 și Geneva, decembrie 2012, precum și mai 2014

Înapoi la text

69. Interviu autor cu asociatul Goutchkov, Geneva, decembrie 2013

Înapoi la text

70. Interviu autorului cu fostul ofițer superior KGB și asociat apropiat al bărbaților din Geneva, iunie 2014

Înapoi la text

71. Interviu autor cu aliatul lui Putin, ianuarie 2017

Înapoi la text

72. Un înalt oficial american a spus într-un interviu din septembrie 2015: „Când ai la dispoziție miliarde de dolari, nu toate pot fi personale". S-a înțeles că Timchenko era „un custode al averii private a lui Putin și al conturilor strategice de tip slush fund". Un alt oficial american de rang înalt a declarat într-un interviu separat de atunci că, în elaborarea sancțiunilor împotriva aliaților lui Putin în afaceri, guvernul SUA țintea tocmai acest tip de bogăție. „Noi credem că bogăția unora dintre prieteni, în special a lui Timchenko, dar și... altora, este prinsă în banii lui Putin. Una dintre modalitățile prin care își poate ascunde bunurile private este că o pot face pentru el: trebuie să încredințeze acest lucru oamenilor în care are încredere, astfel încât să nu existe nicio urmă de hârtie. Apoi, oligarhilor ruși, și în special prietenilor, li se ordonă de către Putin să cheltuiască banii pe proiecte pentru stat. Avocații lui Timchenko au spus că nici Timchenko și nici vreuna dintre companiile sale nu dețin sau gestionează sau nu au deținut sau gestionat vreodată niciunul dintre activele lui Putin. „Clientul nostru și companiile sale nu au nicio relație sau au avut vreo relație cu niciunul dintre activele domnului Putin".

Înapoi la text

73. Vezi capitolul 2

Înapoi la text

74. Interviu autor cu Pannikov, aprilie 2008; vezi, de asemenea, Belton și Buckley, „On the Offensive"

Înapoi la text

75. Interviu autor, august 2019

Înapoi la text

76. Interviuri de autor cu trei persoane apropiate lui de Pahlen

Înapoi la text

77. Interviu autor, Geneva, decembrie 2013

Înapoi la text

78. Interviuri cu autori, Geneva, mai 2014 și cu Malofeyev, aprilie 2014

Înapoi la text

79. Interviu autor cu fostul ofițer superior rus de informații externe, mai 2018. A se vedea, de asemenea, Roman Shleynov, „Kak Knyazya Aleksandra Trubetskovo zaverbovali v Svyazinvest", *Vedomosti* , 15 august 2011

Înapoi la text

80. Ibid., de asemenea articol Shleynov; Trubetskoy lucra acolo în momentul în care ofițerul sovietic KGB Vladimir Vetrov a dezertat în Occident cu o listă de ofițeri sovietici care lucrau la contrabanda cu tehnologie. Dar Trubetskoy continuase să lucreze la Thomson, furnizând computere lui Shcegolev și TASS.

Înapoi la text

81. Interviu autor, Geneva, mai 2014

Înapoi la text

82. Ibid. și interviu autor cu un bancher occidental senior care apoi a servit interesele Biroului Politic și a fost prieten cu de Pahlen, iunie 2014

Înapoi la text

83. Interviuri ale autorului cu foști asociați KGB, martie 2014 și martie 2013

Înapoi la text

84. Interviu autor, Geneva, decembrie 2013

Înapoi la text

85. Interviuri cu autori, Geneva, mai 2014 și cu Malofeyev, aprilie 2014

Înapoi la text

86. Interviu cu autorul, Malofeyev, aprilie 2014

Înapoi la text

87. Interviuri ale autorului cu doi dintre banii de la Geneva, Geneva, mai 2014

Înapoi la text

88. Interviu autor, Geneva, mai 2013

Înapoi la text

89. Interviu autor, Geneva, decembrie 2013

Înapoi la text

90. Interviu autor, Geneva, mai 2014

Înapoi la text

91. Interviu autor, Geneva, martie 2014

Înapoi la text

92. Ibid.

Înapoi la text

93. Interviu autor cu Rybachuk, octombrie 2018

Înapoi la text

94. Simon Saradzhyan, „Russia Rethinks its CSI Policy”, *Moscow Times* , 24 august 2005

Înapoi la text

95. Interviu autor cu Rybachuk, octombrie 2018

Înapoi la text

96. Ibid.

Înapoi la text

97. Catherine Belton, „The Mob, an Actress and a Pile of Cash", *Moscow Times* , 27 noiembrie 2003

Înapoi la text

98. Ibid.

Înapoi la text

99. Interviu autor cu Rybachuk, octombrie 2018

Înapoi la text

100. Andrew Kramer, „Russia Cuts Off Gas to Ukraine as Talks on Pricing and Transit Terms Break Down", *New York Times* , 2 ianuarie 2006

Înapoi la text

101. Andrew Kramer, „Russia Restores Most of Gas Cut to Ukraine Line", *New York Times* , 3 ianuarie 2006

Înapoi la text

102. Catherine Belton, „Rosukrenergo Emerges as Winner in Gas Deal", *Moscow Times* , 10 ianuarie 2006

Înapoi la text

103. Steven Lee Myers, „Liderul ucrainei respinge votul Parlamentului pentru demiterea premierului", *New York Times* , 12 ianuarie 2006

Înapoi la text

104. Interviu autor cu Rybachuk, octombrie 2018

Înapoi la text

105. Potrivit contractului, Rosukrenergo urma să cumpere 41 de miliarde de metri cubi de gaz mai ieftin din Turkmenistan și până la 15 miliarde de metri cubi din Kazahstan și Uzbekistan. Doar 17 miliarde de metri cubi urmau să fie cumpărați din Rusia la prețul de 230 de dolari la 1.000 de metri cubi și aproape toate acestea puteau fi vândute Europei la 280 de dolari la 1.000 de metri cubi pentru un profit imediat, deoarece Ucraina avea nevoie de doar 60 de miliarde de metri cubi. gaze anual.

Înapoi la text

106. Interviu autor cu Rybachuk, octombrie 2018

Înapoi la text

107. Ibid.; vezi și Isobel Koshiw, „Dmytro Firtash: The Oligarch who Can't Come Home", *Kyiv Post* , 26 decembrie 2016

Înapoi la text

108. Ibid.; Rybachuk a sugerat că înțelegerea a fost încheiată prin relațiile apropiate ale lui Firtash cu fratele lui Iuscenko, Petro. (Firtash a zburat cu alte rude ale lui Petro și Iuscenko în Statele Unite, la scurt timp după învestirea sa ca președinte, a spus un fost oficial occidental.) De asemenea, o parte a rețelei lui Firtash era și un om de afaceri sirian cu legături strânse cu serviciile de securitate siriene și ruse, Hares Youssef, care Rybachuk a pretins că era „casier" al familiei Iușcenko.

Înapoi la text

109. Catherine Belton, „Gas Trader Keeps Orange Team Apart", *Moscow Times* , 24 martie 2006

Înapoi la text

110. Andrew Kramer, „Ucrainean Leader Forced to Name Ex-Rival as Prime Minister", *New York Times* , 3 august 2006

Înapoi la text

111. Interviu autor cu Rybachuk, octombrie 2018

Înapoi la text

112. Interviu autor cu magnatul rus care îi cunoaște pe Firtaș și Putin, octombrie 2018

Înapoi la text

113. Raport bazat pe interviurile autorului cu foști asociați ai lui Mogilevich și foști oficiali occidentali, precum și pe documentul Departamentului de Justiție al SUA privind operațiunile Mogilevich, din care autorul deține o copie

Înapoi la text

114. Interviu autor cu fostul asociat Mogilevich, martie 2018; interviu autor cu fostul oficial occidental, septembrie 2018

Înapoi la text

115. Interviu autor cu doi foști asociați Mogilevich: unul în martie 2018, celălalt în iulie 2018

Înapoi la text

116. Interviu autor cu foști asociați Mogilevich, martie și aprilie 2018

Înapoi la text

117. Interviu autor cu Gordon, mai 2007

Înapoi la text

118. Interviu autorului cu fostul asociat Mogilevich, martie 2018. Mihailov este considerat pe scară largă drept șeful Solntsevskaya. În anii nouăzeci, FBI l-a numit pe Mihailov drept lider al organizației Solntsevskaya, despre care a spus că este cea mai puternică organizație eurasiatică de crimă organizată implicată în comerțul cu arme, narcotice și spălarea banilor. Mihailov a fost arestat în Elveția în 1996 și condamnat la doi ani de închisoare, acuzat că este membru al unei organizații criminale. Un martor cheie a fost împușcat. Ulterior, a fost achitat de un juriu, i s-a acordat despăgubiri și s-a întors în Rusia.

Înapoi la text

119. Ibid.

Înapoi la text

120. Ibid.; al doilea fost asociat de la Moghilevici a confirmat, de asemenea, că Moghilevici era omul de referință pentru aceste grupuri pentru organizarea investițiilor, pentru că ei nu știau cum să o facă ei înșiși.

Înapoi la text

121. Interviu autor cu fostul oficial occidental, septembrie 2018

Înapoi la text

122. Interviu autor cu fostul asociat Mogilevich, iulie 2018

Înapoi la text

123. Interviu autor cu fostul oficial occidental, septembrie 2018

Înapoi la text

124. Arhivele FBI: FBI Ten Most Wanted Fugitives, 21 octombrie 2009, https://archives.fbi.gov/archives/news/stories/2009/october/mogilevich_102109

Înapoi la text

125. Gregory L. White, David Crawford și Glenn R. Simpson, „Ukrainian Investor Hid Identity to Win Business", *Wall Street Journal* , 28 aprilie 2006

Înapoi la text

126. Stefan Wagstyl și Tom Warner, „Gazprom's Secretive Ukrainian Partner Tells of Lone Struggle to Build Business", *Financial Times* , 28 aprilie 2006

Înapoi la text

127. Pentru mai multe informații despre aceasta, a se vedea Tom Warner, „Disputed Links to an Alleged Crime Boss", *Financial Times* , 14 iulie 2006; și raportul Global Witness, „It's a Gas: Funny Business in the Turkmen-Ukraine Gas Trade", 25 iulie 2006. În plus, Departamentul de Justiție al SUA a lansat o investigație asupra legăturilor lui Firtash cu Mogilevich: vezi Glenn R. Simpson, „US Sondează posibile legături cu infracțiunile rusești cu ofertele de gaz natural", *Wall Street Journal* , 22 decembrie 2006

Înapoi la text

128. WikiLeaks: cablu de la ambasadorul SUA în Ucraina: „Ukraine: Firtash Makes his Case to the USG", 10 decembrie 2008, https://wikileaks.org/plusd/cables/08KYIV2414_a.html . Firtash a încercat de atunci să revină asupra unora dintre aceste comentarii, spunând revistei *Time* în 2017 că nu a fost niciodată partenerul lui Mogilevich. „E ucrainean... Jumătate din țară îl cunoaște. Și ce dacă? ... A-l cunoaște nu înseamnă a-i răspunde.

Înapoi la text

129. Interviu autor cu fostul asociat Mogilevich, martie 2018

Înapoi la text

130. Interviu autorului cu Rybachuk, octombrie 2018. Ianukovici a fost fostul guvernator aspru și cu vorbă dură de la fabricile de gresie și oțel din estul Ucrainei, care menținuse întotdeauna legături strânse cu Rusia. Își petrecuse anii adolescenței în închisoare și în afara ei, apoi a devenit aproape de cel mai mare magnat al oțelului din regiune, Rinat Akhmetov, al cărui trecut a fost plin de războaiele mafioților din regiune. Ahmetov fusese cel mai mare susținător financiar al Partidului Regiunilor al lui Ianukovici. Dar când unul dintre cei mai apropiați asistenți ai lui Ianukovici l-a prezentat pe Firtaș cândva în 2006, Ianukovici a salutat să aibă o alternativă. „I s-a spus: „Vei avea propriul tău casier. Nu veți depinde acum de Akhmetov", a spus Rybachuk, fostul șef de cabinet al lui Iușcenko. „La un moment dat, Firtash a reprezentat cu succes influența lui Putin asupra lui Ianukovici. Ideea a fost să-l corup cu adevărat.

Înapoi la text

131. Potrivit unui proces intentat în SUA de Iulia Timoșenko, fostul prim-ministru ucrainean, în 2012. „Consilierul american al președintelui Ianukovici va fi citat ca pârât în cererea lui Timoșenko împotriva lui Rosukrenergo", interviu cu avocatul Timoșenko din Zerkalo Nedeli, *Gorșenin Săptămânal* , 13 februarie 2012

Înapoi la text

132. Hans-Martin Tillack, „A Tale of Gazoviki, Money and Greed", *Revista Stern* , 13 septembrie 2007

Înapoi la text

133. Interviu autor cu bancher senior, august 2013

Înapoi la text

134. Vezi capitolul 1 ; asta din ancheta Bundestagului

Înapoi la text

135. Forster, *Auf der Spur* , p.86

Înapoi la text

136. Într-o afacere din 2005, el a achiziționat un operator bulgar de telefonie mobilă de la presupusul mafiot rus care deținea o mare parte din industria aluminiului din Rusia în anii 90, Michael Cherney, care a obținut profit de aproape un miliard de euro când a răsturnat operatorul de telefonie mobilă în curând. după la Telekom Austria.

Înapoi la text

137. Asociatul apropiat al lui Schlaff, Michael Hason, a ocupat un loc în consiliul său, în timp ce partenerul apropiat de afaceri al lui Schlaff, un comerciant de petrol pe nume Robert Novikovsky (a cărui companie Jurimex vânduse petrol Belarusului de la majorul petrolier rus Surgutneftegaz, legat de aliatul apropiat al lui Putin, Gennady Timchenko) , deținea un pachet de 20% din acțiuni. Un alt deputat Akimov de la IMAG, Peter Haenseler, fostul colonel de la serviciile secrete austriece, ar fi jucat de asemenea un rol în înființarea acesteia: Roman Kupchinsky, „The Shadowy Side of Gazprom's Central European Gas Hub", *Eurasia Daily Monitor* , Vol. 5, Numărul 217, Jamestown Foundation, 12 noiembrie 2008

Înapoi la text

138. Ibid. De asemenea, ținuta s-a suprapus cu Rosukrenergo: un membru al consiliului de administrație din Rosukrenergo, un contabil elvețian pe nume Dr. Hans Baumgartner, a fost președintele diviziei Centrex Vienna și a ajutat la înființarea grupului mai larg.

Înapoi la text

139. Tillack, „A Tale of Gazoviki, Money and Greed"; Kupchinsky, „Partea umbră a centrului de gaze din Europa Centrală în expansiune al Gazprom"

Înapoi la text

140. Roman Kupchinsky, „Gazprom's European Web", Jamestown Foundation, februarie 2009

Înapoi la text

141. Gidi Weitz, „The Schlaff Saga: Money Flows into the Sharon Family Accounts", *Haaretz* , 7 septembrie 2010. O companie de comerț cu cereale deținută de apropiatul său, Robert Novikovsky, a transferat 3 milioane de dolari în conturile bancare ale celor doi fii ai lui Sharon în 2002, exact când Schlaff intensifica o campanie de lobby pentru a înființa un cazinou plutitor în largul coastei Israelului. Ancheta poliției israeliene s-a oprit însă la granița cu Austria. Când au încercat să-l interogheze pe Schlaff și pe asociații săi din Viena, s-au trezit blocați. „Schlaff este un om cu influență și reputație în Austria, care, deși este o țară europeană – să spunem că nu este întotdeauna cea mai corect condusă", a declarat un investigator al poliției israeliene pentru ziarul israelian *Haaretz* .

Înapoi la text

142. Ibid.

Înapoi la text

143. Kupchinsky, „Webul european al Gazprom”

Înapoi la text

144. Telegram de la ambasadorul SUA în Italia Ronald P. Spogli, 26 ianuarie 2009, dezvăluit ca parte a cache-ului WikiLeaks:
https://wikileaks.org/plusd/cables/09ROME97_a.html

Înapoi la text

145. Interviu autor cu Michel Seppe, septembrie 2013

Înapoi la text

146. Interviu autor cu Rybachuk, octombrie 2018

Înapoi la text

147. Interviu autor, Geneva, decembrie 2013

Înapoi la text

Capitolul 11: Londongrad

1. Andrew Higgins, „Nu găsești adesea acest tip de mogul în zăpada arctică – capriciul unui magnat rus îi târăște pe prieteni derutați, pe gardieni de corp în ajutorul regiunii rătăcite”, *Wall Street Journal* , 13 iunie 2001

Înapoi la text

2. Ibid.

Înapoi la text

3. Magnatul a investit un total de 2,5 miliarde de dolari în reconstrucția regiunii, potrivit purtătorului de cuvânt al lui Abramovici.

Înapoi la text

4. Interviu autor cu magnatul apropiat lui Abramovici, octombrie 2017

Înapoi la text

5. Vezi capitolul 10

Înapoi la text

6. Interviu autor cu magnatul apropiat lui Abramovici, octombrie 2017

Înapoi la text

7. Catherine Belton, „Shvidler Questioned Over Taxes", *Moscow Times* , 14 octombrie 2003; „Chelsea Boss a făcut milioane din Tax Break; Insight", *Sunday Times* , 14 septembrie 2003. În 2003, Troika Dialog, banca de investiții din Moscova, a estimat că scutirile fiscale acordate de regiune i-au oferit companiei petroliere un profit extraordinar de 400 de milioane de lire sterline (640 de milioane de dolari) începând cu 2000. Schemele fiscale erau în vigoare. vigoare până în 2005.

Înapoi la text

8. În 2001, rata efectivă de impozitare a lui Sibneft era de doar 9%, în același timp cu cea a lui Yukos era de 13%.

Înapoi la text

9. Igor Semenenko, „Abramovici interogat în cazul fraudei Sibneft", *Moscow Times* , 31 mai 2001

Înapoi la text

10. Catherine Belton, „Sibneft Hit with $1 Billion Tax Claim", *Moscow Times* , 3 martie 2004

Înapoi la text

11. Un purtător de cuvânt al lui Abramovici a spus mai târziu că scutirile fiscale au fost acordate ca o modalitate de finanțare a proiectului de reconstrucție a Chukotka. El a susținut că administrația regională a adoptat o lege prin care cel puțin 50% din scutiri fiscale trebuie reinvestite în regiune.

Înapoi la text

12. Înregistrarea conversației dintre Yumashev și Pugachev. Într-un interviu cu autorul din noiembrie 2017, un apropiat al lui Abramovici a susținut că Abramovici chiar și-a dorit să facă ceva bun pentru Chukotka și să schimbe viața acolo. El a văzut pentru prima dată „întreaga groază" a regiunii când a fost ales în parlament ca deputat pentru regiune în decembrie 1999, iar „după ce a văzut toate acestea a considerat că ar putea face mai mult pentru a ajuta ca guvernator". Dar a recunoscut că într-o oarecare măsură a devenit o capcană și că apoi Putin i-a cerut să meargă să lucreze în Kamchatka, dar el a refuzat. — Era epuizat de Chukotka. A fost o sarcină absolut ingrată și dificilă și chiar era obosit. A fost foarte greu din punct de vedere fizic, pentru că pentru a ajunge acolo trebuie să stai într-un avion timp de zece ore, apoi au fost perioade în care timp de trei sau patru săptămâni nu ai putut zbura din cauza vremii – chiar dacă ar fi putut fi urgent. afaceri la Moscova. A fost o muncă grea. Iar când mandatul i s-a terminat, s-a bucurat că a reușit să facă multe cu echipa sa. Au schimbat radical structura socială de acolo. Au construit o mulțime de școli și case și au adus evenimente culturale și au dus copiii în sud cu avioane și așa mai departe și așa mai departe. Și asta a necesitat mult efort și bani. Și a lucrat acolo patru sau cinci ani – nu-mi amintesc – dar când a venit sfârșitul a spus: „Asta este. Nu mai am putere și renunț." Vladimir Vladimirovici a încercat să-l convingă să lucreze în continuare, dar el a spus: „Vladimir Vladimirovici, am lucrat. Lasă-mă să mă pensionez acum."

Înapoi la text

13. Interviu autor cu Yasin, mai 2013

Înapoi la text

14. Interviuri ale autorului cu foști oficiali guvernamentali occidentali, septembrie și octombrie 2018

Înapoi la text

15. Neil Buckley, „Rich Rewards for Riding Rollercoaster – Un nou model de participare al companiilor străine a fost văzut în ultimele luni, condus de priorități politice", *Financial Times* , 11 octombrie 2005

Înapoi la text

16. Ibid.

Înapoi la text

17. Arkadi Ostrovsky, „Economie: bogăția nou găsită începe să se răspândească", *Financial Times* , 10 octombrie 2006

Înapoi la text

18. Neil Buckley, „Russia's Middle Class Starts Spending", *Financial Times* , 30 octombrie 2006

Înapoi la text

19. Ostrovsky, „Economie: bogăția nou găsită începe să se răspândească"

Înapoi la text

20. Buckley, „Clasa de mijloc a Rusiei începe să cheltuiască"

Înapoi la text

21. Masha Lipman, „Pactul de neparticipare a Rusiei", Project Syndicate, 30 martie 2011

Înapoi la text

22. Ibid.

Înapoi la text

23. Interviu autor, Geneva, martie 2014

Înapoi la text

24. Interviuri ale autorului cu foști oficiali occidentali, septembrie și octombrie 2018

Înapoi la text

25. Stefan Wagstyl, „Challenge of Change Faces Old and New: The Citizens of All EU Member States Must Adapt to the Fulfillment of a Dream", *Financial Times* , 27 aprilie 2004

Înapoi la text

26. Arkady Ostrovsky, „Equity Offerings Signal Maturity", *Financial Times* , 11 octombrie 2005

Înapoi la text

27. Astrid Wendlandt, „Russian Executives Become Hooked on Lure of London", *Financial Times* , 4 februarie 2004

Înapoi la text

28. Interviu autor cu Nigel Gould-Davies, octombrie 2018. Vezi și: Nigel Gould-Davies, „Russia's Sovereign Globalization – Rise, Fall and Future", document de cercetare Chatham House, ianuarie 2016

Înapoi la text

29. Buckley, „Recompense bogate pentru călare pe rollercoaster"

Înapoi la text

30. Interviu autor cu Gould-Davies, octombrie 2018

Înapoi la text

31. Ostrovsky, „Ofertele de acțiuni Signal Maturity"

Înapoi la text

32. Wendlandt, „Executivii ruși devin atrași de Lure of London"

Înapoi la text

33. Interviu autor cu Gololobov, august 2018

Înapoi la text

34. Joanna Chung și Sarah Spikes, „Rosneft Follows the Road to London", *Financial Times* , 24 iunie 2006

Înapoi la text

35. Kate Burgess, Joanna Chung, Arkady Ostrovsky și Helen Thomas, „Dicey Russian Flotations challenge London Investors' Appetite for Risk", *Financial Times* , 6 decembrie 2005

Înapoi la text

36. Interviu autor cu fostul asociat Abramovici, iunie 2017

Înapoi la text

37. Interviu autor cu Pugaciov, septembrie 2017

Înapoi la text

38. Ibid.; Pugaciov a spus că Putin a ridicat-o pentru prima dată cu el cu un an înainte ca Abramovici să cumpere Chelsea, sugerând ca el, Pugaciov, să cumpere clubul ca o modalitate de a crește influența Rusiei. „Înainte de încheierea înțelegerii, Putin mi-a spus că acesta este cel mai bun mod de a mă infiltra în Anglia", a spus el. — A spus că e la fel ca să cumperi toate cârciumile. „Vom obține o asemenea profunzime."

Înapoi la text

39. Interviu autor cu fostul asociat Abramovici, iunie 2017

Înapoi la text

40. Interviu autor cu magnatul rus, mai 2018

Înapoi la text

41. Persoana apropiată lui Abramovici a spus că magnatul s-a uitat mai întâi la cluburi din Italia și Spania, dar toate erau „problematice", precum și la patru cluburi diferite din Marea Britanie înainte de a se stabili pe Chelsea, deoarece era un „activ în dificultate" . Cu toate acestea, persoana a recunoscut că Abramovici probabil a vorbit cu președintele înainte de a conveni înțelegerea.

Înapoi la text

42. Interviu autor cu Temerko, august 2018

Înapoi la text

43. Arkady Ostrovsky, „Moscow Offers Gazprom $7 Billion for Stake", *Financial Times* , 15 iunie 2005

Înapoi la text

44. Neil Buckley, „Watchdog Alarmed at Russia's Market Growth", *Financial Times* , 16 februarie 2006

Înapoi la text

45. Catherine Belton, „Gazprom scoops Up Sibneft for $13 Billion", *Moscow Times* , 29 septembrie 2005

Înapoi la text

46. Catherine Belton, „Fortunes Go to Kremlin Favourites", *Moscow Times* , 23 septembrie 2005. Un purtător de cuvânt al lui Abramovici a răspuns la afirmațiile conform cărora Abramovici ar putea fi un deținător de fonduri pentru președintele rus și a împărțit veniturile din vânzarea Sibneft cu Kremlinul spunând că „nu a văzut niciodată vreo dovadă în acest sens".

Înapoi la text

47. Interviu autor cu magnatul rus, mai 2018

Înapoi la text

48. Interviu autorului cu fostul asociat Abramovici, iunie 2017. Proprietatea holdingului Millhouse Capital prin care Abramovici ar fi deținut imperiul său de afaceri a fost întotdeauna neclară. Nu a dezvăluit niciodată cine sunt proprietarii săi beneficiari: singurul acționar listat în dosarele companiei era Electus Investments, înregistrată în Cipru, iar traseul s-a oprit acolo.

Înapoi la text

49. Interviu autor cu magnatul rus, aprilie 2015

Înapoi la text

50. Neil Buckley și Arkady Ostrovsky, „Rosneft Looks to US Banker to head IPO", *Financial Times* , 15 martie 2006

Înapoi la text

51. Joanna Chung, „Bankers to Reap $120 Million on Rosneft IPO", *Financial Times* , 27 iunie 2006

Înapoi la text

52. Catherine Belton, „Yukos Asks London to Halt IPO", *Moscow Times* , 26 iunie 2006

Înapoi la text

53. George Soros, „Rosneft Flotation Would Spur Putin on", *Financial Times* , 26 aprilie 2006

Înapoi la text

54. Robert Amsterdam, „Rosneft IPO Represents Nothing But the Syndication of the Gulag", *Financial Times* , 1 mai 2006

Înapoi la text

55. Gregory L. White, „Capital Gains: Flush with Oil, Kremlin Explores Biggest Ever IPO", *Wall Street Journal* , 18 aprilie 2006

Înapoi la text

56. Catherine Belton, „Half of Rosneft IPO Goes to 4 Buyers", *Moscow Times* , 17 iulie 2006

Înapoi la text

57. Ibid.; și Joanna Chung, „Yukos Challenges Rosneft $10 Billion Flotation", *Financial Times* , 17 iulie 2006

Înapoi la text

58. Chung, „Yukos Challenges Rosneft $10 Billion Flotation"

Înapoi la text

59. Belton, „Jumătate din IPO Rosneft merge la 4 cumpărători”

Înapoi la text

60. Ibid.

Înapoi la text

61. Catherine Belton, „An IPO Built on Greed and Ambition”, *Moscow Times* , 7 iulie 2006

Înapoi la text

62. Ibid.

Înapoi la text

63. Stephen Fidler și Arkady Ostrovsky, „Yukos Case Highlights Role of Foreign Banks”, *Financial Times* , 24 martie 2006

Înapoi la text

64. Catherine Belton și Joanna Chung, „Sberbank Issue to Fall Short of Russian Record”, *Financial Times* , 22 februarie 2007. Sberbank a fost cea mai mare bancă de economii din Rusia. Deținea 60% din depozitele de retail ale țării și, pe măsură ce economia Rusiei a crescut odată cu creșterea prețului petrolului, acțiunile sale au crescut cu peste 1.020% în ultimii trei ani. Totuși, a existat o mică problemă a tranzacțiilor privilegiate în care banca controlată de stat acordase împrumuturi de miliarde de dolari unui magnat legat de Kremlin, care folosise fondurile pentru a aduna o participație mare în ea.

Înapoi la text

65. Catherine Belton și Joanna Chung, „VTB Sets Price for $8.2 Billion Offering”, *Financial Times* , 11 mai 2007

Înapoi la text

66. Catherine Belton, „VTB Chief Hopes Offering will Seal Bank’s Independent Future”, *Financial Times* , 2 mai 2007. Alexander Khandruyev, fostul vicepreședinte al băncii centrale, mi-a spus: „Este o bancă pentru proiecte speciale guvernamentale. Oferă linii de credit și garanții acolo unde riscurile sunt mari.'

Înapoi la text

67. Catherine Belton, „Riscurile eliminate în cursa pentru a lua parte”, *Financial Times* , 20 aprilie 2007

Înapoi la text

68. Ibid.

Înapoi la text

69. Catherine Belton, „The Secret Oligarch", *Financial Times* , 11 februarie 2012

Înapoi la text

70. Un alt exemplu al acestei noi generații a fost Alisher Usmanov, un magnat născut în Uzbekistan, care a devenit unul dintre cei mai bogați oameni ai Rusiei. În cazul său, Usmanov a reușit să folosească o poziție de vârf la Gazprom în transferul activelor metalice de la Gazprom către el însuși, construind un imperiu al metalelor și o participație de 1,5% în Gazprom însăși. Creșterea prețului acțiunilor gigantului gazier de stat a ajutat să-și dubleze averea între 2005 și 2006. Și Usmanov a fost văzut ca un proxy pentru interesele Kremlinului.

Înapoi la text

71. Belton, „Oligarhul secret"

Înapoi la text

72. Ibid.

Înapoi la text

73. Kerimov a deținut inițial Vnukovsky Airlines împreună cu Serghei Isakov, un om de afaceri rus care a creat legături profunde în Irakul lui Saddam Hussein, la fel ca și Kerimov. Spre sfârșitul anilor '90, Kerimov cumpărase ultima parte rămasă din fostul comerciant de petrol monopol sovietic Nafta Moskva, prin care a moștenit o rețea financiară care fusese cândva strâns legată de KGB. Familia Studhalter, care conducea holdingul elvețian pe care a preluat-o, a trimis bani pentru KGB de la colapsul sovietic. Apoi administraseră fonduri pentru Seabeco a lui Boris Birshtein și pentru colonelul KGB Leonid Veselovsky, care scrisese memoriile Partidului Comunist despre modalități de a supraviețui tranziției la economia de piață. Kerimov trecuse la comerțul cu petrol în schema petrol-pentru alimente a lui Saddam Hussein, o operațiune care fusese în mare parte executată din ONU de către serviciul rus de informații externe.

Înapoi la text

74. Interviu autor cu bancher senior occidental, toamna 2011; vezi și Belton, „Oligarhul secret"

Înapoi la text

75. Ibid.

Înapoi la text

76. Ibid.

Înapoi la text

77. Catherine Belton, „I Don't Need to Defend Myself: An Old Dispute Returns to Haunt Rusal's Deripaska", *Financial Times* , 13 iulie 2007

Înapoi la text

78. Catherine Belton, „Close to the Wind”, *Financial Times* , 25 octombrie 2008

Înapoi la text

79. Ibid.; Catherine Belton, „Court Freezes Tycoon's Stake in Vimpelcom”, *Financial Times* , 27 octombrie 2008

Înapoi la text

80. Catherine Belton, „Moscow to Lend $50 Billion to Indebted Businesses”, *Financial Times* , 30 septembrie 2008; Catherine Belton și Charles Clover, „Moscow Dictates Rescue of Oligarchs”, *Financial Times* , 14 octombrie 2008; Catherine Belton, „Too Big to Fail”, *Financial Times* , 28 iulie 2009

Înapoi la text

81. Interviu autor cu magnatul rus, mai 2015

Înapoi la text

82. Interviu autorului cu un bancher occidental senior, decembrie 2011

Înapoi la text

83. Interviu autor, Geneva, ianuarie 2015

Înapoi la text

84. Nicholas Shaxson, „A Tale of Two Londons”, *Vanity Fair* , 13 martie 2013

Înapoi la text

85. Interviu autor cu magnatul rus, iulie 2015

Înapoi la text

86. Interviu autor cu fostul bancher occidental senior, august 2015

Înapoi la text

87. Interviu autor cu magnatul rus, mai 2018

Înapoi la text

Capitolul 12: Începe bătălia

1. „Vystuplenie I discussiya na Munchehnskoi konferentsii po Voprosam Politiki Bezopasnosti”, 10 februarie 2007, www.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034

Înapoi la text

2. Carl Schreck, „Putin Castigates US Foreign Policy", *Moscow Times* , 12 februarie 2007

Înapoi la text

3. Charles Clover, Catherine Belton, Dan Dombey și Jan Cienski, „Countdown in the Caucaus: Seven Days that Brought Russia and Georgia to War", *Financial Times* , 26 august 2008; Peter Finn, „A Two-Sided Descent into Full-Scale War", *Washington Post* , 17 august 2008; vezi, de asemenea, Dan Bilefsky, CJ Chivers, Thom Shanker și Michael Schwirtz, „Georgia Offers Fresh Evidence on War's Start", *New York Times* , 16 septembrie 2008

Înapoi la text

4. Clover, Belton, Dombey și Cienski, „Numărătoarea inversă în Caucaz"

Înapoi la text

5. Charles Clover, „Mesajul de la Moscova: Rusia renaște se propune să stabilească un nou status quo", *Financial Times* , 12 august 2008

Înapoi la text

6. Stefan Wagstyl, „Medvedev semnalează că se va întâlni cu Obama în curând", *Financial Times* , 13 noiembrie 2008

Înapoi la text

7. *FT* Reporters, „Russia Halts Missile Plans for Eastern Europe", *Financial Times* , 28 ianuarie 2009

Înapoi la text

8. Strobe Talbott, „A Russian Reset Button Based on Inclusion", *Financial Times* , 24 februarie 2009

Înapoi la text

9. Stefan Wagstyl, „Obama Signals Backing for Medvedev", *Financial Times* , 6 iulie 2009

Înapoi la text

10. Charles Clover și Daniel Dombey, „Russia Hails New US Tone on Missiles", *Financial Times* , 3 martie 2009

Înapoi la text

11. Stefan Wagstyl, „Obama and Medvedev Agree Arms Deal", *Financial Times* , 6 iulie 2009

Înapoi la text

12. „Medvedev speră că vizita sa în Silicon Valley va stimula afacerile rusești", RIA Novosti, 24 iunie 2010

Înapoi la text

13. „Obama Tries Burger Diplomacy with Medvedev", Agence France-Presse, 24 iunie 2010

Înapoi la text

14. Interviu autor cu Kolesnikov, septembrie 2011

Înapoi la text

15. Catherine Belton, „Planul Medvedev ar putea vedea revenirea lui Putin", *Financial Times* , 5 noiembrie 2008

Înapoi la text

16. Charles Clover, „Putin este huiduit la lupta artelor marțiale", *Financial Times* , 20 noiembrie 2011

Înapoi la text

17. Charles Clover, Courtney Weaver și Catherine Belton, „Tens of Thousands Protest Against Putin", *Financial Times* , 10 decembrie 2011

Înapoi la text

18. Catherine Belton, „Prokhorov Pushes to Exploit Shift in Mood against Putin", *Financial Times* , 29 februarie 2012

Înapoi la text

19. Interviu autor cu magnatul rus, februarie 2012

Înapoi la text

20. Charles Clover, „Putin Turns up Nationalist Rhetoric", *Financial Times* , 23 februarie 2012; vezi, de asemenea, Charles Clover și Catherine Belton, „I Will Transmit This to Vladimir", *Financial Times* , 5 mai 2012

Înapoi la text

21. Neil Buckley, Charles Clover și Catherine Belton, „Tearful Putin Claims Election Victory", *Financial Times* , 4 martie 2012

Înapoi la text

22. Charles Clover, „Protestatarii sfidează trupele pe străzile Moscovei", *Financial Times* , 6 decembrie 2011

Înapoi la text

23. Catherine Belton, „Navalny Charged with Large-Scale Bezzled", *Financial Times* , 31 iulie 2012

Înapoi la text

24. Interviu autor cu fostul apropiat al lui Abramovici, iunie 2017

Înapoi la text

25. Interviu autor cu miliardarul rus, iulie 2018

Înapoi la text

26. Lucia Ziobro, Agent Special Asistent responsabil cu Biroul FBI din Boston, „Oficiul FBI din Boston Warns Business of Venture Capital Scams", *Boston Business Journal* , 4 aprilie 2014; Kyle Alspach și Michael B. Farrell, „FBI Warns of Russian Investors; Spune firmelor de tehnologie de stat că capitaliștii de risc pot încerca să ofere date sensibile militarilor", *Boston Globe* , 8 aprilie 2014

Înapoi la text

27. Peter Baker, „Medvedev Aims to Lift Ties with US Business", *New York Times* , 23 iunie 2010

Înapoi la text

28. Până la sfârșitul președinției lui Medvedev, Timchenko, de exemplu, a urcat pe lista bogată întocmită de *Forbes* în fiecare an, cu o avere estimată la 14,1 miliarde de dolari. Averea pe care o conducea a crescut în parte din cauza achiziționării celui de-al doilea producător de gaze din Rusia, Novatek, după criza financiară din 2008.

Înapoi la text

29. Interviu autor cu Pugaciov, septembrie 2014

Înapoi la text

30. Un exemplu a fost în 2004, când Pugaciov a susținut că Putin i-a cerut o finanțare de urgență de 100 de milioane de dolari pentru a finanța construirea de apartamente pentru militari.

Înapoi la text

31. Interviu autor cu Pugaciov, martie 2015

Înapoi la text

32. Elena Mazneva, 'Nazval Khozyaina. Odin iz krupneishikh Podryadchikov Gazproma Stroigazmontazha Raskryl Vladetsa', *Vedomosti* , 9 decembrie 2009; interviu autor cu Pugaciov, martie 2015

Înapoi la text

33. Conducta a fost numită Nord Stream. „Stroigazmontazh Vyigral Tender na Stroitelstvo Uchastka „Gryazaovets–Vyborg (597–917km)" Severo– Yevropeiskovo Gazoprovoda", AK&M, 26 mai 2008

Înapoi la text

34. Interviu autor cu Pugaciov, martie 2015; evidenta documentara

Înapoi la text

35. Ibid. Rotenberg nu a răspuns la o solicitare de comentarii.

Înapoi la text

36. Stroigazmontazh a devenit cel mai mare antreprenor al Gazprom. În 2011, a primit aproape o șaseme din programul total de investiții de 53 de miliarde de dolari al Gazprom, în timp ce criticii au subliniat că costurile conductelor de gaze ale gigantului de stat erau de multe ori mai mari decât cele ale oricăruia dintre contemporanii săi europeni.

Înapoi la text

37. Catherine Belton, „Oamenii de afaceri sunt iobagi în Rusia lui Putin, avertizează Serghei Pugaciov", *Financial Times* , 8 octombrie 2014

Înapoi la text

38. Ibid.

Înapoi la text

39. Interviu autor cu Pugaciov, septembrie 2014; actele de judecată

Înapoi la text

40. Ibid.

Înapoi la text

41. Ibid.

Înapoi la text

42. „Președintele Rossii Prizval Perestats „Koshmarits" Maly Biznes", RIA Novosti, 31 iulie 2008

Înapoi la text

43. Belton, „Oamenii de afaceri sunt iobagi în Rusia lui Putin"

Înapoi la text

44. Interviu autor cu magnatul rus, iunie 2015

Înapoi la text

45. Interviu autor cu Pugaciov, septembrie 2014

Înapoi la text

46. Interviu autor cu Konstantin Makienko, director adjunct al Tsentr AST, iunie 2015. Vezi și: Yegor Popov, Ivan Safronov, Yana Tsinoeva, „Kakov Flot, Takov I Prikhod", *Kommersant* , 5 martie 2015, și Yegor Popov, „Sudostroenie" ushlo v glukhuyu oboronu', *Kommersant* , 1 martie 2016 – pentru cifre privind scăderea generală a construcțiilor navale: ziarul notează o scădere cu 41% a producției de nave în 2014 și încă 23% în 2015.

Înapoi la text

47. Vezi, de exemplu, Alexander Shvarev, „Sud Izuchit Khischeniya na Severnoi Verfi", *Rosbalt* , 28 noiembrie 2014

Înapoi la text

48. Vezi Alexander Burgansky, „Rosneft: Paradigm Shift", Renaissance Capital, 3 octombrie 2017

Înapoi la text

49. „Support for Putin Sinks to Lowest Point in 12 Years, Poll Says", *Moscow Times* , 4 decembrie 2013. A se vedea, de asemenea: „Pollster Says Approval for Putin at 12-Year Low", *Moscow Times* , 25 ianuarie 2013

Înapoi la text

50. Interviu autor cu un bancher occidental senior, august 2014

Înapoi la text

51. „Russia Issues Dark Warning to Ukraine against EU Trade and Cooperation Deal", Associated Press, 21 septembrie 2013

Înapoi la text

52. „Acordul comercial al Ucrainei cu UE va fi catastrofal, spune Rusia", Kazahstan Newsline, 23 septembrie 2013

Înapoi la text

53. Roman Olearchyk, „Studenții din Ucraina: „Tineretul națiunii... pentru integrarea euro", *Financial Times* , 28 noiembrie 2013

Înapoi la text

54. Roman Olearchyk, „Kiev Streets Erupt in Clashes with Police", *Financial Times* , 19 ianuarie 2014

Înapoi la text

55. Simon Shuster, „Exclusiv: Leader of Extrem-Right Ukrainian Militant Group Talks with TIME", *Revista Time* , 4 februarie 2014; vezi, de asemenea, Neil Buckley și Roman Olearchyk, „Fringe and Extremist Groups Carve Role in Ukraine Protests", *Financial Times* , 30 ianuarie 2014

Înapoi la text

56. Neil Buckley și Roman Olearchyk, „Ukraine Commemorates Bloody Events that Led to War", *Financial Times* , 20 februarie 2015

Înapoi la text

57. *FT* Reporters, „Ucraine Crisis: Pretext and Complotting Behind Crime's Occupation”, *Financial Times* , 7 martie 2014

Înapoi la text

58. Kathrin Hille și Neil Buckley, „Vladimir Putin, Strongman of Russia Gambling on Western Weakness”, *Financial Times* , 7 martie 2014

Înapoi la text

59. Interviu autor cu Yakunin, martie 2014; Catherine Belton, „Putin Ally acuză SUA că au încercat să distrugă Rusia”, *Financial Times* , 7 martie 2014

Înapoi la text

60. Interviu autor cu Yakunin, martie 2014

Înapoi la text

61. Interviuri ale autorului cu un bancher senior apropiat de Kremlin, martie 2014; vezi, de asemenea, Neil Buckley și Roman Olearchyk, „Crimea Tensions Echo Georgia of 2008”, *Financial Times* , 1 martie 2014; Roman Olearchyk, Jan Cienski și Neil Buckley, „Russia Wages Media War on Ukraine”, *Financial Times* , 4 martie 2014; Belton, „Aliatul lui Putin acuză SUA că au încercat să distrugă Rusia”

Înapoi la text

62. Belton, „Aliatul lui Putin acuză SUA că au încercat să distrugă Rusia”

Înapoi la text

63. Mattathias Schwartz, „Cine a ucis protestatarii de la Kiev? A 3-D Model Holds the Clues', *Revista New York Times* , 30 mai 2018

Înapoi la text

64. Buckley și Olearchyk, „Ukraine Commemorates Bloody Events that Led to War”, *Financial Times* , 20 februarie 2015

Înapoi la text

65. Ibid.

Înapoi la text

66. Interviuri ale autorului cu un bancher senior apropiat de Kremlin și cu fostul oficial înalt de la Kremlin, martie și aprilie 2014

Înapoi la text

67. Interviu autor cu fostul consilier al lui Gorbaciov, martie 2014

Înapoi la text

68. „Obrascheniye Presidenta Rossiskoi Federatsii”, 18 martie 2014, www.kremlin.ru/events/president/news/20603

Înapoi la text

69. În acest context, Putin a mai spus: „În cazul Ucrainei, partenerii noștri occidentali au trecut de o linie roșie. S-au comportat grosolan, iresponsabil și neprofesionist. Ei știau foarte bine că milioane de ruși trăiesc în Ucraina și în Crimeea... Rusia s-a dovedit a fi într-un prag de la care nu se putea da înapoi”.

Înapoi la text

70. „Obrascheniye Presidenta Rossiskoi Federatsii”, 18 martie 2014, www.kremlin.ru/events/president/news/20603

Înapoi la text

71. Dana Priest, James Jacoby și Anya Bourg, „Dezinformarea rusă pe Facebook a vizat Ucraina cu mult înainte de alegerile din SUA din 2016”, *Washington Post* , 28 octombrie 2018

Înapoi la text

72. Neil Buckley, „Russia Relies on Destabilization to Achieve Strategic Ends in Ukraine”, *Financial Times* , 15 iulie 2014

Înapoi la text

73. Neil Buckley, Stefan Wagstyl și Peter Spiegel, „How the West Lost Putin”, *Financial Times* , 3 februarie 2015

Înapoi la text

74. Departamentul de Trezorerie al SUA, „Treasury Sanctions Russian Officials, Members of Russian Leadership's Inner Circle, and an Entity for Involvement in the Situation in Ukraine”, 20 martie 2014, https://www.treasury.gov/press-center /press-releases/Pages/jl23331.aspx

Înapoi la text

75. Ibid.

Înapoi la text

76. Richard McGregor, Peter Spiegel și Jack Farchy, „US Targets Vladimir Putin's Inner Circle”, *Financial Times* , 20 martie 2014

Înapoi la text

77. Andrew Jack și Roman Olearchyk, „Pro-Russia Separatists Strengthen Grip”, *Financial Times* , 14 aprilie 2014; și Neil Buckley, Roman Olearchyk, Andrew Jack și Kathrin Hille, „Ukraine Crisis: „Little Green Men” Carefully Mask their Identity”, *Financial Times* , 16 aprilie 2014

Înapoi la text

78. Neil Buckley, „Russia Relies on Destabilization to Achieve Strategic Ends in Ukraine”, *Financial Times* , 15 iulie 2014

Înapoi la text

79. Geoff Dyer, Peter Spiegel și Kiran Stacey, „Sancțiunile SUA vizează companiile majore din Rusia”, *Financial Times* , 17 iulie 2014

Înapoi la text

80. Peter Spiegel și Geoff Dyer, „EU and US Toughen Sanctions on Russia”, *Financial Times* , 30 iulie 2014

Înapoi la text

81. Buckley, Wagstyl și Spiegel, „How the West Lost Putin”, *Financial Times* , 3 februarie 2015

Înapoi la text

82. Roman Olearchyk, „Acordul de retragere a armelor ridică speranțe de sfârșit la 18 luni de vărsare de sânge”, *Financial Times* , 2 octombrie 2015

Înapoi la text

83. „Numărul deceselor până la 13.000 în conflictul din Ucraina, spune Oficiul pentru Drepturile ONU”, *Radio Free Europe* , 26 februarie 2019

Înapoi la text

84. Interviu autor cu oficialul de la Kremlin, noiembrie 2017

Înapoi la text

85. Interviu autor cu Pugaciov, septembrie 2014

Înapoi la text

86. Interviu autor cu bancher senior cu legături cu serviciile de securitate, februarie 2016

Înapoi la text

87. Interviu autor cu magnatul rus, septembrie 2015

Înapoi la text

88. Interviu autor cu Yakunin, martie 2014

Înapoi la text

89. Interviu autor cu fostul partener Timchenko, noiembrie 2014

Înapoi la text

90. Hille și Buckley, „Vladimir Putin, Omul puternic al Rusiei, jocuri de noroc pe slăbiciunea occidentală”

Înapoi la text

91. Ibid.

Înapoi la text

92. Kiran Stacey și Peter Spiegel, „No 10 Denies Putting City’s Interests First”, *Financial Times* , 4 martie 2014; Caroline Binham, „Propunerea de sancțiuni amenință rolul Londrei ca centru juridic global”, *Financial Times* , 10 aprilie 2014

Înapoi la text

93. Interviu autor cu Pugaciov, aprilie 2015

Înapoi la text

94. Ibid.

Înapoi la text

95. Alex Barker și Peter Spiegel, „Primul ministru ucrainean avertizează UE împotriva tacticilor de împărțire și cucerire ale lui Putin”, *Financial Times* , 19 martie 2015

Înapoi la text

Capitolul 13: Black Cash

1. Pentru o relatare completă a modului în care a apărut scurgerea, a se vedea Bastian Obermayer și Frederik Obermaier, *The Panama Papers: Breaking the Story of how the Rich and Powerful Hide Their Money* , One World, 2016

Înapoi la text

2. Luke Harding, „Mossack Fonseca: Inside the Firm that Helps Super-Rich Hide Their Money”, *Guardian* , 8 aprilie 2016

Înapoi la text

3. Documentele de înregistrare a Bank Rossiya descărcate de pe site-ul corporativ rus egrul arată că Roldugin a devenit acționar al Bank Rossiya în 2005, achiziționând o acțiune de 3,96% pentru 375 milioane de ruble; vezi, de asemenea, Yelena Vinogradova, Ivan Vasilev și Rinat Sagdiev, „Millioner ot Muzyki”, *Vedomosti* , 4 aprilie 2016

Înapoi la text

4. Pentru cea mai completă prezentare a constatărilor ICIJ legate de Roldugin, a se vedea Luke Harding, „Sergei Roldugin, the Cellist Who Holds the Key to Tracing Putin’s Hidden

Fortune", *Guardian* , 3 aprilie 2016; Roman Anin, Olesya Shmagun și Dmitry Velikovsky, „The Secret Caretaker", Proiectul de raportare a crimei organizate și a corupției, 3 aprilie 2016

Înapoi la text

5. Interviu autor cu un magnat apropiat lui Putin, aprilie 2016

Înapoi la text

6. Ibid.

Înapoi la text

7. Steven Lee Myers, Jo Becker și Jim Yardley, „Este bine să fie prietenul lui Putin", *New York Times* , 28 septembrie 2014

Înapoi la text

8. Vezi Yelena Vinogradova, Ivan Vasilev și Rinat Sagdiev, „Millioner ot Muzyki", *Vedomosti* , 4 aprilie 2016

Înapoi la text

9. Anin, Shmagun și Velikovsky, „Îngrijitorul secret"

Înapoi la text

10. Magnatii au fost Arkady Rotenberg și Suleiman Kerimov. Ibid. Panama Papers arăta că Roldugin era proprietarul a două firme offshore: Sonette Overseas din 2007 până în 2012, în BVI, și International Media Overseas (IMO), în Panama. El a fost reprezentat în ambele de doi oameni de afaceri din Sankt Petersburg afiliați conducerii de vârf a Băncii Rossiya, Oleg Gordin și Aleksandr Plekhov. Plekhov și Gordin dețineau ambii acțiuni la alte două companii din BVI legate de rețea, Sandalwood Continental și Sunbarn Ltd. Sandalwood, legată de Roldugin, a primit drepturi la 4 miliarde de ruble (59 milioane USD) și 200 milioane USD în două tranzacții complexe pentru o plată de doar 2 dolari de la companii deținute de magnatul Suleiman Kerimov; documentele arătau că Sunbarn Ltd urma să primească un împrumut de 185 de milioane de dolari timp de zece ani la o dobândă de 2% de la aliatul apropiat al lui Putin, Arkady Rotenberg. Povestea OCCRP spunea că nu este clar dacă acest acord a fost vreodată adoptat, deoarece nu existau alte documente legate de el.

Înapoi la text

11. Ibid.; Harding, „Sergei Roldugin, violoncelistul care deține cheia urmăririi averii ascunse a lui Putin"

Înapoi la text

12. Anin, Shmagun și Velikovsky, „Îngrijitorul secret"

Înapoi la text

13. Fiul aliatului lui Putin și director al FSB Nikolai Patrushev, Dmitri Patrushev, a fost numit vicepreședinte senior la VTB în 2007. A absolvit academia FSB cu un an înainte, potrivit biografiei sale oficiale. Fiul succesorului lui Patrushev ca șef al FSB Alexander Bortnikov, Denis Bortnikov, a fost numit vicepreședinte al VTB North West în 2007.

Înapoi la text

14. Luke Harding, „Revealed: The $2 Billion Offshore Trail that Leads to Vladimir Putin", *Guardian* , 4 aprilie 2016

Înapoi la text

15. Harding, „Sergei Roldugin, violoncelistul care deține cheia urmăririi averii ascunse a lui Putin"

Înapoi la text

16. Vladimir Soldatkin, „Putin spune că scurgerile din Panama Papers sunt o încercare de a destabiliza Rusia", Reuters, 7 aprilie 2016

Înapoi la text

17. Harding, „Sergei Roldugin, violoncelistul care deține cheia urmăririi averii ascunse a lui Putin". Împrumuturile de 231 de milioane de dolari de la Rotenberg uneia dintre companiile legate de Bank Rossiya/Roldugin, de exemplu, au fost acordate la scurt timp după ce Rotenberg a primit un contract de stat pentru construirea unei părți a unei conducte de gaz de 40 de miliarde de dolari care leagă Rusia peste Marea Neagră de Bulgaria. Serbia și Ungaria.

Înapoi la text

18. Anin, Shmagun și Velikovsky, „Îngrijitorul secret"

Înapoi la text

19. Apel autorului la recepția Igora, noiembrie 2018

Înapoi la text

20. Jack Stubbs, Andrei Kuzmin, Stephen Gray și Roman Anin, „The Man who Married Putin's Daughter and then Made a Fortune", Reuters, 17 decembrie 2015

Înapoi la text

21. Ibid. Cu un an înainte de nuntă, Timchenko i-a transferat lui Kirill și o vilă ornamentată de 3,7 milioane de dolari, cocoțată pe o stâncă, cu vedere la plaja din Biarritz, pentru o sumă nedezvăluită.

Înapoi la text

22. „Zemanovce sponszorovala pavucina firem napojena na Putinova pravnika", iDNES.cz, 3 noiembrie 2018

Înapoi la text

23. Filip Novokomet, Thomas Piketty și Gabriel Zucman, „De la sovietici la oligarhi: inegalitatea și proprietatea în Rusia, 1905–2016", Biroul Național de Cercetare Economică, august 2017, http://www.nber.org/papers/w23712 . Banca centrală rusă a înregistrat ieșiri de 534 de miliarde de dolari după ce a început să înregistreze date în 1994.

Înapoi la text

24. Ibid. Inegalitatea dintre bogații și săracii din Rusia s-a accelerat și ea. Potrivit Credit Suisse, până în 2014 inegalitatea de avere a Rusiei era cea mai mare din lume, cei mai mari 10% deținând 85% din averea gospodăriilor (comparativ cu 75% în Statele Unite).

Înapoi la text

25. Tatyana Likhanova, „Chelovek, Pokhozhy na Millera, stroit dachu, pokhozhuyu na Dvorets v Petergofe", *Novaya Gazeta* , nr. 39, 9–15 iunie 2009, http://novayagazeta.spb.ru/articles/5210/ . Gazprom a negat cu voce tare că palatul ar avea vreo legătură cu Miller, dar în 2009, jurnaliștii locali au găsit dovezi ale unei legături: un anunț lipit de un gard care înconjoară dezvoltarea l-a numit pe constructorul palatului drept unul dintre cei mai mari antreprenori ai Gazprom, Stroigazkonsulting. Firma a fost una dintre companiile care primeau zeci de miliarde de dolari în contracte de construcție de conducte de la Gazprom în fiecare an. A fost deținut în comun de fiica altui dintre cei mai apropiați camarazi ai lui Putin, Alexander Grigoryev, fostul șef al FSB din Sankt Petersburg. Potrivit lui Kolesnikov (interviu cu autorul), celălalt coproprietar al Stroigazkonsulting, un iordanian pe nume Ziyad Manasir, a fost și casier pentru regimul Putin.

Înapoi la text

26. Roman Anin, „Dacha Yakunina" ushla v Offshory, *Novaya Gazeta* , 17 iunie 2013. Anin, un reporter de investigație la *Novaya Gazeta independentă din Rusia* , a dezgropat documente de proprietate pentru terenul ocupat de conac și a constatat că Yakunin o deținuse din 2007 până în 2011. Apoi fusese transferată unei companii din Cipru, a cărei proprietate era greu de urmărit, dar care avea o legătură directă cu o companie condusă de fiul lui Yakunin. Conacul a fost estimat a valora zeci de milioane de dolari, în timp ce salariul oficial al lui Yakunin a fost estimat la 1,5 până la 2,5 milioane de dolari pe an.

Înapoi la text

27. Boris Nemțov și Leonid Martenyuk, „Putin. Itogi. Zimnaya Olimpiada v Subtropikakh', Moscova, 2013, https://www.putin-itogi.ru/zimnyaya-olimpiada-v-subtropikax/

Înapoi la text

28. Ibid.

Înapoi la text

29. Ibid.; Aleksandra Mertsalova, 'Maloe Koltso Postroit Kompaniya Timchenko', *Izvestia* , 9 iunie 2012; *Novoye Vremya* , „Sochi-2014: Doroga v Spisok", *Forbes* , 18 februarie 2013; „Timchenko Oprovergayet Poluchenie Podryada po Druzhbe", RIA Novosti, 5 februarie 2014

Înapoi la text

30. Boris Nemțov și Leonid Martenyuk, „Putin. Itogi. Zimnaya Olimpiada v Subtropikakh', Moscova, 2013, https://www.putin-itogi.ru/zimnyaya-olimpiada-v-subtropikax/ ; Ilya Arkhipov și Henry Meyer, „Putin Buddy primește oferte de 7 miliarde de dolari pentru Jocurile Olimpice de la Soci", Bloomberg, 19 martie 2013

Înapoi la text

31. Arkhipov și Meyer, „Putin Buddy primește oferte de 7 miliarde de dolari pentru Jocurile Olimpice de la Soci"; „Olimpiadă Beneficiară. Reiting-2014', https://www.rospres.net/finance/13802/ , 30 ianuarie 2014

Înapoi la text

32. Interviu autor cu un bancher rus senior, 27 ianuarie 2018

Înapoi la text

33. Soția și fiica lui Timchenko au primit Ordinul Prieteniei pentru „întărirea prieteniei și cooperării cu Rusia". Yakunin a fost împovărat cu un întreg arsenal de premii: primise medalia lui Pyotr Stolypin, reformatorul din epoca țaristă, pentru munca sa „de a decide sarcini strategice pentru dezvoltarea socio-economică a țării"; medalia pentru „Munca ireproșabilă și excelența de gradul I" pentru „contribuția sa la dezvoltarea sistemului de transport al Rusiei"; Ordinul lui Alexandru Nevski, un mare prinț rus canonizat pentru lupta împotriva invadatorilor germani și suedezi, pentru a ajuta la pregătirea Jocurilor Olimpice; Ordinul Prieteniei și multe altele. Pentru Rotenberg a existat Ordinul lui Serghei Radonezhsky, unul dintre cei mai venerați sfinți ai Rusiei, pentru asistența sa la restaurarea unei catedrale; Ordinul Prieteniei; și un onorabil Gramota pentru pregătirea sa a sportivilor pentru Jocurile Olimpice de la Londra 2012. Interviu autor cu magnatul rus care mi-a spus despre dorința lui Rotenberg de a obține o stemă personală, martie 2015

Înapoi la text

34. Interviu autor cu trei persoane familiarizate cu situația, mai 2013, ianuarie 2018, octombrie 2018

Înapoi la text

35. Dmitri Velikovsky, Olesya Shmagun și Roman Anin, 'Iz Strany Vyveli 700 Milliardov Rublei. „Novaya Gazeta" otvechayet na Vopros: Komu Dostalas Eta Grandioznaya Summa', *Novaya Gazeta* , 19 martie 2017; Luke Harding și Nick Hopkins, „How Dirty Money from Russia Floood into the UK – and Where it Went", *Guardian* , 20 martie 2017

Înapoi la text

36. Interviu autor cu senior bancher, ianuarie 2018; Yury Senatorov, „Sledy Dvukh Milliardov Vyveli na Khishcheniya", *Kommersant* , 15 august 2019; Ilya Rozhdestvennsky, „Obysky u krupneishevo Podryadchika RZhD", *Vedomosti* , 15 august 2019

Înapoi la text

37. Jack Stubbs, Andrey Kuzmin, Stephen Gray și Roman Anin, „Russian Railways Paid Billions of Dollars to Secretive Private Companies", Reuters, 23 mai 2014

Înapoi la text

38. Irina Reznik, Evgeniya Pismennaya și Gregory White, „The Russian Banker Who Knew Too Much", Bloomberg, 20 noiembrie 2017

Înapoi la text

39. Ilya Rozhdestvennsky, „Obysky u krupneishevo Podryadchika RZhD", *Vedomosti* , 15 august 2019

Înapoi la text

40. „The Russian Laundromat", Proiectul de raportare a crimei organizate și a corupției, 22 august 2014, https://www.reportingproject.net/therussianlaundromat/russian-laundromat.php

Înapoi la text

41. Harding și Hopkins, „Cât de murdari au ajuns banii din Rusia în Marea Britanie"

Înapoi la text

42. Dmitri Velikovsky, Olesya Shmagun și Roman Anin, „Chi 700 Milliardov rublei Vyvodili iz Rossii Cherez Moldaviyu", *Novaya Gazeta* , 19 martie 2017; Matthias Williams, „Moldova vede un complot rusesc pentru a deraia sonda privind spălarea banilor", Reuters, 15 martie 2017

Înapoi la text

43. „Dvoyurodny Brat Premer-Ministra RF Vladimira Putina, Igor Putin, Voshel v Sovet Direktorov Russkovo Zemelnovo Banka", RIA Novosti, 16 aprilie 2012

Înapoi la text

44. „The Russian Laundromat Exposed", Proiectul de raportare a criminalității organizate și a corupției, 20 martie 2017, https://www.occrp.org/en/laundromat/the-russian-laundromat-exposed/

Înapoi la text

45. Interviu autor cu un înalt oficial rus, octombrie 2018

Înapoi la text

46. „Laundromatul rusesc expus"; Harding și Hopkins, „Cât de murdari au ajuns banii din Rusia în Marea Britanie"; Velikovsky, Shmagun și Anin, „Chi 700 Milliardov rublei Vyvodili iz Rossii Cherez Moldaviyu"

Înapoi la text

47. „Dvoyurodny Brat Premer-Ministra RF Vladimira Putina, Igor Putin, Voshel v Sovet Direktorov Russkovo Zemelnovo Banka", RIA Novosti, 16 aprilie 2012. Grigoryev și Putin fuseseră deja parteneri într-o afacere anterioară, o companie de construcții numită SU-888 , care a primit miliarde de ruble în contracte de stat la Moscova și în estul îndepărtat al Rusiei. Ei s-au conectat pentru prima dată când Igor Putin a condus un grup de construcții de conducte care a funcționat ca un subcontractant cheie pentru companiile deținute de cei mai apropiați aliați de afaceri ai președintelui, Ghenadi Timchenko și Arkadi Rotenberg.

Înapoi la text

48. „U Promsberbanka Smenilis Aktsionery, av Sovet Direktorov Voshel Kuzen Putina", banki.ru, 24 octombrie 2012

Înapoi la text

49. Tatyana Aleshkina, „Zerkalniye Sdelki Deutsche Banka Svyazali s Vyvodom Deneg Cherez Promsberbank", *RBK Daily* , 16 decembrie 2015; Ed Caesar, „Scandalul de 10 miliarde de dolari de la Deutsche Bank", *New Yorker* , 29 august 2016; Reznik, Pismennaya și White, „Bancherul rus care știa prea multe"; interviuri ale autorului cu un bancher senior, ianuarie și iunie 2018

Înapoi la text

50. A se vedea constatările Departamentului pentru Servicii Financiare de Stat din New York, care a amendat Deutsche cu 425 de milioane USD pentru tranzacțiile în oglindă pentru o descriere a schemei: https://www.dfs.ny.gov/reports_and_publications/ comunicate de presă/pr1701301

Înapoi la text

51. Reznik, Pismennaya și White, „Bancherul rus care știa prea multe"

Înapoi la text

52. Interviu autor cu colegul Wiswell, ianuarie 2017

Înapoi la text

53. Interviu autor cu fostul bancher senior Deutsche, septembrie 2015

Înapoi la text

54. Reznik, Pismennaya și White, „Bancherul rus care știa prea multe"

Înapoi la text

55. Departamentul de Servicii Financiare de Stat New York: https://www.dfs.ny.gov/reports_and_publications/ comunicate de presă/pr1701301

Înapoi la text

56. Interviuri ale autorului cu fostul comerciant de la biroul de acțiuni la Deutsche Bank Moscova, mai 2017

Înapoi la text

57. Reznik, Pismennaya și White, „Bancherul rus care știa prea multe”

Înapoi la text

58. Ibid.; interviu autor cu fostul bancher rus, ianuarie 2018

Înapoi la text

59. Interviuri autor cu Roman Borisovich, aprilie și iunie 2017

Înapoi la text

60. Interviu autor cu un bancher rus senior cu legături cu serviciile de securitate, mai 2017

Înapoi la text

61. Interviu autor cu fostul bancher senior Deutsche, mai 2017

Înapoi la text

62. Tranzacțiile cu oglindă au transformat ruble în numerar în dolari într-un mod care i-a permis să dispară din registrele companiei, transformându-l în numerar negru de negăsit, un proces cunoscut în Rusia sub numele de *obnalichivaniye* .

Înapoi la text

63. Interviu autor cu fostul bancher senior Deutsche, mai 2017

Înapoi la text

64. Reznik, Pismennaya și White, „Bancherul rus care știa prea multe”

Înapoi la text

65. Interviu autor cu un bancher rus senior, ianuarie 2018

Înapoi la text

66. Reznik, Pismennaya și White, „Bancherul rus care știa prea multe”; interviuri ale autorului cu un bancher senior rus, ianuarie 2018 și iunie 2018

Înapoi la text

67. Grant D. Ashley, director adjunct, Divizia de Investigații Criminale, Biroul Federal de Investigații, Subcomisia Senatului pentru Afaceri Europene, Washington DC, 30 octombrie 2003, https://archives.fbi.gov/archives/news/testimony/eurasian- crima-organizată-italiană-și-balcanică

Înapoi la text

68. A se vedea Declarația lui Robert A. Levinson (fost agent FBI specializat în crima internațională organizată) la Tribunalul Districtual al Statelor Unite pentru Tribunalul

Districtual din Delaware pentru informații suplimentare despre cazul Ivankov, https://www.deepcapture.com/wp-content /uploads/Ivankov-Case.pdf

Înapoi la text

69. Reznik, Pismennaya și White, „Bancherul rus care știa prea multe”

Înapoi la text

70. Interviuri ale autorului cu un bancher senior rus, ianuarie și iunie 2018

Înapoi la text

71. Ibid.

Înapoi la text

72. Vezi, de exemplu, Leonid Nikitinsky, „Who is Mister Dvoskin?”, *Novaya Gazeta* , 22 iulie 2011

Înapoi la text

73. Interviu autor cu fostul bancher rus senior, ianuarie 2018

Înapoi la text

74. Interviu autor cu fostul anchetator al Ministerului de Interne, septembrie 2012; interviuri ale autorului cu un bancher rus senior familiarizat cu Dvoskin, ianuarie și iunie 2018; Anastasia Stognei și Roman Badanin, „Federalny Reserv: Rassledovanie o tom, kak FSB kryshuet banki”, Proekt media, 1 august 2019

Înapoi la text

75. Interviu autor cu foști bancheri seniori ruși, iulie 2019 și iunie 2018

Înapoi la text

76. Olga Plotonova, '11 Percent Organizatsii ne Platit Nalogov'– Sergei Ignatyev, Predsedatel Banka Rossii', *Vedomosti* , 20 februarie 2013

Înapoi la text

77. Interviu autor cu fostul ofițer FSB, iunie 2014; interviu autorului cu un bancher rus senior cu legături cu serviciul de securitate, mai 2016

Înapoi la text

78. Interviu autorului cu un bancher rus senior cu legături cu serviciul de securitate, mai 2016

Înapoi la text

79. Catherine Belton, „Austria Link to Moscow Bank Killing”, *Financial Times* , 27 mai 2007

Înapoi la text

80. „Vizita unui bancher central rus ucis în Estonia”, cablul Ambasadei SUA, parte din WikiLeaks datadump, https://wikileaks.org/plusd/cables/06TALLINN1009_a.html ; vezi și: Nico Hines, „Un denunțător rus, asasinat după ce a descoperit un scandal de bani murdari de 200 de miliarde de dolari”, Daily Beast, 10 octombrie 2018

Înapoi la text

81. Natalya Morar, „Vyshie Chinovniki Uvodyat Dengi Na Zapad”, *New Times* , 21 mai 2007

Înapoi la text

82. Catherine Belton, „Austria Link to Moscow Bank Killing”, *Financial Times* , 27 mai 2007

Înapoi la text

83. Schema Diskont Bank presupunea o cale mai simplă. Sute de milioane de dolari au fost transferate offshore dintr-o rețea de companii-paravan rusești prin contul de corespondent al Diskont Bank la Raiffeisen Bank din Austria. Ministerul de Interne austriac și-a lansat propria investigație și a constatat că peste 112 milioane de dolari de la trei companii offshore au fost transferate prin contul Diskont din Raiffeisen către alte cincizeci de firme offshore în interval de patru zile, cu puțin timp înainte de a îngheța contul. Alexei Frenkel, bancherul care ispășește o pedeapsă de 19 ani de închisoare pentru uciderea lui Kozlov, a susținut că a fost creat pentru a fi tipul de cădere pentru uciderea comisă de Dvoskin și Myazin. Vezi: Serghei Khazov-Kassia, 'Pismo iz Labytnangi. Bankir Frenkel obvinyayet General FSB', Radio Svoboda, 7 august 2019

Înapoi la text

84. Luke Harding, „Russian Millions Laundered via UK Firms, Leaked Report Says”, *Guardian* , 26 februarie 2018

Înapoi la text

85. Bruun și Hjejle, „Report on the Non-Resident Portfolio at Danske Bank's Estonian Branch”, 19 septembrie 2018

Înapoi la text

86. Catherine Belton, „Tax Scam Points to Complicity of Senior Russian Officials”, *Financial Times* , 13 aprilie 2012

Înapoi la text

87. Interviu autor cu un bancher rus senior, iunie 2018

Înapoi la text

88. Textul integral al „Spălarea banilor din Rusia: audieri în fața Comisiei pentru Servicii Bancare și Financiare, Camera Reprezentanților SUA, Congresul O sută al șaselea, prima sesiune, 21, 22 septembrie 1999”

Înapoi la text

89. Ibid.

Înapoi la text

90. Andrew Higgins, Ann Davis și Paul Beckett, „Money Players: The Improbable Cast of Capitalist Converts Behind BONY Scandal", *Wall Street Journal* , 30 decembrie 1999; Robert O'Harrow Jr, „3 Firms Links to Russia Probed", *Washington Post* , 21 octombrie 1999; Paul Beckett și Ann Davis, „Fourth Firm, Sinex Bank, Called a Focus in Laundering Inquiry", *Wall Street Journal* , 15 octombrie 1999

Înapoi la text

91. Mărturia lui Jonathan M. Winer, fost asistent adjunct al secretarului de stat al SUA, Comisia pentru servicii bancare și financiare a Camerei Reprezentanților SUA, 9 martie 2000

Înapoi la text

92. Higgins, Davis și Beckett, „Jucători cu bani"

Înapoi la text

93. Bonner și O'Brien, „Activity at Bank Raises Suspices of Russia Mob Tie". Oamenii lui Mogilevich au crescut artificial prețul acțiunilor, depunând conturi false, iar mai târziu Mogilevich și cei mai apropiați asociați ai săi au fost inculpați pentru fraudarea investitorilor.

Înapoi la text

94. Timothy L. O'Brien și Raymond Bonner, „Career Singed in Global Bank Fires", *New York Times* , 23 august 1999; Mărturia lui Jonathan M. Winer, Comisia pentru servicii bancare și financiare a Camerei Reprezentanților SUA, 9 martie 2000

Înapoi la text

95. Mărturia lui Jonathan M. Winer, Comisia pentru servicii bancare și financiare a Camerei Reprezentanților SUA, 9 martie 2000

Înapoi la text

96. Vezi capitolul 10

Înapoi la text

97. Potrivit unui fost oficial occidental și a unui fost asociat Mogilevich

Înapoi la text

98. Interviuri ale autorului cu trei foști asociați Mogilevici, martie și aprilie 2018

Înapoi la text

99. Ibid. și raportul FBI despre imperiul Mogilevich obținut de autor

Înapoi la text

100. Interviu autor cu fostul asociat Mogilevich, aprilie 2018

Înapoi la text

101. Raport FBI despre imperiul Mogilevici. Mogilevici insistase întotdeauna că nu era decât un om de afaceri. Fusese atât de sigur pe sine, încât chiar le-a spus asociaților că într-o zi a vrut să facă parte din lista bogată din *Sunday Times* . „Este pur și simplu omul în care Occidentului îi place să se conecteze la orice", mi-a spus avocatul lui Mogilevici, Zeev Gordon.

Înapoi la text

102. Interviu autor cu fostul asociat Mogilevich, iulie 2018

Înapoi la text

103. Mărturia lui Jonathan M. Winer, Comisia pentru servicii bancare și financiare a Camerei Reprezentanților SUA, 9 martie 2000

Înapoi la text

104. Interviu autor cu Winer, decembrie 2018

Înapoi la text

105. Timothy L. O'Brien și Raymond Bonner, „Banker and Husband Tell of Role in Laundering Case", *New York Times* , 17 februarie 2000

Înapoi la text

106. Tom Hays, „Bank of New York to Pay $38 million in Fines", *Washington Post* , 8 noiembrie 2005

Înapoi la text

107. Interviu autorului cu Yury Shvets, mai 2018. Legăturile lui Mogilevich cu serviciul rus de informații externe fuseseră menționate chiar în conversațiile dintre președintele ucrainean Leonid Kucima și șeful serviciului de securitate ucrainean, care au fost înregistrate și apoi s-au scurs după ucraineanul. oficialul care i-a făcut să fugă în SUA. Într-una dintre conversațiile din 10 februarie 2000, șeful serviciului de securitate ucrainean, Igor Smeshko, i-a spus lui Kucime că Mogilevich a fost un „agent special al KGB, din primul departament, PGU [brațul de informații externe]" . El a povestit despre cum „când s-a prăbușit Uniunea Sovietică, înainte ca KGB să creeze departamentul K [brațul serviciilor de securitate care supraveghea corupția și tranzacțiile bancare – și de fapt a jucat un rol important în facilitarea transferurilor de numerar negru], când un colonel ... a încercat să-l aresteze pe Moghilevici, a fost bătut la cap și i-a spus: „Nu mergeți acolo! Acestea sunt primele rânduri ale PGU."

Înapoi la text

108. Mărturia lui Jonathan M. Winer, Comisia pentru servicii bancare și financiare a Camerei Reprezentanților SUA, 9 martie 2000

Înapoi la text

109. Interviu autor cu fostul asociat Mogilevich, martie 2018

Înapoi la text

110. Interviu autor cu Galeotti, octombrie 2018

Înapoi la text

111. Caroline Binham, „Trail of Dirty Money from Danske Bank leads to London Laundromat", *Financial Times* , 3 octombrie 2018

Înapoi la text

112. Interviu autor cu expert independent în spălarea banilor Graham Barrow, noiembrie 2018

Înapoi la text

113. Binham, „Trail of Dirty Money de la Danske Bank Leads to London Laundromat"

Înapoi la text

114. Interviu autor cu Graham Barrow, noiembrie 2018

Înapoi la text

115. Interviu autor cu parlamentarul britanic, septembrie 2018

Înapoi la text

116. Interviu autorului cu fostul ofițer superior KGB, august 2019

Înapoi la text

117. Roman Anin, „The Russian Laundromat Superusers Revealed", Organizated Crime and Corruption Reporting Project, 20 martie 2017

Înapoi la text

Capitolul 14: Puterea moale într-un pumn de fier

1. Interviu autor cu Malofeyev, 23 aprilie 2014

Înapoi la text

2. Ibid.

Înapoi la text

3. Sevastyan Kozitsyn, 'Na Volniye Khleba. Avtor IPO „Irkuta" pokkinul MDM Bank radi svoevo biznesa', *Vedomosti* , 15 februarie 2005; Bela Lyaub, „Marshall Vlozhitsa v Oteli", *Vedomosti* , 18 aprilie 2006; Anastasia Golitsyna, „Sborshchik Kontenta. Marshall Capital Partners skupaet Provaiderov', *Vedomosti* , 25 iunie 2007

Înapoi la text

4. Gyuzel Gubeidullina și Maria Dranishnikova, „"Aktsionernaya Stoimost Nutriteka Uletuchilas" – Konstantin Malofeyev", interviu, *Vedomosti* , 7 iunie 2010

Înapoi la text

5. Consultați site-ul fundației pentru membrii consiliului de administrație: www.fondsvv.ru/about#about_directora

Înapoi la text

6. Oleg Salmanov și Igor Tsukanov, „Nezavisimiye na Svyazi. Gosudarstvo menyaet chinovnikov v sovetakh goskompanii na nezavisimykh directorv', *Vedomosti* , 12 ianuarie 2009

Înapoi la text

7. Timofei Dzyadko și Igor Tsukanov, „Direktor Gostelekoma. Rukovoditel Rostelecoma, na baze kotorovo obyedinyayutsya krupneishie gosudarstvenniye telekommunikatsionniye kompanii, budut byvshy investbankir iz Marshall Capital', *Vedomosti* , 14 iulie 2010

Înapoi la text

8. Timofei Dzyadko, Irina Reznik și Igor Tsukanov, 'Kak Kupili Telekomy. Stats krupneishim minoritariem dochek Svyazinvesta Gazprombanku, Vozmozhno, Pomog sam Rostelecom', *Vedomosti* , 20 septembrie 2010; Vladimir Lavitsky și Inna Erokhina, „Rostelecom zafiksiroval Novovo Aktsionera", *Kommersant* , 7 septembrie 2010

Înapoi la text

9. Interviu autor cu Yurchenko, iunie 2014; vezi, de asemenea, Igor Tsukanov și Timofei Dzyadko, „Evgeny Yurchenko Protiv Marshalov Svyazi", *Vedomosti* , 15 septembrie 2010

Înapoi la text

10. Interviu autor cu Yurchenko, iunie 2014

Înapoi la text

11. A se vedea excelentul Orysia Lutsevych, „Agenții lumii ruse: grupuri proxy în vecinătatea contestată", Programul Rusia și Eurasia, Chatham House, aprilie 2016, www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/ 2016-04-14-agents-russian-world-lutsevych.pdf

Înapoi la text

12. Interviu autor cu Malofeyev, 23 aprilie 2014

Înapoi la text

13. Lutsevici, „Agenții lumii ruse”

Înapoi la text

14. Interviu autorului cu fostul ofițer senior sovietic de informații externe, mai 2018

Înapoi la text

15. Lutsevici, „Agenții lumii ruse”

Înapoi la text

16. https://www.youtube.com/watch?v=gQ-fXZbV9_4

Înapoi la text

17. Lutsevici, „Agenții lumii ruse”

Înapoi la text

18. Interviu autor cu Batozsky, ianuarie 2015

Înapoi la text

19. Valery Litoninsky, „Nazvali sebya Vlastyu: Noviye Nachalniki Donetska”, korrespondent.net, 19 mai 2014

Înapoi la text

20. Boris Gont, „Donetskaya Respublika 2005 I DNR 2014: ot fashistov k MMM-schikam”, *Bukvy* , 16 mai 2015

Înapoi la text

21. Interviu autor cu Batozsky, ianuarie 2015

Înapoi la text

22. V Rosii Vidayut Pasporty Gromadyan Donetskoi Respubliki, tsn.ua, 1 martie 2012, https://tsn.ua/politika/v-rosiyi-vidayut-pasporti-gromadyan-doneckoyi-respubliki.html

Înapoi la text

23. Interviu autor cu Batozsky, ianuarie 2015

Înapoi la text

24. Jan Cienski, „Oligarh Tries to Stamp Kiev Authority on Restive East”, *Financial Times* , 7 martie 2014

Înapoi la text

25. Roman Olearchyk, „Ukraine Tensions Rise as Two Die in Donetsk Clashes", *Financial Times* , 14 martie 2014; Jan Cienski, „Activiștii vorbitori de limbă rusă își cer propriile referendumuri", *Financial Times* , 17 martie 2014; Neil Buckley, „Președintele eliminat din Ucraina cere referendum regional", *Financial Times* , 28 martie 2014

Înapoi la text

26. Roman Olearchyk, „Turchynov Blames Russia for Unrest in East Ukraine", *Financial Times* , 7 aprilie 2014

Înapoi la text

27. John Reed, „Guvernatorul Donetsk Plays Down Rebel Threat", *Financial Times* , 25 aprilie 2014; John Reed, „Mob Storms State Security HQ in Donetsk", *Financial Times* , 3 mai 2014; Guy Chazan, „Separatiștii îndeamnă Rusia să anexeze Donețk", *Financial Times* , 13 mai 2014

Înapoi la text

28. Darya Aslamova, „Vice-premier Donetskoi Narodnoi Respubliki Andrei Purgin: Ukraina postavila na Donbasse Krest. Yei lyudi zdyes ne nuzhny', *Komsomolskaya Pravda* , 8 iulie 2014

Înapoi la text

29. Courtney Weaver, „Haosul în Donetsk duce la împărțirea în rândurile separatiste", *Financial Times* , 31 mai 2014

Înapoi la text

30. Interviu autor cu Batozsky, ianuarie 2015

Înapoi la text

31. Aleksandr Vasovic și Maria Tsvetkova, „Moscovit evaziv cu trei nume preia controlul rebelilor din Ucraina", Reuters, 15 mai 2014

Înapoi la text

32. Arkhipov, Meyer și Reznik, „Putin's Soros Dreams of Empire as Allies Wage Ukraine Revolt", Bloomberg, 16 iunie 2004

Înapoi la text

33. Ibid.

Înapoi la text

34. „Mareșalul Malofeev. Kak Rossiisky Raider Zakhvatil Yugo-Vostok Ukrainy', *The Insider* , 27 mai 2014 (citând o biografie scrisă de Strelkov preluată din e-mailurile piratate de un grup care se autointitulează „Anonimny International")

Înapoi la text

35. Vasovic și Tsvetkova, „Moscovit evaziv cu trei nume preia controlul asupra rebelilor din Ucraina”

Înapoi la text

36. Arkhipov, Meyer și Reznik, „Sorosul lui Putin visează un imperiu în timp ce aliații duc la revoltă în Ucraina”

Înapoi la text

37. Ibid.

Înapoi la text

38. Courtney Weaver, Kathrin Hille și Neil Buckley, „Pretext and Plotting Behind Crimea's Occupation”, *Financial Times* , 7 martie 2014

Înapoi la text

39. Interviu autor cu Batozsky, ianuarie 2015

Înapoi la text

40. Dmitri Volcek, „Operatsiya „Dary Volkhov”. Kak RPTs stala otdelom administratsii Putina', Radio Svoboda, 10 martie 2018

Înapoi la text

41. „Marshall Malofeyev. Kak Rossiisky Raider Zakhvatil Yugo-Vostok Ukrainy', *The Insider* , 27 mai 2014, citează apeluri telefonice între Strelkov și Malofeyev interceptate de serviciile de securitate ucrainene.

Înapoi la text

42. Interviu autor cu Malofeyev, 23 aprilie 2014; Arkhipov, Meyer și Reznik, „Visele lui Soros ale lui Putin despre Imperiu în timp ce aliații duc la revoltă în Ucraina”; Courtney Weaver, „Oligarh Emerges as Link Between Russia and Rebels”, *Financial Times* , 25 iulie 2014

Înapoi la text

43. Sancțiunile UE emise la 30 iulie 2014, Regulamentul de punere în aplicare al Consiliului (UE) nr. 826/2014

Înapoi la text

44. Weaver, „Oligarhul apare ca legătură între Rusia și rebeli”

Înapoi la text

45. Arkhipov, Meyer și Reznik, „Visele lui Soros ale lui Putin de Imperiu în timp ce Aliații Combat Revolta Ucrainei”

Înapoi la text

46. Interviu autor, 23 aprilie 2014

Înapoi la text

47. www.fondsvv.ru/about#about_directora

Înapoi la text

48. Interviu autor cu omul de bani de la Geneva, 5 mai 2014

Înapoi la text

49. Vezi capitolul 2

Înapoi la text

50. Interviu autor cu Batozsky, ianuarie 2015

Înapoi la text

51. Interviu autor cu Carpenter, septembrie 2015

Înapoi la text

52. Interviu autor cu fostul ofițer superior rus de informații externe, mai 2018; a se vedea, de asemenea, Roman Shleynov, „Kak Knyazya Aleksandra Trubetskovo zaverbovali v Svyazinvest", *Vedomosti* , 15 august 2011; Șcegolev a servit sub acoperire ca corespondent pentru agenția de știri de stat rusă ITAR-TASS

Înapoi la text

53. Interviuri ale autorului cu bărbați bani de la Geneva, decembrie 2012 până în aprilie 2015; vezi capitolul 12

Înapoi la text

54. Interviu autor cu fostul ofițer superior rus de informații externe, mai 2018; vezi și Shleynov, „Kak Knyazya Aleksandra Trubetskovo zaverbovali v Svyazinvest"

Înapoi la text

55. Goutchkov a făcut parte din consiliul de administrație al Infra Engineering, compania care primea peste 80% din contractele Rostelecom. Vladislav Novy, „Svayzisty Podklyuchili Diplomatichesky Kanal. Eks-Glava MID Igor Ivanov voshel v Sovet Direktorov „Infra Engineering", *Kommersant* , 7 august 2012

Înapoi la text

56. Shleynov, „Kak Knyazya Aleksandra Trubetskovo zaverbovali v Svyazinvest"

Înapoi la text

57. Andrew Higgins, „Foot Soldiers in a Shadowy Battle Between Russia and the West", *New York Times* , 29 mai 2017

Înapoi la text

58. A se vedea Neil MacFarquhar, „How Russians Pay to Play in Other Countries", *New York Times* , 30 decembrie 2016; și „Martin Nejedly: Zemanovci volici jedi gothaj, foie gras je pro jine", interviu cu Nejedly, denik.cz, 4 octombrie 2014

Înapoi la text

59. „Zemanovce sponszorovala pavucina firem napojena na Putinova pravnika", iDNES.cz, 3 noiembrie 2018

Înapoi la text

60. Higgins, „Foot Soldiers in a Shadowy Battle Between Russia and the West"; Ondrej Soukup, 'Hackeri odhali „otce" proruskych akci v Cesku. Na organiszaci demonstraci ve stredni Evrope dostal 100 tisic eur', *Hospodarske Noviny* , 13 martie 2017

Înapoi la text

61. Andrew Higgins, „Out to Inflame EU, Russians Stir up Fringe", *New York Times* , 25 decembrie 2016; pentru mai multe detalii citiți Dezso Andras, „A Glorious Match Made in Russia", *Index* , 28 septembrie 2014, https://index.hu/english/2014/09/28/a_glorious_match_made_in_russia/

Înapoi la text

62. Interviu autor cu omul de bani de la Geneva, 5 mai 2014

Înapoi la text

63. Interviuri ale autorului cu omul de bani de la Geneva, 19 decembrie 2013 și 21 iulie 2014, un al doilea om de bani de la Geneva a confirmat rolul lui Bionda în stabilirea tranzacției, precum și rolul său inițial în prezentarea lui Total la Timchenko, 20 decembrie 2013, povestea a fost confirmat de un al treilea asociat la Geneva, martie 2014. Total a refuzat să comenteze.

Înapoi la text

64. A se vedea site-ul web al Consiliului Economic al Camerei de Comerț Franco-Russe: https://www.ccifr.ru/ekonomicheskij-sovet/sostav/

Înapoi la text

65. Vezi cablul de la ambasadorul SUA la Moscova, William Burns, care discută despre crearea Institutului: https://wikileaks.org/plusd/cables/08MOSCOW375_a.html

Înapoi la text

66. Interviu autorului cu fostul ofițer superior rus de informații externe, mai 2018

Înapoi la text

67. Ibid.

Înapoi la text

68. https://wikileaks.org/plusd/cables/08MOSCOW375_a.html

Înapoi la text

69. Interviu autor cu de Pahlen, 12 mai 2014

Înapoi la text

70. Împrumutul a fost acordat de First Czech Russian Bank, o bancă cehă care la momentul împrumutului (2014) era deținută în majoritate de un rus pe nume Roman Popov, care anterior a lucrat ca șef adjunct al departamentului financiar al Stroitransgaz, o companie rusă de construcții de conducte achiziționată de Timchenko în 2007. Banca a continuat să fie principala instituție financiară care deservește conturile Stroitransgaz după ce Timchenko a achiziționat compania în 2007 până la sfârșitul anului 2014 (după prelungirea împrumutului), potrivit unui purtător de cuvânt al Stroitransgaz (Andrei Krasavin, „Radikalniye Svyazi", *Kompaniya* , 28 martie 2016). Popov și-a păstrat poziția de șef al băncii, în timp ce președintele Stroitransgaz, Viktor Lorents (înainte și după achiziționarea companiei de către Timchenko) deținea un pachet de 25% din acțiunile băncii cehe. Avocații lui Timchenko au spus că Timchenko nu a jucat niciun rol în decizia băncii de a prelungi împrumutul către Front National.

Înapoi la text

71. Karl Laske și Marine Turchi, „The Third Russian Loan of Le Pen", Media Part, 11 decembrie 2014

Înapoi la text

72. Agathe Duparc, „Les Casseroles de Konstantin Malofeev, oligarque Russe soutien du Front National", Media Part, 21 februarie 2016

Înapoi la text

73. Interviu autor cu Antonio Fallico, iunie 2014

Înapoi la text

74. Cablu WikiLeaks: https://wikileaks.org/plusd/cables/09ROME97_a.html

Înapoi la text

75. Interviu autor cu de Pahlen, 12 mai 2014; Bernard Odehnal, „Gipfeltreffen mit Putins funfter Kolonne", *TagesAnzeiger* , 3 iunie 2014

Înapoi la text

76. Interviu autor cu Malofeyev, iunie 2015

Înapoi la text

77. James Marson, „Deepening Ties Between Greece and Russia Sow Concerns in the West", *Wall Street Journal* , 14 februarie 2015; Sam Jones, Kerin Hope și Courtney Weaver, „Alarm Bells Sun over Syriza's Russia Links", *Financial Times* , 28 ianuarie 2015

Înapoi la text

78. Robert Coalson, „New Greek Government has Deep, Longstanding Ties with Russian Eurasianist Dugin", Radio Free Europe, 28 ianuarie 2015

Înapoi la text

79. Asociatul lui Malofeyev este Alexei Komov, reprezentantul Rusiei la mișcarea conservatoare „pro-familie" din SUA, Congresul Mondial al Familiilor și mâna dreaptă a lui Malofeev în fundația sa caritabilă Vasily cel Mare. Vezi Anton Pospelov, „Miroviye Elity. Beseda s Poslom Vsemirnovo Kongressa Semei v UN Alekseem Komovym', Pravoslavie.ru, 5 septembrie 2013; Tizian di Giovanni și Stefano Vergine, „3 milioane pentru Salvini", *L'Espresso* , 28 februarie 2019; Alberto Nardelli și Mark di Stefano, „The Extrem-Right Bromance at the Heart of Italy's Russian Oil Scandal", BuzzFeed, 12 iulie 2019

Înapoi la text

80. Di Giovanni și Vergine, „3 milioane pentru Salvini"; Nardelli și di Stefano, „Bromanțul de extremă dreaptă în inima scandalului petrolului rusesc din Italia"

Înapoi la text

81. Di Giovanni și Vergine, „3 milioane pentru Salvini"

Înapoi la text

82. Acordul a fost raportat pentru prima dată de jurnaliștii *L'Espresso* . A urmat Alberto Nardelli de la BuzzFeed, publicând o înregistrare pe bandă a conversației lui Savoini în octombrie 2018 în care se discuta despre înțelegere: vezi „Dezvăluit: Înregistrarea secretă explozivă care arată cum Rusia a încercat să canalizeze milioane de oameni către „Trump european"", BuzzFeed, 10 iulie 2019

Înapoi la text

83. Interviu autorului cu fostul ofițer superior KGB, august 2019

Înapoi la text

84. Nardelli, „Dezvăluit: Înregistrarea secretă explozivă care arată cum Rusia a încercat să canalizeze milioane de oameni către „Trump european""

Înapoi la text

85. Sam Jones și Valerie Hopkins, „Vice-cancelarul austriac filmat în căutarea unor oferte secrete", *Financial Times* , 18 mai 2019

Înapoi la text

86. Interviu autor cu asociat de la Geneva, 23 martie 2014

Înapoi la text

87. În noiembrie 2014, sa raportat că Departamentul de Justiție al SUA a lansat o anchetă privind spălarea banilor pentru a stabili dacă Timchenko a transferat fonduri din tranzacții corupte în sistemul financiar american: Christopher M. Matthews și Andrew Grossman, „Sonda de spălare a banilor din SUA Touches Putin's Inner". Cerc; Procurorii federali care investighează tranzacțiile financiare care implică miliardarul Gennady Timchenko", *Wall Street Journal* , 5 noiembrie 2014. Ancheta nu pare să dea niciun rezultat. Într-un interviu acordat agenției de știri de stat ruse ITAR-TASS, Timchenko a spus că nu poate călători în Europa pentru că are „motive serioase să se teamă de o provocare din partea serviciilor secrete americane". Credeți-mă, aceasta nu este o invenție, ci o informație absolut concretă despre care nu vă pot spune detaliile din motive evidente': Andrei Vandenko, 'Gennady Timchenko: Za Vsyo v Zhizni Nado Platits. I za znakomstvo s rukovodtsvom strany to zhe', 4 august 2014, ITAR-TASS, https://tass.ru/top-officials/1353227

Înapoi la text

88. Interviuri autor cu asociat de la Geneva, 21 iulie 2014; 1 octombrie 2014; 9 decembrie 2014. Timchenko a spus că Bionda nu are nicio legătură cu activitățile sale din China.

Înapoi la text

89. Vandenko, 'Gennady Timchenko: Za Vsyo v Zhizni Nado Platits. I za znakomstvo s rukovodtsvom strany to zhe'

Înapoi la text

90. Interviu autor cu asociat de la Geneva, 19 martie 2014

Înapoi la text

91. Interviu autor cu un alt asociat de la Geneva, 28 martie 2014

Înapoi la text

92. Interviu autor cu asociat de la Geneva, 16 martie 2015

Înapoi la text

93. Interviu autor cu un alt asociat de la Geneva, 28 martie 2014

Înapoi la text

94. Interviu autor cu asociat de la Geneva, 25 februarie 2013

Înapoi la text

95. Jesus Rodriguez, „Gerard Lopez, manual para hacerse millionario", *El Pais* , 27 decembrie 2015

Înapoi la text

96. Printr-o companie pe care o deținea, numită Sunray Energy, Bionda deținea de mult timp o acțiune în echipa de curse Lotus Formula 1. Bara de protecție distrusă pe care a

păstrat-o în biroul său, cealaltă jumătate ținută la mii de mile spre est, în gimnaziul lui Putin, a fost o amintire de la una dintre curse. Mașina era condusă de Vitali Petrov, fiul unui partener de afaceri rus al lui Ilya Traber, presupusul mafiot rus care lucrase îndeaproape cu Putin când controla portul și terminalul petrolier din Sankt Petersburg, când s-a prăbușit într-o barieră de la Marele Premiu Monaco. Tânărul Petrov era atât de aproape de regimul lui Putin, încât Putin își luase și mașina la o tură când Rusia a organizat prima cursă de Formula 1, la Sankt Petersburg, în 2010. Într-un fel, Petrov făcea parte din familie. Grupul Genii prin care Bionda își deținea pachetul de acțiuni în echipa Lotus Formula One a fost fondat Lopez.

Înapoi la text

97. Catherine Belton, „În British PM Race, a Former Russian Tycoon Quietly Wields Influence", Reuters, 19 iulie 2019. De la publicarea acestui articol, avocații lui Temerko au spus că este „inexat" și „defăimător". Reuters a declarat într-un comunicat: „Suntem alături de poveste". Articolul îl citează pe Temerko spunând că relațiile sale cu oamenii din serviciile de securitate ruse au fost „formale" și nu „personale". El a negat că are legături în curs cu serviciile de securitate ruse.

Înapoi la text

98. Viitoarea soție a lui Banks, Ekaterina Paderina, fusese salvată de un deputat local, Mike Hancock, care aproape zece ani mai târziu a fost implicat în scandal când s-a aflat că unul dintre consilierii săi parlamentari, o altă tânără rusoaică, a fost deportat din Marea Britanie pentru că MI5 a bănuit că este un spion rus.

Înapoi la text

99. Declarație publică privind investigația ANC privind infracțiunile suspectate ale referendumului UE, 24 septembrie 2019

Înapoi la text

100. Adam Ramsay, „National Crime Agency Finds "No Evidence" of Crimes Committed by Arron Banks's Brexit Campaign", *OpenDemocracy* , 25 septembrie 2019. În plus, Transparency International UK a postat pe Twitter ca răspuns: „Este clar de ceva timp că regulile privind donațiile politice oferă o protecție slabă împotriva fondurilor de peste mări, dar interpretarea luată de forțele de ordine în acest caz o face inexistentă".

Înapoi la text

101. Caroline Wheeler, Richard Kerbaj, Tim Shipman și Tom Harper, „Revealed: Brexit Backer's Golden Connection", *Sunday Times* , 10 iunie 2018

Înapoi la text

102. Fondul, Charlemagne Capital, a devenit unul dintr-un grup select de investitori străini care participă cu Fondul rus de investiții directe la o ofertă profitabilă de acțiuni la monopolul de stat al diamantelor Alrosa, la o lună după referendumul din Marea Britanie privind părăsirea UE. Acțiunile Alrosa au fost vândute la preț redus într-o ofertă realizată cu viteza fulgerului. Documentele de reglementare arată că Mellon deținea o participație de

19,4% în fond la momentul tranzacției (Charlemagne Capital Limited OPD – Charlemagne Capital – Replacement, *Regulatory News Service* , 30 septembrie 2016). Mellon și-a renunțat la funcția de director neexecutiv al fondului la sfârșitul anului 2016, când fondul a fost fuzionat în Fiera Capital, înregistrată în Insulele Cayman (Charlemagne Capital Limited Scheme Effective, *Regulatory News Service* , 14 decembrie 2016).

Înapoi la text

103. Interviu autor cu Yakunin, iunie 2013

Înapoi la text

104. A se vedea Josh Craddock, „Russia Positions Herself as "Light to the World" during Pro-Family Conference", Aleteia (o organizație de știri catolică online), 23 septembrie 2014; Anton Shekhovtsov, „Un trandafir cu orice alt nume: Congresul Mondial al Familiilor de la Moscova", http://anton-shekhovtsov.blogspot.com/2014/09/a-rose-by-any-other-name-world- congress.html?m=1 . Congresul Mondial al Familiilor și-a scos numele de la eveniment în ultimul moment din cauza regimului de sancțiuni al SUA, dar toți liderii săi s-au prezentat totuși. Vezi și Casey Michel, „Cum Rusia a devenit liderul dreptei creștine globale", *Politico* , 9 februarie 2017

Înapoi la text

105. Craddock, „Rusia se poziționează ca „lumină pentru lume" în timpul conferinței pro-familie"

Înapoi la text

106. Interviu autor cu Narusova, iunie 2014

Înapoi la text

107. Interviu autor cu Yakunin, noiembrie 2016

Înapoi la text

108. Ibid.

Înapoi la text

109. Interviu autor cu Malofeyev, aprilie 2014

Înapoi la text

110. Interviu autor cu Yakunin, februarie 2017

Înapoi la text

111. Interviu autor cu Yakunin, noiembrie 2016

Înapoi la text

112. Interviu autor cu Yakunin, februarie 2017

Înapoi la text

113. Joseph Biden, „Brookings Hosts Vice President, Joe Biden, for Remarks on the Russia-Ukraine Conflict", Brookings Institution, 27 mai 2015, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2015/05 /20150527_biden_transcript.pdf

Înapoi la text

114. Potrivit stenogramelor apelurilor interceptate obținute de autor care au făcut parte din cauza procurorilor spanioli. Vezi și: Anastasia Kirilenko, „Apelurile interceptate dezvăluie legăturile între banda Tambovskaya, șeful Serviciului de Securitate Economică al FSB și procurorul din Sankt Petersburg", *The Insider* , 8 ianuarie 2019. Către Michael Carpenter, apoi consilier Biden pentru Rusia, ancheta a fost un adevărat punct de referință pentru înțelegerea modului în care a funcționat Rusia lui Putin. „A fost un moment cheie care a subliniat fuziunea crimei organizate ruse cu structurile statului". (Interviu cu autorul, ianuarie 2018)

Înapoi la text

115. Vezi raportarea wikileaks prin cablu pe Grinda: https://wikileaks.org/plusd/cables/10MADRID154_a.html

Înapoi la text

116. Interviu autor cu Anton Surikov, septembrie 2009

Înapoi la text

117. Interviu autor, ianuarie 2018

Înapoi la text

118. Interviu autor cu fostul ofițer senior de informații occidentale, octombrie 2016

Înapoi la text

119. Interviu autor cu Frank Montoya Jr, iulie 2019

Înapoi la text

120. Interviu autor cu Temerko, iunie 2016

Înapoi la text

Capitolul 15: Rețeaua și Donald Trump

1. Interviu autor cu Cigirinsky, mai 2018

Înapoi la text

2. Ibid.

Înapoi la text

3. „Într-un cerc îngust, ei erau deschiși și lucrau la căi de reformă. Crăpăturile erau deja vizibile. Au fost vremuri foarte interesante', a spus Cigirinsky.

Înapoi la text

4. Îl cunoscuse pe Bruce Rappaport, bancherul elvețian prin care treceau atât de mulți bani sovietici din petrol, la Geneva. L-a cunoscut pe Marc Rich, controversatul comerciant de metale cu care sovieticii au tratat și în anii crepusculari ai Uniunii Sovietice și i-a fost prezentat lui Alfred Taubman, proprietarul casei de licitații Sotheby's, cu care a devenit prieten ferm. Cigirinski a mai spus că a aranjat o primă întâlnire istorică între noul ambasador israelian în Rusia, legendarul general Haim Bar-Lev, primul ambasador sovietic în Israel, Alexander Bovin, și mentorul său Mihail Milshtein, fostul șef de informații militare sovietice. , la casa lui Milshtein din Moscova.

Înapoi la text

5. Interviu autor cu Cigirinsky, mai 2018

Înapoi la text

6. Interviu autor cu Cigirinsky, iulie 2018

Înapoi la text

7. Interviu autor cu Cigirinsky, mai 2018

Înapoi la text

8. Interviu autor cu Shvets, august 2019

Înapoi la text

9. Un cablu, datat 12 februarie 2010, de la ambasada SUA la Moscova, descărcat de WikiLeaks, vorbea despre presupusele legături ale lui Luzhkov cu grupul Solntsevskaya: https://wikileaks.org/plusd/cables/10MOSCOW317_a.html

Înapoi la text

10. Interviu autor cu Cigirinsky, octombrie 2019

Înapoi la text

11. Interviu autor cu Cigirinsky, aprilie 2019

Înapoi la text

12. Ibid.; interviu autorului cu soția lui Martin Greenberg, mai 2019, care a confirmat că soțul ei a călătorit în Uniunea Sovietică cu Alfred Luciani și că ambii bărbați au lucrat la redactarea regulamentelor cazinoului din Atlantic City: Greenberg a continuat să servească ca președinte la Golden Nugget. Interviu autor cu Guy Michaels, un fost coleg de firmă de avocatură care a confirmat că Greenberg a continuat să reprezinte deținătorii de obligațiuni în restructurarea Taj Mahal. Luciani nu a răspuns unei solicitări de comentarii.

Înapoi la text

13. Interviu autor cu Cigirinsky, aprilie 2019

Înapoi la text

14. Interviu autor cu Cigirinsky, mai 2018

Înapoi la text

15. Ibid.; vezi și Nikolai Sergeyev, „Umer Glava Evikhona", *Kommersant* , 11 aprilie 2014, pentru confirmarea oficială a parteneriatului lor

Înapoi la text

16. Informațiile oficiale de înregistrare pentru agenția de traduceri OOO Linkon arată că și Tchigirinsky a fost partener.

Înapoi la text

17. „Capitolul 11 pentru Taj Mahal", Reuters, 18 iulie 1991

Înapoi la text

18. Julie Baumgold, „Fighting Back: Trump Scrambles off the Canvas", *New York Magazine* , 9 noiembrie 1992

Înapoi la text

19. Ibid.

Înapoi la text

20. „Taj Mahal is Out of Bankruptcy", *New York Times* , 5 octombrie 1991; pentru mai multe detalii despre restructurare, consultați discuția în instanță despre acordul de faliment pre-ambalat înaintea Comisiei de control al cazinourilor din statul New Jersey, disponibil online: https://www.washingtonpost.com/wp-stat/graphics/politics/trump-archive/docs/audierea-trump-stabilitate-financiara-vol-iv-6-18-1991.pdf

Înapoi la text

21. Josh Kosman, „Icahn, Ross Saved Trump Brand from Taj Mahal Casino Mess", *New York Post* , 25 noiembrie 2016; vezi și ședința de judecată de mai sus pentru rolul Icahn

Înapoi la text

22. Pentru reprezentarea de către Martin L. Greenberg a deținătorilor de obligațiuni: a se vedea discuția în instanță despre acordul de faliment preambalat în fața Comisiei de control al cazinourilor din statul New Jersey, disponibil online: https://www.washingtonpost.com/wp-stat/graphics/politics/ trump-archive/docs/trump-financial-stability-hearing–vol-iv-6-18-1991.pdf

Înapoi la text

23. Interviu autor cu Cigirinsky, aprilie 2019

Înapoi la text

24. Baumgold, „Fighting Back”

Înapoi la text

25. Robert L. Friedman, *Red Mafia* , pp.132–3, Little, Brown, 2000; vezi, de asemenea, „Proiectul Tri-State Joint Soviet-Emigré Organizated Crime”, https://www.state.nj.us/sci/pdf/russian.pdf

Înapoi la text

26. Jose Pagliery, „Cazinoul lui Trump a fost o problemă de spălare a banilor la scurt timp după deschidere”, CNN, 22 mai 2017; a se vedea, de asemenea, documentele de trezorerie privind decontarea între FinCEN al Departamentului de Trezorerie al SUA și Asociații Trump Taj Mahal, obținute de CNN: https://assets.documentcloud.org/documents/3727001/Responsive-Docs-for-17-205-F-Pagliery. pdf ; De asemenea, bun în acest sens este Seth Hettena, *Trump/Russia: A Definitive History* , pp.25–7, Melville House, 2018

Înapoi la text

27. Raportul FBI asupra imperiului Mogilevici obținut de autor

Înapoi la text

28. Declarație pe propria răspundere a lui Lester McNulty, agent special al FBI, la Tribunalul Districtual al Statelor Unite ale Americii Districtul de Sud din New York, 31 martie 1995

Înapoi la text

29. Vezi Hettena, *Trump/Russia* , p.27; și blogul Hettena pentru fragmentul documentului FBI despre vizitele lui Ivankov la Taj Mahal: https://trump-russia.com/2017/10/06/the-russian-gangster-who-loved-trumps-taj-mahal/

Înapoi la text

30. Filmul *Na Deribasovskoi khoroshaya pogoda, ili Na Braiton-Bich Opyat idut Dozhdy* poate fi găsit online pe Yandex.ru

Înapoi la text

31. Interviu autor cu Cigirinsky, mai 2018

Înapoi la text

32. În 2008 , *Forbes* și-a estimat averea la 2,5 miliarde de dolari

Înapoi la text

33. Ekaterina Drankina, „Moskovskaya Neftyanaya Vykhodit na Rynok", *Ekspert* , 24 aprilie 2000

Înapoi la text

34. Matthew Swibel, „The Boomerang Effect: Miliardarul Tamir Sapir a câștigat un pachet exploatând Rusia. Now Crony Capitalism is Getting the Better of Him', *Forbes* , 17 aprilie 2006

Înapoi la text

35. Motoko Rich și William Neuman, „$40 Million Buys Ex-Cabby His Own Corner of 5th Avenue", *New York Times* , 10 ianuarie 2006; Dan Morrison, „A Man of Many Interests", *Newsday* , 31 decembrie 2000

Înapoi la text

36. Cherney mi-a spus într-un interviu din mai 2007 că au trebuit întotdeauna să coopereze cu elemente ale KGB – atunci nu a existat o altă modalitate de a progresa în afaceri: „Te vor obliga să vinzi prin structurile de stat. Trebuia să plătești racheta statului. Ce era atunci piața neagră? Era doar o afacere gri. Am fost în afara sistemului, dar am mers mereu pe marginea legii.

Înapoi la text

37. Într-un interviu din septembrie 2019 pentru postul rusesc de televiziune de stat NTV, Kislin s-a lăudat cu prietenia sa cu Trump, susținând că i-a hrănit borș de mai multe ori și spunând cum i-a dat lui Trump împrumutul pentru 700 de televizoare în anii șaptezeci. . www.ntv.ru/video/1771880

Înapoi la text

38. Interviu autor cu Cigirinsky, mai 2018

Înapoi la text

39. Interviu autorului cu Yury Shvets, fost ofițer superior KGB de la departamentul de informații externe, mai 2018. Agalarov a refuzat să comenteze.

Înapoi la text

40. Unul dintre partenerii de afaceri ai lui Agalarov a spus mai târziu că o altă parte a afacerii sale din anii nouăzeci l-a legat direct pe Agalarov de „agenții cvasi-guvernamentale din Rusia". Agalarov organiza conferințe comerciale în fosta Uniune Sovietică, despre care partenerul a spus că este „un amestec sensibil de politică, negociere și bani".

Înapoi la text

41. „Leila I Emin", *Izvestia* , 6 februarie 2006 – în care Agalarov este numit ca acționar pe piața Cherkizovsky; pentru o descriere excelentă a lui Cherkizovsky și a modului în care a funcționat, vezi Andrew E. Kramer, „Huge Profits Spell Doom for a 400-Acre Market", *New York Times* , 28 iulie 2009

Înapoi la text

42. Unul dintre principalii proprietari de Cherkizovsky, Telman Ismailov, a fost văzut adânc în discuții cu Arif când Arif a fost arestat în Turcia în 2010 pentru că găzduia o petrecere pe iaht cu prostituate minore: „Telman Ismailov Popal v Skandalnuyu Istoriyu v Turtsii", *Trend* , octombrie 4 2010. Ziarul a relatat că Ismailov a fost chemat de poliție pentru a depune mărturie în acest caz. De asemenea, printre cei de pe iaht s-au numărat și partenerii de afaceri kazahi ai Arif, „trioul" de oameni de afaceri kazahi, conduși de Alexander Mashkevich, în spatele ENRC.

Înapoi la text

43. Interviu autor cu Shvets, mai 2018

Înapoi la text

44. Jon Swaine și Shaun Walker, „Trump in Moscow: What Happened at Miss Universe in 2013", *Guardian* , 18 septembrie 2017

Înapoi la text

45. Interviu autor cu Shvets, mai 2018

Înapoi la text

46. A se vedea Biroul General de Contabilitate al Statelor Unite, „Suspicious Banking Activities: Possible Money Laundering by US Corporations Formed for Russian Entities", octombrie 2000. O scrisoare din 28 noiembrie 2000 din partea consilierului global al Citigroup, Michael A. Ross, către Biroul General de Contabilitate al SUA. confirmă că Kaveladze este persoana care dirijează aceste fluxuri de bani suspecte. Acesta precizează că Citigroup nu a detectat nicio activitate ilegală în conturile aferente Kaveladze, pe care a început să le deschidă din octombrie 1991, dar că de atunci le-a închis pe toate, subliniind insuficiențe în procedurile băncii care nu au reușit să detecteze „activitate discutabilă". '; vezi, de asemenea, Raymond Bonner, „Laundering of Money Seen as "Easy"", *New York Times* , 29 noiembrie 2000

Înapoi la text

47. Comunicat de presă: „Levin Releases GAO Report on Vulnerabilities to Money Laundering in US Banks", 29 noiembrie 2000; pentru legăturile KGB ale bancherului leton, a se vedea Knut Royce, „San Francisco Bank Linked to Laundering Probe at Bank of New York", Center for Public Integrity, 9 decembrie 1999

Înapoi la text

48. Scrisoare din partea consilierului global al Citigroup, Michael A. Ross, către Oficiul General de Contabilitate al SUA, 28 noiembrie 2000

Înapoi la text

49. Ibid.

Înapoi la text

50. Interviu autor cu fostul oficial de la Kremlin, iunie 2018; interviu autorului cu fostul ofițer superior de informații rusești, mai 2018

Înapoi la text

51. Interviu autorului cu o persoană familiarizată cu problema, mai 2018

Înapoi la text

52. Royce, „San Francisco Bank Linked to Laundering Probe at Bank of New York"; Sam Zuckerman, „Scandalul rusesc de spălare a banilor atinge SF Bank", *San Francisco Chronicle* , 23 septembrie 1999; Robert O'Harrow Jr, „3 Firms Links to Russia Probed", *Washington Post* , 21 octombrie 1999: Andrew Higgins, Ann Davis și Paul Beckett, „Money Players: The Improbable Cast of Capitalist Converts Behind BONY Scandal", *Wall Street Journal* , 30 decembrie 1999: 8 milioane de dolari au fost transferați prin Benex din conturi la Bank of New York în conturi la Commercial Bank of San Francisco. În plus, Banca Sinex, înregistrată în Nauru, prin care multe dintre plățile către Benex au fost mai întâi transferate din Rusia, avea un cont de corespondent la banca din San Francisco.

Înapoi la text

53. Interviu autor cu Shvets, mai 2018

Înapoi la text

54. Interviu autor cu Shvets, august 2019; interviu autor cu fostul asociat Mogilevich, martie 2018, care a spus: „După ce Departamentul de Justiție a închis schema Bank of New York, au început să trimită bani prin organizația Trump. Organizația Trump avea canale care nu puteau fi niciodată deschise rușilor sau Seva la acea vreme... Banii la care aveau acces rușii erau mult mai mari decât orice investitor american până la acel moment... Rușilor nu le păsa dacă banii era în siguranță. Trump le-ar putea oferi acces nimeni altcineva. Pentru Mikhas și Seva câteva sute de milioane de dolari nu sunt mulți bani. Dar pentru Trump sunt mulți bani. O mulțime de bani. Alan Garten, consilierul general al Organizației Trump, nu a răspuns la o solicitare de comentarii.

Înapoi la text

55. Interviu autor cu Shvets, august 2019

Înapoi la text

56. Garten a spus *FT* în legătură cu Bayrock: „Când faci diligență, acționezi cu bună-credință și încerci să te uiți la toate materialele relevante, dar există doar un anumit grad în care poți privi lucrurile. Poți face cât mai mult posibil, dar ești limitat la înregistrările publice. Tom Burgis, „Dirty Money: Trump and the Kazakh Connection", *Financial Times* , 19 octombrie 2016

Înapoi la text

57. Timothy L. O'Brien și Eric Dash, „Is Trump Headed for a Fall?", *New York Times* , 28 martie 2004

Înapoi la text

58. Ibid.

Înapoi la text

59. Timothy L. O'Brien, „Trump, Russia and a Shadowy Business Partnership", Bloomberg, 21 iunie 2017

Înapoi la text

60. Interviu autor cu Sater, mai 2018. Era vag despre când a fost această primă întâlnire cu Trump – mai întâi a spus 2000, apoi 2001. Într-o depoziție din 23 ianuarie 2008 pentru un caz judiciar *New York Times , el a spus prima sa întâlnire cu* membri ai Organizației Trump a fost în 2001, sau „mai mult ca sigur începând cu 2002". Procesele ulterioare intentate de Jody Kriss, fostul director financiar Bayrock, a spus că Sater s-a alăturat Bayrock în 2002.

Înapoi la text

61. Interviu autor cu doi foști asociați Mogilevich, martie și iulie 2018

Înapoi la text

62. Interviu autor cu Sater, mai 2018

Înapoi la text

63. Statele Unite ale Americii v. Felix Sater, dosar penal nr. 98 CR 1101, scrisoare de la DoJ depusă sub sigiliu judecătorului I. Leo Glasser, 27 august 2009

Înapoi la text

64. A se vedea, de asemenea, documentele instanței referitoare la acuzațiile împotriva Sater: Statele Unite ale Americii împotriva lui Felix Sater, semnate de Zachary Carter, procurorul Statelor Unite din Districtul de Est din New York; transcrierea sentinței împotriva lui Sater (acolo numit John Doe, iar în transcriere drept „Felix Slater") în fața onorabilului I. Leo Glasser, judecător principal de district din Statele Unite, 23 octombrie 2009; Plângere și declarație pe propria răspundere în sprijinul mandatelor de arestare, Declarație pe răspundere Leo Taddeo, aprilie 1998; comunicat de presă de la procurorul Statelor Unite, districtul de est al New Yorkului, „19 acuzați inculpați în schema de fraudă pe acțiuni care a fost protejată și promovată de crimă organizată", 2 martie 2000, https://www.washingtonpost.com/wp-stat/graphics /politics/trump-archive/docs/press-release-doj-howard-safir-bayrock.pdf

Înapoi la text

65. Mai multe detalii despre schema care menționează implicarea AR Baron în Statele Unite ale Americii împotriva lui Frank Coppa și colab.; pentru legătura cu schema Bank of New

York/Benex, a se vedea Glenn R. Simpson și Paul Beckett, „UK Probe Possible Link Between Russian Case, AR Baron”, *Wall Street Journal* , 24 septembrie 1999

Înapoi la text

66. Interviu autor cu Sater, mai 2018

Înapoi la text

67. Interviu autor cu Shvets, mai 2018; interviu autor cu fostul asociat Mogilevich, martie 2018

Înapoi la text

68. Statele Unite ale Americii v. Felix Sater, dosar penal nr. 98 CR 1101, scrisoare de la DOJ depusă sub sigiliu judecătorului I. Leo Glasser, 27 august 2009

Înapoi la text

69. Ibid.

Înapoi la text

70. Ibid.

Înapoi la text

71. Friedman, *Red Mafia* , pp.55–7

Înapoi la text

72. Statele Unite ale Americii împotriva Felix Sater, dosar penal nr. 98 CR 1101

Înapoi la text

73. Interviu autor cu Shvets, august 2019; Kalmanovich a fost asasinat în noiembrie 2009. În acea perioadă, Sater și-a încheiat cooperarea cu FBI.

Înapoi la text

74. Interviu autor cu fostul asociat Mogilevich, martie 2018

Înapoi la text

75. Interviu autor cu fostul asociat Mogilevich, iulie 2018

Înapoi la text

76. Interviu autor cu Sater, mai 2018

Înapoi la text

77. Ibid.

Înapoi la text

78. Vezi capitolul 13 . În 2018, Myazin a fost condamnat pentru deturnare de fonduri de la Promsberbank conectate la schemele Moldovan și Deutsche Bank, în timp ce Dvoskin a rămas liber. Vezi și Leonid Nikitinsky, „Who is Mister Dvoskin?", *Novaya Gazeta* , 22 iulie 2011

Înapoi la text

79. Interviu autor cu Sater, mai 2018

Înapoi la text

80. Ibid.

Înapoi la text

81. Ibid.

Înapoi la text

82. Arif avea legătură și cu Aras Agalarov, prin coproprietari azeri ai pieței Cherkizovsky, care erau asociați ai săi.

Înapoi la text

83. Mashkevich a început în afaceri la sfârșitul anilor optzeci ca vicepreședinte la Seabeco, firma comercială înființată de Boris Birshtein, numită de FBI și de informațiile elvețiene drept asociat al Solntsevskaya. (Un fost asociat al lui Mogilevich a susținut că trio-ul a continuat să lucreze cu Solntsevskaya.)

Înapoi la text

84. Interviu autor cu Sater, mai 2018

Înapoi la text

85. Ibid.

Înapoi la text

86. Andrew Rice, „The Original Russia Connection", *New York Magazine* , 7 august 2017

Înapoi la text

87. Ibid.; Depoziție Felix Sater, 1 aprilie 2008, în Trump v. O'Brien

Înapoi la text

88. Interviu autor cu Sater, mai 2018

Înapoi la text

89. O'Brien, „Trump, Rusia și un parteneriat de afaceri umbrit"

Înapoi la text

90. Prima poveste despre interesul Trump/Bayrock pentru proiect a fost Tom Stieghorst, „Trump Eyes Oceanfront Land Aventura Firm to Market Project in Lauderdale", *South Florida Sun-Sentinel* , 12 decembrie 2003. Trump este descris ca dezvoltator, în timp ce Bayrock este doar menționat ca partener. Dar mai târziu, când totul a luat formă de para, adevărul a apărut: Trump a fost acolo doar pentru a lua o taxă de licență, și nu a fost dezvoltatorul: Michael Sallah și Michael Vasquez, „Failed Donald Trump Tower Thrust into GOP Campaign for Presidency". *Miami Herald* , 12 martie 2016. (Bayrock a cumpărat teren pentru 40 de milioane de dolari, apoi a primit un împrumut suplimentar de 139 de milioane de dolari pentru construcție.)

Înapoi la text

91. Glen Creno și Catherine Burrough, „Trump Raises Stakes: Camelback's Glitzy Boom Continues", *Arizona Republic* , 13 noiembrie 2003; Depoziția Sater, 1 aprilie 2008, în Trump v. O'Brien, p.60, arată, de asemenea, clar că Phoenix și Fort Lauderdale au fost primele proiecte pe care Bayrock le-a propus lui Trump. „Î: Ați spus că ați prezentat anumite oportunități domnului Flicker și domnului Reese [directivii Organizației Trump]. Inițial, ce oportunități erau acelea? R: Fort Lauderdale și Phoenix. Și am discutat, în general, în ce zone la nivel național și mondial era interesată să se extindă Organizația Trump și care au fost oportunitățile de a colabora reciproc asupra acestor diverse oportunități.

Înapoi la text

92. Michael Stoler, „Parking Lots and Garages go the Way of the Dinosaurs", *New York Sun* , 16 februarie 2006; prospectul Bayrock 2007 conține mai multe detalii despre proiect

Înapoi la text

93. Trump dezvăluie participația de 18% pe care o deține în Trump SoHo într-o depoziție din 2007 pe care a dat-o în cauza Donald J. Trump v. Timothy L. O'Brien. Consultați: assets.documentcloud.org/documents/2430267/trumps-lawsuit-on-net-worth.pdf Vedeți și: O'Brien, „Trump, Russia and a Shadowy Business Partnership"

Înapoi la text

94. Copie a petiției Trump Casino Holdings LLC pentru capitolul 11 faliment, depusă la 21 noiembrie 2004

Înapoi la text

95. Interviu cu autorul cu Blum, decembrie 2018. Alan Garten, consilier general al Organizației Trump, nu a răspuns la o solicitare de comentarii.

Înapoi la text

96. Tom Burgis, „Tower of Secrets: The Russian Money Behind a Donald Trump Skyscraper", *Financial Times* , 12 iulie 2018

Înapoi la text

97. Jody Kriss și Michael Ejekam v. Bayrock Group LLC și colab., Tribunalul Districtual al Statelor Unite, Districtul de Sud din NY. Versiunea inițială a procesului pentru racket al lui

Kriss este disponibilă: www.documentcloud.org/documents/3117825-Qui-Tam-Complaint-With-Exhibit-a-and-Attachments.html#document/p1 . Vezi și: Andrew Rice, „The Original Russia Connection", *New York Magazine* , 7 august 2017. Procesul a fost ulterior modificat de două ori, în care unele dintre aceste revendicări specifice au fost eliminate. Bayrock a soluționat procesul în februarie 2018. A se vedea: „Firma imobiliară Trump-Linked Settles Suit by Ex-Employee", Bloomberg, 23 februarie 2018

Înapoi la text

98. Ibid.; Marc Champion, „How a Trump SoHo Partner Ended Up with Toxic Mining Riches from Kazakhstan", Bloomberg, 11 ianuarie 2018. Afirmația despre accesarea conturilor de numerar de la Bayrock de la o rafinărie de crom din Kazahstan a fost, de asemenea, renunțată ulterior din proces după acuzațiile că ar fi avut fost obținută necorespunzător.

Înapoi la text

99. Craig Shaw, Zeynep Sentek și Stefan Candea, „World Leaders, Mobsters, Smog and Mirrors", *Football Leaks, The Black Sea* , 20 decembrie 2016

Înapoi la text

100. Jody Kriss și Michael Ejekam vs Bayrock Group LLC și colab., Tribunalul Districtual al Statelor Unite, Districtul de Sud din NY. Versiunea inițială a procesului pentru racket a lui Kriss este disponibilă: www.documentcloud.org/documents/3117825-Qui-Tam-Complaint-With-Exhibit-a-and-Attachments.html#document/p1 ; O'Brien, „Trump, Rusia și un parteneriat de afaceri umbrit"

Înapoi la text

101. Ibid.

Înapoi la text

102. Robyn A. Friedman, „Trump Puts Stamp on Project; Tată și fiu îl adaugă pe faimosul newyorkez ca partener pentru a construi Sunny Isles Towers, *South Florida Sentinel* , 30 ianuarie 2002

Înapoi la text

103. Nathan Layne, Ned Parker, Svetlana Reiter, Stephen Gray și Ryan McNeill, „Elita rusă a investit aproape 100 de milioane de dolari în clădirile Trump", Reuters, 17 martie 2017

Înapoi la text

104. Ibid.

Înapoi la text

105. Pentru relatări bune despre cariera lui Shnaider, a se vedea Tony Wong, „Meet the Man Behind Trump Tower", *Toronto Star* , 4 decembrie 2004; Heidi Brown și Nathan Vardi, „Omul de oțel: Alex Shnaider a devenit miliardar în fabricile de oțel slab iluminate din

Europa de Est. Cum va face față strălucirii lumii occidentale?', *Forbes* , 28 martie 2005; Michael Posner, „Omul invizibil; Dar pentru mașină, ar putea fi, *Globe and Mail* , 27 mai 2005

Înapoi la text

106. Raportul FBI din 1995 despre imperiul Mogilevici obținut de autor

Înapoi la text

107. Prospect Bayrock 2007

Înapoi la text

108. Vezi capitolul 2

Înapoi la text

109. Raport FBI despre imperiul Mogilevici

Înapoi la text

110. Raportul informațiilor elvețiene, obținut de autor și datat iunie 2007, menționează „legăturile strânse" ale lui Birshtein cu grupul de crimă organizată Solntsevskaya. (Un proces din 2005 intentat în Ontario de fiul lui Birshtein, Alon, susține că în 1995, în timp ce acesta locuia în Belgia, Birshtein a devenit subiectul unei anchete penale internaționale. „Poliția rusă, americană, elvețiană și belgiană a bănuit că inculpatul era un membru al mafiei Solntsevskaya... Ei credeau că este complice al unui gangster rus notoriu pe nume Serghei Mihailov", se arată în copie a procesului.

Înapoi la text

111. Charles Clover, „Questions over Kuchma's Advisor Cast Shadows", *Financial Times* , 29 octombrie 1999

Înapoi la text

112. Mark MacKinnon, „Searching for Boris Birshtein", *Globe and Mail* , 29 decembrie 2018. Când a fost contactat prin telefon, Birshtein a refuzat orice comentariu suplimentar pentru mine. Avocatul Birshtein citat în raportul Globe, Gavin Tighe, a spus că nu a mai fost instruit de domnul Birshtein atunci când acest autor l-a contactat pentru comentarii suplimentare.

Înapoi la text

113. Alain Lallemand, „Coordonare. Des Retards, des délais dépasses, des incohèrences', *Le Soir* , 18 ianuarie 2017

Înapoi la text

114. Burgis, „Turnul Secretelor"

Înapoi la text

115. Ned Parker, Stephen Grey, Stefanie Eschenbacher, Roman Anin, Brad Brooks și Christine Murray, „Ivanka and the Fugitive from Panama", Reuters, 17 noiembrie 2017

Înapoi la text

116. Ibid.

Înapoi la text

117. Ibid. Într-un interviu acordat Reuters, Nogueira a spus că nu-și amintește să fi făcut vreuna dintre afirmațiile de pe înregistrare și a negat că a spălat numerar prin proiectul Trump sau a manipulat bani din droguri.

Înapoi la text

118. Ibid. Dosarul penal împotriva Altshoul pentru fraudă ipotecară a fost abandonat un an mai târziu; cazul împotriva lui Kavalenka a fost, de asemenea, abandonat în 2005, după ce principalii martori, presupuse prostituate, nu s-au prezentat în instanţă.

Înapoi la text

119. Donald Trump, „Mr. Trump își apără cu fermitate numele bun”, *Wall Street Journal* , 28 noiembrie 2007

Înapoi la text

120. Prospect Bayrock 2007

Înapoi la text

121. Interviu autor cu Cigirinsky, iulie 2018

Înapoi la text

122. Jody Kriss și Michael Ejekam v. Bayrock Group LLC și colab., Tribunalul Districtual al Statelor Unite, Districtul de Sud al NY

Înapoi la text

123. Ibid.

Înapoi la text

124. În Islanda, FL Group a dat faliment. Dar în Delaware, una dintre brațele sale de proprietate, FLG Property I, a continuat să funcţioneze, arată documentele obţinute de autor.

Înapoi la text

125. Sallah și Vasquez, „Failed Donald Trump Tower Thrust into GOP Campaign for Presidency”, *Miami Herald* , 12 martie 2016

Înapoi la text

126. Conform documentelor obţinute de autor.

Înapoi la text

127. O'Brien, „Trump, Russia and a Shadowy Business Partnership”

Înapoi la text

128. Ben Protess, Steve Eder și Eric Lipton, „Trump Organization will Exit from Its Struggling SoHo Hotel in New York”, *New York Times* , 22 noiembrie 2017

Înapoi la text

129. Gary Silverman, „Enigma rusă a lui Trump”, *Financial Times* , 14 august 2016

Înapoi la text

130. Cribb, Chown, Blackman, Varhnham O'Regan, Maidenberg și Rust, „How Every Investor Lost his Money on Trump Tower Toronto (but Donald Trump Made Millions Anyway)”, *Toronto Star* , 21 octombrie 2017

Înapoi la text

131. Interviu autor cu Blum, decembrie 2018

Înapoi la text

132. Depoziție Felix Sater, 1 aprilie 2008, în Trump v. O'Brien

Înapoi la text

133. Ibid.

Înapoi la text

134. 'Ispaniya Vernet Rossii Khranitelya Kompromata', *Rosbalt* , 10 iunie 2013

Înapoi la text

135. Interviu autor cu Sater, mai 2018

Înapoi la text

136. Nikolai Mikhailev, „Rossiya Umenshilas v Razmerakh”, *RBK Daily* , 14 martie 2012

Înapoi la text

137. Alan Cullison și Brett Forrest, „Trump Tower Moscow? A fost sfârșitul unui impuls lung și eșuat de a investi în Rusia”, *Wall Street Journal* , 30 noiembrie 2018

Înapoi la text

138. Irina Gruzinova, „Milliarder Aras Agalarov: „Ya ne umeyu zarabatyvats na gosudarstvennikh stroikakh””, *Forbes Rusia* , 11 martie 2015

Înapoi la text

139. Interviu autor cu Cigirinsky, mai 2018

Înapoi la text

140. Interviu autor cu bancher senior din Moscova, ianuarie 2017

Înapoi la text

141. Anthony Cornier și Jason Leopold, „Trump Moscow: The Definitive Story of How Trump's Team Worked the Russia Deal during the Campaign", BuzzFeed, 17 mai 2018

Înapoi la text

142. Matt Apuzzo și Maggie Haberman, „Trump Associate Boasted that Moscow Business Deal „Will Get Donald Elected"", *New York Times* , 28 august 2017

Înapoi la text

143. „Citește e-mailurile despre Donald Trump Jnr", *New York Times* , 11 iulie 2017

Înapoi la text

144. Jo Becker, Adam Goldman și Matt Apuzzo, „Russian Dirt on Clinton? „Îmi place", Donald Trump Jnr. Said", *New York Times* , 11 iulie 20217

Înapoi la text

145. Ibid.

Înapoi la text

146. Philip Bump, „A Timeline of the Roger Stone–Wikileaks Question", *Washington Post* , 30 octombrie 2018

Înapoi la text

147. Ibid.

Înapoi la text

148. David Filipov și Andrew Roth, „ „Da, am făcut": Instituția Rusiei se bazează pe victoria lui Trump; Rușii nu s-au putut abține să se bucure puțin de victoria lui Trump", *Washington Post* , 9 noiembrie 2016

Înapoi la text

149. Andrew Osborn, „Politica externă a lui Donald Trump „Aproape exact la fel ca Putin", spune Kremlinul", Reuters, 10 noiembrie 2016

Înapoi la text

150. Interviu autor cu Shvets, august 2019

Înapoi la text

151. Interviu autor cu un înalt oficial rus, februarie 2017

Înapoi la text

152. Interviu autor cu Shvets, august 2019; Donald Trump, Scrisoare deschisă, „There's Nothing Wrong with America's Foreign Defense Policy that a Little Backbone Can't Cure", *Washington Post* , 2 septembrie 1987. Accesat de la: https://assets.documentcloud.org/documents/4404425/Ad -in-The-Washington-Post-from-Donald-Trump.pdf

Înapoi la text

153. Depoziție Sater, 1 aprilie 2008, în Trump v. O'Brien

Înapoi la text

154. Ibid. Sater a spus că Bayrock a plătit 250.000 de dolari Organizației Trump pentru proiectul Trump Tower din Phoenix „pentru a începe contractul cu ei pentru serviciile prestate", precum și o plată „lună în curs de desfășurare" pentru serviciile de dezvoltare – deși a spus că nu își amintește cât de mult această plată a fost. Garten, consilierul general al Organizației Trump, nu a răspuns la o solicitare de comentarii cu privire la cât de mult a primit Organizația Trump în astfel de taxe de la Bayrock sau dacă au fost în vigoare aranjamente similare pentru proiectele Bayrock din Fort Lauderdale și Trump SoHo.

Înapoi la text

155. Transcrierea interviului complet al lui Millian cu ABC News, iulie 2016

Înapoi la text

156. Interviu autor cu Shvets, august 2019

Înapoi la text

157. Interviu autor cu Zatulin, octombrie 2016

Înapoi la text

158. Interviu autor cu Yakunin, iulie 2016

Înapoi la text

159. Interviu autor cu Yakunin, noiembrie 2017

Înapoi la text

160. Ibid.

Înapoi la text

161. Shane Harris, Josh Dawsey și Ellen Nakashima, „Trump Told Russian Officials in 2017 He wasn't Concerned About Moscow's Interference in US Election", *Washington Post* , 28 septembrie 2019

Înapoi la text

162. Sharon LaFraniere, Nicholas Fandos și Andrew E. Kramer, „Fostul trimis în Ucraina mărturisește „afirmații false" înlăturate", *New York Times* , 12 octombrie 2019

Înapoi la text

163. Interviu autor cu Cigirinsky, mai 2018

Înapoi la text

164. Transcrierea conferinței de presă Trump–Putin, Helsinki, 16 iulie 2018, www.kremlin.ru/events/president/news/58017

Înapoi la text

165. Ibid.

Înapoi la text

166. Interviu autor cu Galeotti, februarie 2018. Vezi și Simon Shuster, „How Putin's Oligarchs got Inside the Trump Team", *Time* , 20 septembrie 2018

Înapoi la text

167. Interviu autor cu fostul apropiat al miliardarului rus, iunie 2017

Înapoi la text

168. Interviu autor cu un bancher senior occidental, mai 2013

Înapoi la text

169. Interviu autor cu un senior om de afaceri rus, martie 2017

Înapoi la text

170. Interviu autor cu Cigirinsky, mai 2018

Înapoi la text

171. Interviu autor cu Graham, mai 2018

Înapoi la text

172. Interviu autor cu fostul apropiat Abramovici, mai 2017

Înapoi la text

173. Interviu autor cu fostul apropiat al miliardarului rus, iunie 2017

Înapoi la text

174. „Kremlinul spune că ancheta lui Mueller în Rusia este inutilă", Reuters, 29 mai 2018

Înapoi la text

175. Interviu autor cu Shvets, august 2019

Înapoi la text

176. Knut Royce, „FBI Tracked Alleged Russian Mob Ties of Giuliani Campaign Supporter", Centrul pentru Integritate Publică, 14 decembrie 1999. Royce detaliază modul în care Kislin a dat 14.250 USD în donații directe către Giuliani între 1994 și 1997, precum și a găzduit evenimente de strângere de fonduri . El descrie, de asemenea, un raport Interpol din 1996 care arată că Trans Commodities a lui Kislin a făcut schimb cu metale pentru Mikhail Chernoy, reputatul mafiot rus. Kislin s-a lăudat cu prietenia sa personală cu Trump, susținând într-un interviu din septembrie 2019 pentru postul rusesc de stat NTV că i-a hrănit borș de mai multe ori: https://www.ntv.ru/video/1771880

Înapoi la text

177. https://www.ntv.ru/video/1771880

Înapoi la text

178. Ibid.

Înapoi la text

179. Darren Samuelson și Ben Schreckinger, „Indicted Giuliani Associate Attend Private '16 Election Night Party for "Friend" Trump", *Politico* , 11 octombrie 2019. Articolul menționează o fotografie postată de Parnas cu el însuși cu Trump la Casa Albă în mai 2018. Trump a respins semnificația acesteia, „pentru că am o poză cu toată lumea".

Înapoi la text

180. Aubrey Belford și Veronika Melkozerova, „Meet the Florida Duo Helping Giuliani Investigate for Trump in Ukraine", Organizated Crime and Corruption Reporting Project, 22 iulie 2019

Înapoi la text

181. A se vedea, de asemenea, Rosalind S. Helderman, Tom Hamburger, Josh Dawsey și Paul Sonne, „How Two Soviet-Born Emigres Made it Into Elite Trump Circles", *Washington Post* , 13 octombrie 2019.

Înapoi la text

182. Aram Roston, Karen Freifeld și Polina Ivanova, „Indicted Giuliani Associate Worked on Behalf of Ukrainian Oligarch Firtash", Reuters, 11 octombrie 2019. Pentru sumele defalcate de Parnas și Fruman, a se vedea Michael Sallah și Emma Loop, „Two Key Players". Cheltuit generoasă în timp ce au săpat după murdărie pe Biden, BuzzFeed, 9 octombrie 2019

Înapoi la text

183. Vicky Ward și Marshall Cohen, „Sunt cel mai bine plătit interpret din lume": Lev Parnas, asociatul inculpat al Giuliani, a declarat că oligarhul ucrainean a apreciat veniturile extraordinare", CNN, 1 noiembrie 2019

Înapoi la text

184. Matt Zapotosky, Rosalind S. Helderman, Tom Hamburger, Josh Dawsey, „Procurorii suspectează legăturile între magnatul ucrainean al gazului, Giuliani Associates", *Washington Post* , 23 octombrie 2019

Înapoi la text

185. Declarația de deschidere a ambasadorului William B. Taylor la Comitetul de informații al Camerei, 22 octombrie 2019

Înapoi la text

186. Interviu autor cu fostul bancher rus senior, septembrie 2019

Înapoi la text

187. Interviu autor cu un senior om de afaceri rus, martie 2017

Înapoi la text

Epilog

1. Pentru cea mai bună relatare a ceea ce sa întâmplat cu Shestun, a se vedea Arkady Ostrovsky, „A Russian Tale: The Rise and Fall of Alexander Shestun", *The Economist* , 22 decembrie 2018; vezi, de asemenea, biografia oficială a lui Shestun pentru detalii despre cariera lui de afaceri din anii nouăzeci: cyclowiki.org/wiki/Aleksandr_Vyacheslavovich_Shestun

Înapoi la text

2. Ostrovsky, „A Russian Tale"

Înapoi la text

3. Interviu autor cu un bancher senior rus, iunie 2018

Înapoi la text

4. Anna Krasnoperova, „Arestovanny Aleksandr Shestun Rasskazal o Korruptsii v FSB", *The Insider* , 26 iunie 2018, https://theins.ru/news/107934

Înapoi la text

5. „Tebya pereedut katkom – general FSB ugrozhayet v Administratsii prezidenta", pasmi.ru, 20 aprilie 2018, https://pasmi.ru/archive/208765/ (cu înregistrare audio și video)

Înapoi la text

6. 'FSB Schitaet Gubernatora Vorobyova Opasnee Banditov', Pasmi.ru, 11 noiembrie 2018, https://pasmi.ru/archive/223752/ (tot cu inregistrare audio)

Înapoi la text

7. Ibid. Lalakin era șeful grupului Podolsk din regiunea Moscovei cu care fostul șef al Promsberbank, Alexander Grigoryev și Ivan Myazin lucraseră la schemele moldovenești și de comerț în oglindă.

Înapoi la text

8. Interviu autor cu insider de la Kremlin, februarie 2017

Înapoi la text

9. Interviu autor cu magnatul rus, februarie 2017

Înapoi la text

10. Aleksei Navalny, „Kto Obyedaet Rosgvardiyu", FBK, 23 august 2018

Înapoi la text

11. Interviu autor cu magnatul rus, septembrie 2019

Înapoi la text

12. Interviu autorului cu un avocat occidental, septembrie 2019. Până în Crimeea, Putin se angajase în mod repetat să facă din Rusia a cincea economie mondială până în 2020. Părea pe cale să facă acest lucru. În 2011, Centrul pentru Cercetare Economică și de Afaceri a prezis că Rusia va atinge locul patru până în 2020 (a se vedea Philip Inman, „Brazil passes UK to Become World's Sixth Largest Economy", *Guardian* , 26 decembrie 2011). În 2013, Rusia s-a clasat pe locul 8 al economiei mondiale, potrivit FMI. În 2019, a fost numărul 11.

Înapoi la text

13. Interviu autor cu fostul oficial guvernamental, aprilie 2019

Înapoi la text

14. „Korotko o tom, skolko milliardov I na kakie strany tratit Rossiya", Telekanal Dozhd, 15 noiembrie 2018. Vezi și: Andrei Biryukov și Evgeniya Pismennaya, „Russia Dips into Soviet Playbook in Bid to Buy Allies Abroad", Bloomberg, octombrie 23 2019. Până în 2022, era de așteptat ca Rusia să dubleze împrumuturile anuale la export către țări străine la 6 miliarde de dolari, a raportat Bloomberg, o întoarcere la vremurile practicilor sovietice.

Înapoi la text

15. Interviu autor cu Milov, septembrie 2018

Înapoi la text

16. Interviu autor cu Hodorkovski, iulie 2016

Înapoi la text

17. Interviu autor cu un bancher senior rus, iunie 2018

Înapoi la text

18. Interviu autor cu magnatul rus, ianuarie 2019

Înapoi la text

19. Interviu autor cu un bancher rus senior, ianuarie 2019

Înapoi la text

20. Interviu autor cu Pugaciov, iulie 2015

Înapoi la text

21. Interviu autor cu Pugaciov, septembrie 2014

Înapoi la text

22. Interviu autor cu Pugaciov, ianuarie 2019

Înapoi la text

Index

Numerele paginilor din acest index se referă la versiunea tipărită a acestei cărți; nu se potrivesc cu paginile cărții dvs. electronice. Puteți folosi instrumentul de căutare al cititorului de cărți electronice pentru a găsi un anumit cuvânt sau pasaj.

Ablyazov, Mukhtar, 4

ABN Amro, 250, 298

Abramovici, Roman: și Berezovsky, 4, 129, 175–6, 194, 202–3, 208; legături strânse cu familia Elțin, 175–6, 202–3, 208, 217, 252, 343, 353; și Sibneft, 175, 194, 212, 281, 321, 345–6, 354, 355–6; și Rosneft, 216, 217; și fuziunea Sibneft-Yukos, 228–9, 236; Putin sună la Novo-Ogarevo, 233; „donații" Petromed, 315; act de fidelitate față de Putin, 344–5, 346; ca guvernator al Chukotka, 344–5, 346, 347; Caritate Polul Speranței, 345; cumpără Chelsea Football Club, 352–3, 364, 365; ca parte a mașinii lui Putin, 353–4, 355–6, 358; locuiește la Londra, 364, 380–1

Rafinăria de petrol Achinsk, 220

Ackerman, Josef, 479

Aeroflot, 142, 207, 311

Afganistan, 188–9, 253, 278, 367, 370, 462, 463, 464

Africa, 28, 62, 185, 212, 395

Agalarov, Aras, 451, 456–7, 458, 460, 472–3, 475–6, 485

Agalarov, Emin, 475–6
Agnelli, Margherita, 328
Akhmadov, Ilyas, 267
Akimov, Andrei, 64, 102, 109, 220–3, 291, 311, 340–2, 391, 432
Aksyonenko, Nikolai, 137, 138, 142
Aksyonov, Serghei, 426
Uzina de produse chimice ale cromului Aktyubinsk, 466–7
Albats, Yevgenia, 76, 372
Alekperov, Vagit, 200, 218–19
Alexandrov, Alexandru, 257
Alexandrovici, Marele Duce Serghei, 173
Alexei al II-lea, Patriarh, 123
Alexeyev, Rudolf, 450
Alfa Group, 70, 79, 190, 229, 298
Institutul Sovietic pentru Cercetarea Sistemelor, 65
Alternative für Deutschland (Germania), 436
Altshoul, Alexandru, 469
Amsterdam, Robert, 357
Andreotti, Giulio, 92
Sala Andreevski (Marele Palat al Kremlinului), 179–83
Andropov, Iuri, 36, 37, 62, 65–6, 190, 449
Angola, 185
antisemitism, 21, 67, 70
Apatit (plantă de îngrășăminte), 298, 300, 301
Primăvara arabă, 373–4
Arafat, Yassar, 37, 342
Aramco, 285
Arif, Tevfiq, 455–6, 457, 460, 464–5, 467, 468, 470
Colapsul Arthur Andersen, 416 ani

Aslakhanov, Aslambek, 262, 263

al-Assad, Bashar, 342, 431

Partidul Ataka (Bulgaria), 435

Aushev, Ruslan, 262

Austria, 27–8, 66, 189, 220–1, 339–42, 435, 436–7

Avangard (companie petrolieră), 436

Aven, Pyotr, 60, 65, 75, 89, 189–90, 236, 255, 380

Averin, Viktor („Avera"), 337–8

AvtoVAZ, 141, 143, 200

Baader, Andreas, 38 de ani

Baikal Finance Group, 291–2

Baisarov, Ruslan, 379–80, 381–2

Bakatin, Vadim, 75–6

Baker, James, 295

Baker Botts (firmă de avocatură din Texas), 294, 295–6

Baltisky Zavod (şantier naval), 378–9, 381

Scandalul Bank of New York (1999), 149, 154, 412–13, 414–16, 458, 459, 461, 464, 466

Bank Rossiya, 105, 107–8, 109, 181, 191, 309–10, 311–13, 314, 345, 399; Activele Gazprom sifonate către, 309–10, 313, 314, 315–18, 340; magazin de numerar în Panama, 315; dobândeşte imperiul media federal, 316–17; Preluare Gazprombank, 316, 340; secretul tranzacţiilor, 320; Roldugin ca acţionar, 396, 397

bancar şi financiar: schimb valutar, 63, 69, 78; şi legea cooperativelor, 71; Eurobank (bancă de stat sovietică din Paris), 76; Vneshekonombank, 93, 293, 362, 391; bancheri străini legaţi de KGB, 101–2; conglomerate financiare industriale, 190; şi Viena, 221, 339, 340, 341; creditare în marjă, 362; Politicile lui Medvedev, 369–70, 374–5; Sancţiunile SUA pentru criza din Ucraina, 391; tranzacţii în oglindă, 405–8, 410, 411, 414, 415, 416, 459, 464, 479

Banks, Arron, 439–40

Barayev, Movsar, 242–3, 246–7

Barrow, Graham, 417

Bashneft petrol major, 392–3

Batozsky, Konstantin, 423, 424, 425, 426, 428

Baturina, Yelena, 162, 455

Bayrock Group, 465–7, 468, 470–1, 472, 477, 478

BDO (auditori), 379

Belarus, 253, 254, 259, 270, 331, 335

Belik, Gennady, 110

Belka Trading, 129

Belkovski, Stanislav, 233, 323

Belyayev, Alexandru, 90 de ani

Berezovsky, Boris: și Abramovici, 4, 129, 175–6, 194, 202–3, 208, 356; exil la Londra, 4, 323; moartea de, 7; și Putin, 9, 142–3, 147, 196, 198; companii petroliere vândute către, 81, 212–13; și Sibneft, 81, 129, 193–4, 212, 216, 356; ca secretar al Consiliului de Securitate, 82 de ani; și Elțîn, 118, 129, 141–2, 153; Club LogoVAZ, 141–2; ca oligarh arhetipal, 141, 204; și AvtoVAZ, 141, 143, 200; fundal de, 141; legăturile cu separatiștii ceceni, 141, 143, 204–5; Familia Elțin abandonează, 142; și înfrângerea lui Primakov, 143; avertizează asupra duplicității lui Putin, 149, 196, 499; canal de televiziune ORT, 161, 162–3, 198, 203–4, 205, 207, 208, 278; și alegerile din decembrie 1999, 162–4, 196; și bombardamentele din septembrie 1999, 162; transfer de bani către Vest, 192, 194; Ziarul *Kommersant* , 196; ca voce singură de protest, 196, 198, 201, 207; formează bloc de opoziție, 204–5; și dezastrul de la *Kursk* , 206–7; fuge din țară, 207–8, 343; pierde imperiul media, 208, 241, 278, 343

Berlin, Peter, 415

Zidul Berlinului, prăbușirea, 23, 43–4, 45–6, 450

Berlusconi, Silvio, 342–3, 434–5

Indignare teroristă din Beslan, 255, 260–7

Biden, Hunter, 487

Biden, Joe, 445, 447, 487

Bionda, Alain, 431, 437–9

Birshtein, Boris, 59, 66–7, 468, 485

cash negru, rusă: Londra inundată de, 4, 5–7, 352–4, 363–5, 380–1, 394, 439–40; și donații către Partidul Conservator Britanic, 5–6, 7, 343, 438, 439; fântână adâncă din era Putin, 15–16, 327, 394, 399–400, 429, 488; scopul de a eroda/corupe Occidentul, 16, 394–5, 402, 404, 428–36, 447, 488; Sifonarea KGB în străinătate în ultimul deceniu, 16, 51–61, 66–7, 71–2, 74–5, 168, 221, 392, 414, 449, 451, 452, 456, 458–9; rețeaua de „firme prietenoase” din Vest, 51, 54–6, 59–60, 66–7, 75, 87, 92–3, 95, 119, 255, 392, 433, 436, 468; Societăți în comun sovietice, 51, 52, 56, 58–9, 64–5, 70, 75, 89, 90, 107–8, 450, 451, 456, 472; „custonici de încredere” sau *doverenniye litsa* , 56–7, 58, 59–60, 61, 71, 75, 326, 390, 393, 394–5, 396–400, 437; Sifonarea de către KGB a materiilor prime în străinătate în ultimul deceniu, 56,

60, 69, 70–1, 89, 449; și afacerile Trump, 67, 454, 455–6, 457, 459–60, 465–71, 472–5, 478–9, 485; agenți de pază și generare în Vest, 74–5, 448–53, 454–65, 466–76, 477–9; companii fictive străine, 75, 396, 403, 413, 416–17, 466; fond de nămol din Sankt Petersburg, 87, 93–5, 105, 107–8, 119, 255; și oferte de petrol pentru alimente, 88–92, 93–5, 105, 113, 119, 151, 171, 190, 255; plata datoriilor către firme „prietenoase", 92–3, 119; și fondurile slush MES, 121–3; Scandalul Bank of New York (1999), 149, 154, 412–13, 414–16, 458, 459, 461, 464, 466; rețele reînviate/restaurate de regimul Putin, 167, 340, 392; și sistem de *spetsexportery* , 212; creșteri uriașe după procesul Hodorkovski, 275; Activele Gazprom transferate către Bank Rossiya, 309–10, 313, 314, 315–18, 340; web de companii offshore, 314–15, 319, 341–2, 363, 396–9, 400, 402–10, 413, 414, 416–18; finanțarea grupurilor politice extreme, 395, 404, 427, 428–9, 430, 433–4, 435–7, 447; și Ucraina, 395, 419, 425–8; Panama Papers revelations, 396–400, 444; din contracte de stat umflate, 401–3; Spălătoria Moldovei, 402–5, 407, 408, 410, 411, 414, 415, 416, 418, 459, 464; canalizat în străinătate prin scheme de spălare a banilor, 402–18; tranzacții cu oglindă, 405–8, 410, 411, 414, 415, 416, 459, 464, 479; reduceri de taxe false, 410–11; și „regularea atingerii ușoare" a lui West, 416–17; influența numerarului de la Kremlin, 417; sifonarea de la giganții telecomunicațiilor, 420–1, 427; o nouă rețea de oameni de față și proxy, 427–8, 433–4, 448–53, 454–65, 466–76, 477–9; în anii 1990 SUA, 457–9; ca încă în loc, 485, 487; și Departamentul K al FSB, 490–1

operațiuni pe piața neagră, 54, 449; în urma celui de-al doilea război mondial, 27–8; comercianții din piața neagră (*tsekhoviki*), 63, 66, 70, 78

Blair, Tony, 233, 234, 351

Blankfein, Lloyd, 360

Blum, Jack, 466, 471

Bobkov, Filip, 57 de ani

Bogdancikov, Serghei, 192, 228

Bogdanov, Vladimir, 217–18

Böhm, Horst, 34, 35, 44–5

Bolşakov, Alexei, 111

Bordyuzha, Nikolai, 127–8, 129–30

Borisovici, Roman, 407

Borodin, Pavel, 117, 122–3, 125, 126, 127, 130, 131, 143, 149, 186

Brazilia, 367

Brexit, 439–40, 447, 480, 482

Brejnev, Leonid, 92

Țările BRIC, 367

British Petroleum (BP), 229, 234, 236, 281, 296, 358, 455

Societatea Ucraineană Britanică, 7

Insulele Virgine Britanice (BVI), 315, 320, 363, 396, 405

Browder, William, 286, 332, 333, 475

Brzezinski, Zbigniew, 193, 386, 444

BTA Bank, Kazah, 4

Bufet, Warren, 235

Bukaev, Ghenady, 202

Bulgaria, 431, 435

Burisma (compania de gaze din Ucraina), 487

Bush, George HW, 194, 444, 459

Bush, George W., 188–9, 235–6, 253, 258, 278

Bombă cu mașină Buynaksk (septembrie 1999), 155–6

Calvey, Michael, 492

Calvi, Roberto, 119

capitalism: and tehnological development in West, 27, 28, 64, 69, 106–7, 456; îmbrățișat de noua generație KGB, 95, 168; Yakunin îmbrățișează, 106; în stil tâlhar sub Elțîn, 153, 194, 200, 225; banii depășesc toate celelalte, 357–8, 497 *vezi și* economia de piață; capitalismul de stat

Carpenter, Michael, 428–9

Casa Grande del Favore (firma), 93

Castro, Fidel, 65, 76

republicile din Asia Centrală, 331

Centrex, 340, 341, 342

Chaika, Yury, 132–3, 134, 147–8, 150

Chapman, Anna, 446

Capitala Carol cel Mare, 440

Cebrikov, Viktor, 72 de ani

Cecenia: și asediul teatrului Dubrovka (2002), 11, 242–8, 262, 265, 268; Acțiunea militară a lui Putin în, 11, 157–8, 160–1, 162, 163–4, 197, 205, 242–3, 244–5, 247, 261, 265; și șir de bombardamente la apartamente (1999), 11, 155–62, 191, 197, 243, 247; războiul lui Elțin

în, 121, 156, 160, 204; Legăturile lui Berezovski cu separatiștii, 141, 143, 204–5; incursiuni separatiste în Daghestan, 145, 147, 154, 156; utilizarea de către spin doctorii ai lui Putin, 147, 154, 156–8, 170; Vendeta lui Patrushev împotriva rebelilor, 182, 204; Rusia se leagă de terorismul global, 247–8, 278; și Beslan terrorist outrage, 255, 260–7; presupusul sprijin occidental pentru rebeli, 267, 272; și frotiuri NTV pe Hodorkovski, 276; și propaganda rusă anti-ucraineană, 389; homofobie în, 441

Chelsea Football Club, 352–3, 364, 365

Chemezov, Serghei, 248–9, 311, 432

Cheney, Dick, 253

Cherkesov, Viktor, 87, 186–7

Cherkizovsky Rynok (piața în aer liber din Moscova), 456–7

Cherney, Mihail, 66, 455, 465

Cernîșev, Boris, 476

Chevron (principală energetică din SUA), 229, 233, 236, 289, 292

China, 350, 367, 437, 438, 443, 456, 457

China National Petroleum Corporation, 358

Chirac, Jacques, 329

Chodiev, Patokh, 468

Chubais, Anatoly, 80, 82, 112, 137, 145–6, 152, 175, 194–5, 220, 239, 251

Chukotka, 344–5, 346, 347, 356

Churchill, Winston, 270

CIFC, 486

Citibank, 251, 458

Citigroup, 250

Clinton, Bill, 118, 124, 415

Clinton, Hillary, 456, 475, 476, 481

Cohen, Michael, 474, 475, 478

Războiul Rece: Caietul de joc „măsuri active" al KGB, 15–16, 36–43, 55, 161, 212, 427–8, 433, 480–1; contrabandă prin bloc de Est, 27–9, 30, 54, 63, 106–7, 341, 375; Avantajul tehnologic al lui West, 27, 28, 64, 69, 106–7, 456; şi Africa, 28, 62, 185, 212, 395; şi Orientul Mijlociu, 28, 62, 65, 212, 395; Gândirea cu sumă zero a KGB, 117–18, 194; și generația KGB mai veche, 168, 183; Tratatul antirachete balistice, 189; Dorința KGB de a relua, 190–1, 193, 366–8, 443–5, 479–80; Putin face paralele cu peste Beslan, 266 de ani; rolul Genevei în

timpul, 321; Viena ca linie de separare în timpul, 339–40; rețele vechi reconectate, 340–2; Bush declară victoria în 444, 459

Comey, James, 481

Banca Comercială din San Francisco, 458

Partidul Comunist (rus, post-sovietic): dominație în Duma sub Elțîn, 121, 135; și Stepashin, 137, 144; și îndoieli cu privire la exploziile de la Moscova, 158; și alegerile din decembrie 1999, 163, 164; și alegerile prezidențiale (2000), 169; Finanțarea lui Hodorkovski a, 230, 233; alegeri din decembrie 2003, 252; și alegerile prezidențiale (2004), 255; și asediul Beslanului, 265

Partidul Comunist, Soviet: încercare de lovitură dură (august 1991), 23, 24, 48–9, 50, 51, 52, 58, 73, 75, 105; pierde monopolul puterii, 45–6, 71; departamentul de proprietate, 51–60, 117, 122–3, 131; Sediul Comitetului Central (Piața Veche), 51–61; căutarea de către procurori a averii dispărute, 52–61, 74, 190; Departamentul Internațional al Comitetului Central, 52, 92; „custonici de încredere" sau *doverenniye litsa* , 56–7, 58, 59–60, 61, 71, 75, 326, 390, 393, 394–5, 396–400, 437; Planurile lui Ivashko pentru „economie invizibilă", 56–61, 94, 105, 167; Menatep și transferul de avere în străinătate, 71–2; ruptură între progresiști și vechea gardă, 72, 73–4, 449; noua generație de KGB acuză colapsul, 95

Compania Concord Management, 483

Partidul Conservator (Marea Britanie): donații rusești către, 5–6, 7, 343, 438, 439; și British Ukrainian Society, 7

Grupuri de cazaci, 423

instanță/sistem juridic/judiciar: urmărirea lui Pugaciov, 3, 8, 379, 381; ca acoperire pentru exproprierea *siloviki* , 8, 219, 275, 280, 281, 357, 379, 382; Preluarea Kremlinului a, 12, 15, 275, 277, 280, 310, 368; cazul Shutov, 113; legile ca fiind pline de lacune, 201, 213, 280, 298; pretenția de proces echitabil, 209–10, 281; procuratura ca „independent", 209–10; „Legea telefonică" sovietică, 210; procesul lui Hodorkovski (2004-5), 274–5, 279, 280, 281, 298–304, 354, 497; iar oligarhii în anii 1990, 280; ca braț al Kremlinului, 299–305, 329, 348, 357, 374, 379, 382, 492, 497

Credit Suisse, 361

Peninsula Crimeea: baza navală rusă în, 269, 383; Anexarea rusă a (2014), 288, 383, 386, 388–9, 392, 482, 487, 492–3; voturi pentru aderarea Rusiei, 388, 390; Putin intră pe Harley Davidson (2010), 423; Malofeev și Strelkov în, 426

Crocus City (Moscova), 472, 473

Crocus International, 456, 458

Cuba, 65 de ani; Stația de ascultare Lourdes, 76, 188

Cipru, 363, 398

Republica Cehă, 189, 367, 399, 429–30

Danske Bank, 410, 416

Decembriștii, 303

Del Ponte, Carla, 125, 126, 131

Delco, Fabio, 399

Demin, Yury, 132–3

Comitetul Național Democrat (SUA), 476, 481

Deripaska, Oleg, 362, 381, 401

Deutsche Bank: uciderea lui Herrhausen de către RAF, 40–1; cât mai aproape de Putin, 289, 295, 405, 406–7; tranzacții cu oglindă, 405–8, 410, 411, 414, 415, 416, 459, 464, 479; brațul Moscovei, 405, 406–7, 411, 479; și Trump, 460, 478–9

Dezer, Michael și Gil, 467

Didenko, Alexandru, 381

Diskont Bank, 410, 471, 472

Banca Donau, 221

Donețk (Ucraina), 268, 391, 392, 423

Dorenko, Serghei, 162, 164

Dresda (Germania de Est): serviciul KGB al lui Putin în, 22–30, 32–6, 39–45, 90, 91, 141, 210, 313–14, 427; pe prima linie a imperiului de contrabandă, 27, 313–14, 341; Hotel Bellevue, 30; minimalizarea activităților lui Putin în, 30, 35–6; Arhivele Stasi în, 34–5; și Fracțiunea Armatei Roșii, 36, 38, 39–40, 41–3, 161; KGB distrugere de hârtii, 43, 44; KGB abandonează, 44–5; Putin conduce ilegali în 45, 91, 141, 427

Dresdner Bank, 38, 41, 102, 284, 287, 288, 289, 316, 406

Drozdov, Iuri, 44 de ani

contrabandă de droguri, 99, 103, 183, 337, 338, 414, 446, 454, 461

Dubin, Louis, 454

Dubinin, Yury, 477

Dubov, Vladimir, 68, 230

Asediul teatrului din Dubrovka (octombrie 2002), 11, 242–8, 262, 265, 268

Dugin, Alexandru, 421–2, 423, 424, 435

Dvoskin, Evgheni, 409, 411, 416, 464, 474, 479, 485, 489, 490

Dyachenko, Leonid, 125, 129, 131, 142, 149

Dyachenko, Tatyana (fiica lui Elțin), 118, 123, 125, 142, 143, 149, 155, 176; și carduri de credit, 120, 121, 124–5, 148–9, 154; și afacerea Mabetex, 120, 122, 125, 143–4, 148; celebrează victoria lui Putin din 2000, 174–5

Dzhikop (firmă), 90

Berlinul de Est, 26, 27–8, 32

East Petroleum Ltd, 221, 222

economie, rusă: BTA Bank, 4; Oferte de acțiuni rusești în West, 6, 296, 350–2, 356–60; creșterea prețului petrolului în ani Putin, 14, 188, 213, 230–1, 242, 279, 347–8, 354, 360, 382, 400; magazine Bereyozki, 63; tineri magnați din epoca Elțin, 77–8, 79–82, 110–11, 116, 153, 167, 191–2, 199–202; hiperinflație, 78–9; privatizarea întreprinderilor de stat, 78–82, 194–5, 199–200, 219–20, 221–5, 277, 280, 298, 329; schimb valutar, 78; licitații cu împrumuturi pentru acțiuni, 80–2, 192, 199–200, 212–13, 293; crash financiar (1998), 114, 116–17, 121, 131, 139, 150, 153; colapsul financiar sub Elțîn, 167, 188, 192; cote de impozit pe venit sub Putin, 188, 200, 252; Mișcările inițiale pro-piață ale lui Putin, 188; datorii vaste ale erei Elțin, 188, 192; fuga de capital către conturile bancare occidentale, 192, 193–4, 400, 414, 444; dependența de prețul petrolului, 230–1; *siloviki* preia controlul asupra „înălțimii comandante", 274–7, 310–12, 343; boom sub Putin, 347–8, 359, 382; creșterea clasei de mijloc, 347–8, 349, 350; creșterea mall-urilor în stil european, 347; fond de stabilizare din impozitul excepțional, 347, 394; prețul petrolului crește sub Medvedev, 375; investiții reduse de frica autorităților, 382; Cercul lui Putin ca inițiativă înăbușitoare, 382, 492; Controlul aproape total al lui Putin asupra, 393–4; Vedere occidentală a, 443–4; creșterea ca stagnantă, 492, 493 *vezi și* economia de piață; capitalismul de stat

economie, sovietică: exporturi de mărfuri, 16, 56, 70–1; ca drenat din cheltuielile militare, 20, 62, 211; reformele *perestroika* , 24, 31, 32, 52, 65–6, 68–9, 71–4, 77, 78, 90, 96, 168, 187; penurie acută de bunuri de bază, 25, 62–3; stagnare și ineficiență, 28, 62–3; Embargo occidental asupra bunurilor de înaltă tehnologie, 28, 33–4, 54, 55, 69, 106–7, 341; scheme de troc, 55; schimb valutar, 63, 69, 71; Simonyan încearcă să aducă capital străin, 64–5; noua generație de oameni de afaceri în ultimii ani, 67–73, 75; primele întreprinderi private (cooperative), 68–73; planuri anuale de producție, 68; *beznalichiye* , 68, 69; comerț cu materii prime, 69, 70–1, 89; bazin petrolier siberian de vest, 211–12, 217–18, 219, 225; sistem de *spetsexportery* , 212

Edwards, Lucy, 415

Sala Ekaterinsky (Kremlin), 124, 201, 226–7

Ekho Moskvy (stație de radio), 317

Comisia Electorală, Marea Britanie, 440

Câmp de cocsificare Elegestskoye, 380

Elf Aquitaine (major energetic francez), 450

Eni (gigant energetic italian), 297, 342, 436

Scandalul Enron, 416

EPK (companie de cocsificare), 379–80, 381–2

Eringer, Robert, 114

Estonia, 410

Eural Trans Gas, 332–3, 336–7, 338

Zona economică comună eurasiatică, 259, 269–70, 383

Corporația Eurasiatică pentru Resurse Naturale (ENRC), 467

Eurasianism, filozofia, 259–60, 272, 329, 383, 421–2, 423, 424

Eurobank (bancă de stat sovietică din Paris), 76

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 301

Uniunea Europeană, 269, 272–3; subminarea Rusiei, 343, 395, 428–31; extinderea în fostul bloc estic, 349; și Ucraina, 383, 384–5, 431; sancționează Rusia din cauza crizei din Ucraina, 390, 391, 394, 432, 435, 437, 444–5; Brexit, 439–40, 447, 480, 482

Evening Standard (ziarul din Londra), 6

ExxonMobil, 229, 233, 236–7, 240, 252–3, 285, 289, 292, 296

Falin, Valentin, 50, 52, 53, 64

Fallico, Antonio, 54, 434

grupuri politice de extremă dreapta: ascensiunea în Germania, 42; Rusia dă vina pe neonaziști pentru criza din Ucraina, 386–7, 389; Sprijinul rus al în UE, 395, 430, 433–4, 435–7, 441; în Rusia, 422, 427, 441; pătrunderea sovietică a, 427; Frontul Național din Franța, 428, 434, 435, 436, 442; și apărarea retoricii valorilor „familiei", 441–3; în SUA, 441, 442; Biden în creștere, 447

Patria-Toată Rusia, 162, 163–4, 167–8, 197

FBI, 171, 375, 408, 413, 414, 445, 446, 462, 464, 468, 481

Consiliul Federației, 121, 128, 130, 131–2, 133, 134, 135, 136, 172, 197, 256

Fiat, 54, 328

FIFA, 353

Cincizeci de ani de victorie (spărgător de gheață nuclear), 378

Fimaco (firma din Jersey), 94, 117

crash financiar, global (2008), 2, 8, 362–3, 370, 374, 377–8, 402, 443, 447, 470–1, 483

Autoritatea pentru Servicii Financiare, 357

Financial Times , 351

Editura Fininvest, 434

Finlanda, 55, 108–10

Moscheea Finsbury Park (Londra), 268

Fondul Firebird, 286

Firtash, Dmitry, 6–7, 335, 336, 338–40, 343, 384, 487

Mișcarea Cinci Stele (Italia), 428

Grupul FL, 470, 471

serviciul de informații străine, rusă (SVR): continuitate cu KGB, 23, 76; Primakov conduce, 74, 76, 116, 163, 168, 183; finanțare a, 76; Stația de ascultare Lourdes din Cuba, 76, 188; generali în vârstă la vârf de, 168; și rețelele de criminalitate organizată, 414, 415, 449, 459, 462–3; și scheme de numerar negru, 422, 493; Vestul vede ca slab, 429; și Institutul pentru Democrație și Cooperare, 432–3; Institutul Rus de Studii Strategice, 435; operativi în SUA, 446–7; FBI arestează agenți (2010), 446; și Trump, 451, 477–8; și Felix Sater, 461, 462–3, 474–5; Yakunin în rolul din West, 480; și Cigirinsky, 482–3

serviciul de informații străine, sovietic: progresiștii se pregătesc pentru tranziția pieței, 16, 24–5, 31–4, 44, 61–6, 69, 73–7, 106, 167, 444, 449, 451, 456; Putin la Dresda, 22–30, 32–6, 39–45, 90, 91, 141, 210, 313–14, 427; academia Red Banner, 25–6, 91, 92, 114; Institutul pentru Economie Mondială, 31, 64–5, 73, 74, 102, 221, 433, 449; Kryuchkov ca șef al, 33 de ani; sprijin pentru organizațiile teroriste, 36–7, 39–43, 161, 427; Centrul (sediul la Moscova), 46; sifonarea în străinătate a proprietăților/fondurilor Partidului, 57–61, 66–7, 71–2, 74–5, 119, 168, 221, 449, 452; și prăbușirea Uniunii Sovietice, 61 de ani; Cariera lui Primakov în, 65, 116; operațiuni negre și ilegali, 92, 119, 151, 417, 457, 492; Șebarșin ca șef, 100; și Elțin, 110–11, 119–20; și Academia de Comerț Exterior, 187; Centrul de Cercetare Competitivă, 187; și liderii lumii arabe, 342; și Cigirinsky, 448–55; și Agalarov, 456–7

Fortis, 361

Întemeierea lui Andrei cel Întâi chemat (caritatea ortodoxă), 422, 433, 441–2

Întemeierea Sfântului Vasili cel Mare (caritatea ortodoxă), 420, 421, 426, 429

Fradkov, Mihail, 255

Franța, 428, 429; Pugaciov în, 2, 3, 8, 10, 498–9; Frontul Național în, 428, 434, 435, 436, 442; Legăturile Kremlinului cu elita franceză, 431–432; Finanțarea rusă a partidelor extreme, 433–4, 435; homofobie în, 441

Freedom House (ONG SUA), 421

Partidul Libertății (Austria), 435, 436–7, 442

Freidzon, Maxim, 102

Fridman, Mihail, 70, 79, 190, 229, 236, 362

Fruman, Igor, 487

FSB (Serviciul Federal de Securitate): și Putin din Sankt Petersburg, 24 de ani; Cherkesov ca șef de la Sankt Petersburg, 87, 187; Putin numit șef al, 112–13, 138, 139, 184; Patrushev ca șef, 181–2, 187; putere enormă a, 489, 492, 497–8, 499–500; Departamentul K, 490–2; sistem de informatori, 490, 498 *vezi și* KGB

Fursenko, Andrei, 107, 109

Fiodorovna, Elizaveta, 173

Grupa G8, 277, 334, 390, 482

Gaddafi, Muammar, 342

Gaidar, Yegor, 60, 65, 75, 76, 77–80

Galeotti, Mark, 415, 416, 484

Galizia, Daphne Caruana, 417

Gandorin, Mihail, 101

Garten, Alan, 459–60, 469

industria gazelor, 214–15; Preia regimul Putin, 109, 215, 253, 310, 311; livrări către Belarus și Ucraina, 253, 254, 330–5; importanța rețelei de conducte a Ucrainei, 269, 331, 334; fonduri slush, 333–4, 487; scheme de comercializare a gazelor, 333–9, 340, 342, 413, 416, 419; Consorțiul de gazoduct Nord Stream, 434

Gates, Bill, 235, 486

Gates, Robert, 368

Gazprom: preluarea de către Putin a, 109, 215, 253, 310, 311; pune stăpânire pe imperiul mediatic al lui Gusinsky, 203, 208, 209, 210; capitalizarea bursieră a (2002), 213; Kasyanov urmărește reforma, 253, 254, 286, 309, 316; întrerupe aprovizionarea către Belarus, 254; Propunerea de fuziune Rosneft, 285–6, 289, 292, 354–5; și vânzare Yugansk, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 355; Gazpromneft (brațul petrolului), 291, 321; Avocații occidentali ai, 294, 295–6; și Yukos faliment licitații (2007), 297; activele transferate către Bank Rossiya, 309–10, 313, 314, 315–18, 340; Gazfond (fond de pensii), 315–16; Sibneft acquisition (2005), 321, 354, 355–6; Medvedev ca președinte, 331–2, 334; rețea de conducte, 331–2; ca pârghie cheie asupra vecinilor Rusiei, 331–6; scheme de recul, 331–9; întrerupe alimentarea cu gaze către Ucraina (2006), 334–5; operațiuni externe, 340–3; Gazexport, 340; Miza lui Kerimov în, 361; acordă un contract de conducte către Rotenberg, 377

Gazprombank, 310, 311, 316, 317, 318, 340, 358, 391, 399, 420

Genbank, 474

Geneva: ca avanpost al bogăției petroliere a lui Putin, 320–2, 324, 327, 329–30, 437–9; Emigranții ruși albi în, 324, 327, 419, 422, 427, 431–2

Genii Energy, 438–9

Genscher, Hans-Dietrich, 496

puterea geopolitică: și fondurile de negru, 16, 327, 340, 342–3; Patrushev ca ideolog al, 182; Mișcarea NATO spre est, 189, 366, 367, 443; Asigurările lui West către Gorbaciov, 189, 367; Dorința KGB de a relua Războiul Rece, 190–1, 193, 366–9, 388, 443–5, 479–80; Economia rusă ca armă, 190; dominația Occidentului după Războiul Rece, 193, 194, 340, 349, 367–8, 388, 459, 479, 482; industria petrolieră ca monedă în, 214, 318; Dorința Rusiei de a fi forță globală, 219, 238, 285–6, 296–7, 329–30, 343, 366, 368, 373–4, 383–95, 443–4, 496; Influența Rusiei Albe asupra lui Putin, 259, 260, 272, 324, 327–30, 346, 419–20, 422, 427; Dorința Rusiei de a afirma hegemonie regională, 366–9, 443–4; Planul de scut american de apărare antirachetă, 367; SUA acuzate pentru criza din Ucraina, 386–8, 389; Sprijinul rus pentru extremism în Vest, 395, 404, 427, 428–9, 430, 433–4, 435–7, 447; Cheltuielile militare rusești, 493 *vezi și* Războiul Rece; ambiții imperiale, rusă; operațiuni de influență

Georgia, republica, 271, 272, 331, 366; Conflictul militar al Rusiei cu (2008), 368–9, 389

Gerashchenko, Viktor, 51, 78

Republica Democrată Germană (GDR), 22–3, 24, 25; prăbușirea Zidului Berlinului, 23, 43–4; KGB „Operațiunea Luch" („Raza de soare"), 24, 32–4, 44; imperiul de contrabandă, 27–8, 30, 33–4, 54, 341; Kommerzielle Koordinierung, 27, 28 de ani; transferuri financiare din, 45, 192, 341; finanțat prin vânzarea petrolului/gazului sovietic, 211–12 *vezi și* Dresda (Germania de Est); Stasi (poliția secretă est-germană)

Reunificarea Germaniei, 39

Germania, 428, 434, 482; și Statele Unite, 330; sprijină Ucraina în ceea ce privește furnizarea de gaze, 334; Gazprom Germania, 340

Giuliani, Rudy, 456, 486–7, 488

Glas Naroda (emisiune politică), 209

Glazyev, Serghei, 251, 384, 386

globalizarea, 349, 441, 443

Gloster, Dame Elizabeth, 4

Grupul Golden Gates, 100–1

Cazinoul Golden Nugget (Atlantic City), 452, 455

Goldfarb, Alex, 143

Goldman Sachs, 360

Goldstone, Rob, 475–6

Gololobov, Dmitri, 239, 351

Gorbaciov, Mihail, 46, 51, 56, 72, 330; și ascensiunea mișcărilor naționaliste, 23, 45; reformele *perestroika* , 24, 31, 32, 52, 65–6, 68–9, 71–4, 77, 78, 90, 96, 168, 187; reformele *glasnost* , 31, 32; luat ostatic la Foros, 48, 73 de ani; noul acord al Uniunii, 174; Asigurările geopolitice ale Occidentului, 189, 367

Gorbuntsov, german, 402–3

Gordon, Zeev, 337

Gorelov, Dmitri, 313–15, 397

Complexul prezidențial Gorki-9, 173

Gould-Davies, Nigel, 350

Goutchkov, Jean, 324–5, 327, 328, 329, 343, 346, 419, 429, 431–2, 433, 438

Graham, Thomas, 69, 74, 153, 278, 285, 485

Grecia, 428, 435, 441

Greenberg, Martin, 452, 453

Gref, german, 231, 232

Grigoriev, Alexandru, 405, 407

GroupDF, 339

GRU (agenția de informații militare), 389, 390, 462, 463; și operațiunile lui Malofeev, 427; pirata serverele Comitetului Național Democrat, 476, 481

Guernsey, 363, 364

Gumilev, Lev, 259

Gunvor (aventure petrolieră), 311, 321–4, 326–7, 438

Gusinsky, Vladimir, 161, 197, 199, 200, 201, 209, 210, 241; fuge din tara, 203, 208, 343; forțat să vândă Media Most, 203, 208, 278, 279

Haddad, Wadi, 36 de ani

Haga, Ian, 286

Hainsworth, Richard, 2–3

Hasan, Ded, 464

Helsby, Tommy, 60–1

Hermitage Capital Management, 286, 332

Herrhausen, Alfred, asasinarea, 40–1

High Court, Londra, 3, 4–5, 8

Hogan Lovells, 4–5, 9

Hollande, François, 432

homosexualitate, 441, 442

Honecker, Erich, 33 de ani

Hong Kong, 438

HSBC, 324–5

Ungaria, 189, 430, 431

Icahn, Carl, 453

Ignatiev, Serghei, 409–10

Stațiunea de schi Igora, 398–9

IK Financial Bridge, 406, 411

Illarionov, Andrei, 73, 95, 153, 154, 188, 293–4, 359, 394

Ilyin, Ivan, 259, 272

Iliukin, Viktor, 131, 158

IMAG (aventura lui Akimov), 102, 220–1, 340

IMO (International Media Overseas SA), 398

ambiții imperiale, rusă: subminarea/corupția democrației occidentale, 15–16, 352, 356–60, 364–5, 404, 408, 416–18, 421–37, 438–43, 445, 447, 480, 480, 6; Patrushev ca ideolog pentru, 182; *siloviki* ca gardieni auto-numiți ai, 193, 444; rezervele de petrol și gaze ca cheie, 211–14, 331–7; și ciocnirea *siloviki* cu Hodorkovski, 219; crearea de „super-regiuni", 241–2, 272; forjarea noii identități rusești, 257–60, 329; restaurarea imnului sovietic, 257; și filosofia eurasianismului, 259–60, 272, 329, 421–2, 423, 424; și trecutul ortodox, 259–60, 272, 419–20, 422, 426, 427, 429, 433, 435, 442; Planuri Common Economic Space, 259, 269–70, 383; și emigranții ruși albi, 259, 272, 324, 327–30, 346, 419–20, 422, 427, 429, 435, 442; importanța Ucrainei, 269, 419; și revoluții pro-occidentale în Georgia și Ucraina, 271–2, 421, 422; Putin marchează sfera de influență a Rusiei, 272–3; subminarea UE, 343, 393, 428–31; *siloviki* ca noi conducători imperialiști, 346; paranoii născute din prăbușirea imperiului, 366–7, 388; Discursul lui Putin de la München (februarie 2007), 366–8, 443–4; faza post-2012 a renașterii imperiale a Rusiei, 383; anexarea Crimeei ca început pentru, 388–9, 392; dor adânc înrădăcinat de zilele de glorie sovietice, 388–9; Operațiunile lui Malofeev, 419–22, 423, 425–8, 429–30, 434–6, 441–2; „Sfânta Rus" din Kiev, 419; ONG-uri și grupuri de proxy de stat care promovează, 421–5, 426, 432–7, 441–2; operațiunea Ucraina, 423–8; Conceptul Europei slave, 431; apărarea valorilor „familiei" laitmotiv, 441–3; Răspunsul administrației Obama, 445, 446–7

Grecii independenți, 435

India, 350, 367, 443

operațiuni de influență: subminarea/corupția democrației occidentale, 15–16, 352, 356–60, 364–5, 404, 408, 416–18, 421–37, 438–43, 445, 447, 480, 483; Planuri KGB pentru, 34, 61–2, 94; și fonduri de negru de numerar negru, 94, 342–3, 394–5, 399, 402, 404–8, 416, 422–3, 428–36; Operațiunile lui Malofeev, 328, 419–22, 423, 425–8, 429–30, 434–6; scheme de recul, 331–9, 342; și crima organizată, 336, 339; și operațiunile externe ale Gazprom, 340–3; și Viena, 340, 341, 342; și politica europeană, 342–3, 395; Londra ca țintă specială, 343; subminarea UE, 343, 395, 428–31; sprijin pentru mișcările politice extreme, 395, 404, 427, 428–9, 433–4, 435–7, 447; în Ucraina, 419, 421, 423–8; și oligarhii ortodocși, 421–2, 425–8; rețea de oameni de față și proxy, 421–5, 426, 432–7, 441–2; rețeaua agențiilor de stat, 422, 423, 432–3, 435; Russia Today (rețea TV în limba engleză), 432; și referendumul din Regatul Unit privind UE (iunie 2016), 439–40, 447; și dreapta conservatoare a SUA, 442–3; Abramovici din New York, 485

Ingușetia, 262

Institutul pentru Democrație și Cooperare, 432–3

Institutul de Studii Geopolitice (Atena), 435

Institutul de Studii Strategice, 435

Institutul pentru SUA și Canada, 449

Institutul pentru Economie Mondială și Relații Internaționale (IMEMO), 31, 64–5, 73, 74, 102, 221, 433, 449

Institutul de Temperaturi Înalte (Moscova), 68, 69, 71

agenții de informații, SUA, 25

Servicii de informații, SUA, 462

Interkommerts (firmă), 90

Intermaritime Bank of New York, 324, 325

Creații de afaceri internaționale, 458

Consorțiul Internațional al Jurnaliștilor de Investigație (ICIJ), 396, 398

Fondul Monetar Internațional (FMI), 76, 131, 188, 192, 230–1

Banca Intesa, 434

Institutul Ioffe pentru Tehnologie și Fizică (Sankt Petersburg), 106–7

Iran, 367, 370

Irak, 367

Amenințarea teroristă islamică, 9, 247–8
Insula Man, 363, 364
Israel, 282, 336–7, 342
Italia, 342–3, 428, 434–6
Ivankov, Vyacheslav („Yaponchik”), 408–9, 416, 454
Ivanov, Serghei, 182–3, 188–9, 276–7, 315, 390
Ivanov, Viktor, 103–4, 183–4, 256, 301–2, 311, 390
Ivashko, Vladimir, 56, 57, 59, 71, 94
Izvestia , 317
Japonia, 477
Jehmlich, Horst, 26, 27, 29, 30, 33, 35, 41, 45
Jennings, Stephen, 350
Jersey, 363, 364
Partidul Jobbik (Ungaria), 428, 430
Johnson, Boris, 482; Prieteni ruși, 7, 439
justiție *vezi* instanță/sistem juridic/judiciar
Julius Baer (banca elvețiană), 324
Kadyrov, Ramzan, 2
Kalanda, Vladimir, 300
Kalmanovich, Shabtai, 171, 463
Kalugin, Oleg, 37
Kamchatka, 346
Kammenos, Panos, 435
Kasyanov, Mihail, 181, 188, 252–5, 286, 309, 310, 316, 498
Katkov, Andrei, 90–1
Kavalenka, Stanislau, 469
Kaveladze, Irakli, 457–9, 473
Kazahstan, 259, 268, 269, 466–7
Keel, Alton G., 194

Kerimov, Suleiman, 360–1

Kesayev, Stanislav, 263–4

KGB: alianţă cu crima organizată la sfârşitul erei sovietice, 16, 66–7, 87, 337–8, 449, 455, 485; în timpul prăbuşirii Uniunii Sovietice, 16, 23–4, 74, 388; sifonarea fondurilor în străinătate în ultimul deceniu, 16, 51–61, 66–7, 71–2, 74–5, 168, 221, 392, 414, 449, 451, 452, 456, 458–9; Putin admite calitatea de membru (1992), 21–3; „Operaţiunea Luch" („Raza de soare"), 24, 32–4, 44; „Direcţia T" (spionaj industrial), 28–9; planuri pentru operaţiunile de influenţă ale lui Putin, 34, 61–2, 94; „agenţi de dormit" ilegali, 35, 44, 45, 53, 457; şi rolul lui Putin cu Sobchak, 47–9, 76; refuză să tragă asupra Casei Albe a Rusiei (august 1991), 49, 73; reţeaua de „firme prietenoase" din Vest, 51, 54–6, 59–60, 66–7, 87, 92–3, 95, 119, 255, 392, 433, 436; sifonarea materiilor prime în străinătate în ultimul deceniu, 56, 60, 69, 70–1, 89, 449; directia economico-criminalitate, 65–6, 69; Eltsin desfiinţează, 75–6; ca forţă din culise până la mijlocul anilor 1990, 76–7, 82; eclipsat de tineri magnati, 77, 81, 82, 118, 153, 192, 212–13, 240; control la Sankt Petersburg, 82–3, 85–7, 95–105, 106–10, 114, 168, 170–2, 182, 183, 187, 338; şi licitaţii de împrumuturi pentru acţiuni, 82, 199–200, 212–13; alianţa cu crima organizată din Sankt Petersburg, 85, 87, 97–9, 101, 102–5, 113, 140–1, 168, 171–2, 187, 215, 338, 445–6; fond de nămol din Sankt Petersburg, 87, 93–5, 105, 107–8, 119, 255; comerţ cu metale cu pământuri rare, 89, 90, 105, 107, 110; dispreţul faţă de Elţin, 110–11, 117–18, 167; Putin ca Plan B pentru, 136–46, 151; vedere asupra oligarhilor, 167, 193–5, 232–3, 240; tactica de momeală şi comutator, 200–1; ura lui Berezovsky, 204; „Operation Energy", 215–16, 224; formează sistem paralel de guvernare, 217, 250; crima organizată şi spălarea banilor, 412–18, 459; finanţează mişcarea pentru pace în Vest, 443, 480–1; putere durabilă a, 499–500; Elţîn ridică ideea lustraţiei, 499 *vezi şi* serviciul de informaţii străine, sovietic; FSB (Serviciul Federal de Securitate)

Khafif, Roger, 469

Khakamada, Irina, 246

Khapsirokov, Nazir, 127

Harcenko, Viktor, 96–7, 100, 104, 182

Kharitonov, Nikolai, 255, 256

Hodorkovski, Mihail: fundal, 67–8; forme „cooperativ", 68–70, 71; Banca Menatep, 71–2, 77–8, 79, 193–4, 213–14, 223, 224–5, 230; sprijină Elţin, 72 de ani; şi reformele lui Gaidar, 77–8; emite manifestul privind îmbogăţirea, 77; controlul companiilor petroliere, 81, 109, 193–4, 212–13, 219–20, 221–8, 234; preia controlul asupra lui Yukos, 81 de ani; KGB în viziunea Sankt Petersburgului, 82–3, 110, 194, 214; transfer de bani către Vest, 192, 213; privind sistemul juridic slab, 201; dezvăluie public participaţiile comerciale, 213–14, 224–5; luptă pentru ulei cu *siloviki* , 219–20, 221–8, 234–40, 242, 249–51, 253–4, 274–85, 287–305, 326–7; preluarea VNK, 219–20, 221–3, 224, 234, 291, 292; şi guvernanţa corporativă occidentală, 219; pedeapsa de zece ani închisoare, 220, 224, 303, 305, 310, 311, 313, 357, 495–6; prelegeri Putin despre corupţie, 226–8; activităţi politice, 229–32, 233; Fundaţia Open Russia, 229; blochează majorarea impozitului în Duma, 231–2, 234; şi atacul regimului Putin împotriva lui Yukos, 234–40, 250, 251, 276, 277, 278–85, 287–9, 299, 496–

7; caută în SUA pentru protecție, 235–6, 238, 277–8, 295; arestarea (octombrie 2003), 238–40, 241, 242, 249–50, 253–4, 277–8, 279, 483; miza la YukosSibneft sechestrată, 240, 242, 250, 275, 279; procesul (2004-5), 274–5, 279, 280, 281, 298–304, 313, 346, 354, 355, 497; oferă o afacere Yukos de la celula închisorii, 283; procesul de apel, 301–3; eliberare din închisoare (2013), 495–6

Hruşciov, Nikita, 389

Kirillovich, Marele Duce Vladimir, 420

Rafinăria de petrol Kirishi (lângă Leningrad), 90, 102

Comerciant de petrol Kirishineftekhimexport, 90–1, 100, 102

Kislin, Sam, 66–7, 451, 455, 456, 485, 486–7

Kislyak, Serghei, 482

Kissinger, Henry, 64, 225

Kobzon, Iosif, 243

Kohl, Helmut, 40, 124

Kohler, Herbert, 27, 33–4, 341

Kolesnikov, Boris, 491

Kolesnikov, Serghei, 312–15, 318–20, 370–1, 399

Komsomol (liga pentru tineret comunistă), 67–8, 70, 75, 77, 78, 79, 190, 225; „centre științifice pentru tineret" (NTTM), 68, 71

Komsomolskaya Pravda , 317

Kondaurov, Alexei, 226

Korchagin, Andrei, 113

Korzhakov, Alexandru, 141, 148, 458

Kosovo, 157–8

Kostin, Andrei, 311, 360, 391, 479

Kovács, Béla, 430

Kovalchuk, Yury, 181, 320, 322, 394–5, 397, 479; ca om de știință la Institutul Ioffe, 106–7; și Bank Rossiya, 107, 109, 181, 191, 310, 325; și comerțul cu metale cu pământuri rare, 107; ascensiunea în al doilea mandat al lui Putin, 310, 377; imperiul media național transferat la, 312, 316–17; pe lista neagră de SUA, 390, 393

Kovaliov, Serghei, 210

Kozak, Dmitri, 241–2

Kozlov, Andrei, 410, 472
Krapivin, Andrei, 403, 418
Contractul de reconstrucție a Kremlinului, 117, 121, 122, 123–4, 125, 148
Kriss, Jody, 466–7, 470
Kroesen, Frederick, 38, 39 de ani
Kroll (firma de investigații), 60, 190
Kruchina, Nikolai, 50, 51–2, 56, 58–9, 60, 61
Kryuchkov, Vladimir, 24, 33, 57, 59, 73, 110, 114
Kucima, Leonid, 268, 269, 270, 271
Kudrin, Alexei, 231, 232, 250, 281, 289, 292, 347, 378, 380
Kujilaars, Frank, 298
Kukly , sau „Marionete" (emisiune TV satirică), 197
Kukura, Serghei, 218
Kulikov, Alexei, 405, 406, 407
Kumarin, Vladimir, 98–9, 102
Kupchinsky, Roman, 341
Kursk , 205–7, 241
Kushner, Jared, 485
Lalakin, Serghei (Luchok), 491
reforme funciare, 188, 253
Laptev, Boris, 32 de ani
Laros Finance, 406
Lavrov, Serghei, 482
Le Pen, Jean-Marie, 434
Le Pen, Marine, 434, 435, 436
Leader Asset Management, 315–16
Lebedev, Alexandru, 6
Lebedev, Platon, 234, 235, 237, 252, 303
sistem juridic *vezi* instanță/sistem juridic/judiciar

Lehman Brothers, 361, 362

Leipzig, 29

Lenin, Vladimir, 85 de ani

Leningrad: Putin se atașează de mișcarea democratică, 46–9; Blocada nazistă, 85, 88; divizia de contrainformații a KGB, 182; sediul Bolshoi Dom KGB, 183; Pugaciov ca comerciant de valută pe piața neagră, 256 *vezi și* Sankt Petersburg

Flota Mării Baltice din Leningrad (BMP), 95–9, 114, 170–2, 182, 187

Universitatea de Stat din Leningrad, 22, 26, 47, 185

Leonov, Nikolai, 51 de ani

Lesin, Mihail, 203

Partidul Liberal Democrat (Rusia), 169, 255

Terorismul libian, 37

Liechtenstein, 312, 315, 320

Liga Nord (Italia), 428, 435–6

Ligachev, Egor, 223

societăți cu răspundere limitată (LLC), 467

Parteneriat cu răspundere limitată (LLP), 416–17

die Linke (Germania), 428

Linkov, Ruslan, 114

Lipman, Masha, 348

Lirus (grup de investiții), 315

Lissovolik, Dmitri, 52

Lituania, 254, 269

Litvinenko, Alexandru, 142, 445

Loievski, Igor, 406

Asociația Culturală Lombardia Rusia, 435–6

Londra, 12–13; influența numerarului de la Kremlin, 4, 5–7, 352–4, 363–5, 380–1, 394, 417, 439–40; ca țintă specială a operațiunilor de influență, 343; Companiile rusești listate la bursă, 349–52; „reglarea atingerii ușoare” în, 350, 351–2, 416–17; oferta publică inițială a VTB, 359–60; originea necunoscută a intrărilor de numerar, 363–4; ca spălătorie a lumii, 416–17

Lopez, Gerard, 439

Lotus Capital, 406

Lotus Formula One Racing Team, 438, 439

Luchansky, Grigory, 66 de ani

Luciani, Alfred, 452

Lugansk (Ucraina), 391, 392

Lukoil (firma petrolieră), 81, 200, 212, 218–19, 223, 224, 430

Lujkov, Iuri, 126–7, 128, 130, 131–2, 135, 144, 158, 455; Alianța lui Primakov cu, 146–7, 154, 157, 162–3, 167–8, 197; și bombardamentele din septembrie 1999, 158, 161; și alegerile din decembrie 1999, 162; îl sprijină pe Putin, 170 de ani

MAB International, 468

Sonda Mabetex, 117, 125–7, 131, 135, 138, 143–6, 153; carduri de credit pentru Elțin și familie, 120, 124–5, 148–9, 154; și contractele de renovare de la Kremlin, 120, 122, 123–4, 125, 179; și Pugaciov, 126–8, 130–5, 144, 148–9, 499; Skuratov sex tape, 127–8, 129, 130–1, 134, 144, 163; primele rapoarte de presă pe linkul Elțîn, 148, 154; Legăturile lui Putin către, 151; titlurile dispar din cauza lui Putin, 155, 157

Magnitsky, Serghei, 411, 475

Frații Magomedov, 498

maior, Ioan, 20

Malașenko, Igor, 200, 210

Malofeyev, Konstantin, 328, 419–22, 423, 425–8, 429–30, 441–2; și finanțarea Frontului Național Francez, 434; promovează agenda populistă de dreapta, 435–6; și dreapta conservatoare a SUA, 442

Malov, Evgheni, 90–1

Manafort, Paul, 339, 384, 475

Manevici, Mihail, 103, 104

Mansky, Vitaly, 174–5

Manx Financial Group, 440

Markelov, Valery, 403

economie de piață, 20, 52, 64–6; Reformele lui Elțin, 12, 75, 77–80, 117–18, 121, 153; KGB se pregătește pentru tranziția la, 16, 24–5, 31–4, 44, 61–6, 69, 73–7, 106, 167, 444, 449, 451, 456; tineri magnați din epoca Elțin, 77–8, 79–82, 110–11, 116, 153, 167, 191–2, 199–202; Putin face rost de principiile, 150–1, 188, 190, 237; zenit în credința în puterea de, 349

Markov, Serghei, 265, 476

Marshall Capital, 420–1, 434

Insulele Marshall, 417

Mashkevici, Alexandru, 468, 470

Maskhadov, Aslan, 204, 247, 262, 265

Institutul de Tehnologie din Massachusetts, 375

Matveev, Lazăr, 46 de ani

Maxwell, Robert, 54 de ani

May, Theresa, 482

McCain, John, 277–8, 373–4

media: și alegerile din decembrie 1999, 162–4; acoperire generală a Ceceniei, 163; libertate relativă sub Elțin, 167, 195; și alegerile prezidențiale (2000), 170; Suprimarea de către Putin a, 196–7, 198–9, 200, 203–4, 206–10, 241, 242; controlul lui Putin asupra, 251, 256, 278, 312, 348; Imperiul federal al Gazprom, 312, 316–17; Canalul Unu, 317; Ren TV și STS, 317; Russia Today (rețea TV în limba engleză), 432

Media Most empire, 197, 199, 200, 203, 208, 278, 279

Medvedev, Alexandru, 221, 340

Medvedev, Dmitri: ca șef de personal al Kremlinului, 249–50, 302, 316–17, 331–2; ca președinte Gazprom, 331–2, 334; ca președinte, 368–72, 373, 374–5, 378, 380; fundal de, 368; politici financiare, 369–70, 374–5; încercările SUA de a cultiva, 369, 370, 371, 375, 443, 446–7; Putin ca prim-ministru al, 370–1; cereri de corupție împotriva, 375

Meinhof, Ulrike, 38 de ani

Melenchon, Jean-Luc, 434

Mellon, Jim, 440

Melnikov, Ivan, 265

Menatep Bank, 71–2, 77–8, 223, 230, 282, 283, 284, 302; gestionarea contului trezoreriei guvernului, 79; și Valmet, 193–4; ia pachetul la Riggs, 194; dezvăluie public participațiile comerciale, 213–14, 224–5; dobândește Yukos, 213; minimizarea plăților impozitelor, 213; sediu la Moscova, 226; Atacul legal de la Kremlin asupra, 234–5, 237, 279, 280, 296, 297, 298

Merkel, Angela, 389, 394, 482

Merloni, 54

MES (Cooperare Economică Internațională), 121–2, 123, 124, 138

Metternich, Tatiana von, 30

Mezhprombank, 2–3, 8–9, 122, 123, 137, 148, 202, 376, 377, 379, 380, 381

Michel, creștin, 66, 69, 77, 82, 193, 194, 223–4, 275–6

Orientul Mijlociu, 286, 295, 429, 431, 493; vânzări de arme către, 28; Legăturile sovietice cu grupurile teroriste, 36, 37, 161; Operațiuni de influență sovietică în, 62, 65, 212, 342, 395; Primăvara arabă, 373–4

Midland Resources, 468

Mielke, Erich, 33, 34, 37, 38, 39

Mihailov, Serghei („Mikhas"), 337–9, 468

Mikhelson, Leonid, 317

șantierele navale militare, 378–9, 381

spionaj militar, sovietic, 64

Miller, Alexei, 215, 253, 254, 295–6, 318, 320, 400

Millian, Serghei, 478

Milov, Vladimir, 220, 291, 309, 310, 316, 317, 359, 493

Milshtein, Mihail, 64, 74, 449, 452, 455

Miroshnik, Gennady, 90 de ani

Misamore, Bruce, 282–3, 287–8, 290

Concurs de frumusețe Miss Univers (Moscova, 2013), 451, 456, 473

Modrow, Hans, 25, 32–3, 45

Mogilevich, Semyon („Seva"), 6, 336–9, 413–16, 451–2, 459, 461, 462, 463, 464, 468, 485, 487

Spălătoria Moldovei, 402–5, 407, 408, 410, 411, 414, 415, 416, 418, 459, 464

Monaco, 320

Monaco, Prințul Albert de, 376

spălarea banilor: scandalul Bank of New York (1999), 149, 412–13, 414–16, 458, 459, 461, 464, 466; și crima organizată rusă, 149, 402–5, 409, 412–18, 445, 458–9, 464; Spălătoria Moldovei, 402–5, 407, 408, 410, 411, 414, 415, 416, 418, 459, 464; și FSB, 407, 408, 409–10, 411, 412–18, 459, 464, 490–1; la cazinoul Trump's Taj Mahal, 454; și Kaveladze, 457, 458–9; și dezvoltări de lux construite pentru Trump, 465–71, 478; și imobile, 466–71; și Departamentul K al FSB, 490–1

Montoya Jnr, Frank, 447

Morgan Stanley, 250, 361

Rafinăria de petrol din Moscova, 455

Mosenergo (utilitatea electrică), 316

Mossack Fonseca, 396–400

Mossad, 457

Mozambic, 185

Mueller, Robert, 486

multiculturalism, 443

Musin, Valery, 250

Myazin, Ivan, 408–9, 410, 411–12, 490

dezvoltarea nanotehnologiei, 374–5

Narochnitskaya, Natalia, 432–3, 435

Narusova, Lyudmilla, 98, 111, 171, 172–3, 442

Nasdor Incorporated, 104

National Crime Agency, Marea Britanie, 440

National Endowment for Democracy (ONG SUA), 421

NATO, 30, 38, 157–8, 269, 343, 369, 482; extinderea în fostul bloc estic, 189, 366, 367, 443

Navalnîi, Alexei, 372, 374

Nazarbayev, Nursultan, 4

Nefteyugansk (orașul din vestul Siberiei), 234–5

Nejedly, Martin, 430

Nemțov, Boris, 311, 317, 401

Nevzlin, Leonid, 68, 176, 208, 228, 279, 282, 439

The New Times , 372, 410

New York: Brighton Beach, 409, 454, 460, 461, 462, 464, 474, 485; Trump Tower din Manhattan, 455–6, 457, 465; operațiuni susținute de KGB, 455; Familii criminale italiene, 461; Trump SoHo, 465, 469, 470, 471, 478; Abramovici se mută la 485

Nicolae I, țar, 260

Night Wolves (gașcă de motocicliști), 423

NM Rothschilds, 453

Nogueira, Alexandre Ventura, 469

Banca de investiții Nomura, 379

Consorțiul de gazoduct Nord Stream, 434

Nordex din Viena, 66

Norilsk Nickel, 81, 199–200

Coreea de Nord, 367

Osetia de Nord, 261–5

Șantierul Naval de Nord, 378–9, 381

Novatek, 391, 431–2

Novodvorskaya, Valeria, 114

Oțel Novolipetsk, 351

Moșia Novo-Ogarevo, 173–4, 233, 322–3

Canal NTV, 163, 197, 198–9, 200, 208, 209, 210, 241, 242, 279

Nuland, Victoria, 389

Obama, Barack, 368, 369, 370, 375, 443, 445, 446–7

model obschak, 107–8, 220, 310–18; dimensiunea mare a fondurilor slush, 15–16, 327, 394, 399–400, 429, 488; ca bază pentru operațiunile de cleptocrație și influență, 94; folosit pentru nevoile personale ale lui Putin, 108, 310, 312, 318–20, 398–9; Activele Gazprom transferate către Bank Rossiya, 309–10, 313, 314, 315–18, 340; „Donații" Petromed, 314–15, 318–19, 320, 345; sistem elaborat de fronturi, 314–16, 320–6, 341–2, 351, 359, 396–400; ascensiunea rapidă a lui Gunvor, 321–4, 326–7; Rolul lui Timcenko, 321–4, 325–7; fondul slush al industriei gazelor, 333–4; și Viena, 340, 341; împărțirea fluxurilor de venituri, 393 *vezi și* numerar negru, rusă

Mișcarea Octobristă, 324

industria petrolului: creșterea prețului petrolului în ani Putin, 14, 188, 213, 230–1, 242, 279, 347–8, 354, 360, 382, 400; Controlul lui Hodorkovski asupra, 81, 109, 193–4, 212–13, 219–20, 221–8, 234; Terminal petrolier din Sankt Petersburg, 84, 87, 95, 97–9, 100–3, 104, 114, 168; Ofertele lui Putin, petrol contra alimente, 88–92, 93–5, 105, 113, 119, 151, 171, 190, 255; exporturi de petrol, 100–3, 121, 211–12; Putin ia de la oligarhi, 109, 213–20, 221–8, 234–40, 242, 249–51, 253–4, 274–85, 287–305, 326–7; MES (International Economic Cooperation), 121–2, 123, 124, 138; bazin petrolier siberian de vest, 211–12, 217–18, 219, 225; și licitații de împrumuturi pentru acțiuni, 212–13; controlul oligarhilor, 212–13, 214, 215–16, 219–20, 221–8, 234; și KGB, 212, 214, 215–16, 217–20, 221–8, 234–40, 242, 249–51, 253–4, 274–85, 287–305, 326–7; și colapsul sovietic, 212; răpirea Serghei Kukura, 218;

program de privatizare, 219–20, 221–5; sistem de conducte petroliere, 225–6; Putin ridică taxele pe, 231–2, 234, 347; Serghei Ivanov la, 276–7; ascensiunea rapidă a lui Gunvor, 321–4, 326–7; fond de stabilizare din impozitul excepțional, 347, 394; creșterea prețurilor sub Medvedev, 375; Operațiunile susținute de KGB în New York, 455 *vezi și* Rosneft; Sibneft (firma petrolieră); Yukos (producător de petrol)

oligarhi: campania regimului Putin împotriva, 11–12, 199–203, 206–10, 275–6; tinerii magnați eclipsează KGB, 77, 81, 82, 118, 153, 192, 212–13, 240; managementul conturilor de trezorerie guvernamentală, 79, 212–13, 360; licitații cu împrumuturi pentru acțiuni, 80–2, 192, 199–200, 212–13, 293; și KGB din Sankt Petersburg, 82–3; Putin ia industria petrolului din, 109, 219–20, 221–8, 234–40, 242, 249–51, 253–4, 274–85, 287–305, 326–7; fragmentarea bogăției industriale a țării, 110, 192, 212–13; profit din datoria guvernamentală, 116, 212–13; *semi bankirschina* (șapte bancheri), 118, 192; ostilitatea lui Primakov față de, 129, 195; și clubul LogoVAZ, 141–2; punctul de vedere al KGB, 167, 193–5, 232–3, 240; la momentul preluării lui Putin (2000), 191–2; „donații" către oficialii de la Kremlin, 191, 213; transferul de bani către Vest, 192, 193–4, 213; subestimează Putin, 195–6; Ostilitatea lui Putin față de, 195, 199–203, 276; Putin avertizează la televiziunea națională, 201; la casa lui Stalin, 202; controlul companiilor petroliere, 212–13, 214, 215–16, 219–20, 221–8, 234; finanțarea partidelor politice, 230, 231–2, 233; și natura privatizării, 239–40; și arestarea lui Hodorkovski, 239, 249–50; *siloviki* ia resurse înapoi de la, 275–7; și sistemul judiciar în anii 1990, 280; scheme de tranzacționare cu prețuri de transfer din anii 1990, 322; magnații rămași jură credință lui Putin, 343, 374; amenințarea acuzațiilor de fraudă fiscală, 345–6; și standardele burselor occidentale, 349–50, 351–2 *vezi și* Abramovici, Roman; Berezovsky, Boris; Hodorkovski, Mihail

Olivetti, 54

Societate deschisă (ONG Soros), 421

Orbán, Viktor, 430

Proiectul de raportare a crimei organizate și a corupției, 404

crima organizată, rusă: amenințări la adresa lui Pugaciov în Franța, 3; legături către numerar rusesc în Marea Britanie, 6; Alianța KGB cu la sfârșitul erei sovietice, 16, 66–7, 87, 337–8, 449, 455, 485; în zona sovietică postbelică, 27–8; și privatizarea întreprinderilor de stat, 78; și portul maritim din Sankt Petersburg, 84, 85, 87, 96, 98–9, 100, 101, 102–5, 168, 171–2, 187, 215, 446; Alianța KGB cu la Sankt Petersburg, 85, 87, 97–9, 101, 102–5, 113, 140–1, 168, 171–2, 187, 215, 338, 445–6; la Sankt Petersburg la sfârșitul erei sovietice, 85, 86, 87; în Sankt Petersburg, 102–5, 187; spălarea banilor, 149, 402–5, 409, 412–18, 445, 458–9, 464; și moartea lui Sobchak, 171–2; și scheme de retragere a gazelor, 333, 336–9, 341; relațiile continue ale lui *siloviki* cu, 336–339; KGB și spălarea banilor, 412–18, 459; fuziunea cu cele mai înalte niveluri de guvernare, 445–6; și Trump, 451, 460; în Brighton Beach, 461, 462, 464, 485; și Felix Sater, 461, 462–3 *vezi și* Solntsevskaya (grup de crimă organizată); Grupul Tambov (grup criminal)

Osborne, Tim, 297

Osintsev, Vladimir, 52, 92

Otstavnykh, Valery, 426

Cooperativa dacha Ozero, 108–10, 193, 310, 311, 314, 398

Ozon (compania rusă), 399

Pacepa, Ion Mihai, 37

Pacolli, Behdjet, 120, 123, 124–5, 126, 148

Padva, Genrikh, 302, 303

Pahlen, Serge de, 327–9, 346, 419–20, 422, 427, 429, 433, 435; și dreapta conservatoare a SUA, 442

Organizația pentru Eliberarea Palestinei (OLP), 36, 37

Palmer, Richard, 74 de ani

Panama, 315, 320, 363, 396, 469

Panama Papers, 396–400, 444

Pannikov, Andrei, 100, 213, 218, 326–7

grupuri paramilitare, 423

Parnas, Lev, 487

Pascual, Carlos, 333

Patrushev, Nikolai, 132–3, 147, 158–9, 160, 204, 282, 439; ca șef FSB, 181–2, 187; opinii politice, 182, 190–1; și Asediu al teatrului muzical Dubrovka (2002), 244–5; și asediul Beslanului, 267

Paul, Rand, 442

Pavlov, Georgy, 52 de ani

Pavlovsky, Gleb, 79, 150, 153, 161, 175

fonduri de pensii, 315–16

pensii, 493

Perepelichny, Alexandru, 411

perestroika , 24, 31, 32, 52, 65–6, 68–9, 71–4, 77, 78, 90, 96, 168, 187

Pergamon Press, 54

Peskov, Dmitri, 160, 245, 319, 476, 486

Petru cel Mare, 84

Petromed, 314–15, 318–19, 320, 345

Petronas, 358

Comerciant de petrol Petrotrade, 325

Petrov, Gennady, 445–6

Petrov, Nikolai, 267

Petrov, Iuri, 291

Pichugin, Alexei, 234

Piketty, Thomas, 400

Piskorski, Mateusz, 404

Podesta, Ioan, 476

Polonia, 25, 189, 269, 404, 431; reformele „terapiei de șoc" în, 77, 78; întrerupere alimentare cu gaze, 254; Planuri de scut american de apărare antirachetă, 367, 443

Politkovskaya, Anna, 243

Frontul Popular pentru Eliberarea Palestinei (FPLP), 36, 37

Poroșenko, Piotr, 487

Potanin, Vladimir, 81, 199–200, 401; ca viceprim-ministru al lui Elțin, 82 de ani

Prelin, Igor, 114

Prigojin, Evgheni, 483

Primakov, Yevgeny: antecedente de, 65; la Institutul pentru Economie Mondială, 74, 102, 221, 433, 449; conduce SVR, 74, 76, 116, 163, 168, 183; ca prim-ministru, 116, 120–1, 125–7, 128–30, 140; și provocarea lui Elțin, 118, 128–30, 132, 135–7; ca Planul A al KGB, 118, 120–1, 126–7, 128–30, 132, 135–6, 154; atașamentul față de epoca comunistă, 120–1, 125–6, 168, 169, 499; ostilitatea față de oligarhi, 129, 195; saci de Eltsin, 135–7; și Berezovsky, 143, 198; alianță cu Iuri Lujkov, 146–7, 154, 157, 162–3, 167–8, 197; se întâlnește frecvent cu Putin, 150 de ani; și alegerile din decembrie 1999, 162–4, 167–8; și sprijinul familiei Elțin a lui Putin, 167–9; și Joy Lud (New York), 455

Promsberbank, 405–6, 407, 411

Pugaciov, Serghei: exil la Londra, 1–2, 3, 4–5, 7, 380–1; fii ai, 1; Mașina Kremlinului se întoarce împotriva, 2–3, 4–5, 7–9, 377–80, 381; Mezhprombank, 2–3, 8–9, 122, 123, 137, 148, 202, 376, 377, 379, 380, 381; în Franța, 2, 3, 8, 10, 498–9; ca insider de la Kremlin, 2, 9–10, 115–16, 117, 122–8, 130–5, 191, 201–3, 209, 256–7; Conturi bancare elvețiene de, 2, 8, 380; active înghețate în instanța din Regatul Unit, 3, 4–5, 8, 381; părăsește Marea Britanie (iunie 2015), 7–8, 9, 10; eforturi pentru a obține cetățenia franceză, 8, 10, 380; doi ani de închisoare în Marea Britanie, 9; sentimente despre Putin (noiembrie 2007), 10–11, 12–15, 16; dorința de a părăsi Rusia, 10; și acuzații de corupție, 122–5, 126–8, 130; și contractul de reconstrucție a Kremlinului, 122, 123–4; și afacerea Mabetex, 126–8, 130–5, 144, 148–9,

499; campanie pentru îndepărtarea lui Skuratov, 126–9, 130–5; și Skuratov sex tape, 127–8; primul observă Putin, 130–1; se opune Primakov, 132; crede că Putin se află sub controlul său, 137–8, 144–6, 147–8, 150–1, 155, 173–4; îl vede pe Stepashin ca fiind slab, 137; a avertizat de duplicitatea lui Putin, 147–8, 149–50, 170, 499; ca ignorant de duplicitatea lui Putin, 150–1; și decizia lui Elțin de a demisiona devreme, 164; despre victoria lui Putin (2000), 170, 176; și acordul familiei Putin-Elțin, 176; despre politica lui Putin față de Occident, 189; despre puterea cercului interior al lui Putin, 190; Eltsin Family and security men influences, 191, 216–17; despre stilul de comunicare al lui Putin, 210; și Rosneft, 216–17; îi spune lui Hodorkovski să părăsească Rusia, 237–238; despre arestarea lui Hodorkovski, 238; asupra influenței *siloviki* , 241, 376; despre vanitatea lui Putin, 248–9; ca senator în Consiliul Federației, 256–7; în anii 1980 Leningrad, 256; și Lyudmilla Putina, 256 de ani; credința religioasă a, 258–9; privind achiziția Chelsea Football Club, 352; marginalizat după cazul Hodorkovski, 375–6; în timpul președinției lui Medvedev, 376–7; și Rotenberg, 376–7; impactul prăbușirii financiare (2008), 377–8; exproprierea bunurilor de, 377–80, 381–2; pierde șantierele navale militare, 378–9, 381; proiect la Piața Roșie 5, 379; pe baza militară a Rusiei, 393; despre „numerar negru”, 395; regretă că l-a ajutat pe Putin să câștige puterea, 498–9; despre puterea de durată a KGB, 499, 500

Purgin, Andrei, 423

Putin, Igor, 404, 405, 411

Putin, Katerina, 1

Putin, Vladimir: sfârșitul celui de-al doilea mandat de președinte (2008), 10–11, 366–7, 368; Sentimentele lui Pugaciov despre (noiembrie 2007), 10–11, 12–15, 16; acțiune militară în Cecenia, 11, 157–8, 160–1, 162, 163–4, 205, 242–3, 244–5, 247, 261, 265; fațada „conducător reticent”, 11, 151, 164–5, 174, 241; și bombardamentele din septembrie 1999, 11, 155–62, 243, 247; statul ca instrument de auto-imbogatire, 12–13, 15, 87, 227–8, 401; ca viceprimar al Sankt Petersburgului, 19–22, 24, 47–9, 85–7, 107–9, 140–1, 168, 170–2, 182, 184, 187, 338; despre comunism, 20–1, 165, 258; admite calitatea de membru KGB (1992), 21–3; minciuni peste cariera KGB, 22–4; Serviciul KGB în Dresda, 22–30, 32–6, 39–45, 90, 91, 141, 210, 313–14, 427; „Operațiunea Luch” („Raza de soare”), 24, 32–4, 44; se alătură KGB, 25–6; eroismul tatălui în al doilea război mondial, 25 de ani; viața timpurie a, 26, 162, 173–4, 186; și activitățile lui Schlaff la Dresda, 33–4, 341; conduce „agenți de dormit” ilegali, 35, 45, 105; și Fracțiunea Armatei Roșii, 39–43; și prăbușirea Zidului Berlinului, 43–4; se întoarce în Rusia de la Dresda (1990), 45, 46; și mișcarea democratică din Leningrad, 46–9; conduce comitetul de relații externe, 86, 88–92, 99, 100, 107–8; fond de nămol din Sankt Petersburg, 87, 93–5, 105, 107–8, 119, 255; oferte ulei pentru hrană, 88–92, 93–5, 105, 113, 119, 151, 171, 190, 255; și Timchenko, 100–1, 102, 109; complexul dacha din Finlanda, 108–10, 193, 310, 311, 314, 398; obschak folosit pentru nevoi personale, 108, 310, 312, 318–20, 398–9; se mută la Moscova (1996), 110, 111, 152; conduce departamentul de proprietate străină al Kremlinului, 111–12, 137–8; ascensiune rapidă la Moscova (1996-8), 111–14, 138–9; devine șef al FSB, 112–13, 138, 139, 184; Primele observații Pugaciov, 130–1; ca Planul B al KGB, 136–46, 151; Percepția pozitivă a lui Yumashev, 138–41, 144; îl protejează pe Sobchak de arestare, 139–40, 150; și Berezovski, 142–3, 147; și Litvinenko, 142; devine prim-ministru, 143–7; Cecenia folosită de spin doctorii din, 147, 154, 156–8, 170; imaginea de, 147, 162, 376; slujire la nivelul

pieței/principiilor democratice, 150–1, 180, 188, 190, 237; văzută ca marionetă manevrabilă, 150–1, 152–3, 155, 173–4, 191; se întâlnește frecvent cu Primakov, 150; descris ca incolor, 154; creșterea popularității datorită Ceceniei, 155, 156–8, 162, 163–4; și alegerile din decembrie 1999, 163–4; „Rusia la începutul mileniului" (articol), 165–6; devine președinte interimar (2000), 166–7, 169, 173; dispreţul pentru procesul electoral, 169–70; și moșia Novo-Ogarevo, 173–4, 233, 322–3; târg cu familia Elțin, 175–6, 181; inaugurarea prezidențială, 179–83; și Sechin, 184–6, 281–2, 283, 284; complex de inferioritate al, 186–7; insistența asupra rangului și funcției, 186; subestimat de oligarhi, 195–6; ostilitatea față de oligarhi, 195, 199–203, 276; avertizează oligarhii la televiziunea națională, 201; confruntare finală cu magnații media, 203–4, 206–8, 241; și dezastrul de la *Kursk* , 205–7, 241; paranoia și lipsa de empatie, 206, 388; asumarea personalității altora, 209–10; vizită de stat în Marea Britanie, 233, 234; vizită în SUA (2003), 235–6; vanitatea de, 248–9, 376; și credința religioasă, 257–9, 260, 427; și Eurasianism, 259–60, 329, 383; furia asupra asediului Beslanului, 265–6; dă vina pe asediul Beslanului asupra Vestului, 265–8; palatul de la Marea Neagră, 312, 319, 399; nu lasă urme de hârtie, 320; despre Timcenko, 322–3; și achiziția Chelsea Football Club, 352–3, 364; discurs care atacă SUA (München, 2007), 366–8, 443–4; ca prim-ministru al lui Medvedev, 370–1; proteste împotriva (2011-12), 371–3; anunță revenirea la președinție (2011), 371, 372–3; câștigă alegerile prezidențiale (2012), 373–4; ipostaze macho topless, 376; Hodorkovski se confruntă cu corupția, 396–400; primul copil, Maria, 397; a doua fiică, Katerina, 399 de ani; încântare de victoria lui Trump (2016), 479–80; declară idee liberală înfrântă, 480; deferința lui Trump față de, 481–2, 483; sprijinul oamenilor ca necondiționat, 493; realegere (martie 2018), 493; anunță modificări constituționale (15 ianuarie 2020), 494–5; limita constituțională a puterii (2024), 494

Regimul Putin: urmărirea lui Pugaciov, 2–3, 4–5, 7–9, 379, 381; utilizarea sistemului judiciar din Regatul Unit, 3–5, 8, 9; utilizarea tabloidelor din Marea Britanie, 3, 6; campanie împotriva oligarhilor, 11–12, 199–203, 206–10, 275–6; folosirea patriotismului, 12–13, 388–9, 492–3; consolidarea tuturor pârghiilor puterii, 12–14, 199–201, 203–4; ia industria petrolului de la oligarhi, 109, 213–20, 221–8, 234–40, 242, 249–51, 253–4, 274–85, 287–305, 326–7; preia industria gazelor, 109, 215, 253, 310, 311; program pentru un stat mai puternic, 165, 167, 180, 182, 189–90, 257; rămășițe din regimul Elțin, 180–1, 187–8, 190, 198–9, 207, 208, 249–50, 252–5, 310; apropierea inițială de Vest, 188–9, 253; suprimarea mass-media, 196–7, 198–9, 203–4; măsuri represive la începutul guvernării, 196–203, 206–10; și privatizările anilor 1990, 199–200, 201, 214, 226, 277, 329; „Doctrina de securitate a informațiilor" de la Kremlin, 207; arestarea lui Hodorkovski ca punct de cotitură, 238–40, 241, 249–50; mesaje către comunitatea financiară globală, 250–1, 279–80; identitate națională și Biserica Ortodoxă, 258–9; și doctrina lui Nicolae I, 260; delimitează sfera de influență rusă, 273; preia controlul asupra sistemului juridic, 274–5, 280, 299–305; Avertismentele lui John McCain peste, 277–8; nevoie continuă de investiții occidentale, 279–80, 285–7; și restricții privind proprietatea străină, 286, 355; *ruchnoye upravleniye* (regim manual), 304; sistemul feudal a reînviat, 313, 343, 346, 363, 375, 484–5; „pactul nescris" al poporului rus cu, 330, 348, 493; Neînțelegerea lui West despre transformare, 346–7, 350–4, 356; salvează miliardarii țării, 362–3, 374, 483; începe represiunea politică (2012), 374; vitrină proiecte de infrastructură, 401; campanie militară în Siria, 431, 434, 493; proteste and unrest (2019), 493–4 *vezi și* ambiții imperiale, rusă; *siloviki* (cercul interior al lui Putin)

Putina, Lyudmilla, 1, 26, 90, 174, 256, 397

Raiffeisen Bank, 333, 471

Rappaport, Bruce, 325

metale din pământuri rare, 89, 90, 105, 107, 110

Raymond, Lee, 236, 237, 252–3

Reagan, Ronald, 31 de ani

Fracțiunea Armatei Roșii, 36, 37–8, 39, 161, 427

Criza refugiaților în Europa, 429, 431

regiuni: guvernatori regionali, 126–7, 130, 135, 154, 163, 192, 197; Putin îi aduce pe guvernatori la călcâi, 197, 198, 241–2; alegerile pentru guvernatori desființate, 266–8, 272, 285; puterea FSB în, 489–90, 491

Capitala Renașterii, 350

Rich, Marc, 60 de ani

Banca Națională Riggs din Washington, 194

Rise Capital, 439

Robotron, 27, 29 de ani

Rock Holdings Ltd, 440

Rodina (grup naționalist), 251

Rogozin, Dmitri, 251

Rohrabacher, Dana, 442

Roldugin, Serghei, 396–400, 430

Rollins International, 315, 320

România, 37, 443

Roosevelt, Franklin Delano, 270

Rose, judecător Vivienne, 9 ani

Rosinsky, Viaceslav, 134

Rosnano (corporație de nanotehnologie), 374–5

Rosneft, 6, 192, 212, 216, 227–8, 284, 311, 436, 492; Sechin ca președinte, 284, 286–7, 289, 290, 292, 293, 321, 355, 356–7, 380, 382, 393; Propunerea de fuziune Gazprom, 285–6, 289, 292, 354–5; și vânzare Yugansk, 290, 292, 293, 298, 301, 321, 355, 356, 357, 382; și marile petroliere occidentale, 295, 296, 358; oferta publică inițială pe piețele occidentale, 296,

356–9; Băncile occidentale acționează pentru, 297; și Yukos faliment licitații (2007), 297; și Sogaz, 315; și Gunvor, 321, 322; sancționat de SUA, 391

Rosneftegaz, 359

Rosoboronexport, 311

Ross, Wilbur, 453

Rossotrudnichestvo, 422, 423, 432

Rostelecom (gigant de telecomunicații de stat), 420–1, 425, 429

Rosukrenergo, 332, 333, 334–6, 338–9, 340, 341, 342

Rotenberg, Arkady, 6, 376–7, 390, 395, 401–2, 479

Royal Dutch Shell, 289, 292

RTR (canal TV deținut de stat), 161

Runicom, 129, 193–4

Rusal (gigant de aluminiu), 4, 175–6, 345, 362

Rushailo, Vladimir, 158–9, 160

Rusia: libertățile pieței din epoca Elțin, 12, 75, 77–80, 117–18, 121, 153; Elțîn ales președinte (iunie 1991), 72; datorii sovietice, 92–3; alegeri din decembrie 1999, 162–4, 167–8, 196; Partidul Liberal Democrat, 169–70; alegeri prezidențiale (2000), 169–70, 174–5; Propunerile republicii parlamentare ale lui Hodorkovski, 229–30, 233; arestarea lui Hodorkovski ca punct de cotitură, 238–40, 241, 249–50; alegeri parlamentare (2003), 251–2; alegeri prezidențiale (2004), 254–6; formarea unei noi identități naţionale, 257–60, 329; Emigrați ruși albi, 258, 259, 260, 272, 324, 327–30, 346, 419–20, 422, 427, 429, 435, 442; și hotărârile curților internaționale, 279, 301, 495; anexarea Crimeei (2014), 288, 383, 386, 388–9, 392, 482, 487, 492–3; modul de guvernare din vremea țarilor, 330, 348–9; impactul prăbușirii financiare (2008), 362–3, 370, 374; conflictul militar cu Georgia (2008), 368–9, 389; suspendat din grupa G8, 390, 482; grupări naționaliste și imperialiste de extremă dreaptă, 422, 427, 441; homofobie în, 441; încercări de a influența alegerile din SUA, 476, 481, 483; încântare de victoria lui Trump (2016), 476, 479–80; Sancțiunile lui Trump asupra, 481

Russia Today (rețea TV în limba engleză), 432

Fondul Național Sportiv al Rusiei, 458

Biserica Ortodoxă Rusă, 121, 173, 257–9, 260, 325, 327, 419, 426; oligarhi ortodocși, 419–22, 425–8, 441–2; ca contrapunct la valorile liberale occidentale, 419, 421–2, 431, 441–2

Căile Ferate Ruse, 311, 315, 393, 401, 402–3, 404, 418, 492

Agenția de Stat pentru Depozite din Rusia, 4, 9

Russky Mir (Lumea Rusă), 422, 432

Ryan, Charlie, 221, 222, 250–1, 285, 295, 406, 479
Locul de bombardare a apartamentelor din Ryazan, 158–9, 160, 181, 197
Rybachuk, Oleh, 330–2, 333–4, 335, 336, 343
Rybin, Evgheni, 221, 222, 223
Rybolovlev, Dmitri, 470–1, 485
RZB (Banca Teritorială Rusă), 405, 407
Saakaşvili, Mihail, 271, 369
Sachs, Jeffrey, 77 de ani
Saddam Hussein, 65 de ani
Saharov, Andrei, 46
Saharovski, Alexandru, 37 de ani
Salvini, Matteo, 435–6
Salye, Marina, 87–9, 90, 91, 92, 94–5
Banca Sampo, 410
Sanchez, Carlos Ramirez (Carlos Șacalul), 37, 38 de ani
Sandalwood Continental, 398, 399
Sands Point (Long Island), 465
Santal Trading, 315
Sapir, Tamir, 451, 455–6, 460, 470, 478, 485
Sater, Felix, 460–7, 470, 471, 472, 474–5, 478, 485
Savelev, Iuri, 264
Savoini, Gianluca, 435–6
Sawikin, Harvey, 358
Sberbank, 6, 359, 361, 362, 473
Schalck-Golodkowski, Alexander, 28, 54 de ani
Scharl, Sven, 34 de ani
Schlaff, Martin, 33–4, 45, 341–2
Schröder, Gerhard, 434
institute de cercetare științifică din Moscova, 68

Seabeco, 59–60, 66, 468

Sechin, Igor, 2, 99, 184–6, 217, 223, 245, 249, 250, 256, 377, 498; și cauza Yukos, 281–2, 283, 284, 288; în calitate de președinte Rosneft, 284, 286–7, 289, 290, 292, 293, 321, 355, 356–7, 380, 382, 393; și vânzare Yugansk, 290, 292, 293, 321, 355, 382; controlul procesului lui Hodorkovski, 299–300, 301–4; și însușirea bunurilor lui Pugaciov, 378–9, 380, 381; scaune corporația de transport maritim de stat, 378–9, 381; discurs la Londra (2012), 380

Sechin, Marina, 6

Al Doilea Război Mondial, 25, 85

Sedelmayer, Franz, 27, 38, 47, 49

Seleznyov, Ghenady, 158

Atacurile din 11 septembrie 2001, 188, 253, 278, 367–8, 416, 466

Sergun, Igor, 390

districtul Serpuhov, 489–90

Severnaya Neft (companie petrolieră), 227–8

Seychelles, 396, 417

Sfinks (societate mixtă sovietică-finlandeză), 90

Shadkhan, Igor, 21–3, 24, 174

Shamalov, Kirill, 399

Shamalov, Nikolai, 314–15, 319, 320, 397, 399

Shamalov, Yuri, 316

Șarikov, Boris, 103

Sharon, Ariel, 342

Shaw, Judith, 457

Șcegolev, Igor, 328, 429

Șcherbakov, Viaceslav, 47–9

Shebarshin, Leonid, 100

Sheferovsky, Mihail, 461

Sheindlin, Alexander, 68 de ani

Shenderovich, Viktor, 209–10

Shestun, Alexandru, 489–91

Shetler-Jones, Robert, 6–7

Shevardnadze, Eduard, 163, 455

Şevcenko, Viaceslav, 104

Shevkunov, Tihon, 258, 427

Shevtsova, Lilia, 375

Shirokov, Vladimir, 35, 44

Shlykov, Vitali, 56 de ani

Shnaider, Alex, 460, 468, 471, 478

Shoigu, Serghei, 490

Shtirlitz, Max Otto von, 147

Shusterman, Yefim, 474

Shutov, Serghei, 101

Shutov, Iuri, 113

Şuvalov, Igor, 6

Shvets, Yury: la căderea comunismului, 58 de ani; pe Seabeco, 59; despre economia sovietică, 63; pe oligarhi, 77, 82; depune mărturie la tribunalul din Londra, 103; pe Ivanov, 184; despre scandalul Bank of New York, 412, 415, 459; pe Trump, 451, 459, 477, 478, 479, 481; pe Agalarov, 456; pe Kaveladze, 457; pe Mogilevici, 459, 462, 463

Sibneft (firma petrolieră), 4, 81, 129, 142, 175–6, 193–4, 212, 216, 281; și Abramovici, 175, 194, 212, 281, 321, 345–6, 354, 355–6; se îmbină cu Yukos, 228–9, 236; Achiziția de către Gazprom a (2005), 321, 354, 355–6; și scheme fiscale, 345–6, 355

Sibur (companie de petrochimie), 317, 399

Siemens, 27, 29, 54, 55, 314

Industria diamantelor din Sierra Leone, 461

Silicon Valley, 370, 375

siloviki (cercul interior al lui Putin), 181–7, 190–1; și Pugaciov, 7, 10; și problema succesiunii (2007-8), 11; statul ca instrument de auto-imbogatire, 12–13, 15, 87, 227–8, 401; și modelul „ *obschak ” al lui Putin* , 94, 107–8, 220, 310–20, 321–7; colecție de *kompromat* , 119, 127–9, 361–2, 484, 490, 498; lovitură târâtoare de, 152, 210, 277–8; și controlul industriei petroliere, 212–20, 221–8, 234–40, 242, 249–51, 253–4, 274–85, 287–305, 326–7; bătălia pentru petrol cu Hodorkovski, 219–20, 221–8, 234–40, 242, 249–51, 253–4, 274–85, 287–305, 326–7; Pugaciov asupra influenței lui, 241, 376; Putin lăudat drept „salvatorul Rusiei”, 248–9; puterea cimentată la alegerile din 2003, 251–2; strânge mai mult strânsoarea după Beslan, 266–8; narațiunea „națiunea sub asediu”, 271–2; preia

controlul asupra „înălțimii comandante” ale economiei, 274–7, 310–12, 343; și vânzarea Yugansk, 284–5, 287, 288, 289–96, 357; răzbunare pe Hodorkovski pentru VNK, 291–2; noua castă a oligarhilor, 310–20, 321–7, 350–65; Geneva ca avanpost pentru bogăția petrolului, 320–2, 324, 327, 329–30, 437–9; „Ordinul rusesc peren” ca scuză pentru, 330, 348–9; scheme de retragere a gazelor, 331–9; paranoii născute din prăbușirea imperiului, 366–7, 388; stăpânire întărită asupra puterii sub Medvedev, 374, 375; ca inițiativă economică înăbușitoare, 382; stilurile de viață ale cercului interior, 400, 401–2; încântare de victoria lui Trump (2016), 479; luptele interioare ca escaladare, 491, 494

Simonyan, Rair, 64–5, 73, 82

Skigin, Dmitri, 102, 103

SK-Most, 401

Skolkovo high-tech hub, 375, 485–6

Skuratov, Yury, 117, 122, 125–8, 129, 130, 131, 132; campanie de eliminare, 126–9, 130–5, 136, 197; sex tape of, 127–8, 129, 130–1, 134, 144, 163; suspendarea, 134, 143

Sloviansk (Ucraina), 391

Smeshko, Ihor, 270

Smirnov, Anatoly, 53 de ani

SMP (Banca Sankt Petersburg), 377

Sobchak, Anatoly, 20, 21, 22, 24, 47–9, 76, 86–7, 94, 98, 328; moartea lui, 104, 170, 171–3; înfrângere la alegerile primariei din 1996, 111, 113, 139–40; Putin protejează de arestare, 139–40, 150; avertizează asupra duplicității lui Putin, 149, 499; critică St Petersburg FSB, 170–1

Jocurile Olimpice de iarnă de la Soci (2014), 390, 401, 496

social media, 389, 481

Société Générale, 297, 438

Sogaz (companie de asigurări), 309–10, 312, 314, 315, 318

Mișcarea Solidarność din Polonia, 25

Solntsevskaya (grup de crimă organizată), 171, 337–9, 414, 459, 463, 468, 478, 485; Operațiuni din New York, 408–9, 454, 455, 460; și Cigirinsky, 451–2, 477; și guvernul orașului Moscova, 451

Sonntag, Rainer, 42 de ani

Sorokina, Svetlana, 209

Soros, George, 272, 277, 357, 420, 421, 483

Osetia de Sud, 368, 369

Uniunea Sovietică: Putin la prăbușirea, 12, 20–1, 43–4, 165, 272; „măsuri active” pentru a semăna diviziune în Vest, 15–16, 36–43, 55, 161, 212, 427–8, 433, 480–1; KGB în timpul prăbușirii, 16, 23–4, 74; încetează să existe, 19; întreprinderi de apărare, 20, 49; antisemitism în, 21, 67, 70; și prăbușirea Zidului Berlinului, 23, 43–4, 45–6; prăbușirea blocului Pactului de la Varșovia, 23, 43–4; încercare de lovitură dură (august 1991), 23, 24, 48–9, 50, 51, 52, 58, 73, 75, 105; ascensiunea mișcărilor naționaliste, 23, 45–6; Elțîn suspendă Partidul Comunist (august 1991), 23, 50–2, 61; achiziții ilicite de tehnologie, 27, 28–9, 30, 31, 54, 106–7, 313–14, 326, 328; reformele *glasnost* , 31, 32; Partidul Comunist pierde monopolul asupra puterii, 45–6, 71; birourile Comitetului Central (Moscova), 51–60; distrugerea documentelor (august 1991), 52, 53; plăți către partidele comuniști din străinătate, 53, 54; operațiuni de influență în Africa și Orientul Mijlociu, 62, 65, 212, 342, 395; Institutul pentru SUA și Canada, 64; Departamentul Internațional, 64; minorități etnice, 66, 67; prăbușire ca în interiorul locului de muncă, 74; al doilea și al treilea eșalon preiau, 74; datorii la prăbușire, 92–3; Yakunin la prăbușire, 105–6; Emigrați evrei, 337, 338, 413, 461

Soyuznefteexport, 55, 212

Spania, 445–6

Sankt Petersburg: Putin ca viceprimar, 19–22, 24, 47–9, 85–7, 140–1, 168, 170–2, 182, 184, 187, 338; Uzina Kirovsky Zavod, 20, 49; Institutul Smolny, 20, 86, 107, 184; și încercarea de lovitură de stat în linie dură (august 1991), 48–9; Palatul Marinsky, 48, 86; Control KGB în, 82–3, 85–7, 95–105, 106–10, 114, 168, 170–2, 182, 183, 187, 338; istoria, 84–5; port maritim, 84–5, 87, 95–9, 100–5, 109, 114, 168, 170–2, 182, 183, 187, 215, 378, 446; terminal petrolier, 84, 87, 95, 97–9, 100–3, 104, 114, 168; KGB și alianța crimei organizate, 85, 87, 97–9, 101, 102–5, 113, 140–1, 168, 171–2, 187, 215, 338, 445–6; criza alimentară, 87–90; fond slush valutar, 87, 93–5, 105, 107–8, 119, 255; oferte ulei pentru hrană, 88–92, 93–5, 105, 113, 119, 151, 171, 190, 255; Flota Mării Baltice (BMP), 96–9, 104, 114, 170–2, 182, 187; Preluarea/raidul KGB al BMP, 96–9, 104, 182; privatizarea portului maritim, 97–8, 104, 182; Institutul Ioffe pentru Tehnologie și Fizică, 106–7; Kamenny Ostrov (Stone Island), 312, 313; Academia Medicală Militară, 314; Catedrala Sf. Petru și Pavel, 419–20 *vezi și* Leningrad

St Petersburg Fuel Company (PTK), 99, 102

St Petersburg Immobilien Aktiengesellschaft (SPAG), 99, 172

Stalin, Iosif, 270

Dacha lui Stalin, 202

Starovoitova, Galina, 46, 113–14

Stasi (poliția secretă est-germană), 22, 25, 29–30, 31–2, 35, 340, 341; relațiile cu KGB, 26–7, 28, 39, 41, 44; operațiuni de contrabandă, 28, 33, 341; Hauptverwaltaufklarung (HVA), 31–2, 33–4, 45; pregătirile pentru căderea RDG, 33–4, 44, 45, 341; sprijin pentru terorism, 36–7, 38–9, 40–1, 161; și căderea RDG, 44–5

capitalism de stat: formă hibridă KGB de, 12–13, 15, 16, 214–15, 219, 275–7, 349, 428; infiltrarea finanțelor occidentale, 15–16, 346–7, 349–54, 357–60, 363–5, 393–5; Putin stabilește viziunea pentru (sfârșitul anului 1999), 165; evoluția versiunii KGB a, 168, 354, 356–63; punctul de vedere al imperialiștilor, 182, 346, 366; Procesul Hodorkovski pune bazele pentru, 274–6, 346; nevoie continuă de investiții occidentale, 279–80, 289; Criticile lui Illarionov, 294; „Kremlin Inc." al doilea mandat, 310–18; victoria KGB asupra oligarhilor, 311; Planul KGB pentru, 326–7; ca sistem feudal, 346, 375; și noul val de oferte rusești la Londra, 350–2; toți oamenii de afaceri „privați" ca agenți ai statului, 356, 360–1, 483–6, 492; impactul prăbușirii financiare (2008), 362–3, 374, 377–8; Politicile lui Medvedev, 374–5; probleme economice în timpul al treilea mandat, 381–3, 489; rețele ca încă în loc, 488; ca pătrunzând fiecare crăpătură a societății, 489; Simularea KGB a economiei normale de piață, 497–8

Stepankov, Valentin, 56 de ani

Stepashin, Serghei, 131, 135, 137, 143, 144–5, 146, 147, 169

Strache, Heinz-Christian, 436–437

sectorul strategic-metal, 343

Strelkov, Igor („Strelok" sau Igor Girkin), 425–6

Stroigazmontazh, 377

Sugrobov, Denis, 491

Sun Tzu, *Arta războiului* , 151

Sunshine, Louise, 454–5

Surgutneftegaz (firma petrolieră), 81, 212, 217–18, 223, 291

Surikov, Anton, 66, 446

Surkov, Vladislav, 198–9, 230, 233

Svyazinvest (gigant de telecomunicații de stat), 420, 421, 429

Elveția: Firme-paravan Stasi în, 28, 54; Firmele-paravan ale lui Schlaff, 34, 45; Banco del Gottardo, 55, 119, 120, 121, 149; societăți mixte sovieto-elvețiane, 58, 70; Seabeco în, 59–60, 66; Baza Lugano a lui Mabetex, 93, 117, 120, 125–6; Sonda Mabetex, 117, 125–6, 131, 143–4, 145, 147–9; Gunvor în, 311, 321–4, 326–7, 438; regim fiscal blând de, 326; raport de informații despre Birshtein (2007), 468 *vezi și* Geneva

Siria, 342, 431, 446, 482, 493

Syriza (Grecia), 428, 435

Cazinou Taj Mahal (Atlantic City), 448, 450–1, 452–4, 460, 477

Talbott, Strobe, 370

grupul Tambov (grup criminal), 85, 87, 97–9, 102–4, 113, 338, 445–6; și portul maritim din Sankt Petersburg, 98–9, 101, 103–4, 114, 168, 171, 183, 187, 215; și asasinarea Galinei Starovoitova, 114 ani; și moartea lui Sobchak, 171–2

Tamigo (entitate sovieto-germană), 90

Tarasov, Artyom, 72

Taruta, Serghei, 423

Taubman, Alfred, 454–5

Taylor, William, 488

Cigirinsky, Alexandru, 485

Cigirinsky, Shalva, 448–55, 456, 470, 472, 473–4, 477, 482–3, 485

Tea Party (SUA), 442

sectorul telecomunicațiilor, 420–1, 427, 429, 462

Temerko, Alexander, 282–3, 284, 287, 288, 294, 296, 297, 353, 439, 447

Theede, Steven, 282–3, 287, 290

Thomson (firma de tehnologie), 328

ThyssenKrupp, 29, 54, 55 de ani

Timchenko, Gennady: background of, 90–1, 99–100; Comerciant de petrol Kirishineftekhimexport, 90, 91, 100; și terminalul petrolier din Sankt Petersburg, 99, 100–2, 109, 140, 217; și IMAG (aventura lui Akimov), 102, 221, 340; cât mai aproape de Putin, 109, 140, 181, 217, 320, 322–3, 326, 377, 390, 397, 399, 479; profil extrem de scăzut al, 109, 217, 311, 322–3; și Surgutneftegaz, 217–18, 291; și vânzarea Yugansk, 291–2; și rețeaua Bank Rossiya, 311, 317, 320–1; Gunvor (aventure petroliere), 311, 321–4, 438; rol în Obschak, 321–4, 325–7, 394–5; și Goutchkov, 324, 325; pe lista neagră de SUA, 390, 393, 437–8; profituri de la Olimpiada de la Soci, 401; și White Russians din Geneva, 419, 427, 431–2; și Total (majorul energetic francez), 431–2; distins cu Legion d'honneur, 432; și finanțarea Frontului Național Francez, 434; în China, 437; și districtul Serpuhov, 490

Tkaciov, Ivan, 409, 490–2

TNK (Tyumen Oil Company), 229, 234, 236, 281

Tolstoi, Alexandra, 7–8

Câmpurile petroliere Tomskneft, 220

Tornqvist, Torbjorn, 322, 325, 438

Torshin, Alexandru, 263–4

Total (majorul energetic francez), 431–2

Traber, Ilya, 97–9, 101, 102–3, 104, 109, 114, 171, 172, 183

Transparency International, 440

Grupul TransWorld, 465

Trenin, Dmitri, 369

Trepașkin, Mihail, 159

Tretiakov, Serghei, 75 de ani

Trubetskoi, Nikolai, 259

Trubetskoy, Alexandru, 327–8, 429

Trump, Donald: și banii ruși, 67, 454, 455–6, 457, 459–60, 465–71, 472–5, 478–9, 485; candidează la președinția SUA, 447, 473–6; și Taj Mahal Casino (Atlantic City), 448, 450–1, 452–4, 460, 477; și Cigirinsky, 448, 450–1, 452–5, 470, 472, 473–4, 477; și Agalarov, 451, 456, 472–3, 475–6; dificultăți financiare, 451, 453, 454, 459–60, 465–6, 479; influența rusă asupra, 451, 477–8; Trump Tower din Manhattan, SoHo, 455–6, 457, 465; și Felix Sater, 460, 464, 465–7; dezvoltări de lux construite cu bani ruși, 465–71, 478; Scheme de turnuri Trump din Moscova, 474–5, 477–8; câștigă alegerile prezidențiale (2016), 476–7; chestiunea ținerii Rusiei, 477–9, 481, 482, 483; interes pentru femeile ruse/slave, 477; respect față de Putin, 481–2, 483; politica externă, 481–3; stil haotic de luare a deciziilor, 481, 482; investigațiile asupra Rusiei, 481, 486; sancțiuni împotriva Rusiei, 481; Sondă de demitere, 488

Trump, Ivanka, 472, 485

Trump Jnr, Donald, 472, 475, 478

Turkmenistan, 332, 336

Turover, Felipe, 91–3, 118–19, 120, 121, 125, 126, 135–6, 151

Tuva, sălbăticia din Siberia, 376

Twentieth Trust, 108

Timosenko, Iulia, 270, 335–6

Ucraina: furnizarea de gaze din Rusia, 253, 254, 330–5; Revoluția portocalie (2004-5), 260, 271, 302, 330, 335, 336, 366, 384, 385, 388, 421, 422; importanța economică a Rusiei, 268–9; alegeri prezidențiale, 268–71, 272; ca răscruce între Răsărit și Apus, 269, 383; retea de gazoducte, 269, 331, 334; influența occidentală în vest de, 269; Proteste din Piața Maidan, 271, 385, 424; Gazprom întrerupe aprovizionarea cu gaze către (2006), 334–5; este de acord cu un acord de gaz corupt cu Rusia, 334–6, 339, 384; Firtash devine powerbroker în, 339; ca teren de antrenament pentru subminarea UE de către Rusia, 343, 395, 428; Discuțiile lui Ianukovici cu UE, 384; trupe rusești la graniță, 386, 391; Berkut (unitatea forțelor de securitate), 387; separatiști pro-ruși în, 391, 392, 423–5, 426; și cash negru rusesc, 395, 419, 425–8; Operațiuni de influență rusă în, 419, 421, 423–8; Biserica Ortodoxă

Rusă în, 419, 426; Mișcarea politică „Republica Donețk”, 423–5; Trump caută murdărie pe Biden, 487–8

Criza din Ucraina (2014): duce până la, 383–4; și Uniunea Europeană, 383, 384–5, 386–7, 431; corupția regimului Ianukovici, 384–5, 387; proteste pro-UE de la Kiev, 384–5, 386–7; Ianukovici se retrage de la acordul UE, 384; Ianukovici fuge din Ucraina, 385–6, 387, 424; decesele protestatarilor, 385, 387, 424; grupuri radicale de dreapta ucrainene, 385; Propaganda rusă anti-SUA, 386–7, 389; Creșterea tensiunii de către Putin, 387–8; Berkut infiltrat de agenți ruși, 387; conflictul se extinde în estul Ucrainei, 389, 391; război hibrid/proxy, 389, 391, 392, 424–7; Povești false rusești pe rețelele sociale, 389; Sancțiunile economice din SUA și UE, 390, 391, 393–4, 432, 435, 437–8, 444–5; Avionul Malaysia Airlines doborât (iulie 2014), 391; și numerar negru rusesc, 425–8; și Trump, 487

Ulyukaev, Alexei, 498

Uniunea Forțelor Dreapte, 230, 251

United Financial Group, 250–1, 285, 295, 406

Regatul Unit: servicii de informații, 1–2, 5, 7, 9; Influența Rusiei asupra elitelor, 4, 5–7, 352–4, 364–5; influența numerarului de la Kremlin, 5–7, 343, 439; firme juridice, 5, 6, 9; Firme de PR, 5, 6; preturi imobiliare, 6; Capitalismul de stat rus se infiltrează, 346–7, 349–54, 357–60, 363–5, 393–5; Brexit, 439–40, 447, 480, 482; Influența Rusiei asupra referendumului UE, 439–40, 447; slăbiciune în legile de finanțare de peste mări, 440

Rusia Unită (partidul pro-Kremlin), 13–14, 251–2, 371–2, 494

United Shipbuilding Corporation, 378–9, 381

Statele Unite ale Americii: sprijin pentru Solidarność în Polonia, 25 de ani; vizează rețelele sovietice de achiziții ilicite, 29; cadre militare în Germania de Vest, 30; Sistemul „Războiul Stelelor” al lui Reagan, 31 de ani; terorism împotriva în Germania de Vest, 37, 38; rolul în colapsul sovietic, 73–4, 117–18; Pugaciov în, 123; spin doctors ajută Eltsin (1996), 123; Politica inițială de apropiere a lui Putin, 188–9, 253; război în Afganistan, 188–9, 253, 278, 367, 370, 462, 463, 464; și Tratatul antirachete balistice, 189; planuri de apărare antirachetă, 189, 367, 370, 443; ostilitatea KGB față de, 190; și banii ruși în Vest, 193, 194; Hodorkovski caută protecție, 235–6, 238, 277–8, 295; Vizita lui Putin la (2003), 235–6; „război împotriva terorii”, 247, 248; se înclină în fața noii ordini economice a lui Putin, 294–5; iar Germania, 330; sprijină Ucraina în ceea ce privește furnizarea de gaze, 334; Mogilevich figurează în topul celor mai căutate zece ale FBI, 338; regulamentul bursei, 351; Discursul lui Putin de atac (München, 2007), 366–8, 443–4; încercări de cultivare a lui Medvedev, 369, 370, 371, 375, 443, 446–7; Putin dă vina pentru protestele de la Moscova (2011-12), 373–4; suspiciune asupra proiectelor lui Medvedev, 375; Rusia dă vina pentru criza din Ucraina, 386–7, 389; sancțiuni economice asupra Ucrainei, 390, 391, 393–4, 432, 435, 437–8, 444–5; și numerar negru rusesc, 412–16; Patriot Act, 416; reglementări bancare mai stricte după atacurile din 11 septembrie, 416, 466; de Pahlen on, 433; dreptul conservator în, 442–3; homofobie în, 442; mișcarea pro-viață, 442; Bush declară victoria în Războiul Rece, 444, 459; Operatorii de informații străine ruși în, 446–7; alegeri prezidențiale (2016), 447; imobiliare și spălarea banilor, 466–7, 469–71; piratarea e-

mailurilor democraților, 476, 481; Încercările Rusiei de a influența alegerile din 2016, 476, 477, 481, 482, 483; fragilitatea sistemului politic, 488

Partidul Unității, 163–4, 490

Urals Trading, 101

Usmanov, Alisher, 364

Usolțev, Vladimir, 26, 35, 44

Ustinov, Vladimir, 15, 202, 281

Uzbekistan, 281

Valmet, 193–4

Vasilyev, Serghei, 103

Vatican, 25

Vavilov, Andrei, 124, 175, 228

Vekselberg, Viktor, 401, 485–6

Venezuela, 493

Verheugen, Gunter, 349

Veselnitskaya, Natalia, 475

Veselovsky, Leonid, 57–8, 59–60, 71

Vetrov, Vladimir, 28–9

Video International, 398

Viena, 27–8, 66, 221, 339, 341–2, 487; ca capitală de spionaj a lumii, 339–40

Viett, Inge, 38 de ani

Vimpelcom, 362

Vladimir, Mare Duce, 328

Vneshekonombank, 93, 293, 362, 391

VNK sau Eastern Oil Company, 219–20, 221–3, 224, 234, 291, 292

Voloshin, Alexandru, 189, 207, 208, 216, 217, 256, 498; ca șef de cabinet al lui Elțin, 132–3, 134, 144, 147, 353; ca restul epocii Elțin, 175, 180–1, 187–8, 198, 199, 249, 257, 310; Putin reinstalează ca șef de cabinet, 181; fundal de, 187; și finanțarea de către Hodorkovski a partidelor politice, 230, 233; înlocuit cu Medvedev, 249–50; semnale de plecare sfârșitul erei Elțin, 250, 251

Voshchanov, Pavel, 61

VTB (Vneshtorgbank), 6, 311, 359–60, 362, 391, 398, 474, 479

Wallach, Abe, 460

Warnig, Matthias, 29–30, 41, 102, 284, 314, 406, 434

Weafer, Chris, 298

Germania de Vest, 25, 27, 450; ca sursă de bunuri de înaltă tehnologie, 28; pătrundere KGB de, 29, 30; penetrare HVA de, 31–2; Bundesverfassungsschutz, 33, 42; Terorismul Fracţiunii Armatei Roşii, 36, 37–8, 39–43, 427; Atentatul La Belle discoèque (1986), 37

Democraţii occidentale: subminarea/corupţia rusă a, 15–16, 352, 356–60, 364–5, 404, 408, 416–18, 421–37, 438–43, 445, 447, 480, 483–6; „Măsuri active" sovietice împotriva, 15–16, 36–43, 55, 161, 212, 427–8, 433, 480–1; dezvoltarea tehnologică în, 27, 28, 64, 69, 106–7, 456; Politica inițială de apropiere a lui Putin, 188–9, 253; Putin dă vina pe asediul Beslanului, 265–8; se înclină în fața noii ordini economice a lui Putin, 294–8, 356–60, 363–5; neînţelegerea transformării lui Putin, 346–7, 350–4, 356, 497; Companiile rusești listate la burse, 349–52; și creșterea clasei de mijloc rusești, 349, 350; politici pline de speranță asupra Rusiei ca iluzii, 391–2; inegalitatea și politica de austeritate, 447; valul în creștere al populismului în, 479–80, 497

Finanţe occidentale: capitalismul de stat rus se infiltrează, 15–16, 346–7, 349–54, 357–60, 363–5, 393–5; mesajul regimului Putin către, 250–1, 279–80; facilitarea preluării Yukos, 284–5, 292, 294, 297–8, 496–7; și propunerea de fuziune Gazprom-Rosneft, 285–6; și vânzarea Yugansk, 289–91, 292–3, 296, 355, 356, 357; zel pentru noua ordine a lui Putin, 295–7, 357–60, 363–5; oferta publică inițială a lui Rosneft, 296, 356–9; și Yukos faliment licitaţii (2007), 297–8; turme la Moscova în căutare de taxe, 350; oferta publică inițială a VTB, 359–60; impactul prăbușirii financiare (2008), 363; infiltrarea crimei organizate ruse, 412–18

WikiLeaks, 476

Winer, Jonathan, 413, 415

Wiswell, Tim, 407

Witte, Serghei, 272

Wolf, Franz, 190

Wolf, Markus, 27, 28, 31–2, 33, 35, 37

Woolsey, James, 412

Banca Mondială, 192

Congresul Mondial al Familiilor, 442

Cupa Mondială, fotbal (2018), 353, 473, 483

Forumul Economic Mondial, 237

Wynn, Steve, 455, 473–4

Yabloko (partidul politic), 230, 251

Yakovlev, Alexandru, 65, 72, 74, 86

Yakubovsky, Dmitri, 59 de ani

Yakunin, Vladimir, 65, 105–7, 418, 420, 430, 444–5; și Bank Rossiya, 107, 109, 193, 311, 393, 400–1; despre oligarhii din epoca Elțin, 110, 193; în calitate de președinte al Căilor Ferate Ruse, 311, 393, 401, 402, 403; despre criza din Ucraina, 386, 387; ca oligarh ortodox, 419, 422, 433, 441–2; Întemeierea lui Andrei Cel Întâi Chemat (caritatea ortodoxă), 422, 433, 441–2; think tank „Dialogul civilizațiilor", 433; apărarea valorilor „familiei" laitmotiv, 441, 442, 443; privind serviciile de informații, 480–1; despre valul în creștere al populismului în Vest, 480; ca luptand, 492

Ialta, 452; Palatul Livadia din, 270

Ianukovici, Viktor, 268, 270–1, 336, 339, 383–6, 387, 389, 423

Yasin, Evgheni, 346

Yatsenyuk, Arsenie, 395

Yavlinsky, Grigori, 78, 140, 251

YBM Magnex, 338

Yegorova, Olga, 300, 301–3, 304, 305

Elțîn, Boris: reformele pieței, 12, 75, 77–80, 117–18, 121, 153; KGB ca ascuns în fundal, 15, 16, 152–3; sănătatea defectuoasă, 16, 114, 115–17, 118, 130, 135, 150, 157; semnează Uniunea Sovietică din existență, 19; atitudine sfidătoare împotriva loviturii de stat (august 1991), 23, 49, 51, 73, 75; suspendă Partidul Comunist (august 1991), 23, 50–2, 61; ascensiunea politică a, 46; și lipsa fondurilor Partidului, 52, 60; Contestă domnia lui Gorbaciov, 72; ales președinte al Federației Ruse (iunie 1991), 72; sprijinit de o parte a KGB, 73; disprețul celor de linie dură a KGB pentru, 74; și Primakov, 74, 154; desființează KGB, 75–6; sfătuit de economiști occidentali, 75, 77–8, 80, 194–5; eliberează prețuri (1 ianuarie 1992), 78; băncile magnaților dețin fonduri guvernamentale, 79, 212–13, 360; și licitații cu împrumuturi pentru acțiuni, 80–2, 192, 199–200, 212–13, 293; disprețul KGB pentru, 110–11, 117–18, 167; și Sobchak, 111; reforme democratice, 117–18, 165, 166–7, 169, 192; complot împotriva, 118–35; și carduri de credit, 120, 121, 124–5, 148–9, 154; și fondurile slush de la Kremlin, 121–3; reales (1996), 123, 132, 192; saci Primakov, 135–7; fiica Elena, 142 de ani; îl numește pe Putin prim-ministru, 146 de ani; îl numește pe Putin drept succesor preferat, 146, 147, 155; decizia de a demisiona anticipat, 155, 164, 169, 175; demisionează în discursul de Anul Nou (2000), 166–7; și victoria lui Putin din 2000, 175; la inaugurarea lui Putin, 179–80; acuzat pentru pierderea Crimeei, 389; punctul de vedere al lui Bill Clinton, 415; ridică ideea lustrației, 499

Familia Eltsin: afacerea Mabetex, 117, 120, 122–8, 131, 135, 138, 143–6, 148, 151, 153, 154, 157; abandonează Berezovsky, 142; și scheme de bani negru, 149, 412, 414–15; scandaluri

financiare, 149, 163; decizia de a-l sprijini pe Putin, 168–9, 214, 216; sărbătorește victoria lui Putin din 2000, 174–5; și Abramovici, 175–6, 202–3, 208, 217, 252, 343, 353; târg cu Putin, 175–6, 181, 241; rămășițe în regimul Putin, 180–1, 187–8, 190, 198–9, 208, 249–50, 252–5, 310; aparentă ignoranță a trecutului lui Putin, 191, 195; importanța în primul mandat al lui Putin, 208, 214, 216–17; marginalizat după arestarea lui Hodorkovski, 249–50; pericol de transfer al puterii, 494 *vezi și* Dyachenko, Tatyana (fiica lui Elțin); Yumashev, Valentin (ginerele lui Elțin)

Evtușenkov, Vladimir, 392–3

Yuganskneftegaz (unitate de producție de petrol), 284–5, 287, 288, 289–90, 321, 355, 356, 357, 382

Yukos (producător de petrol), 81, 212, 219–20, 222, 224, 225, 227, 230, 233, 439; Menatep Bank achizitioneaza, 213; se îmbină cu Sibneft, 228–9, 236; Asaltul regimului Putin împotriva, 234–40, 251, 276, 277, 278–85, 287–9, 299, 304, 321, 349, 382, 496–7; și ExxonMobil, 236–7, 240, 252–3; Miza lui Hodorkovski în confiscat, 240, 242, 250, 275, 279; *siloviki* freeze shares in, 250; creanțe fiscale retroactive împotriva, 254, 280–1, 283–4, 287–8, 293, 294, 345, 357; și procesul lui Hodorkovski (2004-5), 274–5, 279, 280, 281, 299; directori seniori americani, 282–3, 287–8, 290, 357; presiunea asupra a crescut în continuare (iulie 2004), 283; și marile petroliere occidentale, 284–5, 292, 294, 297–8, 496–7; vânzare Yugansk, 284–5, 287, 288, 289–96, 298, 301, 355, 356, 357, 359; dosare pentru faliment în Houston, 290, 292–3, 294, 295, 355, 357; licitații de faliment (2007), 297–8, 358, 359; și Petroval cu sediul la Geneva, 321–2

Yumashev, Valentin (ginerele lui Elțin): conversație înregistrată cu Pugaciov (2007), 10–11, 12, 13, 14–15, 16; și numirea lui Putin ca prim-ministru, 16, 145, 146–7, 150, 187; percepția pozitivă a lui Putin, 112, 138–41, 144; ca șef de cabinet al lui Elțin, 112, 118; și afacerea Mabetex, 125, 127–8, 130, 149; pe Primakov, 128, 129; despre Lujkov, 131–2; despre demiterea de către Elțîn a lui Primakov, 135; pe Stepashin, 137; abandonează Berezovsky, 142; și Pugaciov, 144, 148, 155, 164, 176, 380; și decizia lui Elțin de a demisiona mai devreme, 155, 164; la bombardamente din septembrie 1999, 160; neagă acordul Putin-Familia Elțin, 176 de ani; și măsurile represive ale lui Putin, 198–9; și Abramovici, 353; Deripaska se căsătorește cu fiica lui 381

Yurgens, Igor, 283

Iușcenko, Viktor, 268, 269, 270–1, 330–1, 333–4; este de acord cu un acord de gaz corupt cu Rusia, 334–6, 339, 384

Zakaev, Akhmed, 267

Zatulin, Konstantin, 479

Zelensky, Volodomyr, 487–8

Zeman, Miloš, 399, 430

Zheleznyak, Anastasia, 6

Zheleznyak, Serghei, 6

Jirinovski, Vladimir, 169, 255

Zuchold, Klaus, 42 de ani

Zuckerberg, Mark, 486

Ziuganov, Ghenady, 169, 255

Mulțumiri

Această carte nu ar fi fost scrisă niciodată dacă nu ar fi fost extraordinarii prieteni și familia care m-au ajutat și susținut, deoarece ceea ce a început ca un proiect de doi ani a devenit o odisee a scrisului și a investigației. Cercetările au început cu mult timp în urmă la Moscova și Sankt Petersburg, unde această carte a fost stimulată și făcută posibilă de ore în șir de conversații pe care le-am avut cu Vladimir Milov, fostul ministru adjunct al energiei, a cărui urmărire neobosită a afacerilor din cercul interior al lui Putin a oferit o foaie de parcurs pentru activul... sifonarea regimului Putin; precum și cu Andrei Illarionov, fostul consilier economic prezidențial, ale cărui puteri de analiză și perspective criminalistice au oferit o scânteie timpurie pentru o parte a tezei cărții. Pavel Voshchanov, fostul purtător de cuvânt al Elțin și reporter de investigație la *Komsomolskaya Pravda* , a deschis o fereastră către o lume de mult uitată a sifonării activelor de către KGB la căderea sovietică. În afara Rusiei, Serghei Kolesnikov, curajosul anunțător care a fugit din cercul strâns al lui Putin, a împărtășit documente și a impulsionat cercetări ulterioare, în timp ce Felipe Turover, fostul agent KGB care a fost informatorul care a declanșat ancheta privind contractele de reconstrucție a Kremlinului Mabetex, a fost o sursă. a perspectivelor revelatoare. Tommy Helsby, fostul președinte al investigațiilor Kroll, care a murit prea devreme în 2019, a fost o sursă generoasă de inspirație și indicii valoroase pentru investigații. El este dor de el.

Vladimir Yakunin a petrecut cu generozitate multe ore explicând punctul de vedere al clicei strânse de oameni de la securitate din Sankt Petersburg, care îl înconjoară pe Putin, mai întâi la Sankt Petersburg și apoi la Londra, la multe vase de ceai. Valentin Yumashev, fostul șef de cabinet și ginere al lui Elțin, și-a petrecut ore întregi explicând versiunea lui despre cum a ajuns Putin la putere, în timp ce la Moscova Iuri Skuratov, fostul procuror general aflat în centrul anchetei care a dus parțial la Ascensiunea lui Putin a împărtășit povestea dramatică a sondei sale și a contraatacului familiei Elțin. Mihail Hodorkovski sa întâlnit cu mine la scurt timp după eliberarea din zece ani într-un lagăr de prizonieri din Siberia și apoi a continuat să facă acest lucru, în timp ce m-a ajutat să înțeleg conflictul său cu statul rus.

Mulți alți oficiali de stat ruși actuali și foști – inclusiv foști înalți oficiali ai Kremlinului, precum și magnați ruși, foști agenți seniori ai KGB și bancheri înalți din Moscova – și actualii și foștii asociați ai lui Ghenady Timchenko – și-au împărtășit cu generozitate zeci de ore din timpul lor explicând cum a funcționat sistemul Putin. Cei mai mulți dintre ei au făcut acest lucru în mod anonim din cauza sensibilităților evidente – și sunt veșnic recunoscător pentru riscurile pe care și le-au asumat. Mulțumirile mele profunde și lui N. și G.

Bineînțeles, ar fi fost imposibil să reunesc acest lucru fără credința pe care mi-a arătat-o *Financial Times* , pentru care am fost corespondent la Moscova timp de șase ani. Timpul petrecut cu *FT* mi-a permis să aprofundez și mai mult contactele cu oligarhii Rusiei, precum

și cu actualii și foștii oficiali ai Kremlinului și guvernului, formând bazele raportării mele în această carte. Atunci am putut să-i cunosc și să intervievez pentru prima dată pe mulți dintre cei mai apropiați de Putin, inclusiv pe Igor Sechin, Arkady Rotenberg, Viktor Ivanov și Serghei Chemezov. Pentru marea oportunitate de a scrie pentru *FT* și de a ocupa acest loc de lângă ring, sunt recunoscător în primul rând lui Lionel Barber, Neil Buckley și John Thornhill, care m-au angajat și apoi au continuat să mă sprijine, precum și colegilor mei din Moscova și apoi la Londra – Charles Clover, Courtney Weaver, Cynthia O'Murchu și Michael Stott – care m-au ghidat și inspirat și mi-au înseninat ziua. În plus, sunt profund recunoscător *FT* pentru finanțarea parțială a unui proiect de raportare care a devenit parte din această carte după ce am plecat în concediu de carte, în timp ce datorez foarte mult cunoștințelor calde ale Elenei Kokorina și Ekaterina Shaverdova de la *FT* . Biroul din Moscova care a continuat să ajute la elaborarea cererilor de interviu chiar și după ce am plecat în concediu de carte.

De asemenea, ar fi fost imposibil să înțeleg vreuna dintre aceste rețele de influență și numerar rusești fără munca inovatoare și neînfricată – și asistența – a camarazilor mei ruși la puținele puncte de investigare rămase din țară. Roman Anin de la *Novaya Gazeta* a împărtășit cu generozitate documente despre operațiunile portului maritim din Sankt Petersburg și a oferit un contact crucial. Anastasia Kirilenko de la *Insider* a condus grupul în raportarea rețelelor de crimă organizată conectate cu Putin, împărtășind documente și contacte cruciale, în timp ce Roman Shleynov de la *Novaya Gazeta* și apoi *Vedomosti* , au împărtășit documente despre o anchetă asupra activităților lui Putin în calitate de viceprimar al Sankt Petersburgului și a produs unele dintre cele mai importante lucrări timpurii privind relațiile de afaceri ale cercului interior al lui Putin. Irina Reznik, unic, bine conectată, fostă din *Vedomosti* și în prezent din Bloomberg la Moscova, a împărtășit cu generozitate contacte neprețuite. Fără articolele de investigație de pionierat ale acestor patru jurnaliști cu mult înaintea mea, ar fi fost imposibil să încep măcar să adun piesele cap la cap. Defunctul Vladimir Pribylovsky, care ținea o bază de date cu legăturile oamenilor lui Putin, a fost, de asemenea, o sursă crucială de informații.

În plus, regretatul Jürgen Roth, jurnalistul german de investigație, a oferit cu mult timp în urmă documente valoroase și o grămadă de inspirație. Steven Lee Myers de la *New York Times,* prin fostul său asistent de cercetare de carte, Almut Schoenfeld, la Berlin, a împărtășit un alt contact crucial. Am beneficiat, de asemenea, inițial de conversațiile cu colegii din SUA, printre care Andrew Weiss și Eugene Rumer de la Carnegie Endowment for International Peace și Thomas Graham, fostul director principal pentru Rusia în Consiliul de Securitate Națională. În Marea Britanie, Christian Michel a fost o sursă timpurie de inspirație.

Felicity Bryan MBE a crezut în potențialul cărții și a acceptat să devină agentul meu, asigurând o înțelegere cu William Collins în Marea Britanie și Farrar, Straus & Giroux în SUA. Sunt recunoscător pentru eforturile ei și pentru răbdarea și credința în proiect demonstrată de editorii mei – Arabella Pike, director de publicații la William Collins și Alex Star, editor executiv la Farrar, Straus & Giroux. Editorii mai slabi de suflet ar fi renunțat de mult! Am avut imensa noroc de a avea observațiile ascuțite și sfaturile de editare ale lui Alex Star care au ajutat la îmbunătățirea acestei cărți de multe ori. Volumul Arabellei și înțelegerea răbdătoare a sensibilităților au propulsat cartea de la manuscris în realitate, în timp ce sunt extrem de recunoscător echipei ei de la William Collins – Jo Thompson pentru

lectura înțeleaptă și tăieturile sugerate, lui Robert Lacey pentru netezirea atentă a copiei, și lui Iain Hunt pentru munca sa răbdătoare asupra textului final. O plecăciune profundă și pentru echipa juridică.

Pe parcurs, am fost extrem de norocos și onorat să primesc încurajare și sfaturi nesfârșite cu răbdare de la David Hoffman, editorul colaborator și fost șef al biroului de la Moscova al *Washington Post* , care a citit cu atenție capitole și a cărui carte din 2002 *The Oligarhis* este nu numai inspirație, ci și ca model pentru arta narativă non-ficțiune și fundament pentru toate rapoartele viitoare despre tranziția zbuciumată a Rusiei la o economie de piață.

Chiar și cu toată această asistență profesională superbă, nu aș fi ajuns niciodată până la capăt fără marii prieteni care m-au susținut pe tot parcursul drumului. Unii, printre care Brad Cook, Miriam Elder, William Flemming, Gina Skilbeck și Emma Wells, nu numai că și-au oferit prietenie, ci și-au împărțit casele atunci când aveam nevoie de un loc unde să stau pentru a raporta călătoriile. Alții, inclusiv Ellen Barry, Catherine Bell, Richard și Charles Emmerson, m-au ajutat să mențin sănătatea mintală prin acest maraton.

Îi voi fi mereu recunoscător lui Chris pentru sprijinul său moral. Mulțumirile mele cele mai profunde sunt părinților mei, Marjorie și Derek, precum și lui Richard și Catherine Birkett. Fără sprijinul lor neobosit, nimic din toate acestea nu ar fi fost posibil.

Despre autor

CATHERINE BELTON a lucrat între 2007 și 2013 ca corespondent la Moscova pentru *Financial Times* , iar în 2016 ca corespondent juridic al ziarului. Ea a raportat anterior despre Rusia pentru *Moscow Times* și *BusinessWeek* . În 2008, a fost selectată pe lista scurtă pentru jurnalistul de afaceri al anului la British Press Awards. Ea locuiește în Londra.

HarperCollinsPublishers

Despre editor

Australia

HarperCollins Publishers Australia Pty. Ltd.

Nivelul 13, strada Elizabeth 201

Sydney, NSW 2000, Australia

www.harpercollins.com.au

Canada

HarperCollins Canada

Centrul Bay Adelaide, Turnul de Est

22 Adelaide Street West, etajul 41

Toronto, Ontario M5H 4E3, Canada

www.harpercollins.ca

India

HarperCollins India

A 75, Sector 57

Noida, Uttar Pradesh 201 301, India

www.harpercollins.co.in

Noua Zeelanda

HarperCollins Publishers Noua Zeelandă

Unitatea D1, 63 Apollo Drive

Rosedale 0632

Auckland, Noua Zeelandă

www.harpercollins.co.nz

Regatul Unit

HarperCollins Publishers Ltd.

1 London Bridge Street

Londra SE1 9GF, Marea Britanie

www.harpercollins.co.uk

Statele Unite

HarperCollins Publishers Inc.

195 Broadway

New York, NY 10007

www.harpercollins.com